...nt: 11. ... enim ...
... ordit ... quae
...lem. 12. ... est in
concordat cum Psalm: 145. 9.
...4: 11 ... ergo.
...ath: 19.

Jobi: 5. nihil in terra sine ca...

Item Luca 12. ... fol. 091.
ibi invenies Dir: Rom:
nimirum laborare, et spem
in Deo ponere.

Josue. 1.
Item Rom. 11. item. 1. Tim. 6.
Item Psalm: 36. et 54.
Item Psalm: 72. v: 11. Item 18. v: 10. ...
Filia Domini vera, justificata in semetipsa.
Item Psal. 92. v: mirabilis in altis ...
Item Psal: 66: v: et Gentes in terra dirigis.
Item Psalm. 12. v: 2.
Item Genes: 50: Nolite timere: num dei possumus resistere voluntati:

vide: [illegible] contra Dnum

De Divina Providentia.

Legatur Matth: 7: et Matth: 10.
= Nolite possidere aurum etc: Dignus
= est enim operarius cibo suo: fol: 377.
= item, Nonne duo passeres asse
= veneunt? et unus ex illis non ca=
= det super terram sine Patre vestro etc.
NB: in aliquo alio Evangelio ubi de
capillo mentio fit, quod non cadat etc:
et 1. Petri. 5: = omnem sollicitudi=
= nem vestram projicientes in eum, quo=
= niam ipsi cura est de vobis.
item Philipp: 4: nihil solliciti sitis.
item Hebr: 13. sint mores sine ava=
= ritia etc: 4
item proverb: 11: Expectatio sollicitorum
= peribit.
item [illegible] : 72. tenuisti manum dexte=
= ram meam
item Luca. 10. Martha sollicita es et turbaris

item vide: Multa argumenta sunt pro existentia Dei.

item Tobiæ 4. Omni tempore benedic Deum, et
pete ab eo, ut vias tuas dirigat, et omnia
consilia tua in ipso permaneant.

item Psal: 22. Dominus regit me, (et pascit) nihil
mihi deerit. ~~Johan. 19. [illegible] [illegible] 17.~~

item Psal: 18.

item Psalm: 94: v: 7. 8. 9. C:

item præprimis Psal: 104. præcip: v. 27.

item Psal: 43. et 57.

Syrach: 11. v: 13. 14. 15.

Josua 1. v. 5. ~~et seq: optime~~
quadrat.

Plotinus lib: 2: de Providentia,
cap: 5.

2. Thessal: 3. fidelis autem Dominus est, qui con=
firmabit vos, et custodiet a malo.

CLYPEVS PATIENTIÆ
VENETIIS MDCXLIII
COMBI
S N
D B
F. Ruschi Inv

CLYPEVS PATIENTIÆ,

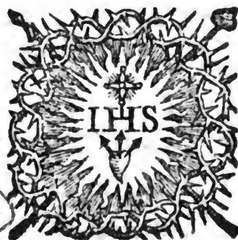
IN AVXILIVM QVORVMCVNQVE Afflictorum excusus, ac ingratiam Concionatorum, Confessariorum, & omnium mœstos consolantium editus.

A R. P. F.

IACOBO CORENO,

Ordinis Minorum Regularis Obseruantiæ,

PROVINCIAE SANCTI LVDOVICI Concionatore.

VENETIIS

COMBI.

cIↄ Iↄc xliiii.

Superiorum Permissu, & Priuilegijs.

V.P.G.M.V.

APPROBATIO Doctorum.

NOs infrascripti, Fr. PETRVS RVFFVS Ordinis Minorum Obseruantium, prouinciæ Sancti Ludouici, Guardianus Obseruantiæ Massiliensis; & Fr. PETRVS TRESCLERIVS eiusdem Ordinis, & Diffinitor præfatæ prouinciæ, sacræ Theologiæ Professores: ex mandato Reuerendi Patris MATTHAEI PASSARII nostri Ministri Prouincialis, examinauimus hunc *Clypeum Patientiæ*, fabrefactum à Reuerendo Patre IACOBO CORENO, eiusdem Prouinciæ insigni Theologo, & Concionatore; & in eo nihil orthodoxæ fidei repugnans; sed potius sanam doctrinam, & selectas Sanctorum Patrum sententias inuenimus. Quocirca ipsum, vt fortissimum ac inuictissimum ad retundenda omnia impatientiæ tela, typis mandari vtilissimè posse declaramus. In cuius rei fidem præsentes fecimus, eisque subscripsimus. Massiliæ in Cœnobio Obseruantiæ die 24. Octobris 1622.

Fr. PETRVS TRESCLERIVS
qui supra.

Fr. PETRVS RVFFVS
qui supra.

FACVLTAS R. P. Prouincialis.

Fr. MATTHAEVS PASSARIVS, *Ordinis Minorum Regularis obseruantiæ, & Prouinciæ Sancti Ludouici Minister Prouincialis, Reuerendo P. Fr.* IACOBO CORENO *Sacerdoti, Prædicatori, ac Confessario, necnon eiusdem Prouinciæ Patri, Salutem.*

RAtioni consentaneum est, vt est in communem totius Ecclesiæ vtilitatem, ac nostræ Seraphicæ Religionis decus indefessè, & strenuè laborare comperimus, congruis fauoribus prosequamur. Idcirco, cum nobis fuerit exploratum, te habere præ manibus aliquem tractatum à te nuper editum, qui titulo *Clypeus Patientiæ* prænotatur, non solum eumdem cudendi, ac typis mandandi licentiam, & facultatem tibi libenter impertimur; verum etiam, vt hoc præstes præcipimus cum merito salutaris obedientiæ, certam cum relationem habeamus ex Patrum testimonio, quibus illum examinandum commisimus, omnibus afflictis, imò, & diuini verbi Prædicatoribus, ac cunctis fidelibus maximè profuturum. In quorum omnium, & singulorum fidem has literas nostras propria manu, & officij maiori sigillo muniuimus. Datum Massiliæ 24. Octobris 1622.

Fr. MATTH. PASSARIVS,
Minister Prouinc, qui supra.

AD

AD LECTOREM.

CLYPEO tectus prodire audeo, quo protegar, & protegam. De patientia ago, quæ etiam mihi valdè erit necessaria ad omnia tela cauillantium, & detrectantium retundenda. Opus in publicum emitto, ni fallor, maximè necessarium, atque omnibus afflictis, & eos consolantibus, imò quibuscunque personis vtilissimum. In duos distribuitur libros. In primo, quot capita, tot ferè sunt generales modi consolandi quoscunque afflictos. In secundo verò, singularibus singulares assignantur consolationes, secundum diuersitatem afflictionum, & afflictorum. Ideo ad eos præcipuè dirigitur, quos magis consolatione indigere iudicaui. Hoc opus, Lector humanissime, patienter perlege, & gratanter accipe, quod maximo cum labore, diuina opitulante gratia, per tres ferè annos edidimus.

*.4. Et

Et cura, vt tempestiuè eo vtaris, ne tibi contingat dicere illud; Ouid. lib. 1. Trist. eleg. 3.

— Clypeum post vulnera sumo.

Verum tractanti mihi de patientia obiicere potes; Vbi est patientia tua? *Iob. 4. Patiētiam habe in me, & ego respondebo tibi. Interdum quis libenter loquitur de his, quibus caret, & quæ optaret, veluti ægrotus de sanitate recuperanda. Idem mihi impatientia laboranti, & patientiam suspiranti planè contigit: idem & ipsi Tertulliano, qui ideo sic scribit, lib. de patien. c.* 1. Solatium erit disputare super eo, quod frui non datur, vice languentium, qui cum vacent à sanitate de bonis eius tacere non norunt. Ita miserrimus ego semper æger caloribus impatientiæ, quam non obtineo, patientiæ sanitatem, & suspirem, & inuocem. *Hæc ille, hæc & ego, qui non tam alijs quam mihi scribo. Vale.*

SYLLA-

SYLLABVS CAPITVM.

Capita libri Primi.

Cap. I. DE Clypeo. pag. 1.
II. Quid ſit patientia. 7
III. Quàm ſit neceſſaria patientia. 16
IV. Patientia in aduerſis probatur. 23
V. Nemo eſt immunis ab afflictionibus. 33
VI. Plurimùm nobis proſunt aduerſa, atque ideo æquanimiter ferenda. 43
VII. Tribulationibus erudimur. 56
VIII. Afflictiones propriè iuſtis, & Chriſtianis immittuntur, ſuntque ſignum dilectionis, & electionis diuinæ. 65
IX. Nobiſcum eſt Deus, cùm affligamur, ideo libenti animo patiamur. 79
X. Tribulationes ſunt patienter ſubeundæ, quia à Deo immittuntur. 88
XI. Conformanda eſt noſtra voluntas diuinæ voluntati, etiam dum nobis immittit aduerſa, vt patienter feramus. 102
XII. In omni anguſtia ſemper ad Deum per oratio- 110

tionem est recurrendum, vt consolationem, & leuamen consequamur. 114

XIII. *In omni tribulatione plurimùm iuuat intercessio Beatissimæ Virginis Genitricis Dei Mariæ.* 123

XIV. *In omnibus angustijs semper est nobis Christus proponendus, pro quo sunt omnia aduersa æquo animo ferenda.* 135

X V. *Spe beatitudinis æternæ omnia aduersa sunt patienter subeunda.* 148

X V I. *Deuotissimè prolato, & inuocato sacratissimo nomine* IESV, *omnis dolor, omniaque aduersa vel mitigantur, vel æquo animo feruntur.* 157

XVII. *Multum confert conscientia munda ad omnia aduersa patienter ferenda.* 167

XVIII. *Ad omnes afflictiones, & persecutiones fortiter subeundas magnopere prodest sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, si digne sumatur.* 177

X I X. *Illi sunt reuocandi in memoriam, qui multa patienter tolerauerunt, vt illorum exemplo similia æquo animo feramus.* 187

X X. *Ad patienter ferenda quæque aduersa plurimùm prodest pro illis Deo gratias agere.* 200

XXI. *Ex his, quæ hîc inuiti patimur, haurire etiam vtilitatem, imò æternam salutem possumus.* 209

XXII. *Metu æternæ damnationis, vel considerata æterna damnatorum pœna, omnes huius vitæ labores æquanimiter tolerantur.* 219

Consi-

XXIII. *Considerata huius vitæ breuitate, omniumque temporalium volubilitate, prospera libenter negliguntur; & aduersa, quæ etiam sunt paruę durationis, patienter feruntur.* 227

XXIV. *Reuocanda sunt aliquando in mentem quę euenire possunt aduersa, vt cùm acciderint, æquanimiter ferantur.* 236

XXV. *Ad patienter ferenda quæque aduersa multum prodest recordatio nostrorum delictorum, propter quæ sæpe Deus nobis immittit tribulationes.* 242

XXVI. *Suam sortem, suumque statum quisque patienter ferat.* 252

XXVII. *Nihil prodest, imò plurimùm obest mœrore confici.* 264

XXVIII. *Quibusdam respõdetur quæstiunculis, quas obiectare solent, qui nihil aduersi in hoc mundo tolerare vellent.* 271

Capita libri Secundi.

Cap. I. *PErsecutiones sunt patienter ferendæ.* pag. 284.

II. *De conuicijs, contumelijs, & detractionibus patienter sustinendis.* 296

III. *Sunt iniuriæ condonandæ, non vindicandę.* 311.

IV. *Adducuntur nonnullæ aliæ rationes, quarum consideratione poterit quis affectum vindictæ comprimere.* 328

V. *Aequo animo ferenda sunt hominum teme-*

raria

variaiudicia. 342

VI. *Malorum hominum conuersatio, eorumque grauamina patienter subeunda.* 350

VII. *Plus sibi nocent inimici iniurias inferendo, quàm nobis, idcirco non dolendum, sed illis est condolendum.* 357

VIII. *Prouidentia Dei ad vtilitatem nostram prouenit quidquid ab inimicis patimur, ideo æquanimiter tolerandum.* 366

IX. *Non debemus malis inuidere, ob illorum huius vitæ prosperitates.* 375

X. *De patientia habenda in iactura, & damno bonorum temporalium.* 387

XI. *Ad eos, qui litibus, siue processibus exagitati, causa ceciderunt.* 401

XII. *Ad Religiosos.* 407

XIII. *Ad Moniales inclusas.* 441

XIV. *Ad quoscumque pauperes.* 457

XV. *Ad Aulicos, vel potius ad eos, qui ab Aula & Curia sui Principis inuiti recesserunt.* 472.

XVI. *Ad viduas.* 484

XVII. *Ad coniugatos, vt mutuos defectus patienter ferant.* 496

XVIII. *Ad pupillos, & orphanos, quibus nulla est à parentibus derelicta hæreditas.* 506

XIX. *Ad amantes, siue ad eos, qui cupidineo amore ducuntur, & qui dolent, quòd simili amore non redamentur.* 511

XX. *Ad senio confectos.* 522

XXI. *Ad podagrosos, siue ad eos, qui articulari morbo laborant.* 535

XXII. *Ad eos qui calculo, siue lapillis & arenulis in renibus, aut vesica ingeneratis laborant.* 547
XXIII. *Ad leprosos.* 555
XXIV. *Ad cæcos.* 563
XXV. *Ad quoscumque alios infirmos.* 575
XXVI. *Ad gementes, & flentes in hac lacrymarum valle.* 589
XXVII. *Ad incarceratos, & ad captiuos.* 596
XXVIII. *Ad exilio mulctatos.* 607
XXIX. *De patientia habenda in morte filiorum, fratrum parentum, aut amicorum.* 618
XXX. *Ad eos, qui Triremibus, aut, vt aiunt, Galeræ sunt adiudicati.* 632
XXXI. *Ad eum, qui est vltimo supplicio afficiendus.* 640
XXXII. *Ad desperantes de sua salute.* 651

FINIS.

IN-

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM, QVÆ IN HOC OPERE Pertractantur, ordine alphabetico digestus.

Quia vero huiusmodi opus in duos diuiditur libros, prior numerus librum denotat, secundus Caput libri: littera verè partem, siue locum Capitis.

A

ABIGAIL quomodo Dauidem à vindicta retrahit? *lib.2.cap.3.* G
Absolutionis sententiam verè ligatos soluendo, proferunt Sacerdotes nouæ legis. 2.23.D
Achor quomodo interpretatur? 1.8.E
Aconitum quid? 2.19.C
Adam impatientia peccauit. 1.2.F
Adamo peccante tribulationes sunt in mundum introductæ. 1.25.A
Adagium, *In sua quisque arena*, vnde natum? 2.22.C
Adolescentes quidam grauia fortiter passi sunt tormenta. 1.19.F
Aduersa, quæ euenire possunt, consideranda. 1.24.

1. 24. A, B, C, seq.

Aduersa, quæ Deus immittit, non excedunt vires nostras. 1.4.C.D

Aduersa non possunt euitari, sed tolerari. 1. 5. E

Aduersa plurimùm prosunt. 1.6.A,B,C,seq.

Aduersa tolerantur, vel mitigantur inuocato nomine IESV. 1.24.A,B,seq.

Aduersa cur nobis obueniant, etiam peccato per baptismum, vel pœnitentiam ablato. 1.28.F

Aduersitas quamuis coacta; tamen patienter perpessa prodest. 1.21. A

Aduersitates sunt veluti alæ, quibus homo à terra subleuatur. 1.28.H

Adulator cui similis. 2.15. H

Afflictiones quando inceperunt. 1.3.E

Ab afflictionib. nullus immunis. 1.5.A,B,C,seq.

Afflictus qui non est, miser est. ibid. A

Afflictus similis est viti, quæ putatur, quare? 1.6.B

Affliguntur in hac vita, qui ad hæreditatem æternam seruantur. 1.8. F

Agnes virgo quanta passa est annos tantùm nata tredecim? 1.19.F

Alma vnde? 2.13. B

Amicus verus nunquam, fictus verò semper in aduersitate deserit. 2 9. E

Amicitiæ signa interdum sunt leues percussiones. 1. 10 D

Amor noster ad Deum tendat. 2. 18. D,E

Amor impurus cessabit, considerata futura conditione rei amatæ. ibid. A

Amor cupidineus quomodo extinguendus? ibid. E, F, G

Amor

Amor impurus ferè semper vertitur in odium. ibid. G, H
Animæ solam lepram conuenit execrari. 2. 23. D
Animalia venenosa, & perniciosa cur condita sunt? 1. 28. E, F
Apes citiùs libidinosos pungunt. 2. 7. E
Apes inter animalia iracundissimæ. ibid.
Apes aculeo pungentes euiscerantur. ibid.
Apes oleo madefactæ ferè necantur: reuiuiscunt verò, aceto eis superinfuso. ibid. E
Arena sine calce quid à Seneca vocabatur? 2. 22. C
Aula Principum fugienda. 2. 15. A, seq.
Aula quomodo vocatur à Dauide, & à Beato Paulo? ibid. B, C
Aula vnde dicta? ibid. H
Aulicorum incommoda, & pericula. ibid. G. H
Ab aula recedat, qui voluerit esse securus. ibid. D
Aurum nihil æstimatur apud quasdam nationes. 2. 10. C

B

Basilica vnde dicta? 2. 15. F
Beatitudo æterna si consideretur, multùm iuuat ad omnia aduersa patienter toleranda. 1. 15. A, B, C, seq.
Bona temporalia vilescunt, si cogitentur æterna. ibid. F
Bona temporalia quomodo amanda. ibid.
Bona temporalia fluunt. ibid.
Bona temporalia exigui sunt valoris. 2. 10. B
Benedicendus Dominus, etiam dum affligamur. 1, 20. C, F
Cal-

C

CAlculorum cruciatus inter morbos sunt asperrimi. 2.22.A
Calculorũ vsus apud veteres quotuplex fuerit. ibi.
Capillos quinã populi solebant resecare? 2.13.G,H
Capilli Monialibus resecandi. ibid. H,I
Captiuitas patienter perpessa prodest. 2.24.G,H
Carcere omnia in hoc mundo includuntur. Ibid. A
Carcer vnde? ibid. B
Carceribus detineri sæpissimè multũ prodest. ibi.
Carceribus detenti quid cogitare, & agere debeant. ibid. E
Carcerem multi patienter tulerunt. ibid. D,E,F
Cæcitas patienter ferenda, cur? 2.21.C
Cæco tantùm dictum est à Christo: *Quid tibi vis faciam?* ibi. D
Cæcitas pars innocentiæ. ibid. B
Cæcitatem multi æquo animo tolerauerunt. ibid. F,G,H
Cæcitas mentis quid? ibid. H
Ceruę carnes manè sumptę habent vim expellendi febres. 1.18.E
Ceruus & cerua felle carent. 2.17.B
Clypeus vnde? 1.1.D
Clypeum eleuare iubetur Iosue, cur? ibid. B
Clypeum diligenter asseruabant Athenienses. ib. F
Clypeo vtebantur Lacones loco cunarum. ibid.
Clypeus Myrtili celebratur. ibid. C
Christum tamquam leprosum reputarunt, & fugerunt Iudei. 2.23.C
Christus licet fuetit sine peccato, non fuit tamen sine flagello. 1.5.A

** Christus

Christus suos tribulationibus sibi similes reddit. 1. 8. G
Christus non respuebat mori, quamuis dixerit; *Transeat calix.* 1. 11. E
Christus orando dum tristaretur, quid nos docuerit? 1. 12. B, C
Christus, dum affligamur, est nobis proponendus. 1. 14. A, B, C, seq.
Christus cur omnia incommoda, quæ homini accidere possunt, passus sit. ibid. D, E
Christi patientia in sustinendis iniurijs, & tormentis. ibidem.
in Christo habemus vnde consolemur. ibid.
Christũ induere, secundũ Chrysost. quid sit. ibid. F
Christus quosnam consolatur? ibid. G
Christus pro nobis nihil pati recusauit. ibid. H
Christus cur imminente passionis tempore instituit Sacramentum Eucharistiæ? 1. 18. A
Christus cur pro nobis egenus factus est? 2. 10. G
Christus qua ratione dicatur vir dolorum? 2. 22. C, D
Christus est speculum patiendi, & præmium patientis. 2. 28. B
Christianus non meritò dicitur, qui tribulationes non patitur. 1. 8. A
Cælorum regnũ venale, quo pretio emitur. 1. 15. E
in Cælum per varios casus tenditur. ibid. G
Cælibatus præminm. 2. 12. E, F, seq.
Cælibes quid præstare debeant? ibid. k
Cęsar quid nauclero pertimescenti dixerit? 1. 9. E
Coniugium est veluti nauigium. 2. 17. A
Coniugij incommoda, & anxietates. 2. 12. F, G
Coniuga-

Coniugatorum miseriæ. 2.17.A
Cōfessione sacramētali mitigatur tribulatio.1.17.E
Confessione sacramentali curatur lepra spiritualis. 2.23.D
Concordia coniugali Christus maximè delectatur. 2.17.B
Connæ calculus. 2.22.C
Consolationes corporales fugiendæ. 2.12.P,Q
Consolationes in claustro quærentes quibus comparentur? ibid.
Conscientia munda multum iuuat ad omnia aduersa ferenda. 1.17.A,B,seq.
Conscientia magis torquetur peccato, quam tormento. ibid.C
Conscientia pura iuge conuiuium,quomodo? ibi.F
Conscientia bona nihil timet. ibid.F,G
Conscientia malla nullam habet requiem. ibi.B,C
Conscientia vnde dicta? 2.5.C,E
Contumelia vnde?& quomodo ferenda? 2.2.E,F
Cōuincia exēplo Christi patienter subeūda.ib.A,B
Corpus Christi quomodo maneat in sumentibus illud,& quid efficiat? 1.18.D

D

DAmnati agnoscunt nunc in inferno,& fatentur res huins vitæ citò præterlabi. 1.23:A
Dauid ad omnia flagella paratus. 1.6.H
Dauid in ærumna conuersus. ibid.F
Dauid se iustè à Deo castigari fatetur. 1.7.A
Dauid cur Semei sibi conuicianti pepercit? 2.4.C
Dauid suadetur à duabus mulieribus, ne vindictam sumat,quibus verbis? 2.3.G,H
Dauid omnia mala pœnæ iustè à Deo immitti agnouit,

nouit:& quomodo intelligantur illa verba: *Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti.* 1.10. E,F,G
Denarij numeri obſeruatio, & cõmẽdatio. 1.16.F
Dentem rodere dente quid? 2.2 D
Deſperare nullus debet de ſua ſalute. 2.19.A,B, C,ſeq.
Detractiones patienter ferendæ. 2.2.A,B,C,ſeq.
Detractores porcis ſimiles. 2.7.F
Deus author patientiæ. 1.2.F
Deus quomodo dicatur tentare nos? 1.4.F
Deus quomodo dicatur patientia noſtra? 1.4.E
Deus oĩbus præbet afflictionũ calicẽ bibẽdũ. 1.5.D.
extra Deum labor, & dolor. ibid.G
Deus puniendo protoparentes non tam Iudicis quàm Medici partes egit. 1.6.D
Deus tribus potiſſimum modis homines ad ſe attrait. 1.6.F
Deus quos diligit caſtigat. 1.7.C
Deus caſtigãdo ad æternã nos erudit hæred. ibid.E
Deus ſe habet erga nos, vt pater erga filios. 1.8.F
Deus cur iuſtos in hoc mundo affligtari, & exerceri permittit? ibid.H
Deus nobiſcum eſt, cũ affligtamur. 1.9.A,B,C,ſeq.
Deum creare, aut facere mala quomodo intelligatur? 1.10 E,F,G
Deus caſtigando nos ſe habet ad modum percutientis ianuam. ibid.H
Deus vult omnes ſaluos fieri. 1.11.C.& quomodo? 2.26.B,C
Deus quomodo dicatur liberare iuſtos à tribulationibus. 1.12.F

Deus idcirco immittit aliquando aduersa, vt illis cogamur ad eum recurrere. ibid.A
Deus nobis sufficiat. 1.26.E
Deus neminem vult perire. 2.29.B,C
Deus præcipuè curam gerit inclusorum propter ipsum. 2.13.G
Deus cur homini immittit aduersa? & cur huic, sicut & alteri, nõ ĩpertitur bona tẽporalia. 1.28.A,B
Diabolus author impatientiæ. 1.2.F
Diabolus tentauit impatientia protoparentes. ibi.
Diabolus malleus, quo interdum Deus suos percutit electos. 1.4.D
Diabolus quomodo ad desperationem inducit? 2.29.A,E
Diabolo quid respondendum desperationem suggerenti? ibid.G
Dies nulla transit sine tristitia, & quomodo intelligatur locus ille: *Sufficit diei malitia sua.* 1.3.E
Diues epulo mundana prosperitate dãnatus. 2.9.E
Diuitiæ cur spinis comparatæ. 2.10.C
Diuitias vomitũ fortunæ vocat Diogenes, cur? ib.E
Diuitiæ non satiant possidentem. ibid.D
Diuitiæ qualiter diligendæ? ibid.F
Diuitiæ nimiæ nocent, veluti sanguis nimius, & superfluus. 2.11.D
Diuitiarũ iactura est veluti capillorũ abrasio. ib.C
Diuitiæ non possunt ad alium transferri, nisi alteri eripiantur. ibid.E
Dolores, & persecutiones, pretiosos, ac quasi consecratos efficiunt quos afficiunt. 2.22.C
Dominici Catalusij singularis erga vxorem amor. 2.17.D

E

ECclesia vtero Rebeccæ comparata, cur? 2.6.A
Electi debent exerceri, & probari pressuris: ac percuti, veluti campana percutitur, antequam in turrim attollatur. 1.4.D
Electi magis timēt prosperа, q̃ aduersa, quare? 1.6.A
Electos Dominus ducit per aspera huius vitæ. Ib.C
Electi Dei pia agunt, & crudelia interdum patiuntur. 1.8 D
Electi veluti vuæ in hoc mundo premuntur. Ibi.I
Electionis signa, tribulatio. ibid.C
Elephas mure, vermiculo, ac grunnitu porci perturbatur. 2.2.F
Elephantiasi Iobum laborasse, ex Patribus qui testentur. 2.23.B
Eucharistia dignè sumpta afflictos consolatur. 1.18.A,B,C,seq.
Eucharistia dabatur olim Martyribus ad fortiter subeunda tormenta. ibid.
Eucharistia habet vim corroborandi corpus, & animam. ibid.B
Eucharistiæ nutriēdi vis in multis cōprobata. ib.C
Eucharistia ingrediente in corpus nostrum, fugātur dæmones ad impatientiam impellētes. ibi.E
Eucharistia idem est, quod gratiarum actio, ex Chrysostomo; ideo Christus eam instituendo à gratiarum actione inchoauit. 1.20.D
Exilium multis profuit. 2.25.E
Exilium multi patienter tulerunt. ibid.F.G
Exilium quid? ibid.G

F

FOeminis aduocare vetitum, præterquam in causis miserorum. 1.13.A

For-

Fortuna quomodo extollat, & deiiciat? 1.10.A
Fortunæ volubilitas. 1.23.D
Beati Francisci insigne dictum. 1.15.H

G

GAlli salutabant ventum flantem, qui Circius dicitur, cur? 1.6.C
B.Genouefa multis annis lepra laborauit. 2.23.A
Gratiarum actio multum contulit tribus pueris in camino ignis. 1.20.E
Gratias agere Deo pro tribulationibus maximè iuuat ad illas patienter ferēdas.ibid.A,B,C,seq.

H

HOmo multis subiacet calamitatibus. 1.5.B
Homo cur folio comparatur; ibi.F
Homo in sua natiuitate suā præsentit miseriā.ibi.B
Homini imponitur iugum à die natiuitatis suę.ibidem.
Homo debet suam conformare voluntatem diuinæ voluntati. 1.11.A,B,seq.
Homo propriā sequens voluntatem vult tortuosā facere diuinam. ibid.
Homo plus potest mereri mala patiendo, quam bona faciendo. 1.21.H
Homines nihil tolerare vellent. 1.28.A
Homini non plus aduersitatis Deus immittit, quā ferre possit. ibid. G
Homo dum viuit, portat Crucem supra se: dum moritur, portatur crux coram se. 1.5.D
Homo tantò magis Angelis, imò ipsi deo assimilatur, quantò paucioribus est contentus. 1.26.F
Honor non læditur; dum inimicis ignoscitur. 2.3. D, E

I

IEhouah nomen Hebræis ineffabile, cur? 1.16.B
Iesu nomen nunc omnibus notum, vt ab omnibus nominetur, & inuocetur. 1.16.A
Iesu inuocato mitigantur aduersa. ibid. A, B, C, seq.
Iesu nomen qua ratione dicitur nouum. ibid.B
Iesu nomen à Paulo repetitum in suis epistolis ducenties decies nouies. ibi.C
Iesu nomen est veluti oleum effusum, quare? ibi.E
Iesu nomen ante incarnationem erat quasi vase inclusum. ibid.
Iesu nomen prolatũ maximè mœstos cõfortat. ibi.
Iesu nomen fuisse Iacob releuatum, ab eo in extremis vitæ suę prolatum scribunt aliqui. ibid.D
Iesu nomen tunc cœpit inuocari, quando cœpit reuelari. ibid.F
Iesu nomen sępe, & libenter ab Augustino inuocatur. ibid.
Iesus in omni necessitate inuocandus. 2.29.G, circa finem.
Ignoscendo impetramus, quod non bene operando perdidimus. 2.4.D
Ignoscere inimicis non est impossibile, nec valdè difficilè. ibid.G
Impatientia, omnium vitiorum origo. 1.3.B
Impatientię author diabolus. 1.2.B
Impio nõ inuidendum, licèt prosperetur. 2.9.C, D
Induere Christum quid? 1.14.F
Infideles grauia passi pro inani gloria. 1.15.F, & lib.2.6.C
Inferni ignis consideratio iuuat ad labores huius vitæ patienter ferendos. 1.22.A, &c.

Iniu-

Iniurijs laceſſitus quid prǫſtare debeat, vt eas patienter ferat. 2.2.B,C,D, ſeq.
Iniuriæ condonandæ, non vindicandæ. 2.3.A,B, C, ſeq.
Inimicus non attendendus, ſed dæmon, qui eum impellit. 2.3.C
Inimicis ignoſcendo quis plus meretur, quā multa alia pœnalia opera exercendo. 2.4.B
Inimici iniurias inferendo plus ſibi nocent, quàm nobis. 2.7.A,B,C,ſeq.
Inimici cur apibus comparentur? 2.7.E
Inimicis vtitur Deus ad purgandum nos. 2.8.D
Inimici non debent gloriari, ſi illis vtatur Deus ad flagellandum nos. ibid. E
Inimicis perſequentibus, quid cum Auguſtino Deo dicendum? ibid.
Iniuſtis cur Deus bona tēporalia concedit? 2.9.G
Inſula Pathmos eſt figuræ quadrāgularis. 2.25.D
Ioannes Baptiſta multa pertulit incommoda in eremo,& poſtmodū capite truncatur. 11.9.F
Ioannes Baptiſta carcere includitur. 2.24.D
Ioannes Euangeliſta in exilium relegatus, quid vidit, & egit? 2.26.D
Iob fuit percuſſus veluti campana. 1.4.D
Iob qualem percuſſus edidit ſonum? ibid.
Iob quot verba protulit, tot iacula in aduerſarij pectore intorſit. 1.1.E
Iobi ſterquilinium multi vt viderent, de longè veniebant. 1.6.I
Iob agnouit omnia mala pœnæ à Deo immitti. 1.10.A
Iob ſubleuabatur videns in ſe adimpleri diuinam

nam voluntatem. 1.11.G
Iobum nihil magis consolabatur, quàm pura conscientia. 1.17.G
Iob proponendus, cùm afflictamur. 1.19.B
Iob in omnibus suis tribulationibus semper Deo gratias agebat. 1.20.C,D
Iob plus meruit patienter ferendo bonorum suorum amissionem, quàm si illa pauperibus distribuisset. 1.21.H.
Iob rebus prosperis non delectabatur, nec aduersis frangebatur, cur? 1.24.B
Iob cur flagellabatur, cùm iustus esset? 1.28.C
Iob quærit aliquando, sed nunquam conqueritur. 2.9.D
Iob lepra exitiali fuit infectus. 2.23.B
Iòb patientia sua recuperauit duplicata. 2.10.H
Iobi calamitas quamdiu durauit? ibid. H
Ioseph in cisternam, & in carcerem missus, nō fuit à Deo derelictus. 1.9.A
Iosephi quamdiu durauit aduersitas, & quamdiu prosperitas? ibid.
Ioseph incarceratus non tristabatur, quia nullo crimine inquinabatur. 1.17.F
Ioseph quomodo, & cur fratres suos reddidit memores peccati in eum patrati? 1.25.E
Ioseph patienter carcerem sustinuit, magisque laudatur incarceratus, quàm frumentum distribuens. 2.24.E,F,G
Iris quomodo formatur & quid significat? 1.8.E
Isaias serra dissectus. 1.19.C
Iudicia temeraria patienter possumus subire, sed non impedire. 2.5.A,seq.
Iu-

Iudas impatientia sua perijt. 1.25.F
Iugum vnde dicitur? 1.5.C
Iurgiũ & coniugiũ non bene conueniunt. 2.17.D
Iusti comparantur vuæ. 1.8.I
Iusti, & iniusti quomodo se habẽt in hac vita. 2.6.C
Iustis cur denegantur bona temporalia? 2.9.G

L

Labores sunt præcipuè Christianorum. 1.8.I
Labores huius vitæ patienter feruntur, considerata damnatorum pœna. 1.22.C,D
Labores & dolores huius vitæ, sunt arcta via, quæ ducit ad vitam beatam. 2.22.D
Lacrymæ vocantur sudor animæ. 2.23.A
Lacrymæ iustis à Deo deterguntur. ibid. A,B
Lacrymæ iustorum reponuntur in conspectu Dei, ibid. B,C
Lacrymis peccata obliterantur. ibid. D
Lacrymarum fructus. ibid.
Lacrymæ quam ob causam fundendæ? ibid. B,E
Lacrymarum vallis hic mundus. ibid. F
Lapillis candidis notandi dies faustos consuetudinis origo à Thracibus repetita. 2.22.A
Latronis boni deprecatio citò exaudita propter suam patientiam. 1.3.C
Latro bonus patienter ferens coactam crucem, paradisum lucratur. 1.21.C,D
Latro bonus nunquam petijt à cruce liberari, sicut malus. ibid. E
Latro bonus an Martyr extitit? ibid. F
Lazarus mendicus coactã paupertatẽ patienter ferens, æternã adeptus est salutem: & vocatur à Chrysost. cõmunis orbis Doctor. 1.21.A, & 2.9.E
Le-

Lepræ morbus cur omnium maximus, & miseratione dignissimus habeatur. 2.23.A
Leproso Christus comparatur ob octo analogias. 2.23. C
Linguis nonnulla gens caret. 2.2. A
Linguam hominum nemo coercere valet. ibid.I
Litigiosi qui alias extiterint? 2.11. A
Litibus Christus voluit finem imponere. ibid. A
Lites quantùm noceant? ibid. B
Lites vitandę. ibid. B
Lucerna Epicteti Philosophi quanti æstimata? 2.10. C
Lucifer primus suę sortis impatiens. 1.26. A

M

MAchabæi filij tormentorũ tolerantia veluti Antistites & consecrati euaserunt. 2.22. C
Mali etiam de Deo malè loquuntur. 2.2. A
Malorum societas bonis prodesse potest. 2.6. B
Mali in hoc mundo sunt in domo propria. ibid.
inter Malos versari, & bene operari, est eximia laus. ibid. D
Mali cur permittantur viuere in hoc mũdo? ibid. E
Mali habent à seipsis voluntatem nocendi: à Deo autem potestatem. 2.8. A
Mali quomodo seruiunt bonis? ibid. A, B, C
Malis non inuidendum, licèt prosperentur, 2.9. A, B, C, seq.
Maria Virgo platano, & Lunæ cõparatur. 1.13. A
Mariæ Virginis precibus aqua in vinum conuersa. Interpretantur illa verba: *Quid mihi, & tibi est mulier?* ibid. B
Maria Virgo multùm potest apud Deum. ibid.
Ma-

Mariæ meritis, & intercessione damnati citra condignum puniuntur. ibid. C
Mariæ prçcibus nonnulli ex loco damnatorum liberati. ibid. C, D
Mariç efficacissima intercessio. ibid. E
Maria Virgo multa in hoc mundo pertulit incommoda. ibid. F
Maria afflictis compatitur; ad illius intercessionem in tribulatione recurrendum. ibid. F
Maria in omni necessitate inuocanda. 2.29.G
Maria dum vocabatur, respondebat: *Deo gratias.* 1.20. B
Maritos quo amore & reuerentia olim nonnullç prosequutç sint vxores. 2.18.E
Martyres, considerata cçlesti beatitudine, tormenta fortiter tolerabant. 1.15.F
Martyr censetur, qui persecutionem patitur propter iustitiam. 2.1.F
Martyrem facit non pœna, sed causa. ibid. H
Matrimonij iugum patienter ferendum. 2.18. A
Maxillam alteram percutienti prçbere an teneamur? 2.4. E
Melota quid? 1.19.D
Melotis qui induti? ibid.
Mensa Solis quç? 1.18.F
Mensa vnde dicta? ibid.
Miltiades Imperator quonam pacto milites ad pugnandum incitabat? 1.19. A
de Misericordia Dei non diffidendum. 2.32. D, E
Moniales debent habere faciem velatam. 2. 13. C, D
Moniales sunt veluti altare Dei. ibid. E
Mo-

Moniales cogitare debent tantùm quæ sunt Dei. ibid. F
Monialium inclusarum Deus peculiarem gerit curam. ibid. G
Mors omnibus certa. 29. 9. A,B
Mors est somnus. ibid. D,E
Mors peccatorum pessima. ibid. E
Mors parentum, vel aliorum non deflenda. 2.29. A,B,C,D,E, seq.
Mortẽ suorum quinam fortiter tulerunt? ibidem G, H
Mori omnibus contingit. ibid, A
Moriendo pro delictis potest quis satisfacere pro delictis. 2.31. E
Morbi corporis multùm prosunt animæ. 2.25. A, B,C, seq.
Morbo lepræ multi graues homines fuerunt olim percussi. 2.23. A
Morbos corporis multi patienter tulerunt. ibid. D, E, F
Morbis interdũ nos purgat Deus. ibid. H,I, seq.
Mulierum clausura. 2.13. A,B
Mulieres olim testudine repræsentabantur. ibid.
Mulierum coniugatarum incommoda. ibid. E,F, & 2. 16. E
Mulier non est digna coniugio, quę est digna iurgio. 2.17. E
Mulier vniuira commendatur, & transiens ad secundas nuptias non laudatur. 2.16. F,G,H
Muliere nihil leuius, nihilque amarius. 2.19. B
Mundus scenæ similis. 1.23. C
Mundus est veluti xenodochium. 1.28. B

Mun-

Mundus iste est vallis lacrymarum. 2.23. F
Mundus est communis quidam carcer. 2.27.B
Mundus communis patria. 2. 28. A,B
Mundi exul, hæres est paradisi. 2.23.B

N

NAtura est paucis contenta. 1.26. E
Noe licèt inter malos versaretur, non tamen inquinabatur. 2.6. E
Nomen Dei Saddai in manibus nostris descriptũ quomodo, & quid significet? 1.26.E
Nationes nonnullæ leprosos ad ciuitates admittunt. 2.23. A
Nauigatio quomodo adiumentum leprosis afferat. 2.23.D
Nuptiæ à cantu incipiunt, in luctum desinunt. 217. A

O

OBedientes soli sunt liberi, quomodo? 2.12. L
Obedire Prælato, est Deo obedire. ibid. M
Obedientiæ singulare exemplum. ibid.
Obediendo Deus est attendendus, propter quem obedire debemus. ibid. O
Oculi pupillam tangere, quid? 2.7.C
Oculi pupilla integram hominis effigiem reddit, & si non reddat, quodnam augurium? ibid. C
Oculi multorum malorum causa. 2.21. A,B
Oculi vltimò viuunt, & primò moriuntur. ibid. B
Oculus quibus conseruatur. ibid.
Oculos multi sibi effoderunt, cur? ibid. D
Oratio multùm prodest præcipuè afflictis, illosque solatur. 1.12.C D
Oratio vocatur animæ Sol: ac naufragorum tabula.

bula, quare? ibid. E
Oratio afflictorum citiùs ad Deum peruenit, quare? ibid.
ab Oratione non desistendum, licèt statim quis nó exaudiatur. ibid. F
Orare est quasi respirare. ibid.
Orphani Deum habent adiutorem. 2.17.A
P
PArcendo inimicis quis plurimùm lucratur. 2.4.B
Passiones huius temporis non sunt condignæ ad futuram gloriam. 1.15.H
Patientia quid? 1.2.A,B
Patientia vera quænam sit? ibid. C
Patientia est virtus valdè necessaria. 1. 3. A, B, C, seq.
Patientia in aduersis probatur. 1.4. A, B, seq.
Patientia est mater fideliũ, ex Ambrosio. ibid. F
Patientia similis est gemmæ, quæ Alethora dicitur. 1.1.E
Patientia, scutum inexpugnabile, & turris firma. ibidem.
Patientiæ domesticum exercitium est vir morosus sue vxori. 2.17.C
Patientia omnium virtutum comes. 1.2.E
Patientia instrumentum est sustinendi, ex Tertulliano. ibid. G
Patientia veluti ossa, quibus corpus fulcitur, ex Augustino. ibid.
Patientia Deo nos seruat. ibid. G
Patiẽtia omnia vincit aduersa, & quomodo? ibi. G
Patientia possidetur anima. 1.3. C
Pa-

Patientia causa omnium bonorum. ibid.C
Patientia citius Deus placatur. ibid.D
Patientia, quæ reperitur in malis hominibus, non est propriè patientia, sed duritia. 1.2.C
sine Patientia nullus Sanctus coronatur. 1.3.F
Patientia est veluti lapis Chrysolitus. 1.4.A
Patientia describitur à Tertulliano. 1.2.D
Patientia vocatur preclarum instrumentũ. 1.3.D
Patientia est veluti terra fructifera, quam tribulatio arat, colit, & exercet 1.4.E
Patientiæ effectus, ex Cypriano. 1.3.A
Patientes qui. 1.2.G
Patientes ligno Setim similes, quod in ignem proiectum non comburitur. 1.4.E
Pati censetur propter iustitiam, qui libenti animo patitur. 2.1.H
Patiendo pro delictis potest quis satisfacere pro delictis. ibi E
Passioni Christi an aliquid desit, & quomodo intelligantur illa verba Apostoli: *Adimpleo ea, quæ desunt passioni Christi,* &c. 2.31.C
Patriæ cœlestis consideratione aduersa libenter tolerantur. 1.15.A,B, seq.
Paulus tribulationibus eruditus. 1.7 A
Paulus in nominando nomine IESV delectabatur: vnde caput eius resectũ IESVM protulit. 1 16 C
Paulus tanta pertulit tormenta, vt vix numerari possint. 1.19.H
Paulus persecutionem patiebatur in suo corpore, tamquam in alieno. 2.1.B
Paulus persequebatur fideles, & Christus conquerebatur. ibi.B

Pauli conuersio à cæcitate inchoauit. 1.24.A
Paulus diebus singulis moriebatur. 2.30.E
Paupertate à quibus diligimur, cognoscimus. 1. 9.E
Paupertati religiosæ quid promittitur. 2. 12. D,E
Paupertate cœlum emitur. 2.14.D
Paupertas nos facit beatos. ibid.D
Pauperes communem habent cum diuitibus substantiam. ibid. E,F
Paupertatem coluerunt multi Gentiles. ibid. G
Peccatum est veluti sanies, quę tribulatione quasi ferramento curatur. 1.6.H
Propter peccata sępe Deus nobis immittit aduersa. 1.25.A,B
Peccatorum recordatio prodest ad tribulationes patienter ferendas. ibid.C,D
Peccatoris locus quis? 2.8.B
Peccatores cur sępe in hoc mundo non puniuntur? 1.28.D
Peccator quomodo Deum irritat. 2.9.F
Pecunia multos perdidit. 2.10.D
Persecutionis nomine omnes labores intelliguntur. 1.8.B
Persecutionem patientur piè viuere volentes. 2. 1.A
Persecutio vnde dicatur. ibi.
Persecutionem nullus sentiet, si Christo iungatur. ibid.B
Persecutionem patiens Deum habet compatientem, & conquerentem: sed persecutionem faciens habet dęmonem impellentem. ibid.C
Persecutiones sunt veluti torcularia. ibid.C
Per-

Perſecutionem patientes beati. ibid.F
Perſecutores fidelium malè perierunt. ibi.E
Perſecutiones interdum inueniuntur in clauſtro, nec propterea mirandum. 2.12.S
Perſecutionis nomine quid intelligitur? 1.8.B
Perſis cur inuiſi eſſent leproſi. 2.23.A
Petri,& Pauli vincula quanti fecerit Chryſoſtomus. 2.27.F,& 2.30.C
Peſte graſſante quid egerint Athenienſes. 1.10.D
Podagra multi ſancti & illuſtriſſimi viri laborantes, quid egerint? 2.21.A,B
Podagrę remedium quod. ibid.D,E
Podagroſi quid agere debeant. ibi.G,H
Potentibus, & poſſidentibus huius ſęculi non inuidendum. 1.26.D
Prędeſtinationis ſigna ſunt afflictiones patienter propter Deum perpeſſæ. 1.8.D,E
Proſpera in hoc mundo nō optanda, quare. 1.6.A
Proſperitas nimia nocet. ibid.G
Proſperitas impiorum breuis. 2.9.B,C
Proſperitate in infernum nauigatur. ibid.E
Prouidentia Dei euenit quidquid ab inimicis patimur. 2.8.A,B,C,ſeq.
Proximo nocendum, nec maledicendum, quare? 2.4.A,B
Pruritu implacabili leproſi vexantur. 2.23.C
Pueri apud Lacones à quouis caſtigari poterant; nec propterea eis conqueri licebat. 1.7.E
Pueri indigent pędagogo. ibid.F
Pueris caſtigari nolentibus interdum ſimiles ſumus. ibid.
Pulchritudo quid. 2.18.D

Puniri in hoc mundo, beneficium; non puniri supplicium. 1.6.A,& 1.8.E,F
Pupillam oculi tangere, quid? 2.7.C
Pupilla oculi integram effigiem hominis reddit, & si non reddat, quod augurium. ibid.C
Pupilli non derelinquuntur, sed proteguntur à Deo 2.17.A,B,C

R

Religiosis tria promittuntur à Christo. 2.12. A,B,C,seq.
Religiosi quomodo recipiant centuplum pro his, quæ reliquerunt? ibid.A,B
Religiosi sedebunt cum Christo, iudicantes in vltimo iudicio. ibid.C,D
Religiosis vitanda mulierum consortia. ibid.H,I
Religiosi non debēt in Aula Principū manere. ib.I
Religiosi semper vsi sunt hoc salutandi modo: *Deo gratias.* 1.20.B
Remigantes Christus intuetur. 2.27.D
à Remo ad tribunal, de quibus dicebatur. ibid.E
Renes sunt radices concupiscentiæ. 2.22.D
Res huius vitæ fluxæ sunt, mutationique obnoxiæ, cur? 1.23.E
Retaliare quomodo Iudæis permissum? 2.4.E
Rex Regum, & Dominus dominantium, cur Deus dicatur? 2.16.B
Romani Deum Romæ tutelarem nominare nefas ducebant, cur? 1.16.A
Rubus in quo Dominus apparuit, Pharaonem, & Aegyptios populum Dei diuexantes designabat, quomodo? ibid.
Rubus, tribulationis hieroglyphicum. ibid.

Sa-

S

SAcerdotes legis antiquæ leprã nõ curabant, sed de sanitate leprosi sententiã ferebant. 2.23.D
Sancti veteris Testamenti quãta passi sunt? 1.19.D
Sancti cur gaudebant in medio tormentorum? 1.17.B,C
Sanctis suis cur in specie leprosi sæpe apparere Christus dignatus est? 2.23.D
Sanitas quomodo ab antiquis vocitata? 2.22.A
Sapiens est contentus se, quomodo intelligatur? 1.26.E
Saphirus habet vim eripiendi à carcere. 2.24.D
Senectutis incommoda. 2.19.A,B C
Senex vnde? ibid.B
Senes capulares qui? ibid.
erga Senes quomodo se habebant quædam nationes? ibid C
Senectus nemini est exprobranda, cur? ibid. D
à Sene senatus, & senator, quare? ibid. D
Senectus optanda, cur? ibid.E
Senectus vt grata sit, quid præstandum? ibid.H
Silentium maximè necessarium ad conuicia patienter ferenda. 2.2.B
Socrates quomodo contumelias patienter ferebat? ibid.G
Solitudo multis fuit gratissima. 2.23.B
Sors est sua cuique ferenda. 1.16.A,B,C, seq.
Sanctus Stephanus quid præstitit, dum lapidaretur? 2.3.C
Stephani Monachi insignis patientia. 2.4.D
Symeon senex Christum Dominũ benedixit: esse vnum de viginti quatuor senioribus de quibus

Ioan-

Ioannes in Apocalypsi, probabile est. 2.20.F,G
Superbi lepra puniri solebant. 2.23.C

T

TAlionis lex quomodo Iudęis permissa? 2.4.E
Terra cur dicitur omnium mater? 1.5.C
Tobias tribulationibus probatur. 1.8.D
Tobiæ patientia. 1.19.B
Tribulationes nõ possunt in hac vita euitari. 1.5.D
Tribulatio est veluti ferramentum contra diaboli tentamentum. 1.6.H
Tribulatio patienter perpessa veniam parit peccatorum. ibid, G
Tribulatis adest Dominus. 1.6.I
Tribulationibus erudimur. 1.7.A,B,C, seq.
Tribulationibus vtitur Deus veluti pædagogo. ibid F
Tribulatio aperit mentis oculos. 1.7.B
Tribulationes sunt signum prædestinationis. 1.8. A,B,C, seq.
Tribulatio est veluti virga aurea Regis Assueri. ibid. E
Tribulationes à Deo immittuntur. 1.10.A,B,C
Tribulationum alia est, quæ nos inuenit; aliã, quam inuenimus. 1.12.A
Tribulationis tempore ad Deum maxime recurrendum. 1.12.A,B,C,seq.
Tribulationis tempore B.Virgo inuocanda. 1.13.F
Tribulationis tempore Christus est proponendus. 1.14.A,B,C,seq.
Tribulationes quando cessabunt? 1.28.H
Triremibus adiudicati quomodo se gerere debeãt? 2.30.A,B,C, seq.

Tri-

Triſtitia duplex. 1.27.A
Triſtitia, quæ prodeſt, & quæ non prodeſt? ibidē A, B, C, ſeq.
ad Triſtitiam quænam concurrunt? ibid.
Triſtitia cur detur homini? ibid. A
Triſtari, vel non triſtari, in noſtra eſt poteſtate, quomodo? 1.27. B, C.
Tympanum, quod genus tormenti? 1.19. G

V

VEniam dare, iucundum. 2.4. C
Verba conſolatoria ſunt veluti linteamina. 2. 26. A
Vidua vnde dicta? 2 16. A
Viduarum lacrymæ aſcendunt ad cœlum. ibid.
Viduarum cur Deus dicatur Iudex? illas protegit, & ſolatur. ibid. B, C
Viduitas commendatur, ibid. D
Vinculo matrimonij quanta debeatur reuerentia. 2.17. E
Vincula Pauli quanti æſtimata? 2.24.E, & 2.30. C
Vindicta Deo reſeruatur. 2.3.A
Vindicta citò fiet, licèt tardè fieri videatur. ibid.B
Vindicta delectari puſilli animi eſt. ibid. D
ad Vindictam properat, qui proximum lædit, niſi ſatisfaciat. ibid. H, I
de Vindicta nullus curabit, ſi ſuos cogitet defectus, quos tolerari deſiderat. 2.4.A
Vindicta non ſumenda ob varias rationes. ibid. A, B, C, ſeq.
Vindictam multi infideles ſumere noluerunt. ibidem F
Vinum, lætitiæ ſymbolum. 1.13.G

Vi-

Vinum propinabatur mœrentibus. ibid.
Vir probus non poteſt impiorum calumnijs lædi. 2.7.F
Vir qualiter ſe debeat habere erga vxorem. 2.17.B
Vitę huius breuitatis conſideratio magnoperè prodeſt ad omnia aduerſa patienter ferenda. 1.13. A,B,C, ſeq.
Vita præſens torrenti ſimilis, quomodo? 1.23.F
Vita præſens ob ſuam breuitatē vocatur dies vnus vapor, bulla. 1.23.A
ex Vitæ præſentis breuitate quid boni colligant, quid mali? ibid. F
Voluntas Dei ſemper recta. 1.11.A
Voluntas humana ſi diuinæ voluntati non conformetur, ſemper erit tortuoſa. ibid.
Voluntas hominis eſt potentia cæca. ibid. B
Voluntatis propriæ reſignationis ſingulare exemplum. ibid.C,D
Voluntas noſtra omnibus euentibus accommodanda. ibid. F

FINIS INDICIS.

CLY-

CLYPEVS PATIENTIÆ.

De Clypeo. Cap. I.

OSTENDIT cœleſtis ſponſus, quænam repeꝛiantur arma in ſuo fortalitio, ſiue in Eccleſia, quibus filij huius militantis Eccleſiæ muniantur: ait enim in Canticis *Cap. 4. Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium*. Alludere videtur ſponſus ad morem quorundam Regum & Principum, qui, vt refert Rabbi Selemoch *in Cant.* ſolebant, olim ſuſpendere ex aliqua eminenti turri ſcuta, clypeos, pharetras, iacula, & alia diuerſa bellica inſtrumenta, vt terrorem inimicis incuterent.

Notandum eſt, quod licèt milites diuerſis armis ſe munire ſoleant, ſagittis quibus transfigant, lanceis quibus confodiant, malleis quibus contundant: veruntamen in iſta turri Eccleſiæ exhibentur tantùm clypei, & ij ſunt omnis armatura fortium, quia fideles qui ſub hoc nomine *fortium* intelli-

guntur, non debent in hac vita, quam Iob militiam vocat, armari sagittis, gladijs aut lanceis, quibus feriant, lacerent, iugulent, confodiant: sed duntaxat clypeis, quibus se protegant: licet eis habere quo se defendant, non quo offendant.

B Ex mille igitur illis clypeis ex turri, & fortalitio Ecclesiæ pendentibus vnum mihi assumendum putaui, clypeum scilicet patientiæ, quem ideo expono, vt opponatur; exhibeo, vt habeatur; erigo, vt videatur; affero, vt feratur. Iussit olim Dominus Iosue, vt leuaret clypeum, quem habebat præ manibus; *Leua*, inquit, *clypeum*, *qui in manu tua est*: *Iosue* 8. vt nimirum ad eius conspectum confidentius & alacriùs totùs præliaretur exercitus. Hunc locum Iosue explanans Lyranus, ait iuxta mentem Hebræorum, huiusmodi clypeũ fuisse positum in hasta aliqua oblonga, vt ab omnibus cerneretur. Sicut igitur necesse fuit hunc eleuare clypeum, vt illo viso fortiter milites dimicarent: sic vt omnes Christiani milites animarentur ad quascunque perferendas aduersitates, ad omnem tolerandam iniuriam, atque ad quoslibet subeũdos labores, erigẽdus erat iste patiẽtiæ clypeus.

Olim milites illi ignominiosè passim notabantur, qui plus salutis & spei in clypeo, quàm in gladio posuissent: vt testis est Pierius *Lib. 42. hierogl.* qui refert Scipionem cuidam militi qui clypeum elegantius ornauerat, dixisse: Non miror, quod clypeum tanta ornaris cura, in quo plus præsidij statuas, quàm in gladio. Contrà verò nos Christiani maiori laude, ampliorique merito digni erimus, si plus præsidij in hoc patientiæ clypeo, quàm

in

in gladio, hoc est, in vindicta, & in querula murmuratione, statuamus. Magni est igitur faciendus iste clypeus.

C Celebrabatur quondam apud Græcos Myrtili clypeus, ex quo Alciatus suum duxit Emblema cuius hic est titulus; *Auxilium nunquam deficiens. Embl. 161.* Is autem Myrtilus fuit ingentis animi miles clypeo pugnare solitus, qui cùm ad maritimam expeditionem nauigasset, submersa naui, suo innixus clypeo in tutum portum delatus est. Vnde apud Poetam sic iste Mirtylus: *Leonides.*

Effugi geminum clypeo discrimen in vno,
Cùm premererque solo, cùm premererque salo.

Fuit ergo illi suus clypeus auxilium nunquam deficiens. Sed quis magis auxilians clypeus, quàm patientia? Hæc enim tum in mari, tùm in terra, in omnibus denique periculis semper nos protegit, estque ad omnem dolorem remedium. Vnde Publius: Cuiusuis doloris remedium est patientia. *Publ. Min.*

Hoc clypeo tectus atque munitus Iob non solũ tentamenta queque facilè repulit, sed etiam ad pristinum, imò ad opulentiorem statum peruenit. Vnde de illo Tertullianus: *Lib. de patient. c. 14.* Ille, inquit, operarius victoriæ Dei retusis omnibus iaculis tentationum, lorica, clypeoque patientiæ & integritatem mox corporis à Deo recuperauit, & quæ amiserat reduplicata possedit.

D Clypeum autem plerique volunt, vt notat Soli pater, dici a κλέπτειν, quod clepat & celet totum corpus: vel secundum Plinium clypeus quasi γλύπτης dicitur, idest, sculptus, eo quod in clypeis

ſculpebantur imagines. Scutis, ait ille, qualibus apud Troiam pugnatum eſt, continebantur imagines, vnde & nomen habuerunt clypeorum. *Lib.35.c.3.* In hoc patientiæ clypeo habes ipſum Chriſtum repræſentatum, habes multos ſanctos depictos. Illorum igitur exemplo facilè poteris te omnium tribulationum iaculis opponere; ideo ſæpe reuocanda ſunt in memoriam eorum geſta, ac potiſſimùm incredibilis illorum patientia in ſuſtinendis quibuſcunque calamitatibus; vnde Gregorius: *in quad.hom.* Facta, inquit, præcedentium patrum conſideremus, & non erunt grauia quæ toleramus.) Teucrum ferunt ſub ſeptemplici fratris ſcuto latuiſſe, & ſic multa pericula euaſiſse: at qui ſub hoc vno patiētię clypeo latuerit, maiora euadet

E Dicunt nonnulli Aprū habere vnum latus ita fortiſſimū, vt vix poſſit quacunq; haſta, vel gladio perfodi; quod quidem latus propter huiuſmodi duritiem vocatur clypeus Apri. Hoc cùm naturali quodam inſtinctu cognoſcat Aper, ſolet hanc corporis partem cæteris fortiorem venatorum iaculis objicere. Patiētia cū ſit fortiſſima virtus, debet quibuſcūq afflictionib. opponi: nā, teſte Poeta, *Lu.l.9.*

Gaudet patientia duris.

Vnde huiuſmodi virtus cuidam gemmæ, quæ Alectora dicitur, ab Alberto magno comparatur, quam ſi quis ſecum deferat, inuictus efficitur in certamine. Ita, ſi qui clypeo patientiæ ſunt muniti, nullo modo vinci poterunt, ſed ab omnibus hoſtium telis inuulnerabiles efficientur; ferientur quidem, ſed non lædentur; oppugnabuntur, non expugnabuntur; impellentur, ſed non labentur.

Idcirco

Idcirco Diuus Chrysostomus *Hom. 33. in 2. ad Cor.* vocat patientiam scutum inexpugnabile, ac turrim firmissimam. (Patientia, inquit, scutum est inexpugnabile, & turris firma omnia mala repellens) Ad hanc turrim se recepit Iob, quamuis in sterquilinio constitueretur, illoque, vt diximus, se muniuit scuto: licet enim ibi multæ illum obsiderent calamitates, victor tamen semper euasit, quia prudenter suo proprio ore, veluti bombarda vsus est, aliquas emittente voces tanquam globos existentes quibus inimici, mundus scilicet, & Satan repulsi aufugerunt. Ecce globi; *Dominus dedit, Dominus abstulit, &c. sit nomen Domini benedictũ. Iob. 1.* Ideo nõ immeritò Diuus Gregorius *In mor.* voces huius sancti viri iacula appellat. (Beatus Iob, inquit, quot voces patientiæ in laudem Dei percussus reddidit, quasi tot in aduersarij pectore iacula intorsit, & acriora multo q̃ sustinuit, inflixit.)

Similis tibi sese offert turris, similéque scutum siue clypeus, similem habes bombardam, emitte similes globos, similia contorque iacula, & similẽ reportabis victoriam. Ad hoc nos adhortans idem Gregorius, ait: (Clypeus verò in manu est, & defendit: quia virtus patientiæ, præcedente nos gratia, & in potestate est arbitrij, & à periculo protegit aduersitatis.)

Milites inter Athenienses, vt testis est Plutarchus, diligenter curabant ne clypeum amitterent vel desererent. Itaque illis è prælio reuertentibus, suumque clypeum deferentibus, ense licèt amisso, omnes congratulabantur, ac statim eodem clypeo tanquam diademate supra caput imposito,

maximo cum iubilo coronabantur. Ad quam consuetudinem alludere videtur Dauid, *Psal.5.* dum ait: *Domine vt scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.* Haud dubiè coronaberis & tu patientiæ laurea, ac maxima cum iubilatione ab omnibus cælicolis recipieris, si in huiusce vitæ militia hunc patientiæ clypeum non amittas.

G Olim in Laconia, teste Nonno, *Dion. l.* 41. infantes recenter nati collocabantur in clypeo vice cunarum. Quin & Hercules apud Theocritum, *Eidyll.*24. positus est in scuto, itidemque Iphiclus ab Alcmena parente.

Cùm ambos lauisset, & lacte repleuisset, posuit super scutum aureum.

Ea ceremonia præsignabatur hominem ad bellũ, ad labores, & ad huius vitę discrimina, & tela nasci, eumque ad illa propulsanda clypeo indigere patientiæ.

In ventilabris, vel cribris etiam infantes dormituri apud aliquos deponebantur: ibique agitabantur; vti de Ioue scribit Callimachus *in Iouis hymno,* in auspicium, vt volunt nonnulli, futuræ opulentiæ, vel fortè futuræ purgationis; debent enim homines etiam de nouo venientes in hanc lucem, & in ea commorantes, atque ab ea recedentes, purgari. Vnde Ioannes Baptista Christum describit habere *ventilabrum in manu, Matt.3.* ad permundandam aream suam, & ad congregandum triticũ suum in horreum. Vel ideo in ventilabris exponebantur, ad significandum, hominem ita parum consolationis toto vitæ suæ curriculo exhausturũ, sicut aquæ cribro, aut ventilabro, vel ad denotandum,

dum, hominem tot esse calamitatum, & miseriarum telis transfigendum, quot sunt in ventilabro & cribro foramina, imò multò pluribus nisi hoc patientiæ clypeo, & scuto muniatur. Et ne quis hæc parum aliena existimet, recordetur Ciceronem scuta, & cribra aliquando iunxisse, dum sic scribit: Quasi verò quidquam intersit, scuta, an cribra mures corroserint.

Quid sit patientia. Cap. II.

A DEsideranti mihi omnes afflictos clypeo patientiæ muniri, quid in primis sit ista patientia, de qua agere intendimus, quærendū est.

Patientia, secundum Ciceronem 1. *Rhetor.* est virtus, contumeliarum & omnis aduersitatis impetus æquaminiter portans, vel secundum eundem, 2. *de Inuent.* Patientia est vtilitatis, siue honestatis causa, rerum arduarum, ac difficilium voluntaria ac diuturna perpessio.

Ex D. uo Augustino *Lib. de patient. cap.* 2 *tom.* 4. *tractat. de fide.* Patientia est virtus, qua mala ęquo animo toleramus.

Secundum D. Hieronymum; Patientia est omnium iniuriarum & passionum tolerantia, quam si quis habuerit, bona omnia in se continet.

Diuus Thomas 2. 2. *qu.* 136. *art.* 1. asserit, patientiam esse virtutem, qua bonum rationis conseruatur contra tristitiam, ne scilicet ratio tristitiæ succumbat.

Iuxta Mantuanum; *Lib.* 1. *de pat. c.* 31. Patientia est habitus in appetitu irascibili, qui non ad im-

pugnandum ea quæ concupiſcibilem offendunt,& ſenſui nocent, ſed æquo animo tolerandum inclinat. Ipſius namque iraſcibilis flammam extinguit, rabiem ſedat, furorem emollit; fiet autem in nobis hic habitus, ſi aduerſa mitiſſimè, & ſine reſiſtentia frequenter feramus.

Scotus docet fortitudinem eſſe genus, ſub quo duæ ſpecies collocantur: vna, qua aduerſa repellendó certamus, & vocatur bellicoſitas: altera, qua æquanimiter ferimus, & patientia dicitur.

Non intendo autem hic loqui de illa patientia, quam antiqui Philoſophi pro leui quadam captanda hominum gloria, ſe ſectari profitebantur: quia, vt optimè aduertit Cyprianus, *Serm. de patien.* Tam in illis erat falſa patientia, quàm & falſa ſapientia. Vnde enim vel ſapiens eſſe, vel patiens poſſit, qui nec ſapientiam, nec patientiam Dei nouit?)

B Cùm igitur non eſſent veri ſapientes, nec erant etiam veri patientes, quia non ſapiebant ſecundum Deum, nec patiebantur ſecundum Deũ, vel pro Deo; idcirco à Deo reprobata eſt illorum ſapientia, teſtante Propheta; *Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Iſai. 29.* Ita ſanè reprobata eſt illorum patientia: nam, ait idem Doctor, (ſi ſapientia illic vera non eſt, eſſe non poteſt nec & vera patientia.) *Ibidem* Quod probat hoc modo. (Si patiens, inquit, ille eſt, qui humilis, & mitis eſt: Philoſophos autem nec humiles videmus eſſe, nec mites, ſed ſibi multum placentes, apparet non eſſe illic veram patientiam, vbi ſit inſolens affectatę libertatis audacia, & exerti ac ſeminudi pectoris inuerecunda ia-

ctan-

ctantia.) Hac de causa falsam ac probrosam vocat Tertullianus, *Lib. de patient. cap. 16.* illorum & sibi similium patientiam.

Interdum tamen aliqua illorum infidelium patientiæ exempla passim afferemus, vt inde discamus quid nobis pro Deo immortali, ac gloria ęterna æquanimiter ferendum sit, cùm tanta, tamque ardua ipsi pro inani gloria, & vt aliquandiu in ore hominum versarentur, patienter perpessi sint.

Nec de illa patientia, quę etiam in impijs ad aliqua patranda facinora reperitur, tractare cupio; de quibus impijs sic idem Tertullianus, *Ibidem.* (Tanti boni nomen fœdis operationibus occupant: patientes riualium, diuitum & inuitatorum, impatientes solius Dei viuunt.) Hoc est, in his quæ Dei sunt, impatientes sunt, libenter ea ferendo quæ contra Deum sunt.

Ideo mala vocatur illa patientia, ob quam Apostolus ironica quadam locutione ac sugillatione increpabat Corinthios, *cap.* 11. dicens: *libenter sufferis insipientes*, &c. ac si diceret. Sunt quidam Pseudo Apostoli, vos ad falsa dogmata trahentes, quos omnino explodere satius esset, quàm illos, & ea quibus vos afficiunt incommoda patienter ferre. Non est igitur bona, sed mala illa patientia, qua illos sustinetis, & de qua, hæc verba Pauli explanans Bernardus, ait: (Magna est virtus patientiæ, sed interdum impatientem esse probius est.) Etenim laudabile quidem est in iniurijs proprijs patientem esse; at verò iniurias Dei sustinere nimis impium est.

C Talem autem patientiam suos docet diabolus,

lus, vt notat Tertullianus, ibidem. (In hoc, inquit, Domino æmulatur diabolus, docuit, & suos patientiam propriam.) Quæ quidem nullam aliam præter æternam damnationem habebit mercedē; ideo subiungit Doctor: (quam patientia subter ignis expectat.) Id est, manet ignis inferni eos omnes qui non pro Christo, sed potiùs pro diabolo aliqua patiuntur incommoda; qui ideo à Diuo Augustino martyres diaboli vocitantur.

Non vult etiam idem Augustinus *Lib. de patien. cap. 5.* tolerantiam impiorum in malis patrandis, vel in acquirenda humana gloria, vocari patientiam, sed potiùs duritiam; sic enim loquitur: (In illis autem, qui mala sustinent, vt mala faciant, nec miranda, nec laudanda patientia, quæ nulla est; sed miranda duritia.) Vnde talem patientiam Gerson. *Super Cant. Mariæ tract.* 8. meritò vocat asinam patientiam. (Cùm ergo, inquit idem Aug. *lib de patient cap. 6.* videris quemquam patienter aliquid pati, noli continuò laudare patientiam, quam non ostendit, nisi causa patiendi. Quando illa bona est, tunc ista vera est.

Nostra igitur mens est de vera, ac propria loqui patientia. Illa autem est vera patientia, qua propter Deum omnia toleramus aduersa, quæ nobis accidunt, vel pro diuinorum mandatorum obseruatione, vel propter eorundem transgressionem, aut propter aliquam causam Deo notam: id est, ille habet veram patientiam, qui aliquid aduersi patitur, ne aliquod mandatum, ad quod tenetur, transgrediatur; vel si transgressus fuerit, patienter tolerat illam, quæ sibi iniungitur, vel immittitur,

tur, pœnam: aut si nullum commisit peccatum, patienter fert aduersa, quæ permittente Deo, illi, accidunt: vel qui suum corpus propter Deum ieiunijs, & alijs macerationibus affligat. Vnde Diuus Augustinus *lib. de patient. cap. 5.* (Patientes, inquit, propriè dicuntur, qui malunt mala non cõmittendo ferre, quàm non ferendo committere.) Et secundum Gregorium: *in moral.* (Ille verè patiens est, qui aduersitatibus atteritur, & tamen à rectitudine non curuatur.

D Martyres, verbi gratia, veram habuerunt patientiam, vereque patientes extitere, dum pro fide Christi, quam confiteri tenebantur, multa sustinuerunt tormenta. Bonus latro, quamuis in cruce debitam pro peccatis suis exolueret pœnã, vere fuit patiens, quia & Christum inuocauit, illumque confessus est, suam semper agnoscens culpam, ob quam meritò se pati fatebatur, vt alibi dicemus. Iob nullum patrauerat peccatum, propter quod mereretur tantas perferre ærumnas, nouerat Deus, cur hæc omnia ei euenirẽt: sciens igitur iste sanctus illa omnia sibi accidere Deo nihil iniustè permittente, libenter, & æquo animo illa voluit tolerare, atque ita veram habuit patientiam, vereque extitit patiens. Denique sancti Dei Confessores similiter veram obtinuerunt patiẽtiam, quod suam carnem propter Deum abstinentia, aut alijs afflictationibus macerarunt.

Qualis sit autem patientia, aut qualis debeat esse qui ea munitus est, & quo habitu dignoscatur, disertè adnotat Tertullianus, *Lib. de patient. cap. 15.* sic illius describens effigiẽ: (Iam, inquit effigiem,

giem, habitumque patientiæ comprehendamus. Vultus illi tranquillus & placidus, frons pura, nulla mœroris, aut iræ rugositate contracta: remissa æquè in lætum modum supercilia, oculis humilitate, non infœlicitate deiectis, os taciturnitatis honore signatum, color qualis securis & innoxijs, motus frequens capitis in diabolum, & minax risus.) Sic se habet, & ita se gerit, qui hac virtute est præmunitus.

E Vis adhuc scire, quid sit patientia? Est Dei alumna, ac comes indiuidua Spiritus sancti, quia illum vbique comitatur. Hoc non à me ipso dico, sed ab eodem Tertulliano, *Ibidem*, disco: (Vbi Deus, ait, ibidem & alumna eius, patientia scilicet. Cùm ergo Spiritus Dei descendit, indiuidua patientia comitatur eum.) Iunge te comitanti, vt ei quem comitatur iungaris. Si vis Dei gaudere presentia, noli carere eius alumna patientia, quæ ita eum comitatur, vt idem Doctor audeat hunc locum Deuteronomij sic explicare; *Vindictam mihi, & ego vindicabo. cap. 32.* Id est, inquit ille, Patientiam mihi, & ego patientiam remunerabo. Hæc ita intelligenda censeo, vt scilicet in omnibus aduersis patientiam propter Deum habeamus, omnia pro ipso libenter sustinendo, & ipse hanc nostram remunerabit patientiam. Ideo regius Propheta sic suam hortabatur animam; *Veruntamen Deo subiecta esto anima mea: quoniam ab ipso patiētia mea. Psal. 61.* quasi dicat. Ita volo Deo meo subijci, vt quidquid mihi aduersi acciderit, illud libenter pro ipso patiar, sperans, quòd non solùm *ab ipso patientia mea*, sup. proueniet: sed etiam

quod

quod *ab ipso patientia mea*, sup. remunerabitur. Propterea alio in loco vocat Deum patientiā suā: *Tu es*, inquit, *patientia mea Domine. Psal.* 70. Id est, tu es causa patientiæ meæ. Item tu es causa remunerationis quam acquiro propter patientiam meā, vel tu es remuneratio patientiæ meæ. Vnde Diuus Augustinus: *Lib. de patient.* (Virtus animi, quæ patientia dicitur, tam magnum donum Dei est, vt & ipsius qui eam nobis largitur patientia prædicetur.)

F Vitium autem oppositum patientiæ, est impatientia, quæ est defectus debitæ tolerantiæ, propter quam aliquis desistit à meliori bono; & tunc est peccatum mortale, quando propter dolores seu labores, afflictiones & tristitias prorumpit in murmurationes, aut blasphemias, vel in alia vitia contra charitatem, siue dilectionem Dei, aut proximi, iniuriando, conuiciando, detrahendo, aut aliquid simile faciendo. vel omittendo, quod ad necessitatem salutis pertinet. Audi quomodo quibusdam loquebatur D. Cyprianus, *Tract.* 1. *contra Demetr.* (Apud vos, inquit, impatientia clamosa semper & querula est: apud nos fortis & religiosa patientia, quieta semper, & semper in Deum grata est, nec quicquam istinc lætum, aut prosperum sibi vendicat, sed mitis & lenis, & contra omnes fluctuantis mundi turbines stabilis diuinæ pollicitationis tempus expectat.) Non est autem contra rationem patientiæ, cum tormenta inferūtur, voces emittere, plangere & clamare: hęc enim naturalia sunt, sicut lacrymas emittere, dūmodo illa immoderatè nō fiant. Porrò, sicut Deus

est

est author patiẽtiæ, ita diabolus author impatientiæ. Deum autem esse authorem patientiæ affirmat idem Cyprianus, *Serm. de patientia.* (Origo, ait, & magnitudo patientiæ Deo authore procedit.) Impatientiam verò à Dæmone inchoasse asserit Tertullianus, *lib. de patient. cap. 5.* (Sicut, inquit, pátientia in Deo, ita aduersaria eius in aduersario nostro nata atque comperta est. Igitur natales impatientiæ in ipso diabolo deprehendo)

Ostendit idem Doctor *Ibidem*. Dæmonem per impatientiam, simul & per malitiam protoparentes tentasse, illosque pariter non tantùm per impatientiam peccasse, sed etiam primum illorum peccatum impatiẽtiam extitisse affirmat; ait enim. (Quod crimen ante istud impatientiæ admissum homini imputatur? Innocens erat, & Deo amicus, & paradisi colonus. At vbi semel succidit impatiẽtiæ, Deo desiuit sapere, desiuit cælestia sustinere posse. Exinde homo terræ datus, & ab oculis Dei eiectus facilè vsurpari ab impatientia cœpit in omne quod Deum offenderet.) Recessit igitur homo à Deo suo per impatientiam, accedat ad eum per patientiam.

Vnde meritò Diuus Ambrosius. *Lib. 1. Epist. 4.* patientiam matrem fidelium appellat. Nam, si famescat puer, recurrit ad suam matrem: si ab aliquo percutiatur, si lædatur, si doleat, statim ad matrem se recipit: in tuto se putat si in gremio matris existat, à qua defenditur, & fouetur. Ita, si aliqua quis tristitia teneatur, aut iniuria afficiatur, vel aliquo morbo laboret, aut fame & paupertate prematur, ad patientiã, tanquam ad communem

ma-

matrē recurrat, quæ illū consolabitur, fouebitque.

G Ad illam Iob toto prorsus corpore tabidus & putridus, & à planta pedis, vsque ad verticem capitis fœdo vlcere confectus se recepit: & quamuis saniem testa radere cogeretur, sederetque in sterquilinio, ac amicorum, propriæque vxoris conuicijs valde exasperatus esset, nullum tamen impatientiæ signum dedit, quia in sinu matris patientię fouebatur, & ab ea protegebatur. Similiter fecerunt Moyses, Tobias, Dauid, alijque quā plurimi, vel dum aliquo afflictarentur morbo, vel iniurijs & persecutione afficerentur, aut alia calamitate premerentur. Hęc enim mater est, quæ nos ad ipsam recurrētes, patri nostro Deo reddet, Diuo testante Cypriano, *Lib. de patient.* (Patientia est, inquit, quę nos Deo & commendat & seruat.)

Vocatur etiam patientia à Tertulliano, *Lib. de patient. cap. 15.* instrumentum sustinendi. (Solus, inquit, sustinere non poterit carens instrumento sustinendi.) Sicut enim corpus humanum iam grauescente ętate, atque ad senium omnino perductum sustentari ac baculo fulciri necesse est: ita anima humana, ęrumnis & calamitatibus pressa, in desperationem, ac ruinam laberetur, nisi instrumento isto patientię sustineretur.

Hac de causa etiam Diuus Augustinus. *In Psal. 33.* vocat patientiam, ossa. (Patientia, inquit, quæ est in fide, ossa sunt interiùs.) Nam sicut non potest sine ossibus corpus sustentari, ita nec homo sine patientia: imò verò charitas ipsa, quæ, vt Apostolus ait, *omnia suffert, omnia sustinet*, nihil penitus sufferre ac sustinere posset sine patientia, quam

idcir-

Idcirco aliqui vocant charitatis dorsum, cui charitas innixa, omnia libenter suffert. Vnde Cassiod. (Patientia, inquit, omnia vincit aduersa, non colluctando, sed superferendo.) cui competit illud Virgilianum.

Superanda omnis fortuna ferendo est.

Quàm igitur sit ista patientia necessaria, capitulo sequenti demonstrabitur.

Quàm sit necessaria patientia. Cap. III.

A QVamuis omnibus omnes sint virtutes necessariæ, specialiter tamen & præcipuè de patientia ab Apostolo dictum est: *Patientia vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes reportetis promissionem.* *Heb.* 10. Hoc est, vt finem ad quem conditi estis, reportetis, & ad vitam perueniatis æternam, maximè vobis est patientia necessaria. Tot enim difficultatibus, & tentationibus vita Christiana referta est, vt nisi clypeo patientiæ homo se muniat, nullo modo possit sibi coronam gloriæ comparare. Ideo optimè Cyprianus *Lib. de bon. pat. Neque accipi potest*, ait, *dolorum & passionũ corona, nisi præcedat in dolore & passione patientia.*

Antisthenes dicere solebat, nulla alia re opus habere, nisi robore Socratico. Socrates autem ad omnium rerum patientiam obduruerat, vt testis est Laertius. *Lib. 6. c.* 1. Ego autem dico, nos opus habere non Socratica, sed Christiana patientia, quia per illam fit homo perfectus. *Patientia opus perfectum habet. Iacob.* 1. ait Apostolus, id est patientia hominem perfectum ostendit: vel, patien-

tia

tia alia bona opera & virtutes perficit. Vnde Tertullianus *Lib. de pat. c.* 15. asserit patientiam omnibus hominis actibus & Dei mandatis interuenire & intermisceri: *Patientia* inquit *fidem munit, pacē gubernat, dilectionem adiuuat, humilitatem instruit pœnitentiam expectat, exomologesim adsignat, carnē regit, spiritum seruat, linguam frænat, manum continet, tentationes inculcat, scandala pellit, martyria consummat, pauperē consolatur, diuitem temperat, infirmum non extendit, valentem non consumit, fidelem delectat, Gentilem inuitat, seruum Domino, Dominum Deo commendat, fœminam exornat, virum approbat: amatur in puero, laudatur in iuuene, suspicitur in sene, in omni sexu, in omni ætate formosa est.* Videas quæso, quàm sit necessaria illa virtus quæ tanta producit bona.

B Idem Doctor *in l. de pat. c.* 11. etiā docet, nullā esse perfectā virtutē quę nō habeat comitē patiētiā probatq; in oībus beatitudinib. quas Christus apud Matt. *c.* 5. enumerat, patiētiā quoq; intelligendam esse. *Quos*, inquit, *fœlices Dominus, nisi patiētes nūcupauit?* & explanās illa verba Pauli, *Charitas patiēs est. 1. Cor.* 13 ostendit thesaurum charitatis disciplina patientiæ contineri: *Cuius*, ait, *nisi patiētię disciplinis charitas eruditur? Charitas oīa suffert, oīa sustinet, vtiq, quia patiēs est* Hinc Prud. *in psychom.*

Omnibus vna comes virtutibus associatur,
Auxiliumque suum fortis patientia miscet:
Virtus nā vidua est quam non patientia format.

Sicut ad humanam vitam sustentandam panis est necessarius, vt vnà cum cæteris cibis comedatur, qui quidem cibi sunt vt plurimùm absque pane

insipidi: ita ad spiritualem vitam conseruandam necessaria est patientia, quæ cæterarum virtutum socia sit & comes. Sicut enim si comeditis carnes, pisces, fructus, aut similia huiusmodi, adiungitur panis: sic si ieiunatis, si eleemosynam largimini, aut bonum aliquod præstatis, semper adhibenda est patientia, vt omnia rectè & completè fiant.

Sicut autem patientia omnibus ferè miscetur virtutibus, nec vix aliqua sine ipsa reperiri potest; ita nullum est vitium cui non misceatur impatientia. Quare quis in superbiam erigitur? quia non vult pati humiliationem. Quare irascitur? quia non vult sustinere iniurias. Cur furatur, aut auaritiæ incumbit? quia non vult tolerare pauperiem, & inopiam. Cur fit luxuriosus? quia non sustinet tentamenta carnis, ideo sinit se citò vinci titillationibus carnalibus. Quare inuidet bonis alterius? quia impatienter fert eius prosperitatem. Quare gulosus? quia non vult pati famem. Quare denique fit quis desidiosus? quia nullum vult ferre laborem. Tolle ergo impatientiam, tolletur, & omne vitium: adsit patientia, aderit omnis virtus. Audi Tertullianum: *Lib. de patient. cap. 6. Matrix*, inquit, *impatientia in omne delictum diffundens de suo fonte varias criminum venas. Omne peccatum impatientiæ adscribendum, malum est impatientia boni: nemo impudicus, non impatiens pudicitiæ, & improbus probitatis: & impius pietatis: & inquietus quietis*, &c.

¶ Item, da patientem, & erit homo: da impatientem, & non erit homo, quod ex illis verbis Christi colligitur: *In patientia vestra possidebitis animas ve-*

vestras. Luc. 21. Vnde sic argumentari licebit. Qui non possidet animam, non est homo: Sed qui non habet patientiam non possidet animam; Ergo qui non habet patientiam non est homo: id est, non viuit vt homo, quia irrationabiliter viuit, multa quæ non sunt rationi consentanea, operando. *Ideo*, ait Diuus Gregorius, *Hom. 15. in Euang. Per patientiam possidemus animas nostras, quia dū nobis ipsis dominari discimus, hoc ipsum incipimus possidere quod sumus*, &c. Sumus autem rationales: in hoc igitur possidemus nos ipsos, quòd secundum rationē gubernamur, gubernaculo scilicet patiētiæ.

Itaq; patiens possidet animam, quia secundum rationem mediante patientia degit, & agit. Impatiens verò animā amittit, quia rationē amittit, dum furore ductus, absq. ratione esse videtur, iuxta illud, *Quid perdis animam tuam in furore tuo? Iob* 18. &c. Ad hoc necessaria est hominibus patientia, vt verè & propriè homines sint, & possideant, quod sunt. Dico vno verbo, quod sine virtute patientiæ tu non es tui.

D. Chrysostomus *Ho. 33. in 1 ad Cor.* vocat patiētiā, causam omnium bonorum. *Patientia*, inquit, *est omnium bonorum causa, & vniuersæ philosophiæ radix* Quod quidem verum esse ipsa experientia docet. Certum est quod sine patientia, bona ipsa tēporalia consequi non possumus. Quanti subeundi sunt labores mercatori, vt ex sua mercatura aliquid lucretur? quanti militibus? quantique agricolis, vt ditescant? *Ecce*, inquit Apostolus, *agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens, donec accipiat temporaneum & serotinū. Iac.* 5.

Tolle ab eis tolerantiam, tolle patientiam, nunquã diuitias acquirent. Similiter qui literatus euadere cupit, necesse est legat, vigilet, studeat. Qui bona etiam spiritualia obtinere contendit, oportet vt laboret, oret, meditetur, & alia maximi laboris opera exerceat cũ spe futuri præmij suæ patiẽtiæ: quia, inquit Sapiens, *Vsque ad tempus sustinebit patiens, & postea erit redditio iucunditatis illius. Eccl. 1.*

D Requiritur etiam patientia, quia per eam citò Deus placatur; nostrasque citò exaudit orationes. Vnde Isidorus: *Lib. 1. Sol. c. 4. Qui aduersa patienter tolerat Deum sibi citiùs placat.* Citò exaudita est deprecatio pij latronis in cruce pendentis, eo quod patienter illa tormenta perferebat, vt alibi dicemus; & sicut Christus exauditus est pro sua reuerentia: ita latro ille exauditus est pro sua patientia. Tertullianus, qui sigillatim bona patientię enarrare sumpserat, istud omittere noluit: *Patientia*, inquit, *precationes commendat; hæc aures Christi Dei aperit, seueritatem dispergit, clementiam elicit. Lib. de patient. c. 13.* &c. De hac virtute sic Sapiens. *Patientia*, inquit, *lenietur princeps. Prou. 25.*

Vide igitur quo valeas Deum in te iratum placare, quod cùm sit patientia, hanc compara, cõserua, hac vtere: patere tu, vt tibi compatiatur Deus. Aequum est etiam, vt ille patienter ferat aliorum in se peccamina, qui sua cupit a Deo exaudiri precamina. Patienter Deus tuas audiet orationes, si tu patienter feras tribulationes.

Valet etiam plurimùm patientia ad regna ipsa conseruanda; ideo Cœlius vocat illam *præclarum instrumentũ ad tutelã regni. Lib. 21. lect. ant. c. 28.*

Propterea multos Reges, etiam inter infideles, hac fuisse præmunitos legimus. Ex illis multis vnum referam Antigonum, qui aliquibus eum non videntibus, & tamen de illo omnia excipiente malè loquentibus comiter & sedatè: Abite, inquit, longiùs ne obloquentes fortè obaudiat Rex.

E Adeò est ista virtus necessaria, vt sine ipsa nec vnam diem nobis transigere liceat. *Non licet nobis*, inquit Tertullianus *Lib. de pat cap.* 12. *vna die sine patientia manere*. Ratio est quià vix præterit vna dies sine aliqua animi, aut corporis molestia, & anxietate. Hoc autem sic se habere, ostendit Christus his verbis; *Sufficit diei malitia sua. Matth. 6.* Per malitiam intelligit tristitiam, aut vexationẽ, vt exponit Diuus Hieronymus. Cùm igitur vnaquæque dies nobis afferat aliquam mœstitiam, ad illã perferendam nobis opus est patientia: & sic, cùm singulis diebus nobis aliquid triste accidat, singulis queq; diebus indigemus patientia. Vnde Cyprianus *Lib. de bono pat. Ad varia carnis incommoda, & crebros corporis durosque cruciatus, quibus humanũ genus quotidie fatigatur, patientia necessaria est*, &c. Quando autem inceperunt isti cruciatus & afflictiones in homine? dum incepit ira Dei in hominem. Quando incepit ira Dei in hominem? dum cœpit homo peccare in Deum. Quando cœpit homo peccare in Deum? dum, vt suprà diximus, desiuit esse patiens. Audi Tertullianum, *Lib. de pat. cap. 5. Hinc prima iudicij, vnde delicti origo: hinc Deus irasci exorsus, vnde offendere homo inductus: inde in Deo prima patientia, vnde indignatio prima*, &c.

Itaque, si nulla in homine fuisset iniquitas, nulla ei nocuisset aduersitas: sed quia propter peccata ei eueniunt aduersa, ideo vt ea tolerare valeat, indiget patientia. Hoc optimè obseruauit Diuus Cyprianus, *Serm. de bono patient. Vt manifestius*, inquit, *& plenius possit nosci, quàm sit vtilis & necessaria patientia, Dei cogitetur sententia, quam Adam præcepti immemor, & datæ legis transgressor accepit. Tunc sciemus, quàm patientes in isto seculo esse debemus, qui sic nascimur, vt pressuris istis & conflictationibus laboremus*. &c.

F Post peccatum sunt nostræ ærumnæ multiplicandæ: quod enim vni, omnibus quoq; à Deo dictum est; *Multiplicabo ærumnas tuas. Gen. 3.* Ad quid igitur recurrendum est in tanta ærumnarum multiplicatione? ad patientiam, vt aliquam suauitatem habeat vita nostra tot calamitatibus plena. Grande enim malũ esset si hæc ferre nõ possemus. Hoc animaduertit vnus ex septem Sapiẽtibus, nimirum Bion qui referente Laertio dicere solebat: Magnum malum est non posse ferre malum, absq; hoc enim nulli potest esse vita suauis. At per patiẽtiam omnia sunt nobis leuia, quæ grauia videbantur, nullumque est malum, quod patiendo non feramus. Vnde Euripides apud Ciceronem sic affatur: *Nec sors, nec ira, nec tam inuictum malum, quod non natura hominis patiendò ferat*. Cũ congruit quod ab alio Poeta dicitur: *Ou. l. 1. de rẽ. amo.*

Posse pati facile est, tibi ni patientia desit.

Vide quàm sit necessaria patientia, cùm sine ipsa nullus sanctorum coronatus fuerit. Fuit semper in Ecclesia pressura, ob quam tolerandam requirebatur

tur

tur patientia; vnde Hieronymus, *in quadam epist. Quis*, inquit, *sanctorum sine patientia coronatus? à cunabulis enim Ecclesiæ non defuit iniquitas premēs, & iustitia patiens*. Et magnus ille Gregorius. *Hō. 7. lib. 1. in Ezechiel. Nemo sanctorum*, ait, *ad cælestem gloriam, nisi patientiam seruando peruenit*. Sicut autem requiritur patientia, vt toleretur aduersitas: ita requiritur aduersitas, vt probetur patientia, vt sequenti capitulo dicetur.

Patientia in aduersis probatur & manifestatur. Caput IV.

A SIcut stellæ non lucent in die, sed in nocte: & sicut *stellas*, ait Augustinus *In Psal. 93. non extinguit nox*: ita vera patientia non in prosperis, sed apparet in aduersis, à quibus non debet extingui; vt quod de lucerna dicitur, de tua patientia enuncietur, non extinguetur in nocte aduersitatis patientia: indecorum enim esset illam aduersis obtenebrescere quibus deberet clarescere.

Et patientia veluti lapis Chrysoprasus, quem secundum Isidorum lux celat, & prodit obscuritas, lucet enim & splendet nocte, in medio tenebrarum; diurno verò tempore expallescit & micare cessat. Sic non lucet, nec apparet patientia durante die, vel tempore prosperitatis: in tenebris autem aduersitatis splendescit, ac dignoscitur. Vnde Gregorius: *Vera fortitudo non ostenditur tempore pacis, neque etiam tempore prosperitatis patientia*. Prosperitatem autem similem esse luci, & aduersitatem tenebris indicat Diuus Augustinus *in Psa.*

138. his verbis: *In hac mortalitate vitæ humanæ habent homines lucem, habent tenebras: lucem prosperitatem, tenebras aduersitatẽ; sed vbi venerit Christus, & donauerit patientiam, incipit homo fidelis indifferenter in mundo isto nec extolli, quando res prosperè accidunt, nec frangi, quando aduersa sunt*, &c. Tantò plus apparet patientia, quantò maior insurgit aduersitas, ac tantò plus occultatur prosperis, quantò minus homo agitatur aduersis. Vis itaque videri? opta vexari. Vis approbari? quære probari. Desideras victoriam? sustine pugnam. Nam teste Chrysostomo, *Hom. 3. ad pop. Nisi tentatio, nec corona: nisi certamina, nec præmia: nisi studia, nec honores: nisi tribulatio, nec remissio, nisi hyems, nec æstas.*

B Non possunt aromata suã expandere fragrantiam, nisi conterantur, vel in ignem cõijciantur, ita nõ potest quis dare odorẽ patientiæ, nisi angustietur, incommodisque afficiatur. Hæc similitudo est Sancti Gregorij, *Lib. 1. mor. Sicut*, inquit, *aromata non nisi cùm incenduntur fragrantiã expandunt: ita sancti viri omne quod virtutibus redolet in tribulationibus innotescunt*, &c. Idem Doctor asserit electos aduersitate proficere, pressuris que crescere, ac flatu persecutionum roborari; ait enim: *Electorum desideria, dum premuntur aduersitate, proficiunt. Sicut ignis flatu premitur, vt crescat, & vnde quasi extingui cernitur, inde roboratur*, &c.

Demetrius apud Senecam *Ep. 86.* vitam securã sine vllis fortunæ incursionibus mare mortuum vocabat. Non potest nautarum solertia apparere, nisi aduersis flãtibus vẽtis, intumescente mari, ac peri-

periclitante naui. Et nisi præcedat pugna, non potest esse victoria: ita, non potest quis suæ patientię periculum facere, nisi accedant aduersa. Audi Cyprianum, *Lib. de mortalitate*. *Gubernator*, inquit, *in tempestate dignoscitur: in acie miles probatur; delicata iactatio est cùm periculum non est, conflictatio in aduersis probatio est virtutis: arbor quæ alta radice fundata est, ventis incumbentibus non mouetur, & nauis quæ forti compage solida est, pulsatur fluctibus, sed non foratur: & quando area fruges terit, ventos grana fortia contemnunt & manent: paleæ autem flatu portante rapiuntur*, &c.

Noli tu impatientia tua fieri arundo, aut palea omni vento afflictionis agitata; nã arũdo paruę & breuis est durationis: ex palea aut fimus, aut fumus quia vel putredine, vel cõbustione consumitur: sed esto veluti arbor firmissimè radicata, nullis cedens tempestatibus: non tua aduersitatibus debilitetur patientia, sed manifestetur. Est item veluti granum purũ excussa palea in horreum Christi congregãdũ. Dictum est enim: *Triticũ autem congregate in horreum meum. Matth. 13.* Vis ergo fieri vnus ex electis? esto vnũ ex isto tritico granũ: nam, inquit August. *In Ps. 47. Non cadet vnum granum tritici in aceruum paleæ comburendum, nec vna arista paleæ transiet ad messem in horreo recondendam*, &c.

C Recordare quanta opus est, vt granum frumenti patiatur, priusquam panis efficiatur. Audi vnum ex istis granis, Beatum scilicet Ignatiũ: *Frumentum Christi sum, dentibus bestiarum molar, vt panis mundus inueniar*. Vt igitur frumentum illud Christi probaretur, necesse fuit, vt bestiarum

den-

dentibus contereretur. Non poteris tu similiter probari, nisi tribulationibus conteraris Vnde Cyprianus *Tract.1.contra Demetrianum. Per ipsa*, inquit, *quæ nos cruciant, & fatigant, probari & corroborari nos scimus, & confidimus*, &c.

Refert Gregorius Nazianzenus finxisse antiquos aliquam arborem, quæ excisa magis germinabat, & contra ferrum decertabat. *Arbor quædam*, inquit, (*Orat. cùm reuerteretur ex agro.*) *est fabulosa, quæ excisa magis germinat; & contra ferrum decertat, & si quid mirabilius in re mirabiliori dicere oportet, morte viuit, & abscissa pullulat, nec non consumpta augetur.* Quis nisi patientia munitus huic arbori meritò comparatur? Afflictatur morbo, expoliatur bonis, iniurijs afficitur, persecutionibus agitatur, videtur mortuus propter quotidiana flagella & ærumnas; veruntamen, quia fortiter hæc omnia tolerat, Deus illum conseruat illæsum ac vegetum; talis erat, qui clamabat: *Quasi morientes, & ecce viuimus. 1.Cor 6.*

Turpe existimat Seneca, *lib.de consolatione ca.6.* si gubernator nauis cedat fluctibus maris, aut vela propter ventorum impetum demittat, vel clauum ingruente tēpestate deserat *Turpis est*, inquit, *nauigij rector, cui gubernacula fluctus eripuit, qui fluctantia vela deseruit, permisit tēpestati nauem: at ille vel in naufragio laudandus, quem obruit mare clauum tenentem & obnixum*, &c. Potest tamē aliquando contingere, vt tanta insurgat tempestas, vt cogat etiam peritissimū nauclerum omnia illa deserere: verùm nulla vnquā nobis eueniunt aduersa quæ Dei gratia tolerare non possimus, cùm, teste

Apo-

Apoſtolo, *1. Cor. 10. Fidelis ſit Deus, qui non patietur nos tentari ſupra id quod poſſumus, ſed faciet etiã cum tentatione prouentum, vt poſſimus ſuſtinere.*

D Pulchra ſimilitudine iumentorum, & vaſorum figuli hanc Apoſtoli ſententiam declarat S. Ephrẽ. *Trac. de pat. Si enim*, inquit, *homines ſuis iumẽtis non plus oneris imponunt, quàm ferre queant, multò minùs hominibus plus tentationum aut afflictionum imponet Deus, quàm ferre poſſint.* Rurſum; Si figulus vaſa ſua igne excoquit eouſque, dum ritè coquantur, nec antè ea eximit, ne minùs cocta & ſolida ſint, nec rurſum vlteriùs ea ſinit in igne, ne adurantur, fiantque inutilia. Multò magis idem faciet Deus, vt igne tentationum eouſque nos coquat, dum percoquat, & perficiat; vlteriùs verò tentatione aduri & conſumi nos non ſinet. Vult quidem vt aduerſitatibus probemur, ſed non obruamur: vult vt noſtra patientia appareat, ſed non pereat.

Tempore Diui Cypriani, magna contra ciuitatem Carthaginenſem, cuius ipſe erat Epiſcopus, infidelium perſecutio inſurrexerat, abſens cùm eſſet iſte Sanctus, hæc ad clerum & ad plebẽ illius ciuitatis ſcripſit: *Perſecutio iſta*, inquit, *examinatio eſt atque exploratio pectoris noſtri, excuti nos Deus voluit & probari ſicut ſemper ſuos probauit, nec tamen eius auxilium in tentationibus defuit*, &c, *Ep* 8. Nonne ſatius eſt, vt probemur, quàm reprobemur?

Videtur Deus ſe habere in hoc mundo, ſicut ille artifex, qui campanam confecit, quam cùm perfecerit, priuſquam illam in excelſum, ac in turrim attollat, ſolet eam malleo ferreo pulſare,

vt

vt hoc pacto probet an sana & integra sit, vel si bonum sonum edat. Ita antequam Dominus eleuet in cœlum aliquem electum, consueuit eum laboribus & afflictionibus percutere, vt probet firma sit eius patientia, & qualem edat sonum, aut qualem emittat vocem. Pulsauit olim Iob, vt ipsemet testatur: *Manus Domini tetigit me. Iob* 19. Et quo malleo? Diabolo, qui à Ieremia vocatur *malleus vniuersæ terræ Ierem.* 50. Sed audi sonum istius campanæ: *Dominus dedit, Dominus abstulit*, &c. *sit nomen Domini benedictum*. Benedicenda est hæc campana, quæ tam benedictum edit sonum. Percipiebatur iste sonus, de quo sic Apostolus: *Sufferentiam Iob audistis. Iac.* 5. Et nō audiretur nisi Iob percuteretur, nec vnquam eleuaretur in cœlum, nisi talem edidisset sonum. Quid de sono huius sancti viri dicat Augustinus, *in Psal* 97. audiamus. *Quomodo sonuit, quàm suauem sonum dedit? Adhuc tunditur datus in potestatem diaboli, vt & caro eius percuteretur. Percussit eum à capite vsque ad pedes graui vulnere, & putrescens vermibus sedebat in stercore. Audiuimus quemadmodū tunsus est, audiamus quomodo sonet. Si bona suscepimus de manu Domini, mala non sustinebimus? O sonum fortem! o sonum dulcem! o quem non dormientem excitet sonus iste!*

E In vniuersitatibus literarijs, priusquàm aliquis ad gradum aliquem, verbi gratia, Baccalaureatus, promoueatur, necesse est probetur & examinetur. Quod si omnibus quæ ei proponūtur difficultatibus satisfecerit, omniaq; soluerit argumēta, tunc admittitur & approbatur. Sic antequam quis ad aliquem gradum beatitudinis æternę perueniat,

ueniat,oportet vexationibus, multisque probetur afflictionibus. Sic fuit probatus idem Iob, qui de se ipso loquens ait: *Probauit me Deus, quasi aurum quod per ignem transit. Iob.* 23. Sic Tobias, *cap.* 3. cuius filij vxor ita Deum alloquebatur: *hoc pro certo habet omnis, qui te colit, quod vita eius, si in probatione fuerit coronabitur.* Vt igitur quis laureã illam cœlestis doctoratus adipiscatur, decet illũ laboribus, & angustijs probari: & vt more Academico loquar, oportet respondeat *pro tentatiua*; necesse est, inquam, tentetur, vt coronetur; probetur, vt approbetur; pressuris afficiatur, vt gaudijs reficiatur. De iustis sic Sapiens: *Deus*, inquit, *tentauit eos, & inuenit eos dignos se. Sap.* 3. Vtinam sic probetur nostra patientia, vt gaudeat diuina præsentia.

Sed dices; cùm Deus sciat, quid sit in homine, & abscõdita cordis agnoscat, quid est opus, vt probet, antequã approbet? Non probat Deus, vt sciat & cognoscat, sed vt scire & cognoscere faciat. Sciebat Abrahæ obedientiam antequam illũ tentaret: sciebat Iobi & Tobiæ patientiam antequam vexarentur; sed ideo tentati ac probati fuere, vt nobis constaret illorum obedientia & patientia, & sciamus, quod optimo iure aliquos recipit & alios reijcit: dictum est ab Angelo Tobiæ *cap.* 12. *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te.* Quasi diceret, debuit tua patientia in aduersis tentari & probari, & sic manifestari, vt omnes cognoscerent Deum ob id te acceptasse. Non enim hominibus manifestaretur, nisi tentationibus probaretur. Hinc Poeta, *Ouid. libro quarto Trist.*

Quæ

vt hoc pacto probet an ſana & integra ſit, vel ſi bonum ſonum edat. Ita antequam Dominus eleuet in cœlum aliquem electum, conſueuit eum laboribus & afflictionibus percutere, vt probet firma ſit eius patientia, & qualem edat ſonum, aut qualem emittat vocem. Pulſauit olim Iob, vt ipſemet teſtatur: *Manus Domini tetigit me. Iob* 19. Et quo malleo? Diabolo, qui à Ieremia vocatur *malleus vniuerſæ terræ Ierem.* 50. Sed audi ſonum iſtius campanæ: *Dominus dedit, Dominus abſtulit, &c. ſit nomen Domini benedictum*. Benedicenda eſt hæc campana, quæ tam benedictum edit ſonum. Percipiebatur iſte ſonus, de quo ſic Apoſtolus: *Sufferentiam Iob audiſtis. Iac.* 5. Et nō audiretur niſi Iob percuteretur, nec vnquam eleuaretur in cœlum, niſi talem edidiſſet ſonum. Quid de ſono huius ſancti viri dicat Auguſtinus, *in Pſal* 97. audiamus. *Quomodo ſonuit, quàm ſuauem ſonum dedit? Adhuc tunditur datus in poteſtatem diaboli, vt & caro eius percuteretur. Percuſſit eum à capite vſque ad pedes graui vulnere, & putreſcens vermibus ſedebat in ſtercore. Audiuimus quemadmodū tunſus eſt, audiamus quomodo ſonet. Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala non ſuſtinebimus? O ſonum fortem! o ſonum dulcem! o quem non dormientem excitet ſonus iſte!*

E In vniuerſitatibus literarijs, priuſquàm aliquis ad gradum aliquem, verbi gratia, Baccalaureatus, promoueatur, neceſſe eſt probetur & examinetur. Quod ſi omnibus quæ ei proponūtur difficultatibus ſatisfecerit, omniaq; ſoluerit argumēta, tunc admittitur & approbatur. Sic antequam quis ad aliquem gradum beatitudinis æternę perueniat,

ueniat, oportet vexationibus, multisque probetur afflictionibus. Sic fuit probatus idem Iob, qui de se ipso loquens ait: *Probauit me Deus, quasi aurum quod per ignem transit. Iob. 23.* Sic Tobias, *cap. 3.* cuius filij vxor ita Deum alloquebatur: *hoc pro certo habet omnis, qui te colit, quod vita eius, si in probatione fuerit coronabitur.* Vt igitur quis lauream illam cœlestis doctoratus adipiscatur, decet illũ laboribus, & angustijs probari: & vt more Academico loquar, oportet respondeat *pro tentatiua*; necesse est, inquam, tentetur, vt coronetur; probetur, vt approbetur; pressuris afficiatur, vt gaudijs reficiatur. De iustis sic Sapiens: D*eus*, inquit, *tentauit eos, & inuenit eos dignos se. Sap. 3.* Vtinam sic probetur nostra patientia, vt gaudeat diuina præsentia.

Sed dices; cùm Deus sciat, quid sit in homine, & abscõdita cordis agnoscat, quid est opus, vt probet, antequã approbet? Non probat Deus, vt sciat & cognoscat, sed vt scire & cognoscere faciat. Sciebat Abrahæ obedientiam antequam illũ tentaret: sciebat Iobi & Tobiæ patientiam antequam vexarentur; sed ideo tentati ac probati fuere, vt nobis constaret illorum obedientia & patientia, & sciamus, quod optimo iure aliquos recipit & alios reijcit: dictum est ab Angelo Tobiæ *cap. 12. Quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te.* Quasi diceret, debuit tua patientia in aduersis tentari & probari, & sic manifestari, vt omnes cognoscerent Deum ob id te acceptasse. Non enim hominibus manifestaretur, nisi tentationibus probaretur. Hinc Poeta, *Ouid. libro quarto Trist.*

Quæ

Quæ latet inque bonis cessat non cognita rebus,
Apparet virtus, arguiturque malis:
Scilicet aduersis probitas exercita rebus,
Tristi materiam tempore laudis habet.

Hugo Cardinalis explanans verba illa Pauli; *Tribulatio patientiam operatur*; *Rom.5.* asserit Apostolum hic innuere patientiam esse veluti terram fructiferam, quam tribulatio operatur, id est, arat, colit & exercet, vt fructum ferat meritorum, eo sensu, quo Adam dicitur positus in paradiso, vt operaretur & custodiret illum. *Gen. 2.* Sicut igitur non potest aliqua terra bonum fructum producere, nisi sarculo, aratro, alioue instrumento excolatur; ita non poterit patientia, siue vir patiens ferre aliquem fructum meritorium, nisi aduersitatibus & tribulationibus probetur. Tunc autem illi conuenire potest illud Christi: *Fructum affert in patientia. Luc* 8. Quia, vt notat Chrysostomus. *Hom.3 ad pop. Necessaria est pluuia glacies, vt vernans exurgat spica*: sic necessaria sunt aduersa, vt appareat patientia.

Dolebat Iulius Cęsar mortuo Pompeio, eius aduersario, atque suspirantem hæc dixisse fertur: Doleo, quod non habeo de cętero cum quo belligerē. Optabat etiam noua bella: clausas potiùs quærebat portas, quā patentes: non vt ciuis, sed vt bellator incedere volebat; ideo gratior sibi erat recusata, quàm concessa via; vnde de eo Lucanus, *lib.* 11.

——Non tam portas intrare patentes
Quàm fecisse iuuat, nec tam patiente colono
Arua premi, quàm si ferro populetur & igni,
Concessa pudet ire via, ciuemque videri.

Hoc

G Hoc desiderabat, vt eius animi dexteritas probaretur, corporisq; fortitudo manifestaretur, atque ita breuissima quadam humana laude afficeretur. Noli tu optare, vt tibi ad votum omnia succedant, sed illud desidera, quo tua exerceatur, ac tandem coronetur patientia. Illud autem est aduersitas, hanc, si non aduenerit, cupias: si superuenerit, sustineas. Aut Senecam, *Lib. de prouident.* (Auida est, inquit, periculi virtus, & quo tendit, non quid passura sit cogitat. Militares viri gloriantur vulneribus. Calamitas virtutis occasio est. Ignis aurũ probat, miseria viros fortes, &c.) Quod autem requiratur aduersitas vt probetur patientia affirmat Greg. *Pensate quæso vbi erit patientia, si deest quod toleretur. Ex Registro li 9. indictione* 4.

De ligno Sethim, ex quo fieri altare iussit Dominus Moysi, *Exod.* 27. ait Dionysius Carthusianus talis esse naturæ, vt in ignem proiectum non comburatur, vnde quamuis super illud ignis apponeretur ad offerenda sacrificia, nullo inde afficiebatur detrimento *Vicino*, inquit, *igne illius altaris lignum Sethim nõ cremabatur. In Exod.* 27 Nec est illud difficile creditu, cùm Diuus Hyeronimus asserat dari lignum, Anthitom nuncupatum, quod non solùm igne non consumitur, sed magis ab eo purificatur, si quid habeat in se purificandum. Idẽ refert Plinius, de alio ligno, quod vocatur Laix, ex quo quidem ligno Cœlius Rhodiginus *Lib. 6. lect. ant.* turrim constructam se vidisse affirmat, quam Iulius Cæsar destruere volens iussit ignem ei applicari, sed nullum detrimentum ei intulit. Viri patientes sunt veluti huiusmodi ligna: licet

enim

enim accedat ignis persecutionis, aut afflictionis, non propterea tædio vel tristitia consumuntur. imò potiùs fortiores ac puriores inde redduntur. Talis fuit Iob, Tobias, & alij quamplurimi, qui illustriores aduersitatibus euaserunt.

H Rubus ille, in quo visus est Deus Moysi igne inflammatus, in cinerem minime redigebatur, quin potiùs illustrabatur. *Exod.* 3 Eundem in modum, viri iusti mundi infestationibus velut igne incendũtur, sed non absumuntur, quin potiùs sũma gloria illuminantur. Quid de illo dicat Philo, *Lib.* 1. *de vita Moysis*, audiamus: *Rubus frutex est debilis, & senticosus, vt vel solo contactu vulneret; nec tamen absumitur ignis voraci natura, imò conseruatur etiam, qualis antea fuit permanens, adeò nihil amittens, vt nitesceret etiam: hęc designabant exhortationem quandam clamantẽ pressis calamitate nolite succũbere, hęc vestra infirmitas est potẽtia.*

Si quis habeat vas vitreum, velitque probare, an sanum & integrum sit, extremitate digiti illud paululum pulsabit; si verò argenteum, vel aureum sit, lapide, aut malleo ferreo vtetur ad illud probandum, quia fortius est. Ita Deus, qui, teste Apostolo, non patitur nos tentari supra id quod possumus, quos infirmiores & debiliores esse cognoscit, leuiùs, quos verò validiores, fortiùs vexari permittit. Non est igitur, quod conqueramur; illud enim possumus ferre, quod Deus vult inferre, nouit quid possimus, superest vt velimus.

Tandem, quod aduersitatibus nostra debeat probari patientia, innuit Seneca, *Lib. de prouid. Dei*, his verbis: *Vnde possum scire, quantum aduersus*

pau-

paupertatem tibi animi sit, si diuitijs diffluis? vnde possum scire, quantum aduersus ignominiam, infamiam, odiumque populare constantiæ habeas, si inter plausus senescis, si te inexpugnabilis, & inclinatione quadam mentium pronus fauor sequitur? vnde scio, quam æquo animo laturus sis orbitatem, si quoscunq; sustulisti, vides? Calamitas, virtutis occasio est. Illos meritò quis dixerit miseros, qui nimia felicitate torpescunt, quos velut in mari lento, tranquillitas itineris detinet. Quidquid illis inciderit, nouum veniet: magis vrgent sæua inexpertos. Graue est non assuetis ferre ceruicibus iugum. Ad suspicionem vulneris tyro pallescit, audacter veteranus cruorem suum spectat, qui scit se sæpe vicisse post sanguinem.

Nemo in hoc mundo immunis est ab afflictionibus; ideo illud est patienter ferendum, quod omnibus commune est. Caput V.

A PLurimi facit Tullius *In Tusc. 3.* carmen illud Euripideum,

Mortalis nemo est, quem non attingat dolor.

Quod ita verum est, vt quidam ex antiquis iudicauerint non solùm illum esse miserum, qui reuera miser est, sed etiam, qui miser non est, aut cui nihil aduersi accidit. Celebratissima & frequentissima fuit illa apud Senecam Demetrij vox: Nihil mihi videtur infœlicius eo, cui nihil vnquam euenit aduersi: *Lib. de prouid. c. 3. & 4.* Vnde ait idem Seneca: Miserum te iudico, quod nunquam fuisti miser. *Lib. de remed. fort.*

Nam si quis mortalium immunis omnino ab afflictionibus reperiretur, nimiũ miser esset, quod omni miseria indignus haberetur: atque ita non esset sine afflictione, q plenus esset tali indignatione: illum enim Deus iudicaret indignum qui afflictaretur quod non minima esset miseria, cùm sine afflictione ad illum perueniri non possit. *Considera*, inquit Augustinus, *& videbis in tantum te esse miserum, in quãtum non appropinquas ei quod summum est. De libero arbitrio.* At non appropinquat quem Deus non flagellat, cùm teste Scriptura, *flagellet Deus omnem filium quem recipit. Hebr. 12.* Vnde optimè quærit idem Augustinus: *In Psal. 31. Itane omnem? vbi te volebas abscondere? omnem, & nullus exceptus & nullus sine flagello erit? Quid est omnem? vis audire quem omnem? etiam vnicus sine peccato, non tamen sine flagello.* Si ergo ipse vnigenitus Dei filius, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, multa passus est incommoda: quo pacto speras te sine flagello futurum? Qui proprio filio suo non pepercit, tibi, aut alijs peccatoribus parcet?

B Vbi primùm homo in peccatum lapsus est, multis cœpit miserijs & calamitatibus subiacere, quæ tot ac tantæ sunt, vt, teste Demetrio, ipsæ ei dominentur. Calamitates, inquit, hominibus imperant, & non homines calamitatibus. Non enim sinunt illum lætari, nec comedere: sed iubent flere, iacere, ac similia tristia exercere. Sic imperatur, qui ante lapsum omnibus imperabat: sic subiacet, cui omnia subiacebant: qui priùs immortalitate donabatur, modò *breui viuit tempore: Iob. 14.* &

qui

qui ante multis fruebatur delicijs, nunc multis repletur miserijs. Vnde Bernardus, *de 12. grad. humil. Multis repletur miserijs, multis & multiplicibus, inquã, miserijs corporis, miseriis cordis, miseriis dum dormit, & miseriis dum vigilat, miseriis quocũque se vertit*, &c. *Considerant tibi quid sis, occurret tibi homo nudus & pauper, & miser & miserabilis homo, dolẽs quòd homo sit: erubescẽs quòd nudus sit: plorans ꝙ natus sit: murmurãs ꝙ ad laborẽ natus sit.*

Sed quando incipiunt istæ miseriæ, & isti labores homini accidere? à die natiuitatis suæ. Audi Sapiẽtẽ, *Eccl. 40. Iugũ graue*, inquit, *super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturæ in matrẽ omniũ*. Vnde sic exclamat quidã: *Dura omnino conditio, quandoquidem non est nobis excutere à ceruicibus graue iugum, donec ingrediamur sepulchrum, nec euadere vitæ huius laborem, nisi per mortis horrorem. Galfridus.*

Præsentit homo nascendo quantæ iugum istud sit grauedinis, atque hoc satis superque innuit, & testatur vagitu & lacrymis, quas in ipso suo exitu emittit, quibus etiã naturaliter prædicere videtur se ad laborẽ & tribulationẽ nasci. Audi Cyprianũ, *Ser. de patien. Vnusquisq; nostrũ cùm nascitur, & hospitio mundi huius excipitur, initium sumit à lacrymis, & quamuis adhuc omniũ nescius, & ignarus nihil aliud nouit in ipsa prima natiuitate, quàm flere: prouidentia naturali lamentatur vitæ mortalis anxietates, & labores & procellas mundi, quas ingreditur in exordio statim suo ploratu & gemitu rudis anima protestatur.* Diuus quoq; Augustinus *Serm. 24 de verb. Apost.* asserit pueros in hac lucem pro-

deuntes priùs prædicere , quàm dicere , siue priùs prophetare, quàm loqui, ac si interrogentur ploratu, non verbis responsuros : sic enim scribit. *Istos pueros, qui nascuntur interrogemus, quare à ploratu incipiunt, qui nec ridere possunt. Nascitur puer, & statim plorat, post nescio quot dies, ridet. Quando plorabat nascens, propheta suæ calamitatis erat; lacrymæ enim testes sunt miseriæ. Nondũ loquitur, & iam prophetat. Quid prophetat? in labore se futurũ, vel timore. Et si bene vixerit & iustus fuerit, certè in medijs tentationibus positus, semper timebit.*

C Porrò iugum hoc super omnes filios Adam dicitur, nullus excipitur, non persona hominis, sed nec temporis hora: super quos? Super pauperes tantùm? Super ignobiles, super sæculi contemptores, aut ab eo contemptos? parum est; *Super omnes,* inquit, *filios Adam.* Quicunque nascitur istud iugũ ferre cogitur; propterea Ambrosius, *Lib. de morte Satyr. Quid in hac vita,* inquit, *nõ experimur aduersi? quas nõ procellas, tẽpestatesq; perpetimur? quib. non exagitamur incõmodis? cuius parcitur meritis?*

Ista autem aduersa & incommoda nõ impropriè nomine iugi, siue iugo à Sapiẽte exprimũtur: quia iugum à iugando, vel a iungendo dicitur; nam per iugum diuersa animalia inuicem iunguntur ad laborandum. Homini igitur nascenti iugum imponi dicitur, quia statim labori & molestijs huius vitæ iungitur, quibus ita adhæret, vt ab eis non valeat separari; nec mirum cùm ad eas videatur alligari, in cuius rei indicium dum nascitur, ligatur fasciolis, quod cæteris animalibus non contingit, idque admiratur Pli. *Lib. 7. hist. nat.* Ne quidem feras, inquit,

quit, inter nos genitas vincula excipiunt, & omniũ membrorum nexus: at homo infeliciter natus iacet manibus pedibusque deuinctis.

Huiusmodi iugum portabit homo, idest, omnibus aduersitatibus subijcietur *vsque in diem sepulturæ in matrem omnium. Eccl. 40.* Exclamet iterum supradictus Galfridus, dicatque: *O qualis mater! qualis ille vterus terræ, tumulus sepulturæ! & tamẽ paritura est ipsa, quos concipit reditura.* Dicitur terra omnium mater, quæ omnes morientes recipit in vtero, non vt eos perpetuò retineat, sed vt in nouissimo die enitatur: ideo cùm sepelitur homo, quasi semen vtero matris reconditur, vt illum in illo vltimo die pariat. Dico itaque; sicut hæc mater omnes excipit morientes, siue Reges, Principes, diuites, nobiles, siue pauperes, ignobiles sint: ita tribulatio omnes tangit nascentes cuiuscumque sint conditionis. *Nec Rex,* inquit Chrysostomus, *Hom. 66. ad pop. procul à curis & cruce vitam agit, sed vitam viuit plenam multis tribulationibus.* Et quemadmodum mori omnibus contingit, ita & pati, ait Euripides: & sicut moriendo vnusquisque suam habet sepulturam, sic viuendo habet omnis homo suam crucem: quando moritur, portatur crux ante ipsum, sed quando nascitur, imponitur crux supra ipsum: nam *iugum graue super filios Adam à die exitus de ventre matris.* Cum fletu nascimur, cum labore viuimus, & cum dolore morimur, & nullus potest ista effugere. Ridet Seneca eos qui dicunt, fugiamus dolorem, quid? quod ille sequitur fugientes? *Lib de remed. fort.*

D Fingunt Poetæ Iouem duo habuisse dolia, vnũ

mellis, alterum fellis: & de illo quidem guttatim distillare in terras, de hoc verò largè & vbertim effundere. Sed omnibus omissis fictitijs, dicimus Deum optimum maximum habere calicem præ manibus, & inclinare ex hoc in hoc, ac de illo bibere omnes peccatores terræ Hoc attestatur Regius psaltes; *Calix in manu Domini vini meri plenus mixto. Et inclinauit ex hoc in hoc: veruntamen fæx eius non est exinanita, bibent omnes peccatores terræ. Ps. 74.* Omnes, ait, peccatores bibent. Fortè tu peccator non es? Si hoc diceres, mentireris, quia *qui dicit se peccatũ non habere, mendax est. 1. Ioan. 1* & quamuis nullo peccato inquinareris, non tamen omnino è tribulationibus eximereris: nam Christus ipse qui nec peccare poterat, calicem sibi à Patre oblatum bibit. *Calicem quem dedit mihi Pater, non vis vt bibam? Io.* 18. 11. Audi quid tibi per Prophetam dicat Pater ille Cœlestis. *Ecce quibus non erat iudicium, vt biberent calicem, bibentes bibent; & tu quasi innocens relinqueris? non eris innocẽs relinqueris? nõ eris innocẽs sed bibẽs bibes. Ier. 49*

Nec existimemus eos qui nos præcesserunt, & dormiunt in somno pacis, feliciorem hic vitam transegisse, & meliores quàm nos dies habuisse: nam Diuus Augustinus explanans illa verba psalmistæ: *Quis est homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Ps. 33* ostendit, non esse in hoc mundo quærẽdos dies illos bonos, nec Patres nostros imò nec ipsum Christum vnquam eos habuisse. Quid dicat audiamus. *Quotidie,* inquit, *murmuratis, & hoc dicitis: Quandiu ista patimur, & quotidie peiora? apud parentes nostros fuerunt dies lætiores, dies meliores.*

liores. O si interrogares ipsos, similiter tibi de parentibus murmurarent: fuerunt beati patres nostri, nos miseri sumus, malos dies habemus. O Deus! ostēde nobis dies bonos. Bonos dies quæris, simul eos quæramus, nolite hic; sed illos habuerunt patres nostri. fallimini; omnes enim laborauerunt. Legite scripturas: ideo voluit Deus vt scriberentur, vt nos consolaremur. Tēporibus Heliæ fuit fames, passi sunt eā patres nostri. Semper dies mali in sæculo, sed semper dies boni in Deo. Habuit dies bonos Abraham, sed intus in corde: habuit dies malos, quando à fame mutauit regionē, & quærebat cibū. Sic oēs quæsierūt. Dies malos habuit Paulus, qui dicit, in fame, in siti, in frigore, in nuditate. Nō irascātur serui: ipse Dominus nō habuit dies bonos in hoc sæculo, contumelias, iniurias, & crucem, & tanta mala patiebatur. Non ergo Christianus murmuret, videat cuius vestigia sequatur. Sic Diuus Augustinus.

Idem Doctor *In Ps. 40.* non vult, vt aliquis sibi promittat in hac vita, quod nec Euangelium ipsum promisit, nempe omnia prospera, imò potiùs vult, vt hic speremus aduersa. *Nemo,* inquit, *sibi promittat, quod Euangelium non promittit. Fratres mei, obsecro vos, attēdite scripturas nostras, si aliquid fefellerunt, & si aliquid dixerunt, & aliter accidit, quàm dixerunt. Non nobis promittunt scripturæ nostræ in hoc sæculo, nisi tribulationes, pressuras, angustias, tormenta, dolores, abundantiā tentationū. Ad ista nos præcipuè paremus, ne imparati deficiamus.* Quod autē nec promittāt scripturę, patet legētibus illas. Dicat igitur vnusquisq; mortaliū illud Dauidicum: *Posuisti tribulationes in dorso nostro. Ps. 65.*

Pulchra quadam similitudine Diuus Chrysostomus *Hom.35.in 1.ad Cor.* ostendit non posse quidem euitari aduersa; sed posse tolerari, atq. in his nobis valde laborandum esse. *Qui*, inquit, *domum struit, non hæc spectat, vt non pluuia super ipsam descendat, neue radius incubat, quia istud nulla ope caueri potest; sed studet quomodo hæc omnia domus sustinere possit. Et qui nauē fabricat, non hoc agit; vt ne fluctus obturbet, neue vndæ extollantur, cùm illi impossibile sit; sed vt nauis compages & latera ad omnia idonea sint: & corporis curam habens, non hoc agit, ne inæqualis aeris vis oboriatur; sed quomodo corpus oīa tolerare possit. Hoc ipsum in moribus fieri oportet.*

Sicut ergo non possumus impedire pluuiam ne cadat super tecta: fluctus ne feriant nauem: aut morbos ne corpus afficiant; sed nobis curandum est, vt tecta pluuiæ, naues verò fluctibus resistant, morbisq; remedium afferatur: ita cùm non sit in nostra potestate prohibere ne afflictiones & tribulationes eueniant, nobis tantùm incumbendum est vt patientia præmuniti, illas æquo animo feramus. Vnde Plutarchus, *de anima.* Non est, inquit, omnino dicere; viuus hoc non patiar, ne sit sanè. At est dicere; viuus hoc non faciam: non mentiar: non versutia vtar: non insidiosè captabo. Quasi dicat: possumus quidem mala non agere, sed non possumus mala non pati.

F Præclarā sententiā Homerum protulisse affirmat Simonides: scilicet, *quod hominū generatio talis sit, qualis est foliorū.* Folia enim producūtur, & licèt aliquandiu virescant, non minùs tamen omni vento mouentur, tandem cadunt, exsiccantur, & putre-

trefcunt: & ficut nullũ eſt folium, cui hæc omnia non contingant, ſic nullus eſt homo, qui poſtquam in lucẽ editus eſt, licèt iuuentute floreat, tribulationis vento non agitetur; qui tandẽ morte non cadat, & cuius corpus non putreſcat; hæc omnia omnibus hominibus communia ſunt. Meritò igitur homo folio comparatur, quod ad inſtar folij vento rapiatur, de quo ſic Iob *c.* 13. ad Dominum, *Contra folium*, inquit, *quod vento rapitur oſtendis potentiã tuam?* In quem locum oſtendit Gregorius, *Li.* 11. *mor. cap.* 22. iſta propter peccatum homini accidiſſe, illumque de arbore tanquam folium cecidiſſe, imò ex arbore folium deueniſſe. *Quid eſt homo*, inquit, *niſi folium, qui videlicet in paradiſo ab arbore cecidit? Qui enim arbor fuit in conditione, folium à ſemetipſo factus eſt in tentatione*. Quòd autẽ homo, *Gen.* 3. per peccatum, tanquã folium deuenerit, indicant illa foliorum tegumenta quibus turpidinẽ ſuam protoparentes noſtri velarunt: folijs non indiguiſſent, ſi à fructu abſtinuiſſent. Currãt igitur ad folia, illiſque ſe cõtegant, qui veluti folia minimo flatu tentationis exciderunt.

Quamuis autem nulla ſit aduerſitas quę vnicuique noſtrum accidere non poſſit; veruntamen nõ eadem omnibus eueniunt aduerſa, ſed quædã vni, alia verò alteri: atque ita nullus eſt, qui ab omnibus omnino eximatur, & qui aliquam afflictionẽ aut corporis, aut animi non experiatur, licèt aliàs aliqua proſperitate gaudere videatur. Audi Boetiũ. *Lib.* 2. *de conſol. pro.* 4. *Huic ſenſus exuberat, ſed eſt pudori degener ſanguis. Hunc nobilitas notum facit, ſed anguſtia rei familiaris incluſus mallet eſſe*

igno-

ignotus; ille verò vndique circumfluus, vitam cœlibem defleт: ille nuptijs felix, orbus liberis, alieno censum mittit hæredi: alius prole lętatus, filij, aut filię delictis mœstus illacrymet. Inest enim singulis, quod inexpertus ignoret, & expertus exhorreat.

G Hinc Philomenaes dicere solebat, nullum esse vsquam mortalium, cui non aliquid triste accidat, aut acciderit: hunc verò sapere, qui illud minimi facit: certum est enim, quòd, teste Seneca, *Lib. de consol. cap. 5 5*, nulla domus in toto orbe terrarum, aut est, aut fuit sine comploratione. Quia, iuxta eundem, neminem illæsum fata transmittũt. *Lib. de remed. fort.* Non immeritò igitur Solon, legum Atticarum conditor dicebat, vrbes, atque oppida nihil aliud esse, quàm humanarum ærumnarum domicilia, quibus luctus, mœrores, tristitiæ mortalium, quasi septis includuntur. Oporteret sane illis exire, qui tot mœstitias nollet experiri.

Interrogatus Socrates, quonam modo minimè doleremus, hoc fieri dixit nullatenus posse: non est enim quispiam, qui ciuitates aut domos inhabitet, aut cum hominibus cõuersentur, qui aliqua tristitia non afficiatur. *Ouid lib. 2. de reme amor.*

Et quis non causas mille doloris habet?

Cùm igitur omnes sint calamitatibus obnoxij, nullusque sit, qui non vel magnas, vel modicas experiatur aduersitates; cur æquo animo non sustinebimus, quod omnibus commune est, & quod euitari nequit? Propterea sic nos hortatur Publius: *Feras, non culpes, quod mutari non potest.*

Cæterum bone nobis consultum est, dum nos affli-

afflictionibus subijci statutum est: quia nisi hoc ita se haberet, fortè Deum ipsum obliuisceremur, *Si* inquit Augustinus, *in Psal. 93. cessaret Deus & non misceret amaritudines felicitatibus sæculi, obliuisceremur eum.* Affert & aliam rationem Rupertus, *Lib. 3. de oper. Trini. Dum,* inquit, *viuit homo illum in laboribus pane suo Deus vesci voluit, vt videlicet antequam veniret dies iudicij, quo cum peccatore antiquo damnandi sunt omnes iniqui, resipiscant aliqui laboribus & doloribus, &c. Porrò illorum qui nec tantis paternę disciplinę verberibus afflicti resipiscunt, damnatio iusta est; quia culpa inexcusabilis est. Quid enim vltrà faciet Deus, vt eos à malis coerceat?* Recurramus igitur ad Deum in quo est sũma requies, & in quo nullus est dolor, nullaque tristitia, quia quocunq. pergas, sẽper tecũ deferes quod patiatur, & inuenies quod patiaris. Eundẽ Augustinum cum Domino colloquentem audiamus, *Lib 4. Confess. c.* 10. *Quaquauersum se verterit anima hominis, ad dolores fugit alibi, prę terquã in te.* Et infrà, *Lib.6 Conf. cap. vltim. Versa & reuersa in tergum, & in latus & in ventrem, & dura sunt omnia, & tu solus requies.* Tandem, sic mihi pindarisando liceat concludere. *Pind. hym. 5.*

Laborum autem exors nullus est, nec erit.

Plurimùm nobis hic prosunt aduersa, atque ideò ęquo animo ferenda. Cap. VI.

A SEmper consueuerunt viri sancti dolere de prosperis, gaudere verò de aduersis: verebantur enim, ne Deus velit aliqua prosperitate, bona

na quæ faciunt cōpensare. Hinc Diuus Greg. *Lib. 12. mor. Sancti viri*, inquit, *cùm sibi suppetere prospera huius mundi conspiciunt pauida suspicione turbātur: timēt enim, ne hic laborū suorū fructus percipiāt.*

Siue bonus, siue malus sis, tibi potiùs aduersa quàm prospera sunt peroptanda: si enim bonus es, & tibi prospera succedant, fortè illa tua bonitas remuneratur in hoc sæculo. Audi eundem Gregorium, *Hom. de diuit. & Lazaro. Cauendum nobis est, ne si fortè aliquid nobis agimus in præsenti sæculo, remunerationem accipiamus, nè fortè dicatur nobis, receperunt mercedem suam.*

Si autem malus sis, & nihil tibi accidat aduersi, tibi sanè pertimescendum est. Nam, inquit Augustinus, *Serm. de puero Centur. nihil est infelicius felicitate peccantium.* Quod si Deus tibi vitioso aliqua immitteret aduersa, fortè tuum in præsenti puniretur vitium, aut saltem in futuro tuum minueretur supplicium. Vides igitur, quocunque in statu simus in hoc sæculo, magis conducere aduersa, quàm prospera. Vnde Boetius, *de consolat. Philo. cap. 2. prof. 8. Plus reor*, inquit, *hominibus aduersam, quàm prosperam prodesse fortunam.*

Ideo sapienter Diuus Aug. *Serm. 4 de ver. Dom.* aliquem de tribulationibus submurmurantem sic consolabatur; *Nonne melius est, vt Deus flagellet te & recipiat te, quàm parcat tibi & deserat te?*

Vitis quæ non putatur, syluescit & luxuriatur, nullūq; aut saltē acerbum fructū affert. Hoc aduertens Hier. *In c. 10 Oseę.* ait; *Vites quę putatæ non fuerint à vinitore, in flagella frondesq. luxuriant, & humorē quē debuerant in vina mutare, vana frōdiū*

&

& foliorũ ambitione disperdunt. Sic quotidiano experimento cognouimus, hominẽ bonis temporalibus, honoribus, & prosperis affluentẽ, vitiosum ac deprauatũ esse, multisque affectũ vitijs: sed si labore aliquo, aduersisque rebus vexetur, ad se redit, & flagitiosa vita relicta, piam & Christianã sectatur.

B Cùm putatur vitis quasi flere, lacrymulasque fundere videtur: at cùm autumni tempore suauissimis vuis abundat, certè si rationis particeps esset, putatori gratias ageret, vehementerque lætaretur, eò quòd ab eo putata, & lacrymas effundere coacta sit. Ita etiam nos labores & res aduersas à Deo optimo illatas, læto, atque grato animo debemus excipere, cùm ea in nostrum commodum, vtilitatemque cedant. Minabatur olim Dominus populo suo per Isaiam, *cap.* 5. atque de eo sic loquebatur; *Dimittam vineam meam, & non putabitur, nec fodietur*. In quem locum Diuus Basilius ostendit quantum conducant aduersa. *Quemadmodum*, inquit, *qui vineam putant astringunt eius vires, vt maiori cum temperamento procedat ad proferendos vtiles fructus. Ad eundem modum contingit animæ assiduitate afflictionum propendenti & incuruatæ, quodam modo in se contrahitur, seque vtiliter demittit atque humiliat, & ad sui diligentiorem custodiam retrahitur*. Dum Israelitæ diuitijs, voluptatibus, oblectationibus, alijsque huiusmodi bonis abundarent in terra promissionis, in quam ex Aegypto tanquam vinea fuerant translati, pluribus cœperunt flagitijs ac delicijs operam dare; quando autem luto, & lateritio operi addicti erant, Deum assiduè inuocabant, &

ani-

animum à vitijs omnino auocabant. Vnde colligimus plurimùm prodesse aduersa, obesse verò prospera.

Si quis auem aliquam magni pretij habeat, alas eius præscindit, aut illam in cauea includit, ne volãdo aufugiat. Sic Deus sæpe alas, hoc est, diuitias, honores, salutem, filios, & similia, solet amicis suis abscindere, & in aliqua graui calamitate includere, ne ab eius præsentia & amore discedant. *Nam*, inquit Augustinus. *In Ps. 59. si aui pennas detrahas, quasi onus tollis, & quo magis onus abstulisti, eo magis in terra remanebit, iacet, non volat, quia tulisti onus*. Quoties auis quæ euasit libera in ramo occiditur, quæ incauta pascebatur? Felix ergo captiuitas, qua obtinetur libertas.

Aqua illa, quæ per præcipitia decurrit, melior est ea, quæ diu immota manet, iuxta Diui Ioannis sententiã, *Ap. 17. Aquæ multæ populi multi*. Vt igitur purior euadas, tibi per multas tribulationes trãseundũ est, non autem in delicijs commorandum.

C Si videat mater filium gladium præ manibus tenentem, ab eo etiam inuito, imo lacrymantibus tenentem, ab eo etiam inuito, imo lacrymanbus tenentem, ab eo etiam inuito, imo lacrymante illum amouebit & arripiet, quia per ipsum fortè aut se necaret, aut vulneraret: nemo tamen debet sortem illius pueri gladium suum lamentantis, dolere. Nouit Dominus diuitias tuas, honores tuos, sanitatem tuam, filios tuos tibi plurimũ obesse, illis, vt plurimùm vteris in perniciem tuam idcirco vult vt illis careas & priueris, tunc ad modũ pueri fles, doles: verùm si scires Dei intentum, gauderes, illique gratias ageres.

Si contingat aliquam domum comburi, eius pos-

possessor magnum sibi exhiberi beneficium putat, si afferatur aqua & super ignem infundatur, vt sic extinguatur. Ita quoties ignis peccati in cordibus nostris accenditur, misericorditer nobiscum agit diuina bonitas, si tribulationis aquas superinfundat.

Præterea quod est equo calcar, & boui stimulus, homini est aduersitas. Nobis vt plurimùm accidit, quod & iumentis, quæ cùm in via cibum reperiunt voluptate pellecta trahere aut incedere desinunt, & pastui tandiu inhærent, quandiu bubulci stigma non sentiunt; tum demum accelerāt dum verberantur: tum se viæ accingunt, tum itineri student, cùm nihil, quod delectet occurrit. Nam dum non nisi in termino quietem expectāt, gressu citatiore desudant: at qui sæpius in via, quod tardat, offendit, ad finem viæ seriùs pergit. Vnde optimè Gregorius, *Lib.29.moral. Electis suis*, inquit, *ad se pergentibus Dominus huius mundi iter asperum facit, ne dum quisque vitę pręsentis requie quasi amœnitate vię pascitur, magis eum diu pergere, quàm citò peruenire delectet: ne dum oblectatur in via, obliuiscatur, quod desiderabat in patria.*

Authore Seneca, *Lib.de natur. quæst.5.* flantem ventum, qui Circius dicitur, Galli salutare consueuerant, quòd illius flatu purgaretur aer. Sic quia tribulationibus purgamur, salutandæ, aut saltem cùm eueniunt, sunt æquo animo excipiendæ. Diuus Augustinus. *In Ps. 102.* sic de tribulatione loquitur; *purgatio est, non damnatio.*

D Quod autem aduersitates sæpe nobis dentur per modum medicinæ, & purgationis, patet per

illam,

illam, quam Deus protoparentibus nostris immisit pœnam: tanto enim ab eis perpetrato delicto, tantoque Deo offenso merebantur illi audire, ac subito mortis æternæ subire sententiam: sed clementissimus Deus volēs potiùs curare quàm damnare, venit ad hominem, illique non maledictionem inflixit, sed curationem præscripsit; nam in primis assignantur ei herbæ tum ad esum, tum ad purgationem; *Comedes herbas terræ. Gen. 3.* Deinde sudor ei iniungitur, cùm ei dicitur; *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Tum demum mutatio aeris, aut saltem ad propriam patriam regressus tanquam ei salutaris prædicitur, *in puluerem reuerteris.* Ipsa mortis sententia non est damnatio, sed aeris aut status mutatio: Deus igitur nos hic puniendo, non tam iudicis, quàm medici partes gerit, cùm tales punitiones aut afflictiones censendæ sint curationes. Vnde idem Augustinus, *ibidem.* *O fili quid plangis? medicina est, non pœna.*

Est & alia aduersitatis vtilitas, quam obseruauit Baptista Mantuanus, *Lib. 2. de patient. cap. 19.* nam liberat nos mortis metu, quo incommodo maximè laboramus, cuius memoria sic amarescit, vt si cuncta possideas, si vescaris semper ambrosia, quicquid gustatu, reddat amarum: & sicut, cùm quis calceo nimiùm premitur, etsi perbelle, ac perquam venustè pedem vestiat, discalciari optat; sic nimirum, cùm quis hanc vitam experitur aduersam, & sine spe salutis affligitur, pro singulari remedio mortem expectat. *Mart. lib. 2. Epigr.*

Rebus in aduersis facile est contemnere vitam.
Fortiter ille facit qui miser esse potest.

Vnde

Vnde & ipse Iob patientiæ exemplar, quem carnis infirmitas premebat, sic clamabat; *Cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea*. Felix afflictio, qua dulcis fit ex hac vita migratio; & qua quod, teste Aristotele, est omnium terribilissimum, redditur omnium gratissimum. Audi Apostolum præ tristitia, & propter ærumnas exclamantem; *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Rom. 7.* Ac si dicat: miser & ęrumnosus, hoc enim sonat Gręca vox ταλαίπωρος. Quis me liberabit a corpore moribundo, calamitatibus & corruptioni obnoxio? Hoc erat ardens Apostoli ex hoc misero & mortali corpore ad beatam & cœlestem vitam anhelantis suspirium.

E Diuum quoque Augustinum, aut, si Trithemio credimus, Hugonem Victorinum pari modo suspirantem audiamus: *Audi*, inquit, *o anima qualis sis: onerata es peccatis irretita vitiis, capta illecebris, affixa membris, confixa curis, distenta negotiis, contracta timoribus afflicta doloribus, erroribus vaga, suspicationibus inquieta, sollicitudinibus anxia, aduena in terra inimicorum, coinquinata cum mortuis*, &c. *Quando veniam, & apparebo ante faciem Domini, ad videndum eum in bonitate electorum suorum*, &c. *Lib de spir. & anima c. 6. qui extat To. 3. op. Aug.* Hæ sunt piæ voces afflictorum, quas forte non ederent, si quietè viuerent, nec dissolui cuperent, si voluptatibus dissoluerentur. Tertullianus *Lib. de test. anim.* probat non esse timendã mortem, quod nos ab omni quod timeri potest eripiat: *Non est*, inquit, *timendum quod liberat ab omni timendo.* Vix gustabit mortem, qui aduersa gu-

D sta-

ſtauerit; qui autem delicias huius mundi guſtat, illud inueniet amarum, cuius & ipſa memoria amara eſt. *O mors*, inquit Sapiens *Eccl. 41. quàm amara eſt memoria tua*! Sed cui? *Homini pacem habenti in ſubſtantiis ſuis viro quieto*. Non autem homini qui ob afflictiones iam amaro eſt animo.

Naues ventis ſecundis impelluntur, & ad optatum portum ducuntur: contra verò euenit in nauigatione ſpirituali: non enim bene nauigatur vētis qui ſecundi aut proſperi vocantur, & videntur, quales ſunt diuitiæ, honores, ſalus corporis, & cætera huiuſmodi, quæ valdè ſunt pertimeſcenda; quippe quæ ſæpiſſimè corpora noſtra ad illecebras pertrahunt, & animas noſtras à portu ſalutis retrahunt. Illa autem ſunt deſideranda, quæ nos ad vltimum finem, qui eſt Deus, impellunt, qualia ſunt morbi, perſecutiones, paupertates, & ſimilia. Nam, teſte Gregorio, *Mala, quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt*. Compellit inquam, tribulatio viros iuſtos vitam iſtam ex animo deſpicere, & ad aliam longè feliciorem ardentiſſimis votis aſpirare.

Caſſianus *Col. 3. c. 4.* tres ait eſſe modos, quibus homines vocari ſolent ad Deum. Horum primus ex Deo eſt, ſecundus per hominem, tertius ex neceſſitate, & aduerſitate. Ex Deo eſt, quoties inſpiratio quædam immiſſa in cor noſtrum nos ad obſeruationem diuinorum mandatorum, & ad deſiderium æternæ vitæ ac ſalutis exſuſcitat.

Alter vocationis modus eſt, quē fieri per hominē diximus, cū vel exemplis quorundā ſanctorum vel monitis inſtigati, ad deſiderium ſalutis accēdimus.

Ter-

F Tertius est, qui ex necessitate descendit. Hic autem modus vocationis, licèt inferior duobus prioribus dignitate sit, est tamen multò frequentissimus: plurimi namque per hanc viam ad salutem æternam perducuntur; ideo illud vsurpare possunt, perijssemus, nisi perijssemus. Sũt enim plerique diuitijs mundi huius vel voluptatibus obligati, qui si vel morbo affligantur, aut bonorum amissione ac proscriptione percutiantur, aut charorum morte compungantur, aut alia afflictione premantur, statim ad Deum, quem sequi in rerum prosperitate contempserant, saltem inuiti properare compelluntur.

Hunc vocationis modum idem Cassianus illustrat exemplo Abbatis Moysis, qui metu mortis, quæ ei propter homicidij crimen intentabatur, impulsus, ad monasterium decurrit: qui necessitatem conuersionis sic arripuit, vt eam in voluntatem prompta animi virtute conuertens, ad summa perfectionis vestigia peruenerit. Felix ergo necessitas, quæ nos Deum vocantem audire facit.

Dauid ipse conuersum se fuisse in ærumna, dum ei configeretur spina, liberè confitetur, *Psal.* 31. vnde apposite Diuus Bernardus de tribulatione sub nomine spinæ sic loquitur, *Ser. 48. in Cantic.* *Spina*, inquit, *pœna est; spina falsus frater; spina vicinus est malus. Bene autem confixus est, qui conuersus exinde est: bene pungeris, si compungeris: multi cum sentiunt spinam, corrigunt culpam, & talis dicere potest; conuersus sum in ærumna mea dum configitur spina.* Vtilissima ergo punctio, quam sequitur conpunctio: multi enim non conuer-

terentur nisi pungerentur.

Præterea, calamitatibus, quasi quibusdam iniectis frænis, seruorum suorum lasciuientem carnem domat & coercet Dominus, ne in varia peccata præcipites ferantur. *Bonum mihi, quia humiliasti me*, ait Rex Dauid. *Psal.* 118. 2. *Cor.* 12. Paulo quoque datus fuit stimulus carnis & angelus Sathanæ, ne magnitudine reuelationum extolleretur.

G Inter complures alios salutares tribulationis effectus atque fructus, ille præcipuus est, quod aperit, & illuminat oculos animi, facitque multa tunc homines reminisci, & aduertere, & intelligere, quę rebus prosperis, vel obliuioni tradita erant, vel nō aduertebantur, vel pro nihilo ducebantur. Enim verò prosperitas est sicut nimia pinguedo hebetans atque obscurans visum; vel est vt nimius lucis splendor præstringens aciem oculorum. Est etiam veluti nimia vbertas segetem sternens; aut vt copia fructuum frangens arborum ramos. Vnde optimè Seneca, *Epist.* 39. Segetem, inquit, sternit nimia vbertas, rami onere franguntur; ad maturitatem non peruenit nimia fœcunditas: idem quoque animis euenit quos immoderata prosperitas rumpit, qua non tantùm in aliorum iniuriam, verùm etiam in suam vtuntur.

Ex aduerso autem, *Vexatio*, ait Isaias *Cap.* 28. *dat intellectum*: & vt idem ait; *Quem docebit scientiam? & quem intelligere faciet auditum? ablactatum à lacte, auulsos ab vberibus.*

Est tribulatio quasi lignum illud ab Elisæo proiectum in aquas Iordanis, ferrum in profundo

aquæ

aquarum demersum sursum natare faciens, id est, ex profundo peccatorum hominem extrahens ad aspectum lucis, hoc est, cognitionem Dei, & sui. Est tanquam lutum Illud, quo Dominus vnxit oculos cæci, vt videret. *Ioan 9.* Nam ait Gregorius. *Oculos quos culpa claudit, pœna aperit.* Et secundum Diuum Augustinum; *Tribulatio excitat torpentem, humiliat superbientem, purgat pœnitentem, illuminat cæcutientem, coronat innocentem.*

Alterum etiam sumimus ex tribulatione emolumentum: si enim patienter toleretur, pœna peccato debita tolletur. Hoc apertè indicat scriptura, quę ait; *Pius & misericors est Deus, & remittet in die tribulationis peccata. Ecl 2.* Et apud Tobiā *cap. 3.* sic Sara ad Dominum; *in tempore*, inquit, *tribulationis peccata dimittis his, qui inuocant te.* Hoc autem fit dum afflictione purgamus quod delectatione commisimus. Vnde Gregorius. *Lib. 9. mor. c. 35. Quicquid in nobis polluerunt opera, diluēt lamenta, & si quid adhuc culpa delectationis inquinat, pœna mœroris tergat.*

H Sciendum est autem secundū Chrysostomum *Hom. 6. ad pop.* peccatum esse veluti saniem: pœnā verò aut tribulationem sicut ferrum medicinale. Habentē igitur saniem secari necesse est: ita peccatū habenti tribulari & affligi vtile est, tum ad purgationē, tū ad tuitionē. Nā teste Augustino; *In Ps. 50. vtile quiddā est tribulatio, vtile medici ferramētū contra diaboli tētamētū.* Hoc aduertēs Dauid, ad omnia flagella subeūda se paratū dicebat: *Ego*, inquit, *ad flagella paratus sum: Psal. 37.* vel, vt alij

vertunt, *paratus sum dilaniari & dilacerari*: aut secundum Chaldæum, *paratus sum ad confractionem*. Quasi dicat: scio me deliquisse, paratus sum pœnam portare: veniant itaque flagella, veniant dilacerationes, aut confractiones, ad omnia illa paratus sum, quoniam mihi vtilia sunt. *Nam*, ait Gregorius *Lib. 7. mor. c. 8. quia viri sancti mentis suæ corruptionis vulnus sine putredine non esse considerant, libenter se sub manu medici ad sectiones parant*. Et secundum eundem: *Deus tantò ad salutem certiores nos exhibet, quantò flagella duriùs secant*.

Si quis hostis coronatos aut gemmas in dorsum tuum conjiceret, non doleres, sed gauderes, & colligeres eas: talibus lapidibus Beatus quidam lapidari cupiebat Parisijs Aureliam vsque. *B. Iunip.* Hæ gemmæ, hi lapides pretiosi sunt tribulationes, quæ cùm sint tanti pretij, tantæque vtilitatis, toto animo optare deberemus, vt illis per totam vitam ad mortem vsque impeteremur.

Ne vnquam recedat a memoria tua quod a duobus Apostolis dictum est; *Per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei. Act. 14.* Cùm tribulationes sint via qua tenditur ad Cœlum, si fuerint extra te, eris tu extra viam; nunquam ergo peruenies ad patriam. Meritò qui in hac vita voluptatibus indulget, comparatur viro, qui ad carcerem, vel ad suspendium per amœnissimum ducitur agrum. Audi Gregorium; *Quasi per amœna prata ad carcerem peruenit, qui per præsentis vitæ prospera ad interitum tendit.* Sunt igitur tribulationes necessariæ, prosperitates verò nociuæ.

Conducunt etiam aduersitates ad beatitudinem capes-

capessendam, sacra testãte Scriptura: sic enim scribit Beatus Petrus 1. *Petr. 3. Si quid patimini propter iustitiam, beati: si exprobamini in nomine Christi, beati eritis.* Et D. Iacobus, *Iac. 1. Beatus vir*, inquit, *qui suffert tentationem.* Neque hoc latuit Iob, qui ait; *Beatus homo qui corripitur à Deo. Cap. 5.*

1 Nemo ignorat in quantam gloriam huic Beato Iob cesserit inuicta illa patientia in doloribus, vt non dubitet scribere Diuus Chrysostomus *Hom. 5. ad Pop.* etiam fimum ac sterquilinium, in quo sedebat Iob, magnæ esse venerationis. *Multi*, inquit, *nunc longam trasmarinam peregrinationem à terræ finibus suscipientes in Arabiam abeunt, vt fimum illum cernant, & conspicati terram deosculentur, quæ illius victoris certamina & cruorem omni auro pretiosiorem excepit.*

Atq; hac de causa Gregorius Nazianzenus *Epi. 64. ad Philagrium.* Stoicos præ Peripateticis collaudat, quod res externas nullum ad beatitudinem impedimentũ afferre dicant; sed virũ bonum beatum esse, etiamsi in Phalaridis tauro concrematur.

Datur aliud non contemnendum aduersitatis emolumentum, facit enim Deum nobis esse præsẽtem, qui licèt vbiq; præsens sit, tamen peculiari modo afflictis adesse significat; teste enim psalmista, *Iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde. Psal. 33.* Et de afflicto, sic per eundẽ Prophetam idem Dominus: *Cum ipso sum in tribulatione. Ps. 90.* Noluit Deus Moysi apparere in lauro, vel in cedro, aut simili arbore, sed in rubo spinis referto, vt innueret nobis, non in prosperis, sed in aduersis inueniri, atque adesse dum afflictamur. *Noli time-*

re, inquit Augustinus *In Ps.90: quando tribularis; ne quasi non sit tecum Deus, nec putes te deseri, quia non quando vis, eripit.*

Insuper, sicut non nocet, sed prodest racemis conculcatio, oliuis contusio, & frumento tritura: sic nobis plurimùm confert tribulatio. Audi Gregorium Nissenum *Hom.15.de quadrag.* innuẽtem, quantum sit sic pati causa Dei. *Vua*, inquit, *calcibus tunditur. & in vini saporẽ liquatur: sic oliua contusionibus expressa amurcam suam deserit, & in olei liquorem pinguescit. Sic per trituram areæ a paleis grana separantur, & ad horreum purgata veniunt. Ita quisquis hic flagellatur, securus ad Deum venit, quippe cuius rubiginem ignes tribulationum purgauit.* Idem *epist.27.* sic de aduersitate loquitur; *Sicut semina messium gelu cooperta fertiliùs germinant: & ignis flatu premitur, vt crescat: sic aduersitas magis auget desiderium in Deum.*

Non sunt igitur reiiciendæ, sed libenter ferendæ aduersitates, cùm ex his tot nobis comparentur vtilitates, & cùm, teste Poeta, *miseros meliora sequantur. Virg. Aeneid.lib.12.*

Tribulationibus erudimur, atque ideo gratanter acceptandæ & tolerandæ.

Caput VII.

A Refert Laertius Diogenem Cynicum profectum Athenas, ad Antisthenẽ, vt ab eo doceretur, se contulisse, cumque ab eo sæpe repelleretur, non destitisse tamen ei inhærere: adeo vt cùm aliquãdo ei baculum intentaret Antisthenes,

vltrò

vltrò baculo caput subiecerit, dicens: Cæde si vis, at nullum inuenies baculum tam durum, quo me abs te abigas, dum aliquid docueris.

Vnusquisque Christianus, vt verus sit Christi discipulus, debet se humiliter baculo cuiuscunque tribulationis submittere, illam libenter ferendo, & Deum propterea non deserendo, qui sæpe tribulatione tanquam pædagogo vtitur ad castigandum, erudiendum & corrigendum nos. *Nam*, inquit Chrysostomus, *Hom. 62. ad pop. pedagogus noster tribulatio est.*

Egregius fuit Paulus Christi discipulus, quem nihil potuit à schola, & charitate sui magistri abigere, ait enim: *Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an fames, an persecutio? Hebr. 1.* Quasi dicat: nihil horum poterit nos, si noluerimus, à Christo separare; non enim propter præceptorem aut pædagogum debet filius fugere à paterna domo, & patrem relinquere, cuius sperat hæreditatem. Ideò hortabatur Hebræos idem Apostolus his verbis: *In disciplina perseuerate. Ibidem.* Per disciplinam intelligit labores, & aduersitates, quæ ideo disciplina vocantur, quia displicent: nam disciplina à *displiceo* dicitur: tamen per illas amici Dei patientiam & alias virtutes addiscunt: vnde Dauid, *Psalm. 17. Disciplina tua ipsa me docebit.* Deus non solùm verbis, vel inspirationibus, sed etiam suos interdum erudit tribulationibus, quas immittit his, qui verbis, monitis, lectionibus, exhortationibus, aut inspirationibus nolunt peccata deserere, & se ad Deũ conuertere, vt quasi coactè præstẽt q̃ spõte noluerũt. Audi

Augu-

Auguſtinum, *Tract. in Ioan. Quod te Dominus permiſit pati flagellum, corrigentis eſt, non pœna damnatis.* Dauid ſic de ſe ipſo loquebatur; *caſtigans caſtigauit me Dominus, & morti non tradidit me. Pſ.* 117. Sed vt morti æternæ non tradaris, flagella libenter patiaris. Elephas non domeſticatur, niſi verberibus afficiatur: ſic ſunt nõnulli, qui ſi aduerſitatibus & flagellis non percutiuntur, domeſtici Dei nõ efficiuntur: illos nouit Dominus; fortè tu de illis es, ideo ab afflictionibus immunis non es.

B Nemo, teſte Sapiente, ſine tentatione & vexatione aliquid ſcit. *Qui non eſt tentatus, quid ſcit? Eccleſ. 3.* Nam, iuxta Prophetam, *Vexatio dat intellectum. Iſai. 28* Fratres Ioſeph non antè cognouerunt ſceleris ſui in ipſum patrati atrocitatem, quàm cùm in afflictione conſtituti, dicerent; *Meritò hoc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum. Geneſ.* 42. Vides quomodo tribulatione ſunt eruditi, & ad agnitionem ſuorum delictorũ, ac pœnæ ſibi debitæ, deuenerunt; quæ omnia, antequam affligerentur, ignorabant.

Rex Nabuchodonoſor beneficio tribulationũ obtinuit, vt verum Deum & Regẽ in cœlis agnoſceret, quem priùs ignorabat; atque poſt multas quas tulit calamitates, ſic affatus eſt: *Ego Nabuchodonoſor oculos meos ad cœlum leuaui, & ſenſus meus redditus eſt mihi, & altiſſimo benedixi, & viuentem in ſempiternum laudaui & glorificaui. Dan.* 4. In qua ſchola hæc omnia didicit? in agris ſub dio manens, à conſortio hominum eiectus, atque ad inſtar bouis fœnum comedens, cadente ſuper eum rore cœli. In ea quidem ſchola ita profecit, vt,

teſte

teste Augustino, intra septennium ad gradum sanctitatis peruenerit, ac doctus in cognitione veri Dei euaserit. Quid filium prodigum fecit exclamare & dicere: *Pater, peccaui in cęlum & coram te. Luc. 15.* nisi fames, atque aliæ quibus premebatur ærumnæ? Dicamus igitur cùm Diuo Augustino *in Psal. 93 flagellat nos Deus. Ad quam rem flagellat? vsque ad Regnum cęlorum.*

Rectè à Ieremia dictum est; *Castigasti me Domine, & eruditus sum. cap. 31.* Ac si diceret: non erudirer nisi castigares: non castigares nisi diligeres: quia quos amas, castigas. Ideo Domine mi, propter tuum diligere, pro pter tuum erudire, ac propter tuum castigare, debeo tibi gratias agere, atque gaudere *Gratulari*, inquit Tertullianus, *Li. de pat. cap. 11. & gaudere nos decet dignatione diuina castigationis. O seruum illum beatum, cuius emendationi Dominus instat! cui dignatur irasci, quem admonendi dissimulatione non decipit.*

C Audi optimum Sapientis consilium; *Disciplinam Domine ne abijcias, ne deficias cùm ab eo corriperis: quem enim diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Prouer. 3.* Nota, sicut pater flagellat filium, non vt cruciet, eiusque cruciatu se pascat, sed vt erudiat, & lasciuos mores ipsius castiget & emendet: ita pariter flagellat Deus filios suos, vt castiget eorum vitia, eosque ad omnem virtutem instruat, non autem quòd eorum castigatione & plagis delectetur.

Et præcipuè castigat illum *in quo sibi complacet*, siue quem vnicè diligit, & cui optimè vult. Diuus Paulus, Septuaginta Interpretes sequutus, citat hunc

hunc locum his verbis: *Quem diligit Dominus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit. Hebr.* 12. Diuus Augustin. *In Psalm.* 31. maximè perpendit illud *omnem*, & ait: *Vis audire quem omnem? etiam vnicus sine peccato, non tamen sine flagello.* Hinc collige, Deũ patrẽ nullum ex suis filijs excipere à flagello: nam vnicus erat ei filius consubstantialis, & in omnibus æqualis, qui vt talis minimè pati poterat, sed carne est indutus, ad hoc vt flagellaretur. Itaque flagellatus est ille filius sine peccato, & tu non flagellaberis cum peccato? Audi quid tibi dicat idem Augustin. *Lib. de past. Tu fortè exceptus eris? Si exceptus es à passione flagellorum, exceptus es à numero filiorum.*

Quod probatur verbis eiusdẽ Apostoli ad eosdem Hebræos scribentis: *Tanquam filijs vobis offert se Deus. Quis enim filius, quem non corripit pater? Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes; ergo adulteri, & non filij estis. Ibidem.* Ac si apertè dicat: per hanc disciplinam, & castigationem & persecutionem Deus se vobis exhibet tanquam Patrem: suscipite ergo hanc disciplinam grato & hilari animo, æstimate vos beatos hac tribulatione, eaque gloriamini: quia ipsa signũ est vos esse filios Dei & quasi filios a Deo regi, & tractari. Idipsum cognouit Seneca, *Lib. de prouid.* Deus, inquiens, bonos vt seueri patres duriùs educat, vultq. eos doloribus, ac dãnis colligere robur; &c. Dicant ergo ipsi; digni visi sumus Deo, in quibus experiretur, quãtũ humana natura posset pati.

D *Quod si extra disciplinam*, id est, absque tribulatione, *estis; cuius participes facti sunt omnes*

genui-

genuini, & dilecti filij: *ergo adulteri, & non filij estis*. Quasi dicat: si semper voluptuamini, & ex libidine traducitis vitam in delicijs, expertes paternæ castigationis Dei, ergo non estis germani Dei filij, sed veluti spurij & suppositij. Castigatio enim & disciplina promptè, humiliterque suscepta, germanos Dei filios probat, eosque à spurijs secernit: perinde enim atque Aquila pullos Soli exponendo, vt illum aduersis & irretortis oculis intueantur, genuinos probat, & à spurijs, quos ad Solem conniuentes vngue demittens præcipitat, distinguit, & separat: ita Deus suos afflictioni exponendo, explorat & secernit, atque ita illos celesti priuat hæreditate: ergo *noli*, inquit Augustin. *In Psal.* 120. *depellere flagellũ, si non vis repelli ab hæreditate, nec attendas quam pœnã subeas in flagello, sed quem locum teneas in testamento*. Idẽ. *Trac. in Ioan.* alibi conqueritur, dicens: *Ad hereditatẽ sempiternam erudimur, & flagellari dedignamur?*

Vt commodè vtaris equis vel iumentis tuis, necesse est domentur: domantur autem minis & flagellis: ita homines rebelles, & ad illicita defluentes, necesse est vt aduersitatibus & pressuris coerceantur atque domentur. Tanquam leo siue equus indomitus fuit aliàs Rex Nabuchodonosor, *Dan*. 4. qui vt domaretur, per septennium tanquam bos paleas & fœnum in agro comedebat, vt iam diximus. Leones etiam indomiti fuerunt Achab & Manasses, 3. *Reg*. 21. qui tandem angustijs sunt humiliati. Alius fuit leo indomitus superbus ille Antiochus, qui flagellis cæsus ad tantam deuenit mansuetudinem, vt de illo dicat Scriptu-

ptura: *Diuina admonitus plaga, dixit: Iustum est, subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire. 2. Mach.*

E Et sicut nullum animal potest domare seipsum, sed oportet quæratur homo ad illud domandum: ita nullus potest hominẽ domare nisi Deus, qui postquam aduersitate hominem domuerit, facit illum filium suum Audi Diuum August. *Serm. 4. de verb. Dom. Equus non se domat, camelus non se domat, leo nõ se domat, sed vt dometur equus, bos, camelus, elephas, quæritur homo. Ergo quæratur Deus, vt dometur homo; & plerumque profert domitor noster etiam flagella. Si enim tu ad domanda iumenta tua profers virgam, profers flagella; ita Deus profert ad domanda iumenta sua, quæ sumus nos, qui de iumentis suis facit filios suos.*

Dat rationẽ idem Doctor cur dometur & erudiatur homo, dum ait, *Ibidem. Deus autem tuus, redemptor tuus, & dominator tuus, pater tuus, castigator tuus erudit te; quò? vt accipias hæreditatem, vbi nõ offendas Patrẽ sed & hæreditatẽ habeas & ipsum Patrẽ. Ad hanc spẽ erudiris & submurmuras?*

Oportet vt hic à Patre erudiaris, antequam Patre in cœlo fruaris: non habebis Deum remuneratorem in cœlis, quẽ noluisti habere domitorem in terris. Indignum se præbet filius hęreditate patris, qui respuit disciplinam patris. Dilectionis paternę probatio, est frequens in filium animaduersio. *Et quis est filius,* inquit ille, *cui non det disciplinam pater eius? Quod cùm facit Deus, ad hæreditatem sempiternam nos erudit. In Psal. 93.*

Apud Lacones, si puer à quodam castigatus,

que-

querelam ad patrem detulisset, turpe erat patri, si hoc audito non iterum filium emendasset. Eam enim ex institutione maiorum de se mutuò fiduciam habebant, vt crederent neminem esse, qui cuiusquam liberis, quos quisque pro suis habebat, quicquam imperaret inhonestum. Itaque omniũ seniorum eadem erat in pueros authoritas, quæ patrum. Non licebat pueris apud illum populum conqueri de castigatione, aut disciplina à quouis sene exhibita, cùm ad illos erudiendos infligeretur: & nos eò impudentiæ deueniemus, vt conqueramur & submurmuremus de flagellatione, aut tribulatione, quæ nobis à Deo Patre ad maiorẽ vtilitatem nostrã, hoc est, ad hæreditatem cælestem, immittitur, vel permittitur? *Non timeas flagellari, sed exhæredari*, inquit August. *In Psal.*

F Interdum similes sumus illis pueris sub pædagogo constitutis, de quibus loquitur Basilius, *Hom. 8. in diuit. auar.* qui castigatione irati scindũt libellos: patri verò consulenti, ac cibum prohibẽti vestem cõcerpunt, vel matris ora vnguibus petunt. Tunc illis similes efficimur, dum flagellari indignamur, vel de afflictatione murmuramus in Deum aut proximum, nos ipsos excruciantes, vel dum insurgimus in affligentes nos, illisque paria reddere contendimus. Pudeat nos, quod grandæuam ætatem iactemus, & tamen pueros imitemur: volumus viri haberi, & nolumus viriliter, sed pueriliter agere. Sumus ætate viri, & moribus pueri. Idcirco tribulatione, tanquam pædagogo indigemus.

Sicut enim pueri præsente pædagogo non audent

dent illicita perpetrare, sed coercentur, manentque sub ferula; illo autem absente ludunt, lasciuiunt ac inepte se gerunt: ita premente nos aliqua calamitate, de nulla cogitamus voluptate, cessat risus, à ludo, ab illecebris abstinemus, ipsa autem cessante, de Deo minimè cogitamus, voluptatibus indulgemus, ac pro libito viuimus. Ideo valdè nobis necessaria est aduersitas ad nostram lasciuiā edomandam, & ad nostros illicitos motus refrænandos: nam, teste Augustino, *In Psal. flagellum interius, & exterius glorificat creatorem, compellit nolentem erudit ignorantem, excitat torpentem humiliat superbientem, purgat pœnitentem, coronat innocentem.* Ne igitur recuses, quod omnibus prodest: sustine flagellari, qui speras coronari.

Vis autem scire quinam sint pædagogi tui, vel flagella tua? Interdum vicinus tuus, frater tuus, dominus tuus, superior, aut subditus tuus, rixosa vxor, morosus maritus, domestici tui; nam *inimici hominis domestici eius*. Illis aliquando Deus vtitur ad domandum nos, permittens vt vel flagello linguæ suæ nos percutiant, conuicijs lacessant, alijs iniurijs nos afficiant. Abelis pædagogus, aut potiùs flagellum fuit Cain: pædagogi Ioseph fuerunt fratres eius: pædagogi Regis Pharaonis fuerunt muscæ, ranæ & cyniphes, quibus flagellabatur, & tamen non conuertebatur: Saul, Semei, & alij quamplurimi fuerunt Dauidi veluti pædagogi, qui illum verbis & factis crudeliter diuexarūt. Habent etiam Reges suos pædagogos, suaque flagella, & tu nullum vis habere? Scito infirmitatem tuam, inopiam tuam, & aliquando filium tuum

esse flagellum tuum: Deus namque varijs pædagogis, varijsque flagellis vtitur pro varietate morum in nobis corrigendorum, vel pro nostro augendo merito. *Misericors Deus fieri hæc omnia permittit, vt per omnia famulos suos clariores efficiat*, ait Chrysostomus. *Super c.39.Gen.*

Afflictiones propriè iustis & Christianis immittuntur, suntque signum dilectionis, & electionis diuinæ; idcirco patienter ferendæ.

Caput VIII.

A OStendit regius psaltes, quibus præcipuè contingant afflictiones, dum ait; *Multæ tribulationes iustorum. Ps. 33.* Iusti sunt qui multas, iniusti qui paucas, aut nullas patiuntur aduersitates. Ideo hunc locum explanans D. Augustinus sic scribit: *Iniusti pauciores habent tribulationes; iusti verò multas habent. Sed post paucas tribulationes, aut nullas, illi venient ad tribulationem sempiternam, vnde nunquam eruentur; iusti autem post multas tribulationes venient ad pacem sempiternam.*

Ad hoc vocatur homo ad Christianismum, vt scilicet patiatur pro Christo: vnde Diuus Petrus; *In hoc*, inquit, *vocati estis*. 1. *Pet.* 2. id est, ad patiendum, vt exponit Caietanus. Itaque ille non est verè Christianus, qui patienter persecutiones & afflictiones non sustinet. Et Diuus Hieronymus illum errare iudicat, qui sine persecutionibus se Christianum putat. *Erras*, inquit, *si putas vnquam Christianum persecutionem non pati. Epist.* 1.

dent illicita perpetrare, sed coercentur, manentque sub ferula; illo autem absente ludunt, lasciuiunt ac inepte se gerunt: ita premente nos aliqua calamitate, de nulla cogitamus voluptate, cessat risus, à ludo, ab illecebris abstinemus, ipsa autem cessante, de Deo minimè cogitamus, voluptatibus indulgemus, ac pro libito viuimus. Ideo valdè nobis necessaria est aduersitas ad nostram lasciuiã edomandam, & ad nostros illicitos motus refrænandos: nam, teste Augustino, *In Psal. flagellum interius, & exterius glorificat creatorem, compellit nolentem erudit ignorantem, excitat torpentem humiliat superbientem, purgat pœnitentem, coronat innocentem.* Ne igitur recuses, quod omnibus prodest: sustine flagellari, qui speras coronari.

Vis autem scire quinam sint, pædagogi tui, vel flagella tua? Interdum vicinus tuus, frater tuus, dominus tuus, superior, aut subditus tuus, rixosa vxor, morosus maritus, domestici tui; nam *inimici hominis domestici eius*. Illis aliquando Deus vtitur ad domandum nos, permittens vt vel flagello linguæ suæ nos percutiant, conuicijs lacessant, alijs iniurijs nos afficiant. Abelis pædagogus, aut potiùs flagellum fuit Cain: pædagogi Ioseph fuerunt fratres eius: pædagogi Regis Pharaonis fuerunt muscæ, ranæ & cyniphes, quibus flagellabatur, & tamen non conuertebatur: Saul, Semei, & alij quamplurimi fuerunt Dauidi veluti pædagogi, qui illum verbis & factis crudeliter diuexarũt. Habent etiam Reges suos pædagogos, suaque flagella, & tu nullum vis habere? Scito infirmitatem tuam, inopiam tuam, & aliquando filium tuum esse

esse flagellum tuum: Deus namque varijs pædagogis, varijsque flagellis vtitur pro varietate morum in nobis corrigendorum, vel pro nostro augendo merito. *Misericors Deus fieri hæc omnia permittit, vt per omnia famulos suos clariores efficiat*, ait Chrysostomus. *Super c. 39. Gen.*

Afflictiones propriè iustis & Christianis immittuntur, suntque signum dilectionis, & electionis diuinæ; idcirco patienter ferendæ.
Caput VIII.

A OStendit regius psaltes, quibus præcipuè contingant afflictiones, dum ait; *Multæ tribulationes iustorum. Ps. 33.* Iusti sunt qui multas, iniusti qui paucas, aut nullas patiuntur aduersitates. Ideo hunc locum explanans D. Augustinus sic scribit: *Iniusti pauciores habent tribulationes; iusti verò multas habent. Sed post paucas tribulationes, aut nullas, illi venient ad tribulationem sempiternam, vnde nunquam eruentur; iusti autem post multas tribulationes venient ad pacem sempiternam.*

Ad hoc vocatur homo ad Christianismum, vt scilicet patiatur pro Christo: vnde Diuus Petrus; *In hoc*, inquit, *vocati estis*. 1. *Pet.* 2. id est, ad patiendum, vt exponit Caietanus. Itaque ille non est verè Christianus, qui patienter persecutiones & afflictiones non sustinet. Et Diuus Hieronymus illum errare iudicat, qui sine persecutionibus se Christianum putat. *Erras*, inquit, *si putas vnquam Christianum persecutionum non pati. Epist.* 1.

Imò Diuus Augustinus *In Ps. 55.* censet illum nondum cœpisse esse Christianum, qui nondum cœpit tribulationes pati, aut saltem eum nondum piè viuere in Christo, qui nondum persecutionem patitur pro Christo. *Si putas*, ait, *te nondum habere tribulationes, nondum cœpisti esse Christianus. Et vbi est vox Apostoli; Omnes qui volunt in Christo piè viuere persecutionem patiuntur? Si ergo non pateris pro Christo ullam tribulationem, vide ne nondum cœperis in Christo piè viuere.*

Qui non est de numero Christianorum, non est de numero filiorum. Ille autem non est de numero filiorum, qui non est de numero afflictorum. Nam, teste eodem Doctore, *Lib. de past flagellat Deus omnem filium quem recipit, & tu fortè exceptus eris? si exceptus es à passione flagellorum, exceptus es à numero filiorum.*

B Quæres, quomodo vniuersaliter vera sit illa Apostoli sententia, *Omnes qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. 2. Tim. 3.* Multi enim pij inter Christianos piè viuunt, & quietè sine persecutione. Respondet Chrysostomus, per persecutionem hic intelligi omnes difficultates, labores, dolores & angores, quos patiuntur ij, qui student pietati; dum concupiscentias frænare, continentiæ, humilitati, temperantiæ studere, pijs laboribus insistere conantur.

Vel, per persecutiones intelligimus tentationes diaboli, de quo sic Hieronymus: *Persequitur me hostis, cui nomina mille, mille nocendi artes. Epist. 1. ad Heliod.* Et Diuus Augustinus, *In Psal. 124. Non*, inquit, *quia diabolus modò per reges non sæuit,*

ideo

ideo non Christiani persecutionem patiuntur. Si mortuus est diabolus mortuæ sunt persecutiones. Si autem ille aduersarius noster viuit, vnde non tentationes suggerit? vnde non sæuit? vnde non minas & scandala procurat? Nimirum sciat Christianus se non vocari ad otium, delicias, & ad gaudia, sed semper sibi ob oculos proponat illud Sapientis: *Fili, accedẽs ad seruitutem Dei sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Eccles. 2.*

Qui bellum diabolo indixere, illos diabolus tẽtare, & perturbare, siue per se, siue per alios non desinit; quos autem quieto iure se possidere sentit, tentare negligit. Sed quia proprium Christianorum est insurgere in dæmonem & vitia, ideo præcipuè proprium erit & Christianorum agitari, affligi, impeti vel à dæmone, vel a sequacibus suis: non est cum illis pax ineunda, aliud est tempus pacis & quietis. Recordemur igitur nos esse athletas & pugiles, quos non decet otio, & delicijs vacare. Audi Chrysostomum, *In Epist. 2. ad Tim. 3. Impossibile est* inquit, *vt qui malis bellum indixerit, pressuris careat; nefas est pugilem Dei vacare delicijs, non licet epulari luctantem; luctamen enim sunt præsentia omnia, certamen, bellum, pressura, angustia, stadium. Aliud est quietis tempus, hoc ærumnis deputatum est, atque sudoribus, nullus vbi ad certamen se exuit, vnctusque est, requiem quærit. Si enim requiem quæris, cur te exuisti? cur libidinibus & naturæ bellum indixisti?*

Præterea, dicimus pios persecutionem pati, dum de mala vita impiorum, a quibus odio habentur, dolent & cruciantur, vt cùm Dauide dicant; *Vidi*

prauaricantes, & tabescebam. *Ps.118*. Pessima Sodomitarum vita valde Loth cruciabatur, de quibus sic Apostolus: *Iustam animam iniquis operationibus cruciabant.2.Pet.2.* Vnde Diuus Augustinus: *Loth*, inquit, *persecutionem patiebatur, non vapulãdo, sed malos videndo*. Nam, teste Prospero *in senten. magnus bonorum labor est mores tolerare contrarios*.

C Itaq; siue in extinguendis vitijs, & incumbẽdo virtuti, siue à dæmone, aut ab impijs impetentibus, siue ab iniqua malorum vita, aut quouis alio modo, semper iusti & Christiani in hac vita affli-ctabuntur, & laboribus atque angustijs prementur. Hoc asserit Chrysost. *Hom.67.ad pop. A Christiana vita*, inquit, *insolubile vinculum est tribulatio*.

Gloriabantur olim Romani, teste Liuio, quòd fortia agerent, fortiaque paterentur, atque in hoc potissimùm agnosci Romanum asseuerabant. Ideo hæc euentilare solebant; fortia agere & pati Romanum est. Sed veriùs hoc de Christianis dicatur; cùm bona agere, & mala pati Christianũ sit, alioqui non merebitur ille Christianus vocari, qui Christi vestigia noluerit sectari. Itaque non est illi murmurandum, si aliquid graue sibi sit tolerandum. Vnde Augustinus *In Ps. 33. Non murmuret Christianus, videat, cuius vestigia sequatur*. Et alibi ad Lippium scribens ostendit non esse mirandum, si membra caput suum sequantur, cùm Christus nostrum sit caput, nosque membra eius, consentaneũ est vt illum sequamur. *Noli*, inquit, *mirari si postquam Christianus effectus es, mille te vndique tribulationes vexent, quoniam Christus nostræ Religionis caput est, nosque membra eius sumus: debemus ergo*

non

non solùm eum, sed & vitam eius cumulatissimè sequi; vita enim Christi respersa fuit angustijs plurimis, &c. *Epist. ad Lippium.*

Verum aliquid adiungit idem Doctor, *Ibidem.* quod non parum nobis affert consolationis, cùm ex tribulationibus quæ nobis à Deo immittuntur, si patienter ferantur, coniectare possimus nos esse de numero electorum. *Coniectura est* inquit, *cùm te Deus immensis persecutionibus corripit, te in electorum suorum numerum destinasse.* Propterea alibi nos hortatur ne depellamus flagellum, si ab hæreditate nolumus repelli. Sic enim ait: *Noli depellere flagellum si non vis repelli ab hæreditate; nec attendas quam pœnam subeas in flagello, sed quem locum teneas in testamento. In Psal.* 112.

D Qui eligitur à Deo, diligitur ab eo; qui autem diligitur, vt plurimum donis & muneribus cumulatur. Vis scire quænam sint dona quæ Deus iustis elargitur? Audi quid quibusdam dicat Apostolus, *Philip.* 1. *Vobis donatum est pro Christo, non solùm vt in eum credatis, sed vt etiam pro illo patiamini.* Vbi expendendum est, quanti fecerit, quantumque commendauerit Apostolus laborum tolerantiam, cùm illam cum fide copulauerit. Magnũ sanè & illustre Dei in nobis donum ac beneficium extitit, cùm nobis Christi fidem, sine qua salui esse non possumus, donauit, sed magnum etiam existimauit Paulus nobis datum esse, vt pro Christo patiamur. Vnde Augustinus, *In lib. de præd. Sanct. Vtrumque*, ait, *ad gratiam pertinet, & fides credentiũ & tolerantia patientium: quia vtrumq; dixit esse donatũ.* Quid autẽ inde colligẽdũ sit, ostẽdit Greg.

Lib.9.mor.c.35. dum ait: *Electos Dei cernimus, & pia agere, & crudelia multa tolerare. Hinc ergo colligitur, quanta districtus Iudex illic feriat districtione quos reprobat, si hic sic cruciat quos amat.*

Volens Christus ostendere hunc Apostolum Paulum fuisse ab eo electum, ait Ananiæ: *Vas electionis est mihi*, statimque subiunxit: *Ego ostendam illi quāta oporteat eū pro nomine meo pati. Ac.9.* Id est ex eo quòd illum multis laboribus afficiam, cognoscetis, quanti ego illum faciam. Cùm videris illum multa incommoda, multasque pro me subire calamitates, inde iudicare poteris eum a me fuisse electum.

Cùm Angelus Tobiæ explicaret causam cæcitatis eius ait illi: *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te. Tob.12.* Quasi dicat: qui acceptatur à Deo, flagellatur ab eo; gratis, & acceptis dona conferuntur. Erit igitur tribulatio, acceptationis manifestatio. Videas, quæso sculptorem in officina sua plures arborum truncos habentem, hunc dimittere intactum: illum verò eligere, vt ex illo imaginem aliquam, verbi gratia, Beati Francisci, elaboret, quem varijs ferramentis secat, expolit tot ictibus, vt lignum illud si sensum, linguamque haberet, de ipso artifice valde conqueri posset, quòd alio ligno intacto se ita cruciat. Posset autem sculptor respondere, illud igni reseruare quia nodos habet, aut aliquas alias maculas quæ ipsum omnino ineptum reddunt ad talem ex eo conficiendam imaginem: alio verò vti ligno, quia est aptum ad tale opus. Sic supremus ille artifex Deus sanctos suos excudit: sic Beatum Franciscum plagis suis insi-

insignitum elaborauit: sic Martyres variis cruciatibus affici permisit, quia apti erant vt sancti efficerentur. Cæteri autem in quibus insunt vitiorum nodi, igni reseruantur tartareo.

E Cùm immortalis Deus sanxit fœdus cũ Noe, nunquam deinde aquarum eluuione terram dissipandi, dixit: *Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me, & inter terram. Gen. 9.* Mirum profectò signum: Iris enim procelloso tẽpore, magnisque imbribus pleno apparere solet. Atque idcirco Aristoteles *Lib. 3. Mete. c.* 4. censet Iridem fieri ex nube iam torida, nondum tamen in pluuiam effusa; & ibidẽ subiungit Philosophus; Iris perfectissimè repræsentatur in nigerrima nube. Quod cùm ita se habeat, Iris procellam potiùs & diluuium, quàm pacem & serenitatem significat. Qua ergo ratione in signum pacis & fœderis constituitur? Et quidem, cùm præpotens Deus pacis, & belli, turbinis ac serenitatis Dominus sit, illud signum pacis & serenitatis statuere potest, quod natura sua dissensiones, tempestatesq; portendebat. Eodem igitur modo, labores quibus iusti a Deo premuntur, odium sanè & maleuolentiam videbantur significare; sunt tamen certissima diuini amoris, beneuolentiæ & electionis argumenta.

De peccatoribus sic olim loquebatur Deus per Prophetam: *Dabo eis vallum Achor ad aperiendum spem. Oseæ 2.* Quid quæso spei & valli Achor? Achor vallis est, vbi Achan suffuratus nonnulla ex anathemate Hiericho, turbauit populum Israelem. Achan autem secundum Lyranum signifi-

cat idem quod tribulatio. Vallis igitur illa tribulationem importat, quia in ea tribulatus est populus propter furtum Achan. Hæc autem vallis datur ad aperiendam spem, quia tribulatio spem aperit nobis diuinæ misericordiæ, ideo enim Deus non hic tribulationibus quatit, vt in æternum parcat.

Est tribulatio velut aurea virga Regis Assueri, in cuius palatium si quis non vocatus ingrediebatur, sine cunctatione interficiebatur, nisi, ait Scriptura, *Rex auream virgam ad eum tetenderit pro signo clementiæ. Esther 5.* Idcirco Regina Esther ingredi non audebat. *Quomodo*, inquiebat, *ad regem intrare potero?* Nondum enim senserat huiusmodi virgam. Tandem *extendit Rex contra eam virgam auream, quam tenebat manu*. Et quia huiusmodi virgæ extensio, erat regij amoris ostensio; ideo Esther *accedens osculata est summitatẽ virgæ. c. 6.* Fili mi, habes vnde læteris, si dignus sis qui virga afflictionis tangaris. Exosculandæ igitur sunt tribulationes, tanquam argumenta & indicia diuinæ dilectionis; quos enim Deus amat, castigat. Vide quid in Apocalypsi, *Apoc. 3.* dicat. *Ego quos amo, arguo & castigo.* In quem locum sic Rupertus: *Non est mos sapientiæ, vt quem diligit, quasi filium, permittat iuueniliter extolli, & euanescere; sed amat, & ideo castigat, & lasciuientem coercet, & quem infantem lactauit, eum nimis verbosum atq; inconsultum verberat & virga percutit.*

F Solet Deus, teste Haymone, electos tractare more pij & prudentis patris duos filios habentis, quorum vnum, quem diligit, & suorum bonorum

hære-

hæredem relinquere statuit, durè tractat, & in seuera continet disciplina. delinquentem grauiter increpat, nullumque peccatum eius dissimulat & impunitum dimittit, cibi & potus, & vestitus, aliorumque commodorum & bonorum parcissimum ei concedit vsum. Alterum verò filium, quem sibi hæredem non destinat, suæ ipsum voluntati permittit, comedendi & bibendi licentiã tribuit, ad ambulandum quandocunque & vbicunque voluerit, libertatem concedit. Similiter Deus iustos multis & varijs tribulationibus affligit. non sinit eos ad votum viuere. Audi Gregor. *Lib. 21. mor. cap. 4. Transitorio hic verbere affligun tur electi, vt à prauitate flagella corripiant, quos paterna pietas ad hæreditatem seruat*, &c. Diuus quoque Augustinus, *sup. Psal.* ad hoc propositum, quid timendum sit, ostendit: *Non timeas*, inquit, *flagellari, sed exhæredari.* Sed non exhæredabitur, qui flagellabitur, & patienter flagella patietur. Præcipua igitur hominis commendatio apud Deũ est, ab ipso corripi & castigari.

Habet se Deus ad modum medici, qui dum videt infirmo nullam inesse spem recuperandæ valetudinis, omnia illi permittit, & concedit, vt ad libitum comedat & bibat: ei autem quem sanandum credit, multa denegat, potiones amaras præscribit, nec sinit illum viuere ad votum. Ita Deus reprobos, quos propter sua scelera æterna manent supplicia, in suis delicijs volutari, atque voluptatibus & oblectamentis gaudere sæpe permittit: quia vitulus, qui occisioni præparatur, liberiùs pascuis saginari permittitur; de ipsis sic

Do-

Dominus: *Dimisi eos secundùm desideria cordis eorum. Psal 80.* Iusti autem, qui nunc temporalibus atteruntur flagellis, ab æterno sunt liberandi supplicio, & ad æterna gaudia transferendi. Audi eũdem Greg. *Lib 11. Iniustus ad debitam mortẽ currens, effranatis voluntatibus vtitur, quia & vituli qui mactandi sunt, in liberis pascuis relinquuntur. At cõtrà iustus à delectationis transitoriæ iucũditate restringitur, quia & vitulus ad laboris vsum deputatus, sub iugo tenetur. Negantur electis hic bona terrena, quia ægris quibus spes viuendi est, nequaquam cuncta quæ desiderant à medico conceduntur. Dantur reprobis bona quæ petunt: quia desperatis ægris omne quod desiderant, non negatur.*

G Si Rex vellet quempiam eodem panno indui, ijsdemque cibis vesci, quibus ipse vtitur, nonne hoc esset maximæ beneuolentiæ signum? Percunctare, precor, quo panno fuit Christus Rex noster in hac vita indutus, & quo cibo nutritus, id est, quomodo circa illum se gesserint homines, & audies quòd secundùm Prophetam, *saturatus est opprobrijs. Thren. 3.* non cibis delicatissimis, sed opprobrijs, cõtumelijs & flagellis erat saturandus, per quem famelici saturantur. Pauperem vitam degit: viuebat ex mendicatis, vel ex oblatis; iniurijs afficiebatur: multa denique aduersa pro nobis sustinuit. Si velit igitur, vt pauper sis, sicut & ille, inopia premaris, laboribus & flagellis atteraris, & similia, quæ ipse pertulit, patiaris, cur doles? cur conquereris, cùm hæc sint diuinæ amicitiæ argumenta? Nonne discipulos suos Christus amauit, qui eos ad passionem & tormenta misit? Vis videre

re signum huius amicitiæ? Audi Gregor. *Hom. 26. in Euang. Electos*, inquit, *Apostolos Dominus non ad mundi gaudia, sed sicut ipse missus est ad passiones, in mūdum mittit. Quia ergo & filius amatur à Patre, & tamen ad passionem mittitur: ita & discipuli à Domino amantur, qui tamen ad passionem mittūtur in mundum. Itaque rectè dicitur: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos; id est, ea charitate vos diligo, cū inter scandala persecutorum mitto, qua me charitate Pater diligit, quem venire ad tolerandas passiones fecit*. Eodem, aut simili modo fuerunt omnes tractati, qui à Deo sunt attracti. Sic affliguntur, qui à Deo eliguntur. Eos mundus persequitur, quos Deus amore prosequitur. Has patiuntur sortes, qui æternæ gloriæ futuri sunt consortes.

Existimat Diuus Chrysostom. *Hom. 29. in Epist. ad Hebr.* illum non esse iustum, qui tribulationis est expers. *Non potest dicere*, inquit, *quia iustus est aliquis, qui expers tribulationis existat*. Tribulatione igitur dignoscitur iustus, quia tribulationes potissimùm iustorum sunt. Vide quid de Diuo Ioanne Baptista dicat Gregorius, & quid inde colligēdum sit. *Quid est*, ait, *quòd Dei voce Ioannes laudatur: veruntamen caput eius truncatur: agrestibus cibis vescitur, & ab hominibus despicitur? Hinc ergo vnusquisque colligat, quid illic sint passuri quos reprobat, si sic hic cruciat quos amat*.

H Sed cur Deus iustos & electos sic afflictari, ac calamitatibus exerceri permittit? Idem Chrysostomus, *Hom. 1 ad pop.* has assignat rationes. Prima est, ne propter meritorium magnitudinem, & miraculorum donum extollantur.

Sed

Secunda, ne cæteri maiorem habeant de ipsis opinionem, quàm humana patitur natura, & plus quàm homines illos arbitrentur.

Tertia, vt illorum patientia in sustinendis aduersitatibus manifesta fiat, & constet, non propter mercedem temporalem, sed purè & sincerè illos diligere Deum, eique inseruire.

Quarta, vt de resurrectione cogitemus. Cùm enim iustos hic premi intelligimus, oportet ex hoc omnino aliquid de illo iudicio cogitemus, vbi remunerabuntur illorum labores.

Quinta, ne, dum inuitamur ad eorum virtutes amplectendas, torpeamus ad imitationem, existimantes, ipsos propter gestorum excessum alterius naturæ fuisse participes.

Sexta, vt qui grauia patiuntur, sufficientem habeant consolationem & mitigationem, respicientes in illorum afflictionem. *Hom. 6. ad pop.*

Septima, vt animus noster ab amore temporalium bonorum auocaretur ad amanda æterna. Si enim, cùm sint tot tristia, tot pericula, & curæ, tam libenter præsenti immoramur vitæ; si nihil horum esset, omnisque ærumnæ expers esset vita nostra, nunquam futura desideraremus. Ideo secundum Gregorium, *super Ezech.* Deus solet felicitatibus huius sæculi quasdam miscere amaritudines, vt hæc caduca amarescant, & insipida reddantur, atque ita ad cœlestis patrię desiderium prouocemur. *Deus*, inquit, *donis suis flagella permiscet, vt omne quod nos in sæculo delectat, amarescat, & illud incendium surgat in animo, quod nos semper ad cœleste desiderium excitet.*

Aliam

Aliam quoque rationem affert idem doctor, *Lib. 23. moral.* ob quam Deus permittit suos in hac vita vexari, nimirum, ne via pro patria, aut terra pro cœlo diligatur. *Præsens vita*, inquit, *via est qua ad patriam tendimus, & idcirco hic occulto Dei iudicio frequenti perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus.*

Veruntamen quidnam presentibus licèt amaris ita alliciuntur, vt Diuus Augustinus, *Ser. 3. de Temp. &* 149. sic exclamare cogatur: *O infelicitas generis humani! amarus est mundus, & diligitur. Putas si dulcis esset, qualiter amaretur? Turbatur mūdus, & amatur, quid si trāquillus esset? flores eius quomodo colligeres qui à spinis non reuocas manum?*

I Meritò iusti comparantur vuę, quę non producitur, vt duntaxat in vite pendeat, sed vt ex illa vinum profluat; ideo necesse est prematur & conculcetur, nec propterea fit ei iniuria, imò nisi talis injuria accederet, sterilis remaneret. Sic necesse est, vt electi tribulationibus premantur, ne steriles relinquantur: hoc enim acto grati Deo efficiuntur. Hęc similitudo est eiusdem Augustini, *In Psal. 55. Vua*, inquit, *in vite pressuram non sentit, integra videtur, sed nihil inde manat: mittitur in torculari, calcatur, premitur, iniuria videtur fieri vuę, sed ista iniuria sterilis non est; imò si nulla iniuria accederet, sterilis remaneret.* Eadem similitudine vtitur alibi idem doctor, *In Psal, 83. Vua*, inquit, *pendet in vitibus, & oliua in arboribus: his enim duobus solent torcularia prępara i, & quandiu pendent in frutetis suis libero aere perfruuntur, & nec vua vinū est, nec oliua oleum ante pressuram. Sic sunt homi-*

homines, quos prædestinat Deus ante sæcula, contribulabuntur, conterētur, comprimentur, non vt in hoc sæculo pereant, sed vt defluāt in apothecas Dei. Gaudeas igitur, si in hac vita calamitate premaris, & fac vt libenti animo patiaris, vt hoc pacto filius regni efficiaris.

Vis autem scire quàm grati sint Christianorum labores? Certè istud est valdè obseruandum. In veteri lege temporalia bona, quæ naturaliter homines expetunt, promittebantur, vt patet apud Isaiam, *cap.* 1 *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis.* Et apud Exodum, *cap.* 15. sic etiā Deus ad populum suum, *Si audieris*, inquit, *vocem Domini Dei tui*, &c. *cunctum languorem, quem posui in Aegypto, non inducam super te.* Sed quamuis ista promitterentur, pauci tamen ex Gentibus cōuertebantur. At verò in lege Euangelica promisit Christus labores & persecutiones, & tamen quamplurimi illum secuti sunt, suamque legem sunt amplexati. Cur ita? Quia sciebant Christianorum esse crucem baiulare dicente Domino: *Qui non baiulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus. Luc.* 14. Ille baiulat crucem suam, qui sibi occurrentes labores, & cruciatus patienter pro Christo fert. Ille verò crucem reijcit, qui molestias sibi oblatas pro Christo ferre non vult, vel impatienter tolerat. Sciebat etiam aduersa patienter ferentibus vitam promitti æternam, quæ in veteri lege non ita promittebatur; ideo tam liberè, sicut modò, tribulatio, aut persecutio nō ferebatur. Itaque non te pœniteat esse de numero afflictorū, cùm sis de numero

ro Christianorum, vel iustorum, & cùm societatem speres beatorum. Lapides in sublimi conspicuique ædificij loco statuendi, pluribus quam alij percussionibus dolantur: sic in sublimiori throno cœli collocandi homines, pluribus quàm cæteri cruciatibus expoliuntur.

Nobiscum est Deus cùm affligamur, ideo libenti animo patiamur.
Cap. IX.

A QVamuis Deus sua immensitate vbiq; sit: peculiari tamen modo, siue auxilio, in tribulatione constituto se adesse testatur: *Cum ipso sum in tribulatione. Psal. 90.* Proponamus nobis Ioseph, *Gen. 37.* quem missum à fratribus in cisternam veterem Deus non dereliquit, sed, vt ait Sapiens, *descendit cum illo in foueam. Sap. 10.* quæ quidem cisterna, vt tradit Rabbi Solomon, plena erat serpentum & scorpionum, à quibus illum defendebat, qui cum illo descendebat: de qua tandem fecit vt extraheretur, & sicut proiectum nō reliquerat, extractum non deseruit; imò cum illo Ismaelitis vendito in Aegyptum iuit, vbi denuò venditum, falsò accusatum, & in carcerem coniectum nunquam dereliquit; de ipso sic Scriptura, *Dominus erat cum illo.* Vnde Ambrosius, *Li. de Ioseph cap. 5. Inaudita causa & inexplorata fide veri, tanquam reus criminis in carcerem Ioseph mittitur, sed eum Dominus nec in carcere deserebat. Non turbentur innocentes, cùm falsis criminibus appetuntur, & oppressa iustitia detruduntur in carcerem:*

cerem: visitat Deus & in carcere suos; & ideo ibi est plus auxilij, vbi est plus periculi. Quò non penetrat diuina misericordia? Vide quomodo Deus illum comitabatur, qui pro Deo hæc aduersa libenter patiebatur; ideo per continuos quatuordecim annos variè vexatum, tandem in altissimum honoris, & principatus fastigium euexit, atque ita labores quatuordecim annorum ab eo patienter tolerati, prosperitate & tranquillitate octoginta annorum fuerunt compensati; nam *triginta annorum erat Ioseph, quando stetit in conspectu Pharaonis. Gen. 41. & 50.* Et mortuus est anno centesimo decimo vitæ suæ, & post mortem requiem obtinuit sempiternam. Ecce quomodo præmietur ac compensetur patientia ab omnipotenti Deo, qui à patientibus non recedit.

Non deseruit Dominus populum Israeliticum in afflictione constitutum, & captiuitate Aegyptiaca pressum, & vt innueret se esse in medio illius, voluit in medio rubi Moysi apparere. *Apparuit ei Dominus in flamma ignis de medio rubi, & videbat, quod rubus arderet, & non combureretur. Exod. 3* Ibi testatur se vidisse afflictionem populi sui. *Vidi afflictionem populi mei.* Apparens autem Dominus in rubo igne non consumpto, ostendit verè adesse afflictis in ipsum sperantibus. Sicut enim rubus qui ardebat, non comburebatur; sic afflictione pressus, ea non consumitur, quia adest Dominus. *Hoc rubo,* inquit Theodoretus, *Quæst. 6. significatur Israelem ab Aegyptijs inimicis non consumendum.* Philo quoque in vita Moysis scribit huiusmodi rubum ardentem, & incombustũ nos

quod-

quodanimodo adhortari, ne dum affligimur, animo cadamus, & ne succumbamus. *Rubus*, inquit, *Iob. 1. frutex est debilis & sen icosus, vt vel solo tactu vulneret, nec tamen absum tur ignis voraci natura; imò conseruatur etiam qualis antea fuit permanens; adeò nihil amittens vt nitesceret etiam: hæc designabant exhortationem quandam clamantem pressis calamitate: Nolite succumbere.*

B Præterea rubus Pharaonem, & Ægyptios populum Dei diuexantes designabat. Rubus enim pungit, & cruentat, & quem semel detinet, non dimittit quin laceret. Sic Pharao nolebat populum dimittere, licèt multoties dixerit ei Dominus per Moysem: *Dimitte populum meum. Exod 5.* At ille respondebat; *Israel non dimittam*. Tandem ipse varijs plagis percussus, dimittere cogitur, quos multis laboribus vexauerat. Habet quoque rubus quandam cum Aegypto similitudinem: est enim rubus colubris, serpentibus, alijsque venenatis reptilibus amicus, & ideo a rubo dicitur rubeta quædam rana venenosa, quæ rubos inhabitat. Vnde iuxta rubos dormire non est tutum propter huiusmodi venenata. Aegyptus etiam, præcipuè in superiori parte, abundat basiliscis, tigribus, aspidibus, serpentibus, & similibus venenatis animalibus. In inferiori verò hippopotamis, & crocodillis. Rubum etiam in quo apparuit Dominus, Aegyptum specialiter significare dicimus: quia sicut iste rubus ardebat, & non comburebatur: sic Aegyptus ardere dicitur propter penuriam imbrium, & pluuiarum aerem refrigerantium. Vnde, secundum Pierium,

Lib. 34. hierog. antiqui corde in ardenti ara posito Aegyptum repræsentare consueuerant: non tamen propterea comburuntur fruges, nec habitatores illius terræ. Apparet igitur Dominus in rubo senticoso, serpentibus amico, vt innuat afflictis adesse, etiamsi inter spinas, & serpentes versentur. Voluit Dominus spinis circundari, cuius populus circundabatur afflictionibus; scriptum est enim: *Iuxta est Dominus his qui tribulato sũt corde. Ps. 33*

Est & rubus tribulationis hieroglyphicum, vt notat Hesychius. Nam sicut rubus suis aculeis defendit & protegit, quod cingit; ita tribulatio, quem premit. Vnde Augustinus, *Super Ps. flagellum interiùs, & exteriùs custodit virtutem, protegit infirmantem.* Præterea, sicut rubus corpus nostrum pungit & torpet; sic tribulatio animam nostram vellicat & lacerat, sed vtiliter, si feratur patienter, & conuertatur qui pungitur. Audi Bernardum: *Spina pœna est, spina falsus frater, spina vicinus malus. Bene pungeris, si compungeris; multi cùm sentiũt pœnam, corrigunt culpam, & talis dicere potest: Conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.* Non cauet, neque horret spinas qui apparet inter spinas, quando sui sentiunt ærumnas, melius est igitur esse cum illo inter spinas, quàm sine illo inter rosas. *Serm. 48. in Cant.*

C Existentibus tribus pueris in fornace Babylonica visus est vnus, cuius species similis erat filio Dei, *Dan. 3.* illum Tertullianus *lib. 4. contra Mar. c. 1.* affirmat fuisse Christum humana figura apparentem. Vides quomodo Deus afflictos atque vexatos sequatur. Si spinis vexentur, in spinis appa-

rea;

ret; si in caminum injiciantur, in camino videtur, vt illis adesse demonstret. Narrat Petrus de Natalibus *Lib. 9. c. 41.* Dionysium quendam, missum in clibanum dixisse; *Et eris hic mecum bone Iesu?* Quasi diceret; malo esse tecum in clybano, quàm sine te extra clybanum; imò melius est esse in camino cum ipso, quàm in cœlo sine ipso. Si itaque tibi contingat in aliquam cadere aduersitatem, dic; *Esto mecum Domine Iesu.* Ipse enim est, qui vt afflictum soletur, ait: *Ne timeas, quia ego tecum sum. Isai. 41.* Diuo Antonio & Cathatinæ Senensi, post diras vexationes dæmonum & tentationes de Christo sciscitantibus, *Vbi tunc erat*; respondit ipse, ibidem fuisse se non spectatorem tantùm, sed & adiutorem. Audiamus Diuum Augustinum; *In Ps. 90. Noli timere,* inquit, *quando tribularis, ne quasi non sit Deus tecum: fides sit tecum, & Deus est tecũ in tribulatione.* Beatus quoque Bernardus *ser. 17.* sciens Deum tribulato adesse, nihil aliud requirebat præter tribulationem: *Cum ipso sum in trib. latione ait Deus: & ego interim aliud requiram, quàm tribulationem?* Descendit Deus, vt propè sit his qui tribulato sunt corde; sed quando differt auxiliari, videtur stare post parietem, respicere per fenestras, prospicere per cancellos. *Can. 2.*

Obseruat is, quem vocant Hieronymum in Psalmos, *Ps. 66.* antequam tentaretur Iob, ei nunquam locutum Deum, venisse autem postquam tentatus est, ac familiariter egisse, quasi cum amico amicum. *Respondit Deus Iob de turbine, Iob 38.* quasi latens, sed præsens in tribulatione, *Et quia,* inquit Gregorius *Lib. 28. mor. c. 2. flagellato*

 loquitur,

loquitur, de turbine locutus fuisse describitur. Illum irridebat vxor, illum deseruerant amici, omni humano destituebatur auxilio, solus Deus, quamuis latens, aderat, cuius recreabatur præsentia. Dicat igitur ille author: *Veniant plagæ, & omnia pœnarum genera, dummodo post plagas Christus adueniat.*

Ex his quæ Christus in finali iudicio bonis dicturus est, liquidò constat nobiscum esse in tribulatione. Dicet enim; *Esuriui, & dedistis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi bibere. Hospes eram, & collegistis me. Nudus, & operuistis me. Matth. 25.* Propter quæ remunerabuntur iusti, nō quòd ea ipsi Christo impenderint, sed aliis in quibus Christus pati dicitur, & cum quibus erat, cùm talia paterentur. Si enim Paulus 2. *Cor. 11.* infirmabatur cum infirmantibus, flebat cum flentibus; quantò magis Christus, qui nos plusquam Paulus diligit?

D Qui igitur fuit cum Ioseph in carcere; cum Iob in sterquilinio; cum tribus pueris in fornace; cum Daniele in lacu leonum, cum Iona in ventre ceti; cum Dauide, grandinante super eum tempestate, & persequente eum Saule; cum populo Israelitico, ipsum vexante Pharaone; cum Paulo in profundo maris; & qui, testante psalmista *Ps. 90.* est cū homine in tribulatione, quique iuxtà est his qui tribulato sunt corde; & qui denique dicturus est se fuisse cum famelicis, cum nudis, & egentibus, cum infirmis, cum incarceratis; tibi non aderit? Vel Deus tecum est, vel tu in tribulatione non es. Audi Bernardum quærentem & respondentem:

Serm.

Serm. 16. in Cant. Vnde scimus, inquit, *quod nobiscum sit Dominus in tribulatione? Ex eo vtique, quod in ipsa tribulatione nos sumus. Quis enim sustineret, quis subsisteret, quis persisteret sine eo?*

Loquens Dauid de auxilio quod Deus solet homini cadenti præbere, sic ait. *Cùm ceciderit, non collidetur: quia Dominus supponit manum suam. Ps. 36.* Secundum Augustinum: cùm scilicet ceciderit in aliquam tribulationem, contumeliam, afflictionem, damna, aut in alia incommoda quæ solent hominibus euenire, in his non collidetur, quia Dominus tanquam præsens, videns, & auxilians supponit manum suam. Videas quendam sursum vitrum projicientem, vt peritè cùm cadit, manu colligat: qui vitrum cadens intuetur, & peritiam projicientis ignorat, existimabit vitrum in mille frusta fractum iri: at qui projicit, cùm iam prope terram vitrum accedere videt, brachium admouet, & supponit manum suam, & vitrum excipit incolume. Sic Deus hominem sæpe à se projicere videtur, dum illum in aduersa cadere sinit: qui hominem in aduersis positum intuetur, existimat actum esse de illo, & in frusta frangendum; verùm Dominus supponit manum suam, vt cùm ceciderit non collidatur. Cadere videbatur Susanna, cùm falsò accusata ducebatur ad supplicium; sed Dominus supposuit manum suam, dum Danielem suscitauit, qui eam liberauit. Petrus in mari videbatur mergi, sed Dominus supposuit manum, & illum erexit. Sic multi cade-

re & cecidisse videbantur, sed Domino manum suam supponente mirabiliter euaserunt.

E Dicat itaque Domino Deo vnusquisque nostrum illud Dauidicum, *Psal.22.Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Nauclerus quidam, vt narrat Plutarchus *In vit. Cæs.* Cæsarem vehebat, qui tẽpestate exorta, eaque perterritus, retrò scaphæ cursum vertere statuebat. At Cæsar, Ne extimescas quicquam, dixit, Cæsarem vehis. Equidem multò meliori iure quisque in medijs tempestatibus, & in omni tribulatione, hac se voce confirmare potest: Ne extimescas, tecum habes Deum. Est enim adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Vnde Bernardus, *Psal.9. Serm.16. in Cant. Felix, Domine, qui te consolatorem, & adiutorem habet.* Dum autem habebis auxiliantem, si credas præsentem. Nam qui diffidit, vel qui credit Deum non esse secum in tribulatione, iniuriam Deo facit, quia illum amico similem credit, qui est amicus secundum tempus suum duntaxat, id est, secundum vtilitatem propriam, & non permanet in die tribulationis: quod, teste Poeta, omnino turpe est: *Ouid. 2. de Ponto.*

Turpe sequi casum & fortunæ cedere, amicum
Et, nisi sit felix, esse negare suum.

Commendat Seneca *Lib.de paup.* paupertatem, & in ea omnes alias aduersitates, quod per eas a quibus verè, vel fictè diligamur, cognoscimus. (Ad hoc vnum, *inquit*, amanda est paupertas, quod à quibus ameris, ostendat.) Sunt aliqui veluti argentum viuum, quod alij Mercurium vocant, quod

quæ-

quærit ſemper auro vniri; veruntamen, ſi aurum vt probetur,in ignem mittatur, ſtatim huiuſmodi argentum relicto auro in fumum conuertitur. Sic ficti amici quos vident diuitijs & potentia affluere,ſequuntur: verùm ſi in ignem afflictionis, aut in fornacem tribulationis incidant, ſtatim eos deſerunt,de quibus Sapiẽs.*Socij menſæ, non permanẽtes in die neceſſitatis.Ec.6.* Ita autẽ de Domino ſẽtire nimis impium eſſet,cùm ipſe ſit, *verus amicus qui omni tempore diligit*:*Prou.* 17. & qui ideo permittit nos cadere in tribulationẽ, vt ſit nobiſcum in tribulatione. Nonne audiuimus illum manſiſſe in fornace cum tribus pueris,imò apparuiſſe, quandiu in illa manſerunt? Non deſeruit Laurentium dum in craticula ſuperpoſitus vreretur; nec alios Martyres dum cruciarentur. Non etiam deſeret te aduerſa patientem. Audi quid dicat;*Cum tranſieris per aquas, tecum ero : cùm ambulaueris in igne,non combureris, & flamma non ardebit in te. Noli timere, quia ego tecum ſum. Iſai.* 43. Deum etiam nobiſcum eſſe affirmat Seneca *Epi* 41. dum ſic inculcat;(Propè eſt a te,tecum eſt,intus eſt.)

F Dices; ſi Deus adſit afflictis,cur eos ſtatim ab afflictione non liberat? Reſpondet Diuus Auguſtinus *In Pſ.144.* pulchra quadam ſimilitudine; *Propè Deus eſt*, inquit, *ibi eſt:nondum dedit quod vis; ibi tamen eſt, Quomodo medicus, ſi fortè aliquid imponat, vel oculo, vel viſceribus, quod vrendo ſanet; ſi roget æger vt tollatur illi, medicus ſpectat tempus, nõ facit quod rogat æger; non tamen recedit; & propè eſt, & non facit; & ideo magis non facit, quia propè eſt, curando enim impoſuit, quod impoſuit; & curando nõ*

facit quod rogatur. Non te exaudit ad præsentẽ volũtatem, exaudiendo ad futuram sanitatem, & hoc vtique ad voluntatem. Nam vtique sanus esse non vult, qui vri non vult. Ostendit ille doctor Deum non recedere ab afflicto, licèt ab eius recedat voluntate: optaret enim afflictus citò liberari; sed Deus qui præsens est, non tollit afflictionem, quando ille petit, sed quando ei expedit.

Cæterùm, non tantùm Deus tecum est cùm afflictaris, tribularis, cruciaris: sed & cum epularis, fornicaris, deliciaris. *Putas* inquit Ambrosius, *Ser. 1. in Psal. 118. te solum esse cùm fornicaris, & non recordaris quia oculi Domini vident orbem terrarum? Putas quod in lupanari Christus te non videat, quem videt lupanar ingredientem? Putas quod in adulterio te non deprehendet, quem videt adulterium cogitantem?* Est igitur nobis Deus semper proponendus, vt illo spectante & feramus aduersa, & fugiamus illicita; qui enim videt & reficit laborantes, videt etiam & punit peccantes. Propterea sume hoc Senecæ *Epist. 10.* salutare consilium: *Sic viue cum hominibus, tanquam Deus videat: sic loquere cum Deo, tanquam homines videant.* Dicam & ego. Sic sustine cum hominibus, tanquam Deus videat: sic patere pro Deo, ac si homines videant.

Tribulationes sunt patienter ferendæ, quia à Deo mittuntur. Capvt X.

NOnnulli eò dementię deuenerunt, vt omnia tam prospera, quàm aduersa casu, & non diuina prouidentia accidere autument. Vnde

de meritò conquerebatur Hieremias, *Thren. 3. Quis est iste qui dixit, vt fieret Domino non iubente? ex ore altissimi non egredientur, nec mala, nec bona? Quid murmurauit homo viuens, vir pro peccatis suis?* vel vt alij legunt: *Quis est iste, qui dixit, quod aliquid factum est Domino non iubente?* Nam, testante alio Propheta, *non est malum in ciuitate, quod non fecerit Dominus. Amos 3.* Quod de malo pœnæ intelligitur, vti sunt morbi, paupertas, & similia mala, quæ cùm à Deo emanent, non simpliciter mala, sed mala bona vocari possunt. Quemadmodum, quæ medicus ægroto infert mala meritò bona dicuntur, cùm in bonum finem, & ad recuperandam sanitatem conferantur. Hinc Magnus Basilius, *Hom. quòd Deus non est author mali. Vnum*, inquit, *hoc habere in mentibus nostris præsumptum oportet, quòd cùm simus boni Dei opificium, & ab illo constemus, omnia circa nos, tā modica quàm magna dispensante, nihil nobis malū sit, aut tale, vt melius illo excogitare possimus.*

Libenter bona accipimus de manu Domini, gratanter etiam aduersa accipiamus, dicamusq; Deo quod olim fortunæ Demetrius: (Tu me extulisti, tu rursus deijcis.) Hoc, teste Seneca, *Lib. 3. natu. quæst.* ab Aeschylo didicerat: nos autem à Iob discamus bonorum oblationem, eorumque ablationem, ac cætera aduersa à Deo emanare: sic enim ait: *Dominus dedit, Dominus abstulit*, &c. *Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non sustineamus? Iob. 1. & 2.* Obseruant duo grauissimi Doctores, Iob nō dixisse diabolū, aut Chaldæos bona sua abstulisse, sed Dominū, qui diabolo talē potestatē

con-

contulerat. *Non dixit*, ait Augustinus, *In Psal. 31. Dominus dedit, diabolus abstulit; ne dicatis, hæc mihi diabolus fecit. Prorsus ad Deum tuum refer flagellum tuum; quia nec diabolus tibi aliquid fecit, nisi ille qui desuper habet potestatem, permittat, aut ad pœnam, aut ad disciplinam; ad pœnam impijs: ad disciplinam pijs.*

Idem adnotauit Gregorius, *Lib. 2. mor. cap. 12.* qui inde non esse dolendum colligit. *Sanctus vir*, inquit, *tentante aduersario cuncta perdiderat, sed sciens, quia contra se Sathan tentandi vires, nisi permittente Domino non habebat, non ait, Dominus dedit, diabolus abstulit. sed, Dominus dedit, Dominus abstulit; fortasse enim fuerat dolendum si quod Dominus dedit, hostis abstulisset. At postquam non abstulit, nisi ipse qui dedit, sua recepit, non nostra abstulit. Si enim nos ab illo accipimus, quibus in hac vita vtimur, cur doleamus, quòd ipso iudicante exigimur, quo largiente fœneramur.*

Idem Doctor ostendit quonam pacto sint accipienda illa Dei verba apud Isaiam; *Ego Dominus creans mala. cap. 45.* Nam per illa mala non intelligimus peccatum, quod, cùm nihil sit, non creatur à Deo, sine quo factum est nihil: & quia, teste Diuo Thoma, *Part. 1. quæst. 49. art. 2.* peccatum nullam habet subsistentiam, sed dicit defectum, non potest à Deo emanare, qui dum permittit mala culpæ, concurrit tantum ad substantiam actus, & non ad deformitatem delicti, vt dicetur inferiùs. Quid dicat Gregorius, videamus. *Neque mala*, inquit, *quæ nulla sua natura subsistunt, à Domino creantur; sed creare se mala*

Quamvis Deus optimus ac justissi= Do-
mus permittat fieri malum, tamen
nunquam relinquit illud inordi=

Dominus indicat, cum res bene conditas nobis male agentibus in flagellum format: vt ea ipsa & per dolorem quo feriunt, delinquentibus mala sint, & per naturam qua existunt, bona. Vnde & venenum mors quidem est homini; sed vita serpenti. Lib.3.mor.c.7.

C Quod autem ea quibus castigamur & affligimur, nobis diuinitus obtingant, patet in verme hederam Ionæ corrodente, de quo sic Scriptura; *Parauit Dominus vermem. Ion.*4. vel vt alij legũt; *Pręcepit Dominus vermi matutino*. Non aliunde euenit, sed à Domino paratus, & iussus est, vt scilicet illi arbusculæ hærens dentes infigeret, sicque arescerer, & Ionas æstuaret: Deus enim est, qui etiã vermiculos mittit, illisque vtitur ad castigandos peccatores. Sic olim legis suæ contẽptoribus minabatur; *Vineam plantabis, & fodies, & vinũ ex ea non bibes, quoniã vastabitur vermibus. Deut.*28.

Vermibus etiam veluti iudiciorum suorum satellitibus ac ministris superbissimos & crudelissimos tyrannos Antiochum, & Herodem corrodẽdos tradidit: nec propterea fit Deus inferior in creandis illis vermiculis, quod piè attendens Diu. Augustinus, *Soli.c.9.* sic Deum alloquitur: *Omnipotens manus tua, Domine, semper vna & eadem creauit in cęlo Angelos, & in terra vermiculos, non superior in illis, non inferior in istis. Sicut enim nulla alia manus Angelum, ita nulla alia potest creare vermiculum.* Itaque sicut Angeli non nisi iussu diuino veniunt ad nos ad protegendum nos: ita illi vermiculi, & alia id genus quæ nos infestant, non nobis immittuntur, nisi iubente vel permittente Domino ad castigandum nos.

Con-

=natum, sic ordina illud malum
= et bonum.

Considera interim, quot satellites Deus habeat, cùm pœnas de refractarijs sibi hominibus sumere voluerit. Nam Ionæ peccatum castigaturus præstò habet Solis radios, ardores, ventorum spiramina, & vermes terræ. Et quid non? *Multa flagella peccatoris, &c. Psal 31. Armat omnem creaturam ad vltionem inimicorum. Sap. 5.* Contra primum parentem Adamum parauit spinas & tribulos, sudores & labores: contra Pharaonem armauit ranas, cyniphes & muscas: contra Absalonem ramos arborum, imò proprios capillos: contra Herodem pediculos, &c. Ecquis ergo manum eius effugere poterit? Contra nos interdum parat grãdines, aquarum eluuiones, sterilitatem, & similia, quæ nos terræ fructibus priuant, vt vel sic fame premamur: parat etiam aliquando infirmitatem quæ corpus nostrum afficiat: mittit etiam aliquos qui nos litibus & processibus exagitent, ita vt cogamur omnia litigando consumere: parat qui nos persequantur, iniurijs lacessant. Itaque Deus, qui in mundi fine armabit omnem creaturam ad vltionem inimicorum, & supremum cum eis conferet bellum, nunc armat tantùm aliquas creaturas ad vltionem aliquam sumendam, & leues pugnas excitat, quæ vulgò dicuntur *Escarmouches*, sicut D. Clemens à D. Petro Apostolo se audisse testatur *Lib. 5. Recognitionum. In Act. Apost.*

D Refert Oecumen. in Ciuitate Atheniensi pestem maximam grassatam fuisse, quæ eam miserè vastabat. Ciues vero in discrimine positi ad Iouis simulachrum accedentes plura obtulere sacrificia, vota, ac orationes, vt eos à peste eriperet,

sed

ſed non id Iupiter potuit. Poſtea ad Saturnum, Neptunum, & Mercurium, alioſque Deos confugerunt, nec tamen eis opem tulerunt, ſed in dies peſtis creſcebat: cumque huiuſmodi res verſaretur, ac in Curia tractaretur, quidam inter ipſos ſapiens dixit. Sine dubio hi Dij à nobis cogniti non immittunt peſtem hanc, quia rogati illam auferre non poſſunt: eſt alius Deus nobis ignotus, qui eam immittit, quique eam tollere poteſt, ipſe eſt igitur obſecrandus, eique ara eſt erigenda: ſtatim huius ſapientis conſilio erecta eſt ara ignoto ſibi Deo, cui ſacrificia & orationes offerentes, à peſte fuerunt liberati. Tranſactis autem pluribus annis, hanc aram cum hac epigraphe, IGNOTO DEO, oſtendit Paulus, *Act.* 17. prædicans Athenis, & dixit: verus Deus, qui vobis ignotus eſt, & cui hæc ara conſecrata eſt, & quem vobis annũcio, ipſe eſt qui peſtem, & alia flagella immittit, quique ea tollere poteſt, nec eſt alius, qui talẽ habeat poteſtatem. Ad illum igitur eſt recurrẽdum, ſolus eſt agnoſcendus, adorandus, ipſique duntaxat ſunt ſacrificia offerenda. Itaque omnia aduerſa, & incommoda huius vitæ ipſo volente nobis euenire: ideo illa patienter feramus, & ad ipſum humiliter recurramus.

Si quiſpiam ex tuis amicis paruulos aliquos lapides in te proijceret, vel baculo, quamuis leuiter, te percuteret, ſtatim excandeſceres, minas intentares, optareſque vindictam ſumere, ignorãs vnde iſta eueniant: verùm, vbi primùm tibi exploratum eſſet huiuſmodi eſſe amicum tuum, aut ſanè aliquem magnæ authoritatis virum, nec

odio,

odio,sed potiùs amore id præstitisse, desineres irasci & conqueri, veniamque ab illo postulares, atque asseuerares, quod nullo modo ægrè tulisses, si sciuisses illa ab eo emanasse, nec non protestareris te gratanter ea velle acceptare, tanquam maximè beneuolentiæ & familiaritatis argumenta.

E Si paupertate,morbo,bello, aut morte carorum, vel alia calamitate premaris, aut iniuria afficiaris, processibus exagiteris,vel aliquod malum pœnæ patiaris,scito hæc omnia tibi Deo clementissimo,atque amantissimo immittẽte, vel permittente accidere: nam, vt suprà diximus,*non est malum in Ciuitate,quod non fecerit Dominus. Amos.3.* Hoc agnoscens Dauid, sic ait; *Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Psal.* 22. Quasi dicat: fauori,ac proinde consolationi mihi est,quòd digneris baculo afflictionis percutere me. Idcirco sciens huiusmodi percussiones, & alia similia à Deo, tanquam saltem permittente emanare, lapidibus à Semei appetitus, ac iniuriis affectus obmutuit, assignatque rationem, quòd videlicet hæc omnia à Domino efficerentur. *Obmutui*, inquit, *& non aperui os meum, quoniam tu fecisti. Psal.* 38. Nolo vices rependere, non irascar, nec vindictam sumam, *quoniam tu fecisti*. Si solus & suo marte, te non permittente, aut volente hoc faceret homo, fortè indignarer & excandescerẽ, sed *quoniam tu fecisti*, patienter feram, tibique gratias referã, cùm sint tui erga me amoris signa.

Quando autem Dauid dixit Deum fecisse, imò præcepisse, vt scilicet Semei illum offenderet & malediceret, *Dominus enim præcepit ei, vt maledice-*

ret

ret Dauid: 2. *Reg.* 16. non propterea censendus est author illius peccati quod Semei commisit in Dauidem. Deus enim non præcepit ei, vt malediceret Dauid præcepto eiusmodi, vbi laudaretur eius obedientia: sed dicitur Deum præcepisse Semei, vt malediceret Dauid, quoniam videns malã voluntatẽ Semei, vsus est illa mala voluntate, quã non fecerat, ad humiliandum & corripiendũ Dauidem. Hinc Aug. *Quomodo*, inquit, *dixerit Dominus Semei maledicere Dauid, quis sapiẽs, & intelliget? nõ iubẽdo dixit, vbi obedientia laudaretur. Nam si iubenti obtemperasset, laudandus potiùs, quàm puniendus esset, sicut ex hoc postea nouimus esse punitum.* Propterea hæc verba, *Tu fecisti*, & similia, sic intelligenda sunt.

Primò, *Tu fecisti*, non propriè, & impellendo voluntatem Semei, nec eã physicè, vel immediatè mouẽdo: nec moraliter, id est, verè, & propriè imperando ei, sed tantùm permittendo, vt ipse mala vteretur sua voluntate persequendo me.

Secundò, *Tu fecisti*, deserendo me, vel auxiliũ tuum à me subtrahendo: videntes autem Semei & alij inimici mei me iustè propter peccata mea à te derelictum, sunt me persecuti, dicentes; *Deus dereliquit eum, persequimini eum.*

Tertiò, *Tu fecisti*, nõ tanquã causa particularis, sed tanquã vniuersalis: etenim vt talis concurris ad omnes effectus: peccauit igitur Semei quia illo generali cõcursu abutebatur ad nocendũ Dauidi.

F Quartò, *Tu fecisti*, id est, tu positiuo volũtatis actu permittere voluisti: quia secundum Caietanum, voluntas Dei per se in peccata ipsa non se ha-

habet positiuè per velle, & nolle, sed negatiuè per non velle; non vult positiuè, quia bonus: non habet nolle positiuum, quia cùm fiant, non esset omnipotens; sed inuito ipso fierent: fieret autem aliquid ipso inuito, si fieret aliquid quod ipse fieri nollet. Non igitur erga peccata habet velle, aut nolle; sed non velle. Propterea ipsemet Dauid non dixit, *Nolens iniquitatem tu es*; sed ait, *Non Deus volens iniquitatem tu es. Psalm. 5.* At verò licèt non habeat Deus velle fieri malum, habet tamen velle permittere malum, ex quo nouit elicere bonum. Vnde Diuus Augustinus, *In Enchir. cap.* 100. *Magna opera Domini exquisita in omnes voluntates eius, vt miro & ineffabili modo non fiat præter eius voluntatem, quod contra eius fit voluntatem: quia non fieret, si non sineret: sed volens non sineret bonus fieri mala, nisi omnipotens de malo facere posset bene.*

Quintò, *Tu fecisti*, id est, voluisti vt hoc fieret, non quatenus est culpa, sed quatenus est pœna Dauidis: nam quamuis malum esset Semei peccare, quod Deus non volebat, sed prohibebat; bonum tamen & iustum erat puniri Dauidem, quod voluit, & fecit Deus: fecit autem non incitando Semei ad malum, neque enim suadendo, vel imperando, sed permittendo, cùm facilè impedire posset. Noluit autem impedire, quia sic Dauidem volebat punire: intendebat igitur pœnam illius, non culpam Semei.

Sextò, *Tu fecisti*, auertendo voluntatem Semei ad multa scelera inclinatam, & cohibendo ab alijs, & ad has iniurias viam aperiendo, id est,

sinen-

finendo illum ruere in me, & non finendo ruere in alium: immittendo videlicet cogitationem aliquam bonam, ex qua Semei ob suum vitium sumpsit occasionem iudicandi melius esse Dauidi nocere, quàm alteri. Et hæc est sententia Diui Thomę *In cap. 9. ad Rom.* qui sic ait: *Deus non solùm inclinat voluntates malas ad vnum potiùs, quàm ad aliud, permittendo, vt ferantur in vnum; & non permittendo, vt ferantur ad aliud, sed etiam positiuè inclinando in vnum, & auertendo ab alio, non quidem per se & physicè mouendo voluntatem ad vnum, & remouendo ab alio; sed occasionaliter & moraliter; immittendo videlicet cogitationem aliquam bonam, ex qua malus ob suum vitium occasionem sumat iudicandi melius esse huic nocere, quàm alteri, siue huic potiùs iniquitati seruire, quàm illi.*

G Septimò, propterea, & præterea, *Tu fecisti*, præsidendo voluntati Semei, eamque regendo in bonum meum. Nam licèt Deus non faciat malas voluntates, eis tamen præsidet, & regit, atque ordinat in bonum electorum suorum; quemadmodũ (vt docet Diuus Basilius, *In orat. quòd Deus non sit author. mal.*) *Lib. 11. de Ciu. Dei c. 11.* medici vtũtur viperæ veneno, quod ipsi non fecerunt, ad corpora curãda. Vnde Diuus Augustinus: *Sicut Deus*, ait, *naturarum bonarum optimus creator est, ita malarum voluntatum iustissimus ordinator est*. Et hæc doctrina est valdè notanda, quæ etiam ab Hugone de Sancto Victore *Li. 1. de Sac par. 5. c. 29.* luculentissimè & doctissimè explicatur his verbis. *De illo modo*, inquit, *diuinæ moderationis, quo malas etiã voluntates præsidens occulta & inuisibili operatio-*

ne ad suum arbitrium temperat & inclinat; hoc sentiendum, vt credatur Deus malis voluntatibus non dare corruptionem, sed ordinem. Voluntati ergo malæ vitium est ex ipsa quo mala est; ordo autem ex Deo est, quo per velle siue ad hoc, siue ad illud est. In voluntate ergo vitium est. & ipsum malum est, & ex ipso voluntas mala est: in velle autem & vitium est, in quantum velle ex voluntate mala est: & ordo est, in quantum ad hoc, vel ad illud ex disponente est. Et cùm ipsum velle ad hoc aliquid est, malum est quod ad hoc est, quia ex mala voluntate est. Quod autem potiùs ad hoc, quàm ad illud est, bonum est; quia ordo est, & ex bene disponente est. Potest ergo voluntas mala in se corrumpi & resolui per proprium vitium, quod ei aliunde non datur; sed non potest per velle extra se præcipitari, nisi quatenus ei via aperitur; & qui præcipiti, quatenus vult ad ruinam viam aperit, quodammodo ipsam inclinat non impellendo, sed permittendo, & non tenendo: nec auctor ille est ruendi, sed incedendi ordinator. Hæc Hugo; quibus constat malas impiorum voluntates non quidem fieri a Deo, sed sic ab eis deprauatas, & ad nocendum determinatas, ab illo regi, & ordinari; vt in nos potiùs quàm in alios ruant & se determinent, vel ad castigandum nos, vel ad augendũ meritum, & ad nostram exercendam patientiam. Et quia huiusmodi ordo & dispositio a Deo est, idcirco dicimus omnes etiam iniurias, & alia incommoda, quibus impij nos afficiunt, à Deo sic disponente immitti; ideo hæc sunt a nobis patienter ferenda, tanquam in bonum nostrum redundantia.

Cæte-

Cæterum, ſciendum eſt Deum ſæpiſſimè ſe habere ad modum percutientis ianuam alicuius domus, cui, vel domeſticis notus eſt, qui interroganti & quærenti quiſnam ille ſit qui pulſat, hæc duntaxat reſpondere ſolet: Ego ſum, *c'eſt moy*, & illicò illi aperitur: ſi verò percutiens non agnoſcatur, non ſatis eſt dicere; Ego ſum: ſed neceſſe eſt etiam exprimere nomen ſuum, ac indicare, quiſnam ille ſit, ac notum ſe præbere, vt ei aperiatur.

H Sic Deus dum fideles & amicos ſuos tribulationibus percutit, ſat ei eſt dicere; ego ſum, ſup. qui percutio: ait enim, *percutiã, & ego ſanabo. Deut.* 32. Loquens olim amico ſuo Moyſi, qui illum agnoſcebat, hoc ſolum dixit: *Ego ſum, qui ſum.* At volẽs multis plagis percutere Pharaonẽ a quo non agnoſcebatur, qui dicebat, *Neſcio Dominũ. Exod.* 5. non ſat erat dicere, *Ego ſum*, ſed varijs ſignis & prodigiis neceſſe fuit palàm oſtendere ſe eſſe omnium Dominum, qui iuſtè illum percutiebat.

Quadam vice exiſtente naui vbi erant diſcipuli Chriſti, in medio mari, flanteque vento contrario, ambulauit Ieſus ſupra mare, exiſtimantibus illis phantaſma eſſe, atque exclamantibus, & conturbatis, ait Chriſtus; *Confidite, ego ſum*. Ego inquam ſum, qui hanc tempeſtatem, quæ me iubente vobis orta eſt, ſedare poſſum: hoc ſolo verbo diſcipuli illum tanquam ſibi familiarem agnoſcentes non timuerunt vrgentem tempeſtatem, quæ fortè à Chriſto immittebatur ad probandum illorum animum & patientiam.

Saulum nondum Dominum agnoſcentem, & fideles acriter perſequentem, cæcitate percuſſit

Dominus, ac ei quis esset percunctanti respondit: *Ego sum Iesus, quem tu persequeris. Act. 9.* Non satis fuit dixisse, *Ego sum*, sed quia ignoranti ipsum loquebatur, oportuit, vt nomẽ suum adderet, & exprimeret. Illicò Saulus sciens hanc cæcitatem, ac cætera quæ postmodum illi acciderunt, aduersa, a Domino immitti, acquieuit, & aperuit, id est, illa libenti animo tolerauit, vt ipsemet fatetur dum ait: *Spiritus Sanctus per omnes ciuitates mihi protestatur dicens, quoniam vincula & tribulationes Hierosolymis me manent, sed nihil horum vereor. Act. 20.* Quibus verbis ostendit illa vincula & tribulationes sibi parata esse a Spiritu Sancto; ideò libenter eò se conferebat ad illa subeunda. Deus igitur sicut omnium rerum causa est, ita in omnibus operatur: & sicut per illas nobis bona elargitur tanquam prima & pręcipua causa: ita per illas etiam nos flagellat, vt ipsemet testatur per Amos Prophetam *c. 4.* dum de illa quam immiserat siccitate loquitur: *Ego quoque prohibui à vobis imbrem, &c. & plui super vnam ciuitatem, & super alteram ciuitatem non plui, pars vna compluta est, & pars super quam non pluit, aruit.* Et per Isaiam *c. 5.* sic mirabatur: *Nubibus meis mandabo, ne pluant super eum imbrem.* Ex quo patet, quòd illa siccitas ab illo imbrem prohibente promanabat, sicut & cætera quæ nos hic vexant.

I Apud Ioannem legimus, Diuum Petrum voluisse gladio impedire, ne Christus caperetur in horto, flagellaretur in ciuitate, & moreretur in Cruce. At Christus, *Calicem*, ait, *quem dedit mihi Pater, non bibam illum? Ioan. 18.* Non dixit Iu-

dæos,

dæos, aut Pharisæos hunc sibi propinasse calicem; sed Patrem, a quo per manus Iudæorum accepit. Si aliquando mundus, aut Sathan te ob aliquam animi, aut corporis ægritudinem & afflictionem ad impatientiam inducat, dic ei; Calicem, id est, infirmitates, animi molestias, tribulationes, infestationes, quas dedit mihi Deus per manus persequentium, & odientium me, non patiar? Cùm igitur pro comperto habeas, omnes tuos dolores, morbos, paupertatem, persecutiones, & cætera te vexantia à Deo obuenire: illa patienti animo tolerare debes *Quicquid*, ait Seneca, *Epist. 77. viro bono acciderit, æquo animo sustinebit; sciet enim id accidisse lege diuina, qua vniuersa procedunt*. Habes saltem vnde consoleris, quia Deus qui te percutit, & affligit, ipsemet te sanabit. Audi Iob. *Iob 5. Ipse vulnerat, & medetur; percutit, & manus eius sanabunt*. Ergo ab eo expectes medelam, a quo recepisti plagam. Scit ille sanare, qui nouit vulnerare. Habet quando te cupiat eripere, qui habuit, quando te voluit percutere. Ab eo patienter spera tempus liberationis, à quo iustè recepisti modum vexationis. Scit enim quando sis curandus, qui nouerat quando fuisti castigandus.

Diua Catharina Senensis in extremo spiritu, spiritualibus filiis hoc memorabile documentum reliquit *Dictum S. Cath. Sen.* Oportet Christianum magnā fiduciā habere de prouidentia Dei, scientem omnia quæ sibi, vel aliis eueniunt, ex diuina prouidentia prouenire, non ex odio ipsius, sed dilectione eximia ad creaturam. His consentiunt hæc verba Diui Augustini, *Tom. 1. in fine lib. 1.*

Solil. Constanter, inquit, *Deo crede, eique te totum committe, quantum potes. Noli esse velle quasi proprius, & in tua potestate, sed eius clementissimi Domini te seruum profitere. Ita enim te ad se subleuare non desinet, nihilque tibi euenire permittet, nisi quod tibi prosit, etiamsi nescias.*

Conformanda est nostra voluntas voluntati diuinæ, etiam dum nobis immittit aduersa, vt patienter illa tolerare valeamus.

Caput XI.

A QVamuis sit homo libero arbitrio præditus, non tamen licet ei pro libito viuere, sed debet omnino voluntati sui creatoris subiici, qui ideo iubet, vt iuuet, imperat, vt remuneret. *Quid tam superbum*, inquit Hieronymus, *Epist. ad Colontiam. quid tam ingratum, quàm aduersus eius viuere voluntatem, qui ideo aliquid imperat, vt occasionem habeat remunerandi? neque enim obsequij nostri Deus indiget, sed nos illius indigemus imperio.* Noli igitur renuere, quod tibi opus est.

Ideo data est nobis voluntas, vt velimus quod Deus vult, si aliud velis, tortuosa est tua voluntas, atque corrupta, regulanda & corrigenda est, conformando illam voluntati diuinæ, quæ est vera regula. Notum est illud Senecæ dicterium. *Epist. 21. Nisi ad regulam praua non corriges.* Illa regula, nempe diuina voluntas, semper est recta & integra, nunquam tortuosa, si illam sequaris, recta, & non tortuosa ambulabis via. Quando non vis sequi Dei voluntatem, sed potius vis vt ipse sequatur tuam, tunc tortuosam vis facere illius voluntatem, quod

ma-

maximè cauendum eſt. Audi Auguſtinum *In Pſalm. 93. Quid volunt homines? parum eſt, quia voluntatem ſuam tortuoſam habent; etiam volunt Dei voluntatem tortuoſam facere ſecundum cor ſuum, vt hoc faciat Deus quod ipſi volunt, cùm ipſi hoc debeant facere quod Deus vult*, &c.

Si contingat aliquando, vt velit homo voluntatem Dei conformari ſuæ voluntati, non propterea curuabitur voluntas diuina, ſed maximè torquebitur voluntas humana, quia multa ei euenient iniucunda. Quædam ſunt huius rei exempla proponenda. Exiſtentibus filijs Iſrael in deſerto, miſit Dominus manna, illoque ſolo cibo eos tunc paſcere volebat: illi autem, non hoc cibo cõtenti, voluerunt adhuc carnes, quas cum lacrymis poſtulauerunt: ideo Moyſes ait ad Dominum; *Flent coram me dicentes; da nobis carnes, vt comedamus. Num. 11.* Ipſi etiam vbique clamabant; *Quis dabit nobis ad veſcendum carnes?* Ad quos Dominus; *Ego*, inquit, *audiui vos dicere: Quis dabit nobis eſcas carnium?* Contulit igitur *D*eus illis quod volebant, & in tanta abundantia, vt dicat *D*auid; *Pſ. 77. Et pluit ſuper eos ſicut puluerem carnes, & ſicut arenam maris volatilia pennata*, &c. *Manducauerunt, & ſaturati ſunt nimis*.

B Voluerunt ipſi carnes, *D*eus autem noluiſſet dare carnes: tandem importunis eiulatibus illas obtinuerunt; ſed non remanſit impunita illorum propria voluntas. Nam, ait ſacer textus, *Ibidem. Adhuc carnes erant in dentibus eorum, & ecce furor Domini concitatus in populum, percuſſit eum*

plaga magna nimis: vocatuſque eſt ille locus, ſepulchra concupiſcentiæ: ibi enim ſepelierunt populum qui deſiderauerat carnes. Noli igitur petere, vt Deus tuam ſequatur voluntatem.

Nolebat olim Deus dare filios Racheli, ipſa autem rogabat ſibi dari filios: dicebat enim; *Da mihi filios, alioquin moriar. Gen. 30.* Datus eſt illi filius; Deus conformauit voluntatem ſuam voluntati iſtius mulieris, cui hoc malè ceſſit: nam mortua eſt pariendo huiuſmodi filium. Voluntas noſtra, ſecundum Philoſophum, eſt potentia cæca: ſi illam ſequaris, cæcum ſequeris; hoc tibi non conſulit Plutarchus, qui ait. *Neque cæcum ducem, neque amentem conſultorem adhibeas.* Si enim cæcus cæcum ducat, ait Chriſtus, nonne ambo in foueam cadunt? Noli igitur tuam ſequi voluntatem, niſi voluntati Dei, qui omnia videt, vniatur. Optimè videt ductor, qua ſit cæco tranſeundum; ideo non debet cæcus quærere, vt ductor eum ſequatur.

Sapientiſſimus eſt Deus, atque optimus: vt ſapiens nouit, quid nobis magis expediat: vt bonus, vult nobis dare non nociua, ſed quæ nobis neceſſaria ſunt. Magis te diligit Deus, quàm pater filium; malus pater non vult mala dare filio ſuo; *Vos*; inquit Chriſtus, *cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris. Matth. 7.* Ergo Deus qui optimus Pater eſt, non dabit nobis niſi optima, quamuis aliquando nobis non arrideant; non enim placent morbi, contumeliæ, afflictiones: non autem attendit Deus Pater, an illa nobis placeant, ſed an magis conueniant.

Vis

Vis autem ſcire quid Deus velit omnibus hominibus? Salutem. nam teſte Apoſtolo, 1. *Tim.* 2. *omnes homines vult ſaluos fieri.* Si illius voluntatē ſequaris, ſalutem aſſequeris, ad quam omnes qui peruenerunt, per ærumnas, & afflictiones tranſierunt. Audi Aug. *Epiſt. ad Lippium. Sine laboribus nequaquam ad Deum peruenire poſſumus. Neceſſe eſt vt omnes dicant: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum*, &c.

C At verò non ſatis eſt, vt Deus velit te ſaluū fieri, neceſſe eſt etiam vt velis & tu. Qui te fecit neſcientem, non ſaluabit nolentem. Vnde Hieronymus, *In Epiſt. ad Epheſ.* 1. *Vult Deus ſaluari omnes: ſed quia nullus abſque propria voluntate ſaluatur (liberi enim arbitrij ſumus) vult nos bonū velle, vt cùm voluerimus, velit in nobis & ipſe ſuum implere conſilium*, &c. Itaque, vt illa voluntas Dei fiat completa & efficax, id eſt, vt efficaciter ſortiatur effectum, ſcilicet ſalutem ab ipſo volitam, debet accedere conditio à Deo requiſita ex parte hominis, nimirum, vt homo cooperetur, ac medijs ad ſalutem præſcriptis vtatur, nec deſerat viam, licèt aſperam, per quam vult illum Deus ducere ad patriam.

Vtinam omnes, qui Chriſtianum nomen profitentur, ita diuinæ voluntati ſubiaceant, vt dicere cum Demetrio valeant. *Seneca de diuin. prou. Quid vis à me Deus immortalis? vis aliquam corporis mei partem? Sume, non magnam rem promitto: citò relinquam totum. Vis ſpiritum? Quidni? nullā moram faciā, quominus recipias quod dediſti, à volente feres quidquid petieris, maluiſſem offerre, quam*

quam tradere; Quid opus fuit auferre? accipere potuisti. Sed nec nunc quidem auferes, quia nihil eripitur, nisi renitenti: nihil cogor, nihil patior inuitus, non seruio, sed assentio Deo.) Quid quæso melius & Christianius dici potest? Pudeat nos, qui nondum ad talem diuinæ voluntatis conformitatem deuenimus.

Si autem hanc tuæ propriæ voluntatis resignationem ab Ethnico discere erubescas, à pio saltem & Catholico viro se omnino diuinæ voluntati conformante, discas. Refert igitur D. Taulerus; *In Collo Theologi, & mendici. pag. 685.* fuisse olim insignem quendam Theologum, qui annis octo precibus continuis à Domino cupiebat obtinere, vt ipsi hominem quendam ostenderet, qui eum viam veritatis edoceret: cùmque vice quadam vehementissimo huius rei flagraret desiderio, vox quædam cœlitùs lapsa ita ipsum alloquuta est. Exi foras ad limina templi, & offendes illic hominem, qui te viā veritatis edoceat. Exiēs igitur inuenit mendicū quendā diruptis, sordidis, lutosis pedibus, cuius vestes in vniuersū vix tribus obolis supputares, quem salutans ita affatus est.

D Det tibi Dominus prosperum mane. Respōdit mendicus: non memini me vnquam aduersum mane habuisse. Et Magister: Eia, inquit, vt fortunatum te faciat Deus. Quid ita loqueris? Respōdit mendicus: Sed nec infortunatus aliquando fui. Rursus itaque Magister: Saluet, inquit, te Deus, iam nunc apertiùs loquere: neque enim capio quod dicis. Tunc pauper respondit: Id faciam libenter. Optabas mihi, Magister, prosperum mane,

ne, & ego me nunquam aduersum mane habuisse respondi. Quando enim fame premor, Deum laudo; si frigus patior; si grando, si nix, si pluuia cadit; si aura serena est, vel turbulenta, Deum laudo: & ideo nunquam triste mihi mane contigit. Optabas me etiam fortunatum fieri, & ego nunquam me infortunatum fuisse respondi. Noui enim cum Deo viuere, certusque sum quicquid ille facit, non posse non esse optimum. Vnde, quicquid ipse vel dabat, vel euenire mihi permittebat, siue gratum id esset, siue contrarium, dulce, vel amarum, lætus id tanquam optimum ab ipso suscepi, ideò nunquam infortunatus fui. Dicebas præterea, vt felicem me faceret Deus; ad quod ego similiter, nunquam me infœlicem fuisse subiunxi: soli namque diuinæ voluntati inhærere statui, in quem sic integrè omnem meam transfudi voluntatem, vt quicquid ille vult, & ego velim, & meam ipsi voluntatem ex integro resignauerim.

Hæc autem cùm mendicus ille retulisset, ita eum rursus Magister affatus est. Quid obsecro dicturus esses, si te Dominus Maiestatis in abyssum demergere vellet? Et ille, in abyssum me demergeret? Et reuera, si id faceret, duo mihi brachia sunt, in quibus eum amplexarer: vnum est vera humilitas; & hoc illi suppono, atque per ipsum sacratissimæ humanitati ipsius vnitus sum: alterum, idemque dextrum est amor, qui diuinitati ipsius vnitus est; atque per hunc ipsum circumplector, ita vt mecum ad infernum descendere cogeretur. Optatius autem mihi foret in

infer-

inferno cùm Deo esse, quàm vel in cœlis sine illo. Ex his igitur Magister ille didicit, veram resignationem cum humilitate profunda compendiosissimam ad Deum semitam esse.

Ita tua voluntas cum diuina conformanda est, vt in neutram partem semper inclines, nec in prospera, nec in aduersa. Deus enim non solùm scit, quid nobis magis ad salutem expediat: sed nulla alia de causa immittit nobis afflictiones, quàm qua largitur consolationes. Hoc antidoto munitus erat Abraham, cùm iussus esset vnigenitum suũ immolare, firmissimè credens, non posse sibi aliquid à Deo imperari, quod non in maiorem suam, filijque cederet incolumitatem. *Genes.22.* Vnde legimus quendam sanctorum Patrum in afflictione constitutum sic orare consueuisse: *Fili Dei, Fili Dei, sicut scis, & sicut vis, miserere mei. In Vit. Pat.* Cùm enim tribulamur, non debemus tempus, nec modum Domino præscribere: sed magis cuncta arbitrio eius relinquere.

E Idipsum nobis omnibus exemplo suo Christus imitandum relinquit, qui cùm ex impendentis passionis acerbitate tanto mœrore obrueretur, vt sanguinem sudaret, peteretque tam dirum calicem à Patre cœlesti transferri à se: tamen semper addidit, *Non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Matth.26.*

Cùm in hæc verba Christi inciderimus, quærendum est, an Christus aliquam habuerit voluntatem discrepantem à Patris voluntate, cùm dixerit: *Pater, si possibile est, transeat à me calix iste.* Volebat enim pater illum mori: ipse

au-

autem videbatur nolle mori: Ergo alia erat Christi voluntas à Patris voluntate. Respondetur breuiter, illam Christi voluntatem, quæ mortem renuebat, fuisse conditionalem: non enim dicebat apud se, nolo mori, sed nollem mori, si fieri posset: ideo subiungit, *si possibile est*: quod teste Augustino, *Lib 3. de conf. Euangel. c.* 4. idem valet quod, *si vis*.

Obijcies: cùm Christus sciret esse Deo possibile transferre huiusmodi calicem, vt ipse apud Marcum, *capit.* 14. fatetur, *omnia tibi possibilia sunt*: & cùm perspecta fuisset ei voluntas Patris, cur addidit, *si possibile est*, vel, *si vis*: cùm hæc sint verba ignorantis, aut dubitantis, & non omnia cognoscentis? Respondeo, Christum in hac oratione ita locutum fuisse, vt si prorsus fuisset homo, cui neque diuina voluntas cognita esset, neque satis esset ei fortitudinis ad mortem superandam. Relinquebatur natura humana partes suas agere, quemadmodum egisset, si neque cum diuinitate coniuncta fuisset, nec de diuino decreto quicquam sciuisset. Vnde Athanasius, *de cruce, & pass. Dom. Christus in occulto habuit suam diuinitatem: atque ideo sub tempus mortis anxius esse, & mœrere cœpit, & obsecrabat calicem transire*. Propterea non est mirandum, si per modum dubitantis, & ignorantis locutus fuerit, licèt Patris potestatem & voluntatem agnosceret.

F Quæres præterea: vel illa voluntas Christi, qua mortem respuebat, erat bona, vel non: si bona, quare non fiebat? si non bona, quomodo erat

erat Christi? Hanc quæstionem mouet D. Bernardus, *Serm. 3. de Resurr.* illamque deuotissimè soluit. *O Domine*, inquit, *voluntas, de qua dixisti, vt non fieret, si bona non erat, quomodo tua? Si bona erat, quare derelicta est? Et bona erat, & eius erat, neque tamen minus relinquenda, ob hoc videlicet, vt fierent meliora: neque enim oportebat propria præiudicare communibus. Erat ergo voluntas Christi, & bona erat, qua dicebat; Pater si fieri potest, transeat à me calix iste: sed ea de qua dicebat fiat voluntas tua, melior erat quia communis non solùm Patris, sed & Christi, & nostra. Hæc voluntas Patris erat, vt videlicet haberet, quos adoptaret in filios: Christi erat, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: nostra erat, quia pro nobis faciebat vt redimeremur.* Hæc de Christi voluntate, quibus docemur, quomodo tandem diuina voluntas præferenda, illique nostra in omnibus conformanda sit. Christũ imitabatur Sanctus ille, de quo legitur, quod positus in oratione Alphabeti literas referebat, & à Domino postulabat, vt eas coniungeret, sicut vellet, & id concederet, & non aliud, siue illud esset aduersum, siue prosperum.

Existimabat olim Seneca, *lib. 3. nat. quæst.* sic nos aduersa tolerare debere, quasi voluerimus ea nobis accidere. *Nam*, inquit, *debuisses velle, si sciuisses ex decreto Dei fieri.* Nos autem certi sumus ex decreto diuino nobis euenire aduersa, quatenus ordinantur vel ad pœnam, vel ad augenda merita. Cùm igitur velit te pati quod pateris, debes velle quod ipse vult. Est etiam iuxta Stobæum, voluntas nostra euentibus accommodanda. Idcirco

Dio-

Diogenes Cynicus rogatus, quid ex Philosophia lucratus fuisset, respondit; *Etsi nihil aliud, vel hoc ipsum, quòd ad omnem fortunam paratus sum. Laert. lib. 6. in Diogene.* Vtinam tu ex Philosophia Christiana discas esse paratum ad omnem euentũ, & ad omnia infortunia, quæ volente, vel permittente Deo tibi obuenient.

G Qui infirmantur, impatientes sunt, ac minimo ictu læduntur. Si propriam voluntatẽ sequaris, scito te infirmari; non mirum igitur si impatiẽter feras quidquid tibi contingit aduersi. Vis autem ab illa infirmitate liberari? noli à Dei voluntate separari. Nam, inquit Gregorius Nyssenus, *Orat. 2. in orat. Dom. sanitas animæ est diuinæ voluntatis prosper successus; sicut è contrario excidisse ab ea, morbus est in mortẽ desinens.* Itaque, vt curari valeas, & sic omnia patienter feras, dic, *fiat volũtas tua.* Quandoquidem, teste eodem doctore, *verba hæc morbi animo inhærentis curatio sunt. ibid.*

Saulus voce, tanquam fulgure, è cœlo delapsa percussus, atque in terram deiectus, surgere non potuisset, nisi hæc verba protulisset: *Domine, quid me vis facere? Act. 9.* Quidquid iusseris præstabo, quidquid immiseris, subibo: imposterum tuum velle meum erit: si vis patiar animo, quid mihi ferendum sit, ostende. Ideò Christus Ananiæ: *Ego,* inquit, *ostendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati.*

Dolebat Dauid, quod aruerit cor suum: aruit autem, quia oblitus erat comedere panem suum: ait enim; *Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum. Psalm. 101.* Cibus hominis est exe-

executio diuinæ voluntatis. Vnde Christus; *Meus cibus est, vt faciam voluntatem Patris mei. Ioan. 4.* Anima quæ hanc voluntatem non perficit, panem suum non comedit, atque ita arescit, flaccescit, ac minimo statu persecutionis, aut alicuius aduersitatis corruit.

Gaudebat Iob, quòd in persona propria & filiorum, ac in sua substantia voluntas diuina adimpleretur: idcirco statim vt audiebat sibi aliquod aduenisse infortunium, dicebat, & bene dicebat; *Sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum. Iob. 1.* H c pacto subleuabatur. videns sibi euenire, quæ Deo erant placita. Pudeat te, quòd tibi displiceant, quæ Domino placēt. Crede mihi omnis tibi placebit aduersitas, si propria tibi displiceat voluntas. Nam teste Ambrosio, *De vita beata, & Iob. 15. q. 1. can. non est. nō est quod cuiquam nostrum ascribamus ærumnam, nisi nostræ voluntati.* Idem sentit Augustinus, *Serm. 28. de verb. Apost.* qui ait; *Sola voluntate miser quisque efficitur.*

H Conquerebatur olim Deus de Pharaone, cui dicebat; *Vsquequò non vis subijci mihi? Exod. 10.* Caue ne etiam conqueratur de te. Ille enim Deo non vult subijci, qui patienter aduersa pati non vult, quæ Deus vult. Vis autem scire, quid sit Deo subijci? est velle voluntatem eius perfici. Vis adhuc scire, quid hoc sit? est similem Deo effici. Audi Bernardum, *Ad fratres de monte Dei. Velle quod Deus vult, hoc est iam similem Deo esse.* Nonne peroptas patria illa Paradisi tandem perfrui, in qua beati volunt, quod Deus vult, nec pos-

sunt

ſunt velle, quod Deus non vult? Incipe iam exequi in via, quod completurus, & perfecturus es in patria. Hoc incipias operari, ſine quo non poteris beari.

Oſtendebat olim Epitectus Philoſophus, qua in re omnia nobis proſperè ſuccederent, dum ait; *Ne velis quæ fiunt, fieri vt velis: ſed velis quæ fiunt, fieri vt fiunt, & proſper eris*. Velis, inquam, quæ fiunt, fieri vt fiunt, ſcilicet à Deo, vel vt ita fiant permittitur à Deo. Hoc ſanè velle debemus, quia tunc aduerſa nobis vertentur in proſpera. Itaque, aduenientе tibi aliqua aduerſitate, dic humiliter cum beato illo Machabæo; *Sicut fuerit voluntas in cœlo, ſic fiat. 1. Mach.*

Diuus Auguſtinus *In Pſ. 36.* vocat illos recticordes, qui ſequuntur in hac vita voluntatem Dei. *Quod, inquit, ſæpe diximus, illi ſunt recticordes, qui ſequuntur in hac vita voluntatem Dei. Voluntas Dei eſt aliquando, vt ſanus ſis; aliquando vt ægrotes. Si quando ſanus es, dulcis eſt voluntas Dei, & quando ægrotas, amara eſt voluntas Dei, non recto corde es. Quare? Quia non vis voluntatem tuam dirigere ad voluntatem Dei, ſed Dei virtutem curuare ad tuam. Illa recta eſt, ſed tu es curuus. Voluntas tua corrigenda eſt ad illam, non illa curuanda eſt ad te, & rectum habebis cor tuum*. Si ſimus recto corde, erimus etiam læto corde; erimus autem recto corde, ſi rectam Dei ſequamur voluntatem, non noſtram curuam.

In omni angustia semper ad Deum per orationem recurrendum; vt consolationem & leuamen consequamur. Caput XII.

A REgius Psaltes sic de Deo nostro loquebatur; *Deus noster refugium & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis. Ps. 45.* Sunt quædam tribulationes quæ inueniunt nos: est & alia tribulatio, quam nos inuenimus de qua sic idem Psalmista; *Tribulationem, & dolorem inueni. Ps. 114.* Dum à tribulationibus inuenimur, aut dum illas inuenimus, quid nobis agendum sit, docet Augustinus *In Ps. 45. In vtraque tribulatione,* inquit; *siue quæ te inuenit, siue quam tu inuenis, vt vtramque depellat, ille rogandus est, qui est adiutor in tribulationibus.*

Interdum insurgente aliqua aduersitate confugit homo ad potentes huius sæculi, vel ad parentes, aut amicos, & non attendit dicentem; *Nolite confidere in principibus, nec in filijs hominum, in quibus non est salus. Ps. 145.* In illis, inquam, non est salus, quia Domini est salus. Quando ad illos recurris, tunc confugis ad fugientes te, quæris deserentes te, accedis ad recedentes à te. Sunt enim aliqui, quibus merito dici potest. *Petron. in fragmen.*

Cum fortuna manet, vultum seruatis amici,
Cum cecidit, turpi vertitis ora fuga.

Deus autem non deserit hominem in tribulatione, ait enim; *Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, &c. Psal. 90.* Ipse est, qui vult inuocari in tribulatione. *Inuoca me in die tribulationis,*

eruam

eruam te, &c. Quis Rex, aut diues ad conuiuium inuitaret te, & non reficeret te? Ad hoc inuitat, vt pascat: non inuitaret, si reficere non optaret. Cùm igitur Dominus te inuitet, promittatque te liberandum, cur orare renues? Pauci sunt inter homines, qui velint postulari, vel quæri ab his qui in aduersa sunt fortuna; at verò *D*eus noster ab ipsis præcipuè vult inuocari.

B Exempla docent, quid in angustiis, atque salutis nostræ discriminibus nobis sit agendum, nimirum, cum pio Rege Iosaphat, totos nos ad rogandum *D*ominum conferre debemus, dicendo; *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros erigamus ad te. 2. Par. 20.* Ita & multi alij dum vexarentur, oratione se munierunt; de quibusdam sic Augustinus. *Ser. 22. ad frat. in Eremo. Per orationem*, inquit, *Ezechias sanatur, & salutem animæ & corporis adipiscitur: per orationem Hieremias confortatur in carcere: Daniel inter Leones exultat: Iob in sterquilinio nudus triũphat: Susanna inter senes defenditur: Paradisum de cruce latro inuenit: Stephanus de torrente in cœlum suspicitur.* Ipsi orando consolationem sunt assequuti, consequeris & tu, si oraueris vt illi. Ideò fortè permittit Deus, vt in hoc mundo aduersitatibus premamur, quibus ad illum ire compellamur; nam teste Gregorio, *mala quæ nos premunt, ad Deum ire compellunt.*

De nobis potest Deus conqueri, sicut olim de populo suo per Oseam, *Cap. 7. Non clamauerunt ad me in toto corde suo, sed vlulabant in cubilibus suis, super triticum & vinum ruminabant, recesserũt*

à me. Sunt nonnulli, qui dum aliquid perdiderunt, aut aliqua afficiuntur iniuria, vel dum eis aliqua accidunt aduersa, nimiùm anguntur, omnino se excruciant muliebriter flentes, ac discindunt corda sua, ruminantes & attentè considerantes illam quam fecerunt iacturam, aut illam quam acceperunt iniuriam, aut aliam quam patiuntur aduersitatem, quando potiùs ad illum deberent accedere, qui talia eis permisit accidere. Nihil prodest flagella considerare, & multùm prodest in flagellis Deum exorare; planctus, & eiulatus non verè liberant hominem, nec auferunt tribulationem, sed potiùs augent miseriam. Irasci autem, vel blasphemare, aut maledicere Deo, vel creaturis eius, impium est, augetque iram cœlestem: desperare verò totum hominem hic, & in æternum perdit, sicut patet in Caini, Saulis, Achitofelis, Iudæ, & aliorum plurimorum exemplis.

Christus ipse suo exemplo docuit nos ad orationem tanquam ad sacram anchoram maximè tempore tribulationis confugiendum esse: vnde doctissimus Iansenius *Lib. de vitta coccinea*, asserit, Christum Dominum non solùm in horto, & in Cruce inchoasse & perfecisse passionem suam orando: verùm etiam, quoties aliquid graue pateretur, vel notabili iniuria afficeretur, ad Patrem orasse, præueniendo scilicet oratione dolorem, vel contumeliam talem.

C Quòd autem Christus Passionem suam oratione inchoauerit, affirmant Euangelistæ: quòd in Cruce orando animam efflauerit, testatur Diuus Hieronymus, dicens Christum in

Cruce

Cruce decem recitasse Psalmos, incipiendo à Psalmo vigesimo primo, cuius initium est. *Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti?* &c. *Psal.* 21. vsque ad Psalmum, *In te Domine speraui*, &c. inclusiuè: ac spiritum emisisse recitando vltimum illius Psalmi versiculum; *In manus tuas commendo spiritum meum. Psalm.* 30. Hoc attendens pius ille Cæsarius Arelatensis, *Homil.* 29. increpat nos, quòd in afflictione constituti, Christi exemplo non recurramus ad orationem; sic enim scribit. *Quid indigebat Christus, vt taliter supplicaret? Non ille quidquam indigebat, sed nobis suo exemplo orationis remedia præparabat: orat misericordia, & non orat miseria: orat charitas, & non humiliatur iniquitas: prostratus in terra orat medicus, & non inclinatur ægrotus: orat innocentia, & non orat nequitia: orat qui peccatum non fecit, & non se prosternit multis peccatis obnoxius: orat Iudex, & desiderat parcere, & non orat reus, vt indulgentiam mereatur accipere.*

Opportunum itaque, & commodum tempus orandi est, cùm Dominus nos duriùs, & grauius affligit: quandoquidem nos ad se præsertim tunc inuitat, quando ad extrema discrimina redigit, vel aduersa immittit; eam ob rem Dauid de se scribit: *In tribulatione mea inuocaui Dominum. Psal.* 17. Qui potuit, & voluit flagellare, poterit curare: non curabit, si illum orare non cures: illi fundas orationem, qui potest conferre curationem; nec differas deprecari, qui optas citò liberari, sit tibi refugium, a quo speras subsidium. Refert

Diuus Ambrosius piscem esse in mari, qui oborta tempestate, ne ab ea rapiatur, sese rupi adiungit, & adhæret, quousque cesset tempestas. Magnis quatiuntur tempestatibus homines, procellisque agitantur, quibus facili negotio resistere poterunt, si Domino adhæreant, atque ad eum per orationē recurrant. Sic faciebat, qui dicebat; *Mihi adhærere Deo bonum est, ponere in Domino spem meam. Psal. 72.*

D Qui ita Deo adhæserit, non habebit quod timeat. Audi Augustinum Deum alloquentem, *Li. 10. conf. c. 28. Cùm inhæsero tibi ex omni me, nusquam erit mihi dolor, & labor, & viua erit vita mea plena te.* Ipsemet Iob *cap. 17.* optabat poni iuxta Dominum, ibique nullius manum formidabat; *Pone me Domine iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me. Ps. 22.* Veniant quæque aduersa, insurgant aduersarij, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Illi autem sunt iuxta Dominum, iuxta quos est Dominus. Vis autem scire iuxta quos sit Dominus? Audi dicentem; *Iuxta est Dominus his, qui tribulato sunt corde. Psal. 33.* Si igitur Dominus iuxtà sit tribulatis; & secundùm eundem Psalmistam, *Prope est Dominus inuocantibus eum*; necessaria, imò beata erit tribulatio, cui iungitur oratio, qua acquiritur Dei approximatio: tunc cum Apostolo *Rom. 13.* dicere possumus: *Propior est nostra salus, quàm cùm credidimus.* Non credas te longè esse à salute, cùm sit prope te conferens salutem. Inuoca ergo & ora illum, qui iuxta te, prope te, & intra te est.

Porrò, qui in afflictione sunt, videntur quo-

dammodo

dammodo extincti, & suffocati: sed orent, vt respirent; nam teste Chrisostomo *Hom.* 18. *in Matt.* orare est respirare. Ionas in ventre piscis non poterat naturaliter aerem trahere, verùm illum respirasse dicimus, quia illum orasse legimus, atque ita fuit ab illa angustia liberatus. *Ionas.* 2. Sicut igitur semper est nobis necessaria respiratio, vt viuamus: ita semper est nobis necessaria deprecatio, vt ab angustiis eripiamur. Audi respirantem: *Ad Dominũ, cũ tribularer, clamaui, & exaudiuit me. Ps.* 119.

E Meritò Diuus Chrysostomus *Lib.* 1. *de orando Deum*, vocat orationem, *animæ Solem*: quia vt Sol mundum, sic oratio mentem illuminat; & Beatus Paulinus *naufragorum tabulam. Epist.* 31. quæ inter fluctus tribulationum nos ad portum deducit. Sit itaque in aduersis tua tabula oratio Dominica: ibi enim Deum appellas Patrem, qui nouit conferre filiis non sæpe quæ illi cupiunt, sed semper quæ eis expediunt. Ibi insuper oras, vt fiat eius voluntas: quod si velit te aliquo morbo, aut penuria, vel graui alia aduersitate afflictari, debes velle & tu: quia hoc pacto incipies more Angelorum viuere, quorum teste Bernardo *Serm.* 6. *quad.* præcipua felicitas in hoc consistit, quod Dei voluntas iam omnino facta sit ipsorum voluntas. Opta igitur, vt sicut ipsi in cœlo parati sunt, agere quod Deus vult, & præcipit; ita in terra paratus sis pati quod voluerit & permiserit: tibi sit iucundum pati, sicut illis agere, quod Deus vult, & ipse liberabit te à malo, à quo te nouerit liberandum: aliquando enim illud malum à quo liberari postulas, tibi potiùs bonum est, quàm malum. Ideo, ait Augustinus

In Ioan. serm. 29. non fit quod vis, sed fit quod tibi expedit.

Si dicas te non bene posse orare dum angustiaris, aut dum premit tribulatio. Respondebo, te tantò feruentiùs *Deum* debere deprecari, quantò vehementiùs te videris affictari: nam tribulatio ad feruorem orationis plurimùm conducit. Quod Diuus Chrysostomus *Hom. 5. de incomp. Dei nat.* probat hac similitudine: *Sicut*, inquit, *aqua dum per plana & ampla spatia fertur, non in altum consurgit, sed tenuem sese latè quaquauersus expandit; cùm autem coarctatur in angustum, sese in excelsum iaculatur, petitque supernam regionem: sic mens humana, dum otiosa & liberior degit, diffunditur, & latè diffluit: cùm autem asperiori rerum euentu, casuq; aduerso coercente sollicitatur, iam agiliùs se extrudit, & dilucidas orationes mittit in excelsum.* Dum otio & deliciis fruebaris, otiosè orabas; ideò necessaria fuit tibi tribulatio, vt frequentior, & feruentior tua fieret oratio, quæ eò citiùs exaudietur, quò feruentiùs emitteretur.

F Si autem statim post orationem tuam non exaudiaris, & a tribulatione tua non eripiaris; noli propterea animo deficere, sed expecta Dominum, qui nouit, quando sis ab afflictione tua liberandus. Audi Hieronymum, *Super Abac. Dominus noster sciens clementiæ suæ pondera, atque mensuras, interdum non exaudit clamantem, vt eum probet, & magis prouocet ad rogandum, & quasi in igne excoctum iustiorem & puriorem faciat.*

G Si membrum aliquod habeas putridum;

nouit

nouit medicus, quid vel quantum sit præscindendum; & licèt clames, illumque roges, non debet te exaudire; multum enim tibi noceret. Vnde Augustinus, *In Psalm. 33. Crudelis est medicus*, inquit, *qui exaudit hominem, & parcit vulneri, & putredini. Matres quomodo fricant in balneis ad salutem filios? nonne paruuli clamant inter manus earum? Illa ergo crudeles sunt, vt non parcant, non exaudiant lachrymas? Nonne sunt plenæ pietate? & tamen clamant pueri, & non eis parcitur. Sic & Deus noster plenus est charitate; sed ideo videtur non exaudire, vt sanet, & parcat in sempiternum.*

Cæterùm cùm Dauid dicat Dominum iustos à tribulationibus liberaturum, *Multæ tribulationes iustorum, & de omnibus his liberauit eos Dominus: Psal. 33.* quæritur an omnes iusti fuerint à suis tribulationibus liberati. Respondeo, quòd liberatur quis dupliciter à tribulatione, scilicet corporaliter & spiritualiter. Corporaliter, quando ipso durante eius tribulatio terminatur; sic enim liberatus fuit Petrus corporaliter de tribulatione carceris: Paulus de naufragio. Spiritualiter autem, quando quis tribulatus non succumbit per impatientiam tribulationis; sed ipsam superat, patienter illam ferendo; & hoc modo fuerunt liberati ijdem Petrus crucifixus, & Paulus capite truncatus, & Laurentius dum in craticula vreretur, & alij quamplurimi, qui nusquam supplicijs, sed potiùs ipsamet supplicia illis cesserunt, & quorum, secundùm Cyprianum, *Lib. 2. Epistol. 6. pulsata, ac laniata corpora, pulsantes*

ac laniantes vngulas vicerunt. Et sic iustos de omnibus tribulationibus liberat Deus, quia ipsos triũphare facit in pœnis: licet enim succumbant corpore; mente tamen superant.

G Hunc Dauidis versiculum explanans Augustinus, *Psal.* 33. eadem vtitur distinctione, cum ait; *Noli timere, tantum fac quod Deus iubet: si te non eruat corporaliter, eruet spiritualiter. Ille enim qui tulit de flamma tres pueros, nunquid tulit de flamma Machabæos? Nonne illi in ignibus hymnizabant; hi in ignibus expirabant? Deus trium puerorum, nonne ipse est & Machabæorum? Illos eruit, & hos non eruit: imò vtrosque eruit. Sed tres pueros sic eruit, vt & carnales confunderentur: Machabæos autem ideò non sic eruit, vt illi qui persequebantur, in pœnas maiores irent, cùm putabant se oppressisse Martyres Dei. Eruit Petrum, quando venit ad illum Angelus, cùm esset in vinculis, & ait illi; Surge, & exi. Nunquid Petrus perdiderat iustitiam, quando non illum eruit de Cruce? Non eruit nunc, & eruit tunc: an ideò diu vixit, vt iniustus fieret? Fortè plus eum exaudiuit postea, quàm priùs, quando illum verè de omnibus pressuris eruit. Nam quando primùm illum eruit, quanta ille pertulit posteà? Illuc enim misit postea, vbi nihil mali pati potuisset.*

Itaque in tribulatione ne cesses orare, quia vno aut altero modo liberaberis: aut enim Deus postulata concedet, aut quæ tibi magis conueniunt: oratione saltem obtinere poteris, quo fortiter tribulationem feras. Audi Bernardum vnumquemque nostrum adhortantem: *Nemo nostrum*, inquit,

quit, *paruipendat orationem suam; dico enim vobis, quod ipse ad quem oramus, non paruipendit eã. Post quam egressa est ab ore nostro, ipse scribit eam in libro suõ, & vnum ex duobus indubitanter sperare possumus, quoniam aut dabit quod petimus, aut quod nouit vtilius.*

In omni tribulatione plurimùm iuuat intercessio Beatissimæ Virginis Genitricis Dei Mariæ, ideò ad eam recurrendum.

Caput XIII.

A SCribit Plutarchus, *Tractat. de mag.* moris fuisse apud Romanos, singularem aliquã personam piam à Senatu designari certis statis stipendijs, vt in pauperum causis aduocaret, eisque patrocinaretur. Scio quidem in iure ciuili, *l. femina ff. de reg. iur.* cautum esse, ne fœminæ admittantur ad officium aduocandi, tam in causis ciuilibus, quàm in criminalibus. Verumtamen in causis pupillorum & orphanorum, similiumque aliorum pauperum, & miserorum, fœminis aduocare & suffragari concessum est. Voluit diuina bonitas, vt in cœlesti Curia inter tot suffragântes, & intercessores præcipuum locum teneret Beatissima Virgo Maria, quæ in omnibus causis, peccatoribus & in miseria constitutis suffragaretur, ac pro eis ad Dominum incessanter intercederet.

Hanc autem protectionem, vel intercessionem non obscurè indicant verba illa, quibus Sapiens in persona Virginis vtitur, *sicut platanus exaltata sum. Eccl.* 24. Nam, teste Aeliano, *lib.* 1. *de natur.*

tur. anim. folia platani noctuas arcendi vim habent. Affricanus etiam in his quæ de agricultura conscripsit, vespertilionem eò non ingredi tradit, vbi platani folia suspensa conspexerit. Per huiusmodi animalia nocturna, lucisque inimica intelligi possunt dæmones, qui intercessione istius gloriosissimæ Virginis à nobis arcentur & expelluntur. Obseruat Hugo Cardinalis platani folia speciem & figuram habere clypeorum, ita vt tot quasi clypeis platanus cingatur, quot folijs ornatur, in typum quidem Genitricis Dei, quæ ideò merito platano comparatur, non quòd sibi, sed quòd nobis plurimos clypeos, id est, protegendi rationes administret: est enim clypeus protectionis symbolum: vndè in Canticis de illa mysticè sponsus; *Mille*, inquit, *clypei pendent ex ea*. *Cantic.* 4. Quæ verba sic interpretatur Diuus Thomas; *Opusc. 4.* mille clypei, id est, mille remedia ex Beata Virgine contra pericula pendent. Quare si telis tentationum grauaris, voca Mariam.

Præterea, illa est notissima platani commendatio, quòd æstate ab infestatione radiorum solarium homines protegit: hyeme illos admittit. Habet namque folia ita inter se connexa, & intexta, vt sub vmbra illius quiescentes tempore æstatis, radij solares minimè offendere queant: hyeme tamen accedente, folia illa inter se connexa sic adinuicem explicantur, & separantur, vt radijs solaribus facilis pateat aditus ad fœcundandas suo calore radices eius. Hæc duplex platani proprietas, duplex sapientissimæ Virginis offi-

officium, quo erga nos vtitur, egregiè adumbrat: Ipsa enim tempore æstatis, diuinæ iracundiæ velut platanus se interponit, ne scilicet radij diuinæ vindictæ peccatores attingant. Tempore etiam hyemis, cùm videlicet dura peccatorum corda frigescunt, ipsa viā parat, & iter pandit, quo radij diuinæ misericordiæ, velut ceram, rebelles eorum voluntates emolliant, vt dignos pœnitentiæ fructus faciant. D. Germanus, *De Zon. Dom.* sic sacratissimā Virginem alloquitur: *Nemo est, qui liberetur à malis, nisi per te ô Virgo purissima.*

Indicat etiam eandem Virginis protectionem communis illa Lunæ appellatio, qua Beata Virgo, *pulchra vt Luna. Cant. 6.* cohonestari solet. Dicunt astrologi, & Albumazar, quòd si Luna nocte omnino non radiaret, vapores ascendentes de terra, adeò condensarentur, vt animalia respirantia suffocarentur. Non dissimiliter Maria, quasi Luna conseruat hominibus vitam spiritualem: tēpore enim noctis, id est, aduersitatis surgunt cōtinuò ex melancholia vapores tristitiæ, quibus homo quodammodo suffocabitur, nisi interueniat, intercedatque Virgo illa sanctissima. Hinc Ansel. *in orat. de laud Virg. Sicut, ò Beatissima Virgo, omnis à te auersus, & à te despectus, necesse est vt intereat: ita omnis ad te conuersus, & à te respectus, impossibile est vt pereat.*

B Sciendum est autem in omni mediatore, & intercessore duo requiri, vt eius fauor aliquem consequatur effectum. Primum, vt velit: alterum, vt possit. Vtrumque reperitur in Virgine; & vt alia omittam, patet ex verbis quæ in nuptijs,

ptijs, deficiente vino, Virgo habuit ad filium, & ex responso filij ad matrem. Ait itaque mater; *Vinum non habent. Ioan. 2.* Quibus verbis manifestè constat Virginem voluisse orare, nam etiam non rogata rogabat. Quid si rogaretur? Vnde Bernardus, *Super missus est. Quid mirum*, inquit, *si innocata adest, quę etiam non vocata præstò est?* Præterea id colligere licet ex amore Virginis in Deum, qui optat & vult omnes homines saluos fieri; & præcipuè ex amore eiusdem erga filium: nam cùm ipsa præ oculis viderit illum pro nobis natũ, passum, & mortuum; sciatque ad eius gloriam & honorem pertinere, non perire eos, quos pretioso sanguine suo redemit, quid non hac ratione præstabit? quo non orabit ardore, vt passio filij sui optatum assequatur intentum, & ne tantus labor sit cassus, nec tantum pretium irritum fiat? Non est igitur de eius voluntate dubitandum.

Quod verò plurimùm possit erga filium, constat ex responsione ipsius filij ad illam, & ex miraculo ab eo petitione matris patrato: sic enim respondit filius. *Quid mihi, & tibi est mulier?* Quæ verba, licèt repulsam præ se ferre videantur, tamen non sunt verba recusantis, nec indignantis, aut increpantis; sed, vt notat Diuus Iustinus, *qu.* 136. (cuius libenter sequar huius loci expositionem) verba sunt monentis, & concedere volentis. Monet enim Christus his verbis, nihil sibi, & matri esse, vel nihil inter se, & matrem reperiri, quod prohibere, & impedire possit, quin ab ea postulatum concedat; quod miraculum statim subsequutum comprobauit. Nam volens Dominus

nus ostendere matrem à petendo non repulisse, protinus miraculum edidit. Si enim ei molesta petitio fuisset: si matrem postulantem reiecisset, sanè non statim post eius petitionem, vinũ, quod ipsa petebat, conuiuis largiter suppeditasset. *Non*, inquit Iustinus, *Ibidem. obiurgandæ matris causa à Saluatore dictum est; Quid mihi, & tibi rei est mulier? Non enim Christus matrem verbo obiurgauit, quam re honorauit.* Quapropter intelligens Virgo filij loquentis tam verba, quàm animum quo illa proferebat, sciensque filium concessurum, quod ipsa postulauerat, dixit ministris: *Quodcunque dixerit vobis, facite. Ioan. 2.* Cùm igitur Deipara velit pro nobis rogare, & possit à Deo nobis impetrare, miror quòd tardent afflicti illam inuocare. Audiamus Bernardum, *Serm. 2. in Dom. 1. Epiph.* de illa loquentem: *Si piè nobis pulsata fuerit & inuocata, compatietur nobis, nec deerit necessitati nostræ: siquidem nec facultas deesse poterit, nec voluntas: quoniã regina cælorum est, & mater misericordiæ.* Quasi dicat: quia regina cœlorum, potest: quia mater misericordiæ, vult.

C Quod autem vinum pia mater à filio petierit, non caret mysterio. Est enim vinum lætitiæ simbolum, iuxta illud: *Vinum letificat cor hominis. Psal. 103.* Hinc fortè dicterium istud à Pierio relatum, *Lib. 53. Nulla adest hilaritas ei qui aquã bibit.* Propterea tristi & perturbato homini Plautus vinum propinandum monet. Cui concordat, quod à Sapiente iniungitur: *Da merentibus vinum, & eis qui in amaritudine sunt. Prouerb. 31.* Si quis cordis deliquium patiatur, statim vino

hausto

hausto corroboratur; quibus patet vinum esse lætitiæ & consolationis symbolum. Cùm igitur Dei Genitrix postulauerit vinum suppeditari, quod solet cor hominis lætificare, mœrentesque consolari, clarè ostendebatur illam futuram esse aduocatam mœrentium, ac omni consolationis vino destitutorum. Itaque deficiente vino, id est, deficiente gratia, quæ lætificat animam, aut sanitate, vel deficientibus bonis temporalibus, & premente aliquo morbo, aut paupertate, vel vrgente persecutione, aut aliqua alia calamitate, rogabit pro te Beatissima Virgo, vt tibi vinum consolationis, aut aliquod solamen à Domino concedatur. Maximam igitur senties consolationem, si ad illius recurras intercessionem: magnum in te experieris effectum, si erga illam magnum habeas affectum. Si enim non rogata rogauit adhuc existens in terris, quantò magis inuocata nunc regnans in cœlis inuocabit? Audi Bonauenturam, *In speculo Virg. cap.* 8. *Magna fuit erga miseros misericordia Mariæ adhuc exulantis in mundo; sed multò maior erga miseros est misericordia eius iam regnantis in cælo. Maiorem per beneficia innumerabilia nunc ostendit hominibus misericordiam, quia magis nunc videt innumerabilem hominum miseriam. Quis est super quem Sol non luceat? Quis est super quem misericordia Mariæ non resplendeat?*

Vides Seraphicum illum Doctorem Virginis misericordiam, & intercessionem Soli comparare. Est enim hæc virgo *electa vt Sol, Cant.* 6. quia sicut Sol non tantùm hunc mundum illuminat, sed

ſed & in ipſis terræ viſceribus vires ſuas exercet; ibi enim aurum & gemmas producit, ac multa, veluti flores, herbas, & ſimilia foras emittit & erumpere facit: ita huius ſanctiſſimæ Virginis clementia & miſeratio tam longè, latèque ſe diffundit, vt non ſolùm pro his qui in terris vitam degunt, ſed & pro illis qui in inferis pœnas luunt, intercedere legamus. Quod quomodo debeat intelligi, attende. Certum eſt, iuxta ſententiam Diui Thomæ, *1. part. quæſt. 21. art. 4.* omniumque Theologorum, damnatos puniri in inferno citra condignũ; aliqui autem docent huiuſmodi beneficium punitionis citra condignum interceſſioni Beatiſſimæ Virginis Mariæ aſcribi debere, inter quos Rutilius Benzonius Epiſcopus Lauretanus, qui ſic ſcribit, *In Pſ 86. c. 32. Quantitas pœnæ damnatorum ex Dei miſericordia, & interceſſionibus Beatæ Mariæ Virginis citra condignum taxatur* Si ipſi damnati, qui hanc Virginem non rogant, ſunt eius interceſſionis participes, quantò magis nobis adhuc viatoribus aderit, præcipuè ſi in noſtris neceſſitatibus illam humiliter inuocemus?

D Legimus etiam nonnullos fuiſſe ex inferno, ex ipſo ſtatu damnationis, efficaciſſima ac potentiſſima Deiparæ interceſſione reuocatos: vt de quadam muliere in territorio Lionicenſi, ſiue Lingonenſi, narrat idem Rutilius, *Libr. 2. de Anno Iubilæi capit. 45.* quæ licèt aliàs religioſè viueret, in eo tamen defecerit, quòd facinus quoddam in iuuentute commiſſum nunquam in ſpecie, ſed tantùm in communi, ac generaliter confeſſori

aperuisset, ac proinde postquam è vita discessit, à dæmonibus ad flammas inferni raperetur; illicò Beata Virgo Iesum filium exorauit, vt ab eiusmodi pœnis inferni eam liberaret, eo quòd dum viueret, quotidie coram eius imagine illam piè exorasset, ne ob tale peccatum damnationi addiceretur æternæ. Annuit filius Dei, & mulier vitæ restituta occultum, ac tamdiu non propalatum peccatum integrè cum aliis confessa est, Virginisque precibus iterum moriens in Cœli gloriam recepta est. Habetur etiam hoc exemplum in speculo exēplorum, *distinct. 3. exempl. 46.* Nec mirum: nam si Apostolis ex priuilegio concessum fuit, vt nonnullos Ethnicos qui ad infernum iam descenderant, resuscitarent; qui sic ad vitam reuocati, peracta pœnitentia, iterum mortui, salui fierent, vt scribit Egesippus, *Lib. 3. cap. 2.* & Beatæ Agneti, vt filium Præfecti, quem diabolus occiderat ob stuprum in Virginem tentatum, resuscitaret, vt narrat Diuus Ambrosius, *Serm. 90.* cur matri Dei negandum erit, potuisse ex summo filij priuilegio portas inferni infringere, & quos voluisset ad vitam mortalem iterum reuocare, vt peracta debita pœnitentia salui fierent?

Dices; quomodo hoc fieri potuit, cùm, vt canit Ecclesia, *In Inferno nulla sit redemptio*: & iuxta Diuum Augustinum *Lib. 2. de Ciuit. Dei cap 24.* *nimis præsumptuosum sit dicere cuiquam eorum supplicium æternum non futurum, quos Deus iturros ad supplicium dixit æternum?* Respondeo, huiusmodi animas precibus Beatissimæ Virginis, aut aliorum Sanctorum ad vitam reuocatas, &

tan-

tandem peracta legitima pœnitentia, ad gaudia cœlestia translatas; licèt ex occultis Dei iudiciis in mortifero peccato decesserint, ac proinde in inferno secundum præsentem earum iniustitiam cruciatæ fuerint; tamen suspenso finali iudicio nondum fuisse ad huiusmodi locum damnatorum finaliter deputatas, sed absolutè prædestinatas fuisse ad salutem æternam per medium illud prodigiosum ex immensa Dei benignitate, & Virginis intercessione. qui habent, licèt diuersimodè, claues mortis, & inferni, vt docet Diuus Thomas, *Quæst. 6. de veritate art. 6. ad* 4.

E Si igitur tam singulare beneficium quibusdam per intercessionem Virginis à Deo collatum est, vt ab æternis miserijs eriperentur; quomodo non liberabimur à præsentibus tribulationibus, si, vt decet, sub illius confugiamus præsidium? Si autem postquam illam rogauerimus, non eripiamur, signum erit huiusmodi miserias, & afflictiones nobis maximè expedire; quia fortè ab æternis non eriperemur, nisi præsentibus cruciaremur: hoc saltem illius intercessione obtinere poterimus, vt nimirum miseria æterna præsenti nobis commutetur; ideo semper est obsecranda, quia semper illius interuentu nobis aliquid à Deo conceditur, quod in vtilitatem nostram semper vertitur. Nullus ergo est qui ab hac Virgine vacuus recedat; *quæ*, ait Bernardus, *Serm. de verbis Apo. omnibus suauis est; omnibus misericordiæ sinum aperit, vt de plenitudine eius accipiant vniuersi, captiuus redemptionem, æger curationem, tristis consolationem, peccator veniam*. Si quid igitur a Deo obtine-

re desideras, roga Mariam, quia, teste eodem Sancto, *nihil nos Deus habere voluit, quod per manus Mariæ non transiret. Serm. in Vigil. Natiu. Dom.*

Vnum adhuc adjiciam, quod paradoxum videbitur, in quo tamen apparebit, quanti sit meriti hæc Virgo apud Deum. Nondum erat, & Deus propter ipsam populo Israelitico non deerat: ipsa non rogabat, & Deus propter ipsam erogabat: nondum existebat, & multis, vt ita dicam, adsistebat. Nam secundum Diuum Bernardum, *Serm. 61. de Virg.* ac secundum illum Rabbinum qui dicitur Acchados, Deus propter istam nobilem creaturam saluauit protoparẽtes nostros de prima eorum transgressione, Noe de diluuio inundante; Abraham de Hur Chaldæorum; Isaac de Ismaele; Iacob de Esau; Israeliticum populum de Ægypto, & de impia Pharaonis manu, de mari rubro, de captiuitate Babylonica, & Assyriorum; Dauidem de Leone & vrsis, de Goliat, & de Saule infestissimo eius hoste. Omnia denique beneficia a Domino Deo collata sunt propter huiusmodi benedictæ Virginis reuerentiam, & amorem, quibus eam Deus in æterna sua prædestinatione honorandam cunctis operibus suis ab æterno præordinauit. Imò verò, teste Beato Fulgentio, *Libr. 4. Mythol. Cœlum & terra iamdudum ruissent, si Maria precibus non sustentasset.* Si Deus populum suum à multis eripuit calamitatibus Mariam tantùm præuidendo; quid nobis nunc denegabit illã & videndo simul & audiendo? Insuper, si cœli & terra stare non possunt sine Mariæ precibus, quo-

modo

modo poterimus subsistere sine eius interuentione? *Meritò*, inquit Bernardus *Serm. 2. in die Pent. in te, Maria, respicunt oculi totius creaturæ, quia in te & per te, & de te benigna manus omnipotentis quicquid creauerat, recreauit.*

F. Optarem maximè, vt dum aliqua necessitate premeris, aut afflictione afficeris, veniant tibi in mentem incommoda quæ Beatissima Virgo passa est in hoc mundo. Nam magnam afflictionem subiit, quando Ioseph mysterij ignarus, *voluit occultè dimittere eam. Matth. 1.* Maiorem, quando cum filio in Aegyptum fugere cogitur. Maximam quando Christus crucifigitur. Certè non doluit Virgo quando Christus ex ea natus est, sed quando coram ea passus est. Tunc enim adimpletum est illud Simeonis: *Tuam ipsius animam pertransibit gladius.* Qui quidem gladius non illam trucidauit, sed vehementer transuerberauit; adeò fuit intensus huius gladij dolor, vt alios quoscunque homines occidisset. Audi Diuum Bernardinum, *Tom. 1. ser. 61. art. 3. cap. 2. Tantus fuit dolor Virginis, quòd si in omnes creaturas quæ pati possunt, diuideretur, omnes subitò interirent.* Si diuisus occideret, quid si integer? Ipsa tamen non interiit, quia peculiari auxilio Dei vires ei suppeditantis adiuta, omnia aduersa patienti animo pertulit.

Itaque libenter compatietur afflictis, quæ aliàs fuit afflicta: compatietur virginibus, quæ semper fuit Virgo: compatietur coniugatis, quæ aliquando mansit coniugata: compatietur viduis, quæ fuit vidua: compatietur pauperibus, quæ pauperem vitam duxit: compatietur denique miseris,

quæ veriùs quàm Dido apud Virgilium *Aeneid.* 1. dicere poteſt.

Non ignara mali, miſeris ſuccurrere noſco.

& cui miſerorum demandata eſt cura. Dicamus igitur cum Auguſtino & Eccleſia; *Serm. 18. de Sanctis. Sancta Maria ſuccurre miſeris, iuua puſillanimes, refoue flebiles,* &c. Et vt compaſſio miſeriæ noſtræ ſemper ſit apud eam, congratulemur ei, quòd ab iſtis miſeriis ad gaudia tranſierit Paradiſi; hoc, teſte Bonauentura, *In ſpeculo B. Virg. cap. 9.* conſulit Diuus Anſelmus: *Aſſiduè roganda eſt Maria, & congratulatio beatitudinis eius ſit ſemper apud nos, vt compaſſio miſeriæ noſtræ ſit ſemper apud eam.*

Tandem, quia, iuxta Diuum Thomam, *Opu. 4.* conuenit Beatæ Virgini nomen Maria, quæ interpretatur ſtella maris, ac nauigamus in huius mundi periculoſo pelago; ne ventis tentationum, vel procellis afflictionum obruamur, ſed ad portum ſalutis dirigamur, illam ſępe ſalutemus, dicamuſq; cum Eccleſia; *Aue maris ſtella,* &c. aut cum Damaſceno, *Orat. 2. de dormit. Virg. Aue vnicum moleſtiarum ſolamen. Aue omnium cordis dolorum medicamentum.* Ad hoc nos hortatur Bernardus, *Hom. 2. ſuper miſſus eſt. Si inſurgant venti tentationum, ſi incurras ſcopulos tribulationum, reſpice ſtellam, voca Mariam. In periculis, in anguſtiis, in rebus dubiis Mariam cogita. Mariam inuoca, non ab ore, non diſcedat a corde.* Et cum ſummo Pontifice Innocentio III huius beatiſſimæ Virginis auxilium in noſtris miſeriis ſic imploremus.

Angelorum Imperatrix,

Peccatorum

Peccatorum consolatrix,
Consolare me lugentem,
In peccatis iam fœtentem.

In omnibus angustiis semper est nobis Christus proponendus, pro quo sunt omnia aduersa æquanimiter toleranda. Caput XIV.

A NON incongruè a Seneca dictum est; *Vita sine proposito vaga est.* Sicut nauigantibus ad aliquod sydus dirigendus est cursus: ita necesse est, vt nobis proponamus aliquod exemplar, ad quod nitamur, & quod imitemur.

Assignat Diuus Paulus ad quem respicere debeamus, dum ait; *Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in authorem fidei, & consũmatorẽ Iesũ. Heb.*12. Quasi dicat; pergamus patienter, & fortiter perseueremus: currendũ enim nobis est per exilia, per bonorum rapinam, per medios hostes; ita fiet, vt cœleste præmium ritè currentibus propositum assequamur. Induamus ergo patientiam; hæc nobis erit thorax impenetrabilis, quo omnium hostium tela elidamus: hac armati alacres, & inuiolabiles in media persecutionum certamina irruemus.

Præterea, alludit Apostolus ad pictores, qui vt ex prototypo paragogum, vel imaginem exprimant, necesse est sępe prototypum ipsum, siue exẽplar intueantur, & respiciant; vel ad illos, qui vt aliquas literas, aut characteres optimè efformare valeant, debent frequenter exemplaria, quæ præ oculis habent, respicere. Sic, inquit Paulus, propono vobis exemplar patientiæ, scilicet Christum

crucifixum, vt in illud assiduè intuentes, eius patientiā, & constantiā in vobis exprimere, & imitari studeatis. Ad hoc propositū Diuum audiamus Augustinum, *In Ps. 34. Causa*, inquit, *patiendi capiti fuit, vt corpori præberet exemplum: Dominus enim voluntate passus est, nos necessitate: ille miseratione, nos conditione. Proinde illius voluntaria passio, nostra est necessaria consolatio, vt quando talia fortè perpetimur, intueamur caput nostrum, vt eius exemplo commoniti, dicamus: si ille, quid nos?* Si, inquam, ille, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, tot ludibria, tot alapas, tot flagella, mortem denique pertulit; quid nos, qui tot peccata commisimus, tolerare debemus? Quando igitur aliquid patieris, hoc tibi semper verfetur in ore, vel mente: *si ille, quid ego?* si iniuria afficiaris: si paupertate premaris: si te inimici persequantur: si falsò accuseris, continuò dic: *si ille quid ego?* Nā, teste Diuo Petro, hæc est, vna ex causis cur Christus passus sit, vt videlicet esset nobis in exemplar, vel exemplum; *Christus*, inquit, *passus est, vobis relinquēs exēplum, vt sequamini vestigia eius. 1. Pe. 2.*

B Beatæ Brigittæ *in reuel.* reuelatum fuit, quòd dum Christus visibiliter versaretur in terris, familiaris hic erat sermo Hebræis mœstitia affectis; *Eamus ad intuendum filium Mariæ, vt hilares reddamur*. Fortè quia speciosus erat præ filiis hominū, vel quia, teste August. facies decoris eius erat laudabilis. Non tantùm ob id, sed etiam quia patiens fuit præ cæteris hominum, quamuis pulchrior ac purior extiterit omnibus hominibus, in qua quidē puritate præcipuè fulgebat eius pulchritudo. Audi

Cassio-

Cassiodorum, *in Psal. 44. Non quia forma eius decore lactei coloris eluxit, aut flauo crine lampauit, aut insigni statura præmicuit, sed veraciter humano genere pulchrior fuit, quia peccatum non habuit.* Tantus itaque fuit Christi aspectus, vt conspiciẽtes exhilararet. Quẽ modo oculis corporeis intueri non possumus saltem mente respiciamus, & quæ pro nobis pertulerit attendamus, vt vel sic pro illo patienter omnia feramus.

Ideo Apostolus, *Hebr.* 12. qui paulo antè hortabatur nos vt essemus *aspicientes*, modò ait; *Recogitate eum, qui talem sustinuit a peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt non fatigemini animis vestris deficientes, nondum enim vsque ad mortem restitistis.* Quem in hac vita videre non potestis, illum recogitate, id est, seriò, sæpe cogitate. Ait Paulus Christum sustinuisse contradictionem. Hoc prædixerat senex ille Simeon; *Hic positus est in signum cui contradicetur. Luc.* 2. Huic contradixit Lucifer, cùm eius incarnationẽ impedire tentauerit. Huic contradixit Herodes, cũ illũ recẽter natũ de medio tollere voluerit. Ei cõtradixerunt Iudęi, quando in eum blasphemantes, eius miracula negabant, multaque improperabant, & dum eum vsque ad mortem persecuti sunt.

Sicut igitur Christus positus est in signum illarum contradictionum, noli mirari, nec tristari, si tibi interdum contradicatur. Vt autem valeas quascunque contradictiones patienter ferre, sit tibi Christus in signum, illum expendito, ad hoc te hortatur Diuus Basilius, *Hom. de Ira. Si*, inquit, *pauper es, memor sis Domini nostri Iesu Christi,*

qui

qui cùm diues esset, nostri gratia egere voluit. Si verò stultus & indoctus appelleris, reminiscere eorum, quæ à Iudæis iactata sunt in veram sapientiam. Alapa seu pugillo cæsus es? expuit aliquis in faciem? eadem & Dominus est passus: non enim ab expuentibus, & cædentibus faciem auertit. Calumniam pateris? & Dominus. Tua laceratur vestis? & à Domino quoque vestis per vim extracta est, & super eam missæ sunt sortes. Nondum condemnatus es: nondum Cruci affixus es: multa tibi toleranda sunt, vt ad eius imitationem peruenias. Hæc ille.

C Tantos autem labores Christus sustinuit, vt postquam illos Diuus Cyprianus, *Lib. de bono patient.* fusè prosequutus est, tandem concludat, *Talis est Christi, ac tanta patientia, quæ nisi tanta, ac talis esset, Paulum quoque Apostolum Ecclesia non haberet.* Ac si dicat. Nedum Christus sustinuit persecutiones, sed & persecutores, inter quos fuit Paulus, qui cum esset sua malitia vas indignationis, factus est Christi patientia vas electionis: & qui Christum in fidelibus persequebatur, multa postea pro Christo ab infidelibus patiebatur: & qui priùs Christi membra non agnoscebat, membris eius Christus pòst non ignoscebat: in corpore suo aspera sustinere non recusauit, qui multa caput suum Christum sustinuisse cogitauit: quia, teste Greg. *nihil est adeò graue, quod non æquanimiter toleretur, si Christi passio ad memoriam reuocetur.*

Et secundum alium Gregorium Naz. *in sententijs tetrastich.* passionis & laborum Christi consideratio fiet nostrarum passionum & mœstitiarum extinctio. *Si quando*, inquit, *animus tuus acceptæ iniu-*

iniuriæ dolore exarserit, fac tibi Christus, Christique vulnera in memoriam veniant, quantulaque pars hæc sint eorum, quæ Dominus tuus perpessus est; hac ratione animi dolorem velut aspersa aqua extinxeris. Et, vt cum Diuo Augustino loquar; *toto nobis figatur in corde, qui pro nobis fixus est in Cruce. Lib. de sancta virginitate.* Titus Liuius, *Lib. 2. decad. 1.* hæc de milite dicere solebat: *Deuotus miles non sentit sua, cùm benigni ducis intuetur vulnera.* Attentè igitur Christi vulnera consideremus, vt nostra patienter toleremus.

Vult Diuus Petrus, vt Christum passum sæpe cogitemus; ait enim, *Christo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini. 1. Petr. 4.* Vocat Apostolus hanc cogitationem passionis Christi, armaturam, qua facili negotio poterimus quibuscunque tentamentis ad impatientiam impellentibus, resistere. Experimento didicit idẽ Apostolus, quantùm prodest semper oculos & affectum ad Christum dirigere. Legimus enim apud Matthæum, *cap. 14.* ambulantem illum supra mare, videntem ventum validum, timuisse, ac cœpisse mergi, quia fortè oculos à Christo abduxerat, illósque ad huiusmodi ventum, procellamque coniecerat. Qui itaque Christo mentis oculos abducit, eosque ad tempestates, atque ad aduersa, quæ illi accidunt, conuertit, illicò demergitur, id est, aduersis frangitur, irascitur, in verba blasphemiæ prorumpit.

D Tanta fuit Christi in sustinendis iniurijs patientia, vt propter ipsam voluerit Tertullianus, *Lib. de patient. cap. 3.* Pharisæos Christũ agnoscere de-

debuiſſe. *Hinc*, ait, *vel maximè Pharisæi Dominum agnoſcere debuiſtis, patientiam huiuſmodi nemo hominum perpetraret*. Sicut in patientia cognoſcebatur Chriſtus, ſic in patientia cognoſcatur Chriſtianus. Ab illis etiam debebat agnoſci, à quibus patiebatur ſe crucifigi. Quia ſi illum pro ipſis talia patientem agnouiſſent, ſimilia ipſi pro illo patienter ſuſtinuiſſent. Nam, ait Apollinaris, *Lib. 4. Epiſtol. ſi quantamlibet nobis anxietatem vitæ præſentis propinet afflictio, parua toleramus, ſi recordemur, quid biberit ad patibulum, qui inuitat ad cœlum*, &c.

Itaque, vis pati pro Chriſto? quid paſſus ſit, aſſiduè cogitato. Vis autem ſcire, quid ſit pati pro Chriſto? Diuum Chryſoſtomum audito: *Hom. 4. in Epiſt. ad Philip. Pro Chriſto pati*, inquit, *munus eſt maioris admirationis, quàm ſit reuera mortuos excitare, & ſigna miranda patrare: nam illic quidem debitor ſum, hic verò Chriſtum habeo debitorẽ*. Debet tibi Chriſtus, ſi pro ipſo patiaris, & tu debes Chriſto, cùm per ipſum miracula operatis. Inter beneficia diſcipulis collata, iſtud annumerat Scriptura, quòd, videlicet, digni habiti ſint pro nomine Ieſu contumeliam pati. *Act. 5.* Optanda potiùs eſt iſta dignatio, quā miraculorū operatio. Nō ideo Sancti Deo grati ſunt, quòd miracula patrauerint, ſed quòd multa pro ipſo grauiſſima ſuſtinuerint.

Sciendum denique eſt, Chriſtum ad omnium noſtrum maiorem cōſolationem omnia ſuſtinuiſſe incommoda, quæ in hominem cadere poſſunt: omnia, inquam, pertulit, quæ ſolent eſſe hominibus dolori & mœſtitiæ, peccato & ignorantia

dem-

demptis. Ideo non immeritò Propheta vocat illũ, *virum dolorũ*: *Isa.* 53. quia verè languores nostros tulit, & ægrotationes nostras ipse portauit.

E Nam si molestum sit homini fuisse in vili loco natum, nullum habere domicilium, pauperem vitam ducere, persecutionibus agitari, injurijs affici, alapis percuti, flagellis cædi, falsò accusari, à cunctis despici, ab omnibus derelinqui, morti adiudicari, ac denique patibulo suspendi; hæc ideo omnia Christus pro nobis passus est, vt si quædam ex his nobis contingant, statim illius recordemur, atque in eo consolemur, dicamusque semper, vt suprà, cùm Augustino; *si ille, quid ego?* priùs ille, postea ego: ille innocens, & ego peccator: ille tunc pro me, & ego nunc pro illo: ille iniustè patiebatur, & ego iustè: ille tristabatur, & ego gaudebo? Pauper erat, & ego ditabor? Afficiebatur iniurijs, & ego laudibus? Non habebat, vbi caput reclinaret, & ego habebo, vbi totum corpus reclinem? Esuriuit, & ego satiabor?

Quod Christus præcepit, hoc ipsum perfecit: quòd alijs iniungebat, sibi adiungebat. Vnde optimè Augustinus, *Lib. de catechiz. rudibus. Omnia bona terrena contempsit homo Deus, vt contemnenda monstraret, & omnia terrena mala sustinuit, quæ sustinenda præcipiebat, vt neque in illis quæreretur felicitas, neque in ipsis timeretur infelicitas.* D. Ambrosius, *in quodam serm.* probat Christum sufficientissimum esse ad consolandum nos in quacunque aduersitate constitutos. *Omnia*, inquit, *habemus in Christo, & omnia in nobis Christus. Si à vulnere curari desideras, medicus*

est:

est: si febribus æstuas, fons est: si grauaris iniquitate, iustitia est: si indiges auxilio virtus est: si mortem times, vita est: si tenebras fugis, lux est: si cœlum desideras, via est: si cibum quæris, alimentum est. Quomodo autem Christus nos consoletur, ostendit alibi idem doctor, dum ait, *Super Lucam lib. 4. Factus est Christus pauper pauperibus, flens flentibus, esurientibus esuriens, sitiens sitientibus, est in carcere cum paupere, cum Maria flet, cum Samaritana sitit*. Verè de homine dicit: *Cum ipso sum in tribulatione*. Sed vt tecum sit in tribulatione, noli illum tibi auferre in tribulatione: *Nemo*, inquit idem, *tibi Christum potest auferre, nisi te illi auferas*. Auferes autem, si illum offendas, vel si patienter propter ipsum tribulationem non feras.

Diuus Hieronymus, *In Psal.* nulla timebat incommoda, dummodo post illa Christus aduenires: *Veniant*, inquit, *plagæ, veniant omnia malorum genera, dummodo post plagas Christus adueniat*. Si autem vis, vt Dominus tibi adueniat, opta vt aduersa tibi adueniant; & cùm aduenerint, patienter ferto, quod vt præstes, veniat tibi in mentem Christus, illum tibi semper proponas.

F Ostendit disertissimus Leo, *Ser 16. de passion.* quanam via ad Christum tendere possimus, dum ait: *Per Christum ad Christum tendit, qui per semitam patientię & humilitatis incedit, in quo planè itinere nec æstus deest laboris, nec nubes tristitię, nec procella formidinis: ibi sunt insidię iniquorum, persecutiones infidelium, minæ potentium, contumelię superborum; quę Dominus Rex glorię ideo omnia percurrit, vt inter pręsentis vitę pericula, non tam*

optan-

optandum sit nobis declinando ista effugere, quàm tolerando superare.

Senecam illum notissimum Philosophum ad subeundos difficiles, durosque labores Sextij cuiusdam liber adeò incendebat, vt casus omnes ad congressum prouocaret. Quid autem de se scribat audiamus, *Epist. 65. In quacunque positione mentis sum, cùm lego Sextium, libet omnes casus prouocare, libet exclamare; quid cessas fortuna? congredere: paratum vides: illius animum induo, qui quærit vbi se experiatur, vbi suam virtutem ostendat: libet aliquid habere quod vincam, cuius patientia exercear.* Si vir Ethnicus sibi alium proponebat Ethnicum ad omnia incommoda toleranda: quid Christianus præstare debet? Christum sibi proponat, maiora namque sumet à Christo, viro dolorum, incitamenta, quàm Seneca à Sextio. Dicat igitur: cùm Christum opprobria, flagella, mortem denique ferentem intueor, libet omnia pro illo aduersa tolerare, quid moraris aduersitas? accede, paratum inuenies.

Sed vt illud præstare valeamus, nobis Christus tanquam vestis induendus est: ad hoc nos hortatur Apostolus, *Rom. 13. Induimini Dominum Iesum Christum.* Si ille Seneca animum Sextij induere fatebatur, itaque vt alter Sextius apparebat: induat fidelis Christum Dominum. Quid autem sit induere Christum, indicat D. Chrysostomus, *in Epist. ad Roman. Induere,* ait, *Christum, est vndique in nobis per sanctimoniam & mansuetudinem Christum conspicuum esse. Homo enim indutus, id esse videtur, quod indutus est:* appa-

appareat itaque in nobis Christus. Vel secundùm Diuum Thomam, *In eundem locum*. Christum induit, qui Christum imitatur, quia sicut homo continetur vestimento, & sub eius colore videtur: ita in eo qui Christum imitatur, solus Christus, eiusque indumenti color, id est, sanctitas apparet.

G Vt igitur illum, vel illo induaris, oportet vt illum intuearis, & quem debes contemplari, necesse est imitari: nec poteris cum illo in cœlis regnare, nisi valeas pro illo in terris aduersa tolerare. Nam, teste Apostolo, *Rom.* 8. qui non compatitur, non conglorificabitur. Et Diuus August. *Serm.* 44. *de Sanctis*, existimat illum recusare esse in corpore, qui tribulationem non vult sustinere cum capite, nec mereri congaudere in patria, qui recusat condolere in via. Non enim erunt in cœlo membra glorificata sub coronato capite, quæ hic sub spinoso extiterunt delicata: nec Christum videbit regnantem, qui recusat imitari patientem. Vnde Hieronym. *in quad. Epist. Si vis habere partem cum Christo, tibi viuendum est Christi exẽplo*.

Cæterùm quosnam consolentur Christi actiones, & passiones, ostendit Bernardus his verbis. *Non consolatur Christi infantia garrulos: non consolantur lacrymæ cachinnantes: non consolantur panni eius ambulantes in stolis: non consolantur stabulum & præsepe amantes primas cathedras in synagogis*. Vis igitur, vt Christus te consoletur? fac vt vita tua illum imitetur: consolatur enim humiles, consolatur pauperes, consolatur mites, & eos qui persecutionem patiuntur propter iusti-

tiam:

tiam : non consolatur Christi paupertas diuites, nec pauperes optantes esse diuites: nec eius humilitas inflatos: nec obedientia rebelles: nec impatientes patientia eius.

Valde sunt consideranda Verba Apostoli sic ad Romanos scribentis; *Christus non sibi placuit Rom. 15.* In quæ verba ostendit Diuus Chrysostomus *Hom. 27.* Apostolum semper nobis Christum proponere in exemplum. Quid dicat iste doctor audiamus. *Semper,* inquit, *nobis Christum in exemplum Apostolus proponit: nam & cum de eleemosyna loqueretur ipsum adducebat, dicens; Cognoscite gratiam Domini, quoniam cùm diues esset, propter vos egenus factus est: & cùm ad dilectionem adhortaretur dixit: sicut & Christus dilexit nos: de ferenda etiam confusione, & periculis consulens ad eundem confugit, dicens: Qui pro gaudio sibi proposito Crucem sustinuit, confusione contempta.* Postmodum iste doctor explicans supradicta verba Apostoli, sic ait; *Quid est, non placuit sibi ipsi? poterat nullæ ferre opprobria, poterat quæ passus est, non pati, si quæ sua sunt spectare voluisset; verùm noluit, sed quod nostrum erat respiciẽs, quod suum erat neglexit.*

II Itaque ille sibi placet, cui pati pro Christo non placet; sed sicut Christus tormenta pro nobis sustinendo sibi placere recusauit; ita consentaneũ est, vt pro ipso patienter omnia aduersa ferendo nobis ipsis displicere studeamus. Naturaliter tibi displicent labores, dolores, morbi, paupertas, & similia, quæ si recuses, aut impatienter feras, tibi placebis, sed non Deo, quia non vis, quæ tibi non sunt placita: si verò æquo animo sustineas,

neas, tibi exemplo Christi displicebis, sed Deo placebis. Audi Bernardum, *Ser. 1. in cap. ieiunij. Quidni caput suum membra sequantur? si bona suscepimus ab hoc capite, id est, Christo, mala autem quare non sustineamus? An respuere tristia volumus, & communicare iucundis? Si ita est, indignos nos capitis huius participatione probamus. Omne enim quod ille patitur, pro nobis est. Quòd si in opere salutis nostræ ei collaborare piget, in quo deinceps coadiutores nos exhibebimus illi? Non est magnum si compatitur, membrum capiti, cum quo & glorificandum est. Felix membrum, quod huic adhæserit per omnia capiti, & sequetur illud quocunque ierit.* Ducem Catonem sic Poëta inducit loquentem. *Lucanus lib. 8.*

——— Primus arenas
Ingrediar, primusque gradus in puluere ponam:
Me calor æthereus feriat, mihi plena veneno
Occurrat serpens, fatoque pericula vestra
Prætentate meo. ———

Sic Christus Dux, & Deus optimus maximus per huius mundi tribulationes suos ducens milites, primus in puluere gradus posuit, vestigiaque reliquit impressa, quibus insistamus. Nam primum impiorum oppugnauit inuidia, primum labores affixere, primum truculenti vulnerauere Leones, primus torrentem mortis transfretauit, videamus illum, & sequamur: eius exemplo omnia subeamus aduersa. Olim Hebræorum exercitum per Arabiæ deserta loca præcedebat columna; nos autem non columna nubis, & ignis, sed Deus ipse in nube, hoc est, in humanitate, præcedit. Sequebantur illi

illi nubem, nos sequamur Christum, iuxta illud Ambrosij, *Lib. 2. de Abraham c 7. Exercitata mens non aquilarum præfert imagines, nec dracones, sed in Cruce Christi, & in Iesu nomine progreditur ad prælium.*

Nullum certè ad omnem patientiam efficacius remedium dari potest, quàm Christi Redemptoris vel exemplum, vel gratia, vel doctrina. Sanctus Alzarius Comes, *Apud Sur tom. 5. in vita eius c. 23.* cùm vxor eius nimiam eius, vt videbatur, patientiam miraretur, quòd in tam ampla familia, & tam multis negotiis toties offensus nullum offensionis signum daret. Ecquid verò, inquit, prodest irasci? Nihil profectò. Attamen explicabo tibi arcanum pectoris mei. *Noueris me interdum sentire aliquam in animo aduersus infestantes me indignationem. Sed illicò me conuerto ad cogitandas iniurias Christo illatas, dicoque mihi ipsi eum imitari cupiens: Etiamsi famuli tui barbam tuam conuellerent, & colaphos tibi impingerent, nihil hoc totũ esset præ illis quæ Dominus tuus, & plura, & maiora perpessus est; certoque habeas, coniux mea, me nunquam cessare à commemorandis iniurijs Saluatoris mei, donec animus planè sit tranquillus.* Hæc ille, qui sæpe offendebatur, sed nunquam irascebatur: quia Christum meditabatur. Magis attendebat dolores, quos pro nobis Christus perferebat, quàm iniurias, quas domestici ei inferebant.

Spe beatitudinis æternæ omnia aduersa sunt æquanimiter toleranda. Caput XV.

A SOlent hi, qui minùs acri sunt oculorũ acie, eos auocare ab intuitu rerum nociuarum; defigere verò in flores & viridantia, vt refocillentur. Ita anima auertere debet a rebus molestis, & mœrore plenis, quas patitur: obuertere verò ad eorum contemplationem quæ bona, & iucunda sunt, vtpote Paradisi gaudia. Idcirco Diuus Basilius; *Hom. de grat. act. Afficit te*, inquit, *aliquis ignominia? Quin tu ad eam suspice gloriam, quæ reposita in cœlis est. Iacturam rerum tuarum adijsti? Imò oculos imprime fixiùs illis cœlestibus diuitijs, & thesauro incomparabili. Patrione solo exclusus es? At patriam habes cœlestem illam Hierusalem. Periit tibi filius? Sed Angelos habes cum quibus in circuitu diuini illius throni tripudies lætitia sempiterna exhilarandus*, &c.

Potest igitur homo in omni angustia & aduersitate mẽtẽ suã erigere spe, & fiducia promissæ fœlicitatis æternæ, si patienter sustinuerit. Hoc vnum etiam Ioannes Cassianus *Lib. 9. Inst. cap. 13.* pro curanda omni tristitia, quæ concipitur ex rebus aduersis, antidotum proponebat. *Hanc ergo*, inquit, *perniciosissimam passionem ita de nobis expellere poterimus, vt mentem nostram spiritali meditatione iugiter occupatam futura spe, & contemplatione repromissæ beatitudinis erigamus. Hoc enim modo vniuersa tristitiarum genera, siue quæ ex præcedenti ira descendunt, siue quæ amissione lucri, vel* de-

detrimenti illatione nobis aduenîunt, siue de irrogata generantur iniuria, siue quæ de irrationabili mentis confusione procedunt, seu quæ lethalem nobis desperationem inducunt, valebimus superare, &c.

B Indignum existimat *D*iuus Cyprianus, si Christiani ad Paradisum inuitati, dolore afficiantur ob aliqua aduersa, de quibus nihil omnino curare debent, cùm copia regni Cœlestis eos expectet. *Vinea fallat*, inquit, *& olea decipiat, & herbis siccitate morientibus æstuans campus arescat, quid hoc ad Christianos? Quid ad Dei seruos, quos Paradisus inuitat, quos gratia omnis & copia regni cœlestis expectat? exultant semper in Domino, & lætantur, & gaudent in Deo suo, & mala atque aduersa mundi fortiter tolerant, dum bona & prospera futura prospectant*, &c. Verissimùm enim est illud Publij Mimi; *Ex præmij spe, solatium fit laboris*. Loquens Diuus Paulus de Moyse renuente delicias aulæ Pharaonicæ, ait, hoc ideo præstitisse, quia, *aspiciebat in remunerationem*. *Hebr.* 11. Ac si diceret: ideo Moyses opes Aegypti posthabuit gentis suæ miseriis, quia sic secum ratiocinabatur. Si ego Aegyptiis deliciis & honoribus me dedam, his tantùm fruar ad viginti, vel triginta annos, & mox ab irato Deo damnabor ad æterna inferorum tormenta; sin autem, his abdicatis, populo Dei afflicto me iungam, cum eo premar latere, & luto, affligar tantùm ad viginti, vel triginta annos, & mox à *D*eo remuneratore liberalissimo donabor æternis gaudiis. Satius est autem hic modica miseria emere æternam felicitatem,

quàm modica felicitate, & voluptate præsenti emere æternam miseriam. Atque hæc conclusio, & spes Moysem ad omnia dura, & ardua fortiter subeunda impulit. Nec mirum, cùm dicat Diuus Augustinus, *In Psalm. 68. Quis non contemnat dulcedinem sæculi inhians dulcedini vitæ æternæ?* Similiter tu, si aliqua afficiaris iniuria, si premaris penuria, si morbo detinearis, aut aliquam aliam afflictionem patiaris, *aspice in remunerationem*, & inuenies consolationem. Nam, teste Gregorio, *consideratio præmij minuit vim laboris.*

C Baiuli seu onerarij homines, dum onera gestant, gemunt quidem & sudant, sed pretij consideratione pergunt, feruntque patienter onus, imò sæpe lætantur, & finito labore alia quærunt onera vehenda, nec pristino labore deterriti cessant onera indagare: & quidem, si nos præmij cœlestis magnitudinem attentè contemplaremur, non solùm virtutis, & sanctitatis onera, omniaque aduersa non detrectaremus, sed & vehementer optaremus. Si enim baiuli onera illa adeò amant, quia ex illis vitæ suæ ratio pendet; cur nos onera Christi, pondus Crucis, nimirum afflictionum, portare renuemus, cùm sine illis sempiternũ, & cœleste præmium nancisci non possimus? *Non cogites ærumnam*, ait Chrysostomus *Hom. 22. ad Pop. sed libertatem, non flagella, sed honores.* Sanctus Stephanus non lapides, sed superna brauia considerabat, ideo *lapidum ictus, veluti suauem quemdam rorem excipiebat*, inquit Nyssenus, *Lib. de beatitud.* Ratio est, quia, teste Scriptura, *erat intendens in Cœlum.*

Proposita tẽporali vita, nullos recusas labores;

cutris,

curris, huc illud vagaris, insudas, operaris, mari, terræque das; cur ita? Vt viuam, inquis. Quanto tempore? Per viginti, vel triginta, aut fortè sexaginta annos. Ergo tibi grata est vita sexaginta annorum, ad quam traducendam tanta subis incommoda. Cur potiùs tibi gratior non est vita, non centum annorum, sed æterna? Cùm cupias hic aliquandiu viuere, cura in Cœlo in æternum viuere: cogitato aliquo temporali lucro, multa sustines; proposito verò sempiterno præmio, non omnia subibis aduersa? *Cogita*, (inquit Seneca *Epist.* 19.) *quàm multa temerè pro pecunia, quàm multa laboriosè pro honore tentaueris: aliquid, & pro otio audiendum est*. Sed dic tu; aliquid pro Deo, pro vita æterna audendum & subeundum est. Quid non moliuntur homines, quid non patiuntur pro tuenda, aut recuperanda valetudine? Vnde Poeta; *Ouid lib de rem. amor.*

Vt corpus redimas, ferrum patieris & ignem,
Arida nec sitiens ora lauabis aqua.
Vt valeas animo, quicquam tolerare negabis?

D Quid non patiuntur auari? Quas vigilias, nauigationes, labores non tolerant, vt aurum cumulent? Et tamen terrena bona nullo conatu, nulloque labore sunt digna: pro æternis bonis sunt labores subeundi. *Tanti vitreum*, inquit Tertullianus *In Lib. ad Martyres*, *quanti verum margaritum?* Bona huius sæculi sunt veluti vitreum margaritum, & nullius pretij: cœli bona veræ sūt gemmæ. Si vitreum margaritum, id est, sæculi caduca bona auari tanto emunt pretio, & labore; verum margaritum, id est, cœlestia bona quantis

laboribus nos comparare debemus? Ideo addit idem doctor, *Ibidem*. *Quis non libentissimè tantum pro vero margarito habeat erogare, quantum alij pro falso?* Vnde & Hieronymus, *Epist. 2. ad Nepotian. Quantis*, inquit, *sudoribus hæreditas cassa expetitur? minori labore margaritum Christi emi poterat*, &c. Diuus quoque Chrysostomus sic à minori ad maius argumẽtatur: *Si nautis*, inquit, *Hom. 24. in Matth. minaces illi pelagi fluctus, si tempestates, atque hyemes agricolis, si vulnera, cædesque militibus, si grauissimi illi ictus, plagæque pugilibus leues videntur, atque tolerabiles propter spem temporalium ac pereuntium commodorum, multò magis cùm cœlum proponatur in præmio, & ineffabilia illa bona, atque perpetuà, nihil ex præsentibus his aduersitatibus sentietur*.

E Certè æterna beatitudo labore æterno esset emenda, sed dignatione, & miseratione Diuina temporali comparatur labore. Vnde de ea sic August. *In Ps. 93. Digna est quidem emi labore perpetuo, sed necesse est, vt labore temporali ematur. Certè tantus debuit esse, id est, sempiternus labor pro requie sempiterna*, &c. Audi precor quid idem doctor, *Ibidem* Deo loquẽti dicat. *Venale habeo. Quid Domine? Regnum cœlorum. Quo emitur? paupertate regnum, dolore gaudium, labore requies, vilitate gloria, morte vita*.

Magna esset Christianorum confusio, si patientiam in aduersis non haberent expectatione æternæ gloriæ, quam multi Gentiles habuerunt ostensione virtutis, & acquisitione laudis humanę. De Theodoro Cyrenæo refert Valerius, *Val. lib. 6.*

quòd

quòd cùm Symmachus Rex illum iussisset crucifigi, libera voce, & paruipendens huiusmodi tormentum, respondit: (Mea quidem nihil interest, an humi, aut in sublimi putrescam.) Laudat idem Valerius, *lib. 4.* patientiam Zenonis, qui dum in equuleo torqueretur, non supplicem emisit vocem, nec ejulatum, sed ita fortiter illud tormentum sustinuit, vt Tyrannus, qui eum damnauerat, à populo lapidibus obrutus fuerit. Plurimùm commendat Seneca, *Lib. de Prouid.* paupertatem Fabricij, exilium Vitellij, tormenta Reguli, venenum Socratis, mortem Catonis, quia viri illi libenti animo pro inani quadam gloria omnia illa pertulerunt: quam quidem transeuntem gloriam sic magnifaciebat idem Seneca, *Lib.2.de Ia.* vt de illa diceret: (Nos non aduocabimus patientiam, quos tantum premium expectat?)Hoc de pereunte gloria dixit Ethnicus: nos verò Christiani maiori ratione de perenni dicere possumus: non habebimus patientiam, qui cœlestem speramus gloriam?

F Attamen sunt nonnulli, qui tanto amore prosequuntur istud sæculum, vt maiores subeant labores pro terrenis & perituris rebus, quàm pro sempiternis & cœlestibus, de quibus meritò conqueritur Diuus Gregorius. *Et habetur dist. 1. cap. omnes. Omnes*, inquit, *huius seculi dilectores in terrenis rebus fortes sunt; in cœlestibus autem debiles: nam pro temporali gloria desudare vsque ad mortem appetunt, & pro perpetua nec parum quidem in labore subsistunt. Pro terrenis lucris quaslibet tolerant iniurias, & pro cœlesti mercede, vel tenuissimi verbi contu-*

contumelias ferre recusant. Terreno Iudici toto etiã die assistere fortes sunt, in oratione verò coram Domino, vel vnius horæ momento lassantur. Sæpe nuditatem, deiectionem, famemque pro acquirendis diuitijs, atque honoribus tolerant: superna autem laboriosa tantò magis quærere dissimulant, quantò ea tribui tardiùs putant, &c.

Dilectores autem cœlestis patriæ tantò magis de illa cogitant, quantò minùs de terrenis curant, quia, teste eodem Gregorio; *vilescunt temporalia, dum cogitantur æterna.* Terrena ad tempus negligunt possidere, vt valeant cœlestibus sine fine gaudere: non curant hic omnibus tormentis affici, vt possint ibi diuina visione refici. Omnia patienter tolerant, quia cœlum impatienter desiderant, dicuntque cum D. Augustino, *Epist. 32. ad Paulinum. Desideramus Hierusalem cœlestem, & quanto impatientiùs desideramus ipsam, tantò patientiùs sustinemus omnia propter ipsam.*

Pudeat nos, qui pro tanta gloria nihil in hoc mundo sustinere volumus. Cruciabantur Martyres omni tormentorum genere. Aliqui enim in frusta discerpti extremum exhalabant spiritum: aliorum corpora vnguibus dilacerata, aceto & sale perfundebantur. His bestijs dilaniandi tradebantur, illorum carnes candentibus forcipibus identidem carpebantur. Quæ omnia æternis consideratis præmijs fortiter perferebant; sciebant enim ad magna præmia non posse perueniri, nisi per magnos labores. *Igitur*, ait Gregorius, *Hom. 37. in Euang. delectet mentem magnitudo præmiorum, sed non deterreat certamen laborum. &c.*

Lau-

G Laudat Diuus Paulus Hebræos, quòd cognita meliori in cœlo substantia, cum gaudio rapinam bonorum suorum ferebant. *Rapinam*, inquit, *bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiam. Hebr.* 10. Sciebant Hebræi qui Christo nomen dederant, huius sæculi opes esse inania quædam parui momenti accidentia: cœlestes verò diuitias esse substantiam solidam ac sempiternam. Ideoque cum gaudio rapinam ferebant accidentium, vt substantiam perpetuam compararent. Iucunda enim est iactura plumbi, qua comparatur aurum. Cur nobis eadem cognoscentibus, eademque sperantibus, idem non contingit gaudium? Quia idem nobis non inest desideriũ. Nam, ait Augustinus *In Ps.* 52. *temporalibus gaudent, qui bona ęterna non norunt desiderare*, &c. At verò, teste Isidoro, *qui futurę vitę prǫmia diligenter excogitat, prǫsentis vitę mala ęquanimiter portat*. Denique, omnibus mihi liceat dicere, quod suis socijs Aeneas; *Virg. 1. Aeneid.*

Per varios casus, per tot discrimina rerum
Tendimus in cœlum ——

Cùm post huius vitæ incommoda cœlestibus bonis fruemur, poterimus gratias agentes Deo, hæc Israelitarum verba vsurpare; *Lætati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus mala, Psal.* 79. In quæ verba luculenter loquitur Diuus Bernardus, *Ser.* 68 *super Cant.* in hunc modum. *Opportunè post tristitiam gaudium subijt: post laborem quies, post naufragium portus: placet cunctis securitas, sed ei magis qui timuit: iucunda*

om-

omnibus lux, sed euadenti de potestate tenebrarum iucundior: transijsse de morte ad vitam duplicat vitę gratiam.

H Beatissimus Pater noster Franciscus dũ afflictaretur, dicere solitus erat: *Tanta est gloria, quam expecto, vt omnis me pœna delectet, omnis morbus, humiliatio omnis, persecutio omnis, mortificatio omnis.* Pudeat nos nullis velle cruciari molestijs, qui optamus æternis gaudere delicijs.

Tanta est gloria illa cœlestis, vt pro illa comparanda, omnia sint nobis tormentorum atque tribulationum genera perferenda. Hinc Augustin. *Ser. 2. de fest. omn. Sanct. Si quotidie*, ait, *oporteret nos tormenta perferre, si gehennam ipsam paruo tempore tolerare, vt Christum videre digni essemus venientem in gloria, & Sanctorum eius numero sociari; nõne erat dignum pati omne, quod triste est, vt tanti boni, tantęque gloriæ participes haberemur?*

Et reuera, si ritè cœlestem dulcedinem gustaremus, huius vitæ amaritudines non respueremus. Hinc Gregorius. *Lib. 7. mor. cap. 6. Cùm quis æternę patrię quanta sit dulcedo considerat, pro ea pręsentis vitæ amaritudines ardenter amat.* Et hanc modo Apostolicam rationem afferamus: *quia non sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam, quę reuelabitur in nobis. Rom. 8.* In quem locum obseruat Diuus Thomas, Apostolum non dixisse actiones, sed *passiones*, quia, inquit, passio maior est actione, vt innueret, quòd ad comparandam æternam beatitudinem, illud est dandũ quod maximũ est inter ea quæ ab homine dari possunt: scilicet passiones. Homo igitur patiatur, vt tali glo-

gloria potiatur: ferat, vt ad illam se conferat: subeat tormenta, vt transeat ad oblectamenta. Vnde Aug, *in Psal. 79.* ad vnumquemque nostrum: *Tolera,* inquit. *quod non vis, vt assequaris quod vis.* Idem *super illud Psal. In die tribulationis meæ cla.* assignat rationem, cur in hoc mundo tribulemur, cùm ait: *Tota die tribulatio, quando in patria non est delectatio.* Id est, si patriæ cœlestis consideratione, & expectatione delectaremur, nullo modo huius vitæ molestias sentiremus.

Deuotissimè prolato, & inuocato sacratissimo nomine Iesu, omnis dolor, omniaque aduersa vel mitigantur, vel æquo animo feruntur. Caput XVI.

A NOn solùm persona Christi Iesu, sed & ipsius nominis inuocatio, seu prolatio est maximæ virtutis. Romani, teste Plutarcho, *Lib. problemat.* Deum Romæ tutelarem nominare nefas ducebant: vnde Valerium Soranum malè perijsse dicitur, quòd numinis nomen efferre ausus esset. Huius autem occultationis rationem assignant Plinius, & Macrobius. *Lib. 28. cap 2. Lib. 3. Satur. cap. 9.* Solebant enim Romani, dum hostiũ vrbem obsiderent, euocare Deum tutelarem illius vrbis, illique eundem, aut ampliorem locum, & cultum promittere: quia aliter vrbem capi posse non credebant. Ideo ipsi Romani Deum in cuius tutela vrbs Roma erat, ignotum esse voluerunt, ne modo nominari, ac inuocari posset ab hostibus, atque ita non caperetur vrbs.

Occul-

Occultabant ergo Romani Dei tutelaris nomē: at Deus omnipotens, non tutelaris solùm, sed omnium deorum, quibus seruiebant, nomina iam obruit: nomen verò Iesu toti orbi patefecit, vt illud possit quisque nominare, laudare, & inuocare; ideo Angelus ad Virginem antequam Christus conciperetur; *Vocabis*, inquit, *nomē eius Iesum. Luc* 1. Idem dictum est Iosepho, postquā conceptus est. Quando est circumcisus, palàm *vocatum est nomen eius Iesus. cap.* 2. Et dum crucifixus est, concelebratum est nomen eius Iesus, imposita à Pilato supra caput eius hac insigni inscriptione: *Iesus Nazarenus Rex Iudęorum. Ioan.* 19.

Excogitabant impij sacrum istud nomen deperdere, & de medio tollere, vt Dauid *Psalm.* 4. in persona Christi prædixit: *Inimici mei dixerunt mala mihi, quando morietur, & peribit nomen eius?* Ieremias *cap.* 11. quoque nomine eorum inquit; *Eradamus eum de terra viuentium, & nomen eius non memoretur amplius*. Non tamen Deus illorum vota impleri permisit: imò nomen Iesu filij sui ad omnem propagauit æternitatem. Quod vt perageret, trophæum Crucis erexit, vbi nomen illud maneret inscriptum, nulla vnquam obliuione delendum: & sicut quæ sunt sublimi loco posita ab omnibus cernuntur, sic nomen Iesu non in porphyreticis columnis, non in Aegyptiorū obeliscis, aut æneis statuis, vel altis pyramidibus, sed in culmine, ac throno Crucis locauit, vt sic omnibus manifestaretur, & ab omnibus honoraretur, ac inuocaretur. Debuit enim illud nomen ab omnibus

nibus videri, quod ab omnibus debet ꝓferri; ac in altũ eleuari, quod à cũctis debet inuocari; & omnibus esse conspicuum, quod omnibus est proficuũ.

B Olim nomen *Iehouach* erat Hebræis ineffabile; vel quia, ait Eusebius, *Lib. 11. de præpar. Euang. capit.* 8. non constabat, quomodo proferendum esset: vel secundum Galatinum, *Lib. 2. cap.* 10. quia Deus trinus & vnus, qui omnino ineffabilis est, per illud nomen significabatur. Eam ob rem antiqui Iudæorum à Moyse edocti, ad designandam hãc diuinæ Trinitatis & vnitatis ineffabilitatem, statuerunt hoc nomen minimè proferri: sed vbicunque inueniretur, loco eius nomẽ *Adonai* pronunciari debere. At nomen Iesu non vult Pater æternus, vt sit nobis ignotum & ineffabile, sed notum & effabile, atque ita pronunciari, efferri, ac inuocari possit ab omnibus. Hoc prædixerat Isaias, *cap. 62. Vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit.*

Tria dicit Propheta sanctus. *1. Vocabitur tibi*, id est, à te; quia omnis homo potest nomen Iesu vocare, & inuocare. 2. *Nomen nouum*. Quærit D. Thomas, 3, *part. quæst. 37. art. 2.* an hoc nomen Iesu nouum debeat appellari, cùm in veteri Testamento pluribus fuisse impositum legatur. Sed respondet idem doctor, quòd his qui fuerunt ante aduentum Christi, potuit nomen Iesu, quod Saluatorem significat, conuenire secundum aliquam particularem, & temporalem salutem, quã illi hominibus attulerunt: at verò secundum rationem spiritualis, & vniuersalis omnium hominum salutis, nomen Iesu est proprium Christi:

sti; & hac ratione prædictum est, ipsum esse habiturum nomen nouum: & vocatur nouum, quia ei cõuenit, quatenus homo ex tempore factus est; vel quod ex nouo incarnationis, & redemptionis opere accepit nominatum, & in libro vitæ tanquã omnium saluandorum caput conscriptum: Vnde Diuus Bernardinus, *Tom.2.ser.4*. *Nomen Iesus*, inquit, *primò fuit à Patre prænominatum, imò à tota Trinitate in principio libri vitæ æternaliter fuit scriptum*. Illud igitur Pater nominauit, in capite libri vitæ descripsit, ac nobis reuelauit, vt etiam nos illud nominaremus, scriberemus, & in omnibus actionibus, & angustijs nostris inuocaremus, cùm huiusmodi inuocatio & nominatio adeò sit grata & vtilis, vt dicat Bernardus, *Serm.5.in Cant. Si scribis, non sapit mihi, nisi legam ibi Iesum: si disputes, aut conferas, non sapit mihi nisi sonuerit Iesus.* Diuus Aug. *Lib.3.Conf. cap.4.* etiam ante suam conuersionem hoc nomen semper sibi in veneratione, & delicijs fuisse testatur, cùm ait: *Hoc nomen Saluatoris me filij tui in ipso adhuc lacte matris, tenerum cor meum piè biberat, & altè retinebat: & quicquid sine hoc nomine fuisset, quamuis literatum, & expolitum, & veridicum, non me totum rapiebat.* Illa autem nominatio ac huius nominis veneratio plurimùm ei profuit ad conuersionem.

¶ In nominando sacratissimo nomine Iesu, ita delectabatur Diuus Paulus, vt in quatuordecim suis Epistolis illud repetat ducenties decies nouies. Maiores erant consolationes, quas in illo inueniebat, quàm afflictiones, quas pro illo tolerabat: Iesum, inquam, sæpe proferebat, pro quo liben-

benter omnia perferebat, sic enim prædictum erat à Domino: *Ego ostendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Act. 9.* Patiebatur pro Iesu, & deliciabatur in Iesu: nominabat Iesum, & vapulabat pro Iesu; ait enim, *ter virgis cæsus sum: 2. Cor. 11.* portabat Iesum, & ligabatur pro Iesu: scribebat Iesum, & necabatur pro Iesu. Audi illũ clamantem; *Non solùm alligari sed & mori paratus sum propter nomen Domini Iesu. Act. 21.*

Et non tantùm dulce illud nomen Iesu viuendo protulit, sed & moriendo. Nam resectum eius caput Iesum protulisse referunt Historici. Quia sicut vas, vnguento odorifero imbutum, licet frangatur, semper odorem seruabit, iuxta illud; *Horat.*

Quo semel est imbuta recens seruabit odorem
Testa diu. ——

Ita Paulus *Act. 9* de quo Christus, *Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus, & filijs Israel.* Vas, inquam, rota tertij cœli elaboratum, vas quidem terreum, & fragile, coctum tamen in fornace tribulationum, tantam in illo nomine recepit fortitudinem, & constantiam, vt quamuis Tyranni in ipsum desæuientes huc caput, & illuc corpus proiecerint, nunquam nomen Iesu, pro quo moriebatur, dimiserit; imò tanquam vas quod suauissimum diu continuerat liquorem, licèt confractum, bonum eius odorem retinens, suauitatem exhalabat.

Nec minus mirabile prodigium fuit, ter saliente Pauli capite, postquam fuerat abscissum, tres in eodem loco fontes aquarum erupisse, im-

pleto non solùm in spiritu, sed & re ipsa, quod prædixerat Isaias, *Cap. 12. Haurietis aquas de fontibus Saluatoris.* Est autem Iesus ille Saluator, cuius non solùm persona, sed & nominis ipsius inuocatio, & prolatio est tantæ virtutis, vt Moysis virga in operatione miraculosum longè sit eo infirmior, & impotentior: illa enim fontem vnum; nomen autem Iesu à Paulo repetitum tres fecit scaturire, qui adhuc extant, & de quorum aqua ego ipse bibi. Celeberrimus est hic Romæ locus trium fontium, qui omnium peregrinorum concursu visitur. Itaque, illud nomen quod fecit emanare è terra fontes aquarum, faciet etiam emanare è Cœlo aquas consolationum, si deuotè proferatur & inuocetur, & non tantùm nobis afferet præsentem consolationem, sed æternam saluationem. *Non enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, Act.* 4. præterquam sacratissimum nomen Iesu.

D Inter nomina, quibus Deus Incarnatus vocari voluit, præcipuum locum tenet nomen Iesu, quod magno pretio sibi comparauit, scilicet proprio sanguine, ac propria morte: cætera autem nomina nullo pretio, nulloque labore acquisiuit. Itaque quando illud venerabile nomen Iesu nominamus, & inuocamus, tunc passionem eius cōmemoramus. Est enim Iesus veluti signum illa omnia in memoriam reuocans, quæ, vt homines saluaret, admirabilia fecit Deus. Docet hoc Diuus Bernardinus *Tom. 4. serm. 48. Nomen Iesu,* inquit, *est signum repræsentans tibi omnia quæcunque Deus vndique fecit propter salutem humanæ natu-*

natura. Cùm itaque Iesum nominas, liberatorem, & saluatorem dicis; *Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Matth. 1.* Ergo, vt salueris, & ab omni malo, & angustia libereris, illud est sępissimè nomen proferendũ, & inuocandũ, quod saluatorem & liberatorem importat. Audi Bernardum *Serm. 15. in Cant. Cum nomino Iesum, hominem mihi propono mitem humilem corde, benignum, sobrium, castum, misericordem, & omni sanctitate conspicuum; eundemq; ipsum Deum omnipotentem qui suo me exemplo sanet, & roboret adiutorio. Hæc omnia simul mihi sonant, cùm insonuerit Iesus; sumo mihi exempla de homine, & auxilium à potente.*

Aliqui existimant hoc nomen Iesu fuisse Patriarchæ Iacob reuelatum, & ab eo in extremis diebus vitæ suæ ęgrotante inuocatum, quando scilicet inter benedicendum filios suos, dixit; *Salutare tuum expectabo, Domine: Gen. 49.* vt alij cum Procopio *In c. 49. Gen.* transferunt, *Iesum tuum expectabo, Domine*. Quæ verba exponens Oleaster, ait, quòd quemadmodum solent senes & ægroti inter verba suspiria emittere; ita Iacob iam fessus, nimirum senio confectus, morboque detentus hanc vocem emisit ad Deum: *Salutem tuam expectabo, Domine*. Iesum infirmus inuocabat sub nomine Saluatoris, vel salutis, docens filios suos, ac posteros sperãdum esse in Iesum, illumque in omni angustia, & in omni euentu inuocandum. Vnde Gregorius, *Ho. 8. super Ezech. Beati Iacobi*, inquit, *mens ostenditur, quomodo Iesu desiderio ardebat, qui moriens expectare se perhibebat.*

Notat Diuus Ambrosius, *Lib. de Spiritu Sancto c.7.* nomen Iesu ante incarnationem fuisse quasi in vase inclusum, postea verò effusum per totum orbem: vnde sponsa sic sponso suo hoc nomine insignito loquebatur; *Oleum effusum nomen tuum. Cant. 1* Teste Plinio *Lib.2.cap.109.* si mare intumescat, tranquillum efficitur iniectione olei: si cor nostrum affligatur, & laborum, tribulationumque fluctibus, tanquam mare æstuans conturbetur, illicò recreabitur, & requiescet, si hoc oleum infundamus, id est, si deuotè proferamus & inuocemus nomen Iesu. Vnde Bernardus, *Ser. 15. in Cant. Tristatur aliquis vestrum? veniat in cor Iesus, & inde saliat in os, & ecce ad exortum nominis lumen, nubilum omne diffugit, redit serenum. Labitur quis in crimen? Currit insuper ad laqueum mortis desperando? Nonne, si inuocet nomen vitæ, confestim respirabit ad vitam? Cui in periculis palpitanti, & trepidanti, inuocatum virtutis nomen non statim fiduciam præstitit, depulit metum? Cui quæso in dubijs æstuanti, & fluctuanti, non subitò ad inuocationem clari nominis emicuit certitudo? Cui in aduersis diffidenti, iam iamque deficienti, si nomen adiutorij sonuit, defuit fortitudo?*

Audiendus est etiam Beatus ille Laurentius Iustinianus Patriarcha, *Serm. de Circumcisione.* qui, vt in tentationibus, doloribus, periculis, miseræque huius vitæ tempestatibus Iesum inuocemus, sic adhortatur. *Si tentaris à Diabolo, si ab hominibus opprimeris, si configeris ægritudine, si doloribus fatigaris, si desperationis agitaris spiritu, si concuteris formidine, si dubietate pulsaris,*

Iesu

Iesu nomen edicito. In arduis, in periculis, in terroribus, in domo, in via, in solitudine, in fluctibus, vbicunque extiteris, Saluatoris profer nomen. Adest enim Iesus piè illum inuocantibus, & sanctum nomen suum reuerenter proferentibus. Idcirco quoties tibi aliquid occurret aduersi, dic; *Adesto mihi Iesu.* Iob audita morte filiorum, omnique sua deperdita substantia, ac toto suo vlcerato corpore, & in sterquilinium proiecto, totam spem suam in nomine Domini collocauit, dicens; *Sit nomen Domini benedictum. Iob. 1.* Quibus verbis confortabatur, & ad omnia aduersa fortiter subeunda roborabatur, imò beatificabatur. Nam *beatus vir, cuius est nomen Domini spes eius. Ps. 39.*

Infundendum est igitur hoc oleum in tumescentes fluctus: est, inquam, proferendum, & inuocandum sacratissimum nomen Iesu, cuius inuocatione insurgentes aduersitates, vel auferentur, vel patienter ferentur. Obseruat Beda *de tabern. Salomonis*, nomen Iesu apud Hebræos à littera *Iod*, & apud Græcos à *Iota* incipi, quæ vtraque in sua gente denarij numeri est nota; quem quidem numerum tanti faciunt prisci scriptores, vt, teste Alexandro, *Lib. 6 Gen. dier. c. 22.* illud decumanum, seu decimum vocitent, quod ingens, & amplissimũ est; & præcipuè inter fluctus maris, decimum obseruarunt esse maximum, quod astruit Ouidius, & his verbis: *Lib. 1. de Trist.*

Qui venit hinc fluctus, fluctus supereminet omnes:
Posterior nono est, vndecimoque prior.

& alibi sic scribit:

Vastius insurgens decimæ ruit impetus vndæ.

Hinc Gregorius Nazianzenus *Lib. 10. Mor. in distichis*: ait, *Doctus Gubernator decimas vndas cauet*, propterea quòd cæteris maiores & ampliores sint; quod & ipsemet Beda adnotauit, qui de mari æstuante sic loquitur. *Dein & dein fluctus ordinantur, quorum decimus est maximus.* Existente itaq; maiore ac periculosiore decimo fluctu, eoque insurgente, appositè tunc infunditur oleum, vt conquiescat. Sic, quò maior fuerit tribulatio, eò crebrior debet esse inuocatio huius nominis à numero denario inchoantis, ac oleo infuso assimilati.

Familiare fuit patribus antiquis, in suis calamitatibus petere auxilium à Deo propter nomen illius. Vnde Dauid sic precabatur. *Adiuua nos Deus salutaris noster, & propter gloriam nominis tui Domine libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum. Psal. 78.* Libenter nomen Iesu nominasset, si illud Dominus ei reuelasset; tunc enim cœpit inuocari, quãdo cœpit reuelari: & tunc auxiliatur, quando ritè inuocatur. Multũ confidebat August. in nomine Iesu; præstat illũ audire deprecantem personam Iesu, propter nomen eius Iesu. *Iesu*, inquit, *De contr. cordis c. 5. propter nomen tuum dulce, fac mihi secundum nomen tuum. Iesu, respice pie miserum, te inuocantem: Iesu nomen delectabile, nomen confortans peccatorem, & nomen beatæ spei. Quid est enim Iesus? Esto mihi Saluator benignus: noli Domine, noli attendere sic malum meum, vt obliuiscaris bonum tuum: ò bone Domine Iesu, et si ego admisi, vnde me damnare possis; tu non amisisti, vnde saluare soles.* Sic ille; docens nos quomodo sit Iesus inuocandus & exorandus. Quod

si illo

si illo inuocato nondum cesset quassatio, & tribulatio; non propterea debet cessare huius nominis inuocatio, quia nunquam nobis deerit, vel in præsenti, aut in futuro auxiliatio. Igitur sic cum Bernardo *Serm. 15. in Cant.* concludam: *Semper tibi in sinu sit Iesus, semper in manu, quò tui omnes in Iesum, & sensus dirigantur & actus.*

Plurimùm confert conscientia munda ad omnia aduersa patienter ferenda.
Caput XVII.

A ADuertens Diuus Gregorius, *Hom. 9. super Ezech.* quid possit conscientia, ait; *Nihil poterit obesse, si sola conscientia defendat.* Sed non defendet te, si accuset te, accusabit te, si peccatum sit in te. Sicut enim in externo iudicio reperiuntur accusatores qui accusant, satellites qui ligant reum, Iudex qui sententiam fert, sententia quæ pœna addicit, cruciatus qui torquet; ita si culpa sit in te, habebis intus apud te, quod accusabit, ligabit, condemnabit & castigabit te; *Nam*, inquit idem Gregorius *Lib. 25. Mor. c. 5. conscientia accusat, timor ligat, ratio iudicat, dolor excruciat*, &c.

Ipsi Ethnici agnouerunt hominem tum à bona conscientia subleuari, & defendi, tum etiam a mala vexari. Vnde Tullius, *pro Milone. Magna*, inquit, *vis est conscientiæ in utramq; partem, vt neque timeant, qui nihil commiserint, & pœnam semper ante oculos versari putent, qui peccauerint.* Plutarchus *Lib. de tranquil. anim.* quoque con-

ſcientiam mundam ab omni labe maximum eſſe adminiculum affirmat: ſed (vice verſa, *ait*, facinoroſa conſcientia inſtar vlceris in corpore pœnitentiam relinquit in anima lancinantem iugiter, impetentem, atque excarnificantem.) Arbitrabatur inſuper idem Plutarchus flagitioſos ac facinoroſos homines non indigere Deo, aut homine vltore; ſed pernicioſam ipſorum vitam omni prauitate, impietate, ac ſcelere corruptam, refertam, & contaminatam, ſatis ſuperque ad ſeipſam plectendam, ac torquendam ſufficere, iuxta illud Tullianum; *Cic. pro Roſcio*. (Sua quemque fraus, & ſuus error maximè vexat, ſuum quemque ſcelus agitat.)

Hæc malæ conſcientiæ tormenta ex antiquis nonnulli, teſte Macrobio, *Lib. 1. c. 10. de ſomn. Scip.* rectè vulturis imagine ſignificari dixerunt, iecur Tityi perpetuò dilaniantis. (Vulturem, *ait ille*, iecur immortale tondentem, nihil aliud intelligi voluerunt, quàm tormenta malæ conſcientiæ obnoxiæ flagitio, viſcera interiora rimantis, & ipſa vitalia, indefeſſa admiſſi ſceleris admonitione laniantis.) Dicere igitur poteſt quiſque peccator, quod Poeta de ſeipſo. *Ouid. lib. 1. de Ponto.*

—*Facto torqueor ipſe meo.*

Nam teſte Iſidoro, *nulla pæna grauior eſt pœna conſcientiæ.* Seneca quoque quid timendum ſit, oſtendit, *Lib. 3. de ſummo bono.* |*Lib. de moribus*. (Nullum, *inquit*, conſcium peccatorum tuorum magis timueris, quàm temetipſum: alium enim potes effugere, te autem nunquam; nequitia enim ipſa eſt ſui pœna.)

Con-

B Considerabat Diuus Chrysostomus, *Epist.7.* quid filij Iacob dixerint, dum accusarentur, quòd aureum poculum essent suffurati; *Meritò*, inquiũt, *hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum* &c. *Genes.41.* Quid illos torquebat? non furtum; non enim surripuerant huiusmodi poculum: & quamuis ab eis crimen illud exigeretur, atque ob id in iudicium traherentur, non propterea discruciabantur, quia illius criminis non erant conscij. Meritò tamen se pati fatebantur, quia in fratrem peccauerant; quod quidem peccatum nemo eis obijciebat; nemo ab eis de illo pœnas exigebat: sed solùm eos perstringebat, accusabatque cõscientia. Vnde, inquit ille doctor, *Hom.26.in Genes. misericors Deus conscientiam eiusmodi accusatorem assistere voluit, vt nunquam soli relinquamur, sed illa nobis indesinenter congrediatur, clamet, & pœnam exigat delictorum*, &c.

Si igitur nulla in te dominabitur iniquitas, nulla tibi nocebit aduersitas, licèt tibi obueniat. Vis scire, cur Sancti gaudebant in medio tormentorum? Quia nulla erat in eis culpa, propter quam talia paterentur, ideo illa omnia tormenta æquo & læto animo ferebant, non enim illis nocebant, sed conducebant. Ideo optimè consulit Isidorus, *Lib.3. de summo bono. Vis*, inquit, *nunquam esse tristis? bene viue. Secura mens tristitiam leniter sustinet.* Audita Diuus Cyprianus Valeriani Imperatoris contra se sententia respondit: *Deo gratias*; quia sciebat se omni culpa carere.

C Vide quid de animabus iustorũ dicat Sapiens, *capit. 3. Iustorum animæ in manu Dei sunt, &*

non

non tanget illos tormentum mortis. Quodnam est hoc mortis tormentum, quo non sunt iusti tangendi? nunquid iusti sicut cæteri doloribus corporis, infirmitatumque acerbitate in morte non vexantur? Imò sæpe acerbiùs. Tormentum igitur mortis, quo iusti non plectuntur, non est corporis, sed cordis, non est carnis, sed spiritus: tormentum, inquam, conscientiæ non tanget illos, cũ nullo sint obstricti crimine. Illud autem malæ conscientiæ tormentum solet tunc magis torquere, quam quarumcunque corporearum pœnarũ acerbitas, ac ipsa animæ à corpore separatio. Audi Diuum Augustinum, *In Psal.45. Inter omnes*, inquit, *animæ humanæ tribulationes nulla maior est, quàm conscientia delictorum. Si enim ibi vulnus non fuerit, vbicunque alibi passus fuerit homo tribulationes, illuc confugiet, & ibi Deum inueniet: quòd si non fuerit ibi requies propter abundantiam iniquitatis, quid facturus est? quò confugiet, cùm tribulationes cœperit pati? fugiet ab agro in ciuitatem, à publico in domum, à domo in cubiculum; à cubiculo iam quò fugiet? non habet, nisi interius ad cor suum. Quod si ibi tumultum est, si fumus iniquitatis, si sceleris flamma, illuc confugere non potest; pellitur enim inde: & cùm inde pellitur, à seipso pellitur, quò fugiturus est? quocunque enim fugerit, se trahit post se, & quocunque traxerit se, cruciat se. Arctæ igitur istæ & vehementes omnino tribulationes sunt*, &c.

Idem affirmat Gregorius, *In explan.7. Ps. pœnit. Si malæ conscientię tribulationem perferens, in arcano cordis Deum non inuenit, quoniam fortè recessit*

ab

ab hospitio cordis pro abundantia iniquitatis, quid facturus est homo? vbi consolationem inueniet? vbi requiem perquiret? Grandis tribulatio, vbi nullus euadendi aditus, vbi nulla libertatis spes, vbi nulla ereptionis fiducia. Si ad exteriora recurrit, si in transitorijs consolationem quæsierit, ibi animi afflictio vrgebit. Quæ enim in temporalibus consolatio? quale in diuitijs gaudium? nunquid nobiscum permansura sunt?

D Videntur isti doctores censere, nullum superesse homini refugium, si læsa sit conscientia. Ego autem dicerem adhuc illi superesse pœnitentiam, ad quam tanquam ad secundam post naufragium tabulam confugere poterit, quam nullo pacto relinquere debet, donec mundetur. *Naufragus,* ait Gregorius, *Ibidem. cupiens vitam in vndis seruare, semel adeptã tabulã non ante dimittit, quàm vehiculi præsidio adiutus optatũ littus attingat, &c.*

Si igitur intra te sit fumus iniquitatis, aperiendę sunt fenestræ, vt exeat fumus; aperiendum, inquam, est os tuum per confessionem, vt exeant peccata: si flamma sceleris consurgat, proijcienda est aqua, vt extinguatur, effundendæ sunt lacrymæ. Nã *lacrymę veniam non postulant, sed merentur,* inquit Ambrosius *in Lucam.* Danda est etiam eleemosyna, qua extinguuntur peccata, sacra testante Scriptura; *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis, Eccl. 3.* Atque ita tua mundabitur conscientia, quæ nihil aliud est, quã scientia & testimonium animæ, quo anima bene sibi conscia est, sibique attestatur se pure & sanctè iuxta Dei legem viuere.

Cùm

Cùm igitur magis cruciet culpa, quàm pœna, purganda est sæpe anima per confessionem sacramentalem, & alia bona opera, vt ad illam sic mundatam recurrat homo in aduersitate constitutus: quia plus lætabitur ex bona conscientia inter aduersa, quàm ex mala inter prospera. Vnde Augustinus, *De Catechumen. Tu,* inquit, *qui veram requiem, quę post hanc vitam Christianis promittitur quęris, eam inter amarissimas huius vitę molestias degustabis, iucundiusque ex bona conscientia inter ęrumnas lætaberis, quàm ex mala inter delicias,* &c. Quid enim melius, quàm: *Horat. lib. 1. Epist. 1.*

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa?

E Itaque præcedat confessio, vt sequatur consolatio. Exeat quod te intus torquet, vt cesset quod foris tibi nocet. Quia teste Gregor. *In Iob. 11. vulnera clausa plus cruciant: nam cùm putredo, quæ interius feruet, deijcitur, ad salutem dolor aperitur.* Vt sit Deus consolator tuus, esto tu accusator tui: vbi enim est culpa animam maculans, ibi nõ est Deus animam consolans. Igitur, vt ingrediatur in te Deus totius consolationis, egrediatur à te peccatum sacramento confessionis. *Nam,* ait Augustin. *Psal. 84. antequam confitearis peccata, intercluseras ad te viam Dei, non erat qua ad te veniret: confitere vitam, & aperi viam, & veniet Christus* Neque hoc latuit Poetam, cùm dicat: *Ouid. lib. 10. Met.*

Numen confessis aliquod patet. ——

Ad pœnitentiam tanquam ad consolationis portum confugiebant olim Israelitæ in afflictione existẽtes, vt liquet in historia Iudith, Machabeorum, & alibi, *Iudith 4. 1. Mach. 2. Ioan. 3. Si gens illa,*

illa, inquit Deus, *pœnitentiam egerit à malo suo, quod locutus sum aduersus eã agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitaui, vt facerem ei. Ier. 18.*

Hoc antidotum Gregorius Nezianzenus, *Orat. in plag. grand.* commendauit populo suo, cùm fruges iam maturæ grandine percussæ fuissent. *Cùm Deus*, inquit, *non nisi coactus nostris peccatis percutiat, quid afferri potest, quin natiua sua bonitate vtens, indulgentem se nobis prębiturus sit, modò nosmetipsi nostri misereamur, iustisque patris visceribus viam patefaciamus, ac proinde in lacrymis seminemus, vt in exultatione metamus, peccato medeamur, ne cum peccato conficiamur?*

F Quid præterea præstet bona, vel mala conscientia, videre licet in ipso Ioseph, & duobus illis Pharaonis Eunuchis cũ ipso incarceratis. Nullum Ioseph patrauerat crimen, idcirco nulla tristitia, nulloque mortis metu afficiebatur, quamuis carceribus mancipatus fuisset: at verò Eunuchi, quia malè sibi erant conscij, timebant, ac tristabãtur. Vnde ad illos aliquando Ioseph; *Cur tristior est hodie solito facies vestra? Genes. 40.* Si fuissent innoxij, nullo modo timuissent, nec consolatione indiguissent: nullus consolabatur Ioseph nisi propria conscientia, quæ culpa carebat. Interrogatus Bias, quidnam in vita metu vacaret, respondit: *Bona conscientia.*

Quis Petrum inter catenas, & suos carceris custodes tam securè dormientem non demiretur? *Act. 12.* Iam contra eum lata erat mortis sententia, in crastinũ erat iugulandus, gladius paratur, locus martyrij iam cõstructus, & tamen tã profundo

som-

somno sopitus erat, vt ad illum excitandum necesse fuerit latus eius ab Angelo percuti; dormiebat somno confidentiæ, sciebat enim nullum se commisisse crimen: ideo non ægrè ferebat carcerem, qui etiam patienter tolerasset mortem: non dolebat, inquam, de carcere qui tam securè dormiebat in carcere. *O quantum securitatis habent, qui sibi bene sunt conscij!* inquit D. Prosper. *Lib. 2. de vita contemp cap.* 18.

Bona conscientia est veluti perpetuum conuiuium, iuxta illud Sapientis: *Secura mens quasi iuge conuiuium. Prou.* 15. In conuiuio nihil triste auditur, omnia sunt læta, quandiu quis conuiuatur, tandiu lætatur. Quòd si fortè aliquid triste annũcietur, adsunt illicò ex amicis conuiuantibus qui consolantur, quia vt plurimùm solent amici vocari ad conuiuium. Si bona fruaris conscientia, iugi etiam frueris conuiuio, ad quod vocabitur patientia, quia, teste Augustino, *Lib de pat. cap* 5. *patientia amica est bonæ conscientiæ.* Si igitur tibi aliquid aduersi contingat, aderit statim amica patientia consolans te. Audi D. Bernardum, *Lib. de cons. Bona conscientia,* inquit, *quotidie virescit, laboribus non affligitur: afficit gaudio viuentem, consolatur morientem,* &c.

Conscientia munda non tantum consolatur, sed etiam non patitur hominem pati, quia, teste eodem Bernardo, nihil aduersi formidat. *Quid dulcius,* ait, *aut quietius bona conscientia, necque damna, nec verborum contumelias, nec quicquam aliud formidat?*

Vnde sancti viri nulla afflictionum, aut tormẽ-

torum genera timuerunt: habebant enim consciẽtiã placidã & pacatam, nulliusque peccati sibi consciã. Ideo non solùm ęquanimiter illa ferebant, verum & parui pendebant: inter quos D. Tiburtius martyr, qui, vt habent eius acta, ad Torquatũ Iudicem insultans & quasi triũphans dicebat: *Applica equuleos, suspende Christianos, damna, percute incende, vniuersa denique supplicia adhibe, decerne quicquidlibet, omnis nobis vilis est pœna, vbi pura comes est conscientia.* Tertullianus Scapulam Carthaginis Præsidem in Christianos sęuientem sic alloquebatur: *Cũ omni sęuitia vestra concertamus, etiã vltrò erumpentes, magisque damnati, quàm absoluti gaudemus. lib. ad Scap. c. 1.* Vnde tanta libertas, nisi ex recta eorũ conscientia? Meritò igitur interrogatus Periander, quid esset libertas, respõdit, (Recta conscientia.) Libere enim possunt loqui, qui rectę sunt conscientię. Hinc Plautus, *in Amph.*

Qui non deliquit, decet audacem esse, & confidenter loqui.

G Cæterùm tempore prosperitatis bene operare, vt si fortè in aduersitatem incidas, tibi sit cõsolatio bonorũ operum recordatio: sed non poteris recordari, si neglexeris bene operari. *Felix conscientia*, inquit Hieronymus, *In Isai. lib. 11. quę afflictionis tempore bonorum operum recordatur*, &c. Recordare pręcipuè tuam mundare consciẽtiã, vt valeas in te veram seruare patientientiam: imò & murum seruare æneum: sic enim à Poeta vocatur recta conscientia, *Hor. lib. 1. Epist. 1.*

—— *Hic murus aheneus esto.*

Omnia subibis, nihil tibi nocumento esse poterit,

rit, si hoc muro protegaris, qui quidem murus, si culpa destruatur, pœnitentia erigatur. Si enim tibi sit munda conscientia, habebis quod consoletur te; si praua, quod cruciet te.

Nihil magis consolabatur Iob in afflictione constitutum, quàm pura conscientia, quam quidē peccatorum suorum confessione purgauerat; quod patet his verbis; *Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celaui in sinu meo iniquitatem meā Iob. 31.* Quod exponens D. Gregor. ait; *Mirentur in eo qui volunt castitatis continentiam, mirentur integritatem iustitiæ, mirentur viscera pietatis: ego in eo nō minus admiror confessionem humillimam peccatorum, quàm tot sublimia gesta virtutum*, &c.

Quod autem bona conscientia nihil paueat, nihilque timeat, docet Bernardus, *de consid. Quid*, inquit, *securius bona conscientia? damna rerum non metuit, nec verborum contumelias, non corporis cruciatus, quæ & ipsa morte magis erigitur, quàm deprimitur.* Huic consentit Tullius, *lib. 6. Epist. fam.* ad Torquatum scribens. (Conscientia, *ait*, rectæ voluntatis maxima consolatio est rerum incommodarum.) Iuuat & Diuum Chrysostomum audire ad hoc propositum loquentem, & in quo cō-sistat tristitia, & in quo consolatio, differentem. *Nihil*, inquit, *aliud est triste, nisi Deum offendere: quod cùm aberit, non poterunt tribulationes sapientem animam contristare: sed quemadmodum, si exiguam scintillam in profundum lacum deieceris, statim extinxeris: itidem & omnis tristitiæ superabundantia in bonam missa conscientiam, extinguitur. Hom. 25. ad pop.*

Ad

Ad omnes afflictiones, & persecutiones fortiter subeundas plurimùm prodest sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum dignè sumptum. Cap. XVIII.

A DIgna Dominici corpus receptio vehementer accendit in amorem Dei, & ad ardua quæque pro Christo perferenda, magnasque vires subministrat in afflictione, vel persecutione existentibus, tum quia typus est Dominicæ passionis ratione sacrificij incruenti, in quo Eucharistia cõficitur, tum quia Christus mandauit illud in memoriam suæ passionis offerri & sumi. Poterat quidem Dominus hoc venerabile Sacramentum alio tempore instituere: verùm tempus suæ passionis expectauit: qua imminente illud instituit, eoque suos muniuit discipulos; & quid dico discipulos? Imò seipsum seipso, si sic fari liceat, roborauit, vt ostenderet eo etiam nos esse muniendos vrgente aliqua afflictione, aut persecutione. Idcirco, cùm olim à Tyrannis fideles ad tormenta, & cædem propter Christiani nominis confessionem vulgò raperentur, ne illi fortè dolorum acerbitate victi in salutari certamine succumberent, vetus in Ecclesia Catholica mos fuit, vt his Sacramentum Dominici corporis præberetur. Vnde Cyprianus, *Lib. 1. Epist. 2. Cùm ad hoc*, inquit, *fiat Eucharistia, vt possit accipientibus esse tutela, quos tutos esse contra aduersarium volumus, munimento Dominicæ saturitatis armemus.* Et alibi sic

ſcribit; *Idoneus eſſe non poteſt ad martyrium, qui ab Eccleſia non armatur ad prælium: & mens deficit, quam non recepta Euchariſtia erigit, & accendit. Ep.54. ad Corn. Pap.* Quod igitur vires ſuppeditat ad fortiter, & alacriter ferendũ martyriũ, conferet etiam ad quaſcunque tolerandas tribulationes.

B Quòd iſte panis Euchariſticus habeat vim corroborandi, indicant diuerſæ verſiones iſtius verſiculi. *Et erit firmamentum in terra in ſummis montium. Pſ.71.* vbi alia tranſlatio habet ſecundum Chaldæum; *Erit ſubſtantificus panis in terra.* Alij ſic legunt; *Erit fulciens*, ſeu, *confortans panis in terra.* Quidam verò ſic vertunt; *Erit panis robuſtorum in terra.* Vnde alibi vocatur *panis fortium*, vt notat Diuus Hieronymus, qui etiam hæc verba Dauidis; *Panem Angelorum manducauit homo Pſ. 77.* ſic vertit ex Hebræo; *Panem fortium manducauit homo.* Et vocatur panis fortium ab effectu, quia fortes illum dignè ſumentes efficit ad omnia aduerſa ſubeunda. Hinc *D*iuus Thomas *3 par. q.74. ar.3.* aſſerit, ideo Chriſtum Dominum iſtud Sacramentum inſtituiſſe in pane triticeo potiùs quàm in hordeaceo, quia frumentum magis hominem confortat, ad denotandum hunc huius Sacramenti effectum.

Secundum eundem Doctorem Angelicum *3.p. q.79. art. 2.* præfigurabatur olim huiuſmodi effectus ſubcinericio pane, quo Elias ex perſecutione impiæ Iezabelis de via feſſus miniſterio Angelorum paſtus eſt, ſic vt quadraginta dierum inediam ſuſtinuerit. Quid enim aliud deſignat panis ſubcinericius, niſi corpus Domini ſub cineribus ſpecierum

cierum panis delitescens? Si sola figura tunc Prophetam roborauit, quid modò veritas? Hoc etiam patet in alio huius Sacramenti typo, scilicet manna, quod vires integras, & sanitatem sumentium conseruabat, fortesque reddebat, ac erat facillimæ decoctionis. Nam, vt notat Genebrardus *In Psal.* 77. post Abulensem, totum sine excrementis in membrorum vertebatur substantiam. Quales vires dignè sumentibus non præbebit ipsamet veritas, istud, inquam, Sacramentum? de illo sic Laurentius Iustinianus, *De discipl. & perfect. Monast.* *Hoc Sacramentum est tanquam cellarium quoddã omnium aromatum in se continens pretiositatem, & virtutem: in ipsum qui ingrediuntur, refocillantur ab omni fatigatione, nec deficiunt, donec præsentis vitæ terminus finiatur.*

C Multa occurrunt exempla, quibus vis, & efficacia nutriendi, & corroborandi huius Diuini Sacramenti comprobatur. Narrat Sophronius, *In Prato spir. c.* 100. Petrum Ponticum sumpta Eucharistia in monte Sina, vsque Alexandriam longo, & locorum, & temporis interuallo emenso, absque vllo cibo, potuque perrexisse. In agro Tullensi puella quædam, teste Fulgosio, *Lib.* 1. duodecim annos nata, sumpta tantùm sacra Hostia sine alio cibo, & potu triennium vixit. Idem scribit sua tempestate compertum, vt Perusij Palumba mulier Interamnensis, annos nata viginti, ipsa Eucharistia, nullo alio sumpto cibo, septem annos vixerit: *ibid.* quod Innocentius Octauus Pontifex re diligenter quæsita inspexit. Heremita quidam valde pius Suitensis nomine Nicolaus, sola

Eucharistia apud Heluetios prope Vnderualdem singulis mensibus sumpta, annos quindecim, nullo prorsus alio sumpto cibo, vixisse traditur circa annum *Domini* 1465. *Vuernerius in fasciculo*. Beata Catharina Senensis, sola Eucharistia sumpta diu vixit, vti Pius Secundus suis litteris in eius canonizatione testatus est. Ita fit, vt is qui alijs cibis vim alendi contulit, ipse longè excellentior sit homini cibus nutriens, roborans, & diu seruans, maximè quando sic expedire cognoscit.

Placet hic referre, quod ab Eusebio *Lib. 9. hist. cap. 5.* refertur de sancto Luciano præsbytero, & martyre, qui cùm in carcere esset supinus, substratis acutis testulis, & pedibus in cippum iniectis, atque distractis, sine cibo, & potu, sacram Eucharistiam ardenter desiderabat, & suspensis discipulis quomodo altare illuc inferrent, ait: Mensa erit vobis hoc pectus meum; templum verò sanctum vos mihi eritis, me omni parte circundantes. Impositis igitur suo pectori signis diuini sacrificij, sublato in Cœlum obtutu, & sacro ritu precibus peractis, & ipse fuit particeps Sacramentorum, & alij distribuit, quibus maximè confortatus, tandem in hac voce, *Christianus sum*, emisit spiritum. Felix, in cuius pectus intrauit hostia, quæ supra idem pectus fuerat consecrata; & quæ illum interiùs roborauit, qui eam exteriùs portauit; diuinus ille cibus suam reficiebat mensam.

D Valdè expendenda sunt hæc Christi verba; *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Ioan. 6.* Quidam sic interpretantur, *in me manet*, quasi gutta aquæ cùm

cùm intrat in mare: *& ego in eo,* ficut virga ferrea f rtis in arundine. Gutta aquæ, fi feorfum & in ſe fola exiſtat , tenui vento, aut modico calore ſiccatur, & conſumitur: at verò, ſi in mare inijciatur, diu conſeruabitur . Sic quamuis homo per ſe fragilis ſit, poteſt tamen ſumpto hoc Sacramẽto in Chriſto exiſtere, ac proinde quibuſcunque tentationibus reſiſtere. Et ſicut arundo, licèt debilis ſit, omnique vento agitetur, tamen, ſi intra illam virga ferrea includatur, facilè poterit quoſcunq; ventorum impetus repellere: ſic homo per ſuſceptionem huius Sacramẽti habens in ſe Chriſtum, fortior efficitur ad omnes ſubeũdos labores. Vnde Beda, *lib. 5. in Luc. Si tentatio pulſauerit, inhæreamus ſtabili corde Sacramento noſtræ redemptionis.*

Vis adhuc ſcire quid Chriſtus efficiat dum manet in nobis? Audi Cyrillum; *Sedat ſæuientium membrorum noſtrorum legem, pietatem corroborat, & perturbationem animæ extinguit* . Itaque ſi aliqua animi mœſtitia afficiaris; aut aliqua calamitate premaris , ſume hoc Sacramentum, & inuenies medicamentum: nam ſecundum Ignatium. *Euchariſtia eſt pharmacum immortalitatis, mortis antidotum , medicamentum purgans vitia , & omnia pellens mala* . Pergat æger ad medicum, pauper ad diuitem , afflictus ad fontem totius conſolationis, & dicat aſſumpto, poſtquam digne ſumpſerit; *Non timebo mala, quoniam tu mecum es. Pſ. 22.*

E Aſſerit Plinius *l. 8. c. 32.* carnes ceruorum manè ſumptas habere vim expellendi febres, corpuſque corroborandi , aitque ſuo tempore fœminas

quaſdam à febribus præſeruatas, quòd ceruorum carnem deguſtare ſolitæ eſſent quotidie. *Quaſdam* (inquit) *fœminas ſcimus omnibus diebus matutinis carnem ceruorum deguſtare ſolitas, longo æuo caruiſſe febribus*. Nonne Chriſtus cerua matutina dicitur, iuxta verſionem Diui Hieronymi in titulo Pſalmi vigeſimi primi? Nam quemadmodum mitis cerua a venaticis exagitatur canibus; ſic Chriſtus matutino tempore à rabidis vexatus hominibus, domum Pilati adductus, verberibus laniatus, ad Crucẽ perlatus eſt. Vox mitiſſimæ huius ceruæ hæc eſt. *Circumdederunt me canes multi. Pſ.* 21. Heu quot illã canes circumdederunt! quam ſæuos diuino illi corpori dentes infixerunt! nec verò ab ea inſectanda deſtitere, quouſque vitam eripuerunt: huius autem ceruæ carne qui paſcitur, à diris peccati febribus præſeruatur, ac conſequenter agilis fortiſque efficitur: ſcribit enim idem auctor ceruos febriũ non ſentire morbos. *Ibidem*. Hinc Bernardus, *Serm. 1. in Cœna Domini*: *Si quis*, inquit, *veſtrum non tam ſæpe modo, non tam acerbos ſentit iracundiæ motus, inuidiæ, aut cæterorum huiuſmodi, gratias agat corpori, & ſanguini Domini, quoniam virtus Domini operatur in eo.*

Affirmat Diuus Chryſoſtomus, *Homil. 45. in Ioan.* quòd ingrediente in nos corpore Chriſti, ſtatim in fugam dæmones vertuntur, qui ſolent tentare nos, & ad impatientiæ motus impellere, qui præſentiam Chriſti verentur: Angeli verò concurrunt tanquam Dominum ſuum comitantes. Pulſis igitur malignis ſpiritibus, & præſente Domino cum Angelis ſuis, cur times? cur

doles?

doles? Non timebat Iob iuxta Dominum positus; *Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me. Iob 7.* Quasi dicat; insurgant aduersitates, vrgeant dæmones, sæuiant homines, omnis denique in me irruat dolor, horum nihil ego verebor, dummodo, Domine, sim iuxta te. Sume hoc Sacramentum, & eris non tantùm iuxta Dominum, sed intra Dominum, qui proteget, consolabitur, & roborabit te. Nam qui viuit propter Christũ, libenter patitur propter Christũ: ille autẽ viuit propter Christũ; qui manducat Christũ. Audi dicentẽ: *Qui manducat me, & ipse viuet propter me. Io. 6.* Quia sumendo hoc Sacramentũ non mutatur Christus in nos, sed nos in Christum, iuxta illud Augustini, *Lib. 7. conf. c.* 10. inducentis Christum loquentem sibi; *Non tu me in te mutabis, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.* O felicem mutationem! mutatur homo in Christum, id est, fit Christo similis. Fuit autem Christus patiens, libenter omnia opprobria, alapas, flagella, ac mortem sustinuit: similiter fiet patiens, libenterque sustinebit, qui illum dignè manducabit.

F Cuiusdam mensæ Solis meminit Diuus Hieronymus, *In Epist. ad Paulinum*, dum ait. *Apollonius perrexit Aethiopiam, vt Gymnosophistas, & famosissimam Solis mensam videret in Sabulo.* In ea noctu à diuitibus apponebantur cibi: deinde Sole lucescente, licitum erat omnibus indigenis ad illam accedere, ciboſque capere, ac illis vesci & refocillari. De illa sic Herodotus, *lib. 3. Solis* inquit, *mensa talis esse memoratur.*

Est in suburbanis pratum omnium quadrupedum assa refertum carne, quam per noctem singuli ciuium magistratus properant ponere, ad eamque, vbi illuxit, cuilibet epulatum licet accedere. Hac autem à terra reddi assiduè indigenæ aiunt. Vnde Cœlius *Lib. 29. lect. Antiq.* ait diuitum domos, omni rerum copia affluentes, expositasque inopum necessitatibus, atque alimentis, rectè dici mensam Solis. Sed multò rectiùs famosissima mensa Solis, maximi Solis, id est, Christi, mensa appellari potest, quam ipsemet noctu, hoc est, *in qua nocte tradebatur*, 1. *Cor.* 11. nobis parauit; vt postea ipso lucescente, id est, resurgente ad illam accederemus, non carnes assas, sed ipsummet Christum manducaturi: de qua mensa sic Psalmista; *Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Ps.* 22.

Non timebant antiqui ad mensam accumbentes, quia Deos suos mensæ adesse credebant: ait enim Plautus, *Menæch. sc. 1. Act.* 1.

Mos erat & mensæ credere adesse Deos.

Nihil nobis timendum occurret, si ad hanc mensam accedamus; in ea enim Christus adest, manducatur, & consolatur, sumitur & non consumitur. Mensa secundum Varronem, quasi mesa, id est, media, dicitur, quia inter duos statuitur: mediante hac mensa, id est, mediante huius Sacramenti susceptione fortes, & generosi efficimur ad omnia aduersa subeunda. *Medius vestrum stetit. Ioan.* 1. Non accedet ad te malum, nullæque tibi nocebunt aduersitates, si inter te, & illas hæc mensa, vel Christus medius steterit. Dico etiam quòd me-

mediante hac mensa, Christus nobis vnitur, vel potiùs nos Christo: nam secundum Chrysostom. *Hom. 24. in 1. ad Cor. hæc mensa est fiducia vinculum, nerui mentis*.

Inualuit quondam vsus, vt milites fortes, & prælijs explorati ad liberum conuiuium, & mensam reciperentur: vnde narrant historici, Rodericum de Biuar habuisse mensam rotundam à maioribus nostris valdè celebratam, ad quam accumbere solùm licebat ducibus, ac militibus animo & rebus gestis præstantibus. Verum aliam Christus in Ecclesia mensam erigit longè pretiosiorem: nam illa, de qua diximus, non faciebat conuiuas ex ignauis fortes, vel ex imbecillis firmos: sed illos iam strenuos ac præstantes tantùm admittebat. At Christi mensa, in qua caro eius sumenda proponitur, ideo parata est, vt fortes & generosi Christiani efficerentur, atque aduersus visibiles & inuisibiles hostes armarentur. Vnde Chrysostomus, *Hom. 61. ad pop.* sic Christum loquentem inducit; *Ego carnibus meis vos alo, & meipsum vobis appono, vos omnes generosos esse volens*. Cui non afferet robur tam eximij roboris cibus? Quē non faciet fortem panis fortium? Quem non reddet generosum, animoque forti excelsum, & caducarum rerum contemptorem, adeò generosa mensa? à qua, teste eodem doctore, *tanquam leones ignem spirantes recedimus facti diabolo terribiles. Ibidem.*

G Hinc est, quòd in primitiua Ecclesia fideles sumpto hoc diuino Sacramento tanta erant fortitudine præditi, vt nulla vi, nullis cruciatibus,

nulla Regum, & Imperatorum potentia superari potuerint. Mulieres ipsæ, ac teneræ virgines, pueri, & impuberes maxima cum animi alacritate ad vincula, ad tormenta, ad mortem tanquam ad cõuiuia properabant. Propterea, si aliqua aduersitate premaris, præmissa integra omnium peccatorum tuorum confessione, accede humiliter ad hanc mensam, & sume hoc venerabile Sacramentum, &, teste eodem Chrysostomo, *tribulationes efficientur consolationes;* præcipuè, si cogitaueris te illud recipere corpus, quod pro te flagellatum est, spinis coronatum, & cruci affixum: & quod, sicut priùs voluit accipi & manducari, quàm pati, ita illud accipias, priusquàm patiaris, vel dum pateris: vt ipsa passio tua sit consolatio; quia ideo Christus tibi seipsum præbuit, vt illius passionis recordareris: *Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis.* 1. *Cor.* 11. Sicut igitur instituto hoc Sacramento, & discipulis exhibito, libenter Christus pro nobis quæque tormenta passus est; ita sum pto eodem Sacramento, patienter pro eo omnia aduersa feramus. Vis autem scire, qua de re tantùm dolere debeas? Audi eundem doctorem; *Vnus sit nobis dolor, vna mæstitia, si hoc alimento spiritali priuemur. Hom.* 60. *ad pop.* Quia tunc robore & animi viribus ad subeundas quascunque tribulationes, priuaremur.

Illi

Illi sunt reuocandi in memoriam, qui multa patienter tolerauerunt incommoda, vt illorum exemplo, similia æquo animo feramus. Caput XIX.

IVxta Senecæ dicterium, *Epist. 25.* prodest sine dubio habere quos respicias: & præcipuè, si eadem, quæ nos ipsi patiantur, vel passi sint. *Nam*, ait Chrysostomus, *Hom. 1. ad pop. molestiarum cõmunicatio quandam affert lapsis consolationem.* Volantia animalia se vicissim alis suis feriunt: atque hoc pacto ad volandum excitantur: ille te ala sua percutit, qui verbi gratia, exemplo suæ patientiæ te ad similia ferenda accendit.

Olim Miltiades Imperator Atheniensium, vt scribit Philo, *in lib. cui titulus; Quòd omnis probus est liber.* quando Rex Persarum tam multa millia traiecit in Europam, quasi ad primum clamorem oppressurus Græciam, conuocatis socijs pugnantes gallos gallinaceos ostendit, ratus hoc spectaculum maiorem vim habiturum ad permouendos animos Græcorum, quàm orationem, nec eum fefellit sua opinio, spectata in brutis patientia, pertinacique contentione, vsque ad necem pugnantibus, inuicto pectore, correptis armis eam expeditionem susceperunt contemptis mortibus, & vulneribus. Sic Philo. Huiusmodi milites ad pugnã animabantur propositis gallis illis pugnantibus. At nobis non galli gallinacei, nec alia bruta animantia, sed homines exhibentur dimicantes, tormenta, ludibria, conuicia, filiorum mortem, bonorum iactu-

iacturam, ac similia mala, imò mortem ipsam fortiter & æquo animo ferentes, vt illorum exemplo, similia simili animo ipsi feramus.

Referunt historiographi nonnullos etiam inter Gentiles forti animo ad supplicia corpora sua tradidisse: nam Mutius dexteram suam comburendã libens in ara reliquit; Empedocles totum se Catanensium Aetnæis incendijs donauit.

Regulus, ne vnus pro multis hostibus viueret, toto corpore cruces patiebatur; ideo illum in captiuitate victorẽ appellat Tertullianus. *Apoc. c. 50.*

Anaxarchus Philosophus, teste Laertio, dum à Nicocreonte quasi in mortario pila contunderetur, sic exprobrando Tyranno loquebatur. Tunde, tunde Tyranne follem, Anaxarchum enim nõ tundis: follem vocans corpus suum, Anaxarchũ verò animam, vel potiùs animos, quos gerebat excelsos.

Quid Atticam meretricem memorem, quæ carnifice iam fatigato linguam suam postremò in Tyranni sæuientis faciem expuit, vt expueret & vocem, ne coniuratos confiteri cogeretur?

Laudatur & animi fortitudo Zenonis Eleatis, qui à Dionysio interrogatus, quidnam Philosophia præstaret, cùm respondisset, contemptũ mortis, impassibilis flagellis obiectus, sententiam suã ad mortem vsque signabat.

Quales non pertulit ærumnas celeberrimus ille Socrates, cuius exemplo, ait Apuleius, *De Deo Socratis*. Et commemoratione in nos ipsos erigimur? Talia illi pro se ipsis ad inanem quandam laudem comparandam, patiebantur: fortem igitur

illo-

illorum animum, non inane eorum intentum, imitemur.

B Nonnullos etiam nobis proponamus ex tot Sanctis, qui pro Deo, & perenni ac cœlesti gloria tam multa incommoda sunt perpessi; nam, teste Chrysostomo, *Hom. 1. ad pop. ideo Deus Sanctos tribulari permittit, vt reliqui in grauia incidentes, sufficientem mitigationem, & consolationem habeant in eos respicientes*. Veniant imprimis Abel ante oculos, qui & occisus à fratre scribitur, & non legitur reluctatus: Iacob ad memoriam reducatur, qui iam multos perpessus labores, iram etiam fratris sui potiùs eligebat mitigare, quàm fratré superare: Ioseph ad mentem redeat, qui à fratribus venditus, à sua domina falsò accusatus, & in carcerem coniectus, semper fuit patienti animo, atque ita membra sua nouerat regere, vt regenti quoque Aegyptum præfuerit: *Num.* 20 Moysem & Aaronem ante oculos deducamus qui persecutionem populi passi sunt, ad tabernaculum cucurrerunt pro ipso populo exorantes, quem fugiebant. Sancta autem eorum mens & tumorem superbientium pertulit, & tamen contra eos ad odium non erupit, *Nam*, ait Gregorius, *Libr.* 1. *in Ezech. patientia vera est, que & ipsum amat quem portat: nam tolerare, sed odisse non est virtus mansuetudinis, Sed velamentum furoris*. Samuelem cogitemus, qui de principatu deiectus à populo, cùm idem populus petijsset, vt pro eo ad Dominum preces funderet, respondit: *Absit à me hoc peccatum, vt cessem orare pro vobis. 3. Reg. 8.* Iudicabat enim peccare

pro

pro inimicis non orare. Dauid ad memoriam deducatur, qui persequentem Regem cùm posset occidere, bonum elegit, quod ipse facere tenebatur, non malum, quod ille pati merebatur, dicens: *Absit à me vt mittam manum meam in Christum Domini:* atque eum, quem persecutorem dum viueret pertulit, fleuit occisum.

Porrò, si filius, frater, aut aliquis ex parentibus, vel amicis tuis repentina, aut turpi morte sublatus est, aut soror tua fornicata fuerit, veniat tibi illicò in mentem idem Dauid, cuius filius Amnon propriam sororem Thamar violauit, propter quod & ipse iussu fratris sui Absalon interfectus est, ac tandem ipse Absalon proprijs capillis suspensus, lanceis fuit confossus, & sic miserè perijt: quæ omnia Dauid patienti animo tulit. 2. *Reg.* 13.

Si ignis domum tuam absumpsit, vel latrones substantiam tuam deprædati sunt, aut si aliquod aliud tibi infortunium obuenerit propone tibi Iob in sterquilinio iacentem, graui vlcere percussum omni medicamine, imo & linteamine carentem, testa saniem radentem per putredinem defluentem; liberis & omni substantia orbatum, ab amicis derelictum, præterquàm duris & importunis, eum potiùs ad desperationem inducentibus, quàm consolantibus: omni opere, & auxilio humano destitutum, à propria vxore derisum. Ille erat, qui, vt obseruat Gregor. *Lib.* 3. *Mor. cap.* 5. à Domino laudabatur, & tamen plagis vsque ad sterquilinium sternebatur. Et, vt cum August. *in Psal.* 30. loquar; *Humiliatus videbatur*

Iob

Iob perdita substantia sua, perditis filijs suis, perditis quę seruabat, perditis quibus seruabat, remansit sine hæreditate, & quòd tristius est, sine hęrede: remansit ad solam vxorem, non suam consolatricem, sed diaboli potiùs adiutricem. Hæc autem omnia patienti animo tulit. Si captiuitate, paupertate, aut cæcitate premaris, veniat tibi in mentem Tobias, *cap. 2.* similia passus, & cui, teste Scriptura, ideo hæc acciderunt, vt posteris patientię præberet exēplum: *Hanc autem tentationem ideò permisit Dominus euenire illi, vt posteris daretur exemplum patientiæ eius, sicut & sancti*.

C Propterea Origenes sic de sanctis viris loquitur: *Incedant primi armati: ipsos enim nobis proponimus, & videntes fortia eorum facta, ad prælium spirituale armamur, & dimicamus*. Præcedant igitur illi, quos Apostolus, *Heb.* 12. tam grauia sustinuisse commemorat, quorum *alij distenti sunt*, &c. *Alij vero ludibria & verbera experti insuper & vincula, & carceres, lapidati sunt, secti sunt tētati sunt, in occisione gladij mortui sunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes in montibus, & speluncis, in cauernis terræ*.

Loquitur hic Apostolus de multis sanctis viris veteris Testamenti, quorum aliqui *distenti sunt*, vel secundum Græcum, *tympanizati sunt*: vbi nota tympanum fuisse genus tormenti, quo homines fortiter & rigidè distēdebantur quasi in equuleo, & pulsabantur vti pelles distentæ in tympano. De illorum numero fuit Eleazarus, qui *voluntariè præibat ad supplicium*, 2 *Mach.* 6. Græcè,

cè, ἐπὶ τὸ τύμπανον, id est *ad tympanũ*: & septẽ fratres Machabęi, *c.*7. quos Antiochus Epiphanes dirè cruciauit: *flagris & taureis*, id est, neruis & loris taurorum: in tympano enim & flagris, lorisque cædebantur, & fustibus pulsabantur, & baculis, saxis, malleisque tundebantur, & quasi tympanum omnium verberibus cruciatibusque obijciebantur.

Alij verò ludibria & verbera experti, insuper & vincula, & carceres. Talis fuit Ieremias, qui cùm rebellibus Iudæis minaretur excidium Hierosolymæ, ab eis durissima est passus, scilicet probra, alapas, verbera, famem, carcerem, sæpe à toto populo reus mortis est proclamatus, ac tandem lapidibus obrutus martyr occubuit. Itaque Ieremias Christi à Iudæis afflicti expressissimus typus extitit, ac meritò ab Isidoro Pelusiota, *Lib.*1. *Epist.* calamitosissimus nuncupatur. Talis quoque fuit Michæas, qui quòd cladem prædiceret Achab Regi, ab eo in vincula coniectus, & à pseudopropheta irrisus & verberatus est. 3. *Reg.ca.vlt.* Dicat igitur Climac. *Parit talia certamina superna peregrinatio: magnorum.n. reuera est pati à suis ludibria.*

Lapidati sunt, vt Naboth procurante Iezabele, & Zacharias filius Ioiadæ Pontificis, alijque multi. *3. Reg.*21. 2. *par.*24. De Zaccharia sic Tertullianus, *Scorpiac.* S. *Zacharias*, inquit, *inter ædem & altare occiditur perennes cruoris sui maculas silicibus assignans.*

Secti sunt. Talis fuit Isaias, quem tradunt Hębræi serra dissectum esse à Manasse, quod eius, & Principum vitia acriùs, & sæpiùs obiurgasset.

Idem

Idem tradit Epiphanius, *In vita Isai.* & Sanctus Thomas; dicunt autem ferram illam fuisse ligneã; nimirum vt Isaias, qui nomine suo, Iesu Saluatoris nomen, & aduentum figurabat, morte quoq; sua materiam, & formam crucis in lignea serra figuraret; vnde carmen:

Quem populus sectum ligno sine labe repertum,
Immeritum demens, crudeli morte peremit.

D *Tentati sunt*, scilicet alij grauibus, & diuturnis calamitatibus, vt Iob: alij persecutionibus, exilijs, fame, & penuria, vti Prophetæ sub Iezabel: alij per arduam obedientiam, vt Abraham: alij omni pœnarum genere tentati sunt, vt præfati Machabæi; sed fide, & spe cœlestis gloriæ has omnes tentationes vicerunt.

In occisione gladij mortui sunt. Tales fuerunt Israelitæ illi in persecutione Antiochi, de quibus dicitur, 2. *Mach* 2. *Fiebant ergo cædes iuuenum, & seniorum, & mulierum, & natorum exterminia, virginumque, & paruulorum neces; erant autem toto triduo octoginta quinque millia interfecti*.

Circuierunt in melotis, &c. Melota dicitur ouina pellis, aut potiùs exuuium, hoc est pellis corpori ouis detracta vnà cum lana. Nam μῆλον Græcè vocatur ouis. Adde melotem per catachresim cuiusuis quadrupedis pellem significare. Hoc vili, & aspero amictu vtebantur olim Elias, Elisæus, multique alij Prophetæ, tum quia Achab, Antiochus, & alij ad extremam paupertatem eos adigebant, vt homines & hominum solatia fugere, atque in montibus, & speluncis instar ferarum oberrare, & latere cogerentur: tum quia hoc suo

vili habitu volebant docere homines, luxum vestium esse spernendum.

Vide hic quanta sint passi sancti veteris Testamenti, qui nondum viderant Christum passum, quid si vidissent? Vis videre quanti Christiani in primitiua Ecclesia pro fide Christi passi sint? Audi Tertullianum ad Scapulam Præsidem, *Lib. ad Sca. Præsi.c. 5. Quid facies de tantis millibus hominum, tot viris ac fœminis, omnis sexus omnis ætatis, omnis dignitatis, offerentibus se tibi? quantis ignibus, quantis gladijs opus erit?* Indigebat potiùs Tyrannus instrumentis torquentibus, quàm Christianis illa subire volentibus: plures erant martyres, quàm martyria; & vt cum Ambrosio loquar, *Lib. 1. offic. cap. 41. defecerunt supplicia, cessérunt tortores, non defecerunt martyres.*

Audiamus Diuum Cyprianum de martyribus sui temporis sic scribentem, *Epist. ad Martyr. & confessores. Steterunt torti torquentibus fortiores, & pulsantes ac laniantes vngulas pulsata ac laniata membra vicerunt. Inexpugnabilem fidem superare non potuit diu repetita plaga; quamuis rupta compage viscerum torquerentur in seruis Dei iam non membra, sed vulnera; fluebat sanguis, qui incendium persecutionis extingueret, qui flammas & ignes gehennæ glorioso cruore sopiret.*

E Dico itaque, si senex sis, & aliquid triste patiaris, vel aliquid tibi præter, aut contra voluntatem obueniat, propone tibi Eleazarum illum, virum ætate prouectum, & vultu decorum, qui mortem fortiter maluit subire, quàm turpiter patrijs legibus contraire; quique, teste Scriptura,

in-

intuens quemadmodum oporteret accedere, patienter sustinens, destinauit non admittere illicita propter vitæ amorem. 2. Mach. 6. Deficientibus autem propter nimiam ætatem corporis viribus, noli animo deficere, cuius tantò virtus est validior, quantò corporis debilior.

Si iuuentutis flore gaudeas, considera, quid in illa florescente ætate subierint septem illi fratres Machabæi, *qui*, ait Gregorius Nazianzenus, *Cap. 7. orat. 20. de Machab. tormenta quasi thesauros præripientes, pro magistra lege pericula subeuntes, quæ non magis illata formidabant, quam relicta requirebant.* Illis enim fuit lingua amputata, & cutis capitis abstracta, postmodùm præcisis manibus, & pedibus sartagine torreri iussi sunt; quæ omnia pro Deo obseruandæ legis gratia libenti animo subierunt.

Si mulier existas, reuoca in mentem, quid mater illorum septem filiorum præstiterit, quidque tam in se, quàm in filijs pertulerit. *Quæ*, ait Ambrosius, *Lib. 1. off. c. 41. spectabat læta filiorum quot funera, tot trophæa; & morientium vocibus, tanquam psallentium cantibus delectabatur, pulcherrimam ventris sui citharam in filijs cernens, & pietatis harmoniam omni lyræ numero dulciorem.* O virilem animum in muliebri corpore! Nam, sacra testante historia, *singulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia, & fœmineæ cogitationi masculinum animum inserens, &c. nouissimè ipsa post filios consumpta est.*

F Si adhuc puerascas, vel adolescas, ferto patienter eas quę tibi euenient aduersitates, & scito mul-

tos tuæ ætatis non tantùm mundi illecebras spreuisse, sed & multa tormenta subiisse. De Diuo Pãcratio legitur, quod nobili genere natus annorum duntaxat quatuordecim Romam se contulit, vbi suscepto baptismo, postea virili fortitudine pro Christo ceruices prębuit, vt illustrem martyrij coronã consequeretur. Recordare etiam illius adolescentis quẽ D. Hieronymus laudibus celebrat, qui seruandæ pudicitiæ gratia, linguam expuit in faciẽ blandientis mulierculæ illum tentare satagentis.

Si puella sis, vna tibi veniat in mentem, Virgo scilicet Agnes, quæ vix tredecim annos nata; *non* habuit inquit Ambrosius, *Lib. 1. de Virg. in suo corpusculo quo ferrum reciperet, habuit quo ferrum vinceret. Hæc inter cruentas carnificum impauida manus, hæc stridentium grauibus immobilis tractibus catenarum, nunc furentis mucroni militis totum offerre corpus, mori adhuc nescia, sed parata; vel si ad aras inuita raperetur, tendere, Christo inter ignes manus, atque in ipsis sacrilegis focis trophæum Domini signare victoris, nunc ferratis colla manusque ambas inserere nexibus: sed nullus tam tenuia membra poterat nexus includere.* Corpus autem suum volebat perire, quod amari poterat oculis, quibus ipsa nolebat. Tandem stetit, orauit, ceruicem inflexit, virgo permansit, & martyrium obtinuit. Hæc potuit & voluisse puella subire in illa tenera ætate; quare non tu in eadem, vel in maturiori tolerabis ea quæ tibi aduenient aduersa? Audi Augustinum *In Ps. 119.* tuam socordiam arguentem. *Tu non potes? quare ille potest? quare alter potuit? nunquid tu infirmior es illo, aut illo in valetudine?*

nun-

nunquid tu infirmior es fœminis? fœminæ potuerunt, viri non possunt?

G Si cogaris manere sub dio, extra ciuitates, oppida, omniaque ædificia, vino carere, cibisque priuari delicatis, ac mollibus vestimentis, quibus alij abundant, atque vtuntur, mentis oculos in Ioannem reducito in eremo commorantem, rigida veste indutum pauperem vitam degentem, ab omni lautitia abstinentem, à deliciis segregatum, ac tandem capite truncatum. Illum miratur Diuus Gregorius *Lib.3. Mor. c.5.* miremur, & nos, & imitemur. *Non sine grauissima admiratione*, inquit ille doctor, *perpendo, quod ille prophetiæ spiritu intra matris vterum impletus, atq; vt ita dixerim, priusquàm nasceretur, renatus, ille amicus sponsi, ille quo inter natos mulierum maior nemo surrexit, ab iniquis in carcerem mittitur, & pro puellæ saltatu capite truncatur, & vir tantæ seueritatis pro risu turpium moritur. Nunquidnam credimus aliquid fuisse, quod in eius vita, illa sic despecta mors tergeret? Sed quando ille vel in cibo peccauit, qui locustas solummodo, & mel siluestre edidit? Quid Deo vel de qualitate sui tegminis deliquit, qui camelorum pilis corpus operuit? Quid de conuersatione sua offendere potuit, qui de eremo non recessit? Quid illum loquacitatis reatus polluit, qui disiunctus longè ab hominibus fuit?* Ita Gregorius. Vbi vides Ioannem ne leui quidem famine vitam maculasse; & tamen multa aspera tolerasse: in nullo, inquam, offendisse, & in multis passum fuisse. Quanta tibi post tot commissa peccata sunt perferenda?

Porrò quærens idem doctor, cur Deus quos sibi charos in æternum conspicit, tam vehementer, quasi despiciens affligat, sic prosequitur. *Quid est*, inquit, *Ibid. quod Deus omnipotens sic vehementer in hoc sæculo despicit, quos sic sublimiter ante sæcula elegit; nisi hoc quod pietati fidelium patet, quoniam idcirco sic eos premit in infimis, quia videt quomodo remuneret in summis, & foras vsque ad despecta dejicit, quia intus vsque ad incomprehensibilia perducit? Hinc ergo vnusquisque colligat, quid illic sint passuri quos reprobat; si hic sic cruciat quos amat: aut quomodo ferientur, qui in iudicio arguendi sunt, si sic eorum vita premitur, qui ipso iudice teste laudantur.* Quid dicis ad hæc? vides probos cruciari, & tu peccator vis deliciari? Optes igitur flagellari, si cupias beari. Nam *melius est*, inquit Augustinus. *Serm. 4. de verb. Dom. vt Deus flagellet te, & recipiat te, quam parcat tibi, & deserat te.*

H Præterea, si assiduis angariis sollicitudinibus, ac præter huiusmodi innumeris agiteris incommodis, variisque afficiaris iniuriis; recordare Apostoli Pauli, qui tot tantaque pertulit, vt teste Chrysostomo, *Hom. quòd nemo læditur nisi à se ipso* omnia enumerare difficile sit. *Vide Paulum*, inquit, *quanta passus est, quæ etiam enumerare difficile est, carceres, vincula, verbera, supplicia. A Iudæis lapidatur, virgis cæditur, præcipitatur, latrones incurrit; ab inimicis, & à falsis fratribus insidias perfert: intus timores, foris pugnas patitur, famem, nuditatem, calumnias, tribulationes, bestias tolerat, & quid opus est multa dicere? quotidie moritur, & tamen in his omnibus non solùm nihil blasphemum ex ore suo*

profert,

profert, sed & gaudet, gloriatur, atque exultans dicit: Gaudeo autem in passionibus meis. Si ergo hic tanta patiens gaudebat, & gloriabatur; quæ erit venia, quæ excusatio his, qui pro paruis iniuriys, aut qualibuscunque tribulationibus, quæ vtique illis longè inferiores sunt, blasphemant? Ita Chrysostomus.

Tu nondum sicut Paulus fuisti incarceratus: quòd si fueris, nondum flagella subiisti: quòd si fortè subieris, non tot quot ipse: nec adhuc fuisti catenis vinctus, nec lapidatus; aut semimortuus relictus; nec fuisti sicut ipse in profundo maris, nec tot terras sicut ille propter Christum peragrasti. Quare ergo de minimis illis quæ pateris, conquereris, qui tibi cœlestem beatitudinem promittere non vereris.

Sic itaque cum Diuo Augustino *Serm. 16. de tempore.* exclamet vnusquisque nostrum. *Cùm tot viri, tot mulieres, & tantæ ac tam delicatæ puellæ, flammas, ignes, & bestias æquanimiter pertulerint; nescio, quà fronte, vel qua conscientia cum omnibus Sanctis partem in æterna beatitudine habere desideramus quorum exempla sequi non acquiescimus.* Excitemus nos ipsos ad sectanda illorum vestigia, ac sæpe sæpius nobis dicamus, quod eidem Augustino aliquando torpenti dictum est; *Tu non poteris quod isti, & istæ? Lib. 8. conf. c. 11.* Non est quod dicamus illas, vel illas alterius aut præstantioris fuisse naturæ; sed ingenuè fateamur maioris quàm nos fuisse patientiæ, ac purioris conscientiæ: nos verò maximæ esse mollitiei. Ideo meritò sic nos increpando inuitat Ambrosius, *Lib. de Ioseph. Imitemur Sanctorum patientiam, & cognoscamus illos*

non naturæ præstantioris fuisse, sed obseruantiæ maioris, nec vitia nescisse, sed emendasse.

Cæterùm, sentis tuam afflictionem, non sentis alienam: grauiora semper nobis videntur quæ experimur in nobis, quàm quæ videmus in alijs. Interim alios vides sua incommoda patienter tolerare: quare tu non tua? dic; *Tu non poteris quod isti & istæ?* Etsi quos vidisti impatienter tulisse, quæro, an sua impatientia illis aliquod remedium cōtulerit? Scito etiam quòd si te excrucies, nihil omnino proficies. Seipsum consolabatur D. Chrysostomus *Epist. ad Cyriac. Epist. 3. tom. 5.* propositis sibi his, qui ante ipsum passi fuerant, dum ab Eudoxia in exilium pelleretur. *Ego,* inquit, *cùm è ciuitate fugarer, nihil horum curabam, sed dicebam intra meipsum. Si Regina vult exulem, agat in exilium, Domini est terra. Et si vult secare, secet, idem passus est Isaias. Si vult in pelagus mittere, Ionæ recordabor. Si me lapidare vult, Stephanum habebo socium. Si caput tollere vult, tollat, habeo socium Ioannem. Si substantiam auferre, auferat, nudus exiui de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc.* Et tu fac similiter.

Ad patienter ferenda quæcunque aduersa, magnopere prodest pro illis gratias Deo agere.
Caput XX.

A DIuus Paulus scribens ad Thessalonicenses, sic eos hortabatur. *Semper gaudete, sine intermissione orate, in omnibus gratias agite. 1. Thes. 5.* Tria hic commendat Apostolus, scilicet, gau-

de-

dere, orare, & gratias agere. Quasi dicat: vt gaudeatis, necesse est oretis, & gratias agatis: qui enim orat, & gratias agit, cum Deo versatur, ac Deo loquitur: hæc autem sunt homini lætandi occasio. Vnde Theophylactus in hæc verba: *Iter*, ait, *monstrat Apostolus quo fiat vt semper gaudeamus, orationem nimirum quæ non cesset, atque gratiarum actionem, qui enim assueuit cum Deo versari, eique gratias agere in omnibus rebus, tanquam vtiliter contingentibus, planum est, quòd perpetuum sit gaudium habiturus.*

Et reuera vix in Scriptura reperitur gaudium & lætitia sine gratiarum actione. Apud Esdram, *cap. 12. In dedicatione muri Hierusalem requisierũt Leuitas de omnibus locis, vt facerent dedicationem, & lætitiam in actione gratiarum, & cantico, & in cymbalis.* Prædixit quoque Isaias, *cap. 51.* lætitiam quandam, quæ huic terrestri Hierusalem accidere debebat, sed non sine gratiarum actione: *Gaudium*, inquit, *& lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis.* Et, teste Ioanne, *Apoc. 7.* inter acclamationes eorum qui in cœlesti Hierusalem stabant in conspectu Throni, semper audiebatur *Gratiarum actio.* Si igitur aliqua tristitia afficiaris, non parum tibi eueniet gaudij, si Deo gratias agas.

B Antiqui Religiosi maximè lætabantur audito hoc verbo, *Deo gratias*: idcirco illud frequenter habebant in ore, eoque cũ inuicem fierent obuij, se mutuò salutabant, vti etiamnum multi faciunt. Hunc morem laudat D. Augustinus, *in Psalm. 132.* quem carpebant Circumcelliones;

sed

ſed defendit ille doctor, dicens *Qui dicit Deo gratias, gratias agit Deo. Vide ſi non debet frater Deo gratias agere, quando videt fratrem ſuum. Nũ enim non eſt locus gratulationis, quando ſe inuicem vident, qui habitant in Chriſto?* Hoc ipſum verbum magni facit idem doctor, illudq; plurimùm commendat, *in Pſ.77.* dum ait. *Quid melius & animo geramus, & ore promamus, & calamo exprimamus, quã Deo gratias? Hoc nè dici breuiùs, nec audiri lætius, nec intelligi grandiùs, nec agi fructuoſiùs poteſt Deo gratias, qui ſe tam fideli pectori ditauit.*

Prima autem quæ hoc verbo, *Deo gratias*, vſa eſt, extitit Beatiſſima Virgo Deipara, vt dicunt aliqui; dum enim ſalutabatur, aut vocabatur, reſpondebat: *Deo gratias. Barrad. tom. 1. lib 7. c. 13.* Quid de illa dicat D. Bonauentura, audiamus: *Ne fortè in ſalutatione ſua Virgo à Dei laudibus tolleretur, ſi quis eam ſalutabat, illa pro ſalutatione ſua, reſpondebat, Deo gratias.* Diuus quoque Antoninus *4. par. ſum. Theol. tit. 6.* ſic de illa ſcribit. *Virgo, cùm vocabatur, reſpondere ſolita erat, Deo gratias, vt illud modicum verbum non eſſet ſine laude Dei.* Et meritò illa eructabat, *Deo gratias*, quę erat gratia plena: & tam in proſperis, quàm in aduerſis non ceſſabat à gratiarum actione, quæ propriè ad fideles, & Chriſtianos pertinet, vt teſtis eſt Hieronymus, *In Epiſt. ad Epheſ. 5.* qui ait: *Chriſtianorum propria virtus eſt, etiam in iis quę aduerſa putant, referre gratias Creatori. Qui ſibi ſanctiores videntur, ſolent Deo referre gratias, quòd de periculis, vel miſeriis liberati ſunt: ſed, iuxta Apoſtolum, hæc virtus eſt maxima, vt in ipſis periculis,*

lis,

lis, & miserijs gratiæ Deo referantur, & semper dicamus: Benedictus Deus: minora me scio sustinere, quàm mereor: hæc ad mea peccata parua sunt: nihil mihi dignum redditur. Hic animus Christiani est, hic crucem suam tollens sequitur Saluatorem, quem nec orbitas, nec damna debilitant, quem, vt flaccus ait, si fractus illabatur orbis, impauidum ferient ruinæ.

C Sciens igitur Apostolus, quantum conducat gratiàs Deo referre, sic hortatur: *In omnibus gratias agite. 1. Theß. 5.* Et alibi vult, vt simus *gratias agentes semper pro omnibus. Ephes. 5.* Pro omnibus, inquam, & in omnibus gratiæ agendæ sunt Deo, putà tam in morbo, quàm in sanitate: tam in inopia, quàm in copia: tam in desolatione, quàm in consolatione: tam in bello, quàm in pace: tam in humiliatione, quàm in exaltatione: tam in aduersitate, quàm in prosperitate: tam in iactura, quàm in lucro. Quia non minus, imò sæpe maius donum & beneficium Dei est morbus, inopia, desolatio, bellum, humilitas, aduersitas, iactura, & similia, quàm sanitas, copia, consolatio, pax, exaltatio, prosperitas, &c. Atque hæc est, vti iucundissima, ita & sanctissima via, qua per ærumnas huius vitæ læti, & quasi ludibundi imus in cœlum, si nimirum in quauis re cum psalte canamus; *Benedicam Domino in omni tempore. Psalm. 33.* In quæ verba iuuat audire Augustinum, *in Psalm. 33. Dicis: quando benedicam Dominum? ait tibi aliquis, quando tibi benefacit, quando abundant secularia, quando multum abundat frumenti, olei, vini, auri, ar-*

gen-

genti, mancipiorum, pecorum, salusque ista mortalis inuulnerata, & incorrupta persistit, nihil immatura morte subtrahitur, felicitas tota abundat in domo, circumfluunt omnia, tunc benedices Dominum: non, sed in omni tempore; & quando ista dat, benedic, & quando ista tollit, benedic: quia ille dat, ille tollit, sed seipsum à benedicente se non tollit.

Nota hæc postrema verba: *Deus seipsum à benedicente se non tollit.* Tollantur à nobis omnia, dummodo Deus non tollatur: derelinquant nos omnia, dummodo non derelinquat nos Deus noster: non autem derelinquet, si illum etiam in aduersis non derelinquamus, sed illum benedicamus. Illum Iob non derelinquebat, qui semper illum benedicebat, atque plus meruit in aduersitate Deum benedicendo, quàm in prosperitate domũ suã egenis aperiendo: illumque non tã admiramur facultates suas amittentem, quàm ob id Deo suo gratias agentẽ. Audi Chrysost. *Hom. 2. in 2. ad Cor.* *Non perinde miror Iob domum suam egenis aperientem, vt suspicio, & celebro, quòd facultates amiserit gratias agens. Neque tu perinde magnũ fructum tuleris, si diuitias erogaueris in egenos, & tuas facultates esurientibus dissipes, quantum per hoc verbum, Deo gratias, lucraberis.*

D Existimat idem doctor, diabolum ideo petijsse, vt eidem Iob mala infligeret, quia sperabat se aliqua verba blasphemiæ ab eo auditurum: idẽque optaret à nobis dum affligamur. *Propterea,* inquit, *Hom. 20. in Epist. ad Hebr. damna nobis diabolus facit, non solùm vt pecunias nobis auferat,*

rat,

rat, sed vt per hoc nos cogat dicere aliquod blasphemum: sic in causa Iob, non hoc egit vt tantùm illum faceret pauperem, sed vt blasphemiam aliquam proferret.

Verum non blasphemiam, sed gratiarum actionem promebat, dicens: *Sit nomen Domini benedictum, Iob 1.* & sic percussus percutientem percutiebat, superbumque hostem vulnerantem vulneratus vulnerabat. *Nam*, ait Greg. *Lib. 2. Mor. cap. 12. quot voces patientię in Dei laudem beatus Iob percussus reddidit, quasi tot in aduersarij pectore iacula intorsit.*

Diuus etiam Chrysostomus, *Hom. 1. ad popul.* gratiarum actione Iob Satanæ vulnus intulisse scribit. *Hoc vulnus infer diabolo*, inquit, *ex hoc coronabatur beatus Iob, & prædicabatur, quòd cùm tentationes illatæ essent innumerabiles, & vxor quoque eum supplantare vellet, non aduersus est, sed Deo de omnibus perpetuo gratias egit: non solùm quando fuit diues, sed etiam quando erat pauper: non solùm quãdo erat sanus, sed etiam quando caro scatebat vlceribus. Hoc enim est in primis grati animi, in rebus aduersis Deo semper habere & agere gratias.*

Exẽplo etiã Christi docemur, in aduersitatibus gratias agere, qui imminẽte sua passione Deo patri gratias egit, instituens tunc nobilissimũ Ecclesię nostræ Sacramẽtum & sacrificiũ cum gratiarũ actione, Eucharistiæ scilicet, quæ idẽ est ac gratiarũ actio, vt docet idẽ Chrysost. *Hom. 26. in Matt.* dum ait: *Reuerenda ac salutaria illa mysteria, quæ in omni certè Ecclesię congregatione celebramus, Eucharistia, id est, gratiarum actio nuncupatur.*

De

De huiusmodi gratiarum actione, & quid per eam Christus nobis innuere voluerit, hæc adnotat Gregorius, *lib. 2. Mor. Christus*, inquit, *cùm appropinquaret passioni, accepto pane, gratias egit, & benedixit. Gratias itaque egit, & benedixit, qui flagella alienę iniquitatis suscepit: & qui nihil dignum percussione habuit, humiliter percussus benedixit, vt hinc scilicet ostendat, quid vnusquisque nostrum in flagello proprię culpæ facere debeat, si ipse æquanimiter flagella portat alienę culpæ: & quid in correctione faciat subditus, si in flagello positus patrem benedicit, & patri gratias filius agit ęqualis.*

E Diuus Ambrosius exponens illa verba Psalmistæ; *Memor fui nocte nominis tui*, ostendit parum esse in prosperis tantùm, & non in aduersis Domino gratias agere. *Non magnum est*, inquit, *Serm. 7 si tunc Domino gratias agas, quando in prosperis & secundis es: sed si tunc adhæreas Christo, quando te persecutio exagitat, quando aliqua procella perturbat. Amisisti filium, memento Domini Dei tui, ne in tua pręuariceris ærumna: pulsus in exilium, memento Domini Dei tui: alicuius diuitis oppressus potentia, amisisti proprias facultates, memento Domini Dei tui, ne te nox egestatis abducat à deuotionis affectu.* Tunc memor eris nocte Domini Dei tui, quando illi gratias ages in aduersis. Esto Philomelæ similis, quæ ita in caliginosæ noctis tenebris, ac in ipso auroræ, aut meridiei tempore cantat.

Dices; quam vtilitatem haurire potero ex illa gratiarum actione? Certè magnum thesaurum, ma-

magnasque diuitias, inconsumptum bonum, imò armaturam fortem lucraberis, sic enim vocat Chrysostomus gratiarum actionem; quia gratias agendo lucratur quis animam suam, quam blasphemando amittit. *Magnus thesaurus*, inquit, *Hom. 1. ad popul. magnæ diuitiæ, inconsumptum bonum, armatura fortis. Perdidisti pecunias; si gratias quidem egeris, animam lucratus es, & maiores nactus es diuitias, quia Dei beneuolentiam hausisti amplius: si verò blasphemaueris, insuper & salutem tuam amisisti, & quam habuisti animam, occidisti.*

Ex gratiarum actione, tanquam ex magno thesauro Iob cuncta quæ amiserat, in duplo recuperauit: tres pueros in camino flamma non terruit, nec tantillum læsit, quia gratiarum actione, veluti forti armatura erant induti, illamque cæteras creaturas assumere suadebant: dum ad diuinas laudes & benedicendum Dominum illas inuitabant. Vnde exclamat idem Chrysost. *Ibidem. O rem admirabilem! vinctos soluit flamma, & ipsa de reliquo à vinctis est vincta: compedes disrumpit, & talos non attigit. Erit igitur in tribulatione remissio, si semper in ea Deo gratias agamus.* Illos impij accusarunt, ligauerunt, in fornacem miserunt, & tamen nunquam blasphemauerunt aut maledixerunt; & ita laudantes & benedicentes Dominum, ignis illius camini non consumsit. Sic nec te ignis tribulationis consumet, si in illa Dominum benedixeris, illique gratias egeris.

F Quacunque igitur calamitate premaris, aut tristitia afficiaris; vel si tibi aliquid aduersi contin-

tingat, statim dic: *Sit nomen Domini benedictum*: *Iob 1.* vel, *Benedic anima mea Dominum*: *Ps.* 102. aut, *Benedictus Deus*: vel, *Deo gratias*: aut similia verba in Dei laudem, & gratiarum actionem. *Siue in donis eius*, aut Augustinus, *In Psalm. 144. siue in flagellis, lauda eum: quia laus flagellantis, medicina est vulneris*. Hoc visum fuit in Iob, cuius vulneribus nulla fuit adhibita curatio, nisi gratiarum actio. Nec tu poteris in aduersis, aut ab aduersis subleuari, vel saltem aliquid mereri, nisi in illis Deum benedicendo, & gratias agendo. Audi Chrysostomum, *Super c. 45. Gen. In aduersitate gratias afferamus Domino, vt visa gratitudine nostra, largiorem suam erga nos declaret prouidentiam.* Ideo alibi sic monet idem doctor, *In tract. de Sym. Admoneo vos*, inquit, *vt Dominum semper benedicatis. Si venerint mala, benedicite, & dissoluentur mala: si prospera venerint, benedicite, & perseuerabunt bona.* Et licèt mala non cessarent, & bona non perseuerarent, non minus est à nobis Deus benedicendus, ac illi gratiæ agendæ; vt illum iam incipiamus laudare in terris, quem desideramus laudare in cœlis. Procul igitur sint à nobis maledictiones, aut verba blasphemiæ: cùm enim *per multas tribulationes oporteat nos intrare in regnum cœlorũ*, *Act. 14.* gratias agamus Deo, qui nobis iã illud immittit, per q̃ sumus ad regnũ ingressuri: iáq. nobis accidit, sine quo non possumus ad cœlũ accedere.

Othilia virgo, referente Marulo, *Lib. 5. cap. 3.* apud Bauariam cæca nata fuerat, ac propter huiusmodi corporis vitium multa incommoda perpessa est à patre, qui eò processerat insaniæ, vt ei

ne-

necem intentaret. Illa verò in omnibus quas patiebatur angustiis, Deo gratias agens, meruit tandem, & visum recipere, & in gratiam patris redire, & quod his præstabilius, beatiusque est, in sanctarum virginum numero computari.

Vis tandem videre, quid conferat in aduersis; & propter aduersa gratias Deo agere? Audi Chrysostomum *Hom. 8. in Epist. ad Coloss.* *Nihil hac lingua sanctius, quæ in aduersis Deo gratias agit. Certè non inferior est lingua martyrum, vtraque pariter coronatur. Nam & aduersus istam instat lictor Deum per maledicentiam negare cogens; instat diabolus argutis cogitationum quæstionibus lacerãs, & animi angustijs obtenebrans. Si ergo dolores pertulerit, & gratias egerit, martyrum coronam sortitur.* Martyres in tormentis si in Deum blasphemassent, nunquam martyrij coronam meruissent; sed illam sunt adepti Deum benedicendo, illique gratias agendo. Eandem tu consequeris, si in aduersitatibus gratias agas.

Ex his, quæ hic inuiti patimur, haurire etiam vtilitatem, imò æternam salutem possumus. *Caput XXI.*

A RECte a Seneca dictum est, *Epist. 68. Patientia suadet, quod effugere non possis, quàm fortissimè ferre.* Et hic est vnus ex effectibus patientiæ, vt scilicet æquo animo feramus omnia aduersa quæ euitare non possumus, cùm ex his nõ mediocrem vtilitatem haurire valeamus. Pro-

pтereà Diuus Chrysostomus vult, vt ex necessitate voluntariam faciamus virtutem; aut quod est necessitatis, fiat per patientiam nostræ voluntatis. *Cogita*, inquit, *Hom. 64. ad popul. quòd siue velis, siue nolis calamitatem patieris. Quòd si gratè, maxima lucraberis; si verò ægrè, & impatienter feras, neque illam ita minorem facies, sed maiorem reddes procellam. Cogitantes ergo, quod necessitatis est, hoc nostræ voluntatis esse faciamus: verbi gratia, proprium quis amisit filium, alter verò substantiam, si noueris, quod semel peractum est solui non posse, licebit ex illa insanabili calamitate aliquid vtilitatis comparare, si magno & virili animo aduersos tuleris casus, & pro maledictione Deo referas laudem: hoc pacto, quæ præter spem obuenerint mala, in voluntatis officium commutabis.*

Aliquos tibi præ oculis afferre desidero, quibus coacta aduersitas, patienter tamen perpessa æternam attulit salutem. Mendicum primò attende Lazarum: pauper erat, sed non voluntarius: premebatur fame, sed præter voluntatem: vulneribus, quæ noluisset, erat plenus: iacebat humi, & ad ianuam, qui libenter intra domum iacuisset in lecto: micis carebat, qui de illis saturari cupiebat: potiùs optasset famulos pascentes quàm canes lingentes: à quopiam poscebat, quod nemo illi dabat. *Luc. 16.* Veruntamen, quia in his omnibus quæ inuitus patiebatur, fuit semper patientia munitus, nunquam blasphemasse, nemini detraxisse legitur, ab Angelis in sinum Abrahæ portari meruit. Vnde de illo Theophylactus: *Num in tantis malis Lazarus blasphemabat? num conuiciabatur? num* incef-

incessabat luxum diuitis? num inhumanitatem condemnauit? num prouidentiam Dei reprehendebat? Nihil horum, sed fortis erat, & magnæ philosophiæ,

B Idcirco meritò Chrysostomus *Hom. 1. de Lazaro & diuite*, communem orbis doctorem illum appellat. *Communis*, ait, *orbis doctor Lazarus propositus est rem quamcunque molestam patientibus*. Sed quid nos docet iste doctor? Deum in tribulationibus non incusare: diuitibus non inuidere: deneganti nobis auxilium non obtrectare, atq; libenter tolerare quæ non possumus euitare.

Nulla alia bona opera illum fecisse legimus. Hoc solùm nobis constat, quòd omnia mala sibi aduenientia, æquo animo tolerabat, sicque partem cum Abraham habere meruit. Vnde optimè de illo idem Chrysostomus, *Tom. 5. Ep. 3. ad Olympiadem. Solummodo* inquit, *patiebatur, & viriliter portabat. cùm non esset, qui curaret: tolerabat enim dolorem venientem à vulneribus, à fame, ab aspectu diuitis, & crudelitatis eius. Interim nosti quantas adipisci meruit postea coronas; & quidem nullum eius præclarum facinus inuenimus; non quòd pauperibus sit misertus, non quod oppressis affuerit, non quod aliud quid effecerit boni, sed quòd ianuæ diuitis permiserit exclusionem, & debilitatem, & canium linguas, & despectum diuitis contra se; quæ omnia laboriosa esse constabat. Magnificum autem nihil fecerat: verùm, quia tantummodò malorum istorum tristitiam fortiter pertulit, Patriarchæ, quem plurimas fecisse virtutes scimus, finem habere promeruit.*

Fortè dices, Lazarus saltem nullum patrauerat cri-

men: non mirum igitur si patienter aduersa ferendo, æternam adeptus est salutem.

Volo tibi alium exhibere, bonum scilicet latronem, qui ob multa patrata scelera cruci affixus est. Quomodo autem se in illa gesserit, & ex ea ad Paradisum cum Christo euolauerit, attentè cōsiderandum est: nam credidit, sperauit, confessus est. Quid credidit? Christum innocentem: ait enim; *Hic verò nihil mali gessit*. Quid amplius? Christum Dominum, Christum Regem, Christū Saluatorem, ac bonorum remuneratorem, hęc omnia continebat illa quam obtulit deprecatio, *Luc.* 23. *Domine, memento mei dum veneris in regnum tuum.* Vnde óptimè de illo magnus Leo, *Serm.* 2. *de pass. Quæ,* inquit, *istam fidem exhortatio persuasit? Quæ doctrina imbuit? Quis prædicator accendit; Non viderat prius acta miracula, cessauerat tūc languentium curatio, cæcorum illuminatio, viuificatio mortuorum, ea ipsa quæ mox erant gerenda, non aderant, & tamen Dominum confitetur, & Regem quem vidit supplicij sui consortem.*

Nec in illo supplicio perdidit spem: quando enim alij diffidentes clamabant; *Seipsum non potest saluum facere, Marc.* 15. ipse firma quadam in Christum confidentia gratiam, & gloriam ab eo postulabat, nec dubitabat ab eo petere veniam, qui tantam pro nobis sustinebat ignominiam: ac tunc confugiebat in eum, quando omnes fugiebant ab eo: optabat esse in illius memoria, cuius Iudæi volebant perdere memoriam: illum sperabat regnaturum, quem Iudæi amplius negabant venturum: hunc agnoscebat redimere, quem Iu-

dæi

dæi volebant interimere: illum affirmabat resurrecturum, quem ipsi nullo modo credebant victurum. Ideo ab eo meruit exaudiri, pro quo libenter sustinuisset crucifigi. Vnde meritò exclamat Augustinus, *Ser. de feria 3. in pass. Vim fecisti, credidisti, rapuisti, hodie mecum eris in Paradiso.*

Confessus est igitur Christum, vt diximus, innocentem, Regem, & Saluatorem, de qua quidem confessione sic Ambrosius, *Ser. 45. Confitetur Latro, quem discipulus abnegauit: Latro honorificat parentem, quem Iudas prodidit osculantem.* Videbat enim vulneratum, nudum, contemptum & opprobriis affectum, Regem tamen esse profitebatur. *Isai. 53* Confitetur illum primum, quem Propheta appellat nouissimum virorum. Propterea miratur Diuus Augustinus *In Ps. 39. Alij*, inquit, *non cognouerunt miracula facientem; agnouit ille in Cruce pendentem.*

D Quid præterea confessus est? Culpam. Ita de eo Chrysostomus, *hom. de bono Latrone Electus peccatum agnouit, & confessus est publicè.* Item & D. Augustinus, *In Ps. 68 Exclusit*, inquit, *iniquitatem suam, accusauit eam, & caruit ea.* Si quę habuit mēbra libera, his vsus est ad salutem suā. Nam, ait Gregorius *l. 28. Mor. c. 23. in cruce claui manus Latronis pedesq; ligauerant, nihilq; in eo a pœnis liberū, nisi cor, & lingua remanserat. Inspirante Deo totum illi obtulit quod in se liberum inuenit, vt corde crederet ad iustitiam, ore autem confiteretur ad salutem.* Fac & tu similiter. Quibuscunq; premaris afflictionibus, offer omnia Deo quæ tibi erunt libera. Si non præpediatur lingua illum lauda; peccata tua

confitere. Si solum tibi relinquatur cor liberum, corde crede, corde ora, corde benedic, corde diligas, & semper sicut iste Latro patientiam habeas. Si quæras causam tantæ patientiæ istius Latronis in suppliciis sibi debitis, dixerim ego fuisse Christi patientiam in tormentis sibi non debitis. Vidit enim Christum tam libenti animo tot ludibria, opprobria, ac crucis mortem subire, atque pro crucifigentibus orare; &, vt ait Ambrosius *Serm.45. intellexit Latro, quòd pro alienis peccatis has plagas Christus susciperet*. Voluit, inquam, ipse exemplo Christi patienter sua ferre tormenta quæ quidem se meruisse confessus est; *Nos*, inquit, *digna factis recipimus. Luc.23.*

Vis itaque tu, sicut & ille à doloribus, tormentis & angustiis tibi ob peccata tua debitis, ad eamdem peruenire gloriam? Patienter, sicut ipse, omnes animi, & corporis angustias ferto: fatere te illa mereri tormenta: blasphemantes Christum in tribulationibus increpa: ingentes Christi dolores, quos iniustè pro te sustinuit, meditare: ab illo auxilium postula: illum lauda: in illum spera, eique gratias age: atq; ita non parum ex tuis tribulationibus hauries emolumenti.

Notandum est autem, hunc Latronem in Cruce existentem nunquam petiisse, vt ex ea liberaretur, sed vt sui Christus tantùm recordaretur; *Memento mei, Luc.23.* inquit. Non erat quidem in eius potestate euitare crucem, sed erat in eius voluntate patienter subire crucem. Libenter pati voluit, quod euitare non potuit, nec poterat fugere illud ad quod damnatus erat supplicium, sed ex

illo

illo potuit sibi comparare meritum. Non potuisset impetrare a iudicibus, ne ad tempus pateretur, sed à Christo impetrauit, ne in æternum damnaretur.

Contra verò impius Latro, quia coactè, & impatienter patiebatur, postulabat ab illis tormentis eripi, dicebat enim: *Saluum fac temetipsum, & nos.* Malorum est huiusce vitæ miserias respuere, indignanter tolerare, vel tolerando blasphemare. Bonorum verò gratanter accipere, patienter ferre, atque in his semper Deum benedicere.

Sed quid huic impio sua profuit impatientia? Quid sua in Christum iactata conuicia? Quid sua sibi contulit blasphemia? Nihil penitus. Imò verò de cruce ad crucem, de tormentis ad tormẽta conuolauit, quia impatienter pœnam illam sibi debitam perferebat, a qua ore blasphemo liberari postulabat. Sic nec tibi quicquam prodest tua in tormentis, & aduersitatibus impatientia, nihil tuæ blasphemantes voces, nihil tua in Deum obmurmuratio. Vnde, teste Diuo Augustino, *Lib. 1. de Ciuit. Dei.* sicut sub vno igne aurum rutilat, palea fumat: ita sub pari pœna boni proficiunt, & mali deficiunt.

F Quæritur autem, an plus Latro martyr extiterit in sustinendis patienter pœnis sibi debitis. Diuus Augustinus *Lib. 1. de anim.* refert, Beatum Cyprianum, *Orig. tom. 7.* illum affirmare martyrem. *Latro ille*, ait, *non ante crucem Domini sectator, sed in cruce confessor à Cypriano Sancto inter Martyres computatur.* Hæc autem sunt verba Cypriani, *Serm. de Passione Domini.*

Latro factus est particeps regni, factus collega martyrij. Certum est iuxta eundem Augustinum, *Lib.3.contra Crescon. c.4.* non pœnam, sed causam martyrem facere. Veruntamen tanta fuit fides istius Latronis, tam magna illius confessio, ac tanta in cruce perferenda patientia, vt cum eodem Augustino dicamus, inuentam fuisse in eo mensuram martyris, quamuis propriè martyr non fuerit, quia pro Christo & fide eius non est mortuus. *Apud Deum*, inquit, *tantum valuit quòd confessus est Dominus crucifixum, quantum si fuisset pro Domino crucifixus. Atque ita inuenta est in eo mensura martyris, qui tunc in Christum credidit, quando defecerunt, qui futuri erant martyres*. Ita August.

Alij volunt illum fuisse martyrem desiderio, & sic intelligendum esse Diuum Cyprianum. Optasset enim nullum commisisse crimen, ob quod crucifigeretur, sed tantùm credidisse in Christum, ob quod cum ipso in cruce moreretur.

Aliqui autem re ipsa martyrem esse contendũt, quia, quando milites fregerunt Latronis crura, id non solùm effecerunt, quia ita moris erat crucifixos hoc supplicij genere, antequam morerentur, afficere; sed simul etiam ex odio in Christum, eo quòd viderant hunc Latronem eum coluisse, & tanquam Regem Cœli, & terræ confessum fuisse. *Cart. lib. 11. hom. 3. de conuers. Latron.* Cùm igitur hæc illata tormenta patienter sustinuerit propter egregiam, quàm de Christo protulerat cõfessionẽ, non dubitarem illum martyrem vocitare. Præterea magnam aduertimus in illo Latrone fortitudinem; nam & fortiter pro suo peccato supplicium, &

cruri,

crurifragium pertulit, & fortiter de Christo testimonium protulit. Secundum autem D. Thom. 2. 2. precipuus actus fortitudinis, est martyrium. Videas, queso, quomodo quis patientia, etiam in tolerandis tormentis sibi debitis, fit propè martyr.

Quicquid sit, siue vt martyr, siue vt confessor, à cruce ad lucem, à Caluario ad cœlum, à pœna ad gloriam, culpam suam agnoscens, Christum confitendo, ac illi tormenta patienter pro suis demeritis perferendo, euolauit. Inuenit in illis tormentis Paradisum. Caue, ne tu impatientia tua cum altero Latrone in tuis afflictionibus inuenias infernum. Propterea patienter aduersa sustine, illis culpam tuam agnosce, Deum semper lauda: hec in ore tuo versentur: *Digna factis recipio*, &c. *Domine, memento mei*, &c. *Sit nomen Domini benedictum*. Ac Dominum deprecare, vt omnia que pateris aduersa, ab ipso acceptentur pro pœnis peccatis tuis iustè debitis, atque ita illud erit tibi adiumentum, quod tibi priùs fuerat tormentum, ibique inuenies consolationem, vbi antea patiebaris afflictionem. Interim *deprecemur*, inquit Chrysostomus, *Conci. 1. de Lazaro. Dominum, vt Latronem & istum Lazarum pauperem imitari possimus. Si persecutio venerit, imitemur Latronẽ; si pax fuerit, imitemur Lazarũ.*

Dico itaque, omnes fideles posse in hoc mundo aliquod meritum sibi comparare ex illis aduersitatibus, & afflictionibus, in quas Deus illos etiam inuitos cadere permisit: id ipsum similiter posse eos, qui ob sua scelera sunt aliquibus supplicijs adiudicati, dummodo omnes patienter illa

aduersa ferant: verbi gratia, illi qui sunt ad triremes damnati, vel carceribus mancipati: aut qui graui & insanabili morbo laborant, si illa omnia incommoda patienti animo sustineant, applicando ea pœnis peccatis suis debitis; Deumque semper glorificent, & ipsum inuocent, vt bonus Latro, sine dubio de triremibus ad portum salutis; de carcere ad regnum; de miseria ad gloriam cõuolabunt. Idem est iudicium de alijs, qui vel vltimo supplicio afficiuntur, aut alia calamitate premuntur. Vnde Diuus Chrysost. *Epist. 3. ad Olymp. tom 5. Vt discas*, inquit, *quantum lucri afferunt passiones, etiamsi non propter Deum eas quis patiatur (neque id me hyperbolicè quis dicere credat) dummodo patienter & mansuetè ferat, & Deum in omnibus glorificet: vide Iob, qui nesciebat se propter Deũ pati, quæ patiebatur, & tamen pro his coronabatur, quòd cùm causam nesciret, patienter ferebat.*

H Plus enim potest homo mereri mala patiendo, quàm bona faciendo. Probat Gerson, ipsum Iob plus patientia sua meruisse bona sua perdendo, quàm si illa pauperibus distribuisset. Non inuocabat, nec incitabat diabolum ad sibi auferenda illa bona, & ad corpus suum flagellandum: neq; etiam Tobias seipsum excæcauit, *Tob.* 2. Ioseph seipsum non vendidit Ismaelitis, nec voluntarie ingressus est carcerem, *Genes.* 37. Dauid 1. *Reg.* 16. non quærebat, nec optabat, vt ipsũ Saul persequeretur, nec vt ei Semei malediceret: sed quæ libenter euitassent, patienter illi ferebant, quando ipsis accidebãt, ac volebant quæ noluissent: volebant, inquã, æquo animo ferre, quæ noluissent sibi accidere.

Tri-

Tribus tantùm in locis dolores reperiuntur: in tartaro, in purgatorio, in hoc sæculo. Magnum tamen inter huiusmodi dolores discrimen est. Etenim tartari dolores æterni sunt, nullumque meritum, ac nullam pœne dei iræ peccatis solutionem afferunt. Purgatorij dolores temporarij sunt, peccatisque satisfaciunt: attamen nouum meritum gratiæ, aut gloriæ minimè pariunt. Dolores verò huius sæculi pretiosissimi sunt, breui tempore cruciant, peccatis debitam pœnam soluunt, noua nobis gratiæ, gloriæque comparant merita. Quis igitur nolit hic potiùs dolores, vel tormenta, quã in tartaro, aut in Purgatorio tolerare? Quis nolit hic potiùs, quàm illo igneo Purgatorio expurgari?

Metu æternę damnationis, vel considerata æterna damnatorum pœna, omnes huius vitæ labores æquanimiter tolerantur, & voluptates spernuntur. Caput XXII.

ANNOuerat Diuus Chrysostomus, *Hom. 31. in Epist. ad Rom.* quàm vtilis esset æternæ gehennæ consideratio, tum ad abstinendum ab omnibus illecebris, tum ad quoscunque perferendos labores: ideo de illa semper & vbique colloquendum ac disputandum esse iudicabat: *Vtinã*, inquiens, *in prandijs, & cœnis, & balneis, imò & vbique de gehenna disputaretur. Nec enim mœrore affecti essemus in vita huius malis, neque in bonis illius deliciati, & lætati. Quid enim mihi potes obijcere*

cere incommodi, paupertatem, morbos, captiuitatem, corporis cæcitatem? omnia hæc comparatione futuri iudicij ridicula sunt. Continuos itaque sermones de gehenna versemus, non enim sinet in gehennam incidere gehennæ recordatio. Vbi triplex inferni considerationis commodum obserua; scilicet huius mundi prospera contemnere; aduersa facilè tolerare; & bona opera præstare, quibus à gehenna liberemur.

Et certè hæc pœnarum æternitas cogitanda est, vt voluptatem turpem dulcedinem hoc felle amarissimo repellamus. Nam, vt ait Diuus Prosper, *Lib. 3. de vita contemp. cap. 12. hæc terribilia mala, fidelium mentes salubri terrore concutiunt, & ab omnibus vitiosis delectationibus abducunt. Hæc cogitare nihil est aliud, quàm vitijs omnibus repudium dare, & omnia blandimenta carnalia refrænare.* Quis adeò insanus est, vt pro voluptate vnius diei, igneos centum annorum cruciatus ferre velit? ò insaniam hominum impiorum! pro modica voluptate in tormenta se præcipitant sempiterna. *Quis vestrum*, inquit Isidorus Clarius. *Ora. 11. vno die ignem ferre eliget accepto mille nummorum aureorum pretio? & pro longè minori re non veremini perferendi ignis periculo vosmet exponere?* Vnde & alibi adijcit, *Orat. 12. Nihil mihi videtur tam efficax ad auocandos animos ab istis caducis quàm hæc cogitatio.*

Si aliquis Iudex cuidam teterrimum carcerem, vel exquisitissimas pœnas esset interminatus, & posset ille eas cogitando vel euadere, vel diminuere, aut aliquam aliam vtilitatem ex illarum consi-

consideratione reportare, certè à tali cogitatione nunquam animum suum abduceret. Minor sanè, quòd cùm æternarum pœnarum contemplatio efficiat, vt eas euadamus, & præsentes aduersitates æquo animo feramus, pauci sint qui eas timeant, ac mente reuoluant. Hoc mirabatur Diuus Augustinus, *Serm. 18 de verb. Apost. Timet homo*, inquit, *carcerem, & non timet gehennam: timet cruciatum temporalem, & non timet pœnas ignis æterni: timet ad modicum mori, & non timet in æternum mori*.

B Solet nutrix volens paruulum ablactare, aliqua amaritudine mammillam suam perungere, qua prægustata discat infantulus deinceps à nociuo lacte abstinere. Vt ab omnibus huius vitæ voluptatibus abstineamus, necesse est æternas illas inferni amaritudines consideremus; vel expedit temporales amaritudines prægustemus, vt ab æternis liberemur. Ad hoc fortè intendebat Propheta nos adhortari his verbis; *Pone tibi amaritudinem, dirige cor tuum in viam rectam. Ier.* 31. Quasi dicat: vt recto tramite ad patriam cœlestem incedas, propone tibi æternas amaritudines. Vnde idem Aug. *Lib. de decem chordis. cap. 9. Melior est modica amaritudo in faucibus, quam sempiternum tormentum in visceribus*. Nam huius vitæ labores & dolores modicæ amaritudini similes sunt, quæ ex amara potione in faucibus residet: tormenta verò inferni non solùm fauces, sed viscera ipsa penetrant, grauissimamque illis afferunt amaritudinem.

Valdè attendendum est quod ait Sapiens; *Nec in-*

cere incommodi, paupertatem, morbos, captiuitatem, corporis cęcitatem? omnia hæc comparatione futuri iudicij ridicula sunt. Continuos itaque sermones de gehenna versemus, non enim sinet in gehennam incidere gehennæ recordatio. Vbi triplex inferni considerationis commodum obserua; scilicet huius mundi prospera contemnere; aduersa facilè tolerare; & bona opera præstare, quibus à gehenna liberemur.

Et certè hæc pœnarum æternitas cogitanda est, vt voluptatem turpem dulcedinem hoc felle amarissimo repellamus. Nam, vt ait Diuus Prosper, *Lib. 3. de vita contemp. cap. 12. hæc terribilia mala, fidelium mentes salubri terrore concutiunt, & ab omnibus vitiosis delectationibus abducunt. Hæc cogitare nihil est aliud, quàm vitijs omnibus repudium dare, & omnia blandimenta carnalia refrænare.* Quis adeò insanus est, vt pro voluptate vnius diei, igneos centum annorum cruciatus ferre velit? ò insaniam hominum impiorum! pro modica voluptate in tormenta se præcipitant sempiterna. *Quis vestrum,* inquit Isidorus Clarius. *Ora. 11. vno die ignem ferre eliget accepto mille nummorum aureorum pretio? & pro longè minori re non veremini perferendi ignis periculo vosmet exponere?* Vnde & alibi adijcit, *Orat. 12. Nihil mihi videtur tam efficax ad auocandos animos ab istis caducis quàm hæc cogitatio.*

Si aliquis Iudex cuidam teterrimum carcerem, vel exquisitissimas pœnas esset interminatus, & posset ille eas cogitando vel euadere, vel diminuere, aut aliquam aliam vtilitatem ex illarum

consi-

consideratione reportare, certè à tali cogitatione nunquam animum suum abduceret. Minor sanè, quòd cùm æternarum pœnarum contemplatio efficiat, vt eas euadamus, & præsentes aduersitates æquo animo feramus, pauci sint qui eas timeant, ac mente reuoluant. Hoc mirabatur Diuus Augustinus, *Serm. 18 de verb. Apost. Timet homo*, inquit, *carcerem, & non timet gehennam: timet cruciatum temporalem, & non timet pœnas ignis æterni: timet ad modicum mori, & non timet in æternum mori*.

B Solet nutrix volens paruulum ablactare, aliqua amaritudine mammillam suam perungere, qua prægustata discat infantulus deinceps à nociuo lacte abstinere. Vt ab omnibus huius vitæ voluptatibus abstineamus, necesse est æternas illas inferni amaritudines consideremus; vel expedit temporales amaritudines prægustemus, vt ab æternis liberemur. Ad hoc fortè intendebat Propheta nos adhortari his verbis; *Pone tibi amaritudinem, dirige cor tuum in viam rectam. Ier.* 31. Quasi dicat: vt recto tramite ad patriam cœlestem incedas, propone tibi æternas amaritudines. Vnde idem Aug. *Lib. de decem chordis. cap. 9. Melior est modica amaritudo in faucibus, quam sempiternum tormentum in visceribus*. Nam huius vitæ labores & dolores modicæ amaritudini similes sunt, quæ ex amara potione in faucibus residet: tormenta verò inferni non solùm fauces, sed viscera ipsa penetrant, grauissimamque illis afferunt amaritudinem.

Valdè attendendum est quod ait Sapiens; *Nec in-*

inferorum regnum est in terra. Quod, meo iudicio, sic potest intelligi. Non sunt super terram æterna inferni supplicia: quicquid in hac vita patimur, breui finietur; non sunt morbi, labores, aut dolores sempiterni: ideo non debemus moueri, aut conturbari, si hic quibusdam afficiamur angustijs & calamitatibus, cùm temporales & finibiles sint: imò quò maiores & intensiores, eò vt plurimùm sint breuiores. Hoc testatur Seneca: *Summi doloris*, inquit, *Epist.97. intensio citò inuenit finem.* Quidnam magnæ authoritatis vir, dum aliqua calamitate premebatur, sic seipsum consolabatur. Sicut Iob, inquiebat, mundana quorundam fœlicitate exposita, de ipsis tandem concludebat: *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Iob 21.* Ita è contra de afflictis, & miseris huius sæculi affirmare & dicere possumus: *Ducunt in malis dies suos. & in puncto ad cœlum ascendunt.* Quia si patienter præsentia mala tolerant, ab æternis malis liberabuntur, & æterna bona consequentur. Nam, teste Gregorio, *Lib.6. Mor. c.14. dum transitorio labore atterimur, à perpetuo dolore liberamur.*

Non sunt igitur tartareæ pœnæ super terram, sed infra terram, id est, in centro terræ, quò afflicti sæpe descendere debent viuentes, eas mente considerando. Hoc videbatur optare Dauid: *Descendant in infernum viuentes. Psalm.54.* vt scilicet damnatorum pœnas considerent. Sic interpretatur hunc locum Aiguanus, aliàs incognitus. *Illi*, inquit, *in infernum mortui descendunt, qui post mortem in inferno cruciantur: illi autem viui descendũt,*

qui

qui hic viuentes mentem inclinant ad ipsum meditandum. Sępe, inquam, descendant viuentes sẽper reuersuri, ne semel descendant morientes nunquam egressuri. *Descendant mente*, inquit Bernardus, *in quodam serm. in infernum viuentes, ne postea descendant morientes*.

C Descendat vnusquisque nostrum viuens in infernum, non vt Aeneas Virgilianus, sed vt prudens Christianus, immania illa supplicia percurrat, & videbit leue, vel nihil omnino esse quod patitur, si illis tormentis æternis comparetur. Vnde Chrysostomus, *Hom. 2. in Epist. 2 ad Thess. Si terribile aliquid videris, cogita gehennam, & illud deridebis*. Cogita, inquam, horrendos illos cruciatus sine fine duraturos, teterrimum illum carcerẽ, à quo nunquam damnati liberabuntur, catenas igneas, quibus ligantur, & flãmas ęternas, quibus crucientur, horribiles dęmonum visiones, quibus afficiuntur. Cogita denique damnatorum gemitus, lamenta, vlulatus, inutilia emissa suspiria, mœstitiam, dolorem, desperationem, tormentorumque acerbitatem & ęternitatem, & audi illos tibi dicentes. *Ouid. 5. Trist.*

Elige nostrorum minimum, minimumque dolorum,
Isto quo quereris grandius illud erit.

Vnde Diuus Isidorus, *Lib. 1. Soli. cap. 10.* sępe hoc dicere solebat: *Patienter leuiora portabis, si grauiorum fueris recordatus*. Verbi gratia, si hic quibusdam afficiaris doloribus, cogita intensissimos illos dolores, quos patiuntur damnati de quibus Dominus: *Congregabo super eos mala*: & Iob,

cap.

confitere. Si solum tibi relinquatur cor liberum, ex corde crede, corde ora, corde benedic, corde diligas, & semper sicut iste Latro patientiam habeas. Si quæras causam tantæ patientiæ istius Latronis in suppliciis sibi debitis, dixerim ego fuisse Christi patientiam in tormentis sibi non debitis. Vidit enim Christum tam libenti animo tot ludibria, opprobria, ac crucis mortem subire, atque pro crucifigentibus orare; &, vt ait Ambrosius *Serm.45. intellexit Latro, quòd pro alienis peccatis has plagas Christus susciperet*. Voluit, inquam, ipse exemplo Christi patienter sua ferre tormenta quæ quidem se meruisse confessus est; *Nos*, inquit, *digna factis recipimus. Luc.23.*

Vis itaque tu, sicut & ille, à doloribus, tormentis & angustiis tibi ob peccata tua debitis, ad eamdem peruenire gloriam? Patienter, sicut ipse, omnes animi, & corporis angustias ferto: fatere te illa mereri tormenta: blasphemantes Christum in tribulationibus increpa: ingentes Christi dolores, quos iniustè pro te sustinuit, meditare: ab illo auxilium postula: illum lauda: in illum spera, eique gratias age: atq; ita non parum ex tuis tribulationibus hauries emolumenti.

Notandum est autem, hunc Latronem in Cruce existentem nunquam petiisse, vt ex ea liberaretur, sed vt sui Christus tantùm recordaretur; *Memento mei, Luc.23.* inquit. Non erat quidem in eius potestate euitare crucem, sed erat in eius voluntate patienter subire crucem. Libenter pati voluit, quod euitare non potuit, nec poterat fugere illud ad quod damnatus erat supplicium, sed ex

illo

illo potuit sibi comparare meritum. Non potuisset impetrare a iudicibus, ne ad tempus pateretur, sed à Christo impetrauit, ne in æternum damnaretur.

Contra verò impius Latro, quia coactè, & impatienter patiebatur, postulabat ab illis tormentis eripi, dicebat enim: *Saluum fac temetipsum, & nos.* Malorum est huiusce vitæ miserias respuere, indignanter tolerare, vel tolerando blasphemare. Bonorum verò gratanter accipere, patienter ferre, atque in his semper Deum benedicere.

Sed quid huic impio sua profuit impatientia? Quid sua in Christum iactata conuicia? Quid sua sibi contulit blasphemia? Nihil penitus. Imò verò de cruce ad crucem, de tormentis ad tormēta conuolauit, quia impatienter pœnam illam sibi debitam perferebat, a qua ore blasphemo liberari postulabat. Sic nec tibi quicquam prodest tua in tormentis, & aduersitatibus impatientia, nihil tuæ blasphemantes voces, nihil tua in Deum obmurmuratio. Vnde, teste Diuo Augustino, *Lib. 1. de Ciuit. Dei.* sicut sub vno igne aurum rutilat, palea fumat: ita sub pari pœna boni proficiunt, & mali deficiunt.

F Quæritur autem, an plus Latro martyr extiterit in sustinendis patienter pœnis sibi debitis. Diuus Augustinus *Lib. 1. de anim.* refert, Beatum Cyprianum, *Orig. tom. 7.* illum affirmare martyrem. *Latro ille*, ait, *non ante crucem Domini sectator, sed in cruce confessor à Cypriano Sancto inter Martyres computatur.* Hæc autem sunt verba Cypriani, *Serm. de Passione Domini.*

Latro factus est particeps regni, factus collega martyrij. Certum est iuxta eundem Augustinum, *Lib.3.contra Crescon. c.4.* non pœnam, sed causam martyrem facere. Veruntamen tanta fuit fides istius Latronis, tam magna illius confessio, ac tanta in cruce perferenda patientia, vt cum eodem Augustino dicamus, inuentam fuisse in eo mensuram martyris, quamuis propriè martyr non fuerit, quia pro Christo & fide eius non est mortuus. *Apud Deum*, inquit, *tantum valuit quòd confessus est Dominus crucifixum, quantum si fuisset pro Domino crucifixus. Atque ita inuenta est in eo mensura martyris, qui tunc in Christum credidit, quando defecerunt, qui futuri erant martyres*. Ita August.

Alij volunt illum fuisse martyrem desiderio, & sic intelligendum esse Diuum Cyprianum. Optasset enim nullum commisisse crimen, ob quod crucifigeretur, sed tantùm credidisse in Christum, ob quod cum ipso in cruce moreretur.

Aliqui autem re ipsa martyrem esse contendũt, quia, quando milites fregerunt Latronis crura, id non solùm effecerunt, quia ita moris erat crucifixos hoc supplicij genere, antequam morerentur, afficere; sed simul etiam ex odio in Christum, eo quòd viderant hunc Latronem eum coluisse, & tanquam Regem Cœli, & terræ confessum fuisse. *Cart. lib. 11. hom. 3. de conuers. Latron.* Cùm igitur hæc illata tormenta patienter sustinuerit propter egregiam, quàm de Christo protulerat cõfessionẽ, non dubitarem illum martyrem vocitare. Præterea magnam aduertimus in illo Latrone fortitudinem; nam & fortiter pro suo peccato suppliciũ, &

cruri,

crurifragium pertulit, & fortiter de Christo testimonium protulit. Secundum autem D. Thom. 2.2. precipuus actus fortitudinis, est martyrium. Videas, queso, quomodo quis patientia, etiam in tolerandis tormentis sibi debitis, fit propè martyr.

Quicquid sit, siue vt martyr, siue vt confessor, à cruce ad lucem, à Caluario ad cœlum, à pœna ad gloriam, culpam suam agnoscens, Christum confitendo, ac illi tormenta patienter pro suis demeritis perferendo, euolauit. Inuenit in illis tormentis Paradisum. Caue, ne tu impatientia tua cum altero Latrone in tuis afflictionibus inuenias infernum. Propterea patienter aduersa sustine, illis culpam tuam agnosce, Deum semper lauda: hęc in ore tuo versentur: *Digna factis recipio*, &c. *Domine, memento mei*, &c. *Sit nomen Domini benedictum*. Ac Dominum deprecare, vt omnia quę pateris aduersa, ab ipso acceptentur pro pœnis peccatis tuis iustè debitis, atque ita illud erit tibi adiumentum, quod tibi priùs fuerat tormentum, ibique inuenies consolationem, vbi antea patiebaris afflictionem. Interim *deprecemur*, inquit Chrysostomus, *Conci.* 1. *de Lazaro. Dominum, vt Latronem & istum Lazarum pauperem imitari possimus. Si persecutio venerit, imitemur Latronē; si pax fuerit, imitemur Lazarū.*

Dico itaque, omnes fideles posse in hoc mundo aliquod meritum sibi comparare ex illis aduersitatibus, & afflictionibus, in quas Deus illos etiam inuitos cadere permisit: id ipsum similiter posse eos, qui ob sua scelera sunt aliquibus supplicijs adiudicati, dummodo omnes patienter illa

aduer-

aduersa ferant: verbi gratia, illi qui sunt ad triremes damnati, vel carceribus mancipati: aut qui graui & insanabili morbo laborant, si illa omnia incommoda patienti animo sustineant, applicando ea pœnis peccatis suis debitis; Deumque semper glorificent, & ipsum inuocent, vt bonus Latro, sine dubio de triremibus ad portum salutis; de carcere ad regnum; de miseria ad gloriam cōuolabunt. Idem est iudicium de alijs, qui vel vltimo supplicio afficiuntur, aut alia calamitate premuntur. Vnde Diuus Chrysost. *Epist.3. ad Olymp. tom 5. Vt discas*, inquit, *quantum lucri afferunt passiones, etiamsi non propter Deum eas quis patiatur (neque id me hyperbolicè quis dicere credat) dummodo patienter & mansuetè ferat, & Deum in omnibus glorificet: vide Iob, qui nesciebat se propter Deū pati, quæ patiebatur, & tamen pro his coronabatur, quòd cùm causam nesciret, patienter ferebat.*

H Plus enim potest homo mereri mala patiendo, quàm bona faciendo. Probat Gerson, ipsum Iob plus patientia sua meruisse bona sua perdendo, quàm si illa pauperibus distribuisset. Non inuocabat, nec incitabat diabolum ad sibi auferenda illa bona, & ad corpus suum flagellandum: neq; etiam Tobias seipsum excæcauit, *Tob.*2. Ioseph seipsum non vendidit Ismaelitis, nec voluntarie ingressus est carcerem, *Genes.*37. Dauid 1.*Reg.*16. non quærebat, nec optabat, vt ipsū Saul persequeretur, nec vt ei Semei malediceret: sed quæ libenter euitassent, patienter illi ferebant, quando ipsis accidebāt, ac volebant quæ noluissent: volebant, inquā, æquo animo ferre, quæ noluissent sibi accidere.

Tri-

Tribus tantùm in locis dolores reperiuntur: in tartaro, in purgatorio, in hoc sæculo. Magnum tamen inter huiusmodi dolores discrimen est. Etenim tartari dolores æterni sunt, nullumque meritum, ac nullam pœne debitæ peccatis solutionem afferunt. Purgatorij dolores temporarij sunt, peccatisque satisfaciunt: attamen nouum meritum gratiæ, aut gloriæ minimè pariunt. Dolores verò huius sæculi pretiosissimi sunt, breui tempore cruciant, peccatis debitam pœnam soluunt, noua nobis gratiæ, gloriæque comparant merita. Quis igitur nolit hic potiùs dolores, vel tormenta, quã in tartaro, aut in Purgatorio tolerare? Quis nolit hic potiùs, quàm illo igneo Purgatorio expurgari?

Metu æternę damnationis, vel considerata æterna damnatorum pœna, omnes huius vitæ labores æquanimiter tolerantur, & voluptates spernuntur. Caput XXII.

ANOuerat Diuus Chrysostomus, *Hom. 31. in Epist. ad Rom.* quàm vtilis esset æternæ gehennæ consideratio, tum ad abstinendum ab omnibus illecebris, tum ad quoscunque perferendos labores: ideo de illa semper & vbique colloquendum ac disputandum esse iudicabat: *Vtinã,* inquiens, *in prandijs, & cœnis, & balneis, imò & vbique de gehenna disputaretur. Nec enim mœrore affecti essemus in vitæ huius malis, neque in bonis illius deliciati, & lætati. Quid enim mihi potes obijcere*

cere incommodi, paupertatem, morbos, captiuitatem, corporis cęcitatem? omnia hæc comparatione futuri iudicij ridicula sunt. Continuos itaque sermones de gehenna versemus, non enim sinet in gehennam incidere gehennæ recordatio. Vbi triplex inferni considerationis commodum obserua; scilicet huius mundi prospera contemnere; aduersa facilè tolerare; & bona opera præstare, quibus à gehenna liberemur.

Et certè hæc pœnarum æternitas cogitanda est, vt voluptatem turpem dulcedinem hoc felle amarissimo repellamus. Nam, vt ait Diuus Prosper, *Lib. 3. de vita contemp. cap. 12. hæc terribilia mala, fidelium mentes salubri terrore concutiunt, & ab omnibus vitiosis delectationibus abducunt. Hæc cogitare nihil est aliud, quàm vitijs omnibus repudium dare, & omnia blandimenta carnalia refrænare.* Quis adeò insanus est, vt pro voluptate vnius diei, igneos centum annorum cruciatus ferre velit? ò insaniam hominum impiorum! pro modica voluptate in tormenta se præcipitant sempiterna. *Quis vestrum,* inquit Isidorus Clarius. *Ora. 11. vno die ignem ferre eliget accepto mille nummorum aureorum pretio? & pro longè minori re non veremini perferendi ignis periculo vosmet exponere?* Vnde & alibi adijcit, *Orat. 12. Nihil mihi videtur tam efficax ad auocandos animos ab istis caducis quàm hæc cogitatio.*

Si aliquis Iudex cuidam teterrimum carcerem, vel exquisitissimas pœnas esset interminatus, & posset ille eas cogitando vel euadere, vel diminuere, aut aliquam aliam vtilitatem ex illarum

consi-

consideratione reportare, certè à tali cogitatione nunquam animum suum abduceret. Minor sanè, quòd cùm æternarum pœnarum contemplatio efficiat, vt eas euadamus, & præsentes aduersitates æquo animo feramus, pauci sint qui eas timeant, ac mente reuoluant. Hoc mirabatur Diuus Augustinus, *Serm. 18 de verb. Apost. Timet homo*, inquit, *carcerem, & non timet gehennam: timet cruciatum temporalem, & non timet pœnas ignis æterni: timet ad modicum mori, & non timet in æternum mori*.

B Solet nutrix volens paruulum ablactare, aliqua amaritudine mammillam suam perungere, qua prægustata discat infantulus deinceps à nociuo lacte abstinere. Vt ab omnibus huius vitæ voluptatibus abstineamus, necesse est æternas illas inferni amaritudines consideremus; vel expedit temporales amaritudines prægustemus, vt ab æternis liberemur. Ad hoc fortè intendebat Propheta nos adhortari his verbis; *Pone tibi amaritudinem, dirige cor tuum in viam rectam. Ier.* 31. Quasi dicat: vt recto tramite ad patriam cœlestem incedas, propone tibi æternas amaritudines. Vnde idem Aug. *Lib. de decem chordis. cap. 9. Melior est modica amaritudo in faucibus, quam sempiternum tormentum in visceribus*. Nam huius vitæ labores & dolores modicæ amaritudini similes sunt, quæ ex amara potione in faucibus residet: tormenta verò inferni non solùm fauces, sed viscera ipsa penetrant, grauissimamque illis afferunt amaritudinem.

Valdè attendendum est quod ait Sapiens; *Nec in-*

qui hic viuentes mentem inclinant ad ipsum meditandum. Sępe, inquam, descendant viuentes sẽper reuersuri, ne semel descendant morientes nunquam egressuri. *Descendant mente*, inquit Bernardus, *in quodam serm. in infernum viuentes, ne postea descendant morientes*.

C Descendat vnusquisque nostrum viuens in infernum, non vt Aeneas Virgilianus, sed vt prudens Christianus, immania illa supplicia percurrat, & videbit leue, vel nihil omnino esse quod patitur, si illis tormentis æternis comparetur. Vnde Chrysostomus, *Hom. 2. in Epist. 2 ad Thess. Si terribile aliquid videris, cogita gehennam, & illud deridebis*. Cogita, inquam, horrendos illos cruciatus sine fine duraturos, teterrimum illum carcerẽ, à quo nunquam damnati liberabuntur, catenas igneas, quibus ligantur, & flãmas ęternas, quibus cruciantur, horribiles dęmonum visiones, quibus afficiuntur. Cogita denique damnatorum gemitus, lamenta, vlulatus, inutilia emissa suspiria, mœstitiam, dolorem, desperationem, tormentorumque acerbitatem & ęternitatem, & audi illos tibi dicentes. *Ouid. 5. Trist.*

Elige nostrorum minimum, minimumque dolorum,
Isto quo quereris grandius illud erit.

Vnde Diuus Isidorus, *Lib. 1. Soli. cap. 10.* sępe hoc dicere solebat: *Patienter leuiora portabis, si grauiorum fueris recordatus*. Verbi gratia, si hic quibusdam afficiaris doloribus, cogita intensissimos illos dolores, quos patiuntur damnati de quibus Dominus: *Congregabo super eos mala*: & Iob, *cap.*

cap. 5. Irruet super eos omnis dolor. Quia in omnibus potentijs animæ, & in omnibus partibus suorum corporum acerbissimos patientur dolores, propter quos clamabunt, & non exaudientur; *Vos clamabitis præ dolore. Isai. 65*. Clamat, & in æternũ clamabit diues ille epulo; *Crucior in hac flamma. Luc. 16.* Satius tibi sit cruciari temporaliter in lecto, quàm æternaliter in flamma. Hos patere dolores, ne cogaris sine fine clamare; *Dolores inferni circundederunt me. Psalm 17*. Tanti erunt inferni dolores, vt vnusquisque damnatorum mori; imò ratione tam grauium suppliciorum annihilari desideret. *Desiderabunt mori*, ait Ioannes, *& fugiet mors ab eis. Apoc. 9.* Desiderabunt, inquam, mori ne ampliùs patiantur, qui hic cupiebãt viuere, vt ampliùs deliciarentur. Vnde Aug. *Lib. de miser. huius mundi O mors! quàm dulcis es quibus tã amara fuisti: te solam desiderant, qui te vehementer oderunt*. Non possunt verbis explicari, & dinumerari quæ à damnatis in inferno tolerantur: exclamet igitur Sybilla apud Virgilium, *Aeneid. 6.*

Non mihi si linguę centum sint, oraque centum,
Omnia pœnarum percurrere nomina possem.

His itaque consideratis, patienter quamcunque infirmitatem, omnesque tolerabis dolores, dicesque cum Augustino: *Hic vre, hic scinde, hic seca, dummodo Domine in ęternum parcas*. Scito omnia tormenta, omnia martyria, quæ in hac vita excogitari possunt, comparatione minoris pœnæ inferni solatia & delectationes esse. Hoc testatus est quidam in obitu Sancti Hieronymi ad vitam re-

uocatus, & à Beato Cyrillo interrogatus. Ergo, *elige tibi* ait idem Augustinus, *vnum de duobus*, *aut temporalem dolorem*, *aut æternum laborem*.

D Quales, paupertates, & quantos subirent labores damnati, si in hanc vitam reuerterentur? Sane si daretur optio, libenter eligerent per centum millia annorum acerbissimos cruciatus, omnimodã paupertatem, omniaque genera contumeliarum, ac afflictionum perpeti, omnique consolatione priuari, dummodo possent ab illis supplicijs æternis eripi, & vitam æternam consequi. Hoc agnouit Poeta;

—— *Quàm vellent æthere in alto*
Nunc & pauperiem, & duros perferre labores.

Si igitur paupertate, fame, sitive premaris, recordare qualem famem, qualemque sitim damnati in inferno patiantur. Vide quid illis per Prophetam dicatur. *Ibi moriemini fame, & siti. Ierem.* 44. Similiter, & per Iobũ *c.* 18. *Exardescet cõtra eos sitis, & attenuabitur fame robur eorum, & inedia inuadet costas eorum*. Tanta erit illorum fames, vt teste alio Propheta, *vnusquisque carnem brachij sui voret*. *Isai.* 9. Nunquam potuit, nec poterit epulo guttulam aquæ ab Abraham obtinere: fugit ab eis omne quod refrigerare, & reficere potest. Si insuper tibi in hoc mundo nihil succedat ad nutũ, sed omnia præter, vel contra voluntatem tuam accidant; cogita, damnatos nihil penitus posse consequi ex his omnibus quæ desiderant; attende, nihil fuisse huic diuiti Epuloni concessum ex his quæ postulauerat etiam pro vtilitate suorum fratrum. *Quid grauius*, in-

quit Isidorus Clarius, *Orat.* 12. *quàm semper velle, quod nunquam erit; & semper nolle, quod nunquam non erit? In æternum peccator non assequetur quod vult, & quod non vult nihilominus in æternum cogetur pati.* Idque sine merito, & absque spe retributionis, aut euasionis. Tu verò, si huius vitæ aduersa patienter feras, non carebis mercede: hoc enim pacto, & gehennam poteris euitare, & gloriam æternam comparare.

Denique, si æterna supplicia cogitatione sæpe versentur, mortifera crimina facilè Deo opitulante per pœnitentiam animo extrudentur. Vrget infirmum morbus ad corporis purgationem, vrget sanitatis cupiditas, vrget mortis metus, vrget vitæ protrahendæ desiderium ad amaram potionem; vrgeant etiam nos morbi animi, vrgeat æternæ mortis, æternique cruciatus horror, vrgeat æternæ vitæ, æternæque gloriæ consequendæ spes ad omnes subeundos labores, ad bona opera peragenda, & ad debitam pœnitentiam persoluendam. Audiamus Diuum Ambrosium ad virginem lapsam, *c.* 8. & ad vnumquemque nostrum. *Si animo conceperis*, inquit, *quia necesse est prauaricatricem animam tartareis pœnis, & gehennæ ignibus tradi; nec aliud remedium constitutum esse post baptismum, quàm pœnitentiæ solatium; quantamuis afflictionem, quantumuis laborem subire esto contenta, dummodo ab æternalibus pœnis libereris.*

Con-

Considerata huius vitæ breuitate, omniumque temporalium volubilitate, prospera libenter negliguntur, & aduersa, quæ parua etiam sunt durationis, patienter feruntur. Cap. XXIII.

A EGregie argumentatur Apostolus, dum sic ad Corinthios scribit. *Hoc itaque dico fratres, tempus breue est; reliquum est, vt qui habent vxores, tanquam non habentes sint; & qui flent, tanquam non flentes; & qui gaudent, tanquam non gaudentes; & qui emunt, tanquam non possidentes; & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur: præterit enim figura huius mundi.* 2. *Cor.* 7. Huius autem argumenti hoc est antecedens, *tempus breue est*, quod ita verum est ac ipsa experientia compertum, vt rationibus comprobare necesse non sit: illud, inquam, antecedens ab omnibus conceditur & admittitur; imò ab his, qui finem vitæ & mortem attendere non curant; *Exiguum, & cum tædio est tempus vitæ nostræ. Sap.* 2. Conceditur etiam ab ipsis damnatis, qui apud Sapientem, *c.* 5. quàm citò & breuiter transierit huius vitæ tempus, fateri coguntur, comparantes illud rebus omnibus quæ citò transeunt, veluti tenui vmbræ, nuncio præcurrenti, naui mare secanti, aut transuolanti, sagittæ emissæ, lanugini, spumæ, fumo, vento, hospitio diei vnius & similibus. Conceditur & ab ipso Iobo, *breues dies hominis sunt*: vel secundum origina-

ſe Hebræum, *decurtati*, ſeu *præciſi ſunt*. Quaſi dicat: longiori tempore homines olim viuebant; nã aliqui ad annum ferè milleſimum perueniebant: nunc autem ita à Deo decurtata, & præciſa eſt vita hominum, vt pauci ſint qui ſeptuageſimum annum attingant, ita adhuc in poſterum decurtabitur, & abbreuiabitur, vt ſecundum aliquos, antequam mundus finiatur, vix poſſint homines ad annum trigeſimum quintum peruenire; eiſque tunc vſurpare licebit illud Plinij *Iun. l. 2. Dimidio vitæ viuimus*.

Adeò breuis, euanida, & momentanea eſt vita noſtra, vt ipſe Quintilianus ſic declamare audeat: *Tota vita hominis, vnus eſt dies. Declam.* 4. Hinc Pindarus *In Pythiis*, vocat nos, *vnius diei homines*: Quàm paruæ ſit durationis vita noſtra, oſtendit Diuus Iacobus, *cap. 4.* cùm ait; *Quid enim eſt vita noſtra? vapor eſt ad modicum parens*. Alludit fortè ad illud prouerbium apud Varronem; *Homo bulla*: quòd ſcilicèt ſimilis bullæ vita hominis ſit fluxa, & momento caduca: eſt enim bulla tumor quidam excreſcens in aqua qui repentè euaneſcit. Vnde Bernardus, *In quibuſdam dictis*: *Verè breue eſt omnino tempus noſtrum: infelix perinde, qui in huius vitæ lubrico fidens, periturâ inſumit operã, nec aduertit, quoniam vapor eſt, & ad modicum parens*.

B Quid verò inter alia ex illo antecedente ſequatur, oſtendit Paulus cùm ſic inferat; *Reliquum eſt*, id eſt, ergo, *qui flent, tanquam non flentes ſint*. Quaſi dicat: qui laboribus, & tribulationibus vexati flent, fleant ac ſi nihil paterentur, quia trãſeunt etiã velociſſimo curſu tribulationes, ſicut

reliqua

reliqua omnia, sicut vita ipsa. Vnde *& qui gaudent, tanquam non gaudentes sint*, id est, qui prosperitatibus gaudent, recordentur quòd citò euanescent illæ prosperitates: nam quicquid est in hac vita, momentaneum est, ac citò transit. Ideo Christus volens discipulos suos animare ad omnia aduersa fortiter subeunda, ac prospera parui pendenda, bis apud Ioannem *cap.*16. vsus est hoc verbo, *modicum:* vt innueret tum aduersitates, tum prosperitates huius vitæ modico tempore duraturas. Aptè igitur Augustinus *In Ps. 109.* præsentem vitam torrenti similem esse scribit; *Sicut torrens*, inquit, *pluuialibus aquis colligitur, redundat, perstrepit, currit, & currendo decurrit, id est, cursum finit: sic est omnis iste cursus mortalitatis. Nascuntur homines, viuunt, moriuntur, & aliis alii nascuntur.*

Quid hic tenetur? quid hic non decurrit? quid nō quasi de pluuia collectum sit in mare, in abyssum? Hinc in huius rei figuram 3. *Reg.*17. torrens ille de quo bibebat Helias, paucorum dierum spatio siccatus dicitur, quemadmodum expēdit Hieronymus, *In Ps. 109. Audientes*, inquit, *torrentes huius sæculi, nolite desperare, frequenter hic torrens deficit, videtur quidem tumescere, videtur habere aquas multas: sed citò deficit, si sustineas: vnde, & Heliæ defecit aqua torrentis.* Attalus apud Senecam *Epist. 110.* paucis, & pulchrè res huius vitæ describit. *Quid miraris? pompa est, ostenduntur istæ res, non possidentur, & dum placent, transeunt.* Dum tentaret dæmon Christum Dominum, *ostendit ei omnia regna mundi, Matth. 4.* non dedit, sed ostendit; promittebat quæ non possidebat,

non enim possunt dari, quæ non possunt possideri: vnicum est regnum, nimirum cœleste, quod cũ firmum & stabile sit, verè possidetur; terrena verò, cùm fluxa sint, non possunt, nec merentur possideri, licèt per transennam tantùm possint videri. De illo stabili regno sic alibi Christus, *Regnum meum non est de hoc mundo. Ioan 18.*

Nota torrentis appellationem conuenientiùs laboribus huius vitæ accommodari, quam appellationem fluminis, ea potissimum de causa, quòd torrens quamquam multùm intumescat, cùm tamen aquam habeat collectitiam, non manantem ex fonte, citò defluit, & siccatur: sic enim omnes huius vitæ calamitates, quasi repentè excitatæ, & primo ipso aspectu grauissimæ, quàm citissimè Deo suis opitulante dissipantur; & non tantùm aduersitates, sed & huius seculi prosperitates citò præterfluunt.

C Vellem te diligenter attendere quæ ad hoc propositum à Seneca *Epist. 59. ad Lucil.* dicuntur qui miratur quòd ea amemus, quæ fluxa, & fugacissima sunt. *Quicquid vides*, inquit, *currit cum tempore. Nihil ex his quæ videmus, manet. Ego ipse dum loquor mutari ista, mutatus sum. Hoc est, quod ait Heraclitus: In idem flumen bis non descendimus: manet enim idem fluminis nomen, aqua transmissa est. Hoc in amne manifestius est quàm in homine; sed nos quoque non minùs velox cursus prateruehit: & ideo admiror dementiam nostram, quod tantopere amamus rem fugacissimam, corpus, &c. Igitur ista imaginaria sunt, & ad tempus aliquam faciem ferunt; nihil horum stabile ac solidum est,*

est , & nos tamen cupimus tanquam aut semper futura, aut semper habituri. Mittamus animum ad illa quæ æterna sunt: miremur in sublime volitantes rerum formas, Deumque inter illas versantem. Hæc ille, & verissimè, & Christianissimè.

Quòd si Ethnicum audire renuas, cogita quid antecedenter dixerit Apostolus: *Præterit figura huius mundi*. Figura ad scenam tragicam spectat, vbi alter figuram Regis, alter vero serui gerit: est enim iste mundus instar scenæ, in qua peragitur fabula vitæ huius: homines personæ sunt; intrant alij, abeunt isti: *Generatio præterit, generatio aduenit. Eccles. 1.* Locus theatri est terra; *Terra autem in æternum stat*. Duæ in scena sunt portæ; ingredientibus ortus, siue natiuitas: egredientibus occasus, siue mors, vestes quisque hic commodato accipit. *Nihil enim intulimus in hunc mundum. 1. Timot. 6.* Qui Regem agit, non aufert secum purpuram, quam hic gestauit. *Nec auferre quid possumus. Ibidem.* Breui finitur hæc Comœdia, qua finita, vbi Rex? vbi seruus? *vbi sunt principes gentium? Baruch. 3.* Rex non ampliùs imperat, nec seruus ministrat. Sicut igitur qui Regem agit, non habet vnde glorietur: nec qui pauperem agit, vnde tristetur, cùm illius regnum, huius verò paupertas breuis sint durationis: ita nullus est, qui debeat tristari, quòd priuetur prosperis, vel agitetur aduersis, cùm hæc omnia citò transeant. *Virg. 1. Aeneid.*

O passi grauiora, dabit Deus his quoque finem.

Audiendus est Basilius *In Ps. 1.* qui de hac vi-

ra sentiat. *Vidisti, inquit, de via plantam herbam, aquam, aut aliud quiduis non indignum spectatu. Nonnihil hinc decerpsisti oblectationis? Hac interim abs te defluxerunt. Rursus in lapides incidisti, cùm in colles, in præcipitia, scopulos, vel ligna acuminata, aut fortè in feras incurristi, reptilia, spinas. Hinc nonnihil contraxisti mœroris? Mox ista reliquisti. Talis est vita præsens, quæ nec delectabilia, nec rursus acerba, & tristia diu retinet.*

D Referens Diuus Chrysostomus *Hom. 39. ad pop.* supradicta verba Apostoli, sic scribit. *Cum audieris, quòd transit, quid amplius iam quæris? Cũ audieris, quòd figura sunt omnia humana veritate carentia, quare sponte sustines deceptionem, non cogitans eorum mutabilitatem, & instabilitatem? quare non transfers desiderium tuum ad illa in æternum manentia, & mutationem non admittentia?* Eruditissimus Lipsius sæpe dicere solebat, atq; hoc diu præmeditãdũ suo sepulchro inscribi iussit.

Humana cuncta, fumus, vmbra, vanitas,
Et scena imago, &, verbo vt absoluam, nihil.

Fertur quendam cordatum, & prudentem virum cùm pluribus in dies, maioribusque à Rege suo beneficiis afficeretur, interrogatum, quid amplius optare posset, nihil aliud respondisse, nisi clauum vnum; significare volentem timere se volubilitatem illius rotæ, & mundanæ felicitatis, ne, qui in summo erat rotæ, mox ad infima præcipitaretur: quo circa optabat clauum, quo infixo totam eius volubilitatem sisteret. Verùm ita fortuna, ac omnia humana rotant, vt nullo clauo retineri valeant. Audi quendam apud Plutarchum *Lib. de tranquil.*

tranquil. anim. post deperditas opes: *Sciebam precarias me opes, nec trabali clauo fixas, vt aiunt, possidere, omninoque vtendas accepisse.* Propterea non doluit illis amissis.

E Cur autem huius mundi res fluxę sunt, mutationique obnoxię, rationem assignat Gregorius Nazianzenus, *Tractat. de vitę itineribus*, dum Christo sic loquitur. *Non sine magna sapientia hoc à te Christe constitutum est, vt res omnes huius vitę incertę atque instabiles sint: nempe vt rerum firmarum, stabiliumque amore ac desiderio inardescamus, & vt discamus à stultę carnis cogitatione mentem erumpere, vitam ab hac vita alienam ducere, ac denique cum altero mundo mundum hunc commutando, difficultates omnes huius vitæ, molestiasque forti animo perferre.* Nam vix humana mens ab amore transeuntium, & pereuntium vult se abstrahere: quid si essent permanentia? Vnde idem doctor alibi: *Orat. 16. Quid fecissemus,* ait, *si prosperitas nobis firma, & perpetua esset? cum licèt fluxa, & fragilis sit, vsque eo tamen ipsi tanquam vinculis quibusdam astricti simus, eiusque voluptate in hanc seruitutem redacti, vt nihil prę sentibus rebus melius, atque excellentius cogitare possimus. Quis prętereuntia pręteribit? qui stabilibus, & ęternis mentem adiunget? quis de prę sentibus rebus, tanquam de abeuntibus cogitabit? quis picturā veritate, quis vmbram à vita sempiterna discernet?*

Iuuat & audire, quid hac de re alius Gregorius cognomento Magnus scribat *Hom. 4. Euāg. Superba mens nostra adhuc non vult hoc sponte deserere, quòd quotidie perdit inuita.* Et alibi dolet, q

ama-

amarum mundum diligamus, fugientem sequamur, & labenti inhæreamus. *Ecce*, inquit, *iam mundus in seipso aruit, & adhuc in cordibus nostris floret. Vbique mors, vbique luctus, vbique desolatio: vndique percutimur, vndique amaritudinibus replemur, & tamen cęca mente carnalis concupiscentiæ ipsas eius amaritudines amamus, fugientem sequimur, labenti inhęremus.* Diuus Augustinus, *Hom. 28. habita ad honorem SS. mart. Nerei, & sociorũ.* non poterat non conqueri de sua miseria, & infirmitate *Sol. c. 13. Mundus clamat, deficio, tu Domine clamas, reficio, & miseria mea praua magis sequitur deficientem, quàm reficientem: planè infirmitas mea hęc est.* Vtinam vnusquisque nostrum cum quodam pio viro dicere possit.

Suspiro ad Dominum, non est mortale quod opto,
Futilis mundi fastus, honorque vale.

F Non perpendunt mali hanc rerum humanarum velocitatem: ideo eis adhærent, deperditas deflent; boni verò illas non diligunt, nec de illis curant, cùm tam citò currant. *Carnales mentes*, inquit Gregorius, *Lib. 8. Mor. 11. idcirco pręsentia diligunt, quia vita carnis quàm fugitiua sit minimè perpendunt: nam si velocitatem transitus eius aspicerent, hanc etiam prosperitatem minimè amarent. Electi autem, quia præsentis vitę momẽta sub festinatione conspiciunt, nequaquam in hoc tantæ mobilitatis itinere, cordis intentionem figunt.*

Reuera boni ex prȩsentis vitȩ velocitate harum omnium rerum contemtum colligunt: at verò impij, licèt etiam illius breuitatem agnoscant, tamen comessationibus, potationibus ac volupta-
tibus

tibus dandam esse operam concludunt; sic enim illos se inuicem inuitantes inducit Propheta: *Isai.* 22. *Manducemus, & bibamus, cras enim moriemur.* Illos irridet Diuus Augustinus, *in Psal.* 70. tanquã malè colligentes. Vni ergo horum nebulonum sic loquitur. *Quid ais? repete: Manducemus, & bibamus. Age, quid postea dixisti? Planè hoc ipso quod postea dixisti, incussisti mihi timorem ne tibi consentiam; cras enim moriemur. Terruisti, dixisti, & precessit, manducemus, & bibamus: cùm enim dixisses, manducemus, & bibamus, adiunxisti, cras enim moriemur. Audi contra à me; imò ieiunemus, & oremus, cras enim moriemur.* Ac si diceret: ex eo quòd cras simus morituri, sequitur quòd hodie ieiunare, benefacere, orare, pœnitentiam agere debeamus: non autem manducare, bibere, & lasciuire. Quid enim cras morituro proderit hodierna voluptas, & comessatio? Nihil quoque nocet citò morituro præsens tribulatio.

Cùm itaque & bona, & mala huius vitę citò pręterlabantur, non est de illis curandum: sed illa bona sunt quęrenda, & mala timenda, quę ęterna sunt. De bonis & voluptatibus huius sęculi, audi quid in inferno dicunt aliàs experti, & his modò priuati, *transierunt omnia illa tanquam vmbra. Sap.* 5. Caue tu, ne propter transeuntes vmbras, ad sempiternas transeas tenebras. De laboribus verò & doloribus huius vitę sic Paulus, 2. *Cor* 4. *Id quod in pręsenti est momentaneum, & leue tribulationis nostrę*, &c. & Petrus: *Modicum* inquit, *nunc si oportet contristari in varijs tentationibus, 1. Petr.* 1. Momentanea, & leuia sunt, quę in

hoc

hoc mundo patimur: hæc si patienter feramus, emolumentum referemus; quia, teste Gregorio, *Lib.6. Mor. 14. dum transitorio labore atterimur, à perpetuo dolore liberamur.*

Propterea, cùm omnia in hoc sæculo modica sint, & blandimenta, & tormenta: hæc libenter sustineamus: illa verò fugiamus, & sempiterna attendamus. Audiamus Lactantium, *Lib. 6. de vero cult. c. 4. Hæc vita*, inquit, *quia breuis est; idcirco & bona eius, & mala breuia sint necesse est. Altera verò, quia sempiterna est, idcirco & bona eius, & mala sempiterna sunt. Ita fit, vt & bonis breuibus mala æterna: & malis breuibus bona æterna succedant.*

Reuocanda sunt aliquando in memoriam quæ euenire possunt aduersa, vt cùm acciderint, æquo animo ferantur. Caput XXIV.

PRudentis est scire illud posse sibi accidere, quod alteri. Nam, ait Publius, *Mi. quod vni accidit, quoque contingere potest.* Itaque iuxta consilium Senecę, *Epist. 108. id agendum est, ne quid nobis inopinatum sit, quia omnia nouitate grauiora sunt: hęc cogitatio assidua pręstabit, vt nulli sis malo tyro.* Cùm omnibus sis calamitatibus obnoxius, omnibusque telis fortunę expositus, quid mirum, si quibusdam feriaris? Quod euitasti, pati potuisti, & adhuc potes. Cogita, antequam sentias, quid humanarum rerum varietas possit. Errare illos dicit Cicero, 2. *Reth. qui in prosperis omnes impetus fortunæ putant fugisse: contrà verò sapien-*

pienter cogitare, qui temporibus secundis casus aduersos reformidant.

Multum valet hęc pręmeditatio futurarum afflictionum: ea de causa Christus cùm alijs, tũ Apostolis imprimis futuras accuratè prędixit, ne postquam euenissent, aut scandalizarẽtur, aut conturbarentur. *Hęc*, inquiens, *locutus sum vobis, vt cũ venerit hòra eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis. Ioan.* 16. Vndè optimè Gregor. *Hom.* 46. *in Euang. Minus iacula feriunt quę pręuidentur, & nos tolerabiliùs mundi mala suscipimus, si contra hæc per pręscientię clypeum munimur.* Cui conuenit illud Senecę: (Pręmeditatio futurorum malorum iam lenit eorum aduentum.)

B Hoc antidotum Gentiles ipsi magni fecere. Vlysses, teste Plutarcho, peregrè reuersus cognita repentina sui canis morte, illacrymasse fertur, nõ autem cognita morte vxoris, qui multò antè pręsumpserat morientis vxoris imaginem. Anaxagoras hoc pręsidio munitus, nunciata filiorum morte nihil turbatus, respondit: Sciebam me genuisse mortales. *Laert. lib.* 2. Seuerus Imperator, auctore Dione in ejus vita, Nicęo, vrnam sibi parari voluit, in qua sepeliretur, quam crebrò manibus contrectans dicebat: Tu virum capies, quem totus orbis ferè capere non potest. Idque fecit vt memoriam mortis retineret; illudque sibi non esset insolitum, quod sępe fuerat cogitatum. Quid apud se debeant homines meditari, indicat Terentius his verbis. *In Phor.*

Meditari secum oportet, quo pacto aduersam
ęrumnam ferant,

Peri-

Pericla, damna, exilia: peregrè rediens secum cogitet,
Aut filij peccatum, aut vxoris mortem, aut morbum filiæ.
Communia hæc esse, & fieri posse, vt ne quid animo sit nouum,
Quicquid præter spem eueniat, omne id deputare esse in lucro.

Theseus quoque in Euripidis Tragędia optimum ostendit contra dolorem remedium esse, non expectare tempus obliuionis patrem cuncta mitigantem: sed omni studio præueniendo, cuncta priùs præmeditari: ait enim. *Volateran. cap. 31.*

Futuras mecum commentabar miserias,
Aut mortem, aut exilium, seu magnum aliquod malum,
Me ne imparatum cura laceraret recens.

Scitum est & illud Senecæ elogium. *Epist. 77. Quæ alij diu patiendo leuia faciunt, vir sapiens leuia facit diu cogitando.*

Hoc antidotum est etiam à diuino Spiritu inculcatum. *Memento paupertatis in tempore abundantiæ. Eccl.* 18. Ex quibus verbis Diuus Chrysostomus *Tom.* 5. *Hom. cum Sartor,* fortè suum desumpsit consilium: *In rebus prosperis,* ait, *expectes aduersas: in tranquillitate tempestatem: in sanitate morbum: in diuitijs paupertatem, ac mendicitatem. Malum enim inexpectatum perturbat animam, si incidat.*

C Idem doctor, *Ibidem.* assignans rationes cur Iob tam constans perstiterit in aduersis, atque illa tam forti animo pertulerit. *Quia,* inquit, *cùm*

diues

diues esset, expectabat egestatem: cùm sanus esset, expectabat egrotationem: cùm tot liberorum esset pater, expectabat, vt subitò fieret orbus. Et hanc anxietatem semper apud se aluit, intelligens rerum humanarum naturam & volubilitatem. Huiusmodi autem consideratio, ac futurorum malorũ præmeditatio, non solùm pium illum virum disponebat ad patienter ferenda quæque aduersa, sed etiã impediebat ne prosperis delectaretur. Dicebat enim: *Si lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea. Iob. 31.* Vnde sic illum interrogat Chrysost. *Quid ais Iob? non delectatus es diuitijs affluẽtibus tibi? nequaquam. Quid ita? Quoniam illarum mutabilem fluxamque naturam, ac possessionem non durabilem videbam.* Dicam ego cum Poeta. *Ouid. lib. 4. de Ponto.*

Tu quoque fac timeas, & quę tibi læta videntur,
Dum loqueris, fieri tristitia posse puta.

Insanus ille est, qui hic in quibusdam rebus prosperis confidit. Multos vidimus, aut sanè audiuimus è felici statu in maximam cecidisse miseriã; labi poterant, sed non lædi, & si lædi, non tã grauiter, dummodo se posse cadere sæpius præcogitassent. Quæ modo possides, scito te posse amittere: noli de sanitate gaudere, quia vel minimo morbo priuari poteris. Habes pecuniam, sed potes perdere: habes filios, sed poteris non habere. Vnde Seneca, *Lib. de consol. cap. 6. Ille amisit filios, & tu amittere potes: ille damnatus est, & tua innocentia sub ictu est.* Qui quidem ictus iuxta eundem fit præmeditatione mollis. Nam, inquit, *prȩcogniti mali mollis ictus venit. Epist. 77.*

Idem

Idem auctor quærit cur in aduersis consolari nolimus, ac multis angamur doloribus, & hanc affert rationem. *Vnde Lib. de consol. cap. 9.* inquit, *pertinacia in deploratione? nisi quòd nihil mali antequam eueniat, proponimus. Quæ multo antè præuisa sunt, languidiùs incurrunt. Non putaui futurum quicquam: tu putas non futurum, quòd multis scis posse fieri, quod multis vides euenisse.*

D Idcirco suum adhortans Lucilium, vult, vt non solùm præmeditatione, sed etiam exercitatione ipsa, quasi quadam praxi præparemur ad omnia incommoda patienter subeunda: vt, verbi gratia, qui multis abundat, sit minimis contentus: qui delicatissimis cibis nutritur, ab illis aliquando abstineat: qui mollibus vestimentis induitur, duris & asperis interdum vestiatur: asseritque multos hæc præstitisse, atque experimento comprobasse, se in his plurimùm profecisse. *Interpone*, inquit, *Epist. 18. aliquot dies, quibus contentus minimo ac vilissimo cibo: dura, atque horrida veste dicas tibi: hoc est quod timebatur. In ipsa securitate animus ad difficilia se præparet, & contra iniurias fortunæ inter beneficia firmatur. Miles in media pace decurrit sine vllo hoste, vallum iacit, & superuacuo labore lassatur, vt sufficere necessario possit. Hoc secuti sunt, qui omnibus mensibus paupertatem imitati propè ad inopiam accesserunt, ne vnquam expauescerent, quod sæpe didicissent.* Hoc optabat Ethnicus, vt sic duntaxat leues redderentur calamitates. Quantò magis idipsum & optare, & præstare debet vir Chri-

stia-

ſtianus, vt fortiori animo, ac cum merito ferantur infortunia pro amore ipſius, nempe Dei, a quo immittuntur, vel poſſunt immitti?

Ageſilaus cùm admoneretur, vt aliquid de vitæ rigore remitteret, cauſam addente quodam, eam vitæ volubilitatem euenturam, vt tempus aliam viuendi rationem exigeret. *At ego*, inquit, *me conſuefacio, vt quæcumque inciderit fortunæ mutatio, ne quæram ipſe mutationem*. Qui ægrotant, Medicos conſulunt, remedia adhibent, pharmaca, potiones, ſanguiniſque effuſionem libenter admittunt: ſed prudentiùs agunt, qui vt infirmitates præueniant, & euitent, huiuſmodi remedijs tanquam præcautione vtuntur, iuxta Sapientis conſilium. *Eccl.* 18. *Ante languorem adhibe medicinam*, ſcilicet præſeruatiuam, ne poſtmodum purgatiua indigeas. Sic quibuſdam contingit, vt aduениente aduerſitate, ad remedia, ſi tamen ad remedia, non potiùs aliquando ad deſperationes, recurrant. Quod minimè facerent, ſi variis euentibus ſe omnino eſſe obnoxios præcogitarent, ac executioni mandarent, quod ab eodẽ Sapiente inculcatur: *In die bonorum ne immemor ſis malorum Eccleſ.* 11. Obfirmandus eſt itaque animus contra omnes calamitates aliquando obuenturas, vt cùm aduenerint, dicas; ſciebam illas mihi poſſe accidere. Fac vt te paratum ad illas ferendas inueniant. Nam impiorum eſſe exiſtimat Gregorius *Hom.* 39. *in Euang.* nolle futura mala præuidere. *Anima*, inquit, *peruerſa præuidere futura refugit, quæ præſentem lætitiam conturbent*.

Ad patienter ferenda quæque aduersa plurimùm prodest recordatio nostrorum delictorum, propter quæ sæpe Deus nobis immittit tribulationes. Cap XXV.

A SIc mihi cum Poeta exordiri liceat; *Ouid.*
Aequo animo pœnam qui meruere, ferant.

Peccante Adamo, miseriæ, & tribulationes in mundum sunt introductæ. Quamuis per peccatum illis ianua adaperta sit; veruntamen propter propria peccata Deus plurima nobis immittit aduersa.

Sicut enim tonitrua, grando, nix, fulgura, fulminaque è cœlo æreo descendunt, quorum si causa meteorologica perquiratur, inueniemus vapores, & exhalationes è terra sursum ascendere, ex quibus tempestates illæ formantur, atque promanant. Itaque terra subministrat materiam, qua à cœlo vexatur. Interim non videntur huiusmodi vapores dum ascendunt; in tonitrua vero aut fulgura, grandines conuersi, percipiuntur. Sic nimirum ex patratis peccatis emanant quidam vapores, qui sursum ascendentes efficiunt, vt ad nos descendant fames, pestes, bella, variæ infirmitates, & similia mala, quæ videmus, & patimur, licèt peccata sursum ascendentia, & hæc procurantia, non viderimus. Vnde optimè Chrysostomus: *Auferamus*, ait, *malorum fontem, & omnia malorum sistent fluenta.*

Opprimebatur olim Hierusalem acerbissimis malis, causam ignorabat, cui Dominus per Prophetam:

phetam: *Via tua*, inquit, *& cogitationes tuæ fecerũt tibi hæc. Ierem.4.* Id eſt, non eſt quòd in inquirenda cauſa tuarum aduerſitatum, ô Hieruſalem, fatigeris; viæ tuæ, & peruerſæ tuæ cogitationes fecerunt hoc tibi.

Sic, & Michæas Propheta *c.* 1. poſtquam grauiſſima comminatus fuerat ei, cui admiratio aliqua ſubire poſſet, cur Dominus tam diras pœnas in populum ſuum electum inducere vellet, ſic ait; *In ſcelere Iacob omne iſtud, & in peccatis domus Iſrael.* Quaſi dicat: non in me, ſed in peccatis populi mei, quaſi in propria radice continentur omnia mala hæc, quia radix omnium malorum culpa. *In ſcelere Iacob omne iſtud.*

Diuus Hieronymus affirmat *Lib.* 2. *contra Pelagianos.* Deum propter peccata populi interdum permittere malos etiam in ſacra, & ſancta malè agere, & affert exemplum de Antiocho Epiphane Rege crudeliſſimo, *Qui*, inquit, *ſubuertit altare, ipſamque iuſtitiam fecit conculcari, quia conceſſum ei erat à Domino; non hoc fecit quod ipſe tantum voluit, ſed quod propter peccata populi conceſſit Dominus.*

Quòd ſi vniuerſaliùs totius orbis mala, prout mala ſunt, conſideraueris, & cauſam eorum noſſe volueris, tibi pariter reſpondebo; *In ſcelere Adam omne iſtud.* Vnde tot cæci, claudi, ſurdi, paralytici, tot infirmi? vnde tot pauperes, egentes, afflicti? *In ſcelere Adam omne iſtud.* Quòd ſi ob peccatum protoparentis ſolùm originaliter contractum, ita clementiſſimus Deus vniuerſum genus humanum punit, ita affligit; quid mirum, ſi pro actualibus

peccatis nos grauiter puniat? *Chrysippus*.

Quàm falsò accusant superos, stultiq; queruntur
Mortales! etenim nostrorum causa malorum
Ipsi nos sumus, & sua quemque vecordia lædit.

Refert Ockot, in quadam Britanniæ prouincia, iam appropinquante messe numerosam aduenisse locustarum copiam, quæ omnem deuorarunt segetem: aliqui autem quasdam ex illis locustis acceperunt, in quarum alis hæc duo verba conscripta repererunt: *Ira Dei*: ne scilicet existimarent homines illius regionis, hæc aliquo casu, & ex naturali tantùm causa ita euenisse. Multa illi adhibebant remedia quibus illas effugarent, sed nihil proficiebant cùm ex iusta ira Dei propter illorum peccata prouenirent.

Olim Deus quibusdam minitans sic loquebatur; *Si ambulaueritis ex aduerso mihi, ego quoque contra vos aduersus incedam. Leuit. 26.* Alij secundum Oleastrum sic vertunt hunc locum; *Si ambulaueritis mihi à casu, ambulabo etiam ego a casu.* Id est, si casui attribueritis ea, quæ mihi attribuenda sunt, ambulabo etiam ego vobiscum cum casu, id est, ostendam me vestra quodammodo non curare, ac si nihil mea intersit gubernare vos. Hoc est pessimum Dei flagellum, cùm scilicet ipse tecum egerit, ac si tua non curaret. Qui enim ita delinquunt, ac si nulla esset Dei erga humana prouidentia, solet Deus eos negligere, ac si sua non curaret, vt sine vllo fræno labantur, & eis promiscuè mala contingant, ac si Deus non aduerteret.

Cùm igitur scias omnia mala pœnæ iustè à Deo procedere, noli illi per culpam te opponere, cùm ipse

ipſe ſit durior te, & extremum malum ſit in Deum aduerſarium impingere. Si enim vis in eum inſurgere, tribulationes in te faciet conſurgere: ſi committas culpam, immittet pœnam.

C Itaque, qui crimina, quibus ſe obſtringit, conſiderat, ſupplicia quæ illis ſunt debita, patienter tolerat. Ratio eſt, quia videt ſe temporaliter in hoc mundo cruciari, qui in futuro merebatur in æternum damnari. Vnde Lactantius *Firm. Nemini*, inquit, *mirum debet videri, ſi pro noſtris ſæpe delictis caſtigamur à Deo: imò verò cùm vexamur, ac premimur, tum maximè gratias agamus indulgentiſſimo Patri, quòd corruptelam noſtram non patitur longiùs procedere, ſed plagis, & verberibus emendat. Ex quo intelligimus nos eſſe Deo curæ, quibus, quoniam peccamus, iraſcitur.*

Aſſignans D. Auguſtinus *In Pſ.94.* rationem, cur Deus hic puniat, ſic nos hortatur, ſimulque cõſolatur. *Ad tempus Deus emendat, ne in æternum damnet. Elige tibi vnum ex duobus, temporalem dolorem, aut æternum dolorem*: omni quippe culpæ debetur pœna, aut æterna, aut temporalis.

At dices. ſunt multi peccatores, qui ſeneſcendo pingueſcunt, & pingueſcentes ſeneſcunt, quos nulla pœna tangit, nullus dolor angit: cur igitur hi ob crimina ſua non puniuntur, ſed vſque ad ſenectam, & ſenium remanent impuniti? Noli, fili, horum felicitati inuidere, cùm nihil ſit infelicius felicitate peccantium, & cùm, ſecundum Anſelmum, *In 1.Cor.11. illi meritò lugẽdi ſint, qui cùm in vita peccent, in hac vita non puniuntur.* Nullus eſt,

qui hic puniri non pateretur, si suorum delictorum recordaretur. Qui enim scit se culpam commisisse, nouit etiam se pœnam meruisse. *Perpendant iusti*, inquit Gregorius *Lib. 21. Mor. c. 4. quæ sint mala, quæ iniquos manent, & nequaquam eorũ felicitati inuideant, quæ percurrit. Quid est enim quod de eorum gaudiis admirentur, quando, & ipsi per iter asperum ad salutis patriam, & illi quasi per amœna prata ad foueam tendunt?* Vnde Iob; *Nunquid est perditio iniquo?* quasi dicat: etiam. Illi igitur non est inuidendum, licèt omnia habeat ad nutum: cunctaque illi prosperè succedant.

D Notanda est valde inclyta illa Dauidis patientia, qua Semei tolerauit conuicia: cùm enim dixisset; *Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis, Ps. 38.* statim addidit; *& dolor meus renouatus est.* Quis dolor renouatus est Dauidi; cùm iniuriis à Semei afficeretur? Præteriti adulterij dolor, cuius tunc recordabatur, vt annotauit Theodoretus, cuius hæc est paraphrasis. *Conuiciis affectus, peccati memini, & stimulis è peccato emissis configebar, reputans hanc esse causam, cur ego maledictis afficiar, & tyrannide opprimar, & à regiis domibus exactus fugere cogar.*

Ex hac peccati memoria etiam ab ore eiusdem Dauidis emanarunt hæc verba: *Dominus præcepit ei, vt malediceret mihi*; videlicet propter adulterium quod admisi. Idcirco subiungit idem Theodoretus: *Peccati memoriam habet hæc clausula, quoniam per hoc castigatio euenit.*

In hanc quoque sententiam audiamus Gregorium, *Lib. 30 Mor. c. 17. Dauid*, inquit, *exurgen-*

tem

tem contra se filium fugiens, reduxit ad animam, malum, quod patrauit; & æquanimiter pertulit, quod audiuit, & contumeliosa verba, non tam conuicia, quàm adiutoria, quibus se purgari, sibique misereri posset, credidit. Vide illa conuicia vocari adiutoria. Certum est enim omnia aduersa, si æquo animo ferantur, nos plurimùm iuuare ad Dei misericordiam obtinendam, vitamque æternam capessendam. Caue igitur, ne tua impatientia, illa sint tibi impedimenta, quæ tibi esse possunt adiumenta.

Ideo perpende quod ab eodem Gregorio subditur, *Ibidem. Tunc*, ait, *illata conuicia bene toleramus, cùm in secreto mentis ad mala perpetrata recurrimus; leue quippe videbitur, quòd iniuria percutimur, dum conspicimus, quia peius est quod meremur.*

Hæc peccati recordatio vocabitur, alibi ab eodem doctore omnis furoris, omnisque mœstitiæ extinctio. *Quasi*, inquit, *Lib. 20. Mor. c. 5. aqua ignis extinguitur, cùm surgente furore animi, sua cuique ad mentem culpa reuocatur.*

Quantæ etiam sit vtilitatis nostrorum peccatorum recordatio, attendenda sunt verba Diui Chrysostomi *In Psalm. 50.* de eodem Dauide loquentis. *Non est oblitus*, inquit, *peccati sui, quamuis indultum sibi fuerit, ille tamen in conscientia sua tanquam in imagine adulterium, & homicidium depictum habebat: & per singulos dies videbat putredinem, & ideo dicebat: & peccatum meum contra me est semper. Ego illud video, tu ne id cōsideres. Ego illud scribo, tu quasi Dominus de-*

le. *Vide enim quid sit. Si tu memor sis, Deus non erit memor; si tu oblitus eius fueris, Deus eius memorabitur.* Vides quomodo Dauid peccati sui etiam remissi recordabatur, vt Deus illius obliuisceretur. Tūc enim Deus obliuiscitur, quando non irascitur: & tunc non irascitur, quando peccatum cognoscitur. Tunc autem cognoscitur, quando pœna propter illud immissa patienter toleratur.

O felix recordatio, qua cessat, aut saltem minus vexat Diuina castigatio! Qui graui morbo corripitur, statim recordatur præteritæ intemperantiæ suæ in edendo, & potando, vnde illum sibi morbum contigisse putat: hoc enim pacto tanto redditur morbus tolerabilior, quantò, causa illius cognita, fiet curabilior. Sic cognita per recordationem culpa, tanquam afflictionis causa, fiet per consolationem leuior pœna.

E Et cùm quis ex inopinato captus à magistratu, ducitur in carcerem, statim memoria repetit priùs scelera admissa, de quibus timet se accusatum, & propterea tunc detrudi in carcerem; quibus quidem in memoriam reuocatis, tunc sibi ipsi consulendo, & seipsum consolando, qualiter sibi sit respondendum, cogitat.

Clarissimum huius effectus recordationis exemplum habemus in fratribus Ioseph, qui durè admodum, aspereque tractati à Ioseph, & in carcerem coniecti, vt sacra testatur historia, confestim recordati sunt sceleris, quòd in fratrem admiserant, ideòque se meritò illa pati confessi sunt, dicentes: *Genes. xxxxii.*

Meritò hęc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, videntes angustias animæ illius, dum deprecaretur nos & non audiuimus: idcirco venit super nos ista tribulatio. Genes.42.

Hæc omnia audiuit, & percepit Ioseph nescientibus fratribus, eo quòd, ait Scriptura, *per interpretem loquebatur ad eos*: & miserans eis, *auertit se parumper & fleuit, & reuersus locutus est ad eos*. Tamdiu Ioseph peccatores fratres suos flagellauit & corripuit verborum suorum stimulis, donec peccatum suum agnoscerent, & dicerent: *Meritò hæc patimur*. Diu & duriùs fuissent cruciati, nisi peccatorum suorum fuissent recordati. Sic miserebitur nostri Deus noster, si debitas pœnas nos luere cognoscamus, dicamusque: meritò hæc patimur, quia peccauimus in Deum nostrum: ac fateamur cum Dauide, iusta esse iudicia Dei, atque sic humiliter clamemus. *Induxisti omnia hæc propter peccata nostra. Dan.cap.3.* Vnde optimè Diuus Hilarius, *in Psal.118. Quando*, inquit, *morbi vexabunt, passiones & cruciatus corporis desæuient, damna defatigabunt, luctus & orbitates affligent, semper vtemur hac voce, qua vsus est Propheta: iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Verè iusta & recta illa iudicia, quæ cessare non faciunt in peccatore tribulationem, quoadusque peccata veniant illi in mentem per recordationẽ, & in os per confessionem.

In illo ludo, qui vulgò, *la main chaude*, vocitatur, consueuerunt ludentes alicuius velare faciẽ, & postmodum illius manum percutere, eumque iteratos ictus subire cogunt, donec percutientem depre-

deprehenderit. Sic solet Deus propter peccata calamitatibus nos afficere; sed quia aliquando bellis grassantibus, interdum verò aeris intemperiei, alijsve causis, & non delictis nostris imputamus; ideo iterum afflictari meremur & cogimur, quoadusque propter peccata, aduersa illa nobis euenire confiteamur.

Pulchra similitudine ostendit Diuus Gregor. *Lib.* 10. *Moral. cap.* 5. quonam pacto sint dolores quos patimur, temperandi. *Dolor*, inquit, *flagelli temperatur, cùm culpa cognoscitur, quia tantò quisque ferramentum Medici patientiùs tolerat, quantò magis putridum conspicit esse quod secat.*

F Quid in cruce consolabatur pium Latronem, nisi delicti sui recordatio, propter quod se meritò cruciari fatebatur? *Nos*, inquit, *digna factis recipimus. Luc.* 23. Nisi humiliter culpam agnouisset, patienter pœnam non sustinuisset, atque ita de salute sua, sicut alter Latro desperasset. Itaque ex vexatione oriebatur peccati recordatio; ex recordatione consolatio: ex consolatione confessio: ex confessione deprecatio: ex deprecatione exauditio: ab exauditione promissio: & ex promissione in Paradisum migratio.

Obijcies: Iudas suum agnouit peccatum, dicebat enim: *Peccaui tradens sanguinem iustum. Matth.* 27. Verumtamen in illa recordatione non inuenit consolationem, sed in sui dispendium properauit ad suspendium. Ergo videtur peccati recordatio parum prodesse, sed potiùs obesse. Respondeo, Iudam impatientia sua perijsse: poterat enim expectare Christi passionem, quam spe-

ſperando, maximam inueniſſet conſolationem; quia ſuam diſtuliſſet deſperationem. Vnde magnus Leo, *Ser. 11. de Paſſione*, ſic illum alloquitur: *Si expectaſſes*, inquit, *donec Chriſti ſanguis pro omnibus funderetur peccatoribus, informis lethi ſuſpẽdium diſtuliſſes*. Debebat enim attendere, & humiliter recurrere ad Chriſtum quem offenderat, & non ad eos quibus illum tradiderat, & illam punitionem expectare, atque libenter tolerare, quæ ſibi ob ſuum ſcelus fuiſſet immiſſa; ſed maluit ſibi mortem conſciſcere, quàm in hoc mundo vel minimam pœnam ſubire, & potiùs ſe interimere præ triſtitia, quàm viuere cum triſtitia. *Ille*, inquit Euthymius, *ad mortem confugit, vt à triſti vita citiùs liberaretur*.

Nolebat ſceleſtus ille in hoc mundo conuenire Chriſtum, ſed in alio præuenire Chriſtum: ad eum viuens noluit recurrere, ſed ei moriendo putauit occurrere. Huius ſententiæ eſt Origenes, *Tra. 35. in Matth.* qui ait: *Exiſtimauit Iudas prȩuenire in morte moriturum magiſtrum, & occurrere ei cum anima nuda, vt confitens & deprecans miſericordiã mereretur*. Idem ſentit Theophyl. *Idcirco*, inquit, *ſe Iudas ſtrangulauit, vt præueniat Ieſum in inferno, & ibi orando ſalutẽ aſſequatur*. Verùm, qui hic pœnitentiam non agit in corpore, anima nuda veniã non impetrat: neq; ibi potuit eius exaudiri deprecatio, vbi nulla eſt redemptio. Dico itaque cum D. Leone, *Ser. 3. de paſſ.* non peccati recordationem, ſed deſperationem traxiſſe Iudam ad laqueum.

Noli tu deſperare, cùm poſſis veniam impetrare. Ideo cùm propter peccata veniant aduerſa,

noli recusare pœnam, qui voluisti perpetrare culpam. *Cato.*

Quod merito pateris patienter ferre memento.
Sancti ipsi, inter quos Daniel, Isaias, Esdras, Dauid, afflictiones suas semper suis suorumque peccatis imputarunt: ideo libenter tolerarunt. Nam, teste Gregorio, *In Registro facilis erit consolatio, si inter flagella, quæ patimur, delicta quæ fecimus ad memoriam reuocemus.* Quia, secundum eundem, *mala, quæ patimur peccata nostra meruerunt.*

Et quamuis tuarũ tribulationum causam ignores, scito tamen illas iustè tibi immitti ab eo, cuius iudicia iniusta esse non possunt. Hinc D. Isidorus, *Lib. 3. de sum. bono. Discat non murmurare, qui mala patitur, etiamsi ignoret cur patiatur. Per hoc quisque se iustè pati arbitretur, quia ab illo iudicatur cuius nunquam iudicia sunt iniusta.*

Suam sortem, suumque statum quisque patienter ferat. Caput XXVI.

A SApienter à Manilio, *lib.*4. dictum est,
---- *Sors est sua cuique ferenda.*
Ad hoc autem maximè prodest patientia, sine qua non potest quis intra limites sui status se continere. Testis sit mihi Boetius. *De consol. Philosoph. ca. 2. pros.* 4. qui ait, *Quis est ille tam felix, qui cùm dederit impatientię manus, statum suum mutare non optet? Quis est enim tam compositæ felicitatis, vt non aliqua ex parte cum status sui qualitate rixetur?*

Primus suæ sortis impatiens extitit Lucifer, qui

qui adhuc exiſtens in cœlis, ſuo non contentus ſtatu altiora appetijt, ac Dei ſimilitudinem affectare præſumpſit: ſed qui plus æquo aſcendere voluit, deſcendere coactus eſt. Poſtmodum, qui ſua ſorte non fuerat contentus, hominem ſui ſtatus impatientem reddere ſtuduit, illi inuidendo, ac impatienter ferendo quòd ad imaginem & ſimilitudinem Dei conditus eſſet, ac ſedes illas, è quibus ipſe cum ſocijs ſuis meritò eiectus fuerat, occupaturus eſſet. Hoc optimè obſeruauit Tertullianus. *Lib. de patient. cap. 5.* de impatientia diaboli diſſerens: *Adeò* inquit, *decepit hominem, quia inuiderat: inuiderat autem, quia doluerat: doluerat, quia patienter vtique non tulerat.* Itaque ſi patienter diabolus tuliſſet, non doluiſſet: ſi non doluiſſet, non inuidiſſet: ſi non inuidiſſet, non decepiſſet: & non decepiſſet, ſi de cœlo lapſus non fuiſſet: nec lapſus fuiſſet, ſi ſuæ ſortis patiens extitiſſet.

Sicut igitur diabolus fuit proprij ſtatus impatiẽs impatienter etiã tulit tranquillũ illũ ſtatũ primorum parentum, qui vtinam ſua ſorte contenti in illo amœniſſimo loco manſiſſent: non enim in tot damna genus humanum fuiſſet prolapſum. Quantorum malorum cauſa adhuc extat noſtræ ſortis impatientia? Hinc illa animi inquietudo, vt vnuſquiſque iudicet ſortem alienam ſua propria feliciorem. Vnde Horatius. *Lib. 1. Epiſt. 14.*

Alienum nobis, noſtrum plus alijs placet.

Iucundior nobis apparet aliena conditio, ac *Ouid. lib. 1. de arte.*

Fertilior ſeges eſt alienis ſemper in agris.

Inui-

B Inuidet mercator militi, miles autẽ mercatori: laudat Iurisperitus agricolam: agricola verò solos ait felices in vrbe morantes. *Hora lib. 1. Epist.*

O fortunati mercatores! grauis annis
Miles ait, multo iam fractus membra labore.
Contrà mercator, nauim iactantibus Austris,
Militia est potior.----
Agricolam laudat iuris, legumque peritus,
Ille datis vadibus, qui rure extractus in vrbem
Solos felices viuentes clamat in vrbe.

Illum Seneca, *Epist.* 45. existimat beatum, (qui neminem videt, cum quo se commutatum vellet.) Scito in quocunque statu huius vitæ semper aliquid reperiri, quo doleamus. Pensanda sunt verba Saulis ad filios Gemini: *Non est*, ait, *qui vicem meam doleat ex vobis.* 1. *Reg.* 22. Quid videbatur dolendum in Saule? Rex erat, & diues: quando adhuc erat armentarius & asinas pascebat, magis videbantur eius vices dolendæ: sed in regia dignitate constitutus, nescio qualiter fuerit plangendus, nisi quia etiam in sublimioribus, regijsque dignitatibus huius sæculi, quædam semper inueniuntur compassione & dolore digna. Aliquid Saul patiebatur, quòd, licèt non appareret, illum tamen plurimùm cruciabat. Habent Reges, & Principes suum calicem, suamque gestant crucem: quamuis enim diuitijs ac delicijs affluant, imperent ac potentia sua subditos terreant, non tamen sunt sine metu, qui eos plurimùm angit. Quod autem & aliquando cur non sint sine metu, ostendit Cyprianus, *Lib.* 2. *Epist.* 2. *ad Donatum. Maior illis*, inquit, *quã cæteris metus est: tam*

ille

ille timere cogitur, quàm timetur; qui securòs non sinit esse subiectos, tam necesse est vt nō sit ipse securus.

C Optabāt filij Zebedæi suam mutare sortem, & ab humili ad sublimem statum transire: sed Christus ad eos: *Potestis*, inquit, *bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Matth. 20.* Ac si diceret: sedeatis licèt ad dexteram, siue ad sinistram in regno meo, semper erit vobis calix bibendus: quia nullus est status in hoc mundo, qui suum non habeat calicem. Quod quidem figuratur in sacculo Beniamin, *Genes.* 44. quamuis dilecti, in quo repertus est calix. Traditum est memoriæ, quendam ex olitore factum esse Regem, & cùm ex eo requirerent aliqui, qua ratione prioris vitæ inopiam & incommoda tolerasset, respondisse: requirere potiùs deberetis, quemadmodum toleraturus sim acerbitates vitæ regiæ. Magna in oleribus reperiebat acerba, sed maiora in sceptris & diadematibus.

Si vidisses Aman in Curia Regis Assueri fortè illi inuidisses, statumque tuum cum suo cōmutare uoluisses, felicemque illum iudicasses, tanquam secundū à Rege, omnibusque diuitijs & honoribus affluentem: sed scito ipsum cruce non caruisse, cum tandem in ipsa fuerit suspensus. *Hester.* 7. Quot Regum amasij fuerūt trucidati, aut vltimo supplicio affecti? Dices: hæc omnia euadam: esto; sed animi anxietatem, curam & solicitudinē quam adhibere oportet, vt Regi placeas, inuidiā & calumnias vix euadere poteris, quæ tibi amarissimum calicem propinare poterunt, quem nolens bibes. Ergo si non mihi, saltem Poetæ credito,

Viue

Viue bene, & longè nomina magna fuge.

& paulò post. *Ouid. lib. 1. de Tristibus.*

Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit: & intra
Fortunam debet quisque manere suam.

Quid nobis à Sapiente dicatur, attendere debemus: *Minima pro magnis tibi placeant.* Cui congruit quod ait Seneca, (Redige te ad pauca ex quibus cadere non possis.) Nam de paruis parua: de minimis minima: & de magnis magna reddenda est ratio. Eorum semper timemus casum, quos tecta, aut arborum summitas, vel montium cacumina ferunt; non autem eorum qui in imo iacent: sic valdè pertimescendum est ne in aliquo sublimi statu, aut dignitate constituti, lapsu grauiore ruant.

D Duobus potissimùm generibus hominum inuidere solemus, nimirum, potentibus, & possidentibus, illorumque statum cum nostro; si inferior sit, commutare optaremus: sed reuera compassione potiùs, quàm æmulatione digni sunt. Atque imprimis hoc vnum, quod à Sapiente de potentibus huius sæculi, & de superioribus dicitur, tibi sufficiat, vt tua sis tenuitate contentus, & gaudeas, imò Deum laudes, quòd exiguus sis. *Exiguo enim*, ait ille, *Sap. 6. conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patiētur.* Gaudeas etiā quòd inferior & subditus sis, nec optes aliis præesse: *Quoniam*, ait idem, *iudicium durissimum in his qui præsunt, fiet. Ibidem.* Vis igitur grauissima tormenta, ac durissima euadere iudicia? noli dignitates, vel prælationes quærere. Item, si in aliqua dignitate constituaris, vel benè te geres, vel malè.

lê. Si benè, infirmaberis, cogerisque cum Apostolo. 2. *Cor.* 11. dicere; *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* Si autem malè, omnes irridebunt te, quod non minimo tibi erit supplicio. Ergo necesse est Prælatos vel infirmari, vel irrideri, vel in solicitudine esse; nam, *qui præest, in solicitudine est. Rom.* 12.

Præterea, noli possidentibus siue diuitibus inuidere: si pauper sis, esto tua paupertate contentus. Sic se habebat mater Tobiæ, *c.* 5. dum diceret; *Sufficiebat nobis paupertas nostra.* Perpende quid diuitibus contingat: Nam in primis non dormiunt; *Saturitas diuitis non sinit eum dormire. Eccles.* 5. Maledicũtur, *Væ vobis diuitibus, Luc.* 6. Vix intrabunt in Regnum cœlorum: *Amen dico vobis*, ait Christus, *quia diues difficilè intrabit in regnum cœlorum. Matth.* 19. Non debent inuitari ad prandiũ, nec ad cœnam; *Cùm facis prandium, Luc.* 14. ait idẽ Saluator, *aut cœnam, noli vocare diuites.* Irretiuntur laqueo diaboli; nam, teste Apostolo, *qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueum diaboli.* 1. *Tim.* 6. Cur igitur optas sortem illorum, qui non dormiunt, qui anathemate feriuntur, qui à cœna, & à cœlo excluduntur, & qui à dæmone illaqueãtur? Deinde non ille diues est, quẽ tu putas. Audi Ausonium:

Quis diues? qui nil cupiet; quis pauper? auarus.

Hinc illud Stoicorum axioma: Solus sapiens diues est, eo quòd nihil concupiscat. Qui enim adhuc aliquid concupiscit, non habet satis, ac consequenter diues non est. Vt igitur ditescas, nihil cõcupiscas. (Quid enim, ait Seneca, deesse potest extra desiderium omnium posito? quid extrinsecùs

opus est ei, qui omnia sua in se collegit ?)

E Apud antiquos commune erat illud elogium; *Se contentus est sapiens*. Quod explicans idem Seneca ait; (Ad beatè viuendum, sed non ad viuendum tantùm; ad hoc enim illi multis rebus opus est, ad illud autem solo animo suo, & erecto, & despiciente fortunam) Vnde Cicero, *Paradox. 2. Virtus*, inquit, *se ipsa est contenta, & qui virtutem habet, ei nihil deest ad beatè viuendum*. Sibi olim gratulabatur Socrates, quòd iuxta naturam viuens, ac paucis assuetus, diuitum delicias non cuperet.

Receptissima etiam semper hæc fuit inter sapientes sententia: *Natura paucis est contenta*. Quid autem postulet natura, ostendit Seneca. *Panem*, inquit, *& aquam natura desiderat, nemo ad hæc pauper est, intra quæ quisquis desiderium suum clausit, cum ipso Ioue de felicitate contendat*. Vnde & Iuuenalis. *Satyr. 14.*

—— Panem quæramus aratro,
Qui satis est mensis. ——

Idipsum clamat Lucanus. *Lib. 4. de bell. ciuil.*

Discite quam paruo liceat producere vitam,
Et quantum natura petat. ——

Qui autem ad luxum, ad vanitatem, & voluptatem, vel ad delicias viuere cupit, nullis est contentus: quia postquam vnum adeptus est, aliud insequitur, quo adepto alterius tenetur desiderio; atque ita nunquam est contentus eo, quod possidet, quia non habet illud quod desiderat. Esset semper homo contentus, si nihil aliud optaret, nisi quod illi satis est. Illud autem quod nobis satis

est,

eſt, præ manibus noſtris eſt, teſte eodem Seneca, *Epiſt.4. Ad manum eſt*, ait, *quod ſatis eſt.*

Reuera ad manum habemus, quod nobis ſufficit, & ſatis eſt, nempe Deum, qui eſt *Saddai*, id eſt, ipſa ſufficientia; quam quidem ſufficientiam vt oſtendatur nos habere præ manibus, obſeruandũ eſt, nos in manu geſtare deſcriptum nomen illud *Saddai*; nam aperta palma, duobus digitis, ſcilicet pollice, & indice, paululùm inflexis, & tribus aliis æqualiter erectis, efformatur nomen *Saddai*: quia tres digiti erecti formant, quodammodo litteram Hebraicam ש *ſchin*: index verò, & pollex inflexi litteras ד *daleth* & י *iod*, quibus quidem litteris coaleſcit nomen *Saddai* שדי quod cùm ſufficientem Deum ſignificet, ſignificatur etiam nobis, ad manum nos habere quod ſatis eſſe & ſufficere debet. Nimis ergo eſt auarus cui Deus non ſufficit, aut qui Deo non eſt contentus. *Homo*, inquit Diuus Cyprianus, *cuius Deus eſt, quid quærit amplius? Si ſufficis tu Deo, ſufficiat tibi Deus.*

F Pulchrè oſtendit Chryſoſtomus, *Hom 79 in Ioan* nos tantò magis Angelis aſſimilari, quantò paucioribus fuerimus contenti, ac maximè libertati noſtræ derogare, ſi multa deſideremus. *Nonne*, inquit, *in hoc ab Angelis differimus, quòd ipſi non egent, vt nos? Igitur quantò paucioribus indigemus, tantò magis Angelis appropinquamus: quantò pluribus, tantò magis ad hanc caducam vitam deflectimus: & quantò plura amplecteris, tantò magis derogas tuæ libertati, vera namque libertas eſt, nulla re indigere*, &c. Imò verò non ſolùm Angelis aſſimilabitur, qui nulla re indigebit,

R 2 ſed

ſed & ipſi Deo, ſecundum Socratem, qui dicere ſolitus erat, illum eſſe Deo ſimillimum, qui quàm pauciſſimis egeret, cũ Deus omnino nullius egeat rei. Qui multa deſiderat, multis indiget, qui pauca, paucis. Idem Socrates per forum obambulans, cùm aſpiceret mercium copiam, quæ illic vendebantur; ita ſecum loqui conſueuit; Quàm multis rebus non egeo: aſt alij cruciantur animo ſic cogitantes; quàm multa mihi deſunt.

Porrò, attendas velim multos te eſſe pauperiores, te inferiores, ac te miſeriores. Poſtquam igitur ad ditiores, & ad ſublimiores reſpexeris, conuertere parumper ad eos qui inferioris ſunt conditionis. Chilon cuidam propter ſua mala dolenti, dixit: *Si aliorum omnium mala perpenderis, minùs ægrè feres tua.* Similiter & Poeta. *Ouid. vlt. Met.*

—— Similes aliorum reſpice caſus,
Mitiùs iſta feres. ——

Quanti ſunt, qui pauciora quàm tu poſſident, & tamen viuunt contenti? Talibus loquebatur Iuuenalis, *Satyra 14.*

Viuite contenti caſulis, & collibus iſtis,
O pueri. ——

Sed meliora, & gratiora, qui propter Deum paucis, aut nihilo fuerint contenti, vel ſi quæ poſſederint, pauperibus erogauerint, audient à Chriſto; *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum*, &c. *Matth. 25.*

Teſte Plutarcho, ſicut quidam alienas picturas, poemata diligenter aſpiciunt, ac ſingula excutiunt per otium, ſua neglectui habent: ſic multi alienas fortunas magis admirantur, ſuas oderunt.

Item,

E Item, quemadmodum vincti beatos iudicant solutos, soluti liberos, liberi ciues, hi rursum diuites, hi Reges, Reges verò Deum, tonare propemodum ac fulgurare cupientes: sic qui semper expendit, quantò sit aliis inferior, nunquam sua contentus est sorte.

Insuper, sicut qui morbo laborant, cibos purissimos, & lautissimos fastidiunt, & recusant, iidem restituti bonæ valetudini, caseo, aut cœpe libenter vescuntur: ita stultis, & animo laborantibus magnifica fortuna iniucunda, sapientibus autem humilis ac tenuis fortuna iucunda, & grata erit.

Qui aliqua tristitia aut miseria afficiuntur, se solos infortunatos esse putant, nec recordantur similes casus alijs accidisse, & adhuc accidere posse. Vnde Sophocles dicebat;

Nunquam oportet felicem existimare sortem fortunati.

Quia, ait alius: *Diphilus.*

Fortunam habemus in dies mutabilem.

Itaque Horatius, *Epist. lib. 1. Epist. 14* ipse stultum iudicat, cui propria sors non placet,

Rure ego viuentem, tu dicis in vrbe beatum,
Cui placet alterius sua nimirum est odio sors:
Stultus vterque locum immeritum causatur iniquè.

Interrogatus Epictetus, quis ditior, & felicior in hac vita haberetur; cui, inquit, satis est, quod habet.

Morosum sanè est genus humanum sortem suam accusans, & animum gerens grauatum, propriumq; vnumquemq; plus quàm alienũ affi-

cit, & quo quisque tenetur, hoc omnium molestissimum esse dicit. Quod ipsum etiam in egregia, & lepida fabella de Asino subinde dominos suos mutante depingitur. Nam apud olitorem seruiens conquerebatur de pabuli inopia, & nimio labore: apud figulum illi molestum erat, quòd cogeretur assiduè portare lutum, & lateres, multò igitur magis in hoc suo rerum statu deplorabat suam iniquiorem sortem, quàm priùs. Tandem venditus coriario, ibi demum acerbam, & luctuosam vitam agebat. Onustus enim fœtidis fratrum suorum, & affinium pellibus, vanis votis serò priores conditiones exoptabat. Teste me igitur Cicero, *Sua*, inquit, *quemque fortunæ pœnitet*. Sed immeritò, cùm in hoc huic stolido animali assimiletur.

H. Pulchra quadam similitudine ostendit Apostolus, non esse conquerendum de sorte qua Deus nos donauit, aut de statu ad quem vocati sumus: sic enim loquitur. *Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit, quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorẽ, aliud verò in contumeliã? Ro.9.* Hinc sequitur, quòd quisque sua sorte contentus esse debeat: sicut enim lutum tantùm est lutum; sed ex manu figuli hanc, vel illam formam sortitur: ita homo ex sua humo nil nisi humum, & lutum habet; sed ex Deo habet, quòd sit homo rationalis, diues, nobilis, sapiens, felix, gratiosus. Deus enim cuique dat suam formam; & secundum sapientem, *cuique diuidit sua dona prout vult. Eccl. 33.* Deinde, sicut lutum non potest dicere figulo,

lo, cur me fecisti sic ? Ita nec nos Deo dicere possumus, cur nos fecisti pauperes, ignobiles, rudes, infirmos; illos verò diuites, nobiles, formosos, sapientes, validos, & fortes? Et sicut vas non inuidet vasi pulchrioris formæ: ita non debet homo homini sublimioris fortunæ inuidere.

Noli esse ad modum materiæ horum inferiorum, siue elementaris, quæ non contenta sua forma, semper aliam appetit, vnde subsequitur illius corruptio & alteratio: sed, cùm potiùs cœlo, quàm mundo natus sis, esto sicut materia cœlestis: cuius forma satiat omnino appetitum eius, ideo corpora cęlestia remanent incorruptibilia. Fac itaque vt satieris, & contentus sis illo statu, ad quem Deus te vocauit, ac illa tibi sufficiat sors, qua Deus te donauit, in illa propter Deum patienter ferendo quicquid tibi aduersi contigerit: vnicum dumtaxat doleas, & fugias statum, scilicet peccati, à quo tibi, quàm citissimè poteris, recedendum est, & ad alium, videlicet gratiæ, transeundum, quam tanta debes auiditate appetere, quanta nouam materia sublunaris appetit formam.

Alium quoque tibi consulo quærere statum, nimirum cœlestem illum, & æternum, in quo viuunt beati: ibi enim erimus contenti, quia illum videbimus, illoque fruemur, in quo omnia sunt contenta. Vnde Augustinus: *Ex manual. Aug. tom 9. Quid vagaris*, inquit, *homuncio? ama vnum bonum in quo sunt omnia bona, & sufficit. Desidera simplex bonum, quod est omne bonum, & satis est. Quid enim amas caro mea? Quid desideras anima*

 mea?

mea? ibi est quicquid amas, ibi est, quicquid desideras.

Sumendum est igitur documentum ex illa nostra inquieta conditione, dicendumque cum eodem doctore. *Inquietum est cor nostrum, Domine, donec requiescat in te*, quia non ad creata, sed ad creatorem conditi sumus.

Nihil prodest, imò plurimùm obest mœrore confici.
Caput XXVII.

A RECEPTISSIMA est illa Senecæ sententia, *Epis.* 100. *Superuacaneum est dolere, si nihil dolendo proficias*. Notandum est duplicem dari tristitiam; vnam secundum Deum: alteram sæculi. De vtraque sic quærit Basilius, *In reg. breu. interrog.* 192. *Quæ est tristitia secundum Deum, & quæ sæculi?* Respondet ipsemet: *Tristitia*, inquit, *secundum Deum est, cùm quis ob mandati negligentiam, ac contemptum tristatur. At verò mundi tristitia est, vbi quid humanum, & mundo dignum fuerit, quod tristitia afficit.*

Tristitia igitur secundum Deum est, quæ concipitur propter Deum offensum, de qua sic Apostolus ad Corint. 1. Ca. 8. *Gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Contristati enim estis secundum Deum: quia enim secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutẽ stabilem operatur*. Quasi diceret: non simpliciter, quia contristati estis, ego gaudeo, sed quia dolentes de Dei offensa, recurristis ad pœnitentiam. Illa sola bona est, & laudanda tristitia,

quam

quam sequitur pœnitentia. Nullus dandus est locus tristitiæ, nisi ad expulsionem nequitiæ. Peccati remedium tristitia est, quæ ideo tantùm conceditur, vt patratum peccatum deleatur: nec ad aliud valet tristitia. qua si quis afficiatur, frustra dolet, si tantùm propter Deum offensum non dolet. Audi quæso auream Diui Chrysostomi sententiam, *Hom.5.ad pop.* de vsu, fine, & fructu huius tristitiæ loquentis: *Tristitia*, ait, *ob id nobis data est, non vt in morte, aut alia re doleamus, sed vt deleamus peccatum, quasi morbi illius remedium. Sicuti ergo remedium lippitudinis illam tollit, non alios morbos: sic tristitia peccatum tollit, non alias ægritudines: verbi gratia, pecunia quis mulctatus est, doluit, non emendauit: filium amisit, doluit, non resuscitauit mortuum: contumelijs affectus est, doluit, non reuocauit contumeliam: infirmatur, dolet, morbum non aufert, imò auget: & peccat quis, tristatus est, peccata deleuit. Ergo tristitia tantùm facta est propter peccatum, à quo nata est: ideo vt tinea ipsum corrodit & absumit*, &c. Vult iste doctor, vt duntaxat tristemur & pœniteamus propter peccata commissa, cùm aliàs sit nostra tristitia superuacanea.

B Tristitia autem sæculi, vel carnalis est, quæ nascitur ex nimio amore & amissione bonorum huius sęculi, vt propter opes, voluptates amissas, aut propter amicos, aut potentes offensos. Hæc sæpè mortem animæ operatur, quia incitat vt per Dei offensam illa recuperentur. De illa sic idem Apostolus; *Sæculi autem tristitia mortem operatur. Ibidem.* etiam aliquando corporis; multi enim, dum

dùm nimis sua, vel suos lugent, tabescunt, luctu opprimuntur & moriuntur. Vnde Ecclesiasticus: *cap.30. Multos*, inquit, *occidit tristitia.* De illa igitur sæculi tristitia loquor, quam, cùm nullum afferat commodum, imò multa incommoda, explodendam omnino censeo, iuxta consilium eiusdem Sapientis, qui ab ea sic dehortatur; *Tristitiam longè repelle à te. Ibidem.*

Sed dices: quomodo expellere potero huiusmodi mœrorem, qui etiam mihi nolenti accidit? Imprimis, si non reputaueris tibi aliquid triste accidisse: quia vt plurimùm opinione nostra potiùs quàm reipsa dolemus. (Leuis dolor est, inquit Seneca, *Epist. 77.* si nihil illi opinio adiecerit. Ad opinionem dolemus, tam miser est quisque, quàm credidit.) Epictetus quoque Philosophus dicebat, homines perturbari non rebus, sed his, quas de rebus, habent, opinionibus.

Idcirco dicere solebat: (Si videris aliquem flẽtem in luctu, vel propter absentem filium, vel amissas pecunias, caue ne tua te phantasia in errorem simul abripiat, tanquam ille malo quopiam laboret: sed statim cogites illum non rei euentu, sed opinione sua cruciari.

Hoc autem ita se habere constat: nam plurimis legimus aliqua placuisse, quæ alijs omnino displicent. Tibi, verbi gratia, non arrident infirmitates, contumeliæ, necessitates, persecutiones, & cætera huiusmodi: placebat verò Apostolo Paulo, qui dicebat; *Placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo. 2. Cor. 12.* Tibi aliquis

locus

locus erit exilium, aliquibus verò patria.. Vnde Boetius; *Lib. 2. de consf. Phil. prof. 4. Hic ipse locus, quem, tu exilium vocas, incolentibus patria est. Adeò nihil est miserum, nisi cùm putes.* Vides igitur te potiùs opinione tua, quàm rebus ipsis torqueri: desinat illa tua opinio, desinet & tristitia. Potes opinionem deserere; ergo & mœrorem.

C Quòd autem hoc sit in nostra potestate, sic ostenditur. Tristitia causatur ex apprehensione alicuius noliti; vnde vocatur etiam ab Augustino, *Gabr. lib. 14. quæst. 1. art. 3.* apud D. Thomam 1. 2. *quęst. 35. art. 3.* afflictio quædam voluntatis de his quæ nobis nolentibus accidunt. Itaque duo concurrunt simul tanquam causæ partiales ad tristitiam, scilicet intellectus apprehendendo aliquod discōueniens, & voluntas illud nolendo: potes autem auertere huiusmodi apprehensionem, impediendo intellectum tuum, ne feratur ad considerationem illius disconuenientis: potes similiter impedire huiusmodi nolitionem, quia potest voluntas tua elicere actum volendi etiam ea quę sibi displicent, vtpote afflictiones, morbos, temporalium iacturam, & similia, in quibus plerique non tantùm non tristantur, sed ea cupiendo & volendo delectantur. Est igitur in tua potestate tristari, vel non tristari. Quod si non esset, cur diceret Scriptura; *Tristitiam ne des animę tuæ? Eccl. 30.* Præsupponit ergo Sapiens, nos posse non dare tristitiam animæ nostræ: ideo hortatur ne demus carnalem illam & sæculi tristitiam, tanquam nociuā. Vnde Cassianus, *lib. 9. inst. c. 12. Absque illa,* inquit, *tristitia, quę vel salutari pœnitentia, vel pro studio* perfe-

perfectionis, vel pro desiderio futurorum suscipitur, omnis tristitia tanquam sæculi, & quę mortem inferat, ęqualiter repellenda est, ac sicut fornicationis spiritus, vel philargyriæ, vel irę, de cordibus nostris penitus extrudenda.

E Cùm itaque in nostra potestate sit positum, repellere huiusmodi tristitiā, meritò arguit Seneca, *Ad Lucil. Epist.* 64. eos, qui in dolore non consolantur, nisi cùm dolore lassantur, quia sic nō relinquunt dolorem, sed à dolore relinquuntur. (Turpissimum est, *inquit*, in homine prudente remedium męroris, lassitudo męrendi. Malo relinquas dolorem, quàm ab illo relinquaris.) Vult etiam Diuus Ambrosius, vt ratione, non tempore nostra leniatur męstitia. *Cur*, inquit, *mœstitiam tuam non ratio potius, quàm dies leniat? Orat. 2. in Satyr.*

D Præterea, considera, sitne futurum, præteritum, an præsens malum, ob quod męrore afficeris. Si enim sit futurum, vel erit certum, vel incertū: si certum & infallibile, cur doles, antequam necesse sit? Nam, teste Seneca, *Lib. 2. de prouid.* (ille plus dolet, quàm necesse est, qui antè dolet, quàm necesse sit.) Noli igitur esse futuri anxius, ne fias ante miserias miser. Plus enim inest mali expectando, quàm patiendo, ait Euripides.

Si autem incertum sit, scito Diuum Chrysostomum existimare animi esse prorsus abiecti & stulti męrore se conficere ob futura mala incerta. Summæ est amentiæ, inquit, in rebus incertis certo se iam cruciatu conficere. Quia sic erit tuus dolor certus pro incerto euentu. Et Seneca, *Epist. 13. ad Luci.* (Infirmi, *inquit*, & imbecillis animi

est

est timere id, quod nondum accidit, vel longinquum est.)

Si præteritum sit malum, vel iam euenisse existimetur vt filius absens mortuus, vel merces naufragio perijsse, necessitatem conuerte in virtutem, fortiter & lubenter sustine, eò quòd ansam tibi hic casus præbeat præclarissimas exercēdi virtutes, vt patientiæ, magnanimitatis, fiduciæ in Deum: deinde tibi data sit occasio Deo studiosiùs seruiendi, & plus apud eum merendi. Qua cogitatione munitus Dauid Propheta, *Psalm.* 34. dicebat; *Vide humilitatem meam, & laborem meum, & dimitte omnia peccata mea.* De præteritis malis preterquàm de culpa, noli dolere: nam ad præteritum non est potentia. (Quid iuuat, inquit Seneca. *Epi.* 79. præteritos dolores retractare, & miserum esse, quia fueris? naturale est mali sui fine gaudere.) Circuncidenda ergo duo sunt, & futuri timor, & veteris incommodi memoria. Hoc ad me iam nō pertinet: illud nondum.

E Si verò malum sit præsens: videas antequā doleas, quid dolendo proficias. Interroga, an aliquis malo præsenti dolendo, contristādo, remedium adhibuerit. Multos D. Chrysostom. *Hom.* 18. *ad pop.* se audiuisse testatur, qui fatebantur nihil vtilitatis sibi ex dolore comparasse. *Audiui*, inquit, *multos ad seipsos dicentes. Quæ vtilitas quòd dolui? nec pecunias recuperaui, & meipsum læsi*, &c. Sed quod ille de multis, idem de omnibus effari nobis licet. Cui enim aliquando suus profuit dolor? Non est nouum quod tibi accidit. Multi idem passi sunt: qui si patienter illud sustinuerunt, mer-

cedem

cedem suę patientiæ receperunt: si autem impatiē-ter, quære, quid eis contulerit eorum impatientia. Optimũ igitur est sæpe cogitare dolorē, siue sæculi tristitiam nullius esse vtilitatis, ac verissimum esse quod de illa ait Sapiens: *Non est vtilitas in ea. Eccl. 30.* Quia hoc pacto patienter ferre poterimus omnia aduersa. Vnde Seneca, *Lib. de cons. c. 20.* (Illud, *inquit*, te non minimùm adiuuerit, si cogitaueris, nihil profuturum dolorem tuum.

Demum perpendite, tristitiam non tantùm nihil prodesse, sed plurima incommoda attulisse tā corpori quàm animæ, ac quosdam teste Chrysostomo, *Lib. 2. de prouid.* ob nimium mœrorem sibi manus violentas intulisse, & seipsos trucidasse. *Mœror*, inquit, *etiam absente dęmone, multa per se horrenda efficit, plurimosque eorum, qui sibi vel nexuerunt laqueos, consciuerunt gladios, vel fluuijs se vndis, vel flammis donauerunt, vel alio quouis genere perdidere seipsos, sola doloris ac mœroris vi ad ita occumbendum impulsos reperiemus.* &c. Videte quid nimia carnalis tristitia efficiat, & quàm iuxta Sapientis consilium, sit à nobis longe repellenda. Cùm non tantùm vnum sit malum, sed multiplex: *Tristitia*, ait Euripides, *multiplex malum.* quid boni ex multiplici malo hauriri potest? Audite quid de illa dicat idem Chrysostomus, *Epi. 3. Tinea est*, inquit, *non ossium tantùm, verùm etiam mentis, & carnifex perpetuus, non latus transfodiēs, verùm animi vires labefactans*, &c. Sicut nihil prodest tinea nisi ad corrodendum: ita nec mœror. Dicam igitur illud Aeneidos 1.

Durate, & vosmet rebus seruate secundis.

Pre-

Precor diligenter attendas, quid ad nostrum institutum dicat Philemon, vnde colliges quod certè flendum & dolendum esset.

Si lacrymæ nostræ malis mederentur,
Et lugens semper dolere desineret,
Vel aurum lacrymis commutaremus.
Verùm ipsæ res non auscultant, neque respiciunt lacrymas,
Et siue lugeas, siue non, pergunt.
Quid igitur proficis? Nihil.

Quibusdam respondetur quæstiunculis, quas obiectare solent, qui nihil aduersi in hoc mundo tolerare vellent.
Caput XXVIII.

A TAnta est hominum mollities, vt nihil molestum, nihilque quod vel minimum dolorem animæ, vel corpori inferre possit, subire velint: sed quia non possunt omnia effugere incommoda, ad causas, siue ad rationes, propter quas talia patiuntur, se conferunt. Vnde Gregorius, *lib. 23. cap. 11. Afflicti cordis est proprium, vt si fieri possit, cur ita, vel non ita sit, diuinis sibi responderi vocibus velit.* Verùm, sic mihi cum Paulo liceat in hominem inuehi: *ò homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Rom. 9.* dicam modò & ego, *ò homo tu quis es, cui respondeat Deus?* Non potes tu respondere Deo: nec Deus debet respondere tibi; satis est, quod homo dignoscaris, vt insufficiens ad Dei iudicia inuestiganda conuincaris.

Quia,

Quia, teste eodem Gregorio, *Lib. 9. Mor. cap. 8. respondere Deo non posse conuincitur, qui homo nominatur, qui per hoc quod de humo sumptus est, iudicia superna discutere dignus non est.* Quamuis igitur ad respondendum impares simus; conabor tamen fretus Patrum authoritatibus, aliquas retundere obiectiones, quas solent proponere, qui quæ-runt, & conqueruntur, quòd in hoc mundo affligantur. Hæc itaque est prima quæstio.

1. Cur tanta in hoc sæculo patimur incommoda? Quare potiùs non licet nobis indulgere voluptati, ac delicijs?

Respondeo: posset quidem Deus, absoluta sua potentia, dare nobis gloriam sempiternam, sine vllo perpesso labore, sed quia hoc non decet, iustè statuit, vt illam adulti bonis operibus, multisque toleratis aduersitatibus adipiscamur. Hoc enim pacto tanto nobis erit illa gloria iucundior, quanto fuerit ad ipsam via laboriosior. Suauior est cibus post maximam famem. *Inuitantur*, ait Augustinus, *In Psal. 43. aliquando homines ad cœnam magnam, & cùm ad eam volunt auidi venire, ieiunant*. Omnes vocamur ad cœnam cœlestem, quæ vt tibi gratior sit, abstinendum est à voluptatibus huius vitæ, multaque tibi sunt ferenda incommoda, quibus gratiora efficiuntur prospera. Qui nulla vexaretur calamitate, nesciret bona, & beneficia à Deo sibi exhibita æstimare, nec ei gratias agere. Idcircò meritò nobis immittuntur aduersa: nam dulcia non meruit, qui non gustauit amara. Opposita etiam iuxta se posita magis elucescunt. Vnde Gregorius Nazianzenus:

Orat.

Orat. de Cyprian. Sol nubibus obtectus, lætius postea splendet, & ver post hyemis tristitiam est acceptius: iucundior tranquillitas post seditiones ventorum, & perturbationes aquarum. Sic post afflictiones, est tranquillior vita.

B 2 Cur vni potiùs, quàm alteri Deus immittit tribulationes? Aut, cur Deus vni, sicut & alteri non impertitur bona temporalia?

Tibi vno verbo respondere possem, voluntatis diuinæ nullam dari causam, cùm sit ipsa prima causa, primaque regula contingentium: veruntamen hac similitudine tibi satisfacere conabor. Ingreditur Medicus Xenodochium quoddam, vbi varij & multi sunt infirmi: hic febribus assiduis æstuat; ille laterum dolore corripitur; alius podagra torquetur; alij aliis infirmitatibus laborant: cognitis his omnibus, Medicus diuersa adhibet remedia pro diuersitate morborum, quia cupit omnes curare. Huic enim potionem amaram, alteri verò dulcem præscribit: cibum huic; vinum denegat illi, vel concedit. Cur ita? Quia sic vnicuique iudicat expedire.

Mundus iste est veluti quoddam Xenodochiũ: infirmi verò nos omnes filij Adæ sumus: infirmitates nostræ sunt, passiones concupiscentiæ. Medicus verò noster Deus est, qui cùm sapientissimus sit, vnicuique id præscribit, quod magis ei nouit expedire. Huic ergo diuitias, illi paupertatem: huic salutem, illi verò infirmitatem: huic honorem, alteri humilitatem: huic tribulationem, illi consolationem elargitur. Cur ita? Quia sic vnicuique nouit esse tribuendum. Nostrum

igitur est Medico obedire, & quod præscripsit executioni mandare. Itaque si tibi Deus immisit, verbi gratia, paupertatem, vel aliquam infirmitatem, aut aliam tribulationem, scito hæc tibi plurimùm expedire; non reluctari, si optes curari; noli conqueri, cùm hæc ad tuam spectent salutem. Das Medico pecuniam, quamuis amara iniungat, Deo saltem gratias referas, licèt immittat aduersa. Nam, teste Hieronymo *in c. 5. Iob. artis Medicorũ, est, per dolorem reddere sanitatem*. Anima sanaberis si corpore percutiaris. Sicut nulla est medicina iucunda, sic nulla grata est aduersitas: libenter tamen hauritur medicina, spe recuperandæ sanitatis: ita libenter feratur quæque aduersitas, spe salutis æternæ. Audi Augustinum, *In Psal. 21. Intelligat homo Medicum esse Deum: & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non pœnam ad damnationem. Sub medicamento positus vreris, secaris, clamas, non audit Medicus ad voluntatem, sed audit ad sanitatem.* Propterea idem Doctor, *In Ps. 102.* conqueritur aliqui, quod de medicina doleas: *Vnde plagis*, inquit, *medicina est, non pœna; castigatio, non damnatio.*

C 3. Cùm propter peccata vt plurimùm veniant aduersa, cur permittit Deus alicui malum accidere, qui nullum commisit peccatum? verbi gratia, Iob cur tot flagella pertulit, qui tantam virtutum custodiam sine reprehensione seruauit?

Respondet Diuus Gregorius *in præfat. mor. c. 5.* dicens: *Ideo Iob flagellatus est, vt pro flagello eius, diuinæ gloriæ laus cresceret; non autem vt per flagella peccata, quæ nunquam commiserat, emẽdaret.* Hoc

est, ideo Iob, quamuis iustus flagellatur; vt discat in aduersis, sicut in prosperis Deum laudare, & benedicere, atque hæc verba proferre: *Sit nomen Domini benedictum.* Quamuis igitur nullum commiseris peccatum, non debes esse immunis ab omni afflictione, quæ ideo tibi immittitur, vt afflictus discas Deum laudare. Scio quidem mandata diuina seruantibus vitam promitti æternam: sed ad illam non potest quis intrare, nisi per multas tribulationes. Hoc nobis asseuerant duo Apostoli. *Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Cœlorum.* Quomodo vis ire ad aliquē locum, & non transire per viam, quæ ducit ad talem locum? Viæ cœli, tribulationes sunt; per illas Christus, qui non potuit peccare: per illas Beatissima Virgo ab omni peccato etiam originali immunis, omnesque Apostoli, ac relicti Sancti, transierunt. Quare vis eximi à via, qui non cupis excludi a patria?

Si itaque bonus, & sine peccato sis, amaberis à Domino, & castigaberis ab eo. Audi Paulum, *Hebr. 12. Quem diligit Dominus castigat, flagellat autem omnem filium, quem recipit.* Vis talem dilectionem? non recuses castigationem. Optas huiusmodi filiationem? noli respuere flagellationem. Nam, teste Augustino, *Lib. de past. si exceptus es à passione flagellorum, exceptus es a numero filiorum.* Recipe, vt recipiaris: recipe, inquam, aduersa, & amara, vt à Domino recipiaris. *Nonne*, inquit idem *ser. 4. de verb. Dom. melius est, vt Deus flagellet te, & recipiat te, quā parcat tibi, et deserat te?* Ne deseraris, oportet, licèt iustus, & bonus, multa patiaris.

D Porrò non est quod conqueraris, cùm tibi quamuis iusto Christus velit conferre gloriam eodem pretio quo ipsam acquisiuit. Si a mercatore vnico vis emere auream telam, verbi gratia, & ille eodem pretio telam tibi vendat, quo ipse emerat, nonne tibi maximum præstaret beneficium, cùm lucrum, quod ex aliis emptoribus reportare solet, tibi remittat? Christus quidem regnum cœlorum iustis exhibet, non maiori pretio, quàm sibi constitit. Emit ille gloriam suam flagellis, spinis, opprobriis, tribulationibus, morte; *sic oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam. Luc.* 24. Quid mirum, si eodem pretio cælum iustis offerat? Quidni tu passionibus quoque in alienam intres gloriam?

Vidit Ioannes *Apoc.* 7. turbam magnam in Cœlo, quam dinumerare non poterat, ex omnibus gẽtibus, & tribubus & populis, & linguis, stantes ante thronum Dei; & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum: quærenti autẽ, vnde isti venerint, respondit vnus ex illis, *Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna*: non de deliciis, aut voluptatibus huius mundi; sed quamuis iusti, venerunt de tribulationibus tamquam de termino à quo, & peruenerunt ad terminum ad quem felicitatis æternæ.

4. Cur multi pessimi peccatores hic non puniuntur, & ego, qui tot peccata non patraui, quot ipsi, multa tamen aduersa sustineo?

Respondet Diuus Chrysostomus, *Hom.* 27. *ad populum Antiochen.* his verbis. *Multi Pharaonis scelera commiserunt; sed Pharaonis pœnas non dederunt,*

runt, nec in mari rubro submersi sunt, quoniã pelagus eos expectat abyssi sempiterni. Multi Israelitica peccata sunt aggressi, sed eos serpentes non momorderũt: manet autẽ eos vermis, qui non morietur. Multi Giezi peccata perpetrarunt; neq; tamen lepra respersi sũt: eos enim manet pro lepra in binas partes secari, & cum hypocritis poni. Multi quoque iurauerunt, & peierauerunt; si verò fugerunt, ne confidamus, imminet eis quoque dentium stridor. Multa igitur mala perpetrantes, nec dantes pœnas, terreri magis & timere debent: augebuntur enim supplicia propter impunitatem, & Dei longanimitatem. Ergo non attendamus, an modò puniamur, sed an peccemus: quòd si peccantes non pœnas damus, magis pauere debemus. Dat autem tibi Deus temporis prædifinitionem, vt ablui possis: cùm verò in peccato perseueraueris, tunc demùm graues infliget pœnas. Hæc ille, quibus ostendit non esse mirandum, si Deus in hac vita quibusdã peccatoribus paucas, aut nullas immittat afflictiones, cũ in alio sæculo grauiora illis reseruẽtur supplicia. Gaudeas verò, si tibi peccanti statĩ hic imittat pęnas: nõ.n. De⁹ punit bis in idipsũ.

5. E Adiungis; cur Deus hunc iustum pauperem, illum autem iniustum diuitem facit?

Respondeo: Non propterea est in Dei operibus deordinatio, sed potiùs in humana ratione, cui interdum contingit quod phrenetico, aut insano, cui omnia, quæ videt, apparent moueri, & nulla in sede morari: hæc autem turbatio non est in rebus, sed in eius cerebro. Eodem modo, opera diuina summo sunt ordine disposita, ac stabilita; quòd si aliud tibi apparet, deliras, & mente

turbaris. Si autem scire desideras, cur Deus alios pauperes, alios verò diuites constituat; scito ita illum statuisse, vt illi humilitate, & patientia in sua paupertate: hi eleemosyna, & benignitate in pauperes saluarentur. Nec potest pauper conqueri contra Deum, quòd illi malè consuluerit; satis enim prouidit, præcipiēs diuiti vt eum pascat: quod si ille non præstet, non Dei culpa est, sed iniqui diuitis malè dispensantis, & quæ pauperis sunt, retinentis. Quemadmodum cùm in vno lecto duo decumbunt, quorum alter vniuersa stragula ad se rapit, sociumque frigori expositum relinquit, non potest hic conqueri de hospite, qui sufficientem lectum prouiderat; sed de socio, qui totum stragulum ad se traxit. Ita planè Deus noster dat omnibus sufficienter; nam *aperit manum suam, & implet omne animal benedictione. Psalm.* 14. Si tamen auarus diues sibi omnia rapiat, quæ in pauperes fuerant eroganda, eius est crimen, non Dei.

6. Qua de causa Deus tam multa animalia condidit, quæ non tantùm non sunt homini necessaria, sed ei etiam perniciosa, timenda, ac fugienda; vt serpentes, scorpiones, & cætera huiusmodi?

Dicerem ego, partim Deum ideo hæc animantia condidisse, vt nimirum videamus, quantum interest versari in terris cum venenosis animalibus, & in cœlis cùm mundis spiritibus. In illis item animalibus discamus perniciem, ac crudelitatem dæmonum, & inde fugere studeamus. & præcipuè peccata, quæ illis immūdis spiritibus nos subdunt: bonisque incumbamus operibus, quibus so-

cieta-

cietatem beatorum spirituum nobis comparemus.
Vnde Augustinus *Lib. 1. de Gen. contra Manich. c. 16. De perniciosis animalibus*, inquit, *vel punimur, vel exercemur, vel terremur; vt non vitam istam multis periculis, & laboribus subditam, sed etiam meliorem, vbi securitas summa est, diligamus, & desideremus, & eam nobis pietatis meritis cõparemus.*

F Idem doctor *Tract. 1. in Ioan* loquens alibi de insectis, & exilibus animalibus, docet ea creata esse ad domandam nostram superbiam. *Propter superbiam*, ait, *instituit Deus minimas, & abiectissimas creaturas, vt ipsæ nos torqueant; vt cùm homo se erexerit, pulicibus subdatur. Quid est, quòd te inflas humana superbia? pulicibus resiste, vt dormias. Populum Pharaonis superbum potuit Deus domare & vrsis, & leonibus; sed muscas, & ranas illis immisit, vt rebus vilissimis superbia domaretur.*

Diuus etiam Hieronymus docet, parua illa animalia esse condita ad manifestandam nostræ carnis fragilitatem. *Huiusmodi*, inquit, *animalia idcircò fecit Deus, vt fragilitatem nostræ carnis ostenderet: quæ in tantum nihil est, vt ab ijs, quæ parua sunt, vulneretur.* Multis aliis de causis nobis incognitis produxit Deus illa animalia tum venenata, tum exilia. Non sunt igitur superflua, cùm ex illis nostra domatur superbia, & fragilitas manifestatur humana, & in quibus etiam docemur diabolica vitare contagia.

7. Quæritur insuper; cùm peccatum originale sit causa, saltem remota, omnium afflictionum, & infirmitatum, quæ nobis accidunt, cur illo per Baptismum ablato, non tollitur omnis peccati

pœna? ac cur etiam sublatis per pœnitentiam peccatis actualibus, non cessant aduersa, quæ propter illa nobis obuenerunt?

Respondeo: certissimum est, quòd homo nullis omnino miseriis subiacuisset, si in statu gratiæ, in quo conditus fuerat, remansisset. Veruntamen iustissimè visum est diuinæ prouidentiæ, vt etiam sublata culpa originali, adhuc multæ homini remanerent pœnę subeundæ, vt scilicet maiorem aduersus peccatum indignationem conciperemus, maiorique odio illud prosequeremur. Atque moralis hæc vna ratio inter plures alias tibi in præsentiarum sufficiat; quam vt meliùs intelligas, notandum est, quid de Scythis referant Historiographi: dicunt enim aliquos ex ipsorum hostibus tanto cum impetu aduersus eos irruisse, vt coacti fuerint, relictis domibus, & patria, fugam arripere, & ad tutiora loca se conferre, dirutis interim ab hostibus illorum domibus, oppidisque subuersis. Hujusmodi autem hostibus tandem profligatis, reuersi sunt Scythæ in patriam, vbi de restaurandis vrbibus, & oppidis cogitauerunt; sed inito consilio, ruinas sine vlla reparatione consultò dimiserũt, vt posteri illis animaduersis contra hostes huiusmodi sæuiùs indignarentur, & vt nunquam cum ipsis inirent pacem; imò de illis acerbiorem sumerent vindictam. Sic se voluit habere diuina prouidentia: tribulationes, mundi labores, infirmitates, ruinæ quidem sunt generis nostri ex peccato promanantes: vt igitur aduersus peccatum excandescamus, & acriùs indignemur, miserias illas, etiam peccatis remissis, permittit Deus

apud

apud nos remanere; vt illis visis, & perpessis discamus odisse causam, cuius non possumus euitare effectum.

G 8. Quomodo efficere potero, vt nimia calamitate, vel afflictione non frangar, aut in aliqua verba blasphemiæ in Deum, aut proximum non prorumpam?

Respondeo: si cogitaueris omnes tuas blasphemantes voces nihil tibi prodesse, imò plurimùm nocere: atque fieri non posse, vt quod factum est, infectum fiat. (Illud, inquit Seneca, *Lib. de consolat. capite* 20. te non minimùm adiuuerit, si cogitaueris nihil profuturum dolorem tuum.) Cogita etiam, Deum nunquam plus aduersi immittere, quàm ferre possimus: sic consolabatur Corinthios Apostolus: *1. Corinth. 10. Fidelis est Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum.* Homines suis iumentis non plus oneris imponunt, quàm ferre queant: multo minùs hominibus plus tribulationum immittet Deus, quàm sustinere possint. Deus, inquàm, qui tibi aliquam immittit aduersitatem, dat tibi, vnde illam valeas sustinere. Accusanda est igitur tua mollities, quamdam prætendens imbecillitatem. Audi eundem Senecam, *Lib. de remed. fort.* (Dura res est dolor, *inquit*, imò tu mollis es. Pauci, ais, dolorem ferre potuerunt: simus ex paucis. Imbecilles, addis, natura sumus: naturam infamare nolite, illa nos fortes genuit.) Vides Ethnicum fateri, nos habere satis virium ab ipso naturæ Deo ad ferendas

qua-

quaſcumque aduerſitates. Si itaque viribus naturæ, auxilijsque diuinis respondere renuas, non mirum eſt, ſi vel minima tribulatione frangaris.

Diuus quoque Chryſoſt. *Homil. 9. in Epiſt ad Rom. in moral.* imbecillitati animi potiùs, quàm afflictionum grauedini tribuit, dum quis illarum oneri ſuccumbit. *Cur*, inquit, *aliquos afflictio tranſuerſos egit, atque in errorem induxit? Nempe, quod erroris inductio non ab afflictione, ſed ab illorum imbecillitate profecta ſit: neque enim, ſi quis ſtomacho laborans medicamen acre, quo purgari ipſe queat, non admittit, ſed illud alterat, medicamen incuſabimus; ſed membri valetudinem, quemadmodum & hic animi infirmitatem.*

G Dices: Iob forti erat ſtomacho, verumtamen videtur oneri ſuccubuiſſe, dum ait: *Pondus eius ferre non potui. Iob. 31.* Reſpondeo, Iob nunquam afflictionibus, ſed potiùs illi afflictiones ceſſiſſe, vt patet in eius hiſtoria. Sed loquitur hic comparatiuè, & in perſona impij iudicia diuina ſubeuntis; comparat enim pœnas temporales æternis, & vltima iudicia præſentibus: quaſi dicat. Si hic vix potui ſubire ſupplicia temporalia, quomodo potero æterna? Hinc Greg. *Lib. 21. mor c. 16. Ex ipſo*, inquit, *præſenti verbere iudicia æterna penſanda ſunt: hinc etenim perpendere ſummopere debemus, quomodo feratur illa, quæ reprobat, ſi ferri modò vix valet eius ira, quæ purgat.*

Quacunque igitur aduerſitate premaris, caue ne conqueraris: ſunt enim aduerſitates veluti alæ, quibus homo ſubleuatur à terra, & in cœlum erigitur: & ſicut ala neceſſaria eſt aui ad volandum,

licèt

licèt eam videatur onerare: ita tribulatio homini, vt tendat ad cœlum, licet eum videatur aggrauare. Vnde Augustinus, *in Psal. 59.* de iugo Christi, quod potissimùm consistit in aduersitatibus pro ipso perpessis. sic loquitur. *Si aui pennas detrahas, quasi onus tollis; & quo magis onus abstulisti, eo magis in terra remanebit. Quam exonerare voluisti, iacet, non volat, quia tulisti onus: redeat onus, & volat. Talis est Christi sarcina: portent illam homines, & inuenient, quã sit leuis, quàm suauis, quã iucunda, quàm rapiens in cœlum, & à terra eripiens.*

9. Quando cessabunt tribulationes, illisque exonerabor?

Respondet idem Chrysostomus, *in Epistol. ad Rom. c. 5. Potest Deus omnia grauia hodie soluere, sed donec nos purgatos videat, donec videat factam conuersionem, non dissoluet tribulationem. Etenim aurifex, donec aurum bene purgatum viderit, de conflatorio non extrahit: sic & Deus nõ abducit hãc tribulationis nubem, donec nos penitus emendauerit. Qui enim tentationem permisit, ipse nouit & tentationis soluendæ tempus. Non est semper hyems, nec semper nox, nec semper dies: ita nec semper tribulatio.* Illud tantùm nobis curandum est, vt per huiusmodi aduersa, nobis gaudia comparemus æterna: necessariè sunt nobis tribulationes, vt superiùs diximus. Nec eis exonerari quęras; nam *Ouid. lib. 2. de arte amandi.*

Luxuriant animi rebus plerumque secundis,
Nec facile est æqua commoda mente pati.

CLYPEI PATIENTIÆ LIBER II.

Persecutiones sunt patienter ferendæ. Caput I.

A ERTVM est, quòd iuxta Apostolum, 2. *Timot.* 3. *omnes, qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem patientur*. Si igitur piè viuatur, erit qui persecutionem patiatur. Nunquam deerit persecutio, si nunquam desit pietatis obseruatio. *Erras frater*, ait Hieronymus, *Epist.* 1. *si putas vnquam Christianum persecutionem non pati*. Cain persecutus est fratrem suum Abel, quia illum bene operari videbat. Audi Apostolum Iudam: *Propter quid occidit eum? quoniam opera eius maligna erant, fratris autem eius iusta*. Forte Cain fratrem non fuisset persecutus, si illum frater fuisset sequutus: nec occidisset, si cũ illo malè egisset. Nã mali se lędi existimãt, si eos boni nõ imitentur. *Malos quisquis nõ imitatur, offendit*, ait Cyp. *Ep.* 2.

Sicut igitur nunquam deerit persecutio, ita nec qui te persequatur. Scitum est illud Ecclesiastici: *Contra virum iustum peccator*. *Eccl.* 33. Quinam

autem

autem sint, qui aliquando nos persequantur, ostēdit Augustinus explanans locum illum Dauidis: *Conclude aduersus eos, qui persequuntur me. Qui sunt*, inquit, *qui te persequuntur? fortè vicinus tuus, aut ille, quem læsisti, aut cui fecisti iniuriam, aut qui vult auferre res tuas, aut contra quem prædicas veritatem, aut cuius peccatum obiurgas, aut quem malè viuentem bene viuendo lædis*. Vnde colligimus, multos posse nos hic habere persecutores, ac proinde quamplurimas nos manere persecutiones, pro quibus subeundis quid agendum sit, indicat Paulus. *Hebr*. 12. cùm ait: *Per patientiam curramus ad propositum certamen.* Currendum esse dicit: sumus in hoc sæculo veluti in stadio currentes, inter quos qui celeriùs currit, is accipit brauium. *Non enim*, inquit Gregor. Nazianzenus, *Lib. de beatitud. aliter currendo quis vincere potest, nisi post se reliquerit eum, qui simul currit*. Ponit ille Doctor ob oculos virum pium, & tribulationē, quasi duos cursores simul currentes: sed cùm ille tribulationem præcedit, quasi victorem antecedere, & præcurrere; tribulationem verò à tergo viri pij subsequi, & post eum currere: ideoque appellari *persecutionem*, non consequutionem, quia persequitur, id est sequitur virum pium, sed eum non assequitur, neque apprehendit: quia ille cum patientia currit, & pergit: quòd si curreret sine patientia, deficeret; atque ita persecutio illum assequeretur.

B Idem Apostolus ita contemnebat persecutiones, ac si in alieno corpore sustinuisset. *Persecutionē patimur, & sustinemus*: *1. Cor*. 4. quasi dicat,

Licet

Licet persecutionem patiamur, illam tamen ita patienti animo sustinemus, ac si nobis non accidisset, sed alteri. Vnde de illo Chrysostom. *Hom. 52. in Act. Apost. Tentationes sic contemnebat, ac flagella, & carceres, quasi in alieno corpore pateretur, quemadmodum si adamantinum possideret corpus.* Propterea si patienter feramus, poterimus dicere, sicut & ille Apostolus, 2. *Cor.* 4. *Persecutionem patimur, sed non derelinquimur: deijcimur, sed non perimus.* Videtur alludere ad vasa fictilia, si ex altissima turri deijcerentur, & tamen non frangerentur: quasi dicat; quāuis simus veluti vasa fictilia, & ex altissimis quasi persecutionum turribus deijciamur, non tamen frangimur: frangeremur autem, si impatienter persecutiones sustineremus. Ideo ad explorandum nos, permittit Deus, vt mali nos persequantur, & insectentur. Hinc Cyprianus, *Epist. 8. Persecutio,* inquit, *examinatio est, atque exploratio pectoris nostri: & cùm præcesserit disciplina, sequetur venia.* Orandum est igitur, vt persecutiones sint nobis disciplinę, quibus tandem patienter toleratis, veniam mereamur. Hoc optabat, qui dicebat: *Proba me, Domine, & tenta me. Psalm 6.*

Durandum etiam nobis est, vt Christo adhæreamus, illique per bona opera iungamur: nam hoc pacto nihil, aut parū persecutionē sentiemus: sed illa premente, ipsemet Christus conquereretur, ac si pateretur. Saulus adhuc spirans minatū Christianos persequebatur: at ipsis tacentibus, tāquam non sentientibus, clamabat Christus, *Saule, Saule, quid me persequeris? Act. 9.* Quę verba attendens

Au-

Augustinus *In Psal.30.* sic scribit: *Non ait Christus: quid Sanctos meos, quid seruos meos: sed, quid me persequeris? Caput pro membris clamat: vocem nãque pedis suscipit lingua: quando fortè in turba contritus pes dolet, clamat lingua, calcas me: non ait, calcas pedem meum; sed se dixit calcari, quia pes, qui calcatus est, à lingua separatus non est.* Ita dũmodo nostris delictis à Deo non seiungamur, libenter quamcumque sustinebimus persecutionẽ: ille enim licet eam sentire non possit, tamen ita conqueretur, vociferabitur, quasi omnino sentiret. Non est igitur opus, vt de persecutionibus, vel de persequentibus conqueramur, nec in eos inuehamur; sed tantum æquo animo patiamur, cùm clamantem, & pro nobis conquerentem habeamus. Habebimus autem, si illum non offendamus.

C Notandum est, quòd sicut ille solus non est, qui patienter fert persecutionem, cùm secum habeat Christum, vt diximus, conquerentem: ita ille solus non est, qui alium iniustè persequitur, cùm secum habeat dæmonem impellentem, & ad persequendum instigantem. Itaque Diuus Augustinus, *In Psal.55.* obseruat in vna persecutione nos habere duos hostes: vnum, quem videmus; alterum, qui non videtur; ac ostendit, quomodo circa vtrumque nos gerere oporteat. *Attendamus,* inquit, *duos hostes: quẽ videmus, diabolum non videmus. Hominem videmus, diabolum non videmus: hominem diligamus, diabolum caueamus: pro homine oremus, cõtra diabolum oremus, & dicamus Deo; Miserere mei, Domine, quoniam conculcauit me homo.* Et Diuus Ambrosius, *In Ps.38.* indignum iudi-

iudicat vindicari de homine, quē diabolus impellit. *Quid magnum*, inquit, *de homine inualido vindicari, quem ad furorē alter, scilicet diabolus, vrget?*

Itaque, si hostis tuus, dum te persequitur, habet dæmonem adiuuantem; habebis tu, dum pateris, Dominum defendentem. Certum est enim, Deum maiorem posse nobis protectionem, & consolationem conferre, quàm omnes inimicos, & diabolū ipsum persecutionem. Loquens Scriptura de filijs Israel, dum opprimerentur, sic ait: *Quanto magis opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur, & crescebant. Exod.* 1. Hunc locum afferebat D. Cyprianus, *De exhort. ad martyr. cap. 10.* dum fideles ad martyrium hortaretur. *Ex hoc loco*, inquit, *perquam necessaria nobis traditur admonitio, nempe timendas non esse iniurias, & pœnas persecutionum: quia maior est Dominus ad protegendum, quam diabolus ad impugnandum.*

Interim sustinet Deus persequentes te, quamuis magis illum, quàm te in te persequantur: debes & tu similiter patienter sustinere. Quare autem interdum & persequentes, & persecutionibus attritos Deus permittat, indicat Gregorius, *Lib. 26. moral. cap. 14.* his verbis: *Iustus Deus & suos permittit temporaliter opprimi, & violentorum malitiā nequiter augeri: vt dum horum vita in purgatione teritur, illorum nequitia consumatur.*

Sunt persequentes, vel persecutiones veluti torcularia; quibus premuntur vuæ, vt ex eis vinum emanet: nisi enim premantur, & conculcentur, steriles remanent. Audi August. *In Psal. 55. Vua mittitur in torculari, calcatur, premitur, iniuria videtur*

detur fieri vua, sed ista iniuria sterilis non est, imò, si nulla iniuria accederet, sterilis remaneret. Ita certè, & tu sæpè sterilis remaneres, fructumque patientiæ non afferres, nisi te persecutio premeret.

D Animalia syluestria, vtpote cerui, apri, & similia, sunt meliora, & sapidiora quæ canes sunt persecuti, & insectati: quia ex timore, & ebullitione sanguinis atque ex calefactione motus redditur caro tenerior, & ad comedendum sapidior. Ita Deus eos, quos ad mensam, siue gloriam cœlestem præparat, solet tyrannorum, & pessimorum hominum persecutionibus exponere qui eos multis incommodis, multisque insectationibus diuexant, & lacessunt; vt vel sic aptiores ad vitam æternam efficiantur. Huiusmodi fuerunt hi, de quibus loquitur Apostolus, *Hebr. 11*. quorum *alij distenti sunt, vt meliorem inuenirent resurrectionem. Alij verò ludibria, & verbera experti, insuper & vincula, & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt*, &c. *angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cauernis terræ*. Vnde Tertullianus *In Apologet*. tyrannis fideles persequentibus sic loquebatur: *Cruciate, torquete, damnate, atterite nos; probatio est innocentiæ nostræ iniquitas vestra; ideo nos hæc pati Deus patitur*. Itaq; sit nobis illa persecutio grata, qua reddimur grati; sit beata, qua efficimur beati. Audi Christũ: *Beati estis, cùm maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersũ vos mẽtiẽtes propter me; gaudete, & exultate, quoniã merces vestra copiosa est in cœlis. Mat. 5*. Sit copiosa

in terris persecutio, qua acquiritur in cœlis copiosa remuneratio.

Sapienter à Sapiente dictum est: *Qui diligit filium, assiduat ei flagella.* *Eccl* 30. Illum pater videtur diligere, quem sibi similem cupit efficere. Quandoquidem Christus persecutiones in hoc mundo sustinuit, ostendit se eos diligere, quos ad similia subeunda ordinat. Ideo omnes suos amicos permisit persecutionibus, & pressuris fatigari, *Me persecuti sunt*, ait, *& vos persequentur.* *Ioan.* 15. Vos, inquam, qui viuendo mihi assimilari, ac piè viuere curabitis. Qui autem nullam in hoc mundo persecutionem patietur, vix piè viuere dicetur. Audi Gregorium, *Lib.6 Epist. 27. Ego fidenter dico, quia minùs piè viuis, si minùs persecutionem pertuleris.* Audiamus etiam & Ambrosiũ: *In Psal.* 118. *Fortasse cùm persecutionem non patimur, tanquam condemnati habemur. Serm.* 12.

Serpentes, ex quibus conficitur theriaca, diutissimè verberantur, vt huiusmodi percussionibus foras emittatur venenum. Prosunt certè, & nobis iterata flagella, ac crebræ persecutiones, vt à nobis peccati venenum expellatur. Semina messium gelu cooperta fertiliùs germinant. Et ignis flatu premitur, vt crescat. Ita persecutio auget desiderium nostrum ad amorem Dei. Ergo patienter ferendi.

E Celebrabatur olim, teste Tertulliano, *Lib.* 1. *ad Martyres*, apud Lacedemonas solemnitas quædam *διαμαστίγωσις*, id est, *flagellatio* dicta, in qua nobiles quique adolescentes ante aram flagellis cædebantur, astantibus parentibus, & propinquis,

& ad

& ad illa patienter ferenda adhortantibus. Ornamentum enim, & gloria deputabatur, si animam potiùs inter verbera exhalarent, quàm ob corporis dolorem succubuissent. Si illi pro præmio humanæ, & inanis gloriæ, & vt parentum astantium votis satisfacerent, æquo animo subibant huiusmodi flagella: quid nobis in hac vita, quæ est veluti flagellationis, & persecutionis solemnitas, subeundum est, pro cœlesti præmio, & vt Christum, omnesque Sanctos astantes, nosque intuentes, ac longè maiora passos, imitemur? Non curabant parentes illi nisi charos flagellari filios: sic etiam Deus, quos clarè diligit, flagellari, & vexari in hoc sæculo permittit. *Flagellat omnem filium, quem recipit. Hebr.* 12.

De quibusdam sic loquitur Psalm. 72. *In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.* Id est, humanis miseriis non agitantur, neque cum cæteris flagella patiuntur: communes miserias non experiuntur. Nihil est infelicius hac felicitate: ideo infelicissimi sunt illi, qui cum cæteris hominibus persecutionem patientibus non patiuntur: quia, secundùm Bernardum, *Ser. 23. in Cantic. qui in labore hominum non sunt, in labore dæmonum profectò erunt.*

Exempla etiam iustitiæ Dei in persecutores fidelium, nos maximè mouere debent ad omnia illorum grauamina patienter ferenda. Puniri enim calamitatibus, tum publicis tùm priuatis; persecutiones historiæ omnium ætatum testantur: & vel mors sola persecutorum fatetur. Nero tum sua, tum alterius manu adiutus, ferro peremptus

eſt. Domitianus ſuorum conſpiratione confoſſus occubuit. Adrianus miſerabili fato conſumptus eſt, vt in ſeipſum ſæuire voluerit, ſi per domeſticos licuiſſet. Seuerus, & Iulius Maximinus filius eius, ab exercitu interfecti ſunt. Decius cum toto ſuo exercitu à Gotthis cæditur, corpuſque paludis voragine abſumptum, nuſquam inuentum. Valerianus à Perſis captus, miſerabili captiuitate conficitur. Maximinianus Maſſiliæ captus, iuſſu Conſtantij necatur. Maximinus, Chriſtiani ſanguinis appetentiſſimus, putreſcentibus genitalibus vitæ tædio vim ſibi gladio intulit. Iulianus apoſtata Chriſtianis moleſtiſſimus, in Perſia exercitum ducens, incerto ictu percuſſus, blaſphemans moritur. *Ioan. Bapt. Egnatius lib.* 1.

F Aurelianus, *Euſeb. lib.* 7 *cap.* 30. poſtquam meditari perſecutionem cœpiſſet, fulmine repentino territus eſt; ſed eo nihil ad meliora flexus, à ſuis inter Bizantium, & Heracleam occiſus eſt. Diocletianus imperio ſponte ſe abdicauit, eo quòd Chriſti nomen, propter cõſtantiam Martyrum, penitus abolere non poſſet. *Nicephor lib* 7 *cap.* 20. Priuatus vixit Nicomediæ, vbi morbo miſerabili extinctus eſt: primùm hydropiſi intumuit; deinde lingua illius ita vermibus corrumpebatur, vt grauiſſimo fętore aſtantes læderet, poſtremò canis more latrans, ſceleratam euomuit animam. Omnes denique, qui alios iniuſtè ſunt perſecuti, diuinæ vindictæ locum tandem dederunt, pœnaſque luerunt. Vnde Diuus Cyprianus *In Apologia* aduerſus Demetrianum Pręfectum, ſic ſcribit: *Nunquam impiorum crudelitas in nomen Chriſtia-*

num

num exurgit, vt non statim diuinitus vindicta comitetur. Et rursus: *Quanto magis fuerit persecutionis iniuria, tanto, & illustrior fiet, & grauior pro persecutione vindicta. Ibid.*

Sicut igitur Deus iustè punit persequentes, ita remunerat persecutionem patientes, illosque beatos asseuerat: *Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Math. 5.* Hæc itaque beatitudo regnique cœlestis possessio à Christo promissa, nos ad quascumque persecutiones perferendas inuitare debet.

Est autem obseruandum, illos à Christo vocari beatos, non simpliciter qui persecutionem patiũtur, sed qui patiuntur propter iustitiam: quod & adnotatur à Diuo Petro, *1. Epist 3.* iisdem planè verbis; *Si quid patimini propter iustitiam, beati*. Ille verò pati dicitur propter iustitiam, qui iustus est & propterea quòd iustitiam, id est, quamlibet virtutem, sequatur, vel tueatur: nomine enim iustitiæ omnis virtus intelligitur. Huic patientiæ redditur corona iustitiæ, *2. Timot. 4.* debita etiam ex iustitia ob patientis cum Dei gratia, & pacto, promissoque condignitatem.

G Si persecutio perueniat vsque ad mortem, vt octauam beatitudinem interpretantur multi Doctores, erit martyrium, pro quacumque virtute mors oppetatur, non solum pro fide, ac religione. Exemplo sit Ioannes Baptista, occisus ob liberiorem incestus reprehensionem. Thomas Cantuariensis pro iure, ac libertate Ecclesiæ, ac similes alij, vt Stanislaus. Huc possunt

referri alij Christiani, qui à Iudicibus pro causa ficta, vel secundùm allegata, & probata, vel ex præsumptionibus, & coniecturis damnantur ad mortem, & hanc patienter ferunt. Illos nonnulli propè habendos Martyres existimant. *Salm. tom.5. tract.24.* Si quis enim minimè patrauit peccatum, de quo accusatur, eique nullo modo consensum, nec vt patraretur auxilium præbuit, & tamen morti adiudicatur; si illam patienter ferat propter Deum præcipientem, vt omnia aduersa æquo animo feramus, certè non video, cur is quasi Martyr, imò simpliciter Martyr haberi nō debeat, cùm verisimile sit, eum pro quacumque alia pia causa mortem libenter fuisse subiturum. Multos Sanctos legimus mortem patienter subiisse propter crimina falsò eis obiecta, vt Sanctum Symphorianum, & alios quamplurimos apud Surium, 22. *Aug.* atque ideo martyrij palmam consequutos fuisse.

Nam aliqui persecutores videri voluerunt Christiani, non quòd Christiani essent, & nominarentur, sed propter conficta scelera pœnas, ac mortem irrogare; simul cauentes, ne sæui, & iniusti haberentur ipsi; simul ne laudem, & celebritatē Christiani apud suos conquererentur, titulūque gloriosum martyrij, quem tanti faciebant. Hoc tempore Catholicos Angli hæretici seditionis, ac perduellionis nomine plectunt: olimque Christianos Pagani prætexendo eadem, & dira, turpiaque crimina, vt notat Tertullianus, *Apolog. c. 9.* Vetuit quoque Iulianus apostata, ne vlla Christianæ professionis, ob quam tenebantur carceri-

bus

bus Martyres, mentio fieret, vt Chrysostomus prodit,& indicat Theodoretus. *Orat. de sanctis Iuuent. & Max. Lib. 3. hist. cap.* 10.

H Nullo modo Martyres, nec pati pro iustitia censendi sunt Iudæi, hæretici, & alij similes, quos non reddit persecutio beatos, sed infelicissimos, licèt summa peruicacia tormenta, mortemque tolerent, cùm illa ob suam perfidiam pati mereantur. Crebrò admodum vsurpat Augustinus *In Psal.* 34. *Epist.* 50. *Epist.* 118. contra illos: *ibi non esse iustitiã, vbi non est sana fides; & Martyrem facere non pœnam, mortemque, sed causam: Martyrum laudem esse in causa bonitate, non in pœna acerbitate.* Et secundum Gregorium *Lib. 2. Epist.* 36. dicimus, quòd *persecutio dum non rationabiliter sustinetur, nequaquam proficit ad salutem.*

Non ideo tamen debitas illatas pœnas patienter ferenti sua deest laus, ac præmium, vt probat Hugo exemplo latronis, qui dexter Christo fuit in Cruce, de quo fusiùs suprà libro primo. Dionysius quoque Carthusianus, *In 1. Petr.* 3. admittit fideles, qui pro demeritis patiuntur, si libenter patiantur, quodammodo censeri posse pati propter iustitiam, maximè si agnoscant, & fateantur, vt bonus ille latro, se propter propria delicta mereri, quòd iustè permittat Deus, vt alij ipsos persequantur, puniant, vel morte afficiant. Licèt enim vnusquisque fidelium cauere debeat, *ne*, vt ait D. Petrus, 1. *Pe.* 4. *patiatur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor*: veruntamen, si quis in aliquod crimen incurrat, pro quo meritæ debeantur legibus pœnæ, easque patienter subeat, suam humi-

liter agnoſcens culpam, ac de ea dolens, non erit ſine præmio, laude, & merito, ſi ita patiatur, vt magis triſtetur de peccato commiſſo, quàm de pęna inflicta, velletque nunquam illud commiſiſſe propter Deum offenſum, non propter pœnam. Si itaque deſit cauſa, accedat patientia, quę vices ſuppleat iuſtitiæ, vt ſimus beati, quando perſecutionem patimur.

De conuicijs, contumelijs, & detractionibus patienter ſuſtinendis. Caput II.

A SI Solino *c.* 32. credendum ſit, extant aliqui homines linguis carentes: *Nonnulla gens*, ait, *linguis caret*. Idem refert Plinius, *Plin. lib. 7. cap.* 2. idemque Diuus Auguſtinus, *lib.* 26. *de ciuit. Dei cap.* 8. de quibuſdam alijs populis, quibus ora non ſunt, & qui per nares tantummodo ſuſcepto, & remiſſo halitu viuunt. Si igitur inter huiuſmodi homines, qui loqui non poſſunt, aut ſaltem inter Pythagoræ diſcipulos ſilentium durante quinquennio profitentes, tantum verſaremur, nō eſſent timenda hominum de nobis eloquia; nullus non conuiciis inſectaretur, nulluſque maledictis impeteret. Sed nobis manendum eſt inter homines, quorum multi vbique exerunt linguam ſuam, illamque in omnes laxant, nemini parcentes, ac de omnibus temerè loquentes, tam de ijs, qui ſurſum, quàm qui deorſum ſunt. Audi Dauidem, quid de quibuſdam male loquentibus dicat. *Poſuerunt in Cœlum os ſuum, & lin-*

gua

gua eorum transiuit in terra. Psal. 72. Hoc est, cœlum ipsum lacessunt, & attingunt, & cœlites ipsos non verentur blasphemare. Vel secundum Chaldæum: *Posuerunt in Sanctos cœlorum os suum, & lingua eorum afflixit Sanctos terræ.* Nec Sanctis, qui in cœlo: nec Sanctis, qui in terra sunt, pepercit lingua eorum.

Imò verò eò vsque deuenit quorumdam malitia, vt etiam de ipso Deo, teste eodem Psalmista, perperam loquantur. *Malè*, inquit, *de Deo loquuti sunt, Psal. 77.* Sed quid dixerunt? Quære ab eodem, & inuenies quosdã de diuina dubitasse scientia, & cognitione. *Et dixerunt: quomodo scit Deus, & si est scientia in Excelso? Psal. 2* . Aliquos verò Deum non videntem, & non intelligentem autumasse: *Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob.* Alios indigentem, dicentes: *Numquid & panem poterit dare, & parare mensam populo suo? Psalm. 77.* Alios autem ipsum non curare de rebus nostris existimasse: *Perambulat*, inquiunt, *circa cardines cœli, & nostra non considerat. Iob. 22.* Si igitur hæc, & similia de tam bono, tamque omnipotenti Deo impij effutire ausi sunt: miraris, si de te miserrimo peccatore passim male loquantur, tibique detrahant? Audi Origenem, *hom. 2. in Ps. 37. Impossibile est*, inquit, *homini in hac vita posito omnibus satisfacere, & ab omnibus laudari. Deus ipse odio habetur, & maledicitur à multis, dicente Propheta: Nonne qui oderunt te, Domine, oderam? Multi, ac innumeri eius detrahunt honori. Christus Iesus vsque in hodiernum diem à multis adhuc iudicatur seductor, & Anathema ei dicitur à Iu-*

dæis,

dæis, & Gentilibus: & tu existimas te posse ab omnibus diligi, amari, & benedici? &c.

B Verumtamen Deus optimus maximus hæc omnia patienter tolerat. Estne ipse pater tuus, Dominus tuus? Est, ais. Audi ergo Diuum Cyprianum, *de bono patient. Si nobis*, inquit, *Dominus & Deus pater est, sectemur patientiam Dei, pariter & patris: quia & seruos oportet esse obsequentes, & filios non decet esse degeneres*. In teipso singulis diebus illum offendente, & in alijs similiter peccatoribus experiri potes singularem illius patientiam. Nam, ait Tertullianus, *lib. de patient. Sustinet ingratissimas nationes, ludibria artium, & opera manuum suarum adorantes: nomen, familiam ipsius persequentes, luxuriam, auaritiam, iniquitatem, malignitatem quotidie insolentem.* Tu verò non vis vel minimum pro illius amore sustinere opprobrium? Tu, inquam, seruus, ille Dominus: tu filius, ille pater: tu creatura, ille Creator: tu impius, ille pius: tu pauper, ille diues. Sustinet tamen, vt sustineas. Nihil illi prodest sua patientia, tua verò tibi multùm.

Si autem hæc ratio tibi non suppetat, alias adiũgendam. Atque in primis, vt hanc tibi adeò necessariam patientiam comparare valeas, plurimùm tibi proderit silentium, & taciturnitas. Hoc remedio vsam fuisse in aliorum iurgijs beatam Paulam Romanam tradit Diuus Hieronymus, *epist. 7. ad Eustoch. Si quando*, ait, *procacior fuisset inimicus, & vsque ad verborum iurgia prosilijsset, illud Psalterij decantabat: Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me. Obmutui, & hu-*

humiliatus sum, & silui à bonis. Psalm. 38. Vnum illa sibi proponebat Dauidem, qui conuicijs lacessitus, tamquam surdus non audiebat, & sicut mutus non aperiebat os suum. Obmutescebat, quia obsurdescebat: obsurdescebat quia inimici eius lingua loquebantur aliena. (In lingua autem aliena, ait Cœlius, *Rhod. lib. 3. cap. 12.* iuxta commune adagium, obsurdescere necesse est: loquenti enim lingua nobis ignota respondere non possumus.) Detrahentes non loquuntur lingua Christiana, sed lingua diabolicà, & infernali: ac proinde respondere non debes, vt ostendas te illā non callere linguam. Deinde, vt optimè aduertit Hieronymus, *ad Eustoch. irasci hominis est, frænum iracundiæ imponere Christiani.* Si accepta iniuria hominem te consideres, irasceris: si Christianũ, iram cohibes.

Si autem respondeas, inimicus tuus habebit intentum, qui tibi conuiciando nihil aliud quærit, nisi vt illi similis fias respondendo. Audi Diuum Ambrosium, *lib. 2. offic. cap. 3. Quando*, inquit, *aliquis nobis conuiciatur, lacessit, ad violentiam prouocat ad iurgium vocat, tunc silentium exerceamus, tunc muti fieri non erubescamus. Peccator enim est, qui nos prouocat, qui iniuriam facit, & nos similes sui fieri desiderat. Denique, si taceas, si dissimules, solet dicere: quid taces? loquere, si audes; seu non audes, mutus es, elinguem te feci. Si ergo taceas, plus rumpitur, victum se reputat, irrisum, posthabitum, atque illusum. Si respondeas, superiorem se factum arbitratur, quia parem inuenit. Si autem taceas, dicetur: ille conuiciatus est huic, contempsit*

iste.

plurimùm de illius robore præcidatur? Ita & hic duę sunt ianuę, os tuum, & os illius qui te vituperat, & probro afficit: si tuum occluseris, & spirationem non dederis, omnem istum flatum extingues: si verò aperueris, effrænis reddetur.

D Tantum autem extitit Christi silentium, vt eo in admirationem raptus fuerit Pilatus: nam, ait Matthæus, *cap. 27. non respondit ei ad vllum verbum, ita vt miraretur Pręses vehementer.* Stupebat quippe Pilatus, quia nouam, & inauditam cernebat rem, nimirum hominem accusantibus respondere nolentem, cùm omnes alij omnibus viribus opposita sibi crimina diluere conentur. *Non,* ait Ambrosius, *lib. 10. in Luc. serm. 49. de Christo accusato. accusationem tacendo confirmat, sed despicit non refellendo.* Voluit itaque Christus Dominus sic tacendo, ac omnia patienter sustinendo, nobis relinquere exemplum, vt in sufferendis iniurijs sequamur vestigia eius. Nemo enim Christo nobilior, nemo mortalium illustrior, nemo ditior, nemo sapientior, nemo prudentior, sanctior, ac potentior excogitari, imò nec fingi potest. Cùm igitur adeò gloriosus opprobria, & maledicta, & conuicia patienter tulerit: qua frõte abiectissimus vermis, miserrimus, inquam, peccator, dignus alioqui æternis supplicijs, minimam etiam iniuriam sustinere renuit, ardentique iracundia vindictam perficit? Audi Plutarchum: (Silentium, cùm vbique culpa vacet, tum maximè in aliorum conuicijs nescio quid egregium, Socraticum, aut potiùs Herculeum præ se fert.) Ego autem dico, silentiũ in conuicijs, & calumnijs diui-

diuinnm quid, & Christianum præ se ferre?

Noli dentem, vt aiunt, rodere dente; quod de eo dicitur, qui pari mordacitate mordet. Nam ait Poeta; *Martial.*

——.—— *Quid dentem dente iuuabit*
Rodere? ————

Imo verò, teste Apostolo, *Galat.* 5. hoc plurimùm obest, *Quod si*, inquit, *inuicem mordetis, & comeditis; videte, ne ab inuicem consumamini.* Diuus Ambrosius pro *comeditis;* legit *criminatis.* Nolite inuicem rodere, & lacerare detractionibus; atque calumnijs, veluti canes inuicem rixantes, & mordentes seipsos conficiunt, Certum est enim, quòd si mordentem mordeas, magis tibi conuicianti respondeas, magis tibi conuiciabitur. Non deerunt, qui te mordentem mordeant, te lædentem lædant. Audi quid mordenti te dicat Propheta: *Consurgent qui mordeant te, & suscitabuntur qui lacerent te: & quia expoliasti, expolieberis.* Aequissimo enim Dei iudicio, qui fratris sui maculat honorem, propriæ quoque famæ patietur detrimentum. Hoc agnouit Poeta, *Hesiod.*

Si quemquam verbo lædas, læderis & ipse.

E Vnde sapienter à Salomone dictum est: *Qui detrahit proximo suo, ipse se obligat in futuirum. Prouer.* 13 Quod duobus modis potest intelligi. Primò, obligat se in futurum, paria audire, & pati; mordet, mordebitur; lacerat, lacerabitur. Vel, obligat se in futurum, id est, tenebitur famâ proximi suis maledictis ablatam restituere: alioqui audiet aliquando ab ipso Deo: *Sedens aduersus fratrem*

trem tuum loquebaris, &c. *Hæc fecisti, & tacui. Psalm.* 49 Quasi dicat: quando deliberato animo (hoc enim significat *sedens*) aduersus tuum proximum loquebaris; quia tunc erat tempus tacendi, ego ipse tacui, illum quoque volui tacere: modò autem *arguam te, & statuam contra faciem tuã.*

Habes igitur qui, dummodo taceas, tibi detrahendum arguat, increpet, & puniat: non indiget ipse tuis responsis. Hoc cognouit Magdalena, quę Pharisæo conuicianti, ac discipulis murmurantibus, imò sorori de ipsa conquerenti nihil penitus respondit: sed Christus illius tuebatur partes, ac pro ipsa respondebat. *Luc.* 7. Denique sufficiat tibi, quòd teste D. Basilio, *hom.* 10. *de ira. detrahenti contumelia regnum cœlorum claudit, tibi verò taciturnitas idem aperit*. Memento etiam iniurias non esse iniurijs compensandas, neque rabie cohibendam petulantiam: nam; iuxta illud Iuris, *Lib.* 48. *de publ iud. l.* 8 *qui reus, &c. innocentia reus purgatur, non relatione criminis.*

Propterea, & præterea tibi contemnenda sunt probra, ac hominum conuicia, quæ etiam contumeliæ à contemptu dicuntur, eo quòd sint contẽptu digna. *Si paruus puer*, inquit Basilius, *hom.* 10. *de ira te verbis contumeliosis peteret, occasionem tibi potiùs ridendi daret. Quod si phrenesi captus, & sensu excidens verba vitę incomposita, & stulta, minimeq; vera dicat, misericordia potiùs q̃ odio dignus erit.*

Ecce qui te iniurijs & cõtumelijs afficiunt, pueri, aut similes pueris sunt: nam, ait Seneca, *lib.* 2. *de tranq. vitę c.* 3. (à pueris magnitudine tantùm, formaque corporum differunt.) Si pariter mendici,

dici, vel ſtulti te verbis contumelioſis impeterent, nonne pateris? Tibi conuiciantes, teſte eodẽ Seneca, *Lib.2 de ira. c.32.* mendici ſunt. (Scimus etiã, *inquit*, illos nihil à mendicis differre, imò miſeriores eſſe: illi enim exiguo, hi multo egent.) Stulti ſunt, quia non ratione, ſed paſſione ducuntur. Cato ſenior, teſte Plutarcho, iratum ab inſano nulla alia re differre dicebat, quàm mora temporis: ſentiens iram eſſe breuem inſaniam. Ideo monebat Sapiens: *Ne reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne efficiaris ei ſimilis. Prou. 26.*

F Colligit Beatus Hieronymus quædã ænigmata ex Ariſtotele, quorum vnum erat: *Ignem gladio ne confodias*. Si videres hominem, qui valido igni ſe opponeret, tenens, & ſtringens gladium, nitens illius flammas ſecare, ſtultus iudicaretur: nam ad ignem abſumendum, & extinguendum adhibenda eſt aqua, non gladius. Ita ſtultus eſt, qui cùm inimicus igne iracundiæ ſuccenſus, flammas conuiciorum emittit, gladium perſecutionis, aut vltionis adhibet: aquam potiùs adhibeat lacrymarum, plorans illius miſeram ſortem, qui talibus flãmis ardet: & in mentem reuocet, inquit Chryſoſtom. *Hom. 47. in Ioan. quam graue ſupplicium illũ maneat coram Deo, & quod ea agat, de quibus non multo poſt acturus eſt pœnitentiam.*

Elephantem mirantur Naturaliſtæ, qui cùm ſit tantæ magnitudinis, & inter terrena animalia primas teneat, omnibuſque alijs emineat, conturbatur tamen à minoribus beſtiolis, & ab eis laceſſitus motibus furioſis, & inordinatis circumagitur. Nã teſte Plinio, *lib.8.c.10.* grunnitu porci ita grauiter

per-

perturbatur, vt quamuis à primo ætatis tempore domitus sit, & mansuetus, tamquam furiis incitetur, nullumque teneat ordinem; cuius exempla tradit Aelianus *Lib. 1. c.33.* Mouetur etiam viso mure, quem maximè odit. A vermiculis quoque cæruleis, qui prope Gangem reperiuntur, miram in modum torquetur, vt testis est idem Plinius, *Ibid.* Sed quis non magis mirabitur, hominem ratione eminentem conturbari alicuius improperantis, & conuiciantis verbis, quæ potiùs ridere, aut contemnere deberet? Nam, teste Seneca *de tranquill. vitæ lib. 2. cap. 3. ille magnus, & nobilis est, qui more magnæ feræ latratum minutorum canum securus obaudit.* Puerorum est leuiter ob minima verbula concitari. Ne citò excandescas; noli magna æstimare, quæ tibi, vel contra te dicuntur. *Inde enim*, ait idem Seneca, *vobis ira, & insania est, quòd exigua magna existimatis.*

Aristoteles, teste Aeliano, *lib.* 12. Alexandro Magno natura iracundo consilium dedit, vt omnibus se superiorem æstimans maledicta contemneret. Sed hoc erat vno vitio aliud curare. Vir autem Christianus maledicta contemnere debet, non quasi conuiciatore melior, sed quasi contumeliis fortior, & validior. Conuicia enim per se nullã habent vim; sed quemadmodum tela, si in corpus durum incidant, repercussa cadunt, non penetrant. Talis est vir sapiens, in quẽ, ait Seneca *l. de quatuor virt.* non potest cadere iniuria; cui competit quod rectè ab Apostolo dictum est: *Et quis vobis nocebit si boni emulatores eritis? 1. Petr. 3.* Dic igitur cum Seneca *l. de rem. fortunæ.* De quibusdã sibi oblatrã-

tibus. *Mouerer*, inquit, *si iudicio hoc facerent, nunc morbo faciunt. Non de me loquuntur, sed de se. Bene nesciunt loqui: faciunt quod non mereor, sed quod solent. Quibusdam enim canibus sic innatum est, vt non pro feritate, sed pro consuetudine latrent.*

Paucis itaque cum Publio Mim. dicam; *Quàm magnarum virium est, negligere lædentem: qui enim vindicat, sentit.* Laudatur Antigonus, qui cùm ex militibus quidam in eum conuicia iactaret, ignorantes illum propè esse, tentorio virga patefacto; Flebitis, inquit, nisi longiùs remoti male de nobis dicatis. *Plutarch. in Apoph.*

G Et ne citò ad iracundiam incendaris, noli citò credere quæ de te dicta fuisse tibi referuntur. Nam, teste Scriptura; *Qui citò credit, leuis est & minorabitur. Eccles. 19.* Attende etiam, quid à Seneca *lib 2. de ira cap. 29.* dicatur: *His, quæ nobis narrata sunt, non debemus citò credere. Multi ementiuntur, vt decipiant; multi, quia decepti sunt. Alius criminatione gratiam captat, & fingit iniuriam, vt videatur doluisse factam. Qui dicere tibi nisi clam non vult, penè non dicit.* Sæpè variantur quæ nobis renunciantur; nec semper eo animo, quo ab aliis dicta sunt, referuntur. Deinde dum tibi hæc enarrantur, fortè iam habes hunc laudatorem, quem antè habueras detractorem, quia dicti illum pœnitet. Interdum plus nocet tibi præsenti referens, quàm tibi absenti detrahens. Quia inquit Augustinus *In Psal. 92 quando tibi aliquis absenti detrahit, non audis, nec sentis.* Sed audis enarrantem, quem tu deberes audire excu-

san-

ſantem, & detrahentem increpantem. *Non expedit*, ait Seneca *Lib. 3. de ira c. 11. omnia audire, omnia videre; multæ nos iniuriæ transeunt, ex quibus pleraſque non accipit, qui neſcit. Non vis eſſe iracundus? ne ſis curioſus. Qui inquirit, quid in ſe dictum eſt, ipſe ſe inquietat.*

Quòd ſi proprijs tuis auribus tibi detrahentem, aut conuiciantem audias, debes tunc iuxta Senecę *Ibidem*, conſilium, naturam, voluntatemque detrahentis excutere: *Nam*, inquit ille, *ſi puer eſt, ætati donetur, neſcit an peccet. Mulier eſt, errat. Læſus eſt, non eſt iniuria pati, quod prior feceris. Malus eſt, noli imitari; dabit pœnas alteri, quas tibi debet.* Nonne vis bonus haberi, imo & eſſe? Audi quid à Phocylide apud Plutarchum *lib. de offic. audit.* tibi dicatur. *Neceſſe eſt*, inquit, *non ſolùm multorum dolis expoſitum eſſe eum, qui cupit in bonorum haberi numero, ſed etiam crebrò irrideri, contemni, ac morſus dentatos in ſe recipere.* Vis aliud in tali caſu conſilium? Qui tibi detrahit, aut prudens, aut ſtultus eſt: tunc, ait Seneca, *Lib. 3. de ira c. 22. prudentiori cedamus, ſtultiori remittamus.* Item, vel verum dicit, vel falſum: ſi verum, quid miraris, quòd alij dicant quod ipſe feceris? *Ceſſet vitium, ceſſabit, & rumor*, ait Hieronymus *Epiſt. 10. ad Furiam*. Si falſum, dic cum Socrate: ſi falſa conuicia in nos iaculentur, nihil ad nos. Ideo ipſemet cuidam admiranti, quòd nihil in eum commoueretur, a quo conuicijs inceſſabatur; Mihi, inquit, non maledicit: quandoquidem ea, quæ dicit, mihi non adſunt, nec in me hærent. Dices; ſi hæc patienter tulero, quid mihi erit præ-

mij? illam assequeris beatitudinem à Christo assignatam, ore suo promissam. *Beati*, inquit, *estis cùm maledixerint vobis homines, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me. Math. 5* Sed vide, vt in te iactata conuicia falsa sint; & ea propter Christum patiaris; qui ideo addidit, *propter me.* Vnde Hieronymus, *In Matth. Illud*, inquit, *maledictum contemnendum est, quod beatitudinem creat, quòd falsò maledicentis ore profertur.*

C Conqueritur Diuus Augustinus *Ser. 16. de tempore.* quòd cùm illam optemus beatitudinem, nolimus pati hominum conuicia, cùm amore illius multi viri, multæque delicatissimæ puellæ longè maiora æquo animo tolerauerint. *Tot viri*, inquit ille, *tot mulieres, & tantæ ac tam delicatæ puellæ flāmas, & ignes, & bestias æquanimiter pertulerunt: & nos hominum conuicia dicimus tolerare non posse? Vnde nescio qua fronte, vel qua conscientia cùm omnibus Sanctis partem in æterna beatitudine habere desideramus, quorum exempla sequi in rebus minimis non acquiescimus?* &c. Postulabat olim Regius Psaltes, vt Deus illum liberaret à labiis iniquis. *Libera*, inquit, *animam meam à labijs iniquis, & à lingua dolosa. Psal. 119.* Sed responsum est ei: *Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?* Id est, (vt notat quidam) considera, quid tibi dabitur, scilicet præmij, si patienter feras labia illa iniqua: aut quid apponatur tibi, scilicet supplicij, si impatiens fueris. In Scriptura enim, dare significat præmiare, vt apud Matthæum *c. 19. Quid dabis nobis præmij?* Apponere verò significat punire, vt in Apocalypsi; *Apponet super illū Deus plagas. c. 22.*

Item,

Item, si in te debacchantes audias, declina parumper, & exi ab eo loco: sic præstitit Christus, dum vellent illum Iudæi lapidare, quamuis posset verbo, vel facto se defendere. *Ioan.* 8. Vnde optimè Gregorius; *Quanta humilitate*, inquit, *iram proximi ferre debeat, perpendat homo, si furores irascentium abscondendo se declinauit Deus Nemo ergo se contra acceptas iniurias, & contumelias erigat; nemo conuicijs conuicium reddat. Imitatione enim Dei gloriosius est iniuriam tacendo fugere, quam respondendo superare. Sed contra hoc superbia dicit in corde: Turpe est, vt accepta iniuria taceas. Quisquis conspicit, quia contumeliam accipis, & taces, non putat, quia patientiam exhibes, sed crimina agnoscis. Sed vnde vox ista in corde nostro contra patientiam nascitur, nisi quia in imis cogitationem fiximus; & dum in terra gloriam quærimus, placere ei qui nos de cælo respicit, non curamus? Accepta ergo contumelia, meditemur in opere vocem Christi, Ego non quæro gloriam meam, est qui quærat, & iudicet*, &c. Audis in te iactata conuicia, audit, & Deus qui in illis plus offenditur, quàm tu; repone in illo gloriam tuam, & laudabunt Angeli patientiam tuam.

I Memineris etiam, obtrectantium linguas te nullo modo coercere posse. Lingua hominum, teste Apostolo, manet indomita. *Omnis*, inquit, *natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & ceterorum domantur, & domita sunt à natura humana: linguā autem nullus hominum domare potest Iacobi* 3. Quæ verba explanans D. Thomas obseruat, omnium ferè animalium naturam;

quamuis sæuam, hominum industria mansuefieri. Quid enim leone ferocius? quid rapidius tigride? quid elephante immanius? quid aspide formidabilius? Veruntamen illarum bestiarum domatur natura. Audi Senecam, *Epist.* 85. *Leonibus*, inquit, *magister manum insertat: Tigrim custos suus osculatur: Elephantem minimus Æthiops iubet subsidere in genua, & ambulare per funem.* Plinius aspidem quamdam narrat in Ægypto à patrefamilias domitam, quotidie de camera sua egressam, à mensa eius annonam accipere solitam. Quidam igitur homines potuerunt huiusmodi animalia domare, sed linguam nullus hominum domare potest.

Tu quidem poteris facili negotio tuam linguam refrenare, alienam verò minimè, ne aliquando effutiat. *Lib. de remed. fortunæ.* Nam, inquit Valerius Maximus *lib.* 4. *nulla est tam modesta felicitas, quæ malignantes dentes vitare possit.* Hoc, & sancti Patres agnouerunt. *Nihil est*, ait Gregorius Nazianzenus, *de silentio simili. Quod à lingua sagitta tutum, atque immune sit.* Idem sentit Diuus Hieronymus. *Epist.* 10. *ad Furiam. Fieri*, ait, *quidem non potest, vt absque morsu hominum vitæ huius curricula quis pertranseat.* Cùm igitur hominum ora occludere, illorumque linguas ligare minimè valeas, noli mirari, nec moueri, si de te mali malè loquantur; sed sume perutile consilium Senecæ; *lib. de remed. fortunæ Optimum est*, inquit, *pati quod emendare non potes.* Sit tibi illa impotentia, merendi occasio: fiat illa necessitas, virtutis materia: & audi magnum illum Diuum Gregorium,

Hom.

Hom. 9. in Exechiel. Cùm, inquit, *linguæ derogantium corrigi nequeant, æquanimiter sunt per omnia toleranda; nec obtrectationis sermo timendus est, ne dum vituperatio peruersorum metuitur, recti operis via deseratur.* Leuius sanè fiet patientia, quod corrigi non potest.

Illas duntaxat blasphemias, atque conuicia ægrè feramus, quæ ore maligno in Deum à quibusdam passi effunduntur; de his vero, quæ de nobis, aut contra nos dicuntur, non curemus, sed gloriemur, optemusque, vt nobis dicantur, non Deo. Huiusmodi erat Diuus Bernardus, *ad consid.* qui de seipso sic ad Eugenium scribebat: *Bonum mihi, si dignetur me Dominus meus vti pro clypeo, libens excipio in me detrahentium linguas maledicas, & venenata spicula blasphemorum, vt non ad ipsum perueniant. Quis mihi det gloriari in voce illa; quoniam propter te sustinui opprobrium, & operuit confusio faciem meam?*

Sunt iniuriæ condonandæ, non vindicandæ. *Caput III.*

A MVlta sunt quæ nos ad condonandas quascunque iniurias impellunt: atque inprimis, si cogitauerimus vltionem non ad nos, sed ad præpotentem Deum pertinere, qui ideo vocatur à Psalmographo *Deus vltionum Dominus, Ps. 93.* & qui sic apertè loquitur, *mea est vltio. Deu. 32.* vel vt legit Vatablus; *Meum est vlcisci.* Quem locum citans Diuus Paulus, eundem Dominum ita inducit loquentem, *Rom. 12. Mihi vindicta, &*

patienter ferentibus duo præſtabit Deus. Primò, miſericordias: eſt enim patientia tam grata Deo, vt abundatiſſimas miſericordias effundat in eos, quos tali viderit virtute affectos. Nec ſolùm hæc præſtat, ſed & *facit eis iudicium.* Tunc alicui fit iudicium, cùm eius offenſæ plena vindicta plectuntur: faciens enim eis miſericordias, non relinquit illorum inimicos impunes. Vnde ſic hortatur Auguſtinus, *In hunc Pſal. Ferto iniurias, ſecurus eſto: faciet enim miſericordias Dominus, & iudicium omnibus iniuriam accipientibus.*

B Dices; libenter indulgerem, ſi Deus, qui ſibi vindictam reſeruat, confeſtim vlciſceretur: ſed quando videbimus illam vltionem, quàm ſe redditurum promittit? Citò. Audi quid apud Lucam, *cap.* 11. aſſerenti Iudici iniquitatis Deum non facturum vindictam electorũ ſuorum, reſponderit Dominus: *Dico vobis*, inquit, *quia citò faciet vindictã illorum.* Quibuſdã etiam animabus interfectorum clamantibus, & vindictam à Deo poſtulantibus, reſponſum eſt, *vt requieſcerent adhuc tempus modicum Apoc.* 6. Nota hic breuiter verbum illud, *requieſcerent*: ex quo colligimus, quòd abſtinere à vindicta, requieſcere eſt. Vnde D. Auguſtinus, *Serm. de S. Stephano*, diligenter attendit, quid Scriptura dicat de oratione, & dormitione S. Stephani. *Primò*, inquit, *beatus Stephanus ſtans orauit pro ſe, deinde genu flexit, & ait, Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum: & hoc dicto obdormiuit.* Felix ſomnus, & requies vera; ecce quid eſt requieſcere, pro inimicis orare. Vis dormire? parce. Vis requieſcere? ora pro inimicis.

Sed,

Sed, ais, cùm citò promittatur illa vindicta, cur citò non perficitur, & adimpletur? Iterum dico, quòd citò veniet, & citò fiet, imò citò fit, licèt tibi videatur non citò fieri. Egregia autem similitudine ostendit idem Augustinus, *In Psalm. 36.* cur tibi diuturnum videatur, quod festinum est: & longum, quod breue est: sic enim scribit. *Infirmitas facit diu videri, quod citò est. Quomodo inueniuntur desideria ægrotorum? nihil tandiu, quã vt calix sitienti præparetur: vtique festinatur à suis, ne fortè offendatur infirmus. Quando fiet? quando coquitur? quando dabitur? Celeritas est in illis, qui tibi seruiunt: sed infirmitas tua diuturnum putat, quod citò agitur.* Sublata igitur infirmitate, festinum erit ægroto, quod priùs erat prolixum. Infirmitas tua odium est erga inimicum: quod quidem odium si deponas, modicum illud tempus inuenies, quod vindictæ seruatum est, licèt ad diẽ vsque Iudicij protraheretur. Vel dicendum cum eodem Doctore, *Ibidem. Quod tibi longum videtur, citò est Deo: subiunge te Deo, & citò tibi erit.*

Et quamuis tardaret Deus vindicare, non minus tamen præstolari patienter debemus. Ad hoc nos hortatur Diuus Cyprianus: *Lib. de bono patien. Expectemus*, inquit, *vltionis diem, nec ad vindictam doloris nostri querula festinatione properemus, cùm scriptum sit, expecta me, dicit Dominus.* Certi enim sumus, quòd nullum malum remanebit impunitum, & tanto grauiùs punietur, quantò tardiùs. Nouit ipse Valerius Maximus aliquando lento gradu diuinam procedere iram, tarditatemque vindictæ grauitate compensare. Cur etiam inter-

dum

dum Deus differat punire tam lædentes te, quàm cæteros delinquentes, obseruat Diuus Gregorius, *Homil. 10. in Euang.* dum ait, *Idcirco venire Deus citiùs differt, vt minùs inueniat quod condemnet*. Promisit quidem Deus punitionem, sed non denegat dilationem: adimplebit promissionem, nisi viderit satisfactionem. Audi Apostolum: *Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquem perire: sed omnes ad pœnitentiã reuerti. 2. Pet. 3.* Non poterit autem lædens perfectã agere pœnitentiam nisi tibi læso satisfaciat. Caueat interim vnusquisque, ne aliquo odio vindictam Deo relinquat, velitque, vt plus noceat Deus lædenti quàm ipse nocere possit; quia, teste Augustino, talis esset *in superficie bonus, & in abdito malus: opere parceret, sed corde sæuiret: manu mitis, sed voluntate crudelis.* Sed optare debet, vt Deus suis inimicis ignoscat, sicut vellet sibi ignosci. Hoc enim est Deo gratissimum, nobis vero vtilissimum. Vnde Chrysostomus, *Hom. 51. ad pop. Læsit te quispiam, aut contumelia insectatus est? Deum precare, vt mox illi concilietur, & parcat: frater enim est, tuum est membrum. At dices: si id egero, maiorem mihi in modum aduersarius insultabit. Ergo & maiora, & plurima te manebunt præmia.*

C 2. Deinde, noli attendere, nec considerare iniuriam tibi illatã, ne consideratiõ illius te ad iracundiam, & ad vindicationem prouocet, sed cælũ respice: hoc consilium dat tibi idem Chrysost. *Hom. 78. ad pop. Facillimè*, inquit, *iniuriam ferre poteris, si tantùm in cælum respicias, si spectes hanc pul-*

pulchritudinem, & quo te Deus suscipere promisit iniuriam generosè ferentem, &c. Ne respicias in terra nocentē, sed in cœlo coronantem. Hoc præstitit beatissimus Stephanus, qui, vt sacra testatur historia, dum lapidibus obrueretur, *erat intendens in cælum. Act.7.* Non erat intendens in lapidantes. aut in lapides: non iniuriam considerabat; sed cælos spectabat, qui illi ignoscenti, & pro lapidantibus deprecanti erant aperti. Vadantibus aliquod flumen tutius est sursum, aut ripā, quàm aquam respicere, ne titubantes prolabantur. Sic, ne aliquo ducaris vindicandi desiderio, Deum potiùs ignoscere præcipientē, quā inimicū lædentē, attendas. Aquę sunt iniurię, illo teste, qui ait; *Intrauerunt aquæ vsq; ad animā meā. Ps.* 8. In quibus noli mētis oculos figere, sed ī cęlo, vel in ripa, hoc est ī morte.

3. Præterea, maximè te à vindicta retrahet, si consideraueris neminem tibi fore iniurium, & infensum, nisi à dæmone impellatur. Si quis filiū tuum, vel fratrem, aut amicum impelleret in te, & ab impulso læderetis, cui irascereris, impellentine, an impulso? certè impellenti potiùs. Age ergo in dæmonem, sine quo instigante, & concitante nunquam tibi homo nocuisset. *Quid enim magnum*, ait Ambrosius, *in Psal. 39. de homine inualido vindicari, quem ad furorem alter, scilicet diabolus, vrgebat?* Id ipsum agnouit Chrysost. *Hom. 51. ad pop.* atque quid nobis agendum sit, indicat. *Cùm aliquis infestat, ipsum ne respicias, sed dæmonē instigantem, & omnem tu in illum iram effunde: ipsius autem miserere, qui mouetur ab eo: non enim Christianorum sunt scommata.* Ille est, qui inimi-

co tuo arma miniſtrauit, contra illum ſolum ſunt arma ſumenda. Vt vlciſcaris, arripis enſem, gladium, aut alia huiuſmodi; his armis non expugnatur diabolus, *qui*, ait Ambroſius, *Ibidem, non gladio, ſed verbo Dei vincitur*. Verbo, inquam, Dei, quòd à nobis adimpletur, verbi gratia, quando ei opponuntur quæ à Deo nobis præcipiuntur. *Non quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuiũ tuorum. Leuit 19.* Vel quod Chriſtus in Euangelio præcipit. *Dimittite, & dimittemini. Luc 6.* Et, *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis pater veſter cæleſtis delicta veſtra. Matth.6.* Et illud Apoſtoli; *Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat. 1. Theſſ. 5.* Hæc, & ſimilia Scripturæ loca, quibus vltio prohibetur, ſunt dæmoni inimicum tuum impellenti obijcienda, exẽplo Chriſti, qui, vt diabolum tentantem profligaret, nihil niſi quod ſcriptum erat, protulit. *Matth. 4.* Ideo enim dæmon hominem in te concitat, vt te ad iracundiam, & ad vltionem prouocet: quòd ſi vlciſcaris, habebit intentum; ſi verò obijcias, quod ſcriptum eſt, & quod vindictam prohibet, ac propterea te nolle vindicari, aufugiet, & tu victor euades.

D 4. Cogita præterea exigui eſſe animi vindicatione delectari, malumque pro malo reddere. *Puſilli hominis, inquit Seneca, Lib 2 de ira. cap. 34. & miſeri eſt, repetere mordentem, vt mures, & formicæ, ad quas ſi manum admoueris, ora conuertunt. Imbecilla ſe lædi putant, ſi tangantur.* Si tibi nocentibus noceas, aut te lædentes lædas, ſimilis muribus, formicis, & alijs huiuſmodi animalibus effi-

efficieris. Tangis murem, tangis formicam, tangis gallinã, quia imbecilla animalia sunt, non feriunt, tangis equum, aut simile aliud validum animal, mansuetè patitur. Ita homines imbecilles, si vel minimo verbo tangantur, irascuntur; vel si tantillũ offendantur, in vindictã prosiliunt: quia, secundùm Aristot. *Lib. 4. Ethic. c. 3.* sicut debilis stomachi est, duriorem cibum non posse concoquere: ita pusillanimi est, verbũ duriusculum non posse sustinere. Vnde & Poeta: *Iuuenal. satyr. 13.*

Semper & infirmi est animi, exiguique voluptas,
Vltio. ————

Propterea optimè Diuus Ambrosius, *lib 1. offic. cap. 36. Vindicare se*, inquit, *non est actus fortitudinis, sed abiectionis, & timiditatis: vincitur ab inimico, non vincit, qui se vindicat.*

Desisterem, inquiens, ab insectatione, atque libenter ore, & opere ignoscerem; verùm honor, quem profitemur, spectandus, eiusque ratio habenda est, non mediocri damno honorem meum afficiam: si non vlciscar, timori id potiùs, quàm amori adscribent homines: non licet ergo dignitatem, honoremque meum violare, meque infamia, & ignominia afficere. Scio vtique, scio communem hanc esse mortalium nostri sæculi insaniã. Turpe est, inquiunt homines, vt accepta iniuria taceas, quisquis te contumeliam accipere conspiciet, & tacere, non te patientiam exhibere, sed crimina agnoscere putabit. Verùm ad hæc tibi Diuus Gregorius, *Hom. 18. in Euang.* respondeat. *Vnde*, inquit, *vox ista in corde nostro contra patientiam nascitur, nisi quia in imis cogitationem figimus,*

mus, & dum in terra gloriam quærimus, placere ei, qui nos de cælo conspicit non curamus? Accepta ergo contumelia, meditemur in opere vocem Dei: Ego non quæro gloriam meam, est qui quærat, & iudicet. Si ergo princeps contumeliam passus, se propriam gloriam non quærere inquit, sed Dei, quid tu membrum, tanti facis gloriam, & dignitatem tuam, vt pro illa quærenda, atque tuenda, ipsius Dei gloriam contemnas? Ioan. 8.

E Nunc igitur quæro, quinam hi sunt, qui te pusillanimem, & imbecillum iudicant, quòd inimicis ignoscas? Num viri sapientes, & iusti? nequaquam; hi enim potiùs collaudabunt te. Imperitum ergo vulgus est, quod ita sentit, de quo sic Tullius, *lib. 1. de offic.* (Qui ex errore imperitæ multitudinis pendet, is in magnis viris non est habendus.) Si cupias haberi in magnis, & probis viris, errorem imperiti vulgi non attendas, sed sanctissimos viros imitare, qui in condonandis iniurijs, ac in tormentis patienter tolerandis maximam laudem, non vituperium adepti sunt. In cuius rei testimonium videmus illis, aut sacris eorum imaginibus instrumenta tribui, quibus non se de inimicis vindicarunt, sed quibus eis inimici nocuerunt: quæ quidem instrumenta sunt eis veluti trophæi sui arma, & stemmata honorifica, non pro iniurijs, & contumelijs, quas intulerunt, sed quas pertulerunt. Diuus Andreas crucem gestat, non in qua crucifixit inimicum, sed in qua ab inimico fuit crucifixus. Diuus Paulus primò quidem, vt annotat Chrysostomus, catenas tamquam nobilissima stemmata ferebat,

non

non quibus inimicos alligauerat, sed quibus pro Christo ab eis fuerat ligatus: gladius deinde datus est in eius manibus, non quo alterum iugulauit, sed quo iugulatus est. Matthæus lanceam defert, non quà aliquem transfixit, sed qua transfixus est. Stephanus lapides secum fert tamquam victoriæ arma, non quos contra alios gessit, sed quibus ab alijs lapidatus est, pro quibus deprecatus est. Ita & Laurentius craticulam, & alij alia gestant. Ex quibus colligere licet, honorificum esse non referre, sed ferre iniuriam. Non sunt igitur audiendi, qui vindictam suadere contendunt. Diuus Basilius, *Homil.* 10, *de ira*, postquam enarrauit aliquos sanctos, & grauissimos viros, qui erga inimicos eximiam dilectionem, & beneficentiam exercuerant, ob quam præcipuo apud omnes habentur honore, tandem subdit: *Quorum ergo, dic tu mihi, cupis esse discipulus? Beatorum hominum, & Deo gratorum: an eorum, qui spiritus referti sunt maligno? Approbas illorum facta, confiterisque illa ipsis fuisse honorifica, & tibi credis, in dedecus cedere, inimico parcere?* Quæ nostra confusio, vt quos vocibus celebramus, opere non imitemur? Laudamus Dauidem, Stephanum, Paulum, & cæteros, qui libenter pepercerunt, ac vlcisci renuerunt, sed eos nolumus imitari. Væ tibi, si ore, & opere vsurpare contingat illud Ouidianum, *Lib 7. Metamorphos.*

——-- Video meliora, proboque:
Deteriora sequor. ————

F Si aliquod dolium, aut vas plenum est, & percutiatur, non resonabit: si verò vacuum sit,

sta-

ſtatim minimo ictu edet ſonum. Aliqui iactant ſuam nobilitatem, oſtentant ſui ingenij dexteritatem, & induſtriam, corporiſque fortitudinem, ac illis ſe eſſe plenos autumant: verùm, ſi vel minimo baculo, aut verbulo impetantur, illicò illos reſonare, repercutere, & ad vltionem properare videbis; atque ita teſtantur ſe eſſe his omnibus vacuos, quia ſi verè nobiles, fortes, & magnanimi eſſent, tacerent, patienter tolerarent, ſicut Stephanus, qui *plenus gratia, & fortitudine, Act.* 7. lapidibus impetebatur, & tamen veniam, non vltionem inimicis precabatur; & ſicut illi, de quibus Eccleſia. *Nō murmur reſonat, non querimonia; ſed corde tacito, mens bene conſcia conſeruat patientiam*. Veram, inquam, nobilitatem, veram fortitudinem, verumque profitebantur honorem, qui de inimicis non quærebant vltionem. Interrogatus Diogenes, quinam eſſent hominum nobiliſſimi, reſpondit; Contemptores iniuriæ. *Laert.* Quo enim quis nobilior, eo etiam placabilior eſt. Audi Poetam: *Ouid.* 3. *de Triſtib.*

Quo quiſque eſt maior, magis eſt placabilis ira:
Et faciles motus mens generoſa capit.

Loquens Deus olim ad Heli, ſic minabatur; *Qui contemnunt me, erunt ignobiles* 1. *Reg.* 2. Ille autem contemnit Dominum, qui eius mandata ſpernit, & tranſgreditur. Ecce quid Deus præcipiat: *Ne quæras vltionem*, &c. *Leuit.* 19. Et apud Sapientem, *Prou.* 20. *Ne dicas, reddam malum*. Hæc præcepta ſunt negatiua, & obligant ſemper, & pro ſemper; niſi ea obſeruaueris, fies ignobilis, Deoque odibilis. Vide quid dicat Chryſoſtomus;

Hom. 18. in Gen. tom. 1. Nihil omnium Deus ita odit, & auersatur, vt hominem vltionis auidum, & in animo suo perpetuò seruantem inimicitias. Arrigant aures implacabiles, qui nihil nisi vindictas spirant; magnanimi enim est se placabilẽ exhibere.

Ignobilis verò, vilis, atque abiecti animi est, iniuriarum perpetuam habere memoriam, vulneraque post obductam cicatricem refricare. Nonne audisti Cæsarem illum inuictissimum, qui nullius vnquam rei, nisi iniuriarum obliuisci solebat, in Pharsalica illa acie militibus dimicantibus, ac in hostes sæuientibus magno clamore dixisse; Parcite ciuibus. Vox quidem tanto Cæsare digna. Sicut enim inhumani, & efferi hominis vox est, *vlciscimini*: sic magnanimi, ac inuicti Principis vox est, *parcite*. Si inter nobiles, ac heroes admisceri cupis, audias tuum Cæsarem, ac Imperatorem, Christum, inquam, tibi dicentem; *dimittite*, *Luc. 6.* parcite ciuibus; omnes eiusdem ciuitatis ciues estis, eiusdem Ecclesiæ alumni: ergo parcite ciuibus; neque enim decet Christianum in Christianum sæuire. Sapienter igitur à Stobæo dictum est: (Venia vltione melior est; illa namque mitis est ingenij, hæc autem ferini.)

Parcendo potiùs, quàm puniendo Dominus ostendit fortitudinem, & potentiam suam; quod apertè declarat Moyses his verbis; *Magnificetur ergo fortitudo Domini, &c. Dimitte obsecro peccatũ populi huius, sicut propitius fuisti. Num. 14.* In qua verba sic Oleaster: *Considera,* inquit, *hominum cæcitatem. Arbitrantur se suam fortitudinem, suumq; animum magnificare, si in alios sæuiãt, si illatas iniurias*

rias vindicent: non sic autem Dominus noster, sed parcendo, & non vindicando, sibi nomen potentissimi acquirit. *Deus*, ait Ecclesia, *Orat. qui omnipotentiam tuam parcendo maximè, & miserando manifestas*, &c.
5 G Expendenda sunt verba prudentissimæ Abigail Dauidem à vindicta retrahentis. Fuit olim vir nomine Nabal, qui, teste Scriptura, *erat durus, pessimus, & malitiosus. 1. Reg.* 25. Hic maximam intulerat Dauidi iniuriam, quòd illum, & seruos eius spreuerit, vacuosque remiserit; quam quidem iniuriam volebat Dauid vindicare: quo audito, Abigail vxor Nabal occurrit Dauidi, atque sic affata est; *Ne ponat, oro, Dominus meus Rex cor suum super virum istum iniquum Nabal, quoniam secundùm nomen suum stultus est.* Quasi dicat: ò Dauid, considera te Regem, & hunc tibi iniuriũ, stultum; stultè enim egit, quando te offendit: non magni faciat Rex iniuriam à stulto illatam. O homo dum aliquis te iniuria afficit, stultus est. Si aliquis ex stultis, quos hospitale amentium continet, te iniuriis, vel contumeliis lacesseret, poneresne cor tuum super illum? certè illum tanquam amentem relinqueres, illumque tibi nocere non posse, crederes. Scito hominem tandiu delirare, quamdiu tibi iniurius est, tibi iniustè irascitur. Ira enim, teste Basilio *Hom. de ira breuis insania est.* breuem vocat, si cito transeat; fiet autem longa, si diu maneat. Si itaque vlciscaris, stultus quoque efficieris; quia huiusmodi vltio non carebit ira: ergo nec insania. Sufficiat mundo infinitus stultorum numerus. Noli tu vindicta fieri stul-

tus. Molestum tibi sit, sicut & Euripidi, stultescere cum stultis. Interrogatus Ausonius, quid stulti proprium esset, respondit; *velle nocere.*

Affert & aliam rationem Abigail, qua veniam suadet Dauidi. *Non erit*, inquit, *Ibidem*, *tibi hoc in singultum, & in scrupulum Domino meo, quòd effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te vltus fueris.* Quædam continet hæc ratio notatu digna, ait enim: *Non erit tibi hoc in singultum.* Singultus est species quædam conuulsionis: vel est commotio quædam totius corporis, procedens ex eo, quod aliquid comedisti gustui quidem suaue, orique iucundum; sed stomacho onerosum, quod à calore naturali difficilè digeratur. Ideo plerumque sapor, vel odor illius rei manducatæ satis iniucundè emittitur sursum. Quando comedebatur, multa concurrebant, os recipiendo, lingua gustando, dētes cōterendo, guttur deglutiēdo: at postea comesta, quia nō digesta, pariūt huiusmodi singultus. Similiter vindicta quibusdam videtur suauis, & iucūda, præcipuè indoctis, & insipientibus, iuxta illud:

At vindicta bonum, vita iucundius ipsa,
Nempe hoc indocti. —— *Iuuenal. Satyr. 13.*

H Ideo totis viribus vlcisci contendunt, lingua comminando, ore conuiciando, oculis toruè intuendo manibus percutiendo, corde odiendo; sed postmodum sumpta illa vindicta multos parit in anima singultus, multosque dolores, ac multa sequuntur incommoda. *Hoc si constitutum sit*, ait Cicero, *Lib. 2. de inuent. vt peccata homines peccatis, & iniurias iniurÿs vlciscantur, quantum incommodorum consequatur?* Videamus hoc in ipso

Da-

Dauide, 2. *Reg.* 24. qui dormiente Saule eius inimico in ſpelunca, abſcidit oram chlamydis illius; quod quidem modicum videbatur: erat tamen ſpecies, aut ſaltem ſignum vindictæ, quam ſumere poterat; ſed attende ſingultus. *Poſt hæc*, ait Scriptura, *Ibid. percuſſit cor ſuum Dauid, eo quòd abſcidiſſet oram chlamydis Saul*. Quid ſi honorem? quid ſi aliquam partem corporis? quid ſi vitam eripuiſſet? Nec remanſit preſciſio illa impunita; nam præter huiuſmodi ſingultum, dicunt aliqui frigiditatem illam, qua in ſenectute Dauid premebatur, vt nullis veſtibus calefieret, ei ob illam abſciſſionem contigiſſe; quaſi meruerit ille ſuſtinere frigus, qui alterius veſtem abſciderat. Scrupulus verò eſt lapillus breuis, & aſper, qui in calceo latens, plerumque nos lædit, preſſuſque dolorem creat. Sicut igitur lapillus torquet, dum premitur: ita ſi inimicum tuum vindicta premas, & inſecteris, tibi ipſi maximam anxietatem, maximumque inferes dolorem. Nam, teſte Poeta, *ſæpe vindicta obfuit. Senec. trag. dial. 1.* Prudenter itaque conſuluit hæc mulier Dauidi; prudenter etiam nobis conſulunt, qui à vindicta nos retrahunt, quia nobis ex animo ſcrupulum euellunt, qui nos maximè ſtimulaſſet. Arcendi autem illi ſunt, qui quibuſdam mundanis, aut potiùs diabolicis rationibus nos ad vltionem prouocant.

6. Propterea, noli de inimico vindictam ſumere: quia ſi læſerit te, & non ſatisfecerit tibi, haud dubiè ipſemet ad vltionem tendet. Hoc innuere voluit altera quædam mulier, dum eidem Dauid mortem filij ſui Amnon vindicare, &

in Absalonem animaduertere quærenti, sic loqueretur: *Omnes morimur, & sicut aquæ dilabimur.* 2. *Reg.* 14. Quasi diceret: noli, mi Rex, vindictã quærere; quia sicut omnes naturali quodã cursu tendimus ad mortẽ, & aquę etiam ad ima descendũt, vel ad mare fluunt: ita qui alios iniuria affecerunt, nisi satisfaciant, ad vltionem properabunt. Hoc in ipsomet Absalone perspicuum est, qui interfecerat, aut interfici iusserat fratrem suum; sed tandem ipsemet interfectus est: nam capillis ad quercum suspensus miserè perijt. Ei quidem pepercerat pater, sed quia nondum planè satisfecerat, sui criminis dedit pœnas, atque ad vindictam, & ad pœnam sibi debitam currendo peruenit: quod præuidens mulier illa prudens, superuacaneum ducebat de illo vindictam sumere.

I Grauissimum crimen proditor ille Iudas commiserat: poterat Christus iustè vlcisci, sed noluit; imò verò illum multo studio, multisque officiis ad meliorem mentem reuocare voluit; renuit proditor ad pœnitentiam consurgere, & vt decebat, satisfacere. Quid tandem? nemine, nisi dæmone instigante, ipsemet ad vindictam properauit; nam *abiens laqueo se suspendit.* *Matth.* 26. Et notandum est, Scripturam non dixisse *abijt*, sed *abiens*, quasi statim patrata proditione, iam esset abiens, vel abiret ad vltionem. Quod etiam ex verbis Diui Petri, & aliorum Apostolorum de illius apostolatu colloquentium, colligitur: *de quo*, inquiunt, *præuaricatus est Iudas, vt abiret in locum suum.* *Act.* 1. Non fuit opus, vt quis illum duceret ad talem locum suo crimini assignatum, cùm ipsemet

ex ipso abierit. Sicut enim omnia tendunt ad proprium locum; ita offensæ ad pœnam sibi debitam tanquam ad suum locum. Dole itaque sortem lædentis te, quia illum manet grauissima vltio, quam accelerare non cures, cùm ad eam, statim ac tibi nocuit, tendere incipiat.

Aderat Paulus, & consentiebat internecioni beati Stephani, vt ipsemet fatetur; *Ego astabam, & consentiebam*, &c. *Act.* 22. Et vt in omnium esset lapidantium manibus, omnium vestimenta seruabat: pro illo peculiariter orauerat Stephanus; veruntamen illum audio clamantem: *semel lapidatus sum.* 2. *Cor.* 11. Quasi dicat: quia consentiendo, vestimenta asseruando, & alios cohortando, Stephanum lapidaueram, merui ego lapidari; & sic ad iustissimam vindictam tendere, quamuis nullus esset, qui me pro hoc peccato ad iudicium traheret, nec vlcisci quæreret: exigente tamen diuina iustitia egomet ad pœnam mihi debitam, fortè non cogitans, properaui. Quando autem Paulus ad vltionem properauit? dum Lystram, quæ erat Lycaoniæ ciuitas, venit: ibi enim, vt habetur in Actibus Apostolorum, *Act.* 14. *superuenerunt quidam Iudæi, & persuasis turbis, lapidantesque Paulum, traxerunt extra ciuitatem, existimantes eum mortuum esse.* Si igitur Paulus, vas electionis, qui tam diros, & duros labores, tormentaque pro Christo iam subierat, tam multa patrauerat miracula; & qui tam piè, & sanctè vbique se gesserat, meruerit adhuc lapidibus imperi, quòd vestes lapidantium Stephanum custodierit; credis lædentes te impunè mansuros? Sine, expecta, pa-

tientiam habe,& audi quid tibi polliceatur Dauid: *Retributionem peccatorum videbis; Psal. 90.* vt legit Hieronymus; *Vltionem impiorum cernes*. Discant itaque aliis nocentes, quàm citiùs poterunt satisfacere, ne vltionem inueniant, si satisfactionem deserant? vni enim, aut alteri subiiciuntur: vtramque autem euadere nullo modo poterunt. Quod cùm certò sciant læsi, nihil de vindicta curent, sed omne deponant odium.

Adducuntur nonnullæ aliæ rationes, quarum consideratione poterit quis appetitum vindictæ facilè comprimere. Cap. IV.

A EX tam multis aliis rationibus, quæ ad affectum vindicationis temperandum valere possunt, has quoque afferamus. Considera insuper te multos perpetrasse defectus, quos à Deo, & à proximo tolerari desideras; sed non merebetis, quòd tolerentur, si illatas tibi iniurias patienter non feras. Hanc rationem validissimam iudicat Diuus Gregorius, *Lib 5 moral. cap. 31.* eamque commendat, *Nam*, inquit, *patienter illatam iniuriam tolerat, qui piè meminit, quòd fortasse adhuc habeat, in quo debet ipse tolerari: quia erubescit sibi peccata non parcere, qui vel Deo, vel proximo sæpe se recolit parcendo peccasse*. Similiter D. Chrysostomus, *Hom. 3. in Ioan.* vult, vt consideratione eorum, quæ contra Deum commisimus, & diuini iudicij metu à vindicta abstineamus; patienterque illatas feramus iniurias. *Quotiescunque*, inquit, *dolore aliquo amicus te, vel familiaris affecerit,*

& ad

& ad iram concitauerit, veniant in mentem, quę tu contra Deum commiseris; quodque, si à proximo offensam, & contumelias ęquo animo toleraueris, leuius in te iudicium Dei prouocabis.

Prǽterea, cogita, quòd qui te offendit, si Christianus est, benedictione donatus est: non debes igitur illum maledicere, quē semel Deus benedixit. Hac ratione Balaam, licèt impius, continuit se, ne populum Dei malediceret, ad quem maledicendum vocatus fuerat, grandi proposito præmio à Balac Rege Moabitarum: iam enim constitutus in monte, ex quo populum Dei intuebatur, dicere cœpit: *Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? qua ratione detester, quem Dominus non detestatur? Deus illum eduxit de Aegypto*, &c. Cõsiderauit, quidnam Dominus pro illo populo fecerit, quem sibi elegit, & eduxit de Aegypto in manu forti, & transtulit per mare rubrum, & ad terram promissionis dirigebat. Quasi dicat: quem Deus elegit, & tot beneficijs cumulauit, ac sibi adiunxit, ego non abominabor, nec detestabor. Hanc rationem debes mente versare, cùm aliquis verbo, aut facto te offendit. Cogita, quòd quamuis ita sit, quòd ex hac parte pœna sit dignus, & supplicio, ac odio: verùm ex alia est, quem Deus benedixit, & eduxit de potestate tenebrarum per mare Baptismi, & lauacrũ regenerationis: & quòd tanti Deus eum fecit, vt pro illo sanguinem fuderit: & fortè, quamuis cum te offendit, peccarit, iam facti pœnitens, in Dei gratiam est admissus. Si igitur Balaam continebatur, ne populum malediceret, quia Deus ad illius liberationem ex

Aegy-

Aegypto mira præstiterat; multò magis tu continendus es, attendens qualia Deus pro illo, qui te offendit, operatus fuerit. Nunquid tu peior eris impio Balaam?

B Dices; nulla maledictione Balaam afficere debebat populum, qui non fuerat ei iniurius: at cur non debeam ego maledicere, qui mihi maledixit, & iniurias mihi illatas vlcisci? Vnum inter multos tibi profero Noe, qui filio suo Cham, à quo irrisus, & sterilis magica arte affectus fuerat, noluit maledictionem impertiri, eo quòd illum iam benedixerat Dominus: nam postquam Noe, & filij eius arca sunt egressi, benedicti sunt a Domino: *Benedixit Deus Noe, & filijs eius. Genes. 9.* inter quos erat Cham. Nefas itaque putauit Noe illum maledicere, cui semel benedixerat Deus; ideò potiùs Chanaam filium eius maledixit his verbis: *Maledictus Chanaam, seruus seruorum erit fratribus suis.* Hanc ratione attigerunt Chrysostomus & Theodoretus. Vnde colligimus, indecens esse proximum maledicere, vel de illo vindictam sumere, non obstantibus quibuscumque iniurijs ab ipso nobis illatis, cùm illum benedixerit Dominus, conferendo ei beneficium creationis, regenerationis, redemptionis, &c.

Insuper, qui tibi, verbi gratia, detrahit, & conuiciatur, vel verum dicit, vel falsum: si verum, patienter feras, & caueas eidem vicissim conuiciari, sed amaro gemitu Deum implora: hoc enim pacto omnem poteris culpam deponere, Deumque tibi placabilem reddes. Hoc Diuus Chrysostomus probat parabolà Pharisæi, & Publicani.

Luc.

Luc. 18. *Erat*, inquit, *Phariseus quidam. & Publicanus: quorum hic quidem ad summam progressus erat malitiam, alter ad summam suo iudicio peruenerat iustitiam. Ambo ascenderunt, vt orarent: Pharisæus dicebat; non sum sicut cæteri hominum,* &c. *velut hic Publicanus. At Publicanus procul stās, non regessit contumeliam, neque vicissim dixit conuicium, neque protulit ista vulgaria verba; Tune audes vitæ meæ mentionem facere? melior te sum,* &c. *nihil horum loquutus est Publicanus, sed amarè suspirans, pectusque percutiens, hoc tantùm dicebat: Deus, propitius esto mihi peccatori; & descendit iustificatus. Vides celeritatem? accepit probrum, & abluit probrum; agnouit peccata & abluit peccata: & criminum improperatio, facta est illi criminum remissio: & hostis, insciens factus est beneficus. Quot labores erant Publicano subeundi, ieiunando, humi dormiendo, vigilando, bona sua egenis impartiendo, longo tempore in sacco, & cinere sedendo, vt illa tam multa peccata posset deponere? At nunc cùm nihil tale fecerit, simplici verbo omnem deposuit iniquitatem, ac probra, conuiciaque Pharisei, quæ videbantur illum contumelia afficere, pepererunt iustitiæ coronam, idque sine sudoribus, & absque longi tēporis mora. Vide, quomodo, etsi vera dicat, qui conuiciatur, si amarè ingemiscentes Deum pro delictis nostris exorauerimus, omnia peccata deponere possumus.* Ita Chrysostomus, qui apertè docet, conuicia etiam vera patientienter tolerata supplere vices multorum bonorum operum pœnalium, quæ nobis fuissent præstanda, & exequenda in satisfactionem nostrorum delictorum.

C Hac ratione ductus Dauid noluit permittere, vt de Semei ipsi conuiciante, & crimina obijciente, sumeretur vindicta; sed quibusdam vlcisci volentibus, dixit: *Dimittite eum, vt maledicat iuxta præceptum Domini, si fortè respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna.* 2. *Reg.* 16. Non solùm illis conuicijs Dauid non offendebatur, sed illis potiùs delectabatur: & illa exoptabat, pro quibus sibi veniam redendã arbitrabatur. Audi Ambrosium, *Lib. 1. offic cap.* 48. *Expetebat Dauid maledici sibi, quia maledicto illo diuinam exquirebat misericordiam*, Interim, vt notat Basilius, *Orat. de ira.* agnoscebat Dauid, quòd aliqua, quæ Semei in illum iactabat, vera erant: vt, quòd esset vir sanguinum, qui sanguinem Vriæ proditoriè fudit: pro quo quidem crimine non poterat Dauid meliùs satisfacere, quàm patienter ferendo illa conuicia, & quòd ei suum crimen obijceretur. Ideo ait Bernardus, *Ser.* 34. *in Cantic. Vetuit prohiberi maledicum conuiciantem, quæstum æstimans maledicta.* Videbat enim sibi plurimùm profutura illa conuicia, & obiecta crimina, si patienter ferret. Similiter & tibi proderit, quòd tibi exprobrat inimicus, si patienti animo tuleris.

Si autem falsum dicat, qui tibi conuiciatur, noli contumeliam retorquere, aut conuicium conuicio rependere: sed sustine, & memento Domini nostri Iesu Christi, qui ad consolationem nostram, sua in exemplum adducere opprobria dignatus est. *Si patremfamilias*, inquit, *Belzebub vocauerunt, quantò magis domesticos eius? Matth.* 10.

Et

Et qui etiam post mortem à persecutoribus suis seductor appellatus est, cùm dicerent: *Scimus, quia seductor ille dixit: post tres dies resurgam. Nomine seductoris, Matth.27.* ait Augustinus, *in Psal 63. appellatur Christus, ad solatium seruorum suorum, quando dicuntur seductores.* Dicam igitur cum D. Greg. *Lib.9.epist. 39. Quanta nos peccatores à lingua, vel manibus iniquorum hominum portare necesse est. qui in aduentu æterni Iudicis iudicandi sumus: si & ipse tanta pertulit, qui & Iudex venit?*

Idem Doctor hortatur nos, vt maledicentibus inimicis, aut iniurijs nos afficientibus, ad mentem nostram statim recurramus, videamusque, an verùm sit, quod de nobis, vel contra nos dicitur: quia *si*, inquit, *Epist. 35. in ea non inuenitur malum, quod de nobis homines loquuntur, in magnam debemus lætitiam prosilire. Quæ debet esse tristitia, si omnes accusent, sola conscientia nos liberos demonstret? Habemus Paulum dicentem: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, 2.Cor.1. Iob quoque dicit: Ecce in cælo testis meus. Si ergo nobis est testis in cœlo, testis in corde, dimittamus stultos foris loqui quod volunt. Quid aliud detrahentes faciunt, nisi quod in puluerem sufflant, atque in oculos suos terram excitant. Iob.16.*

D Vel, si velis, dicamus, conuicia, maledicta, & opprobria patienter tolerata esse veluti ventum ab inimicis excitatum, quo ad martyrium, & ad portum salutis peruenitur; nam, teste eodem, *sine ferro esse possumus Martyres, si patientiam veraciter in animo custodimus. Gregorius Homil. 35. in Euang.* Et affert exemplũ cuiusdam Stephani, qui

ob

ob insignem patientiam in ferendis iniurijs, martyrij palmam meruit obtinere: sic enim de illo scribit, *Ibidem. Fuit quidem diebus nostris Stephanus nomine, pater Monasterij iuxta Reatinæ vrbis mœnia constituti, vir valdè sanctus: in eo virtus patientię vehementer excreuerat; ita vt eum sibi amicum crederet, qui sibi molestię aliquid irrogasset. Reddebat contumelijs gratias. Si quod damnum in sua inopia fuisset illatum, lucrum putabat. Omnes suos aduersarios nihil aliud, quàm adiutores æstimabat. Hunc cùm dies mortis egredi de corpore vrgeret, conuenerunt multi, vt tam sanctæ animę de hoc mundo recedenti, suas animas commendarent. Cumque circa lectum illius hi, qui conuenerant, omnes assisterent: alij corporeis oculis ingredientes Angelos viderunt. Quid huic suus Conditor intus dedit, de quo nobis tanta glorię in die eius exitus, & foris innotuit? Quibus hunc credamus, nisi sanctis Martiribus sociatum, quem, attestantibus corporeis quoque oculis, à beatis spiritibus constat esse susceptum? Nullo iste gladio percussus occubuit, & tamen coronam patientię, & quam in mente tenuit, in egressione seruauit.*

Cogita etiam, neminem posse cum Christo regnare, qui calicem eius non biberit. Vide quid tibi dicatur per Ieremiam, *cap.* 49. *Ecce quibus non erat iudicium, vt biberent calicem, bibentes bibent, & tu quasi innocens relinqueris?* Tu solus relinquendus es sine calice? tu illum manibus tuis non sumis, nullis ieiunijs carnem tuam affligis, nec flagellis maceras, humi non cubas, cilicium respuis: imò voluptatibus indulges, omnia vis habere ad nu-

nutum, in nullo tibi contradici desideras, temporalibus bonis abundare quæris. Cùm igitur tuis manibus calicem sumere recuses, Deus tibi compatiens, illum per inimicum persequentem, vel conuiciantem porrigit, in quem inimicum si insurgas, similis eris ægrotanti in Medicum insurgenti, & vasculum medicinæ ad sanitatem paratæ frangenti. Audi Augustinum, *Serm. 2 de sancto Stephano. Attende*, inquit, *Christum Medicum ęgritudinis tuę, attende Redemptorem animæ tuæ. Propter te pependit in ligno, & nondum est vindicatus, & tu vis vindicari, & non vis tantum & talem magistrum imitari? Ideo pati voluit, vt tibi patientiæ suæ demonstraret exemplum. Vide pendentem, & tibi languenti de suo sanguine medicamentum conficientem*, &c. Porro qui certa bona opera negligit, aut adimplere non potest, ignoscere saltem inimicis non recuset, vt ignoscendo impetret, quod non operando perdidit. Ad hoc nos hortatur beatus Cæsarius. *Qui captiuos*, inquit, *redimere, & pauperes pascere, vel vestire non præualet, contra nullum hominem odium in corde reseruet, & inimicis non solùm malum pro malo non reddat, sed etiam diligat, & pro eis orare non desinat, certus de misericordia, vel de promissione Domini sui, libera conscientia ante tribunal dicere poterit: da, Domine, quia dedi: dimitte, quia dimisi.* Sunt nonnulli, qui per alia multa bona opera cælestem gloriam adipiscuntur: videns autem Deus te illa non operari, permittit, vt inimicos habeas persequentes, ac tibi detrahentes, & conuiciantes vt dimittendi habeas occasionem, & hac tua venia me-

merendi eamdem beatitudinem, quam alij alijs operibus meruerunt. Ne igitur hanc occasionem prætermittas; nec recuses hunc bibere calicem, qui ad salutem tuam porrigitur.

E Dices fortasse, olim fuisse Iudæis traditam legem talionis, eisque licuisse retaliare, cùm scriptum sit, *Exod.* 21. *Qui irrogauerit maculam, sicut fecit, sic fiet ei: fracturam pro fractura: oculum pro oculo, dentem pro dente restituet. Deut.* 24. &c. Respondeo cum D. Thoma, *In Matth.* 5. legem talionis fuisse Iudicibus in præcepto datam: & hoc vt facerent zelo iustitiæ, & non zelo vindictæ, ad malorum cohibitionem, nunquam autem fuisse priuatis personis concessam: vnicuique enim tamquam priuatæ personæ dictum est: *Non quęras vltionem*, &c. *Leuit.* 19. vel, secundum Septuaginta; *Non vlciscatur tua manus*, &c. Reseruatum quidem est publicæ autoritati supplicium, non priuatæ. Nunquã itaque licuit priuato Iudæo, cui oculum alter eruerat, per talionis legem oculum pro oculo eruere. Verùtamen quia aliqui hac lege talionis abutebantur, volentes scilicet, vt non tantũ ad publicas, sed ad personas etiam priuatas extenderetur: ideo Christus declarans hanc legem priuatis personis nequaquã cõpetere, aliam talionem; qua vnusquisque nostrũ perfectus euadere poterit, stabiliuit, dum dixit. *Audistis, quia dictum est: oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, prębe illi & alteram; & ei, qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuã tollere, dimitte ei & pallium*, &c. *Matth.* 5.

Quæ-

Quæritur autem, quonam modo hæc Christi verba sint intelligenda; siquidem neque Apostolus Paulus, *Act.* 23. alteram maxillam percutienti præbuit, neque Christus ipse percussus à seruo Pontificis alteram maxillam percutiendam obuertit, sed respondit: *Si malè loquutus sum, testimonium perhibe, si autem bene, quid me cædis? Ioan. 18.* Respondet Diuus Augustinus, docere Dominum, alteram maxillam percutienti obuertendam cordis præparatione. *Dominus*, ait ille Doctor, *Lib de mend. cap. 15. non dixit; ecce altera maxilla: sed ait, si malè dixi, exprobra de malo; si autem bene, quid me cædis? vbi ostendit, illam præparationem alterius maxillę in corde faciendam. Quod etiam Apostolus Paulus vtique nouerat: nam & ipse alapa percussus non ait; percute maxillam alteram: sed, percutiet te Dominus, paries dealbate, &c. sed tamen cor paratum habebat, non tantùm ad alias alapas accipiendas, sed etiam qualibet tormenta pro veritate patienda*, &c. Sic Augustinus. Aduerte tamen, Christum semel vna percussum alapa respondisse. At plurimas alias alapas tacitum, non aduersa facie excepisse, iuxta illud Isaiæ, *cap.* 50. *Faciem meam non auerti*, &c. Similiter, & Paulus fecit, iuxta illud ad Corinthios; *Colaphis cædimur, maledicimur, & benedicimus*. 1. *Cor.* 4. Christus igitur his verbis vult nos esse paratos ad omnes tolerandas iniurias absque resistentia, & absque vlla vindictæ cupiditate. Non est prætereundum, quod hic adnotat Hieronymus, *In Matth.* Christum scilicet non iussisse, vt percussa

dextera nostra sinistram præberemus, sed alteram, hoc est, alteram dexterã: iustus autem sinistram nõ habet. Nunquam præbenda est verberanti maxilla sinistra, sed semper dextera, id est, fortis, & ad colaphum accipiendum paratissima. *Iusti enim*, ait ille, *non habent sinistram maxillam, id est, debilem, quæ ad colaphos, si opus fuerit, Christi causa recipiendos, non sit parata.* Vel sic; iustus accepta alapa, aut alia iniuria, nullam habet sinistram intẽtionem, vel nihil cogitat sinistri aduersus percutientem, & lædentem; sed semper est propter Deum dextero, & sincero animo.

F Nunquam audierant Ethnici Christum hanc præclaram talionem stabilientem, & vindictam prohibentem: multi tamen illorum naturali tantùm ratione, aut humana quadam honestate ducti, non solùm quaslibet iniurias sine vllo vlciscendi animo tulerunt, sed etiam conuiciantibus fuerunt benefici. Diuus Basilius *Lib. de legendis lib. Gentil.* aliquos eorum proponit considerandos. Quidam, ait, in foro Periclem probris omnibus incessebat. Quid tum Pericles? nunquid lege talionis vsus pro conuiciis reddidit conuicia? non: sed patientiam, & beneficia rependit. Nam probra minimè curare visus, toto ferè die sustinuit; deinde vesperi iam discedentem conuiciatorem cum lumine comitatus est. Euclidi Megarensi concitatus animo quidam mortem se iurauit illaturũ. Quid Euclides: numquid par retulit pari? minimè; sed iurauit, si inferret mortem patienter laturum; & ei, quamuis infesto, se conciliatum iri. Alius Socratis faciem vehementi impetu percussit.

cussit. Quid Socrates? numquid alapam alapa retaliauit? Vide quid egerit. Minimè commotus est, sed totus plagis tumidus, ac contusus, vbi percussor cædere destitit, nihil aliud fecisse, dicitur, quàm fronti propriæ inscripsisse; *Talis fecit*, veluti statuæ cuidam auctoris nomen. Qua in re præter patientiam, quàm sit turpe alterum lædere, indicauit; nomenque lædentis inscripsit, vt posset quisque ab ipso percutiente scire, an de illo Socrates vindictā sumpserit. Hæc ex Diuo Basilio.

Adrianus Imperator creatus, adeò contempsit vltionem, vt vni, quem habuerat capitalem, fortè obuio dixerit: Euasisti. *Dion.* Principibus in priuatis offensis debet esse satis potuisse vlcisci: nos verò dicimus, virum Christianum decere nunquam velle vlcisci, quamuis posset. Quærit Ambrosius *In Luc.* cur Christus in horto Petrum gladio percutientem reprehenderit, qui priùs iusserat, vt venderetur tunica ad emendum gladium. *Qui non habet*, inquit, *vendat tunicam, & emat gladium.* Cur igitur is iubet gladium emere, qui eo ferire prohibet? Respondet ille Doctor; *Vt sit parata defensio, non vltio, & videar potuisse vindicare, sed noluisse.*

Augustus Cæsar, *Sueton. in Augusto*, Cinnæ machinanti sibi necem condonauit, atque: Cinna, tibi iterum vitam do, priùs hosti, nunc insidiatori, ac parricidæ: eique Consulatum obtulit. Vis exitum? Cinnam habuit perpetuò amicissimum, solus illi fuit hæres. Arcadion, teste Plutarcho, *Lib. de ira cohib.* cùm non desineret maledicere Philippo, monitusque vt fugeret: at Rex cùm

occurrisset homini, humaniter cum eo est colloquutus, ac multa dona misit. Postea iussit amicos rogare, quomodo Arcadion de se loqueretur: cunctis autem testificantibus eum hominem iam mirum Philippi laudatorem esse factum. Ego igitur, inquit Rex, melior Medicus sum, quàm vos.

G Non est igitur hoc præceptum de non vindicando obseruatu impossibile, vt quidam dictitant; sed potiùs facilè, ac rationi naturali consentaneum, cùm, & ipsi Ethnici lumine tantùm naturæ illustrati, illud tam accuratè obseruauerint. Qui hoc præceptum dedit Christus, optimè nouit, quid possumus. *Quia*, inquit Augustinus, *Serm. 6. de temp. nec impossibile aliquid potuit imperare, quia iustus est; nec damnaturus est hominem pro eo, quod vitare non potuit, quia pius est. Quid tergiuersamur incassum? nemo enim, quantum possumus, meliùs nouit, quàm qui nobis ipsum posse donauit.* Et alibi idem Doctor *Serm. 5. de Sanctis*, probat, nos quidem posse iniurias, & contumelias ferre, sed nolle: sic enim vrget; *Si nobis aliqua potens persona iniuriam facit; si nos etiam in faciem maledicit, nec respondere aliquid asperum, non dicam vicem reddere, ausi sumus. Quare hoc? ne ab illa persona potente adhuc maiora, quàm pertulimus, patiamur. Quod à nobis extorquet hominis timor, deberet à nobis exigere Christi amor.* Non responderes Principi tibi conuicianti, aut iniuria afficienti, & non vis ignoscere inimico lædenti, Deo præcipiente?

Prætereà attende, in quo stadio, & certamine sis, vbi inimicus non talione, sed patientia vincitur. Audi Chrysostomum. *In Epist. ad Roman.*

In

In Olympicis certaminibus diabolo consecratis, lex est, malefaciendo vincere; in stadio Christi omnino lex est contraria; hic enim non eum, qui percutit, sed qui percutitur, coronari decretum est. Illud demum est diuinæ virtutis, illud cæleste stadium, illud Angelorum theatrum.

Caue, ne Ctesiphonti Pancratiastæ fias tua impatientia similis, qui, vt scribit Plutarchus, mulæ recalcitrauit. Nam quemadmodum ridiculi, furiosique hominis est, equo calcitranti recalcitrare; ita ridiculi, insanique hominis est, inimico iniuriam inferenti iniuriam inferre. Nautæ, cùm vehemens ventus, & aduersus spirat, minime resistunt, quin potiùs demisso, contractoque velo, ne submergantur, cedunt. Idipsum facere docet Dominus eos, qui in cælum nauigant, non resistere malo, hoc est, procelloso turbini, iniuriis, contumeliis, sed dimittere velum, ne odij, simultatumque fluctibus obruantur.

Cogita tandem, veniam, & miserationem præ se ferre nescio quam iucunditatem, iuxta illud, *Iucundus homo, qui miseretur, Ps.* 111. &c. Iucundus, quia Deum imitatur, qui nullatenus vindicta delectatur; imò si illam comminetur, dolere dicitur; sic eum dolentem inducit Moyses: *Tactus dolore cordis intrinsecus, delebo*, inquit, *hominem, quem creaui*, &c. *Gen.* 6. Iucundus, quia vt filius Dei efficitur, *vt sitis filij Patris vestri, qui in cælis est*, &c. *Matth.* 5. Iucundus, quia de remissione propriorum delictorum securus efficitur. Iucundus; quia se ab illis malis, doloribus, ac mentis cruciatibus, quæ iram, atque indignationem consequuntur, li-

berum, atque abſolutum ſentiet. Iucundus quia ſummi Dei gratiam ſe ignoſcendo inire cognoſcit.

Aequo animo ferenda hominum temeraria iudicia. *Caput V.*

A VT patienti, & æquo animo ſimus, dum de
1 nobis alij malè iudicant, conſiderandum eſt. Primò, à condito orbe omnes bonos, & ſanctos obnoxios fuiſſe temerario iudicio aliorum maximè improborum. & imperfectorum. Sic temerè iudicauit de Abele Cain: de Iacob Eſau: de Ioſepho fratres: de Moyſe ſoror, & alij: de matre Samuelis Heli: de Dauide Saul: de Mardochæo Aman: de Prophetis Iudæi: & in nouo Teſtamento iidem de S. Ioanne Baptiſta & maximè de Chriſto Saluatare, qui apud Lucam *c.* 7. ea de re conqueritur, dicens: *Venit Ioannes Baptiſta, neque manducans panem, neque bibens vinum, & dicitis; dæmonium habet. Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicitis: ecce homo deuorator, & bibens vinum, amicus Publicanorum, & peccatorum*. Ibidem Simon Phariſæus iudicauit Chriſtum non eſſe Prophetam, eo quòd permiſiſſet ſe attingi à muliere peccatrice. Iudas fractionem alabaſtri in caput Chriſti malè interpretatus eſt, cuius iudicium temerarium Chriſtus multis verbis redarguit. Numquid tu melior es Abele, Iacobo, Ioſepho, Moyſe, Dauide, & Chriſto ipſo, de quibus malè mali iudicarunt? Itaque quotieſcumque tibi euenerit, vt homines facta tua etiam optima in-

interpretentur in deterrimam partem, dic cùm alio Propheta: *Non sum melior quàm patres mei*, 3. *Reg* 19 Attende etiam quid Christus dicat: *Non est discipulus super magistrum. Si patremfamilias BeelZebub vocauerunt, quantò magis domesticos eius? Matth.* 10.

B 2. Præterea, tibi omnia illa temeraria iudicia contemnenda sunt, cùm vt plurimùm malorũ sint. Sic enim docuit Apostolos Dominus. Nam cùm illi renunciassent Domino, Pharisæos eius sermone fuisse scandalizatos, respõdit; *Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Matth.* 15. Reuera cæci sunt de aliis temerè iudicantes; quia vel de facto, vel de intentione iudicant: factum non vident, alioqui non esset temerarium iudicium; intentio non potest nisi ab ipso Deo videri; ergo ad vtrumque cæci sunt. Cæcus autem, vt aiunt, non potest judicare de coloribus, quia illos non videt; quòd si aliquando de illis iudicare præsumeret, rideres. Similiter, ridendum potiùs, quàm dolendum est, si videamus aliquos iudicare de his, quæ omnino illos latent. Talibus, vt opinor, loquebatur Apostolus cùm diceret; *Mihi pro minimo est, vt à vobis iudicer.* 1. *Cor.* 4. Ac si diceret; à vobis cæcis, à vobis maleuolis iudicari pro nihilo duco, non moror iudicia vestra. Vnde optimè Anselmus *in Epist. 1 ad Corinth.4.* ait: *Iusti non humana iudicia, sed æterni Iudicis examen aspiciunt; atque ideo derogantium verba cum Paulo despiciunt.*

Non quid dicant homines de nobis, sed quid simus à nobis, attendere debemus. Propterea, ait quidam, *quis sis interest, non quis habearis. Publ.*

Mim. Quia non vt haberis, sed vt eris, à Domino iudicaberis, cuius tantùm sunt tremenda iudicia. Ideo ait Gregorius Nazianzenus, *Orat. de seipso, quid mea interest, qui rei veritatem magis curo, imò solùm curo? hoc enim vel me condemnauerit, vel absoluerit: hoc miserum, vel beatum reddiderit.* Caussam autem, cur contemnere debeamus humana iudicia, reddit Diuus Augustinus, *lib. 2. serm. in monte cap. 29. Quia*, inquit, *temerarium iudicium plerumque nihil nocet ei, de quo temerè iudicatur; ei autem, qui temerè iudicat, ipsa temeritas necesse est vt noceat.* Ferto igitur patienter talia iudicia, cùm iudicanti, non iudicato noceant. Timeas solùm à Domino, & rideas ab hominibus iudicari. Nam *homo videt ea quæ parent; Deus autem intuetur cor.* 2. *Reg.* 16. Ipse, ait Isaias, *c. 11. non secundùm visionem oculorum iudicabit.* Propterea de illius iudicio loquens idem Gregorius Nazianzenus eodem loco, sic ait. *Dei iudicium cordatis hominibus pluris faciendùm, magisque curandum est, quàm omniũ hominum in vnum coactorum.* Audi etiam aureum sanè Senecæ *Lib 3 de ira cap.* 42. dicterium Christiano dignum. *Conscientiæ*, inquit, *satisfaciamus, nihil in famam laboremus, sequantur vel mala, dum bene mereris.* Idem *Lib. de remed. fortunæ*, quorum sint iudicia magnifacienda, ostendit, dum ait; *Mouerer, si malè de me M. Cato; si Lælius sapiens si duo Scipiones ita loquerentur; nunc malis displicere, laudari est. Non potest vllam autoritatem habere sententia, vbi qui damnandus est, damnat.*

C Vellem certè interdum teipsum à teipso

iu-

iudicari: fortè enim permittit Deus, vt ab alijs iudiceris, quia teipsum non iudicas; quia, ait Apostolus, *1. Corinthior. 13. si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.* Et vtinam hoc nostro, vel humano iudicio formidandum illud Dei iudicium euitemus. Fac, vt Deus te iudicatum inueniat: ideo, inquit Augustinus, *in Psalmum 49. ascende tribunal mentis tuę, esto tibi iudex ante teipsum.* Ferto in te sententiam, sententiam, inquam, non mortis, sed pœnitentiæ, quàm illicò subibis.

Considera etiam exempla eorum, quibus malè cessit, quòd temerariè alios iudicauerint. Nam in primis Maria soror Moysis, *Num. 12.* quia temerè iudicauit de Moyse, propter vxorem eius Aethiopissam, percussa est lepra, 1. *Reg. 1.* Deinde Heli Sacerdos, quia Helcanæ coniugem Annam, Dominum toto pectore deprecantem, ex motu labiorum temerè censuit temulentam, è sella deorsum lapsus, fractis ceruicibus exspirauit. 2. *Reg. 6.* Adhæc Michol vxor Dauid, quia leuitati, non humilitati attribuit, cùm Dauid ephod lineo accinctus ante arcam Domini saltauit, perpetuam sterilitatis contumeliam incurrit. *2. Reg.* 10. Et Hanon Rex filiorum Ammon, cùm ex vana suspicione, quasi exploratum terram suam venissent, Legatis Regis Dauidis partem barbæ abradi iussisset, & vestes vsque ad nates succidi: pro barbis rasis, capitis sui diadema: pro succisis verò vestibus, regnum amisit. In Vitis Patrum, Isaac Abbas è Thebaide ad congregationem fratrum venerat, & in ea fratrem

quem-

quemdam temerè iudicarat. Hūc ad eremū egressum Angelus aditu cellæ prohibuit, dicens: non permitto te intrare. Quare? inquit ille. Tum Angelus: quò ergo iubes ire, quem iudicasti fratrē? Tum Abbas supplex Angelo factus; Peccaui, inquit, ignosce mihi. Et Angelus; surge, ignoscit tibi Deus: sed deinceps ne iudices fratrem, antequam sit iudicatus à Deo.

Recordentur, qui temerè de alijs iudicant, quid Pharisæo acciderit, de quo sic Chrysost. *Hom. 21. in epist. ad Hebr. Ille rem veram dicebat: non sum sicut ille Publicanus: & dicebat nullo audiēte, & fuit condemnatus. Qui falsa, & de quibus non sunt certi, in omnes partes transmittunt, quid non mali patiētur? quid non sustinebunt?* Defendit Deus Publicanum à Pharisæo iudicatum, sic defendet te ab his, qui te contemnabunt.

D. Video præterea illos, qui ab alijs temerè iudicantur, multos habere patronos, qui eos defendunt, maxime si conscij sibi non sint mali, de quo iudicantur. Audiamus in primis, quid Christus dicat temerariè iudicantibus. *Nolite iudicare, vt non iudicemini. Matth. 7.* Id est, nolite homines iudicare, vt non iudicemini à Deo. Nam, inquit Hieronym. *aliter hominum liuor, aliter Christus iudicat. Non eadem est sententia tribunalis eius, & anguli susurronum*, &c. Christus autem vult nos arcere à iudicijs illis temerarijs, quia sic iudicantes nihil emolumenti nobis comparamus; imò verò, ait Chrysostomus, *lib. 1 de compunctione cordis. Ad Rom. 2, magis in discutiendo, & perquirendo aliena commissa, labor est: & iudicare de alterius*

men-

mente difficultas sūma,&c. Valdè perpēdenda sunt verba Apoſtoli ad Romanos ſcribentis: *Propter quod inexcuſabilis es, ò homo omnis, qui iudicas.* Propter quid inexcuſabilis eſt: quia nullus eum talem iudicem conſtituit? nullam refert de illo iudicio vtilitatem; à nullo cogitur talem ferre ſententiam. Propter huiuſmodi igitur eſt coram Deo inexcuſabilis.

Vide etiam, quomodo inuehatur D. Iacobus in temerè iudicantem: *Tu autem quis es, qui iudicas proximum? cap.4.* Similiter & D. Paulus, quaſi ægrè ferens illa de te iudicia, ſic in iudicantem inſurgit: *Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruū. Rom. 14.* Et alibi; *Nolite ante tempus iudicare. 1.Cor.11.* Cùm itaque verba illa ſcripta remaneant, non ſemel dūtaxat dicta ſunt, ſed cùm dicta ſint à viuentibus in cęlis, ſemper dicuntur viuentibus de te iudicantibus in terris, qui tantò terribiliùs à Deo iudicandi ſunt quanto minùs de iudicio illorum curaueris. Defendit te Chriſtus, defendunt te Apoſtoli, quid times? *Si Deus pro nobis, quis contra nos?*

E Accedit, quòd aliquando Deus innocentium hominum exiſtimationem etiam per miraculum contra iudiciorum temeritatem defendit.

Refert Surius, Sanctum Brixium Epiſcopum Turonenſem, cùm populus temerè iudicaſſet eum ex ſtupro filium genuiſſe, infantulo recenter nato publicè in conſpectum allato, dixiſſe; Adiuro te per Ieſum Chriſtum Dei Filium, vt palam edicas, num genitor tuus ſim? & mox reſpondit, non es. Simile legimus de Diuo Goare apud eumdem Surium, & de Daniele Abbate Aegyptio, in vi-

tis Patrum. Et apud Valerium Maximum, præceps nimiùm hæc iudicandi ratio in duabus Vestalibus olim conspicua fuit, in Claudia, & Tucia: quæ cùm parum sanctè virginitatem conseruasse crederentur, harum vna, Claudia scilicet, nauim aduerso flumine pertraxit: altera aquam cribro hausit. Sic fama mendax concidit, & ægrè credulitatis temerariæ pœnitentiam egere, qui stultè nimiùm iudicauerant. Puniuit Deus temerarios illos iudices, puniet & tuos, siue in hoc sæculo, siue in futuro. Quid conquereris? manifestauit innocentiam eorum; de quibus temerè iudicabatur: manifestabit & tuam, siue ante, siue post mortem, prout ei meliùs videbitur expedire. Esto contentus.

Porrò, si placeas hominibus, fortè ab illis non iudicaberis, sed Christi seruus non eris. Quia ait Apostolus: *Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Galat.* 1. Vni ergo Christo placere stude, vt illius sis seruus, non reus: & dic: *Qui iudicat me, Dominus est*; qui scrutatur corda, & renes: & videt, an verum sit in te, quod alij iudicant de te: fac, vt cum eodem Apostolo dicere possis; *Gloria nostra hęc est, testimonium conscientiæ nostrę. 2. Cor.* 1. Dummodo tua non te accuset conscientia, iudicium hominum nullum erit. Hoc optabat D. Augustinus, *lib. contra Secund. ca. 1. tom. 6.* cùm cuidam Manichæo, nomine Secundino, diceret: *Senti de Augustino quidquid libet, sola me in oculis Dei conscientia non accuset.* Nā ait Iuuen. *saty 13.*

Hęc est summa boni, mens quæ sibi conscia recti est.

In-

Interrogatus Bias, quidnam in vita metu vacaret, respondit: Bona conscientia. Conscientia autem non est aliud, quam scientia, & testimonium, quo anima bene sibi conscia est, sibique attestatur se purè, & sanctè iuxta Dei legem viuere. Itaque noli malè agere, & tua non te accusabit conscientia, si te non accuset conscientia, non iudicabit te Deus: si Deus non te iudicet, pro minimo tibi sit ab hominibus iudicari.

F Dic præterea cum Iobo, *cap. 16. Ecce in cælo testis meus.* In quę verba sic scribit D. Greg *lib. 13. moral. cap. 13. Sępe contingit, vt ipsa in nobis bona opera ab incautis hominibus reprehendantur. Sed qui testem in cælo habet, reprehensiones hominum metuere non debet.* Idem Greg. *Lib 9. Epist. 39.* afferens alibi eumdē locum Iob, sic scribit. *Qui vitę suæ in cęlo testem habet, iudicia hominum in terra pertimescere non debet.* Consolationē vocat D. Bernardus, *hom. 24. in Cantic.* bene agendo blasphemari à malis. *Profectò*, inquit, *bona consolatio est, cùm benefacientes blasphemamur à malis, si recti diligunt nos. Omnino sufficit aduersus os loquentium iniqua, opinio bonorum cum testimonio conscientię.* Deinde, non omnia nostra opera ab hominibus probantur: quid mirum igitur, si aliquando ab hominibus iudicentur? Olim Xenophon, *2. com.* dicere solebat: (Nō facile est, *ait*, vt reperiri aliquod opus possit, in quo nihil à quoquam reprehendatur: est enim arduū, ita quidquam perficere, vt non alicubi pecces. Quod si etiam sine aliquo errore quidquam peragat aliquis, difficile est non pati, aut inuenire aliquem iniquum iudicem.

Ma-

Malorum hominum conuersatio, eorumque grauamina patienter sustinenda. *Caput VI.*

A DVo filij olim, *Genes.* 25. collidebantur in vtero materno: quid autem isti filij adũbrarent, indicat Diuus Augustinus *Serm.* 78. *de tempore. Sicut*, inquit, *duo paruuli in vtero Rebeccæ collidebantur: sic in vtero Ecclesię duo populi iugiter aduersantur. In ventre spiritali Rebeccæ, id est, Ecclesię, duo populi colliduntur, humiles scilicet, & superbi: casti, & adulteri*, &c. Quamdiu erit grauida ista mater, tamdiu durabit illa collisio. Erit autem grauida vsque ad finem mundi: tunc enim bonorum cessabit vexatio, quia nulla erit malorum permixtio. Vnde idem Diuus Augustinus, *Tract.* 27. *in Ioan. Certi sumus*, inquit, *quia omnes, qui sumus in corpore Domini, & manemus in illo, vt ipse maneat in nobis, in hoc sæculo necesse habemus vsque in finem inter malos viuere: non inter illos dico malos, qui blasphemant Christum: rari enim iam inueniuntur qui lingua blasphemant, sed multi, qui vita. Necesse est ergo, vt inter illos vsque in finem viuamus.* Sunt enim quidam, qui licèt non malè loquantur de Deo, non tamen bene loquuntur de proximo: semper sunt rixantes, litigantes, aut morosi; quorum etsi onerosa sit conuersatio, potest tamen merendi esse occasio. Si igitur cogaris cum malis hominibus versari, fac, vt tua patientia in conuersatione illa merearis conuersationẽ Angelorum: propterea recordare, quòd Abel sustinue-

nuerit Cain: Iacob Esau: Loth Sodomiticos ciues: Dauid Saulem, & alij viri sancti multos homines illos persequentes. Itaque, qui voluerit esse vt Abel, sustineat patienter eos, qui fuerint vt Cain. Nam, ait Gregorius, *Lib. 20. moral cap. 30. Abel quippe renuit esse, quem Cain malitia non exercet*. Et alibi: *lib. 9. epist. 39. Boni si sine malis fuerint perfecti esse boni non possunt: quia minimè purgantur. Abel esse non suspicor, qui Cain non habuerit.* Vis quoque imitari Iacob? æquo feras animo eos, qui imitantur Esau. Cupis sanctificari vt Dauid? patere eos, qui persequuntur vt Saul.

Quamuis rosa inter pungentes spinas nascatur, non minùs redolet: sic vir probus, licèt inter pessimos versetur, dat semper odorem patientiæ. Huiusmodi fuit Iob, *cap. 30.* qui dicebat: *frater fui draconum, & socius struthionum*. Talis Ezechiel, *cap. 2.* cui Dominus: *Increduli,* inquit, *& subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas*. Hi, cum quibus morabatur Iob, similes erant draconibus: & cum quibus Ezechiel, assimilabantur scorpionibus. Interim nec illi dracones, nec huic nocuerunt scorpiones.

B Interdum Deus permittit, vt malos habeas socios, vt sint tibi causa merendi: purgantur enim aliquando boni societate malorum. Sit mihi testis Greg. *Lib. 9. epist. 39. Ipsa malorum societas, purgatio bonorum est.* Cur igitur de malorum societate, deque illorum persecutione conquereris.

Illum non adhuc esse felicem existimat Seneca, *Lib. de morib.* quem turba non deriserit, nec ad beatitudinem peruenisse, qui non contempserit con-

contemni. Illum audiamus. *Nondum felix es*, ait, *si nondum te turba deriserit. Si beatus esse vis, hoc cogita primũ, contẽnere ab aliis contemni.* Sed à quibus quis contemnitur, nisi ab his, cũ quibus moratur?

Boni in hoc mundo sunt veluti in aliena domo, mali verò in propria, ideo vocantur à Christo filij huius sæculi: vt plurimùm abundantiùs viuitur in domo propria, quàm aliena. Filij alicuius domus, quamdiu in illa sunt audaciùs loquuntur, ac aliquando insultant, minantur, imperant, exire cogunt: extranei autem vix verbulum vnum proferre audent, quia illius domus non sunt, & patienter ferunt quidquid eis à filijs domus dicatur. Sic non est mirandum, si mali in hoc mundo persequantur bonos, imò sæpe eos expellant: sunt enim mali in domo propria; boni verò in aliena. Christus ipse asserebat regnum suum non esse de hoc mundo; ideo illum persequuti sunt mali, qui & membra illius semper persequentur, *Non indignemini, fratres*, inquit Augustinus, *Serm. de patient, si in mundo mali florent, vos aduersa patimini. Mali enim nihil habent in cælo, & vos nihil habere debetis in terra.* Quasi dicat: mali nihil habent in cælo, quo exultent, nec boni quidquam debent habere in terra, quo gaudeant; sed hoc tantùm, gaudeant, quòd hic habeant, quo doleant: habent enim secum impios, cum quibus illis commorandum est; impios, inquam, illos persequentes, vexantes, ac sæpè sæpius lædentes, atque ita illorum meritum augentes.

C Pulchè ostendit idem Doctor, *in Ps. 36. conc. 2.* quomodo se habeant ad inuicem iusti & iniusti

in

in hac vita. *Duo genera hominum*, inquit, *iustorum, & iniquorum, in hac terra, & in hac vita commixta sunt. Habent singula ista genera proprias intentiones cordis sui. Genus iustorum conatur in sublimia per humilitatem; genus iniquorum præponderat ad inferiora per elationem. Hoc tantùm se deprimit, vt surgat; illud se extollit, vt cadat. Ex eo fit, vt vnum genus toleret, alterum toleretur; propositumque iustis ipsos etiam iniquos in vitam æternam lucrari: propositum autem iniquis reddere mala pro bonis; & eos, qui sibi vitam æternam volunt, si fieri potest, etiam vita temporali priuare. Nemo dubitat, quòd isti duo alterutrum sibi oneri sunt, sed diuersis intentionibus. Ad hoc enim iustus iniusto oneri est, quia iniustum eum esse non vult, sed eum iustum fieri & optat votis, & conatur factis. Iniustus autem sic odit iustum, vt nolit eum esse, non vt bonum velit esse: quantò enim bonus est, tantò ille magis oneri est iniquitati illius, & laborat quidem, si fieri potest, vt eum iniustum faciat; si autem non potest, de medio tollat, & à suo tædio, molestiaque remoueat.* Caueas igitur, ne iniquorum persecutione fias iniquus; hoc enim intendunt iniqui: sed vt ad intentum nunquam perueniant, patienter ferto illorum vexationes.

Erant olim inter Gentiles aliqui aliis nequiores, sed qui minùs erant iniqui, sæpe ab illis nequioribus vexabantur, illorumque vexationes forti, & æquo animo ferebant. Hæc cùm legisset Tertullianus, spernebat omnia, quæ à Gentilibus sui temporis tormenta Christiani patiebantur, illàque obiectabat, ac ostendebat exemplo

multorum Gentilium pro inani quadam gloria multa acerba ferentium, debere nos patienti animo pro Christo magis tolerare omnia aduersa, quæ nobis immittuntur ab his, cùm quibus versamur: sic enim ille ad Gentes. *Apologet.c.50. contra Gentes. Licet*, inquit, *nunc Sarmanticios, & Semaxios appelletis, quia ad stipem dimidij axis reuincti, sarmentorum ambitu exurimur: hic est habitus victoriæ nostræ, hæc palmata vestis, tali curru triumphamus. Apud vos quoque, ò Gentes. Mutius dextram suam libens in ara reliquit. O sublimitas animi! Empedocles totum se Catanensium Aetnæis incendijs donauit. O vigor mentis! Regulus, ne vnus pro multis hostibus viueret, toto corpore cruces patitur. O fortem virum, & in captiuitate victorem! Anaxarchus, cùm in exitium ptisanæ pilo contunderetur; Tunde, tunde, ait Anaxarchi follem, Anaxarchum enim non tundis. Attica meretrix, carnifice iam fatigato postremò linguam suam comestam in Tyranni sæuientis faciem expuit; vt expueret, & vocem, ne coniuratos confiteri posset, si etiam victa voluisset. Zeno Aleates consultus à Dionysio, quidnam Philosophia præstaret, cùm respondisset, contemptum mortis, impassibilis flagellis Tyranni obiectus sententiam suam ad mortem vsq; signabat.* Si hæc tolerauere Gentiles ab his, cùm quibus versabantur; cur non patiemur, & nos, si quid nobis contingat aduersi malitia eorum, cum quibus morari cogimur?

D Laude dignus ille est, qui etiam inter malos bene operari nouit; sicut maximo est ei vituperio, qui inter bonos non vult esse bonus. Quid hac

de

de re sentiat Gregorius, *Lib. 1. mor. in cap. 1. Iob.* audiamus, *Sicut*, inquit, *grauioris culpæ est, inter bonos bonum non esse: ita immensi est præconij, bonum etiam inter malos extitisse*. Sed qua ratione poterit quis esse bonus, nisi malorum fugiendo peccamina, illorum patienter sustineat grauamina? Cæterùm, non deerit, qui te consoletur, Deus; si non desit, qui te persequatur, homo. Deum habebis consolatorem, pro quo sustinuisti persecutorem. Teste eodem Gregorio, *nemo perfectè bonus est, nisi qui fuerit, & cum malis bonus*.

Fieri nullo modo potest, vt quamdiu sumus in hoc mundo, sine aliquibus malis hominibus viuamus. Sicut non potest esse triticum sine palea, quamdiu in area, vel in agro est; poterit quidam triturari, sed non omnino à palea separari, donec ventiletur: possumus etiam nos sine iniquitate viuere, sed non sine iniquis. Vnde Diuus Augustinus *In Psal. 91. Ab iniquis*, ait, *non potes recedere, quia mixta est palea tritico, vsque dum ventiletur in ipsa area. Mira res est de tritico; recedit à palea, cùm expoliatur; & non recedit ab area, dum trituratur. Quando autem omnino separabitur? cùm venerit ventilator. Ergo modò area in orbe terrarum est, necesse est, vt si proficis, inter iniquos viuas. Ab iniquis recedere non potes, ab iniquitate recede.* Odio habeas semper malas peccatorum actiones, sed illorum pro Christo sustineas persecutiones. Noli dolere, quòd te vexent, sed quòd Deo peccent. Non participat triticum de natura paleę; sic nec tu de malignitate peccatorum participare debes. Valdè laudabile est vitiis alienis tribulari,

non implicari: mœrere, non hærere; dolore contrahi, non amore attrahi.

E Diuus quoque Chrysostomus, *Genes. ca. 6.* ostendit nihil nobis esse nocumenti, inter malos versari, imò Deum conuersationem illam ob maius bonum permittere. *Nam*, inquit, *ideo misericors Deus sic dispensauit, vt simul essent boni, & mali, quò malorum subneruaretur malitia, bonorumque virtus clariùs elucesceret, & desides, ac studiosi plurima commoda lucrifacerent, modo vellent.*

Inter malos olim versabatur Noe, nec propterea inquinatus est, cùm inter eos, teste Scriptura, semper *vir iustus, atque perfectus fuerit. Genes. 6.* Nō illorum malas imitabatur actiones, sed illorum potiùs patiebatur persecutiones; impugnabatur, sed non expugnabatur: non poterat à malis illis hominibus recedere, sed potuit à prauis illorum operibus abstinere: miscebatur quidem pessimis hominibus, sed non implicabatur eorum actibus: seruauit iustitiam inter iniustos; continentiam inter lubricos; deuiantes non sequebatur; & tamen inter illos morabatur. Vnde de illo idem Chrysostomus, *Ibidem. Noe*, inquit *multos habebat, imò omnes, qui ad mala, & ad praua opera inhortabantur; & nullus erat, qui ad bonum induceret: & tam domestica illi virtus erat, vt viam diuersam à vulgari, quam omnis multitudo inambulabat, iret; adimplens illud, quod Moyses olim dicturus erat: Ne sit cum multis in malitia; & illud: Melior est vnus faciens voluntatem Domini, quàm innumeri praeuaricatores.*

res. Ne verearis igitur eos sustinere, qui tibi non possunt nocere, erisque admirabilis: nam Aristippus interrogatus, quid esset admirandum in vita: vir probus inquit, & moderatus; quoniam etsi inter improbos agat, non tamen peruertitur.

Valdè tamen vtile erit, dum commodè fieri potest, malorum societatem, & conuersationem fugere; & præcipuè eorum, qui vel impellunt ad peccatum, aut peccandi sunt occasio. Refert Valerius Maximus *Lib. 7. de memorab. dictis*, quòd dum quidam stolidus audiente Pythagora diceret; Mallem cum mulieribus esse, quàm cum Philosophis conuersari; & sues, inquit, in cœno libentiùs, quàm in pura acqua versantur. Non dissimiles iudicabat ille Philosophus sordidis illis animalibus eos quibus illorũ grata erat periculosa cõuersatio.

Plus sibi nocent inimici iniurias inferendo, quàm nobis; idcirco non dolendum, sed illis est condolendum. Caput VII.

A EXTAT quædam species Vnicornis, quæ, secundùm Albertum, vehementer odit quemcumque rubeum colorem: vnde si videat hominem rubeis indutum, maximo cum impetu occurrit ad illum occidendum: verùm si iuxta aliquam arborem ipse se abscondat, tunc huiusmodi animal cornu suo adeò fortiter in arborem irruit, illùdque in ea ita figit, vt inde extrahere nullo modo valeat, atque ita ipsomet cornu capitur, quo alium ferire, & occidere nitebatur. Eodem planè modo contingit inimi-

eo nobis nocere nolenti: Scriptura enim non potest falli, quæ ait; *Qui fodit foueam, incidet in eam; & qui laqueum alteri ponit, peribit in illo; & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo. Eccl.27.* Et rursus: *Qui emittit lapidem, reuertitur ad eum. Prou.26.* Hòc patet in Aman, qui in eodem patibulo fuit suspensus quod Mardochæo parauerat.

Si quis ense lapidem feriat, non lapis, sed ensis læditur, quippe qui percussione obtunditur. Tela emissa, si duritiem lapidis offenderint, nonnunquam repercussa in eum, qui emisit, reciproco impetu sæuiunt. Sic iniuriæ ab inimicis illatæ, si te patientia munitum offenderint, in inferentem reuertentur, qui, quòd non doleas, dolebit; cùm ideo lædat, vt doleas. Audi Tertullianum, *Lib de patien. c. 8. Idcirco quis te lædit, vt doleas; quia fructus lædentis in dolore læsi est. Ergo cùm fructum eius non dolendo euerteris, ipse doleat necesse est amissione fructus sui.* Diuus quoque Hieronymus *In Epist. ad Hebræos* ostendit, lædentem maximè confundi, & cruciari patientia læsi. *Nihil*, inquit, *ita confusam facit iniuriam agentis, sicut fortis, & mitis patientia tolerantis, & neque in opere, neque in lingua se vindicantis.*

B Aliis nocentes similes sunt vulpeculis, ad quarum caudas iunctæ, ac ligatæ erant faces, ad comburendas Philistinorum segetes, quas quidē incenderunt, sed seipsas consummarunt. *Iud.*15. Sic mali, dum aliis nocere quærunt, sibi primùm damnum acquirunt. Comparat Diuus Augustinus, *In Psal.* 34. malitiam, siue iniuriam faculæ incensæ, quæ priùs ardet, & consumitur, quàm

aliud

aliud incendat. *Faculam*, inquit *apponis, vt aliquid incendat; numquid non ipsa facula prior ardet, vt aliquid possit incendere? Malitia autem procedit ex te, & quem priùs vastat, nisi te? Equidem dico, quòd geri potest, vt malitia tua alteri non noceat, vt autem tibi non noceat, fieri non potest*. Aliquando malitia tua non nocebit patienti, tibi verò semper nocebit lædenti.

Muræna non potest priùs aquaticos angues in alienam perniciem parere, quàm proprium suum ventrem, in quo concepti fuerant, erroserit: ita quiuis iniustus malitiam suam primus experitur, antequam in alios effundat. Ideo multi connatam sibi bilem excitantes ex iracundia multa, priùs obiere, quàm hostes suos vlti sint. Vnde idem Augustinus *In Psal 36. Iniustitia*, inquit, *iniusti tibi nocet, & illi non nocet? vnde fieri potest, vt non iniquitas eius, quæ per eius indignationem, & odium procedit ad lædendum te, non priùs ipsum vastet intus, quam te tentet foris? Tuum corpus premit aduersitas, illius animam putrefacit iniquitas*. Et infrà: *Quidquid in te profert inimicus, in illum redit. Ibid. Eius persecutio te facit purgatum, illum reum. Cui ergo plus nocet?*

Idem Doctor *Ibid.* lædentes ait esse similes his, qui, vt alterius tunicam concidant, per suum proprium corpus gladium traiiciunt; ideo illos insanire dicit, eosque meritò irridet. *Quale est*, inquit, *sæuire gladio, nec posse occidere, nisi corpus inimici, & posse occidere animam suam? decipiunt, contra se sæuiunt, insaniunt, non vident; tamquam si velet aliquis per corpus suũ ferrũ trayccere, vt concideret tunicam*

nicam alterius. *Attendis quò peruenisti, & non attendis qua traiecisti; illius concidisti vestem, sed tuā perforasti carnem. Constat ergo plus esse, quòd se lædunt iniqui, & quòd sibi nocent, quàm quòd sibi videntur nocere illis, qui oderunt. Sententia Domini est, aliter fieri non potest; & arcus eorum frustrentur. Quid est, frustrentur? Nihil nocet iusto.*

C Loquens Deus per Proph. *Zach. 2.* his, qui ab inimicis læduntur, sic ait: *Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei.* Secundùm versionem Septuaginta sic est legendum: *Qui tangit vos, tangit pupillam oculi sui.* Plantinus quoque testatur se vidisse duo exemplaria vulgatæ editionis, in quibus legebatur, *oculi sui.* Quibus verbis innuit Dominus, lædentes plus sibi nocere, quàm his, quos lædunt, cùm eos lædēdo pupillæ sui proprij oculi noceant: tanto enim est læsio grauior, quanto pars læsa est nobilior. Obseruat Plinius, *Lib. 11. cap. 37.* pupillam quamuis paruam, integram hominis effigiem reddere; additque non esse in hominis ægritudine timendam mortem quamdiu oculorum pupillæ imaginem redunt: quòd si redderent, esset locus timendi. (Augurium, *inquit*, *Lib. 28. cap. 6.* ex homine ipso est non timendi mortem in ægritudine, quamdiu oculorum pupillæ imaginem reddunt.) Si itaque inimicus lædens te, lædat, & pupillam suam, lædetur illa effigies, quia in illa non apparebit; atque ita præsagium quoddam erit futuræ mortis, non tam corporalis, quàm æternæ.

Secundùm autem communem versionem; Qui *tangit vos, tangit pupillam oculi mei*; dicendum

est,

est, Deum voluisse etiam hac loquendi formula ostendere, quàm graue sit peccatum lædentium proximum: cùm Iudæorum, qui Christum iniurijs affecerunt, grauius sit. Iudæi quidem in faciem Christi conspuerunt, alapis cæciderunt, colaphizarunt: totum corpus flagellauerunt: manus & pedes clauis transfixerunt: ori fel obtulerunt: latus lancea aperuerunt, nunquam tamen eos pupillam oculi eius percussisse legitur. Qui verò proximum tangit, & lædit, pupillam oculi Dei lædere dicitur, ac proinde læsæ maiestatis diuinæ reus efficitur, cùm membrum percutiat diuinum. Galenus enim, teste Cœlio, *lib.3, cap.* 28. vocat pupillam, diuinum membrũ. Stoici quoque, referente eodem, hanc partem Dei appellatione honestare non sunt veriti. Proximo igitur inferre iniuriam, non tam est illum lædere, quam Deum, ac seipsum offendere.

D Quemadmodum calcans semetipsum excoquit: & adamantem percutiens seipsum lædit: qui in stimulos calcitrat, seipsum ferit: & qui duros silices manu cædit, ipse, non lapides vapulat. Ita qui alij s infensus, & iniurius est, seipsum priùs, & magis offendit, quàm alios; quia multa sibi infert damna, & incommoda; nam non quiescit, non dormit, non comedit, donec vlciscendi appetitũm expleat; &, vt obseruat Chrysost. *hom.* 44. *in 1. ad Cor.* gladio suo seipsũ petit, & interimit, qui alteri nocere quærit. *Imaginare*, inquit, *hominem, qui vindicari optans, gladium stringit; & vt inimicum feriat, seipsum sciens, & volens eodem gladio transfodit: numquid non hunc mente omnino*

captum

captum dices? Ita insanit alium lædens, cũ magis seipsum lædat: quia gladium quærit, quo se iugulet, foueamque parat, qua viuus sepeliatur.

Ratio autem, cur aliũ lædens sibi plus, quàm alteri noceat, hæc est, quia nimirum ei dumtaxat in corpore, aut diuitijs, vel honore, & fama, aut denique in rebus temporarijs officit: sibi verò in anima, æternam asciscens & accumulans damnationem. Quamobrem ei potiùs dicere possumus: miserere tibi, quàm miserere inimico tuo. Hoc patet in Dauide fugiente Saulis persecutionem, ac latitante in spelunca, in quam intrauit Saul, quem poterat Dauid tunc occidere, sed noluit, imò verò sic rogabat: *Miserere mei, Deus, miserere mei, quoniam in te confidit anima mea. Psalm.* 56. Lyranus rationem assignat ipsius repetitionis, & ingeminationis: sic enim scribit. *Secundum quod dicit Rabbi Salomon, semel dicit Dauid: miserere mei, Deus: petens ne occideretur à Saule. Secundò, petens ne Saul occideretur ab ipso.* Ideò suadentibus socijs, vt in illa opportuna occasione eum interficeret, respondit: *Propitius sit mihi Dominus, non faciam hanc rem. 1. Reg.* 24. Non dixit: propitius sit ei Dominus, sed mihi: quia illum occidendo, priùs animam propriam, quam corpus Saulis interfecisset: ac proinde magis sibi, quàm ei nocuisset. Sibi igitur Dauid bene consuluit, quando Sauli non nocuit. Magna etiam nobis præstatur misericordia, quando inimicis non nocemus: quia maximum damnum nobis intulissemus. Hanc misericordiam postulabat Dauid, ne scilicet inimicum interfice-

ce-

ceret : optabat quoque illam inimico conferri, ne ei noceret.

E Idem Dauid ſic de inimicis ſuis conquerebatur: *Circumdederunt me ſicut apes*, &c. Si quibuſdam credere fas eſt: illos dicimus ab apibus citiùs pungi, qui adulterio, aut aliqua alia libidine ſeſe commacularint. Fortè Dauid erat tunc adulterio coinquinatus: ideo ſibi videbatur ab apibus pungi, quando ab inimicis circumdabatur, & impetebatur; aut potiùs idcirco inimicos illum inſectantes apibus comparat, quia illis idē, quod apibus contingere cernebat. Sunt enim apes inter animalia iracundiſſimæ, ac pro corporis captu pugnaciſſimæ: & dū aculeo percutiunt, euiſcerantur, quia cū aculeo exeunt inteſtina: atq; ita moriūtur dolorē quidē percuſſo inferunt, ſibi autē mortē. *Ariſt. lib. 3. de anim. c.* 12. Idem inimicis nos lædentibus contingit: debacchantur, percutiunt, vulnerant: ſed ſeipſos magis cruentant, ſibique maius damnum inferunt. Idcirco illud Senecæ, *Lib. de vita beat. cap.* 19, eis meritò dicere poſſumus. (Infelicem linguam bonorum exercete conuicio: inſtate, commordete, citiùs multò frangetis dentes, quàm imprimetis.

Dicunt nonnulli, *Simon Maiol. tom.* 1. *can. dier.* dari aliquas apes non habentes aculeum: vel ſi habeant, non eo vtuntur: ſicut de Rege apum ſcribunt Ambroſius, Baſilius, *In Examer.* & alij: cui quidem eſt aculeus, ſed eo nunquam vtitur. Feliciores igitur reperiuntur illæ apes, quæ carent aculeo, quia minùs periclitantur morte: nam aculeata apis, ſi Regis exemplum ſequi negle-

gle-

glexerit, sed stimulata aculeum iniecerit, morietur, vt iam diximus: idem continget vlcisci volentibus, vltio enim in vlciscentis caput incidit.

Non est silentio prætereundum, quod etiam de apibus obseruant ijdem Doctores. Si quis apes oleo casu perfundat, propè necantur, eo quòd obstructis poris aereum illud spiramen haurire non possunt; at continuò si quis acetum ijs superinfundat, illicò reuiuiscunt, eo quòd citò vis aceti poros illos aperire dicitur. *Apes*, inquit Basilius, *In Examer. hom.8. oleo madefactæ pereunt, meatibus obstructis: aceto autem statim effuso rursus reuiuiscunt*. Ex quo discimus, quòd patientia, & misericordia, cuius præcipuè oleum symbolum est, ira necatur inimici: vindicta verò aceto repræsentata, reuiuiscit. Audi Tertullianum, *lib. de patient. cap. 8. Fatigetur improbitas patientia tua. Plus improbum cędis sustinendo. Ab eo vapulabit, cuius gratia sustines*. Vides igitur, non immeritò Dauidem hostes suos apibus comparasse, apibus, inquam, stimulantibus, atque ex eo plus sibi nocentibus.

F Cæterùm, nullis impiorum insectationibus, calumnijs, & improperijs lædetur vir probus: sed si quod sit damnum, in lædentes omnino cadet; quod optimè probat Chrysostomus, *Homil. 43. in Matth.* hac similitudine. *Ponamus*, inquit, *mirabilem quemdam, atque insignem esse virum, quem omnes adulterum, furem, sepulcrorum inuasorem, homicidam, latronem prędicent: ille verò nec irritetur, nec molestè ferat, nec alicuius huiuscemodi rei conscius sit. Qua igitur vituperatione lędetur?*

nulla

nulla profectò. Quid, inquies, si multi malam de ipso habeant opinionem? nulla, inquam, vituperatione læsus est; sed illi se vituperant, qui alium, quam decet, virum talem existiment. Dic, quæso, si quis Solem tenebrarum authorem existimet, Soline, an sibi detrahit? sibi videlicet ipsi, cùm amentis, & insanientis opinionem consequatur. Eodem planè modo, qui bonos prauos esse putant, seipsos vituperant. Sic ille, sentiens sycophantam sibi prius quàm alteri nocere. Vnde & Hieronymus, *Epist. ad Eust. Apud Christianos, non qui patitur, sed qui contumeliam facit, miser est.*

Quemadmodum qui candelam ardentem digitis proprijs mungit, candelæ quidem lumen clarius efficit; suos autem digitos adurit, & contaminat: sic qui iusto detrahit, aut contra proximũ obmurmurat, suam quidem mentem, & consciẽtiam, & linguam contaminat, & reatu peccati adurit; iusto autem meriti materiam præbet, eiusque famam celebriorem reddit. Nunquam Deus Moysen magis laudauit, quàm dum Aaron contra eum murmurauit: Aaron murmurando fratrem Deo commendauit, sed seipsum contaminauit. *Num.* 12.

Sunt detractores, & maledici porcis, & suibus similes, quæ amœnissimum hortum pulchris, & odoriferis floribus consitum ingressæ, flores non attingunt, sed si fimum, si quis fortè in angulo est; aut lutulentam lacunã inuenientes, in ea se volutant, illã euentilant. Vnde de maledico conuiciatore eleganter dixit D. Bonauent. *In diæta salutis. c. 29.* quòd *in modum porci, vbi ponit pedem, ibi*

&

& os: & sicut canis macelli semper habet os sanguinolentum. Sicut igitur sues eodem luto se fœdant, in quo se volutant, eoque se tanquam vestimento sordido induunt: ita conuiciatores seipsos conuicijs inficiunt, quibus alios afficiunt. De vnoquoque illorum sic Dauid, *Psal. 108. Dilexit maledictionem, & veniet ei. Induit maledictionem, sicut vestimentum. Fiat ei sicut vestimentum, quo operitur: & sicut zona, qua semper præcingitur.* Sunt verba significantissima, quibus docet Spiritus sanctus, detractores, murmuratores, susurrones, maledicos, idem priùs, & grauiùs passuros, quod contra proximum fecerunt. Quæ cùm ita sint, non debemus dolere, sed eis condolere: non iniurias referre, sed patienter ferre.

Prouidentia Dei ad vtilitatem nostram prouenit, quidquid ab inimicis patimur, ideo æquanimiter tolerandum. Cap. VIII.

AVT patienter persecutiones, calumnias, & quascumque iniurias feramus, consideremus, Dei prouidentia, vel saltem Deo permittente, cuncta nobis euenire: licèt enim Deus non habeat velle fieri malum; habet tamen velle permittere malum, ex quo potest elicere bonum. Quòd inimici nostri, vel impij sæuiant in nos, permittit Deus, ac eis solam potestatem nocendi tribuit, non voluntatem, licèt eorum mala, quam non fecit, voluntate vtatur: sicut Medici ad corpora curanda vtuntur interdum viperæ veneno,

quod

quod non fecerunt: Deus enim est quidem malarum voluntatum ordinator, sed non creator. Nam voluntati malæ vitium est ex ipsa, quo mala est, non ex Deo. Quòd igitur malus velit tibi nocere, habet à se: quòd possit, habet à Deo, qui, vt tibi noceat, permittit, vel vt puniaris, aut vt proberis, vel vt coroneris, aut alia iusta de causa, quamuis tibi ignota. Hoc fusè tractans Diuus Augustinus, *In Psal. 29.* sic scribit. *Sæuiant modò inimici, humilient, faciant non quidquid volunt sed sicut desuper permittuntur, non quòd Deus det illis voluntatem nocendi, sed potestatem. Vnusquisque enim malus apud se habet voluntatem nocendi: vt autem possit nocere, non habet in potestate: vt velit, iam reus est: vt possit, occulta dispensatione prouidentiæ Dei, in alium permittitur ad pœnam: in alium permittitur ad probationem: in alium permittitur ad coronam. Ad pœnam, quomodo permissi sunt alienigenæ capere populum Israel, quia peccauerunt in Deum. Ad probationem permissus est diabolus in Iob: probatus est autem Iob, confusus est diabolus. Ad coronam verò permissi sunt persecutores in Martyres.*

Minabatur Pilatus, ac iactitabat se habere potestatem dimittendi, & crucifigendi Christum. At verò Christus intumescenti Iudici ostendens, vnde sit illi hæc potestas; *Non haberes*, inquit, *in me potestatem, nisi data tibi esset desuper. Ioan. 19.* Quasi dicat: nocendi quidem potes habere voluntatem, sed non potestatem, quæ cur tibi detur, nouit ipse, qui tibi illam contulit. Noli inuidere iniquo, quòd habeat potestatem nocendi tibi;

tibi; ſed illi compatere, & ignoſce, quòd habeat voluntatem. Non enim poteſtatem melior, ſed ob voluntatem nocendi fit deterior.

B Idem Doctor. *In Pſal.30.* explanans illa verba Pſalmiſtæ; *Quæres locum eius, & non inuenies;* oſtendit, locum peccatoris eſſe vſum peccatoris, quia illo vtitur Deus, vel ad probandũ iuſtũ, vel ad emendandum. *Quid eſt,* inquit, *locus eius? vſus eius. Habetne aliquem vſum peccator? habet. Hic vtitur illo Deus ad probandum iuſtum, quomodo vſus eſt diabolo ad probandum Iob, vſus eſt Iuda ad tradendum Chriſtum. Eſt ergo in hac vita, quod agatur de peccatore. Hic eſt ergo locus eius, quomodo eſt in fornace aurificis locus paleæ: ardet palea, vt aurum purgetur. Sic ſæuit impius, vt iuſtus probetur.*

Quando, verbi gratia, habes vicinum te conuicijs laceſſentem; vel dominum rigidum, & aſperum; vel maritum crudelem, aut vxorem rixantem; aut aliquem tibi iniurium, & contradicentem, murmuras, velleſque illum longè abeſſe: ſed nouit Deus illum prope, vel iuxta te eſſe conſtituendum, tibique adiungendum. Ibi eſt locus eius, quia illo vult vti Deus; ne conqueraris, ſed æquo animo patiaris. Sic ordinauit, qui omnia ordinatè agit. quique ſuauiter omnia diſponit. Idcirco ne quæras, nec cogites talem de medio tollere, quia Deus fortè alium illo peiorem aduerſum te ſuſcitaret.

Sunt nonnulli, qui magis proſunt odio, quàm obſequio. Exempli gratia, impius ille Antiochus plus commodi Machabæis attulit, eos necando, quàm

quàm beneficijs, & honoribus afficiendo. Pellem capitis eis detrahebat, & illorum capita ad diademata præparabat: torrebantur eorum corpora in ferrea sartagine, & longè fiebant eorum animæ à tartarea voragine. Manus quidem eorum præscindebantur, sed ad præmia æterna sumenda non præpediebantur. Oblatas carnes comedere respuerunt, & proprias carnes cruciandas tradiderunt. Quid de illo Tyranno Antiocho in populum Dei, & in sanctos istos Machabæos sæuiente dicat idem Augustiuus, audiamus, *Serm. 110. de diuersis. Per istum miserum Antiochum populus Dei flagellatus, est, & probatus. Per eum sancti iuuenes Machabæi coronati sunt. Ergo habuit hic locum suum. Malus erat, sed eo bene vsus est, qui malus esse non potest. Sicut enim mali homines malè vtuntur creaturis bonis: sic Creator bonus bene vtitur hominibus malis. Nouit quid tamen agat, qui totum creauit genus humanum. Artifex portat, appendit: aurifex librat: pictor nouit, vbi ponat nigrum colorem, vt sit decor à pictura; & Deus nescit, vbi ponat peccatorem, vt sit ordinata creatura?*

C Saulus adhuc spirans minarum habuit locum suum, quando Deus eo vsus est ad erudiendos, & exercendos fideles: verũ habuerunt alij locũ suum quibus etiã Deus vsus est ad erudiendum, & castigandum eundem Paulum, qui iusto Dei iudicio multa passus est pro nomine Iesu, quoniam sæuiebat in nomen Iesu. Sic Christus promiserat Ananiæ: *Ego ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Act. 9.* Quasi dicat, secundum eumdem Augustinum, *In Psal. 36. Reddã*

illi, vindicabo me de illo, & patietur pro nomine meo, qui sæuit in nomen meum. Erudio, vel erudiui per eum alios, erudiam, & ipsum per alios. Factum est hoc, & nouimus, quanta sustinuerit Saulus, multò plura, quàm fecerat: quasi auarus exactor cum vsuris recepit quod dederat. Seruatus est Saulus, vt vestes lapidantium Stephanum seruaret; sed seruati sunt alij, qui illum flagellarunt, lapidarunt, iniuriis affecerunt, ac tandem, qui ei caput absciderunt. Quòd igitur fideles persequutus sit Paulus, & alij Paulum sint insectati, non malè eis cessit, sed eorum saluti profuit: sic & tibi prodeunt malorum insectationes, cùm tibi prouidentia Dei obueniant.

De Iacob, & Esaù adhuc in vtero materno existentibus dictum est Rebeccæ: *Maior seruiet minori*, *Genes.* 25. scilicet Esaù seruiet fratri suo Iacob. Quæ verba explanans Diuus Thomas, *In Epi. ad Rom. 9.* ait: Esaù seruisse ipsi Iacob, non per se, & directè, sed indirectè, & per occasionem, quia dum odit, & insectatus est eum, id maximè ad bonum, gloriamque eius profecit: scriptum est enim; *Qui stultus est, seruit sapienti. Prou.* 11. Ideo Diuus Augustinus *Serm. 78. de tempore*, scribit, illud vaticinium fuisse adimpletum persequente Esaù fratrem suum Iacob, cui seruiebat non obsequendo, sed persequendo; quomodo molæ seruiunt tritico, quomodo lima, vel malleus auro, quomodo panibus coquendis furnus. Ita enim mali seruiunt bonis.

D Erat quidem Iacob in domo patris à matre delicatè nutritus, homo lenis, & in pace domestica ver-

ca versatus, deliciis maternis perfruens, qui matris industria benedictionem fratris surripuerat: qui plus à matre, quam Esaù diligebatur. Verùm inter huiusmodi blanditias oritur dissidium; insurgit pugna, necem Esaù fratri moliri cœpit. *Dixit enim in corde suo; venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meum. Genes.* 27. Vnde coactus fuit Iacob è domo paterna recedere, & fugere in Mesopotamiam, vbi plurimos perpessus est labores; pastoris enim officium per viginti annos exercuit; die noctùque æstu vrebatur, & gelu; fugiebatque somnus ab oculis suis, vt ipsemet fatetur, *Genes.* 31. Verùm quid inde lucratus est? multa sanè; nam se à nece liberauit: inde vitam illam desidiosam in sinu matris excussit, & itinerum laboribus, & pastoralis curæ rationibus delicias abiecit: inde diues nimiùm effectus est; ibi matrimonium contraxit, ex quo duodecim Patriarchas filios habuit, ex quibus Christus originem traxit. Ecce quomodo maior minori seruiuit. Sic persecutiones, & malorum inspectationes seruiunt iustis. Dei igitur consilio, & prouidentia fit, vt à malis boni exerceantur, & ita præmium æternum consequantur.

Iosepho quoque non mediocrem vtilitatem attullit odium fraternum: non enim fratres sui tantum potuissent ei prodesse obsequio, quantum profuerunt odio. Nam quem venditum, & deperditum crediderunt, liberum postea, potentem, & gloria sublimatum inuenerunt; & quem subiectum existimauerunt, imperantem in Aegypto viderunt: reuera quod pertulit, illum sustullit.

Non immeritò igitur quod à fratribus suis contra se actum fuerat, arcano Dei consilio, & prouidentiæ imputauit, qui magna sæpe mala in longè maiora bona pro infinita sua bonitate, & sapientia mutare solet. Intelligebat enim vir ille pius res mortalium plerumque quidem occulto, semper autem recto, iustoque Dei iudicio, & consilio disponi, & administrari. Scitum est, quod egregiè doctus, & disertus Boetius *Lib. 4. de consol. phil. pros. 6.* scriptum reliquit. *Sola est diuina vis, cui mala quoque bona sunt. cum eis competenter vtēdo, alicuius boni elicit effectum.*

Diuus etiā Hieronymus *Super Ezechiel.* omnia nobis hic prouidentia Dei contingere affirmat, non ad nostram perditionem, sed purgationem. *Prouidentia Dei*, inquit, *omnia gubernantur; & quæ putatur pœna, medicina est.* Quis non à sapiente Medico potionem ordinatam amanter suscipiat, quantumuis amara illa sit, cùm prouidè, & ad sanitatem recuperandam tribui sibi cernat? Interdum malitia infirmamur, idcirco disponit Deus, vt inimicorum, aut malorum hominum persecutione curemur. Quid querimur? salutaris est medicina, ab optimo, & cœlesti Medico præparata, sed manu inimicorum propinata. Noli respicere manum porrigentem, sed attende Medicum ordinantem. *Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum? Ioan. 18.* aiebat Christus. Dedit quidem Pater, sed per manus Iudæorum. Propinat etiam tibi calicem persecutionum, calumniarum, insectationum, per manus proximi tui tibi iniurij. Nulla indigebat

gebat medicina, qui alios curaturus venerat. Sanus bibit amarum calicem cur tu infirmus bibere recusabis? *Quis enim*, ait Augustinus, *In Psalm. 202. non ægrotat in hac vita? Quis non longum languorem trahit? nasci in hoc corpore mortali, incipere ægrotare est.* Propterea hortatur nos, vt spe futuræ, & certæ sanitatis nullam respuamus medicinam. *Tolera*, inquit, *medicinalem dolorem, futuram cogitans medicinam. Tu non toleras ad incertum: qui promisit sanitatem, non potest falli. Fallitur Medicus aliquando, quia hoc non curat, quod fecit; Deus te fecit & certus curat, & gratis: Ferto ergo manus eius.* Vel ferto manus illas, quibus vtitur ad purgandum te. Nouit, quando sint admouendæ. Interim caue, ne tua impatientia illud sit tibi detrimento, quod tibi dabatur pro medicamento.

E Diuus Gregorius *Lib. 9. epist. 39.* quamdam assignat rationem, cur interdum Deus permittat iustos iniurijs à quibusdam affici. *Sunt autem plurimi qui vitam bonorum fortasse amplius, quam debet laudant: & ne qua elatio de laude subrepat, permittit omnipotens Deus malos in obtrectationem, & obiurgationē prorumpere; vt si qua culpa ab ore laudantiū in corde nascitur, ab ore vituperantium suffocetur.* Ne extollaris laudibus, permittit Deus, vt humilieris vituperijs: & ne nimia tui opinione corrūparis, necesse est, vt alterius increpatione, imo, & insectatione cōprimaris. Ita Deus nouit tibi expedire; ideo, quamuis posset, noluit impedire.

Denique, dum nos insectantur inimici, iniuriis lacessunt, aut quouis modo lædunt, reuocemus

statim in mentem hæc verba Beati Augustini, *In Psalm.* 36. illaque ad nostram consolationem sæpe repetamus. *Sauiant, quantùm voluerint, & quantùm permissi fuerint peccatores. Quidquid acciderit iusto, voluntati Dei deputet, non potestati inimici. Sauire ille potest; sed si ille noluerit, ferire non potest. Et si ille voluerit, vt feriat, nouit suum quemadmodum excipiat. Quem enim diligit Dominus, corripit; flagellat autem omnem filium, quem recipit. Quid sibi ergo plaudit iniquus, quia flagellum de illo sibi fecit Pater meus? Illum assumit ad ministerium, me erudit ad patrimonium. Nec attendere debemus, quantum permittat iniustis, sed quantum seruet iustis. Hebr.* 12. Permittit enim iniustis persecutionem, seruat iustis glorificationem, & omnibus retributionem.

Licebit tamen nobis post persecutionem inimicorum, vel ipsis nos persequentibus, sic cum eodem Augustino *Solil. cap* 6. Dominum alloqui. *Domine, lux mea, inimici mei de me fecerunt quacumque voluerunt, percusserunt, nudauerunt, vulnerauerunt, polluerunt, corruperunt me, occiderunt me; quia recessi à te.* Deinde sic Dominum cum eodem deprecari. *In Psal.* 38. *Domine, quoniam tu es qui fecisti me, noli exterminare me; tantùm cæde, vt proficiam, non vt deficiam: tantùm tunde, vt producar, non vt comminuar.*

Non

Non debemus malis inuidere ob illorum huius vitæ prosperitates; sed patienter ferre, quod prosperentur, & in hoc mundo floreant.

Caput IX.

A COmmunis olim apud Ieremiã *Cap.* 12. multorum hæc fuit ad Deum querela; *Quare via impiorum prosperatur: bene est omnibus qui præuaricantur, & inique agunt? Plantasti eos, & radicem miserunt: proficiunt, & faciunt fructum*, &c. Iob quoque hac de re conqueri videbatur: *Quare impij viuunt, subleuati sunt, confortatique diuitijs?*

Quamuis Diuus Augustinus *Lib. 20. de ciuit. Dei cap. 2.* his questionibus satisfacere optans, dicat. *Nescimus, quo iudicio Dei bonus ille sit pauper, malus ille sit diues: iste gaudeat, qui pro suis deperditis moribus cruciari debuisset: contristetur ille, qui vita laudabilis gaudere debuisset.* Veruntamen tum ipse, tum alij Doctores his, & similibus querulis interrogationibus respondentes validissimas afferunt rationes, quibus ostendunt, impiorum prosperitati nullo modo esse inuidendum; nec magni pendenda seu bona, seu mala, quæ videmus esse bonis, malisque communia; sed, vt ait idem Augustinus, bona illa dumtaxat esse quærenda, quæ bonorum, atque mala fugienda, quæ propria sunt malorum. Nam, ait Gregorius *Lib. 13. moral. Iustus tanto altius temporalia despicit, quanto his abunde etiam frui malos credit, & illa despicienda cõsiderat, quæ Deus etiam peruersis præstat; sed ad*

percipienda cœlestia mentem suam dirigit, quæ sibi cum reprobis communia esse non possunt.

B Attente illa considerabat, qui clamabat. *Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem*, &c. *Noli æmulari in eo, qui prosperatur in via sua: in homine faciente iniustitias. Psalm.*36. Id est, noli inuidere, vel imitari malos, quòd vtantur prospero successu: vel, noli commoueri, & indignari, visa prosperitate malorum. Ne, inquam, irascaris florentibus improbis, vt aduersus Deum murmures, aut abiecto pietatis studio sequaris eorum exempla, vt eadem prosperitate fruaris. Valdè consideranda sunt verba, quæ Diuus Augustinus *In Psal.* 36. præmittit in præfatione huius Psalmi, quem potionem, & saluberrimum poculum vocat, quo quis vti poterit, dum infirmatur, affligitur, aut commouetur ob malorum prosperitates *Reuera*, inquit, *hoc te perturbat hominem Christianum, quia vides malè viuentes, felices, sanos esse, superbos dignitatibus eminere: & dicit cor tuum nullum esse diuinum iudicium, omnia casibus fieri, & fortuitis motibus ventilari. Nam si Deus, inquit, res humanas respiceret, non floreret illorum iniquitas, & mea innocentia laboraret. Omnis morbus animæ habet in Scripturis medicamentum suum. Qui ergo sic ægrotat vt ista dicat in corde suo, bibat potionem huius Psalmi. Quid dicebas? mali florent, boni laborant. Quomodo ista videt Deus? accipe, bibe. Ipse tibi hanc, de quo ista murmuras, temperauit potionem, tantum ne recuses saluberrimum poculum.*

Curaberis sine dubio: nullique improbi felicitati inuidebis, si diligenter attendas allatas à Dauide rationes, quæ sunt veluti potiones: sic enim scribit. *Quoniam tamquam fœnum velociter arescent, & quemadmodum olera herbarum citò decident*: vel, vt legit idem Augustinus, *sicut olera prati citò cadent*. Non potest fœnum diu subsistere, nec diu virescere, quia altas radices non habet; eodem anno quo nascitur, euellitur, aut præscinditur. Nullus est, qui pratorum herbis virescentibus inuideat, quia vel à iumentis comeduntur, vel calore exsiccantur, aut igne absumuntur, vel putredine consumuntur. Sic non debemus impiorum felicitati mox perituræ inuidere.

C Pulchro emblemate Alciatus, *emblem. 124.* breuitatem prosperitatis impiorum descripsit, dū quamdam cucurbitam satam olim iuxta arborem pinum repræsentauit; quæ quidem cucurbita cùm multis pluuijs, atque cœli temperamento creuisset, lasciuire cœpit, & ramulos audaciùs porrigere: iamque in pinum serpebat, & suas in ramos frondes audebat inuoluere, prægrandia poma, & virescentia ostentans.

Aeream propter creuisse cucurbita pinum
Dicitur, & grandi luxuriasse coma.
Cui pinus, nimium breuis est hæc gloria: nam te
Protinus adueniet, quę malè perdet hyems.

Hoc meritò dicitur in eos, qui ob momentaneam quandam felicitatem, aut prosperitatem gloriantur, non attendentes, nec recordantes, quòd fallacia sunt, & caduca quæcumque à fortuna pendent, opes, diuitiæ, honores, clientelæ,

læ, magistratus, potentiæ, & similia: affluunt subitò, repente dilabuntur: nullo in loco stabili fixa radice consistunt: sed incerto flatu huc atque illud acta, quos extulerunt in sublime, decursu improuiso destitutos miserrimè deijciunt: fortunæ enim volubilitas tantùm constans in leuitate sua est, vt ait Naso 5. *de Tristib.* qui etiam de seipso sic loquitur.

Nos quoque floruimus, sed flos fuit ille caducus;
Flammaque de stipula nostra, breuisque fuit.

Scitum est illud cuiusdam prisci Mimi, *Satyr.* 2. (Citò improborum læta in perniciem cadunt,) qui interdum, vt ait Iuuenalis, tolluntur in altum, vt lapsu grauiore ruant; non à fortuna conseruantur, sed infortunio reseruantur. Theramenes Tyrannus, illapsa domo in permultos, solus euasit incolumis. Ob id cùm felix prædicaretur, exclamans; O fortuna, inquit, cui me occasioni seruas? sentiens se non esse seruatum, sed maiori malo reseruatum. *Erasm. in Apoph.*

Ideo meritò Iob, *cap.* 5. væ imprecabatur impij felicitati his verbis: *Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim.* Non inuidebat, sed maledicebat: non æmulabatur, sed execrabatur. Quid sit autem stulti pulchritudini maledicere, exponit Gregorius. *Lib. 6 moral c. 4. Quasi,* inquit *firma radice stultus attollitur quando hic temporali prosperitate fulcitur. Pulchritudini quippe stulti maledicere, est cuius gloriam ex considerata damnatione iudicare, quia eò atrociùs in tormentis obruitur, quò altiùs in peccatis eleuatur: quia cùm transit quod extollitur, permanet quod punitur,*

Qui

Qui honoratur in via, in peruentione damnabitur.
Propterea ipse Dauid non vult nos *æmulari in eo, qui prosperatur in via sua*. Non attendas, quanta mali in via possideant, sed quanta eos mala in termino maneant. Postquã illos cogitaueris florentes, cõsidera cruciandos. Vidisti præsentem eorũ pulchritudinem, sed non cogitasti futurã eorumdem turpitudinẽ. *Illis*, ait Augustin. *In Psalm. 36. est in via prosperitas, in peruentione infelicitas.*]

D Ridet modò impius, *Dominus autem irridebit eum: quoniam prospicit, quod veniet dies eius. Psal. 36.* Et hæc est alia ratio, qua probat Dauid non esse impio inuidendum. Cur enim illi inuides, quẽ Deus irridet? *veniet dies eius*. Id est veniet tempus, quo destruetur, & peribit impius, aut eius prosperitas. Potuit olim Sedecias Rex impius Ieremiam Dei Prophetam præcipitare in foueam, fame vexare, ac multa mala tacente Domino perpetrare: sed tandem venit dies eius, in qua captus ipse à Rege Babylonis, regno priuatus est, oculis orbatus, eiusque filij trucidati, ac perpetuis fuit mancipatus carceribus. 4. *Reg. 25.* Triũphauit Aman aliquando in aula Assueri Regis, honoribus, diuitijs, & potentia affluebat: sed tandem venit & dies eius, in qua patibulo suspẽditur, quod Mardochæo parauerat. *Hest. 3. 6. & 7.*

Felix sibi, & beatus, optimoque loco esse videbatur Herodes, quando *vestitus veste regia, sedit pro tribunali, & concionabatur ad Tyrios, & Sidonios. Populus autem acclamabat; Dei voces, & non hominis. Act. 12.* Omnes illi blandiebantur, honoribus afficiebatur, ab omnibus timebatur:

sed

sed venit dies eius, nec tardauit. Nam *confestim percussit eum Angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo: & consumptus à vermibus, expirauit*. Vides tu multos in hoc mundo florere, & prosperari: sed scito, quòd veniet dies eorum. *Veniet*, ait Aug. *In Psal.* 36. *dies iniusti, quem prospicit Deus. Qui dies? eius vindictæ. Ille habet oculos cognitionis, tu habeto credulitatis. Quod videt Deus crede tu.*

Nonne audis Iobum, *cap.* 31. quærentem quidem, non tamen conquerentem, sed asseuerantē: *Numquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus iniquitatem?* In quæ verba sic Greg. *Lib.* 21. *moral. cap.* 4. *Festina consolatio bonorum, est consideratus finis malorum. Eant ergo nunc reprobi, & delectationum suarum desideria compleant. Negantur electis in hac vita bona terrena, quia, & ægris, quibus spes viuendi est, nequaquam à Medico cuncta, quæ appetunt, conceduntur. Dantur autem reprobris bona, quæ in hac vita appetunt: quia & desperatis ægris omne quod desiderant, non negatur.* His itaque consideratis, hortatur nos idem Doctor, *Ibidem*, ne malorum felicitati inuideamus. *Perpendant*, inquit, *iusti quæ sint mala, quæ iniquos manent, & nequaquam eorum felicitati inuideant, quæ percurrit.*

E Mirabatur Augustinus, *In Psalm.* 33. quòd quidam impius bene mortuus fuisset, non minùs tamen vocat illius mortem, cæterorumque malorum pessimam. *Miror*, inquit, *quia noui peccata, & scelera ipsius, & bene mortuus est, in domo sua, intra limina sua, & in lecto suo, nulla*

pere-

peregrinationis iniuria fuit illi, nulla vel immatura ætate. Audi Deum: Mors peccatorum pessima. Quę tibi videtur bona, pessima est, si intus videas: Vides foris iacentem in lecto, nunquid vides intus raptum ad gehennam? Hoc vt probet, affert exemplũ diuitis epulonis, & pauperis Lazari, *Luc.* 16. In illo enim apparet, quàm sit periculosa humana prosperitas: in isto, quàm optanda aduersitas. Videtur quidem prosperitas ventus secundus: sed hoc vento ad infernum nauigatur. Contrà verò, res aduersæ aduerso, contrarioque vento similes censentur: at hoc flatu aduerso in cælum tenditur. Prosper diuitiarum ventus plenis velis diuitem in Orcum impulit; flatus paupertatis, & miseriæ aduersus Lazarum in sinum Abrahæ tamquã in portum tranquillissimum duxit. Audiamus Chrysostomum. *Hom.* 1. *de diuit. & Lazar. Diuiti*, inquit, *nauis erat plena mercium, ac secundo nauigabat vento: verùm ad naufragium festinabat, eo quod onus nolebat circumspectè ponere.* De Lazaro addit: *Cùm fluctus essent tam multi, vicissimque alij super alios Lazarum impeterent, non tamen demersum est nauigium*: quia scilicet prospero vento aduersitatis impellebatur.

Vtrumque iterum proponit idem Chrysostomus, *Homil.* 3. ad nostrum solamen. *Vbi*, inquit, *videris improbam vitam agentem, nec quidquam acerbi hic patientem, ne putaueris illum beatum: sed defle potius, ac deplora: velut illic omnia tristitia perpessurum, quemadmodum diues epulo fecit. Rursus, vbi quem videris virtutis studiosum, & eundẽ innumeris affligi molestijs, beatum existima,*

ma, ut qui & hic omnia sua peccata diluerit, & illic multam habeat paratam mercedem, sicut Lazaro euenit.

Solo vento prosperitatis fuit nauis diuitis demersa: hoc solùm audiuit: *Recepisti bona in vita tua.* Quæ quidem verba, secundùm Gregorium; pauore potiùs indigent, quàm expositione. Nam si qui sint, qui in hoc mundo exterioris boni aliquid acceperint, ipsum donum exterius pertimescere debent, ne illis pro quorundam suorum actuum recompensatione sit datum. Hanc causam submersionis, siue damnationis diuitis attendens Bernardus, *Ser. de verb. Petri, Ecce nos reliquimus,* sic exclamat. *Haccine cruciatuum causa tota, quòd in hoc sæculo bona recepit? ita planè. Neque enim ad hoc nos de Paradiso voluptatis animaduersio diuina eiecisse videretur, vt alterum sibi hic Paradisum adinuentio humana pararet.* Noli igitur æmulari, aut inuidere his, qui pro bonis caducis mala accepturi sunt æterna: opta potiùs esse de illorum numero, quibus pro transitoriis laboribus patienter toleratis requies conceditur sempiterna.

F Beda, *& est gloss. super illud Iacob. Omne gaudium exist.* etiam suam affert rationem, cur non debeamus æmulari, indignari, aut inuidere prosperantibus malis. *Ne indignemini,* inquit, *si mali in hoc mundo floreant, & vos patimini: quia non est Christianæ Religionis in mundo exaltari, sed deprimi. Mali nihil habent in cœlo, vos nihil in mundo: sed spe illius boni, ad quod tenditis, quidquid in via contigerit, gaudere debetis.* Fruantur bonis temporalibus, qui suis malis actionibus, bonis

nis priuabuntur æternis: floreant iniqui, à flore æternę hæreditatis alieni: gaudeant hic sua transitoria hæreditate, qui de perpetua non curant, nec cogitant. Iusti autem æterna bona possessuri, temporalia mala patiantur, & tormenta perpetua aliquando passuris compatiantur. Vnde Augustinus, *In Psalmum 70. Non tibi videantur felices qui florent ad tempus. Tu castigaris, illis parcitur: fortè tibi castigato, & emendato filio hęreditas reseruatur.*

Si aliquem reum iam morti ob sua facinora dãnatum, & mox tortori tradendum, videres in carcere ludentem, ridentem, sericis indutum, cibis delicatis nutritum, à multis honoratum, huicne inuideres? Cur igitur inuides flagitiosis hominibus in hoc mundo florentibus, & prosperantibus, cùm similes sint noxijs, qui in vinculis ad vltimũ seruantur supplicium? locari possunt, otiari, & tripudiare, sed turpem mortem non possunt euitare. Possunt hęc esse signa lętitię, sed non innocentię. *Præsentis vitæ prosperitas*, ait Greg. *lib. 15. moral. ca. 24 innocentiæ testis non est: quia multi ad perennem vitam per flagella redeunt: & plerique ad infinita supplicia sine flagello moriuntur.*

Scito illum multùm pati, qui peccando nihil aduersi in hoc mundo patitur; & qui ita peccato suo Deum irritauit, vt nullum in hoc sæculo flagellum meruerit. Audi Augustinum, *In Psalm. 9. Irritauit Dominum peccator, vt ista patiatur, id est, vt correptionis flagella non patiatur. Multùm irascitur Dominus, dum non exquirit, dum quasi obliuiscitur, & non attendit peccata, & per fraudes,*

des, & scelera ad diuitias, honoresque peruenitur. Cur igitur huic talia patienti, & grauia passuro inuides? Cur potiùs miseris non misereris? Audi & Greg. *In Ezech. Peccantes quosq; tunc consideremus ampliùs miseros, quando eos conspicimus in culpa sine flagello derelictos.*

G Aliqui apud Psalmistam conquerebātur, & de quibusdam sceleratis hominibus murmurabāt, dicentes: *In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Psalm 72.* Et rursum: *Ecce ipsi peccatores abundantes in sæculo obtinuerūt diuitias.* Primæ querimoniæ respondet D. Bernardus, *Super illa verba, Ecce nos reliquimus omnia*: his verbis. *Qui in labore hominum non sunt, in labore dæmonum profectò erunt.* Carent temporali flagello, quos manet æternum, quid murmuras? quid inuides? Alteri verò respondeat Gregorius, *Lib. 21. moral. cap. 4. Tantò*, inquit, *iniustis temporalia bona suppetunt, quantò æterna denegantur. Vituli, qui mactandi sunt, in liberis pastibus relinquuntur: qui verò ad laboris vsum, vitæ deputati sub iugo retinentur.* Sicut igitur non est inuidendū vitulis, licèt vberrimis nutriantur pascuis, cùm citò sint mactandi: ita nec malis hominibus, licèt diuitijs, delicijsque abundent, cùm talia sint futuræ damnationis indicia.

Dicunt aliqui, & refertur ab Aiguano, *In Psal. 36.* quòd crescente Luna, crescit humidum in corporibus animalium, & fiunt eorum corpora validiora: decrescente verò, fiunt debiliora, animalia etiam venenosa crescente Luna magis sunt venenosa. Quid per Lunam, quæ semper mutatur,

tatur, intelligitur, nisi mundi prosperitas, quæ nunquam in eodem statu permanet; quia nunc cre scit, & nunc minuitur: modò hominem extollit, modò deprimit: nunc clarum, nunc infamem reddit. Crescente igitur hac temporali prosperitate, roborantur corpora humana, id est, caro magis insurgit aduersus spiritum; & sic venena, id est, peccata multiplicantur: decrescente verò fortuna, caro minus spiritui aduersatur, ac consequenter venenum peccati debilitatur: *Res est inquieta felicitas, ait Seneca Epist. 37. ipsa se exagitat: hos in potentiam irritat, alios in luxuriam: hos inflat, hos mollit, & totos resoluit.* Non est igitur inuidendum humanæ prosperitati, ad talia vitia, & ad perniciem nos inducenti.

Præterea, quid somnianti inuides? sunt omnes diuites, & felices huius sæculi veluti dormientes, & somniantes. Non est ille verè diues, qui somniat se habere diuitias, quas non possidet finito somno, finitur autem somnus minimo strepitu: sic minima interdum infirmitate finitur huius vitæ somnus, quo finito finitur omnis mundana prosperitas. Audi Psalmistam, *Psal. 75. Dormierunt somnum suum viri diuitiarum, & nihil inuenerunt in manibus suis.* Vnde Diuus Gregorius *Lib. 18. moral. cap. 12.* de quodam suas ostentante diuitias sic scribit. *Eat ergo nunc, & acceptis rebus tumeat, seseque super cæteros extollat, glorietur se habere, quod proximus non habet: veniet quandoque tempus, vt euigilet, & tunc cognoscet, quam vacuum fuerit, quod in somno tenuerat. Sæpe namque contingit dormienti*

des, & scelera ad diuitias, honoresque peruenitur. Cur igitur huic talia patienti, & grauia passuro inuides? Cur potiùs miseris non misereris? Audi & Greg. *In Ezech. Peccantes quosq; tunc consideremus ampliùs miseros, quando eos conspicimus in culpa sine flagello derelictos.*

G Aliqui apud Psalmistam conquerebãtur, & de quibusdam sceleratis hominibus murmurabãt, dicentes: *In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Psalm 72.* Et rursum: *Ecce ipsi peccatores abundantes in sæculo obtinuerũt diuitias.* Primæ querimoniæ respondet D. Bernardus, *Super illa verba, Ecce nos reliquimus omnia*: his verbis. *Qui in labore hominum non sunt, in labore dæmonum profectò erunt.* Carent temporali flagello, quos manet æternum, quid murmuras? quid inuides? Alteri verò respondeat Gregorius, *Lib. 21. moral. cap. 4. Tantò*, inquit, *iniustis temporalia bona suppetunt, quantò æterna denegantur. Vituli, qui mactandi sunt, in liberis pastibus relinquuntur: qui verò ad laboris vsum, vitæ deputati sub iugo retinentur.* Sicut igitur non est inuidendũ vitulis, licèt vberrimis nutriantur pascuis, cùm citò sint mactandi: ita nec malis hominibus, licèt diuitijs, delicijsque abundent, cùm talia sint futuræ damnationis indicia.

Dicunt aliqui, & refertur ab Aiguano, *In Psal. 36.* quòd crescente Luna, crescit humidum in corporibus animalium, & fiunt eorum corpora validiora: decrescente verò, fiunt debiliora; animalia etiam venenosa crescente Luna magis sunt venenosa. Quid per Lunam, quæ semper mu-

tatur,

tatur, intelligitur, nisi mundi prosperitas, quæ nunquam in eodem statu permanet; quia nunc crescit, & nunc minuitur: modò hominem extollit, modò deprimit: nunc clarum, nunc infamem reddit. Crescente igitur hac temporali prosperitate, roborantur corpora humana, id est, caro magis insurgit aduersus spiritum; & sic venena, id est, peccata multiplicantur: decrescente verò fortuna, caro minus spiritui aduersatur, ac consequenter venenum peccati debilitatur: *Res est inquieta felicitas, ait Seneca Epist. 37. ipsa se exagitat: hos in potentiam irritat, alios in luxuriam: hos inflat, hos mollit, & totos resoluit.* Non est igitur inuidendum humanæ prosperitati, ad talia vitia, & ad perniciem nos inducenti.

Præterea, quid somnianti inuides? sunt omnes diuites, & felices huius sæculi veluti dormientes, & somniantes. Non est ille verè diues, qui somniat se habere diuitias, quas non possidet finito somno, finitur autem somnus minimo strepitu: sic minima interdum infirmitate finitur huius vitæ somnus, quo finito finitur omnis mundana prosperitas. Audi Psalmistam, *Psal. 75. Dormierunt somnum suum viri diuitiarum, & nihil inuenerunt in manibus suis.* Vnde Diuus Gregorius *Lib. 18. moral. cap. 12.* de quodam suas ostentante diuitias sic scribit. *Eat ergo nunc, & acceptis rebus tumeat, seseque super cæteros extollat, glorietur se habere, quod proximus non habet: veniet quandoque tempus, vt euigilet, & tunc cognoscet, quam vacuum fuerit, quod in somno tenuerat. Sæpe namque contingit dormienti*

 inopi,

inopi, vt se per somnium diuitem videat; atque ex eisdem rebus animum extollat, lætetur se habere quod non habuit: sed repente euigilans, euigilasse se doleat, qui interim diuitiarum imagines vel dormiens tenebat. Sic sic nimirum sunt huius mundi diuites, &c. Diuus Augustinus *In Psalm. 72.* vocat etiam mundanã prosperitatem somnium exurgentis, aitque diuites, ac felices huius mundi defecisse veluti sõnium euigilantis. *Quomodo*, inquit, *defecerunt? sicut deficit somnium exsurgentis. Fac hominem in somnis videre se inuenisse thesaurum, diues est, sed donec euigilet. Pauper dormierat, sed diues in sõnis factus fuerat. Si non euigilasset, diues esset. Euigilauit, inuenit ærumnam, quam dimiserat dormiens. Et isti non inuenient miseriam, quam sibi comparauerunt? Cum euigilauerint de hac vita, transit illud, quod quasi somno tenebatur, veluti somnium exsurgentis.*

Cæterùm, hoc solum iustis sufficiat, quod Deus illos respiciat: nam *oculi Domini super iustos. Psal. 33.* Non tantum respicit, sed & audit clamores illorum. *Et aures eius ad preces eorum.* Qui videt te, & audit te, nouit cur non ditet te: noli murmurare, quasi ab illo non videaris, aut exaudiaris. Habemus itaque Deum nos videntem, & audientem, atque quæ nobis expediunt, concedẽtem. *Si*, inquit idem Augustinus *in hunc Psalmum, murmurantem seruum in domo magna non audiret pater familias, quereretur, & diceret: quanta nos hic patimur, & nemo nos audit? Nunquid dicis illud de Deo, quanta hic patior, & nemo me audit? Si audiret me, fortè dicis, tolleret mihi tribulationem; clamo, & tribulor. Quando tribularis, audit te. Sed Medicus*

est, adhuc putre habes nescio quid: clamas, sed adhuc secat, & non tollit manum, nisi secuerit, quantum videtur. Est igitur tua paupertas, vel miseria veluti ferramentum, quo Deus vtitur ad resecanda, quæ tibi fuissent nocitura: resecuit tibi prosperitatem, diuitias, honores, vel fauores huius sæculi, & hæc alteri cõcessit, quia ita expediebat: gaudeas, & alijs ista possidentibus non inuideas.

De patientia habenda in damno, vel iactura bonorum temporalium. Caput X.

A PRoderit plurimum, si perdita substantia, illud tempus quis in memoriam reducat, in quo, quod perdidit, non possidebat. Hoc agnouit Diuus Gregorius *Lib 2. moral. cap. 11.* illudque inculcat: *Magna*, inquiens, *consolatio est in rerum amissione, illa tempora ad mentem reducere, quibus non contingit res, quas perdidimus, non habuisse.* Quando non habebas, non dolebas; cur modo doles, quòd non habeas? Caruisti, & cares, licèt sint diuersi temporis, tamen sunt eiusdem modi; habeas te igitur eodem modo: & sicut tunc non dolebas, ita nec nunc doleas. Multi nunquam habuerunt, quod tu perdidisti, & tamen non dolent, quod non habuerint. Cur doles te habuisse, quod ipsi non habuerunt? vel quid defles te non habere, quod ipsi non habent, & tamen non dolent?

Considerandum est etiam, omnia bona fortunæ à Deo nobis esse data commodato, atque aliena potius esse, quam propria. Audi Senecam.

Lib de consol.ad Mar.cap.10. Quidquid est hoc, quod circa nos ex aduentitio fulget, liberi, honores, opes, referta vestibula, cæteraque ex incerta, & mobili sorte pendentia, alieni, commodatique apparatus sunt, nihil horum dono datur, collatitijs: & ad dominos redituris istrumentis scena adornatur. Alia ex his primo die: alia secundo referentur: pauca vsque ad finem perseuerabunt, &c. Dei autem sunt hæc omnia, vide quid dicat; *Meus est enim orbis terræ, & plenitudo eius*. Et per Aggæum Prophetam, *Psal. 39. cap. 2. Meum est argentum, meum est aurum, dicit Dominus exercituum*. Ne dicas igitur; propria, vel mea perdidi, quia secundum Ambrosium impudenter loqueteris. *O impudens dictum*, ait, *propria dicis? quæ? ex quibus reconditis in hunc mundum detulisti?* Nonne nudus egressus es de vtero matris tuæ; nonne nudus reuersurus es? hoc post Iobum, *Cap. 1.* clamat Apostolus, *Timot. 6. Nihil intulimus in hunc mundum; haud dubium, quod nec auferre quid possumus*. Indicat Diuus Augustinus, qualiter debeamus vti rebus à Deo nobis concessis, dum ait: *Omnia, quibus vteris in hac vita, sic tibi debent esse, tamquam stabulum viatori, non tamquam domus habitatori*. Non ægrè fert viator stabulum, in quo iacuerat, deserere: ita non ægrè feras perdidisse quod possidebas.

B Cum itaque commodatarij simus, nulla fit nobis iniuria, si à nobis repetatur, quod nostrum non est, & maximè ab eo, cuius sunt omnia. Noli ergo dicere, perdidi; sed dic, accepit Deus, quod mihi commodato dederat. Ille potuit auferre, qui

potuit

potuit conferre. *Dominus dedit*, ait Iob. *Cap. 1. Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est sit nomen Domini benedictum.* Vtinam, & tu in damno bonorum tuorum similia diceres. Sicut Domino placuit, ita factum est. At verò nihil nisi bonum illi placere potest. Nouit ipse aliquando expedire, vt nobis auferantur, quæ priùs concedebantur. Alienum erat, quod possidebas; ergo alienum, non tuum perdidisti. Quæres autem alienum si amissum ægrè feras. Audi Tertullianum, *Lib. de patient. Quod nostrum videtur, alienum est: nihil enim nostrum, quoniam Dei omnia, cuius ipsi quoque nos. Itaque si damno affecti impatientes erimus, non de nostro amissum dolentes, affines cupiditatis deprehendemur; alienum quærimus, cum alienum amissum ægrè sustinemus.*

Præterea, si bona, quæ perdidisti, exigui esse momenti, paruique valoris crederes, certè parum, vel nihil doleres. Scio quidem magni facere homines bona temporalia; verum talis æstimationis magnitudo non ex valore, sed ex apprehensione nostra procedit. Sicut turrim, verbi gratia, Babilonicam in breui papyro depictam iuxta domunculam paruam, incredibilis magnitudinis eam esse iudicamus, cum tamen palmi quantitatem reuerà non excedat, quia scilicet sic illam apprehendimus turrim. Ita etiam bona ista terrena magnitudinem, & valorem ex apprehensione nostra, non ex rei veritate habent; quia scilicet cum vitæ miserijs ea metimur. (Estimemus singula, ait Seneca *Epist. 96.* fama remota, & quæramus quid sint, non quid vocētur,) vel quid apud

homines habeantur. Ideo subdit idem Philosophus. (Quæ maxima inter vos habentur, diuitiæ, potentia, sestertio nummo æstimanda sunt)

C Epictetus Philosophus, cuius tanta fuit olim admiratio, vt, teste Gellio, *Lib.* 17 *cap.* 19. lucerna eius fictilis tribus drachmatum millibus penderetur; dicere solebat, nos non perturbari rebus huiusce mundi, sed opinione earum. Amisit quis diuitias, honores, dignitates, turbatur, quia se magna perdidisse opinatur; quod si illa parui penderet, non mœreret, iuxta Sapientem, *Prou.* 12. *Non contristabit iustum quidquid ei acciderit: impij autem replebuntur malo.* Cur iustus non tristatur? Num quia nulla ei accidit tribulatio? nequaquam: nam *multæ tribulationes iustorum*, *Psal.* 33. Sed quia omnia huiusmodi mala ei aduenientia pro nihilo reputat; solùm illud verè malum existimat, quod æternum est, & quod separat à Deo, quale est peccatum. Mali autem, quia bona huius mundi plurimi estimant, dolent, torquentur, lacrymantur, dum illa amittunt. Verùm illos risu dignos iudicat Seneca; *Lib.* 3. *de ira. cap.* 32. *Quanto risu*, inquit, *prosequenda sunt, quæ nobis lacrymas educunt? Crede mihi, leuia sunt; propter quæ non leuiter excandescimus, qualia quæ pueros in rixam, & iurgium mouent; nihil ex his, quæ tam tristes agimus, serium est, nihil magnum. Inde, inquam, nobis ira, & insania est, quòd exigua magna existimamus.* Hec ille, & prudenter.

Apud Tertullianum, *Lib. de hab. muliebri*, legimus, quibusdam in locis aurum tam paruo haberi pretio, vt etiam incarcerati catenis aureis vinciantur.

tur.

tur. *Apud quosdam Barbaros*, ait, *quia vernaculum est aurum, vinctos auro habent in ergastulo, & diuitijs malos onerant*. Si huiusmodi gentes aurum, & diuitias magnifacerent, eis suos malefactores non ornarent, vel potiùs onerarent; digna illa iudicant, quæ malis dumtaxat concedantur, vt eis crucientur. Pudeat Christianos, qui nolunt harum rerum vilitatem agnoscere: aurum enim, & argentum, cæteræque diuitiæ in se nullius sunt valoris sed eis dat pręmiũ existimatio hominum. Audi Chrysostomũ. *Candore lucentis margarita attraheris? cogita maris esse aquam, & in eius finibus ante iacuisse deiectam. Rapit animam auri fulgor, & nitor argenti? cogita terram, ac cinerem ea prius fuisse, & modo esse. Placet pretiosa, & serica vestis? at vermium ille contextus est: opinio est, & humana præsumptio; nihil habent in se naturalis pulchritudinis*. Ad opum igitur contemptum inducet cogitatio vilitatis earum, quibus tandem contemptis, contemnetur illarum jactura. Deinde cogita diuitias à Christo vocari spinas, quæ multos suffocant, *Luc.* 8. & te fortè iam suffocassent, nisi à te fuissent ablatæ. Erant tibi diuitiæ, sicut spina pedi, aut alteri parti corporis infixa, quam si quis tibi extraheret, gratias ageres, quamuis auulsio dolorem pareret. Sic licet doleas, gratias tamen Deo referas, qui has spinas pungentes, lacerantes, cruentantes, ac suffocantes à te amouit.

Noli præterea mœrere, quod ea amiseris, quæ appetitum tuum non satiabant, sed augebant. (Potus, inquit Plutarchus, *Lib. de cup. diuit.* saltē ad

tempus sedat sitim; cibus famem sanat: sed argenti cupidinem non extinguit argentum, nec aurum cupidinem auri.) Liceat nobis idem diuitijs dicere, quod in Medicum competit impostorem: *Pharmacum tuum morbum auget*. Pulchrè ostendit Seneca *Epist.* 73. cui assimilentur, qui possidendi diuitias desiderio tenentur. (Vidisti, *inquit*, aliquando canem, missa à domino frusta panis, aut carnis, aperto ore captantem? Quidquid excepit, totum protinus integrũ deuorat, & semper ad spem futuri inhiat. Idem euenit nobis expectantibus quidquid fortuna proiecit, id sine voluptate dimittimus, statim ad rapinam alterius erecti, & attenti.) Diuitias potiùs videmus deficere, quàm reficere. *Auarus*, inquit Sapiens, *non implebitur pecunia*; *& qui amat diuitias, fructũ non capiet ex eis*. *Eccl.* 5. Quid igitur doles de rebus, quæ non satiant te, nec aliquem tibi afferunt fructum.

Cogita etiam, quod nisi diuitias perdidisses ipsæ fortè te perdidissent. Crates Thebanus, vt scribit Hieronymus *Lib.* 2. *contra Iouinianum*. proiecto in mare non paruo auri pondere; *Abite*, inquit, *pessum malæ cupiditates, ego vos mergam ne ipse mergar à vobis*. Agnouit ille Philosophus posse hominem mergi nimia diuitiarum copia. Natanti, non est plumbum amplectendum, sed omnia ad vestes vsque sunt excutienda, omnia sunt abiiciẽda. *Naufragium fugis*, ait Augustinus, *In Psal.* 51. *& plumbum amplecteris?* Qui diuitiis affluit, pondere premitur. Nullus autem est graui aliquo pondere oneratus, qui non desideret quam citissimè exonerari. Vellem te auream audire Senecæ sen-

sententiam, illamque diligenter attendere. (Pecuniam, *inquit*, perdidisti: ò te felicem, si cum illa auaritiam perdidisti! Pecuniam perdidisti, & illa quàm multos. Eris nunc in via expeditior, domi tutior: exonerauit te fortuna, si intelligis, & tutiore posuit loco: damnum putas, sed remediũ est: defles, gemis: miserum te clamitas, quòd opibus excussus es; tuo vitio ista tibi iactura tam tristis est: non tam moleste ferres, si tamquã periturus habuisses.) Hæc ille, quibus ostendit prodesse potiùs, quam obesse bonorum temporalium iacturam; quam facilè tolerabimus, si damnum, quod per hoc damnum euasimus, pensemus. Nã, ait Gregorius, *Hom. 35. in Euang. si fixa mente mansura damna pertimescitis; damna rerum transeuntium grauia non putatis.*

E Iuuat & Diuum audire Hieronymũm, *Epist. 11. ad Ageruch.* de his, quæ magis nobis expediũt, disserentem. *Melius est*, inquit, *rem familiarem minui, quàm salutẽ animæ perire. Melius est amittere, quod velimus nolimus aliquando periturum est, ac sponte dimittere, quàm id amittere, id est, Deum, pro quo omnia dimittenda sunt.* Hoc est certissimum, satius esse amittere, quàm amitti; nudato corpore ad cælum tendere, quàm vestito in Orcum descendere. Gregorius Nazianzenus, *Orat. 20.* vt expeditiùs ad cælũ posset euolare, proprias vestes optabat exuere: laudatque Diuum Basiliũ, quòd nihil habuerit præter corpus, & corporis tegumenta. Colũba à Noe cessantibus aquis emissa, *cùm nõ inuenisset, vbi requiesceret pes eius, reuersa est ad eũ in arcã. Genes. 8.* Non reuerteretur, si vbi re-

quie-

quiesceret inueniretur. Ita & tu, si haberes in terra, vbi affectum tuum collocares, fortè de cælo non curares.

Pulchrè Diogenes diuitias *vomitũ fortunę* vocitabat. Nullus est, qui velit sorbere quod alius euomuit: ita nullus debet curare de diuitijs, quæ à fortuna euomuntur, & reijciuntur. Rursus, nullus est, qui non optet euomere quod stomachum premit & onerat. Quando aliquo infortunio bona tua perdidisti, tunc euomuisti: illud infortunium Deus tamquam Medicus tibi propinauit & immisit, vt te ad vomitum prouocaret. *Quare plangis?* inquit Augustinus, *In Psal.* 102. *medicina est, non pœna; curatio, non damnatio.* Vtinam euomuisset diues ille epulo, *Luc.* 16. quæ illum onerabant, qui ne micas quidem vomere voluit, quia exoneratus fuisset, atque ita damnatus non fuisset. Dicat igitur Plinius, *Lib.* 11. *cap.* 53. *Vomitiones homini in remedium sunt excogitata, licèt inimicæ sint dentibus.* Fortè dentes tibi dolent, quòd non habeant quod manducent; scito tamen hanc vomitionem, id est, bonorum tuorum amissionem, tibi valdè esse necessariam ad salutem. Hoc agnouit Deus, qui illam tibi consultò immisit, & ordinauit: gaudeas igitur, quòd exonereris, qui alias cruciareris.

Porrò, si bona acquisita non dilexisses, deperdita non doluisses. Assignans Diuus Gregorius, *Lib.* 1. *moral.* rationem, cur Iob tantam seruauerit patientiam in amissione bonorum suorum, nullumque senserit dolorem, sic ait. *Sine dolore perdidit, quia sine amore possedit.* Potuisti non dilige-

ligere, ergo poteras non dolere; amor ille dolore purgatur, qui quidem dolor mitigabitur, si cógites te plurimùm mereri posse, si hanc iacturam patienter tuleris. Miseranda enim secundú Cassianum, *Lib.6.instit. Monach.* conditio est, inopiã sustinere, & fructu, quem ex illa comparare possemus, culpa, & impatientia nostra carere.

F Qualiter autem sint amanda bona fortunæ, indicat Seneca, *Lib. de cons. ad Marciam. cap.* 10. his verbis. (Sæpe admonendus est animus, amet vt recessura, imò tamquam recedentia.) Rebus igitur recessuris, vel recedentibus non debemus vehementer adhærere; ad hoc nos hortatur, qui clamat: *Diuitię si affluant, nolite cor apponere, Psal. 61.* vel, vt legit Ambrosius, *si fluant.* Quasi dicat: cùm diuitiæ fluxæ sint; &, vt aduertit Basilius, possessores suos torrente prærapido ocyùs prætercurrant, & alios alio modo mutent dominos, non sunt omnino diligendæ; nec ad eas cor apponendum. Rationem assignat Augustinus, *In hunc Ps. Non vides*, inquit, *quia si ibi cor apposueris, & tu flues?* Fluant igitur diuitiæ, non defluat tua patientia; mirare, sed noli amare quæ ita fluunt, vt incessanter ab vno domino transeant ad alium. *Fluenta sunt*, ait Ambrosius, *quę miraris, quomodo veniunt, sic transeunt, & recedunt.* Et, vt notat Nazianzeni Scholiastes, *In orat. 43.* sunt diuitiæ veluti aqua manu comprehensa, quæ tanto citiùs per medios digitos elabitur, quanto fortiùs constringitur. Cũ itàque diuitiæ non possint diu conseruari, cur in illas conseruas amorem? Cur, inquã, amas deserentes te? Crede mihi, cesset amor, &

cessa-

cessabit dolori *Cur amatur*, inquit Gregor. *Hom. 15. in Euang. quod relinquitur?*

Si diligenter attendas, videbis non tantùm in te, sed & in multis alijs hunc diuitiarum fluxum. Imperator Caligula, qui aliquando, teste Suetonio, super immensos aureorum aceruos patentissimo loco diffusos, nudis pedibus spatiatus, & toto corpore aliquandiu volutatus est, tam pauper euasit, vt non habuerit vnde filiam dotaret, steteritque Calendis Ianuarij in ædium vestibulo ad captandas strenas, & stipes, quas in sinu diuersa turba fundebat. Non potuit Imperatoria potentia præterfluentes opes coercere, super quas fortè ideo volutabatur, vt quas sola manu non poterat, toto saltem corpore retineret: sed non potuit ille, nec poteris tu: patientiam habe.

Accius Nauius Augur, cùm propter artis suæ præstantiam non tantùm à Tarquinio Prisco, verùm etiam ab alijs quamplurimus amaretur, & diuitijs ornaretur, ad tantam paupertatem postea peruenit, vt sues pascere cogeretur. *Cic. lib. 1. de diuinat.* Tu nondum porcos pauisti, & si paueris, aut modò pascas, veniat tibi in mentem prodigus ille parabolicus, qui tota ab ipso dissipata substantia, *Luc. 15.* factus tandem egenus porcos pascebat: & cùm fame premeretur, non furto se dedit, aut alijs rebus illicitis, sed ad patrem suum se contulit, veniam, opemque postulaturus. Disce hac parabola, in simili necessitate omnia illicita deuitare, & ad Patrem cœlestem recurrere, de quo sic Augustinus, *In Psalm. 61. Pascet te, qui fecit te. Si pascit latronem, non pascet innocentem?*

Si

Si pascit damnandos, non pascet liberandos?

Demades Orator Atheniensis, cùm primò ita opibus, & potentia valeret, vt nihil aliud, quàm Macedonum & Antipatri gratiam in Republica quęreret, ad tantam pauperiem redactus est, vt eiectus ex ciuitate, non habuerit vnde pecuniam, qua illum Athenienses mulctauerant, persolueret: *Plutarch.*

G Verùm quid plures referam? Taceo cæteros, qui ex diuitibus facti sunt inopes. Vnicum Dei Filium nobis proponamus. Ad hoc nos hortatur Basilius. *Hom. de ira. Memor sis Domini nostri Iesu Christi, qui cùm diues esset, nostri gratia egere voluit.* De illo sic scribit Apostolus, 2. *Cor.* 8. *Propter vos egenus factus est, cùm esset diues, vt illius inopia vos diuites essetis.* In quę verba sic Beda. *Dominus noster non solum homo, cùm Deus esset, sed etiam pauper, cum diues esset, pro nobis factus est, vt nos diuitiarum, & diuinitatis suę donaret esse participes.* Tunc Christi inopia ditamur, dum nostra patienter tolerata inopia, cælestium diuitiarum digni efficimur. Exclamet igitur Diuus Augustinus: *Quid factura sunt diuitiæ eius, cuius paupertas nos diuites fecit?* Qui vult te participem futurum in cœlo suarum diuitiarum, voluit te in terra participem fieri suę paupertatis. Nunquid tu minùs habes quàm Christus, qui vt ipsemet fatetur, non habebat in hoc mundo vbi caput suum reclinaret? *Matthæus 8.* Hoc propter te sustinuit, licèt omnia possideret. Tuam igitur inopiam patienter sustine, licèt aliqua possideres: ille enim non merebitur omnia possiden-

fidentem videre in cælis, qui noluerit indigentem imitari in terris.

Denique, ostende in sustinenda hac tua inopia te generoso esse animo: nam, inquit, Basilius, *Hō. de ira. non est turpe egere, sed paupertatem generosè non ferre.* Et Cæsar, *Lib. 7. de bello Gall.* hæc aliquā-do dicebat: (Animi est mollities, paulisper inopiā ferre non posse.) Democritus illum, qui sinistram fortunā ferre nequeat, ne prosperam quidem posse ferre asseuerabat. Si nescias indigere, nesciebas abundare. Generosus ille erat Apostolus, qui clamabat: *Scio & abundare, & penuriam pati. Philip.* 4. Non enim abundantia extollebatur, nec penuria deprimebatur: sed lęto semper & erecto erat animo. Qui nesciebat superbire in abundantia, nesciebat deficere in penuria. *Quem,* inquit Gregor. *Hom. 19 in Ezech. nec abundantia in superbiā eleuat, nec in necessitate cupiditas irritat, nouit abundare, nouit penuriam pati.*

Dices, summum esse genus miseriarum, fuisse felicem, vel cum Plauto, *In Rudent. Miserum illud verbum, habuisse, & nihil habere.* Verùm falleris, si pauperes infelices iudicas, quos Christus felices prædicat: *Beati pauperes, Matt. 5.* & diuites beatos, quos idem proclamat miseros. *Vę vobis diuitibus,* &c. *Luc. 6.* Vnde optimè Augustinus. *Lib 50. homiliar. hom. 13. Sic Deus tonat, & stertis?* Cui potiùs credendum; tibi malè iudicanti, an Christo bene omnia agnoscenti? Qui laudat indigentes, ipsemet egenus factus est. Verbo igitur, & exemplo inopiam celebrat.

H Præterea, non est miserum habuisse, & nihil habe-

habere; sed nihil posse habere. Nam ille multum habet, qui nihil habens potest omnia habentem habere, scilicet Deum, qui vt plurimùm dat se minùs habentibus. Possunt fures, prædones, aut alij tibi auferre diuitias, sed non Deum, qui tibi illas dederat. Ille est igitur quærendus, non diuitię; hoc tibi consulit idem Augustinus, *In Psal. 34. Illum quære, qui deesse non potest. Subtrahuntur quæ dedit: nunquid subtrahitur qui dedit?*

Subiungis; si aliquid haberem, quo victitarem, non curarem, sed nihil penitùs habeo, fameque cum tota mea familia pereo. Non propterea debes animo deficere: scit enim Pater tuus cælestis quibus rebus indigeas, & quęnam tibi expediant. Propterea caue, ne, quacumque necessitate premaris, te excrucies, vel in verba blasphemiæ prorumpas, cùm etiam nihil proficeres. Vnde Seneca, *Lib. de consol. cap. 20.* (Illud, *inquit*, te non minimùm adiuuerit, si cogitaueris nihil profuturum dolorem tuũ.) Sed memineris patientissimi Iob, *cap. 1.* qui iacturam bonorũ suorum, ac mortem filiorum patienter ferendo, & Deum in tanto miseriarũ pelago benedicendo, meruit, non tantũ quæ perdiderat, sed & duplicata recuperare. De illo sic Greg. *Lib. 1. moral. c. 12. Afflictus terrena perdidit, sed afflictionem humiliter sustinens, cœlestia multiplicauit.* Et non tantùm cœlestia fuerunt ei multiplicata, sed & terrena. Vnde etiam de illo sic scribit Chrys. *Orat. de diuit. & paup. to. 5. Postquã Iob corona patientiæ, & fortitudinis exornatus fuit, duplicia quę amiserat, recepit. Tu verò duplicia, ac triplicia, imo centuplicia recipies cuncta, & vitam*

tam æternam, si tuleris generosè.

Dicunt aliqui, non tantùm fuisse illi duplicatam substantiam, sed & vitæ suæ ætatem. *Perer in Genesim*. Nam, vt tradunt Olympiodorus, Suidas, & alij, Iobi calamitas durauit per spatium septem annorum; iam vixerat septuaginta annis, quando ei aduenit, & post illos septem annos vixit etiam alios septuaginta: quia sicut Deus reddidit ei facultates duplicatas, ita credibile est reddidisse etiam annos duplicatos. Hæc autem omnia meruit sua patientia, quam præcipuè toto illo septennio seruauit cum gratiarum actione. Nam hoc vnum ore suo semper promebat; *Sit nomen Domini benedictum. cap.* 1. Et quamuis toto vitæ suæ tempore miser extitisset, non minùs Deum semper benedixisset, & in ipsum sperasset, etiamsi maiora ei aduersa inflixisset; hoc enim apud se statuerat, dum diceret: *Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo. Iob.* 13. Quę verba explicans Gregor. ostendit impium non benedicere Deũ nisi in prosperis. De illo sic Dauid, *Psal. 48. Confitebitur tibi cũ benefeceris ei.* Iustus verò tã ĩ aduersis quã in prosperis ait, *Benedicã Dominũ in omni tempore, Ps.* 33.

I Vtinam illum imitareris; & ita patienter omnia incommoda patereris, quia fortè sicut & ipse in pristinum statum restitueereris: non enim abbreuiata est manus Domini. Qui dederat, potuit auferre; & qui abstulit, potest iterum dare; & si non det, scit hoc animæ tuę non expedire, & spera videre: & possidere bona Domini in terra viuentium, & non in terra morientium. Cæterùm, quibus laudibus hunc patientissimum Iob cele-
bret

bret Tertullianus *Lib. de patient.* non pigeat audire, vt illum, & mirari, & imitari in omni tua necessitate valeas. *O felicissimum illum,* inquit, *qui omnem patientiæ speciem aduersus omnem diaboli vim expunxit. Quem non abacti greges, non illæ in pecore diuitiæ non filij ruinæ impetu adempti, non ipsius denique corporis in vulnere cruciatus, à patiẽtia fide Domino dedita exclusit, quem diabolus totis verberibus frustrà cæcidit. Neque enim à respectu Dei tot doloribus auocatus ille est, sed constitit nobis in exemplum, & testimonium, tam spiritu, quàm carne: tam animo, quàm corpore, patentiæ perpetrãdæ, vt neque damnis sæcularium, nec amissione carissimorum, nec corporis quidem conflictationibus succidamus. Quale in illo feretrum Deus de diabolo extruxit? Quale vexillum de inimico gloriæ suæ extulit, cum ille homo ad omnem acerbum nuncium, nihil ex ore suo promeret, nisi Deo gratias?*

Ad eos qui litibus, siue processibus exagitati causa ceciderunt. Caput XI.

A NVnquam defuere rixosi, contentiosi, ac litigosi. Empedoclem aiunt his fuisse moribus, vt assiduè contenderet, simultatesque cum aliquibus susciperet, easque pertinacissimè exerceret. Diogenianus refert anum quampiam Ptolemaidem, quæ quoad vixit lites agitabat, nec vnquam ab agendis causis feriabatur. Hyperbolus fuit mirum in modum appetens litium: hinc adagium, *Vltra Hyperbolum*, quod de illo dicitur, qui causas, processusque, quos

vocant, plusquam par sit, suscitat, & qui similis est his, de quibus Hesiodus: *Multi* inquit *litigant in foro, non tam vt aliquid consequantur, quam vt alios vexent, atque molestent*. Ideo idem consulit, vt ille forum, & lites vitet, qui sibi non est conscius magnarum diuitiarum.

Christus veniens in mundum, voluit litibus, & contentionibus finem imponere. De illo sic vaticinatus est Isaias *Cap*. 42. prout refertur ab Euanlista; *Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius*, *Matth. 12.* vocem, inquam, contentiosam. Lites enim, secundum Augustinum *in Enchirid. cap*. 78. etiam iustæ vix possunt suscipi sine peccato, quia ferè procedunt ex nimio amore rerum temporalium, & vix carent periculo odij, maleuolentiæ, calumniæ. Accedit iactura temporis, pacis, ac tranquillitatis internæ, quæ nisi maiori bono compensentur: non sine peccato lites etiam iustæ suscipiuntur. Vnde, & Chrysostomus: *Omne iudicium*, inquit, *irritatio cordis est. Difficile est rem dimittere, sed difficilius est de iudicio sine peccato exire*. Hoc cognouit Apostolus, qui sic ad Corinthios *1. Cor. 6.* scripsit: *Iam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini?* Quasi dicat: cum litigandi ratio sit peccandi occasio, vtilius esset iudicio iniuriam accipere, fraudemque pati, quam litigare; quod nihil ferè aliud est, quam peccare.

B Non abs re igitur voluit Christus nos ab omni lite, & contentione retrahere, quando nobis

sic

sic consuluit: *Ei qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Matth. 5.* Dices; si ad me pertinet tunica, quare cum illa debeo dimittere & pallium? Nouerat Dominus, quod aliquando si contendere velimus & litigare pro vna tunica, multa oportebit soluere, & expendere, quæ plus valebunt, quam tunica, & pallium simul, vt sæpe contingit: ita vt melius, & vtilius sit dimittere quod postulatur, ne plus litigando expendantur. Præterea, satius est tunicam, & pallium dimittere, quam ea defendendo peccatum committere, & sic animam amittere. Fortè Deus tuæ conscientiæ tranquillitati consulere volens, ideo permisit te causa cadere, vt litigare deinceps desineres, atque ita seruus Domini remaneres; quia, iuxta Apostolum, *seruum Domini non oportet litigare. 2. Timot. 2.*

Vnde sapienter, & piè Beatus Aegidius paradoxum hoc Christianum sanxit. *Quando quis contendit tecum, si vis vincere, perde.* Perde, inquam, substantiam, pecuniam, bona temporalia, & vinces dæmonem, & vitia. Itaque, cum quis causa cecidit, diabolū vicit, qui illi suadebat, vt illas possideret facultates, quæ ad eum minimè pertinebant: quod si pertinebant, vicit superbiam, luxuriam, & alia vitia, quæ facultates illæ nutriebant, fouebantque. Ideo merito Sanctus Ephrem moriēs gloriabatur, quòd nunquam cum vllo Christiano contēderit, aut litigarit, cum hoc pacto multa lucratus fuerit. Est igitur lucrum, quod iacturam putabas: nam perdendo inuenisti, cadēdo vicisti, dando recepisti, restituendo comparasti.

C Propterea, hoc dumtaxat vtar dilemmate, quo valeam consolari te. Vel illud, de quo, aut pro quo litigabas, & iudicio contendebas, tibi debebatur, vel non. Si tibi debebatur, iure possidebas; & si tibi sublatum sit, scito tibi semper deberi, illudque tam auferentem, quàm possidentem tibi restituere teneri; veruntamen Deum permisisse, vt illud perderes, ne teipsum perderet. Præuiderat Deus illud tibi, aut hȩredi tuo magnum incommodum, vel animæ iacturam illaturum: fortè enim illo fuisses abusus, aut in vestitu, vel in ludo, & cibo, aut alio modo; & quod nunc perdidisti processibus, amisisses excessibus. Satius est substantiam nostram aliorum culpa perdere, quam nostram. Quod altercando perdidisti, poteras naufragio, aut alia via perdere. Vt cataplasma capiti tuo commodè adhibeatur, necesse est capilli abradantur: vtilis abrasio, per quam fit curatio. Aliquo modo curandus eras, sed ne illa quam possidebas substantia impediret, necesse fuit, vt à te præscinderetur. Audi Ambrosium, *Serm.* 2. *Quando caput curandum est, iubemur abrasos capillos demere, impedimenta cutis vniuersa deponere, vt nudo capite perfectius medicina proueniat. Ita, & cum anima curanda est, præcipimur substantiam sæculi à nobis auferre, vt nudæ & soli animæ congruentius spiritualis proueniat medicina.* Quod sponte ad salutem deserere noluisti, Deo permittente perdidisti: facta est Iudicis sententia veluti tonsoris nouacula. Sustineres tonsionem; patere hanc amisionem.

D Dices; absque capillis potero quidem vi-

uere,

uere, sed non absque istis quas amisi facultatibus; saltem non ita commodè. Respondeo, quod, quemadmodum licet sanguis necessarius sit, ac sine ipso non possit quis subsistere, cum sit veluti sedes, & vehiculum animæ; veruntamen si plus æquo abundet, & nimius sit, minuendus erit: ideo venam scalpello secari iudicabit Medicus. Ita bona temporalia, quæ tibi ad victum necessaria existimas, si affluant, nimiumque abundent, nocebunt; & expedit, vt interdum minuantur; & sicut sententia Medici tibi extrahitur sanguis nociturus; sic hac Iudicis sententia tibi subtrahitur nocitura substantia. Tuus erat sanguis, qui ex tua vena emanauit, sed non minus extrahendus, quia superfluus: tua erat illa, quam iustè possidebas substantia, sed quia nimia, vel superflua, consulto tibi detrahitur, ne per illam ad interitum traharis. *Cest arrest*, vel lata illa in te sententia, fuit tibi salutaris phlebotomia, qua fuisti quodammodo exoneratus: *Exonerauit te fortuna*, inquit *Seneca*, *si intelligis*, & *tutiore posuit loco*; *damnum putas*, *quod remedium est*. Scito interim, quod sanguis ille tuus, aut substantia tua iniustè ablata requiretur de manu illius iudicis, qui te condemnauit; sic enim Deus illi per Prophetam interminatus est: *Sanguinem autem eius de manu tua requiram. Ezech. cap. 3. & 33.*

Si verò ad te non pertinebat, quod tibi hac sententia sublatum est, cur doles, quod cogaris reddere, quod tuta conscientia retinere non poteras, & quod necessario sub pæna damnationis

æternæ tibi restituendum erat? Non fit nobis iniuria, dum præcipimur restituere aliena: nulla Iudicis sententia potuit fieri tuum, quod alienum est: nolem te dolere, quod reddas, sed quod cogaris reddere, factus spongiæ similis, quæ nisi prematur ebibitam aquam non reddit. Vtinam igitur sponte reddidisses, quod licitè possidere non poteras: quia, secundum Tullium. *Nihil est turpius ingenuo; nihil minus liberto dignum, quàm cogi à Magistratu alienum reddere. Cic. 4. act. in Verrem.* Quod nociuum est in corpore, veluti apostema, necesse est, vt foras emittatur, ne vita amittatur: apostema erat, quod illicitè possidebas, quod non exijsset, nisi te Iudex sua sententia percussisset. Non est igitur tibi condolendum, sed congratulandum, quod à te salubriter exierit: quod misere te inficiebat: & quod iam reliqueris, quod tandem relicturus eras, non sine maximo tuæ animæ detrimento.

E Dices; quæ non rapui, exoluo, in domo mea; vel apud hæreditatem meam, quod reddere compellor, inueneram. Inuenisti, nec propterea tenere potuisti. Audi Augustinũ, *de verb. Apost. sup. Leuitic. Quod inuenisti, & non reddidisti, rapuisti.* Idipsum sentit Origenes, qui sic scribit. *Multi sine peccato putant esse, si alienum, quod inuenerint, teneant, & dicũt, Deus mihi dedit: cui habeo reddere? Discant ergo peccatũ hoc esse simile rapinæ, si quid inuentum nõ reddant.* Non decet retinere, quod scis ad te nõ attinere. Nesciebã, inquis: esto; doleas, quod nescieris; & gaudeas, quod reddideris, etiam Magistra-

ſtratus ſententia, tua antea ignorante conſcientia: & quod tibi fieri velles, alteri feciſſe non pigeat. Velles autem tuam tibi reſtitui ſubſtantiam, ſi ab alijs quamuis ignorantibus detineretur: patere tu ſimiliter, vt alteri reddatur quod ſuum eſt.

Cæterum, indignum ducebat Seneca de puncto diſceptare, vel litigare, & de infinitis cælorum ſpatijs non curare. Punctum, imò minus puncto eſt, de quo litigaſti, & quod perdidiſti: pudeat te de re tam exigua contendiſſe, quæ eiuſmodi eſt naturæ, vt ad alium transferri nequeat, niſi alteri eripiatur. *Iſta quæ appetis*, ait ille, *quia exigua ſunt, nec poſſunt ad alterum, niſi alteri erepta, transferri; eadem affectantibus pugnam & iurgia excitant. Lib. 3. de ira. cap. 31.* Parcit quodammodo anguſtia itineris, per quod tranſimus, & quod, teſte eodem, rixas concitat tranſeuntium: verum, ſi ad infinita illa cælorum ſpatia, quæ appetimus, mentis aciem dirigamus, pudebit nos certè doluiſſe ob amiſſionem tam modicæ ſubſtantiæ, ac neglexiſſe ea, nempe cæleſtia, pro quibus cætera omnia negligenda, & contemnenda ſunt.

Ad Religioſos. Caput XII.

AD vos, ò viri Religioſi, non accederet noſter Clypeus, niſi audirem: *Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in timore, & tremore, & præpara animam tuam ad tentationem. Eccl. 2.* Qui tentationibus impugnatur, indiget armis, vt

non expugnetur: ideo quis præmonetur, vt præmuniatur. Muniendi præcipuè estis patientia ad ardua quæque in ordine ferenda: patientes autem eritis, si diligenter præmia, quæ vos manent, consideretis. Nam diabolo suggerente existimant vestrum nonnulli se non plus mereri in claustro, quam in seculo, ideo optarent exire de claustro, & redire ad seculũ; noluntque onus religionis patiẽter ferre, quod credãt nihil, aut parũ præmij ex eo referre. Audiamus igitur illos quærentes, & quasi conquerentes, & audiant ipsi nos respondentes.

1. Ecce nos, aiunt, reliquimus omnia, pauperem vitam ducimus, nihil penitus possidemus. *Quid ergo erit nobis?* Tria vobis promittuntur à Christo. Primo in hoc mundo, *centuplum accipietis, Matth. 19.* Deinde in iudicio finali, *sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel.* Tandem, *& vitam æternam possidebitis.* Quoad primum, certum est Christum vobis sub centupla quantitate multo plura quam dimiseritis, polliceri in hac vita: ponitur enim certus numerus pro incerto. Ideo apud Lucam *cap.* 18. pro *centuplum*, legitur, *multo plura*, & est sensus: magna pro paruis quæ reliquistis, aut multo plura, quam reliquistis, recipietis: *nunc in tempore hoc*, vt est apud Marcum, *cap.* 10.

Quomodo autem quis pro his quæ dimisit centuplum sit recepturus, explicat Cassianus, *Collat.* 24. *cap.* 26. *Centuplam*, inquiens, *fratrum, parentumve recipiet quantitatem, quisquis patris vnius, vel matris, seu filij pro Christi nomine, charitate contempta, in omnium qui Christo seruiunt,*

dilectio-

dilectionem sincerissimam transit. Pro vno scilicet tot inuenient patres, fratresque feruentiore, ac prestantiore sibi affectione deuinctos. Multiplicata etiam domorum, atque agrorum possessione ditabitur, quisquis vna domo pro Christi dilectione reiecta, innumera Monasteriorum habitacula, tamquam propria possidebit, in quacumque orbis parte, velut in suæ domus iure succedens: quomodo enim non centuplum, & si Domini nostri sententiæ superadijci aliquid fas est, plusquam centuplum recipit, qui decem, vel viginti seruorum ministeria, infida, & coactitia relinquens, tot ingenuorum, ac nobilium spontaneo fulcitur obsequio? Quod ita esse, etiam vestris experimentis probare potuistis, qui singulis patribus, matribusque, ac domibus relictis, quamlibet mundi partem fueritis ingressi, patres, matres, fratresque innumeros, domos quoque, & agros, seruosque fidelissimos, conqueritis, qui vos vt proprios dominos summis venerantur officijs. Hæc ille.

B Modicum, aut ferè nihil est, quod in sæculo deseruistis, & amplum est, quod in ordine comparastis. Socrates Alcibiadem diuitias suas iactantem adduxit ad tabulam, in qua descriptus erat totius terræ ambitus, rogauitque, vt in ea Atticam inueniret; quam cum ille ostendisset, rogauit item vt suos fundos indicaret: cùm respondisset, nusquam illic esse depictos; cur ergo, ait, eorum te possessione effers, quæ nulla terræ portio sunt? Adeò sunt exigua quæ à quibusdam possidebantur in sæculo, vt vix percipi valeant: & licèt magna apparerent, tamen nulla

ferè

ferè essent in comparatione eorum, quæ in ordine acquisierunt. Trithemius, *Lib. de viris illustrib. cap 2.* de ordine Sancti Benedicti, cuius ipse erat alumnus, affirmare audet, *si omnes ei sua possessiones manerent, futurum sine dubio vt Sanctus Benedictus tertiam Christiani orbis partem possideret.* Quod nemo mirabitur, si temporum illorum pietatem attendat, ex qua illa liberalitas in Deum, eiusque famulos existebat. Verè de paupere Euangelico illud dici potest; *Est quasi diues, cùm nihil habeat. Prou. 13* Estis inquam, viri Religiosi, *tamquam nihil habentes, & omnia possidentes. 2. Cor. 6.* Vnde optimè Bernardus, *Ser. 21. in Cantic Non putent*, inquit, *diuites huius sæculi fratres Christi sola possidere cęlestia, quia audiunt dicentem: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Possident & terrena, & quidem tamquam nihil habentes, & omnia possidentes, eò pro certo magis domini, quò minùs cupiat.* Videte igitur, quomodo voluntaria vestra paupertas etiam in præsenti ampla compensetur substantia.

Dicet fortè aliquis: habeo quidem multa, sed non mihi soli, cùm omnia sint apud nos communia. Esto: nihil refert. Nec in sæculo solus fuisses vsus tua substantia, ex ea comedissent filij, domestici, & amici Cur tibi tantùm vis in claustro, quo solus non vtereris in sæculo? Instas: eiusmodi sum instituti, quo non solùm in particulari, sed nec in communi aliquid possidere permittitur; quomodo ergo nobis de necessarijs prouidebitur? Respondet Diuus Augustinus, *Lib. de eleemosyn.* te increpando, & increpat respondendo. *An putas,*

ter-

terrena deerunt, quibus cælestia, & diuina tribuuntur? vnde hæc incredula cogitatio? Quid facit in domo Dei perfidum pectus? Credo equidem omnia optata tibi non suppeditari; sed nec vlli sæcularium: neque enim hoc expedit. Sufficiant tibi necessaria, quæ nunquam tibi deerunt, si Deo non desis. Dico itaque cum Hieronymo, *in caput 6. Matth. In promissis veritatis nemo dubitet. Sit homo, qui esse debet, & mox addentur ei omnia, propter quem facta sunt omnia.* Vera certè & docta ratio. Nam cum omnia, quæ in mundo sunt, hominis gratia facta sint, nunquam illa se ab hominis obsequio subtraherent, nisi ipse se à diuino obsequio subtraheret. Quare si ille ad eam, quam Deo debet seruitutem, redierit, iure quodam suo reliqua, tamquam sua, & sibi debita recuperabit, potissimùm quę illi erunt necessaria. Non enim deseret te, pro quo omnia deseruisti: si ei, vt decet seruias: tibi, vt expediet, prouidebit.

C Propterea, & præterea, pro vtroque parente, & aliquibus fratribus & sororibus derelictis innumeri, vt diximus, à Domino suscitantur patres, fratres, benefactores, & alij amici spirituales, vos interdum plus diligentes, quàm parentes ipsi carnales, qui vobis ministrabunt quæ necessaria erunt. Audite Bedam, *in homil. de Sancto Benedicto. Qui terrenis*, inquit, *affectibus, siue possessionibus pro Christi discipulatu renunciauerit, quò plus in eius amorem profecerit, eò plures inueniet qui se interno suscipere affectu, & suis gaudeant sustentare substantijs.* Non abs re igitur Climacus, *Grad. 17.* dicere solebat, *pauperem Monachum do-*

mi-

minum esse mundi, qui iactauit in Deum curam suã, possidere per fidem omnes gentes in seruos.

2. Quantùm ad secundum, promittitur vobis in iudicio extremo iudiciaria potestas. *Sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Matth.* 19. Hanc autem iudicandi potestatem tribuendam esse à Christo pauperibus Euangelicis præuiderat Iob *cap.36. Iudicium pauperibus tribuit.* Dicat igitur Magnus Gregorius, *Lib.10.moral.ca. vlt. Quisquis stimulo diuini amoris excitatus, hic possessa reliquerit, illic proculdubio culmen iudiciariæ potestatis obtinebit, vt simul tunc iudex cum iudice veniat, qui nunc consideratione iudicij sese spontanea paupertate castigat.* Conquerebatur Diuus Bernardus, *Ser. super hęc verba, Ecce nos reliquimus,* &c. quod nonnulli parui faceret hac promissionem. *Quid,* inquiens, *istud miseriæ est, quòd ad verbum tantę promissionis negligentia humana dormitat?* Iudicent vos nunc filij huius sæculi, atque præiudicent; sedeant, & aduersus vos loquantur: sunt ipsi futuri tamquam rei, & vos iudices: sunt iudicandi, & vos iudicaturi: stabunt, & vos sedebitis: trepidabunt, & vos eritis securi. *Felix paupertas,* ait idem Bernardus, *Ser.8. in Psal.90. quę tam securos, imò tam gloriosos faciat in illo singulari fragore elementorum, in illo examine meritorum.* Obtenebratis cæli luminaribus, cadentibus stellis, trepidantibus cæteris hominibus, ac toto terrarum orbe commoto, eritis intrepidi audita hac Christi voce: *Leuate capita vestra, ecce appropinquat redemptio vestra. Luc.* 22.

Di-

D Dicent aliqui: hæc ſedendi, & iudicandi poteſtas Apoſtolis promiſſa eſt, non nobis. Reſpondeo etiam nobis fuiſſe promiſſam, qui Euangelicam profitemur paupertatem, quæ omnino Apoſtolica eſt. Audite Bernardum, *Ser. de ingrat. Apoſtolicam omnes nos vitam profeſſi ſumus, Apoſtolicæ profeſſioni nomina dedimus vniuerſi.* Qui igitur exemplo Apoſtolorum omnia propter Chriſtum reliquerunt, cum Chriſto, & Apoſtolis alios iudicaturi ſedebunt. Teſtis ſit Beda, *Serm. in nat. S. Bened. Omnes*, inquit, *qui ad exemplum Apoſtolorum ſua omnia reliquerunt, & ſequuti ſunt Chriſtum, iudices cum eo venturi ſunt, ſicut etiam omne mortalium genus eſt iudicandum. Quia autem duodenario ſæpe numero ſolet in Scripturis vniuerſitas deſignari, per duodecim ſedes Apoſtolorum omnium vniuerſitas iudicantium, & per duodecim tribus Iſrael vniuerſitas iudicandorum oſtenditur.* Si modò mendicantes ſtetis, tunc iudicantes ſedebitis; & ſicut ſeſſuri, & iudicaturi eſtis cum Chriſto, ita etiam his qui vobis eleemoſynam denegauerunt, dicturi eſtis cum Chriſto, *Matth.* 25. *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare*, &c. Hoc vobis non exprobrabitur, quibus aliquid poſſidere non permittitur. *Nam*, ait Bernardus, *Serm.* 3. *in Pſalm.* 90. *quomodo à nobis exigat Deus, quod pro ipſius amore relictum eſt?* Hanc itaque ſecundam veſtram remunerationẽ concludã cũ eodem Patre. *Nunquid non ptetioſiorem ducitis paupertatẽ veſtram theſauris ſæculi, ſiquidem ipſa eſt, quę liberat vos à verbo aſpero? Ibidem.* Ecce verbum aſperum: *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei*, Et: *Ite*

ma-

maledicti in ignem æternum, &c. *Esuriui enim*, *&* *non dedistis mihi manducare*, &c. Felix igitur nostra paupertas, quæ & sessionem cum Christo, & liberationem meretur à verbo aspero.

3. Tertiò, paupertati nostræ vita promittitur æterna, cùm dicitur: *& vitam ęternam possidebitis*. *Mat.* 19. Quid quærimus ampliùs? Hoc promittit, qui fallere non vult, neque potest, idque iureiurãdo: ait enim. *Amen dico vobis*: *nemo est*, *qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me, qui nõ accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc*, &c. *& in sæculo futuro vitam æternam*, *Marc.* 10. Iã beatos vos proclamauit, iamque vestrum esse regnum cælorum declarauit. *Beati pauperes spiritu, quoniã ipsorum est regnum cęlorum*. *Matth* 5. Non dixit, *erit*, sed, *est*; vel quia paupertas ita omnium curarum sæcularium expers est, vt in hac quoque præsenti vita futuræ vitæ æternę felicitatem pręcipiat ac prægustet: vel quia adeò remota est ab omnibus periculis, adeoque ei certa est huiusmodi vita ęterna, ac si eam manibus teneret, vti dicemus infrà ad pauperes, vbi ostendimus, quanta bona, quantęque vtilitates eueniant pauperibus: ita vt satius sit bonis temporalibus indigere, quàm abũdare.

E Beatus Pater noster Franciscus paupertatem appellat *Altissimam*: quia in altissimum cęlum attollit hominem. *Calca mundum*, inquit Augustinus, *Ser.* 55 *de tempore vt eo calcato gradum tibi facias, per quem in sublime conscendas*. Verè altissima paupertas, quæ nos altissimos facit. Dicat ite-

rum

tum idem Augustinus, *Ser. 28. de verb. Apost. Vt ad regnum cęlorum non veniret diues, possessione sua obtinere non potest, nunc obtinet, vt contempta perueniat*. Seruanda est igitur nostra paupertas, totisque viribus amplectenda, ac lęto animo ferenda, qua nunc plura, quàm dimiserimus, nobis acquiruntur: quę nos in iudicio assidere, ac tandem in cœlo regnare faciet cum Christo.

Pergitis & dicitis, & non tantùm pauperem vitam ducimus, sed & cælibem; casteque viuimus. *Quid ergo erit nobis?* Mercedem recipietis, tum in hoc sæculo, tum in futuro. Nam primò, qui cælibes viuunt, liberi sunt. Si vxorem duxissetis, fortè more Achaiæ vixissetis. Id est, non vos vxori, sed vxor vobis imperasset. Solebant olim in Achaia vxores regimen domus gerere, ac negotiari: viri autem fœmineo induti amictu lectos sternebant, domū mundabant, mensam parabant, aliaque fœminarum propria munia subibant: ex quo more emanauit prouerbium, vt cùm quis nimiùm se vxoris imperio subijceret, diceretur, *vitam Achaię agere*. Qua loquendi formula vsus est Plinius, *Epist. ad Sabatium*, quendam amicū suū obiurgans, quòd vxori nimiùm subderetur. Nunquam igitur vobis hoc prouerbium competere poterit. Multi verò sunt in sæculo, qui more Achaiæ viuere coguntur.

Pulchrè Diuus Chrysostomus virum & vxorem comparat alicui pari seruorum fugitiuorum, qui sunt inter se catena colligati, vt etiam si hero suo se eripiant, tamen alterum alter sequi cogatur: nec ab inuicem seiungi possint. Hoc innuit

Pau-

Paulus: 1.*Cor.7. Alligatus es vxori? noli quærere solutionem*. Vnde ille Doctor, *De virg c.45*.sic scribit. *Videsne rei necessitatem, & inexorabilem seruitutem? vides vtrumque funiculis constrictum? est enim connubij necessitudo instar vinculorum*. Hinc D. Basilius, *Cūst.mon.ca.1.* coniugium vocat compedes, à quibus quis liberatur professione castitatis. *Quicumque*, inquit, *à mundi vinculis liber esse cupit, coniugium veluti compedes quasdam profugere debet, & Deo vitam suam consecrare, & castitatem profiteri*. Nolite igitur dolere tanta euasisse vincula, & vxorum non fuisse mancipia. *Quanta felicitas*, inquit Hieronymus, *Lib.1.cont.Iouinianū. non vxoris seruum esse, sed Christi: non carni seruire, sed spiritui!*

F Gaudete, quòd cælibatum sitis amplexi, qui dabit otium, non quomodo mundo, sed quomodo Deo placeatis. Nam *qui cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est*. O inutilem sollicitudinem, cogitare quomodo placeat vxori! quæ interdum adeò erit morosa, vt vix possit ei vir placere, nec vnquam placebit, si aliquando, aut semper ipsi non pareat: atque ita cum dedecore placebit. Nam iuxta Democritum, (mulieri parere, extremum dedecus est viro.) Satius vobis sit cogitare quomodo placeatis Deo, non mulieri; nam quam mercedem habebit, qui mulieri placere contendit? & quàm mercedem non obtinet, qui Deo placere studet? Quid nobis cum mulieribus, quibus non placemus sine muneribus? aut quibus placere dedecus est, diplicere labor est? Iuuat

ad-

adhuc hic referre quod quidam scriptis mandarunt. *Astrictus nuptijs, non amplius liber est*. Item *Hippoth. Teodec. Similes sunt senectus, & nuptiæ, vtramque enim consequi desideramus: postquam verò nacti sumus, tristamur*. Omnes quidem optant senescere, sed ob infirmitates, quibus senectus subiicitur, dolent ad talem ætatem peruenisse. Sic omnes ferè nubere vellent, sed postquam onera, labores matrimonij sunt experti, optarent numquam nupsisse: ac tanto maior illorum dolor est, quanto minor est matrimonij solutio. Felices igitur illi sunt, *qui*, vt ait Gregorius, *Homil. 16. in Ezech. nulla coniugis, nulla filiorum cura, nullis noxijs, & difficilibus rei familiaris cogitationibus implicantur*. Marcella maior rogata à matre sua, gauderentne se nupsisse, respondit: ita valdè, vt amplius nolim. Hoc dicebat iam matrimoniali labore pressa.

Porrò quanta viris ex coniugio obueniant incommoda, quantæque animi perturbationes, innuit Theophrastus apud Diuum Hieronymum *Lib. 1. aduersus Iouinianum*, quorum nonnulla recensere non verebor, vt videat lector, quanto sint affecti beneficio: qui voto castitatis ista euaserunt. Sic enim ille scribit. Impediuntur nuptjis studia Philosophiæ. Non potest quis libris, & vxori pariter inseruire. Multa sunt vsibus matronarum necessaria, pretiosæ vestes, aurum, gemmæ, sumptus, ancillæ, supellex varia, lecticæ, & esseda deaurata. Deinde per noctes totas garrulæ conquestiones: illa ornatior procedit in publicum; hæc honoratior ab omnibus; ego

in conuentu fœminarum misella despicior. Cur aspiciebas vicinam? Quid cum ancillula loquebaris? de foro veniens quid attulisti? non amicum habere possumus, non sodalem. Alterius amorem, suum odium suspicatur. Si doctissimus præceptor in qualibet vrbium fuerit, nec vxorem relinquere, nec cum sarcina ire possumus. Pauperem alere difficile est, diuitem ferre tormentum. Adde, quoniam nulla est vxoris electio, sed qualiscumque obuenerit habenda. Si iracunda, si fatua, si deformis, si superba, si fætida: quodcumque vitij est, post nuptias discimus. Attendenda semper eius est facies, & pulchritudo laudanda: ne si alteram aspexeris, se existimet displicere. Si totam domum regendam ei commiseris, seruiendum est. Si aliquid tuo arbitrio reseruaueris, fidem sibi haberi non putabit: sed in odium vertetur & iurgia. Verùm quid prodest etiam diligens custodia, cum vxor seruari impudica non possit, pudica non debeat? Pulchra citò adamatur, fœda facilè concupiscit: difficilè custoditur, quod plures amant. Molestum est possidere, quod nemo habere dignetur. Minore tamen miseria deformis habetur, quam formosa seruatur. Nihil tutum est, in quo totius populi vota suspirant. Alius forma, alius ingenio, alius liberalitate sollicitat.

G Quòd si propter dispensationem domus, & languoris solatia, & fugam solitudinis ducantur vxores; multò melius seruus fidelis dispensat, obediens authoritati domini, & dispensationi eius obtemperans, quàm vxor quæ in eo se

existimat

existimat dominam, si aduersum viri faciat voluntatem, id est, quod placet, non quod iubetur. Assidere autem ægrotanti magis possunt amici, quam illa quæ nobis imputat lacrymas suas, & hereditatis spe vendit illuuiem, & sollicitudinem iactans, languentis animum desperatione conturbat. Quod si ipsa languerit, coægrotandum est, & nunquam ab eius lectulo recedendum. Aut, si bona fuerit, & suauis vxor, (quæ tamen rara auis est) cum parturiente gemimus, cum periclitante torquemur. Porrò liberorum causa vxorem ducere, vt vel nomen nostrum non intereat, vel habeamus senectutis præsidia, & certis vtamur hæredibus, stolidissimum est. Quid enim ad nos pertinet recedentes è mundo, si nomine nostro alius nominetur, cum, & filius non statim patris vocabulum referat: & innumerabiles sint, qui eodem appellentur nomine? Aut quæ senectutis auxilia sunt, enutrire domi, qui aut prior te fortè moriatur, aut peruersissimis sit moribus? aut certè cum ad maturam ætatem venerit, tardè ei videaris mori? Hæc, & huiusmodi Theophrastus.

Si fortè quis hunc authorem auscultare noluerit, audiat Gregorium Nyssenum *Lib. de virg. cap. 3.* hac de re disserentem, atque ita scribentem. *Varia, & multiplex est malorum copia, quæ ex matrimonio existunt. Dolorem enim liberi afferunt & nati, & non nati, & viui, & mortui. Hic liberorum multitudine gaudet, sed gemit, quia non habet unde alat. Ille contra, qui in diuitijs quærendis multum laborauit, nunc hærede caret, cui eas*

relinquat. Itaque vnius bona fortuna, alterius est calamitas, cum sibi vterque illud euenire velit, quo alterum cruciari videt. At huic mortuus est suauissimus puer; illi verò viuit filius perditus: vterque sanè commiseratione dignus; vnus enim filij morte, alter vita dolet. Affectus porrò, & perturbationes, rixas, tum ex rebus veris, tum ex falsis suspicionibus temere ortas, quis enumeret? Hæc autem incommoda cum per cœlibatum euadamus, meritò Apostolus, *1. Cor.7.* affirmat, *bonum esse homini sic esse*, sup. cælibem. Vnde optimè Hieronymus, *Lib.1. aduers. Iouinianum*, ita colligit. *Si bonum est homini sic esse, ergo malum est homini sic non esse.* Cum itaque huiusmodi bonum sitis adepti, gaudete. Nam Comicus, teste eodem Doctore. *Ibid. fortunatum putat, qui vxorem nunquam duxerit.*

H Scitote etiam in coniugio rarò inueniri voluptates, quæ quæruntur; imò verò tribulationes, quæ non sperabantur. Hoc vno verbo innuit Paulus, *Ibidem* dum de coniugibus loquitur: *Tribulationem carnis habebunt huiusmodi.* In quæ verba idem Hieronymus aduersus Iouinianum ostendit nos esse ignaros, putantes nuptias habere carnis lætitiam. *Nos*, inquit, *ignari rerum putabamus nuptias saltem carnis habere lætitiam. Si autem nubentibus etiam in carne tribulatio est, in qua sola videbantur habere delicias; quid erit reliquum, propter quod nubant? cùm, & in spiritu, & in anima, & in ipsa carne tribulatio sit.* Nullas itaque delicias continent nuptiæ; sed multas tribulationes, quæ sine merito sæpe tolerantur, quia spe voluptatis sæpe contrahuntur.

tur. Vnde Chrysostomus. *Hom. 16. ad pop.* quid coniugati sentiant de Religiosis pulchrè ostendit. *Cum* inquit, *se ærumnis, & angoribus circumseptos vident, solent eos appellare beatos, qui coniugij expertes in cænobijs cum tranquillitate viuunt, quia non sacularem tristitiam, non dolorem, non curas illas, non pericula, non insidias, non inuidiam, non Zelotypiam, non absurdos amores, nec aliud quidpiam eiusmodi patiuntur*. Illi nos beatos prædicant, qui nullam ex matrimonio capiunt lætitiam; imò in dies maiorem experiuntur mæstitiam. Expertis credamus, & quod tantarum miseriarum copiam euaserimus, gaudeamus, Deoque gratias agamus, & si quid laboris sit in cælibatu, libenter feramus.

Caueant interim fratres, ne quod cælibatu euaserunt, alicuius mulieris familiaritate sibi vendicent. Cur vultis mulierculæ implicari consortio, qui renuistis copulari coniugio? Nolite aliquam deperire, si non vultis perire. Habent licita coniugia suas mæstitias, quantò magis illicita consortia? Diuus Cyprianus, *Serm. aduers. impr. mul.* vocat mulierem *laqueum comptum, & naufragium super terram*. Cur vultis sponte irretiri laqueo, quem effugistis; & certo exponi naufragio, quod euasistis? Dicet quis: loquitur ille Doctor de mulieribus improbis: & insipientibus, ego autem prudentem diligo: est illa improba, quæ tuum vesanum amorem non improbat, nec valdè sapit, quæ te plus æquo diligit, vel quæ à te aliquid accipit. Nam si dandum sit, furandum est: si accipiendum, restituendum.

I Numerate deinde, quanta ex nimia illa familiaritate, & amicitia oriantur damna: læditur anima, perturbatur conſcientia, teritur tempus, augetur zelotypia, fama commaculatur, proximus ſcandalizatur. *Quid neceſſe eſt*, ait Ambroſius, *Lib. 1 offic. cap. 20. vt demus ſæcularibus obtrectandi locum?* Creſcit inſuper dolor, quando illa eſt relinquenda, quæ nunquam erat diligenda. Cur mulierum quæritis conſortia, qui non poteſtis eadem ſemper habere domicilia? Si vxoratis omnia tandem ſunt relinquenda, iuxta illud, *Horat.*

Linquenda tellus, & domus, & placens vxor.

Quantò magis vobis, qui iam omnia reliquiſſe profitemini, & quibus tãdem mutandus eſt locus? Qui quærit cum mulieribus verſari, & ab illis adamari, optat peiorem febrem ſuper aliam ſibi adhiberi aut grauius onus ſuper aliud. Audiamus Cyprianum, *de ſingularitate Clericorum. Habes nunc carnem tuam, quam ſuperes ſemper. Quid tibi vis alteram conducere? Nemo ſuper vnam febrem cupit adhibere peiorem; neque aliquis ſuper onus proprium tollit inſuper alienum, ne oneribus duobus oppreſſus, vſque ad inferos demergatur.* Submergite quamprimum omnes iſtos amores, ne mergamini ab eis: nollite cum aliqua amicitiam contrahere, ſi non vultis ad gehennam attrahi: atque ita quodammodo ab vna gehenna ad aliam traheremini. Denique, iuxta Hieronymianum præceptum, omnes mulieres vel æqualiter ignoremus, vel æqualiter diligamus; nulla à nobis ſpecialiter diligatur, cum omnes deſeruerimus, vt Deum ſpecialius diligeremus, & ei liberius inſeruiremus.

mus. Apostolus 1. *Cor. 7.* dum aliquos ad celibatum hortaretur, dicebat: *Volo vos sine sollicitudine esse*. Sentiens cælibes viuere in hoc mundo sine sollicitudine, quod non minimum beneficium est. At quæritis sollicitudinem, si fœminarum quæritis familiaritatem: nam cogitandum erit de munusculis præbendis, de loco, & tempore ad colloquendum cum ipsis, de modo illis placendi, quod non fit sine sollicitudine, sine scandalo, sine murmuratione, & sine animæ detrimento. Quid igitur quæritis sollicitudinem, qui estis sine sollicitudine?

Præterea facit vos cælibatus Angelis similes. *Quid castitate decorius*, ait Bernardus, *Epist.* 42. *ad Henricum Sen. Archiep. quæ mundum de immũdo cõceptum semine, de hoste domesticum, de homine Angelum facit?* Adeo nos castitas Angelis æquat, vt iam in terris de illorum familia deputemur: sic enim scribit Tertullianus *Lib.* 1. *ad vxorem* de continentibus *Iam in terris non nubendo de familia Angelica deputantur*. Sola est castitas, quæ in hoc mortalitatis loco, & tempore statum quemdam immortalitatis gloriæ repræsentat. Sola inter nuptiarum solemnia morem beatæ illius regionis vendicat, in qua *non nubent, neque nubentur*: *Matth.* 22. præbens quodammodo in terris celestis iam illius conuersationis experientiam. Vnde Ambrosius *Lib. 1. de virg.* ad cælibes: *Quod nobis promittitur vobis præsto est*. Quam puri castitatem seruantes efficiamur, nouerat Cato, licet Gentilis, sentiens, vitam nostram similem vitæ Deorum, si sine vxoribus esse possimus.

K Tandem, magnum, & peculiare præmium vobis seruatur in cælis, cum sitis de illis eunuchis, qui se castrauerunt propter regnum cælorum, de quibus sic Propheta. *Hæc dicit Dominus eunuchis, &c. dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs, & filialibus: non sempiternum dabo eis, quod non peribit. Isai.* 56. Quem locum explicans Augustinus *De statu virg.c. 26.* ait, quòd licèt omnes beati sint in cælo; peculiari tamē & excellenti gloria potientur, qui castitatem promiserunt & seruauerunt, qua quidem gloria distinguentur à ceteris cælicolis. Ideo Deus nomen se eis daturum promisit. Vnde Basilius Deum ipsum de voluntarijs eunuchis, qui scilicet castitatem sibi voto deuinxerunt, ita loquentem inducit. *De humano nomine Angelorum immortalium eis nomen dabo, quod non deficiet, vt cælum, & cæli pulcherrimam partem habeant ad immorandum, atque in cæli pulcherrima sede, hoc est, in domo mea intra septa habitantes, non Angelorum iam naturam tantum ad dignitatem perpetuæ successionis accipiant, ipsi sibi in æterna vita pro successione generis sufficientes, verum & locum inter Angelos habeant illustrem, nomenque indelebile pro eximiæ virtutis splendore.* Dicat igitur Sapiens. *Felix spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitauit aduersus Deum nequissima: dabitur enim illi fidei donum electum, & sors in templo Dei acceptissima, Cap. 3.* Hanc sortem nullus aliis spadonibus promitti putet, sed spadonibus Dei, qui nimirum vltrò sese omnibus istis delectationibus in perpetuum priuarunt.

Ita-

Itaque, si quem inter vos voti castitatis pœniteret, ac carnis illecebris priuari doleret, audiat Chrisostomum, *Hom 63. in Matth.* illum sic consolantem. *Cogita*, inquit, *si aut à natura eunuchus esses, aut iniuria hominum sic effectus, quid faceres, cùm & huiusmodi voluptate careres, & nullam carendo mercedem consequereris? Gratias igitur Deo agas, quia magna præmia, rutilantesque coronas habebis, si ita viuas, quemadmodum illi sine aliquo pręmio, imò verò multò facilius, ac iucundiùs, tum quia spe retributionis corroboraris, tum quia conscientia virtutis gaudes.* Ecce, ò cælibes, merces vestra, quæ copiosa est, non solùm in cælis, sed & in terris. O verè optanda castitas, cui tanta tribuitur felicitas! Beati, inquam, sunt cælibes, cùm futuri sint cælites. Vt autem purè, & castè viuamus in hoc sæculo, & votum continentiæ, quod emisimus, accuratè obseruemus, obscœnas cogitationes expellamus, oculos nostros auertamus, ne respiciant quod concupiscere non licet; mulierum fugiamus consortia, ac praua deuitemus eloquia, *Sap. 8.* & qùia non potest quis esse continēs, nisi Deus det, idcircò adeamus Dominum, illumque cum Diuo Augustino, *Lib.* 10. *Conf. cap.* 29 sic deprecemur. *O amor qui semper ardes, & nunquam extingueris: charitas Deus meus, accende me. Continentiam iubes: da quod iubes, & iube quod vis.*

Pro-

Prosecutio eiusdem capitis, vbi agitur de obedientia æquanimiter præstanda, ac de quibusdam alijs difficultatibus, & laboribus religionis patienter ferendis.

I. MVlta sunt, quæ nos ad alacriter obediendum, & ad labores, si qui sint in ordine patienter subeundos, inducunt. Primùm, si consideremus illos solos esse liberos, qui obediunt. Hoc videtur esse paradoxum, verum tamen agnoscitur ab Ethnico: sic enim loquitur Plutarchus, moralium scientissimus, *Lib de auditione*. (Qui parent, soli sunt liberi: soli enim illi viuunt vt volunt, qui quid velle debeant, didicerunt.) Seneca ipse de beata vita disserens, sic scribit: (Deo parere, libertas est.) Quod à Simone Cassiano, *Lib. 4. cap. 1.* probatur, cum ait. *Noui multiplicari hominum voluntates, & sæpe cognoui ad volita infallibilem impossibilitatem. Solus obediens perfecit quę voluit. Nihil enim aliud volebat, nisi obedire, quod nemini denegatur.* Cum itaque nullus sit, qui quod vult, perficiat, nisi verus obediens, sequitur quòd nullus est verè liber, nisi qui verè obedit, quia ita sibi imperauit, vt alteri velit obtemperare. Quærat modò & respondeat Horat. *Lib 2. sat, 7.*

Quisnam igitur liber? sapiens, sibique imperiosus,
Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent.

Præterea non est dura obedientia, cùm nos eximat ab innumeris molestijs & curis, quas in dies experiuntur, qui in sæculo viuunt arbitratu

suo.

suo. Religiosi enim omniũ rerum suarum curã in humeros Superiorum conijciunt, & quasi infantes aliorum vlnis se gestari sinunt, ac quasi dormiendo iter ad cæleste regnum conficiunt. Nam muneri Superiorum incumbit: omnia necessaria tam in temporalibus, quàm spiritualibus suo tempore, loco, & ordine cuique prouidere. Vnde Climacus ita obedientiam describit. *Obedientia est vita sine sollicitudine; nauigatio sine damno, sepultura voluntatis, est iter facere dormiendo sub onere alijs imposito, & super aliorum vlnas, ne mergaris, natare*. Qui itaque obedire renuunt, cum sollicitudine viuunt, non sine damno nauigant, sibi ipsis onus imponunt, nullius innituntur dorso, ideo multis & certis se exponunt pereundi periculis.

Ab ipso Christo discamus hominibus obedire, alioquin nos pudefaciet Bernardus, *Hom 1. super Missus est. Disce*, inquiens, *homo, obedire: disce, terra, subdi; disce, puluis, obtemperare. De auctore tuo loquens Euangelista, & erat, inquit, subditus illis; Luc. 2. haud dubium, quin Maria, & Ioseph. Erubesce cinis: Deus se humiliat, & tu te exaltas? Deus se hominibus subdit, & tu dominari gestiens hominibus, tuo te præponis auctori?* Et paulò post. *Si non poteris forsitan sequi auctorem tuum quocunque ierit: dignare vel sequi quò tibi condescendit*. Voluit autem tibi condescendere vsque ad obedientiam, *factus obediens vsque ad mortem, Philipp. 2.* propter te. Quare illum non sequeris Superioribus obediendo propter illum?

M Si Prælato obedias, Deo obedis, si autem

resi-

resistas, Deo resistis, qui illum tibi dedit, dum vt eligeretur, permisit, siue ille bonus sit, siue malus. Audi Apostolum. *Rom 13. Non est potestas, nisi à Deo: quę autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirūt.* Qui auctor est iurisdictionis temporalis, est & spiritualis. Qui dat populo Regem, dat monacho Superiorem: imò non tantùm dat imperantem; sed vt plurimùm imperanda præcipuè proficua suggerit. Audiamus Bernardum, *Tract. de precep. & disp. Deus Prælatos sibi quodāmodo æquare dignatus, sibimet imputat illorum & reuerentiam & contēptū. specialiter contestans eis: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit, Lu. 10. Quamobrem quidquid vice Dei præcipit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo, haud secus omnino accipiendum est, quàm si præcipiat Deus.* Nolite itaque attendere præcipientem, sed præficientem. Homo est qui vobis præcepit, sed Deus est qui illum præfecit. Si Deus vobis immediatè loqueretur, ab ipso audiretis quod à Superiore: nonne audistis: *Qui vos audit, me audit?* Nolite considerare cui obediatis, sed Deum propter quem obeditis. In Prælato Deum audite, Deum considerate. Diuus Benedictus, *In reg. capit. 68.* dicere solebat, *Deo impendi obedientiam, quæ maioribus exhibetur.* Laudat Cassianus, *Lib. 4. inst. capit. 10.* Tabenensiotas monachos in Thebaide, quòd sic vniuersa complebant quæcumque à Superiore præcipiebantur, tamquam si à Deo cælitus fuissent edita.

Illu-

Illuſtre eius rei exemplum commemorat Ioannes Climacus, *Grad. 4.* referens quid in quodam monaſterio acciderit ipſo præſente: ſic enim ſcribit. *Cùm in menſa ego & Superior in quodam cœnobio conſediſſemus, aduocat is quemdam nomine Laurentium, qui ferè quadraginta & octo annos in monaſterio degerat. Cùm adueniſſet, nihil illi penitus dixit, ſed ſic ante menſam ſine cibo per duas horas, cùm tamen initium eſſet prandij, ſtare permiſit, adeò vt ipſe quoque erubeſcerem, nec intueri eum auderem. Erat enim canus totus iam octogenarius. Non omiſi ego poſtea à ſene percunctari, quid aſtans cogitaſſet: Chriſti, inquit, imaginem Superiori impoſui: neque enim hoc præceptum ab illo exiiſſe, ſed à Deo penitus exiſtimaui. Quare, ò pater Ioannes, non coram menſa hominum, ſed coram altari diuino aſtare me putans orabam, nullamque penitus malignam cogitationem contra Superiorem admittebam.* Hactenus Climacus. Ille ſenex de ſuo Prælato non conquerebatur, quia in illo Chriſtum intuebatur. Non ſunt penſanda quæ Superiores iubent, ſed is cuius locum tenent.

N. In omni igitur obedientia non eſt habenda ratio hominis, cui obedimus, ſed voluntatis, & ordinationis diuinæ, quæ illum nobis præpoſuit. Quando autem illi obtemperamus, non tam eius, quàm Dei, imò noſtram adimplemus voluntatem: Dei, quia ſic iubet: noſtram, quia voluimus quando vota emiſimus. Hoc enim volumus, aut ſaltem velle debemus, quod nobis profuturum ſcimus. Multùm nobis prodeſt homini obedire:

re: imò verò, secundum Rupertum, *Lib.* 13. *in Euang. Ioan. circa fin.* hominibus obtemperare propter Deum, magis aliquo modo meritorium est, & ad gradum excelsiorem obedientiæ pertinens, quàm si immediatè Deo ipsi obediremus; quia maior est difficultas & repugnantia, obedire scilicet hominem homini sibi æquali, vel aliquando inferiori, quàm Deo. Quis enim Deo immediatè iubenti non libenter obediret? Dicat igitur Bernardus. *Ser.* 11. *in Cant. Parum est subiectum esse Deo nisi sis & omni creaturæ propter Deum, siue Abbati, tamquam præcellenti, siue Prioribus, tamquam ab eo constitutis. Ego plus dico, subdere paribus, subdere & minoribus.* Caueamus, ne nostra impatientia infructuosa sit nostra obedientia, & murmurando amittamus, quod obtemperando lucramur. Certũ est, quòd illi sibi damnũ pariunt, qui ignauiter, & reluctanter parent. *Nam,* inquit Seneca, *Lib.* 3. *de ira c.* 16. *laqueos fera dum iactat, astringit: aues viscum dũ excutiunt, trepidantes plumis omnibus illinunt. Nullũ tã arctũ est iugũ, quod non minus lędat ducentem, quàm repugnantem.*

Propterea non attendamus quid iubeatur, sed quia iubetur. *Credas,* inquit Hieronymus, *Epist.* 4. *ad Rusticum, tibi salutare quidquid Monasterij prępositus pręceperit.* Licèt enim aliquid præcipiendo Superior haberet tibi nocendi intentionem, maloque animo erga te duceretur, Deus, cuius amore obedis, hoc ad tuum commodum, & ad vtilitatem tuam verteret. Ideo non est discutienda Superioris intentio, sed nostra est in mentem reuocanda promissio. Nam, teste Gregorio,

gorio, *In lib. 1. Reg. cap. 3. vera obedientia nec prępositorum intentionem discutit, nec pręcepta discernit: quia qui omne vitę suę iudicium maiori subdidit, in hoc solo gaudet, si quod sibi pręcipitur, operetur*. Non tibi de Prælato; sed Prælato de te reddenda est ratio, ac tantò exactiùs, quantò malitiosiùs se habuerit erga subditos. Audi Sapientem: *Iudicium durissimum his qui pręsunt fiet. Sap. 6*. Hoc attentè considerabat Chrysostomus, *Hom. 36*. cùm diceret. *Miror, si potest aliquis Rectorum saluari*. Noli igitur inuidere Prælatis, quos tam durum manet iudicium: væ illis, si præsint, & non prosint. Sunt enim multi, qui plus habent ambitionis, quàm eruditionis. De illis sic Innocentius, *Lib. de vilitate cond humanę. Non curant prodesse, sed gloriantur praeesse. Præsumunt se meliores, quia cernunt se superiores: ceruicem erigunt, fastũ ostendunt, grandia loquuntur*. His addamus; præesse nesciunt, quia subesse non nouerunt. Nam, teste Tullio, *qui bene imperat, paruerit aliquando necesse est: & qui modestè paret, videtur, qui aliquando imperet, dignus esse. Cicer. 3. de legibus*. Nescit imperare, qui non didicit obtemperare.

O Dices; quid si grauia & aspera à Superiore præcipiantur? Respondet Bernardus, *Serm 3. de Circ. Dom. In ipsa*, inquiens, *obedientię via aliqua fortassis dura & aspera occurrere possunt, vt accipias interdum pręcepta nonnulla, quę licèt salubria sint, minùs tamen suauia videantur. Hęc si molestè cœperis sustinere, necesse est vt illucescat dies patientię, per quam omnia dura & aspera, tacita amplecta-*

ris

ris conſcientia, te magis diiudicans, & durius arguens, cui nimirum diſplicent quæ ad ſalutem ſunt. Cogitandum eſt etiam, quòd ſi in ſæculo manſiſſes, alicui fortè obtemperaſſes, qui grauiora iuſſiſſet, quæ ſine merito tibi præſtanda fuiſſent. In ordine verò, quia totum ſe Religioſus Domino tradidit, non ſolùm meretur in his operibus, quæ ad Deum diriguntur, vt ſunt oratio, contemplatio, Sacramentorum vſus, & ſimilia; ſed & in infimis, & naturalibus, quæ ad corpus ſpectant, vt manducare, dormire, corpus ægrum ſanare, quærere ad victum neceſſaria; quia hæc per obedientiam, aut ſaltem tacito Superioris beneplacito fiunt. Omne enim opus ex voto factum maioris eſt meriti, vt probat Diuus Thomas. 2. 2. q. *88. art. 6.*

Vnde Beatiſſimus Pater noſter Franciſcus expertus, quanti obedientia eſſet meriti, maluit ſemper ſubeſſe, quàm præeſſe: de illo ſic ſcribit Doctor Seraphicus *D. Bonau. in vita S. Franciſci. c. 6. Vt pluribus modis negotiator Euangelicus lucraretur, ac totum præſens tempus conflaret ad meritum, non tam præeſſe voluit, quàm ſubeſſe, nec tam præcipere, quàm parere. Idcirco Generalis cedens officio Guardianum petijt, cuius voluntati per omnia ſubiaceret. Tam enim vberem aſſerebat ſanctæ obedientiæ fructum, vt eis, qui iugo ipſius colla ſubmitterent, nihil temporis ſine lucro tranſiret. Vnde & fratri, cum quo erat ſolitus ire, ſemper obedientiam promittere conſueuerat & ſeruare. Dixit aliquando ſocijs: inter alia, quæ mihi pietas diuina conceſſit, hanc gratiam contulit, quòd ita diligenter*

noui-

nouitio vnius horæ obedirem, si mihi Guardianus daretur, sicut antiquissimo, & discretissimo fratri. Subditus, inquit, Prælatum suum, non hominem considerare debet, sed illum, pro cuius est amore subiectus. Quanto enim cōtemptibilior præsidet, tanto magis humilitas obedientis placet. Hæc Diuus Bonauentura; ex quibus, quanti sanctissimus ille Pater, & spiritualium rerum scientissimus obedientiam fecerit, compertum est. Obedire didicerat ab eo, qui dixerat: *Descendi de cælo non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me, Ioan.* 6. & alibi; *Non veni ministrari, sed ministrare: Matth. 20.* à Christo inquam, *qui*, ait Bernardus, *Ad milites Templi. maluit perdere vitam, quam obedientiam.* Ab eodem nos libenti, & prompto animo discamus obedire, vt ad illum mereamur peruenire: nullos habeamus propriæ voluntatis loculos; nam, teste eodem Patre, *sunt loculi, non modò pecuniæ, sed etiam propriæ voluntatis*: qui quidem loculi suos possidentes loco priuarent cælesti. Vtinam cum eodem vobis dicere possim: *Felices vos, qui vos, & vestra sine exceptiuncula reliqueritis. Serm. de quadr. deb.*

P Nullus itaque se vouisse doleat, cum tam magna ex votis obtineat. Satius ei sit ad aliquod tempus vinculis religionis ligari, quam ligatis manibus, & pedibus mitti in tenebras exteriores. Sine voto, fortè pro voto viueremus, atque ita nosmetipsos perderemus. Gaudeamus, quod multa non possimus, quæ non debemus. Audi August. *Epi. 45. ad Arm. Nō te vouisse*

Ee *pœni-*

pœniteat, imò gaude iam tibi non licere, quod cum tuo detrimento licuisset. Aggredere itaque intrepidus, & dicta factis imple: ipse adiuuauit, qui vota nostra expetit: felix necessitas, quæ ad meliora compellit. Ad religionem nos vocauit, qui extra illam nos perituros agnouit: felix ergo illa necessitas, qua premente cogimur sæculo exire, vbi nobis contigisset perire, & vbi, teste Bernardo, *Serm. de primordijs. omnis laboris remedium, est alterius laboris initium.* At vero in ordine, remedium laborum, consideratio est præmiorum. *Delectet igitur mentem*, ait Gregorius, *Hom. 37. in Euang. magnitudo præmiorum, sed non deterreat certamen laborum.*

Obiiciet aliquis. Ego multa in sæculo reliqui, quæ mihi non parum afferebant consolationis, nunc autem in ordine tristis sum, omnisque delectationis expers. Vbi est ergo illud centuplum, quod promittitur omnia relinquentibus? Vnum tibi respondere possum; Christus promisit centuplum, & cœlum, & terra transibunt, verba verò eius non transibunt. Tu dicis; non video hoc centuplum, cui ergo credemus? Respondeo: Christus quidem promisit centuplum relinquentibus. Vide modò, an tu reliqueris, vel potiùs commutaueris; est enim omnino relinquere, & est commutare. Si quis, verbi gratia, in sæculo dimisit honores, voluptates, diuitias, & in religione quærat primum locum, præcipuum munus, vanas delectationes, colloquia inutilia, & omnium rerum copiam; pro certo ipse non censebitur reliquisse honores, dignitates, diuitias,

tias, & voluptates, sed commutasse, cum in religione quærat, quod in sæculo quærebat. Non ergo sic reliquit, sed commutauit, ideo centuplum ei non datur: non enim promisit Deus centuplum commutantibus, sed relinquentibus: non dat mercedem his, qui in ordine quærunt, quod in sæculo deseruerunt. Detur aliquis, qui verè dicere possit; *Ecce nos reliquimus omnia*, & reuera replebitur consolatione diuina, quæ non datur admittentibus, sed dimittentibus carnalem.

Porrò, quid curas de consolationibus, & delectationibus corporalibus, quæ etiam in sæculo nunquam sunt sine amaritudinibus? Audi Basilium, *In Psal. 33. In corporis voluptatibus plus molestiæ, quam iucunditatis inest. In nuptijs sterilitas, viduitas Zelotypia. In agricultura infæcunditas. In mercatura naufragia. In diuitijs insidiæ. Ipsæ verò deliciæ, & saturitas, & assiduus voluptatum vsus, multos, & varios secum trahunt morbos.* Valeat igitur omnis mundi, & carnis consolatio, *quæ*, ait Bernardus, *Serm. 4. vig. nat. Dom. vilis, & ad nihilum vtilis est.* Sed quærendæ sunt in ordine consolationes, quæ sunt sine amaritudine, & sine turpitudine. *Fælix enim*; inquit Augustinus, *Serm. 5. de verb. Apost. quæ huiusmodi delectationibus delectatur, vbi turpitudine nulla inquinatur, & veritatis serenitate purgatur.*

Qui in claustro mundi oblectamenta desiderāt, similes sunt Hebræis Aegyptias ollas, pepones, porros, & cæpas suspirantibus. Audiamus Gregorium, *Lib. 20. moral. cap. 16. Quid signatur per ollas carnium, nisi carnalia vitæ opera in tribulationū*

doloribus, quasi ignibus excoquenda? Quid per pepones, nisi terrenæ dulcedines? Quid per porros, & cæpas exprimitur, quæ plerumque qui comedunt, lacrymas emittunt, nisi difficultas vitæ præsentis, quæ à dilectoribus suis, & non sine luctu agitur, & tamen cum lacrymis amatur? Manna igitur deserentes, cum peponibus, ac carnibus, porros, & cæpas quæsierunt, quia videlicet peruersæ mentes dulcia per gratiam quietis dona despiciunt, & pro carnalibus voluptatibus laboriosa huius vitæ itinera etiam lacrymis plena concupiscunt: contemnunt habere vbi spiritualiter gaudeant, desideranter appetunt, vbi & carnaliter gemant. Quid nobis cum gaudijs, quæ nunquam sunt sine dolore, & lacrymis? Alia quæramus, quæ nullum dolorem inferunt, cuiusmodi sunt quæ de creatore percipiuntur. *Reuera*, inquit Bernardus, *Epist. 114 illud verum, & solum est gaudium, quod non de creatura, sed de creatore percipitur, & quod, cum possederis, nemo tollet à te; cui comparata omnis aliunde iucunditas, mœror est; omnis suauitas, dolor est; omne dulce, amarum; omne decorum, fœdum; omne postremo quodcumque aliud delectare possit, molestum.* Si quæ pulchra sunt in mundo mireris, & amore eorum ducaris, cogita illicò quantam habeat ille pulchritudinem, quantumque splendorem, pro quo omnia deseruisti, cui nihil quod delectat deesse potest. Vnde idem Pater, *Serm. 1. de omn. Sanct. Miraris*, inquit, *in Sole splendorem, in flore pulchritudinem, in pane saporem, in terra fecunditatem? Sed à Deo hæc vniuersa sunt, nec dubium quin multò amplius reseruauerit sibi, quàm dederit*

creatu-

creaturis; Illum ama, illum quære; illi soli seruias, vt omnia quæ delectant possideas. Quid curas hic lætari, qui optas in cœlo beari? Quid hic quæris, quod antequam plenè acquiratur, dilabitur? Audi Tullium. *O fragilem fortunam, & inanes nostras contentiones! quæ in medio spatio sæpe franguntur, & corruunt, & antè in ipso portu obruuntur, quàm portum inspicere potuerint*, *Cic. 3. de orat.*

R Alij conqueruntur, quod intra monasterium morari cogantur, vnde eis exire non licet. Verum conqueri desinent, si recordentur damnatorum, qui perpetuis, igneisque detinentur carceribus; quod fortè euitare non possent, si in monasterio non remanerent. Quid quærunt corpore per mundum vagari, cum possint mente in cœlo conuersari? Nobiles aquilæ hominum tecta fugere, deserta loca petere, & ad sublimia solent conuolare: ignobiles verò passeres, loquaces hirundines inter homines liberè versantur, ac nidos struunt. Sic viri sanctitate præclari, hominum, quantum fas est, conspectum fugiunt, per ciuitatem circuire non curant; ac Bernardi consilium libenter sequuntur sic inculcantis. *O sancta anima! sola esto, vt soli omnium serues teipsam; quem ex omnibus tibi elegisti: fuge publicum, fuge, & domesticos, Ser. 40. in Cant.*

At durum est nobis tamdiu in cellis commorari. Respondeo, non debere eos ægrè ferre in cellis ad tempus remanere, qui cupiunt in cœlis Deo sine fine gaudere: nam de cella ad cœlum est liber transitus, si in cellis agamus quod

Angeli in cœlis, id est, si in illis oremus, vel Deum laudemus, & alijs bonis operibus incumbamus. Vnde Thomas à Kempis ex Diuo Bernardo, *Exercit. spirit. cap. 4. Est via breuis de cella ad cœlum, si in ea cælicam duxeris vitam.* Vix potest quis foras exire, & per laqueos non transire. *Agnosce*, inquit Sapiens, *quod in medio laqueorum transis. Ecclef. 9.* Qui transit per tot laqueos, vix effugiet omnes. Audite Chrysostomum *Homil. 15. ad pop.* de his laqueis, & periculis scribentem. *Processit quispiam in forum, vidit inimicum, exarsit ex solo aspectu: vidit amicum honoratum, inuidit; vidit pauperem, contempsit: diuitem, & inuidit: vidit quempiam infestantem, & indignatus est: vidit speciosam mulierem, & captus est.* Si intus mansisset, hos laqueos euasisset. Palladius monachus, qui priscorum monachorum res oculatus conscripsit, se ipsum commemorat, cum aliquando animo æger esset, & anxius, propterea quod videretur sibi inertem prorsus atque inutilem vitam agere in cubiculo, eam ob causam ad Macharium illum Alexandrinum adiisse, illum autem, vt erat Dei spiritu plenus, eius mærore cognito, ita ei dixisse: *Responde tuis cogitationibus, te propter Christum quatuor tua cellæ parietes custodire.* Ita si quis angatur, quod ei foras exire non permittatur, sibi respondeat, velle propter Deum cellæ, aut conuentus parietes custodire; nec erit huiusmodi custodia sine mercede.

S Instant aliqui: durum est etiam nobis in lectulo duro cubare, qui solebamus super mollem,

& de-

& delicatum dormire. Cogitate, precor, Christum dilectum vestrum in cruce versantem infirmitate sua. Considerate præterea multos esse in sæculo, quorum lectus est nuda humus, vel quia alium non habent, aut alia coguntur necessitate. Sed media nocte, vel summo manè ad matutinas horas recitandas surgendum est. Esto; Etiam mercatores, artifices, viatores, agricolę, & alij eadem ferè surgunt hora, sine vllo merito: vos verò non ad terram fodiendam, vel ad alia laboriosa opera vocamini; sed ad Deum laudandum, qui vos remunerabit hic, & in futuro: hic vos nutriendo; ait enim: *Serui mei comedent, Isai. 65.* & in futuro, gloria ęterna præmiando. Quot sunt in sęculo mercenarij, qui sua priuantur mercede, & qui post laborem non habent quod manducent? Vos autem non sic. Propterea sustinete, & estote memores illius dicti; *Væ qui perdiderunt sustinentiam.*

Alij tandem queruntur, quod in claustro graues & crebras patiantur persecutiones ab iniustis, & malis fratribus, quos non credebant adesse in tam sacro ordine, & instituto, quorum nonnulli tanta passione, & imperandi cupiditate ducuntur, vt nihil nisi ordinis dignitates ambiant, quas vt adipiscantur nullum non mouent lapidem, & bonos odio, & malos, si suas sequantur partes, amore prosequendo. Hinc tanta oriuntur iurgia, tantęque vendicationes, vt nulla inter fratres videatur esse charitas. Vnum de his conquerentibus inducit Augustinus *In Psal. 99.* sic loquentem. *Quis me hic quærebat? Ego putabam, quia*

charitas esset hic. Quales illi? Inuidi, litigatores; neminem sustinentes, ille illud ibi fecit, &c.

Credo tamen me respondentem illis satisfacturum, si primò animaduertant, quòd in omni congregatione, & instituto boni & mali reperiantur. Nam, teste Gregorio, *Hom.* 38. *in Euang. boni soli nusquam sunt, nisi in cœlo; & mali soli nusquam sunt, nisi inferno*. Non est autem monasterium cœlum, vt in illo soli boni; nec infernus, vt in eo soli mali inueniantur: sed cum sit veluti quædam media via, misceri in illo bonos, & malos necesse est. *Ad quamcumque professionem te conuerteris*, inquit Augustinus, *In Psal* 36. *para te pati fictos, alioquin si te non paraueris, inuenies quod non sperabas, & deficies, aut perturbaberis*. Notandum est præterea illud Ecclesiastici, *Capit*. 33. *Contra virum iustum peccator*. Dico itaque: Cum in claustro sint aliqui mali, & malus sit contra virum iustum; quid mirum, si ibi reperiatur persecutio, vbi sunt persecutionis instrumenta, scilicet mali fratres? Vnde optimè Hieronymus, *Epist*. 1. *Erras frater, si putas vnquam Christianum persecutionem non pati*. Quasi dicat: cum in Christianismo sint plurimi mali, ibi esse persecutionem necesse est; ita, cum sint in claustro mali fratres, ibi sine dubio aderit persecutio; inuenientur iurgia, & litigationes, quia ibi sunt etiam boni fratres, piè viuere volentes: sed ferè vbique. *Omnes, qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem patientur*, 2. *Tim*. 3.

In eadem familia Cain persequutus est fratrem suum Abel, *Genes*. 4. *Propter quid?* quærit Apo-

Apostolus, *quoniam opera eius maligna erant, fratris autem eius iusta. 1. Ioan. 3.* Esau quoque persequutus est fratrem suum Iacob: & filij Iacob persequuti sunt fratrem suum Ioseph. Qui itaque voluerit esse vt Abel, aut Iacob, vel Ioseph, patienter ferat eos, qui etiam in claustro se gerunt vt Cain, vel Esau. *Nam*, ait Gregorius, *Abel renuit esse, quem Cain malitia non exercet*. Vbique mali oderunt bonos, si malus sis, bonos persequeris; si bonus, persecutionem patieris; satius tibi sit persecutionem ferre, quàm inferre: nec respuas persecutionem, quæ tibi præbet merendi occasionem. Si nulla esset in claustro persecutio, reuera ab eo excluderetur illa beatitudo; *Beati qui persecutionem patiuntur. Matth. 5.* Non desunt aliæ beatitudines, cur illam vis excludi, sine qua à cælesti beatitudine excludereris? Beati igitur nos, si Apostolicam vitam profitentes dicere possimus cum Apostolo; *Persecutionem patimur, & sustinemus. 1. Corinth. 4.* Videat lector, quid de persecutione patienter ferenda suprà diximus capit, 1. huius libri. Cæterùm, si qui sint alij labores in claustro, facilè feremus, si meritum quod ex eis acquiritur, cogitemus. Non est igitur quòd alias difficultates obtendamus, cùm illas, si patientes fuerimus, nullo negotio vincamus.

Ad Moniales inclusas. Caput XIII.

ASSVperuacaneus forsitã vobis erit, Sãctimoniales, Clypeus noster, cũ sitis velatę, muris vallatæ,

tæ, solemnibus votis, ac multis spiritualibus armis munitæ: verumtamē illum vobis offerre non verebor, cùm certum sit communem humani generis hostem etiam in abditissima ac munitissima loca suarum tentationum iacula continuò immittere, vt quarum non potuit in monasterium prohibere ingressum, eis saltem per impatientiam suadeat optare regressum; & eas studeat à bono proposito deterrere, quas in paternis laribus non potuit detinere.

In primis igitur non vos pœniteat, quòd intra monasterium nunquam exituræ includamini: cōmune enim omnibus mulieribus semper fuit non vagari, sed intra domum morari. Vnde Aristoteles, *5. Politic.* asserit suo tempore in vrbibus creatum fuisse Præfectum, qui mulieribus intenderet, ne vagarentur, sed domi se continerent. Et apud *Sinas* etiam hodie, teste Magalliano, neruus pedis eliditur puellis, ne domo exeant. Narrat Plutarchus, *in præcep. con.* quòd olim nupta ad domum viri curru tantum vehebatur, ac statim huiusmodi currus comburebatur; quo significabatur, iam non vltrà opus sibi esse curru, cùm perpetuò domi consistere deberet. Veteres, teste eodem Plutarcho, mulieris imaginem, & symbolum dixerunt esse testudinem. Sicut enim testudo semper clausa intra domunculam suam remanet, eamque semper defert, vnde domiporta vocitatur: ita fœmina, & præcipuè virgo, semper domi debet manere inclusa, ac tam ægrè ferre extra illam exire, forisque incedere, quàm si totam domus molem super humeros latura esset.

Lau-

Laudatur Iudith, quòd *secretum cubiculum fecerit in superioribus domus suæ, in quo clausa cum puellis suis morabatur, & obsecrabat, habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ præter Sabbata. Iud.* 8. Nō fat illi fuit domi tantùm se continere, & commorari, sed vt strictiùs clauderetur, construxit adhuc cubiculum, quò se recepit, ibique corpus suum macerauit: & hæc tantò magis extitit Deo grata, quantò minus hominibus nota; ac tantò maiores meruit laudes, quantò strictiores elegit ædes: nolebat videri in publico, quę se affligebat in secreto. Cùm nulla tunc essent monasteria, ex propria domo confecit cœnobium. Tandem hac viuendi formula Holofernem, ac totum Assyriorum prostrauit exercitum. Non minori merito eritis apud Deum, nec minori laude apud homines, nec etiam minorem de dęmone, & vitijs reportabitis victoriam, quę sponte hanc clausuram, vitamque monasticam elegistis.

B Iuxta communem illam domi manendi consuetudinem, optabat Apostolus, *Ad Tit.* 2. vt mulieres essent *domus curam habentes*: vel, vt vertit Vatablus, *custodes domus*. Nolebat eas foras prodire, ne possent perire. Quam diligimus auiculam, cauea includimus; nec vagari sinimus, de cuius periculo metuimus: si quęrat exire, quęrit perire: fugit à caueæ retibus ad venatorum retia: sępe occiditur vaga, quę pascebatur inclusa; quia omnes illam quęrunt in agro occidere, quam in cauea optassent reficere. Nisi Deus vos diligeret, non eligeret; qui igitur vos elegit, vos

inclu-

inclusit. Si enim, teste Seneca, *Epist. 4. magni artificis est clausisse totum in exiguo*: certè magni & altissimi Domini fuit clausisse vos totas in exiguo loco. Qui vobis infinita cælorum spatia præparauit, vos ad arcta monasterij septa conuocauit. Illi ergo gratias agite, quòd ibi sitis inclusæ, vbi nec vitia, nec causæ vitiorum sciuntur; cùm, teste Ambrosio, *causa peccandi etiam iustos sæpe deceperit. Lib. 1. de virg.* Non parum est à peccandi occasione exijsse. Securiùs viuitur in monasterio, quàm in sæculo. Secundùm Dioscoridem, flores capparis (*les fleurs des capres*) si clausi colligantur, proficui & medicinales sunt: si dilatati & foras emissi, nihil valent. Sic & virgines, & Moniales inclusæ sibi & alijs plurimùm prosunt.

Gaudeat vnaquæque vestrum quòd Alma sit, cùm inclusa sit: Alma enim virginem inclusam significat; hoc nomine est insignita etiam Redemptoris mater, quia verè Alma, id est, virgo inclusa fuit, quæ virorum aspectibus non patebat, sic fuit inuenta, quando ab Angelo salutata. Vobis igitur clausura non displiceat, quæ tantæ Virgini, ac multis alijs sanctissimis virginibus & mulieribus placuit. Non est mundus vobis dignatus, aut si dignus, illas non potuit tenere quas meruit habere. Audite eumdem Ambrosium. *Ibidem. De hoc mundo estis, & non estis in hoc mundo; sæculum vos habere meruit, tenere non potuit.* Ille ab æterno vos elegit, qui in tempore vos vocauit, & ob hãc vocationem nullus erat terrenus sponsus vobis dignus; ideo ille vos ab omni mortali sponso segregauit, qui sibi vos in sponsas assumpsit.

C Est itaque vestrum monasterium veluti hortus conclusus, in quo semper ambulat cælestis ille sponsus, ibique faciliùs inuenitur. *Ibi*, ait idem Doctor, *Ibidem, eum inuenit Susanna mori prius, quàm violari parata.* Ibi & vos illum inuenietis, si secundùm illius voluntatem ambuletis. Quid vnicuique vestrum dicat Tertullianus, *Lib. de veland. virg. capit. 16.* attendite. *Nupsisti Christo; illi tradidisti carnem tuam: illi sponsasti maturitatem tuam: incede secundùm sponsi tui voluntatem.* Quænam autem sit eius voluntas, indicat ille Doctor. *Christus est*, inquit, *qui & alienas sponsas, & maritatas velari iubet, vtique multò magis suas.*

Igitur, qui voluit vos muro vallari, optat etiam facies vestras velati. Non vos pigeat in monasterio cum merito cælestis sponsi implere voluntatem; cùm in sæculo cogatur maritata sine merito terreni sponsi sequi voluntatem. Vestram velate faciem, & sponso vestro seruate, qui suam vobis seruat; cui enim dicimus: *Ostende faciem tuam, & salui erimus*; *Psalm. 79.* ille sine dubio ait vobis: abscondite faciem vestram, & saluæ eritis. Quæ potest videri, potest concupisci: & quæ etiam videre potest, concupiscere potest. Sola autem concupiscetia sufficit ad perditionem. Quid prodest respicere, quod non prodest concupiscere? Non sit vobis curæ ab illis videri, cum quibus periculum est versari, & quorum non prodest, sed obest visus. Vnde meritò idem Tertullianus, *Ibidē.* sic Monialem hortatur. *Murum sexui tuo strue, qui nec tuos emittat*

ocu-

oculos, nec admittat alienos. Quid alios videre, aut ab alijs videri desiderat, quæ ad Dominum videndū se præparat? Certum est, quòd, vt verbis Hieronymi vtar, impudici oculi non norunt animæ pulchritudinem considerare, sed corporum. Non debetis igitur vos illis exhibere videndas.

D Gaudete, quòd stetis post parietes, ac tantùm per crates, tamquam per cancellos respiciatis, quia in hoc sponsum vestrum imitamini, de quo sic vna ex suis sponsis: *En dilectus meus stat post parietem nostrum respiciens per cancellos*; *Cant. 2.* vel secundùm aliam versionem, *prospiciens per retia*. Videor pariter mihi audire Christum de vnaquaque vestrum sic ad Angelos colloquētem: en dilecta mea stat, orat, flet, ieiunat, obedit, laborat, vigilat, psallit, ac multa bona præstat opera intra parietes nostros, & septa monasterij, prospiciens per cancellos, per crates: non plane videt, nec planè cernitur. Sicut sponsa sic suum libenter videbat sponsum: ita sponsus vester maximè sibi complacet in vobis ita inclusis & velatis, ac ita per crates videntibus, & colloquentibus.

Solent venatores accipitribus, quos ad venandum alunt, oculos contegere, ne alias parui pretij aues conspiciant, & ad illas se proijciant, atque ita illis inescati cæteras aues maioris pretij insequi, & aucupari desinant. Sic, ò Moniales, necesse est velemini, faciesque vestræ contegantur, ne forte visis his rebus caducis, & quæ nullius sunt valoris, illas concupiscere incipiatis, & cælestes diuitias diligere & insequi desinatis.

Qua-

Quapropter dicite sæpe sponso vestro: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem. Psal.* 118. Reuera hæc omnia vana non sunt digna oculis vestris, & dum vobis sese offerunt, vel oculos debetis occludere, vel ad velamen confugere, ad imitationem illius, de qua sic Tertullianus *Lib. de veland. virg. cap.* 15. *Confugit*, inquit, *ad velamen capitis quasi ad galeam, quasi ad clypeum, qui bonum suum protegat aduersus ictus tentationum.* Consuetum est imagines depictas velo contegi, quo possint colores protegi. Conseruantur virtutes animæ, si contegatur facies corporis. Nulla igitur ex vobis conqueratur, si facies cooperiatur; nam, teste Hieronymo, *Epist. ad Eustoch. zelotypus est Iesus, non vult ab alijs videri faciem vestram.*

E Diuus Ignatius, *Epist. 1. ad Tarsenses.* vocat Moniales, *Altare Dei.* Sicut enim Altare debet esse omnino coopertum, sic Monialis & mulier Deo sacra & dicata. Sacrilegum esset in Altari, aut coram Altari turpia peragere: ita & corã Moniali. Nihil nisi sanctum, vel sacrum super Altari reponitur: ita à Moniali procul sit omne prophanum. Sunt Altaria intra Ecclesias; sic intra monasteria decet esse Moniales. Circa Altaria, præcipuè dum sacra celebrantur, teste Chrysostomo, adstant Angeli, illaque circumdant & protegunt: sic Moniales, potissimũ dũ nihil nisi sacra moliuntur, ab Angelis proteguntur. Audite Ambrosium, *Lib. 1. de virg. Vobis, virgines sanctæ, speciale præsidium est, quæ intemerato pudore sacrum Domini seruatis cubile: neque mirum si pro vobis Angeli militant, quę Angelorum moribus militatis.*

Fe-

Felices igitur, pro quibus militant Angeli, & quæ veluti Altaris magnam habetis venerationem & protectionem. Patienter igitur ferte statum vestrum, qui tali vos insigniuit honore.

Præterea, dignus est status vester, qui apibus comparetur; vel secundùm statum vestrum similes estis apibus, & vestra monasteria sunt veluti aluearia. Rore pascuntur apes, nesciunt concubitus, mella componunt. *Apes*, ait idem Ambrosius, *In Examer. nullo concubitu miscentur, nec libidine resoluuntur, nec partus dolore quatiuntur, sed integritatem corporis virginalem seruantes, subitò maximum filiorum examen emittunt*. Sicut apes licèt sint sine carnali copula, non tamen sunt sine sobole: ita & vos integritatem seruantes habetis filias, & nouellas plantationes, quæ Deo vocante, de mundo eruuntur, vobis iunguntur, vt vobis tamquam matribus filiæ succedant.

Felices vos, quæ iam præmia tenetis resurrectionis, in qua homines non nubent, neque nubentur. *Matthæus 22.* Quod nobis promittitur, vobis, præstò est. In hoc non tantùm apibus, sed & Angelis, cæterisque cælicolis similes estis: sicut enim illi in cælo non nubunt, ita nec vos in monasterio. Nolite igitur nuptis inuidere, quarum nulla est, quæ non vos beatas prædicet. Dicite vt enarrent bona sua, & consolationes suas, & videbitis illas commiseratione potius, quàm æmulatione dignas. Quoties absque voto paupertatis fiunt pauperes? Quoties erubescunt præ inopia? Quoties ieiunant & abstinent se à cibis, non quia iubentur, sed quia non habent? Vilibus induun-

duuntur; quia pretiosis carent: sine voto obedientiæ, sæpe etiam obedire coguntur viris interdum morosis, atque rixosis, qui illas iniurijs, ac plerumque verberibus afficiunt, quique illas nolunt exire domo, atque ita clausuram, quam nunquam promiserunt, seruare coguntur, & hoc sine fructu, sine merito.

F Quænam præterea sint illarum cogitationes, innuit Apostolus, 1.Cor.7. *Quæ nupta est*, inquit *cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro*. O pessimam cogitationem, cogitare quæ sunt mundi perituri, & non cogitare quæ sunt cæli! Cogitare quomodo placeat viro, & non quomodo placeat Deo! Vix potest vxor viro placere, quia quod ei hodie placet, cras displicet, & tamē cogitur misera quotidie cogitare, quæ vix poterit præstare. Quanta non pendent ab eius arbitrio, quibus si careat, viro non placebit? si enim pulchra, & fœcunda non sit, non placet: si verò fœcunda, & non filium, sed filiam pariat, displicet. O miseranda conditio, etiam in his quæ non sunt in eius potestate, posse displicere. A vobis autem procul sunt huiusmodi cogitationes, & anxietates. Nam *mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini sunt, Ibidem*. Quia tantum Domini estis, cogitate tantùm quæ Domini sunt; & secundùm Hieronymum, *Ad Eustoch. sit conuersio illius ad maritum, quæ virum non habet Christū.* Vos verò quæ Christum habetis sponsum, ad illum dumtaxat sit conuersio vestra, de illo sit cogitatio vestra.

Tantæ sunt nuptarum molestiæ, tantisque vinciuntur solicitudinibus, vt vix sit eis locus cogi-

tandi de Deo. Hoc diserte adnotauit idem Hieronymus aduersus Heluidium. *Inde*, inquit, *infantes garriunt, familia perstrepit, liberi ab osculis & ab ore dependent, computantur sumptus, impendia præparantur. Hinc cocorum accincta manus carnes terit, hinc textricum turba commurmurat: nunciatur interim venisse cum socijs; illa ad hirundinis modum lustrat vniuersa penetralia; si thorus rigeat; si pauimenta verrerint, si ornata sint pocula; si prandium præparatum. Responde quæso inter ista vbi sit Dei cogitatio?* Hæc autem sunt nuptæ peragenda, vt dumtaxat viro placeat, cui statim displicet si vel in vno ipsa deficiat. O vos terque quaterque beatæ, si his omnibus liberæ Domino Deo sponso vestro solum placere curetis.

Propterea cauete à deuotis, quos vocant, qui vt plurimum non deuoti, sed de votis sunt retrahentes; aut animo saltem occasionem præbent vota trasgrediendi. Non sit vobis curæ ab illis diligi, propter quos periculum est à Christo negligi: nolite alios vocare vestros, quos possidere, & à quibus possideri non potestis, nec debetis. Sit Christus pater, & frater vester; sit, inquam, vobis Deus omnia. Memores estote cuius sponsæ sitis. Cur vultis fieri alterius, quæ Christi estis? Quid prodesset carne non nubere, & spiritu nubere? *Virginis definitio est*, ait Hieronymus, *ibidem, sanctam esse corpore, & spiritu, cum nihil prosit carnem habere virginem, si mente quis nupserit*. Cauete ne cuiusdam consortio vestra minuatur conditio, & de sponsis Christi, ca-

ptiuæ

ptiuæ efficiamini hominis, & tandem dæmonis. Credite mihi, si quos habeatis, illos deseratis, ne Christus vos deserat, pro quo omnia deseruistis, non enim potestis duobus seruire. Nefas esse sponsas Dei præstare, quæ non audent sponsæ hominum. Non bene Deum amatis, si cum illo aliquem ametis. Zelotypus est sponsus vester, qui non vult, vt quocumque prætextu, vel titulo alij admittantur amatores. Audite Ambrosium, *ad virg. deuotam. Quid dicis, deuota Deo? Quid desideras, vel quid quæris? Si Deum quæris, tecum est; si autem hominem quæris, hoc non deuouisti.*

G Fortè dicet aliqua: ope alicuius indigeo, vt mihi subueniat, & ab illo accipiam, quod à monasterio non datur, & quod mihi necessarium est; ideò cogor aliquem amore prosequi, vt valeam aliquid consequi. Audite precor eumdem Hieronymum, *ad Eustoc. de virg. seruand.* hanc proponentem difficultatem; illamque Scripturæ testimonijs soluentem: sic enim ad quamdam virginem scribit. *At dicis: puella sum delicata, & quæ manibus meis laborare non possum. Si ad senectã venero, si ægrotare cœpero, quis mei miserebitur? Audi Apostolis loquentem Iesum; ne cogitetis in corde vestro, quid manducetis: neque corpori vestro quid induamini. Respicite volatilia cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester cælestis pascit illa. Si vestis defuerit, lilia proponantur. Si esurieris, audias, beatos pauperes, & esurientes. Si aliquis te afflixerit dolor, legito: Propter hoc complaceo mihi in infirmita-*

tibus meis, Lætare in omnibus iudicijs Dei. Et re-uera sponso vestro fit iniuria, si ab alio accipiatis, quod ipse vobis denegat: si enim vobis expediret, concederet; interdum in præsenti modicum dene-gatur, quia in futuro maiora reseruantur. Qui ha-bet curam auium per aerem volitantium, habe-bit, & Monialium intra monasterium commo-rantium. Inclusorum precipuè solet Deus curam gerere. Recordatus est Iosephi fouea inclusi. Pa-uit Danielem in lacu leonum. Misit Angelum suum ad Petrum in carcerem coniectum. Dat e-tiam escam pullis coruorum adhuc in nidulo exi-stentibus, & sponsas suas propter ipsum inclusas deseret? Qui promittit se futurum in medio duo-rum, aut trium in nomine suo congregatorum, nunquid deerit triginta, aut quadraginta ei fa-mulantibus, ac propter ipsum congregatis? Scit sponsus vester quibus indigeatis: ab alio igitur ni-hil accipiatis.

Præterea, non sit vobis iniucunda capillorum vestrorum resectio. Notum est consueuisse anti-quos diis suis consecrare cæsariem. De Aegyptijs tradit Diodorus, *Lib. 2. cap. 4.* vota solitos esse concipere morbo affectos, vt, si ex morbo conua-lescerent, desectum crinem alicui Deo consecra-rent. Eandem ob causam ab Hebræis detonsam ex voto, & oblatam comam scribit Iosephus *Lib. 2. de bello Iud cap. 15.* Athenienses, vt testis est, Plu-tarchus, *In vita Thesei.* suæ comæ primitias Apol-lini Delphico consecrare consueuerant. Refert Suetonius, Neronem in aurea pyxide capillos suos Ioui Capitolino consecrasse. Quod illi falsis

diis

diis consecrarunt, vos Deo viuo & vero obtulisse non pœniteat. Sit tonsum capillitium vestræ seruitutis indicium. Antiquitus seruile fuisse radi scribit Alexander, *Lib.5.cap.15.* vnde Aristophanes, *in Auibus & Suidas* ad quemdam; *Seruus cùm sis, comam geris?* Quod prouerbialiter dicebatur de eo, qui præter decorum quidpiam faceret. Vobis etiam, si comam geratis, meritò dicetur; *Ancillæ Dei cùm sitis, comam geritis?* Indecorum sanè esset ancillas, & sponsas Christi comatas incedere, cùm ei nupserint, quem Iob *tonso capite corruens in terram adorauit, Iob. 1.* & qui aliquando Ieremiæ dixit: *Tonde capillum tuum, & proijce. Cap.3.*

H In Aegypto & Syria crines resecare solitas virgines Deo sacras, docet Hieronymus. Tabennesiotas quoque sanctissimas virgines; quas Sanctus Pachomius ab Angelo monitus instituit, idem factitasse, author est Palladius *In Lausiaca*, Diuus Basilius præscribit, vt in ipsa initiatione cõuersionis monasticæ capita radant. Multis nocuerunt crines. Quid profuit Absaloni diffusos, & flauescentes gestasse capillos, quibus tandem suspensus miserè periit? Cogebatur semel in anno illos resecare, *quia*, ait Scriptura, *grauabat eum cæsaries. 2. Reg. 14. & 18.* Erant oneri capilli ei viuenti; sed moriens factus est ipse oneri capillis. Nolite itaque grauari, si à vobis abscindatur, quod vos plurimum grauasset. Non vult Christus vos huiusmodi affici grauamine, quas ideo optat contegi velamine. Nec perire putetis, quod vobis abscindi videtis. Audite spõsum vestrum; *Capillus de capite vestro non peribit, Luc. 21.* Nouit ille re-

munerare, qui capillos dignatur numerare: ait quoque; *Capilli capitis vestri omnes numerati sunt*, *Matth.* 10. Si quos ex illis alicui amatori daretis, ab eo, qui eos numerauit, meritò audiretis; vbi sunt, quos numeraui, capilli? An ideò detondentur, vt impudico homini tradantur? Quos alteri dedistis, mihi rapuistis. Si, teste Publio, *Mim. Capillus etiam habeat suam vmbram*; habebunt pariter capilli vestri, amore Christi desecti suum meritum, licèt incisi nullum sentiant dolorem. Vnde sic infert Gregorius, *Hom.* 35. *in Euangel. Cur timetis, ne pereat, quod incisum dolet, quando & illud in vobis perire non potest, quod incisum non dolet?* Si itaque non pereunt, sed numerantur, & remunerantur vestri capilli capitis propter Deum detonsi; quantò magis manus vestræ bona opera exercentes, lingua vestra diuinis laudibus occupata, hora vestra ieiunio pallentia, pedes vestri ad chorum pergentes, cor vestrum diuino tantum ardens amore, vestra anima soli suo sponso intenta, vestræ denique cogitationes ad Deum tendentes? Hinc Beda: *Capillus*, inquit, *non peribit, quia & tenuissima Sanctorum cogitatio digna mercede donabitur.*

Consultò etiam vobis capillatura resecatur, ne in illa aptanda tempus conteratur, quod & ipsos Ethnicos odio habuisse legimus: sic enim de quibusdam conqueritur Seneca. *Sollicitiores sunt de capitis sui decore, quam de salute, qui inter speculum, & pectinem occupati sunt, qui ve concinniores esse malunt, quam honestiores.* Terentius, *In Heaut.* quoque sic in quasdam mulieres inuehitur.

Dum

Dum moliuntur, dum comuntur, annus est. Demosthenem dicunt adeò fuisse suis studijs deditum, vt nulli alteri rei penitus vacare vellet; ideo comam nouacula sibi radi iubebat, tum, ne, illam aptando, tum etiam cum amicis (quibus absque capillatura non placebat (colloquendo, tempus contereret. Quod ipse præstitit, vt plus temporis insumeret in literarum studio: illud idem vobis faciendum est, vt plus impendatis temporis in Dei obsequio, & vt illorum consortium, atque intuitum euitetis, quibus fortè nisi calamistratæ non placetis.

I Gerant, si velint, huius sæculi filiæ crines pigmentario conspersos puluere, atque in capillitio adornando tempus terant, de illis pro certo reddituræ sunt rationem. Vos verò hac crinium tonsione ostendite omnia terrena spreuisse, ac Christo Domino nupsisse, cui non placent cincinnatæ. De Beata Clara sic canit Ecclesia: *Cuncta pro Christi nomine contemnens crine tonso, coram altari Domino nubit æterno sponso.* Sicut non curabat de capillis abrasis; ita nec de temporali substantia, quam in sæculo reliquerat. Nam, secundum Augustinum, *In Psalm. 51. capilli superflua rerum temporalium significant: quia enim sine sensu præscinduntur, illi qui Deo adhærent, habent ista terrena tamquam capillos.*

Nec vos angat illa, quam promisistis, obedientia. Nostis enim, quid sexui vestro dictum sit; *Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui, Gen. 3.* Hanc subiectionem non possunt remanentes in sæculo effugere, nisi vitam cælibem, ac

ſtatui veſtro ſimilem ducant. Nolite attendere quis, vel quæ iubeat, aut quid iubeatur, ſed quia iubetur. Adimplete in monaſterio cum merito, quod in mundo ſine merito perficere cogeremini. Sponte, inquam, exequamini quod coactè præſtaretis: veſtrum conſiderate ſponſum, qui *de cœlo deſcendit, non vt faceret voluntatem ſuam, ſed Patris. Ioan.6.* Et non tantum Patri, ſed & hominibus obtemperauit, de illo ſic ſcriptum eſt; *& erat ſubditus illis, Luc. 2.* Et qui factus eſt obediens vſque ad mortem; ita vt mori maluerit, quàm non obedire. Dicat ergo vnaquæque veſtrum; imitabor ego ſponſum meum: factus eſt ille propter me obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis, *Philipp.* 2. ero, & ego propter ipſum obediens vſque ad mortem, mortem autem propriæ voluntatis. Tunc de ea verificabitur illud: *Non vocaberis vltrà derelicta, & terra tua non vocabitur amplius deſolata; ſed vocaberis, voluntas mea in ea; Iſai. 62.* Verè enim eſſet derelicta & deſolata anima veſtra, ſi Dei, & ſuperiorum à vobis non adimpleretur voluntas. Excellant titulis aliæ mulieres: gaudeant quibuſcunque voluerint nominibus: religioſæ tamen animæ multò verior eſt gaudendi materia in hoc nomine, quod ei Dominus impoſuit, in quo tanquam compendio bona omnia continentur; *voluntas mea in ea.*

Tandem quotieſcumque vos vana ſæculi delectauerit ambitio: quoties in mundo aliquid videtitis glorioſum: vel ſi aliquæ inſurgant tentationes carnis, dæmonis, vel mundi; aut ſi ob clauſu-

clausuram, abstinentiam, cæterosque religionis labores, motus impatientiæ vos premant, illicò ad cœlestem illam, quæ vobis parata est, mercedem mentis aciem conijcite, & quod futuræ estis, esse incipite. Hoc Diuus Hieronymus, *Epist. ad Eustoch.* consulebat cuidam virgini, ad quam sic scripsit. *Egredere, quæso, paulisper de carcere, & præsentis laboris ante oculos tuos tibi pinge mercedem, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascēdit. Qualis erit illa dies, cùm tibi Maria mater Domini choris occurret comitata virgineis? Tunc Thecla in tuos læta volabit amplexus. Tunc & ipse sponsus occurret, & dicet: Surge, veni proxima mea, sponsa mea, columba mea; quia ecce hyems trãsijt, imber abijt. Tunc Angeli mirabuntur: videbunt te filiæ, & laudabunt Reginę. Hinc & alius castitatis chorus occurret. Sara cum nuptis veniet: Anna filia Phanuelis cum viduis.* Quod huic virgini euenturum promisit iste Doctor, vobis etiam propter Deum inclusis eueniet, si de promissis non doleatis, sed ea patienti & alacri animo adimpleatis. Gaudete igitur, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.

Ad quoscunque pauperes. Caput XIV.

A E Xistimabam fore superuacaneum illos consolari, quos Dominus beatos prædicauit, *Matthæi 5.* miseri enim, non beati consolatione indigent. Verum, quia iuxta consilium Magni illius Gregorij, *In Past. offe-*

renda est eis consolatio, quos caminus paupertatis excoquit; necesse est temporalibus bonis destitutũ audiamus, & consolationem afferamus: ait enim. *Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea. Psal. 80.* Tum dico.

Pauper es? Ergo diues es. Paradoxum: esto: tamen sic probo. Ille diues est, qui habet vnde emat cælum, vbi veræ sunt diuitię, verique thesauri; at pauper est huiusmodi; ergo diues est. Probatur assumptum authoritate Diui Augustini, *de verb. Domini.* dicentis. *Non displiceat tibi paupertas tua, nihil potest ea ditius inueniri. Vis noscere quàm locuples sit? cęlum emit.* Vnde Anna in suo cantico: *Dominus pauperem facit, & ditat. 1. Reg.* 2. Ditat, inquam, pauperem, cùm ei det quo omnes ditantur, & sine quo omnes indigent: nam extra cœlum est omnis egestas. Porrò esurientes replet bonis, & diuites dimittuntur inanes. *Luc. 1.* Audi Apostolum hæc omnia confirmantem: *Nonne Deus*, inquit, *elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & cohæredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se?* Porrò, nonne illi & diuites sunt, quibus cælestia regna sunt? Ad pauperes sic Christus: *Vestrum est regnum Dei. Luc. 6.* Ergo, pauper, non pauper sed diues est.

Pauper es? Ergo tui Deus curam habebit, ei enim dicitur: *Tibi derelictus est pauper. Psalm. 9.* In te Deus oculos coniiciet: *Oculi eius in pauperem respiciunt. Psal. 10.* Exaudiens: *Pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum. Psal. 10.* Grata erit Deo deprecatio tua: *Neque despexit deprecationem pauperis. Psal. 21.* Veniam consequeris: *Parcet pau-*

peri,

peri, & inopi. Saluabitur anima tua: *Animas pauperum saluas facit*. *Psal.* 71. Dulcedine replebe-ris: *Parasti in dulcedine tua pauperi Deus*. *Psal.* 67. Non patieris violentiam. Si quis autem violenter se gerat in te, punietur: *Non facias violentiam pauperi, nec conteras egenum in porta, quia Dominus iudicabit causam eius & configet eos, qui afflixerunt animam eius*. *Prou.* 20. Tibi subuenietur, & qui tibi non subuenerit, non exaudietur: *Qui obturat aurem suam ne audiat clamorem pauperis, ipse clamabit, & non exaudietur*. *Prou.* 21. Beatus ergo est, & non miser, cuius Deus curam gerit, quem respicit, exaudit, cui parcit, cuius saluat animam, quem dulcedine replet, quem protegit, cui subuenit. Pauper ergo gaude.

B *Pauper es*? Manum ductricem inuenisti, ac tranquillum portum appulisti, sic enim de paupertate scribit Chrysostomus, *Homil.* 18. *in epist. ad Hebr.* *Paupertas est manus ductrix in via, quæ ducit ad cœlum, & portus tranquillus*. Sicut in portu securus quis existit, ita in paupertate securè viuitur. Vnde Plutarchus, *Lib. de vitanda vsur.* *Paupertas*, ait, *securitate solùm à diuitijs differre videtur*. Ideo à Beato Climaco, *Grad.* 16. vocatur omnium curarum depositio, securitas vitæ, viator omnibus impedimentis liber. Pauper nullum timet latronem, nullis fortunæ casibus subijcitur. De Beato Hilarione sic Hieron. *in vita eius*. *Cùm*, inquit, *habitaret in tuguriolo, latrones ad eum venerunt, reperto puero, quasi per iocum: quid, inquiunt, faceres, si latrones ad te venirent? Quibus ille respõdit: nudus latrones non timet*. Nam *Iuuen.*

can-

cantat vacuus coram latrone viator.
Ideo vnus ex antiquis pauperem iudicabat fortunatum, quòd deteriorem statum non expectaret: *Homine paupere*, inquiens, *nihil est fortunatius; mutationem enim in deteriorem statum non expectat. Diphilus*. Ducto Rege Ioachin in Babylonem, translati sunt etiam omnes Principes & magnates: *nihilque relictum est*. 4.*Reg. 24.* ait Scriptura, *exceptis pauperibus*. Hoc priuilegio soli pauperes gaudent, vt scilicet non ducantur captiui. Qui illaqueantur, captiuantur: sed, teste Apostolo, *qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueos diaboli*. Ergo qui ditantur, captiuantur. Non dicit; qui fiũt; sed, qui volunt fieri diuites, incidunt in laqueos. Si illaqueat affectus, quid faciet effectus. Si igitur optas ditari, quæris illaqueari & captiuari, imò & agitari, atque vexari. Arbores fructibus onustæ ab omnibus impetuntur; carentes verò fructibus deseruntur. Sic diuiti omnes inuident, omnes ab illo postulant & sperant: à paupere autem nihil quæritur, ideo in pace relinquitur. Vnde Seneca: (In itinere obsesso pauperi pax est.

C *Pauper es?* Ergo Christo similis, qui, teste Apostolo. 2.*Corinth. 8. propter vos egenus factus est, cùm esset diues, vt illius inopia vos diuites essetis*. Nam in sua natiuitate pro throno regali habuit præsepium: pro culcitra, fœnum: pro igne, halitum bouis & asini: pro peristromatis, aranearum telas: pro purpura, viles panniculos: pro equitatu, bouem & asinum; & tota deinceps vita non habuit, vbi caput reclinaret, vt eius inopia dite-

sca-

scamus. Exclamet igitur Augustinus. *Quid factura sunt diuitiæ eius, cuius paupertas nos diuites fecit?* Tunc autem Christi inopia efficimur diuites, quando eius exemplo patienter ferimus illam, quam nobis immisit paupertatem, quia tandem per eam cælestes sumus possessuri diuitias. O ditissima paupertas, qua æternę acquiruntur opes! Illam Christus elegit, vt illam æstimaret homo: Audi Bernardum, *Serm. 1. de vigil. nat. Paupertas non inueniebatur in cœlis. Porro in terris abundabat hæc species, & nesciebat homo pretium eius. Hanc itaque Dominus Dei filius concupiscens, descendit vt eam eligat sibi, & nobis quoque sua estimatione faciat pretiosam.* Refert Laertius, *Lib. 2. c. 8.* Aristippum Dionysio interroganti, cur in Siciliam aduentarit, respondisse: vt quod habeo impertiam, & quod non habeo accipiam. Si interrogetur Dei filius, cur in terram descenderit, aptè respondebit; vt quod habeo, nempe cœlestes diuitias, hominibus impertiam; & quod non habeo, scilicet paupertatem, & id genus alia, accipiam. *Christus*, inquit Augustinus, *In Psal. 40. diues est apud Patrem, & pauper apud nos: diues in cęlo, pauper in terra: diues Deus, pauper homo.*

Noli igitur respuere, quod te Christo facit similem, & quod ipse elegit, vt tibi assimilaretur: esto inopia ei similis, qui inopia factus est tibi similis. Laudabantur olim Aethiopes, quòd ita Regi suo assimilari optarent, vt si Rex, verbi gratia, claudicaret, claudi quoque omnes incederent: si esset monoculus, omnes sibi alterum eruerent oculum; vt hoc pacto Regi suo similes efficeren-

cerentur, non in maiestate, sed in infirmitate. Pudeat nos velle fieri diuites, existente Christo Rege nostro paupere: ac coactè & molestè ferre, quod multi, vt ei assimilarentur, sponte elegerunt. Quid tibi ipse Seneca, *Epist.* 7. consulat, audi. (Si vis, *inquit*, vacare animo, aut pauper esto, aut pauperi similis.) Dico ego: vt assimileris Christo, pauper esto.

D *Pauper es*, Ergo beatus es. Audi dicentem: *Beati pauperes*. Primò, *quoniam ipsorum est regnũ cœlorum. Matth.* 5. Pondera verbum, *est*. Non ait de futuro, sicut in alijs beatitudinibus promissiones per verba de futuro exhibentur. Hoc aduertit Bernardus, *Serm.* 4. *de Aduent. Magna penna*, inquiens, *est paupertas, qua tam cito volatur in regnum cœlorum. Nam in alijs virtutibus, quæ sequuntur, promissio futuro tempore indicatur: paupertati vero non tam promittitur, quàm datur: vnde & præsenti tempore enunciatum est, quoniam ipsorum est regnum cœlorum; cùm in cęteris dicatur: hæreditabunt, consolabuntur, possidebunt, vocabuntur, & similia*. Vnde, quamuis promissioni de futuro in his beatitudinibus infallibilibilitatem concedamus: paupertati tamen per verbum de præsenti beatitudinem promittit Dominus, vt altiori quodam modo eius certitudinem demonstraret. Nota etiam Christum non dixisse: *quia ipsi sunt de regno cęlorum*, veluti dicimus talem hominem esse de Regno Galliæ, vel Hispaniæ: sed *ipsorum est regnum cælorum*. At dices: quid inter hęc duo interest? Multùm per omnem modum, vt semel dicam, quod inter Regem & subditos

eius:

eius: de subditis quippe afferimus, hi sunt de regno: de Rege verò, ipsius est regnum: sic de pauperibus Christus non, ipsi de regno cœlorum, sed, *ipsorum*, ait, *est regnum cęlorum*, eos cœlorum Reges appellans.

Preterea, *beati pauperes*, quia peculiari ratione Dei sunt, ac sub eius tutela. Nam *factus est Dominus refugium pauperi*. *Psalm.* 9. Quòd precipuè pauperes ad Deum pertinent, agnouerunt Ethnici: sic enim Menander: *Pauperes semper ęstimantur deorum*. Et Seneca *Epist.* 28 *Nemo alius est Deo dignus, quam qui opes contempsit*. Felix paupertas, quę non tantùm Christo nos reddit similes, sed suos nos facit: illi enim derelictus est pauper. Dicat igitur Diuus Cyprianus. *Serm. 6. de orat. Dom. Cùm Dei sint omnia, habenti Dominum nihil deerit, si Deo ipse non desit*. Deeris autem Deo, si paupertatem impatienter tuleris: si verò patienter feras, tua non peribit patientia. Nam *patientia pauperum non peribit in finem*. *Psalm.* 9. Id est, secundùm Chrysostomum, nunquam peribit, sed proprium fructum recipiet: quod non semper euenit laborantibus in rebus ad victum pertinentibus, qui finem intentum sępe non consequuntur pereuntibus laboribus. Agricola quidem expectat, & mercator: at non raro propter aeris iniuriam, aut aliunde fructus sui laboris excidunt. Sed pauperis habentis patientiam, fructus nunquam peribit. Si doleas quod pauper sis, dolebis igitur, quòd diues, quòd beatus, & Dei sis.

E *Pauper es*? Ergo liber es ab illa maledictione,

qua

cerentur, non in maiestate, sed in infirmitate. Pudeat nos velle fieri diuites, existente Christo Rege nostro paupere: ac coactè & molestè ferre, quod multi, vt ei assimilarentur, sponte elegerunt. Quid tibi ipse Seneca, *Epist.* 7. consulat, audi. (Si vis, *inquit*, vacare animo, aut pauper esto, aut pauperi similis.) Dico ego: vt assimileris Christo, pauper esto.

D *Pauper es*, Ergo beatus es. Audi dicentem: *Beati pauperes*. Primò, *quoniam ipsorum est regnũ cœlorum. Matth.* 5. Pondera verbum, *est*. Non ait de futuro, sicut in alijs beatitudinibus promissiones per verba de futuro exhibentur. Hoc aduertit Bernardus, *Serm.* 4. *de Aduent. Magna penna*, inquiens, *est paupertas, qua tam cito volatur in regnum cœlorum. Nam in alijs virtutibus, quæ sequuntur, promissio futuro tempore indicatur: paupertati vero non tam promittitur, quàm datur: vnde & præsenti tempore enunciatum est, quoniam ipsorum est regnum cœlorum; cùm in ceteris dicatur: hæreditabunt, consolabuntur, possidebunt, vocabuntur, & similia*. Vnde, quamuis promissioni de futuro in his beatitudinibus infallibilibilitatem concedamus: paupertati tamen per verbum de præsenti beatitudinem promittit Dominus, vt altiori quodam modo eius certitudinem demonstraret. Nota etiam Christum non dixisse: *quia ipsi sunt de regno cęlorum*, veluti dicimus talem hominem esse de Regno Galliæ, vel Hispaniæ: sed *ipsorum est regnum cælorum*. At dices: quid inter hęc duo interest? Multùm per omnem modum, vt semel dicam, quod inter Regem & subditos

eius:

eius: de subditis quippe afferimus, hi sunt de regno: de Rege verò, ipsius est regnum: sic de pauperibus Christus non, ipsi de regno cœlorum, sed, *ipsorum*, ait, *est regnum cęlorum*, eos cœlorum Reges appellans.

Pręterea, *beati pauperes*, quia peculiari ratione Dei sunt, ac sub eius tutela. Nam *factus est Dominus refugium pauperi*. *Psalm.* 9. Quòd pręcipuè pauperes ad Deum pertinent, agnouerunt Ethnici: sic enim Menander: *Pauperes semper ęstimantur deorum*. Et Seneca *Epist. 28 Nemo alius est Deo dignus, quam qui opes contempsit*. Felix paupertas, quę non tantùm Christo nos reddit similes, sed suos nos facit: illi enim derelictus est pauper. Dicat igitur Diuus Cyprianus. *Serm. 6. de orat. Dom. Cùm Dei sint omnia, habenti Dominum nihil deerit, si Deo ipse non desit*. Deeris autem Deo, si paupertatem impatienter tuleris: si verò patienter feras, tua non peribit patientia. Nam *patientia pauperum non peribit in finem*. *Psalm.* 9. Id est, secundùm Chrysostomum, nunquam peribit, sed proprium fructum recipiet: quod non semper euenit laborantibus in rebus ad victum pertinentibus, qui finem intentum sępe non consequuntur pereuntibus laboribus. Agricola quidem expectat, & mercator: at non rarò propter aeris iniuriam, aut aliunde fructus sui laboris excidunt. Sed pauperis habentis patientiam, fructus nunquam peribit. Si doleas quod pauper sis, dolebis igitur, quòd diues, quòd beatus, & Dei sis.

E *Pauper es*? Ergo liber es ab illa maledictione,

qua

qua diuites feriuntur, quibus ait Christus: *Væ vobis diuitibus, quia habetis consolationem vestram. Luc. 6.* Gaude priuari diuitiarum consolatione, quæ digna est Dominica maledictione. Eris etiam immunis à grauibus illis curis & sollicitudinibus, quibus opes ita mentem pungunt, & discruciant, vt meritò Dominus eas appellet spinas, & diuitias fallaces. *Matth. 13.* Sicut enim spina dolorē creat & cùm infigitur, & cùm infixa manet, & cùm extrahitur: sic diuitiæ magno labore acquiruntur, maiore timore conseruantur, & maximo dolore amittuntur. Audi Bernardum. *Serm. de conuers. ad Clericos. Diuitiarum amor longè amplius desiderio torquet animam, quàm refrigeret vsu, vtpote quarum acquisitio quidem laboris, possessio vero timoris, amissio plena doloris inuenitur.* Si igitur optes ditari, optabis pungi, & cruentari; & ita hac punctione inflari, vt tandem ad cæli introitum præpediaris, cùm *facilius sit camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum cælorum. Luc. 18.*

Pauper es? Communem tamen habes cum diuitibus substantiam, præter quam si quid ipsi habeāt, corruptioni, ac deperditioni est obnoxium. Vis autem scire quid tibi cum illis commune sit? Audi Basilium, *Homil. 3. in illa verba Moysi: Attende tibi ipsi. Victus,* inquit, *quotidiani indigus es? Ne tu proinde desponderis animum: contemplare bona tum quæ iam à Deo tibi collata sunt, tum quę in futurum promissione reposita. Primùm quidem homo es, solus Dei conditoris manibus formatus, adde ad imaginem illius, & qui potes per vitæ probitatem*

pro-

prouehi ad Angelicam dignitatem. Animam sortitus es intelligentia præditam, cuius solertia Deum agnoscis omnesque res naturales; tibi vni seruiunt animantia cuncta. Tuum inuentum sunt artes vniuersæ. Nonne cœlum suum astrorum chorum, ordinemque tibi ostentat? Quid igitur pusilla es animo? An quod desit equus fræno argenteo ornatus? at Solem habes aureum toto die, & Lunam argenteam nocte tibi præradiantem. Non dormis in lecto eburneo? at terra ebore preciosior est, in qua requiem dulcem omnis curæ expertem capessis. Non sunt laquearia aurea? atqui cœlo tegeris innumeris stellis radiante. Hæc humana sunt, sequuntur augustiora. Deus propter te inter homines versatus est; Spiritum sanctum misit, mortem deleuit, spem resurrectionis dedit; præcepta promulgauit, quæ vitam perficiant tuam, quorum obseruatio iter aperiat ad vitam æternam, coronam paratam illis, qui labores pro virtute non defugerint. Interim nec necessaria ad præsentẽ vitam deerũt, quare causa non est, vt animo angaris. Hæc ille.

F Idem planè ostendit Ambrosius, qui etiam te consolatur his verbis. *Attende tibi, pauper, quia anima tua pretiosa est; & si caro mortalis, diuturna anima; & si tibi deest pecunia, non deest gratia; & si non est domus ampla, non diffusa possessio; cælum patet; terra libera est. Omnibus in commune elementa donata sunt, patent æquè diuitibus, atque pauperibus ornamenta mundi. Nunquid pulchriora pretiosissimarum domorum aurata laquearia, quam cœli facies stellis insignita fulgentibus? Numquid latiora diuitum*

rura, quam spatia terrarum? Maiorem domum tu habes pauper, in qua clamas, & exaudiris. Quid igitur quereris si priueris quibus aliqui abundant quæ magis obsunt, quam prosint? Sed gaudeas, quòd hæc saltem habeas sine quibus nemo diues; & cum quibus nemo pauper (Quæ optima sunt, inquit Seneca, *Ad Lucil. Epist.* 12. communia sunt) Habes illa optima, esto contentus.

Pauper es? Et multi alij innumerabiles, qui Christi de paupertate consilium, & exemplum sponte sunt sequuti. Et primò quidem Apostoli, quorum nomine exclamauit Beatus Petrus: *Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te, Mat.* 19. Deinde primi Christiani, qui pecuniam ex agris diuenditis confectam ad pedes Apostolorum deposuerunt; nec amplius quidquam suum esse dixerunt *Act.* 4. Martyres etiam, & alij, qui, teste Apostolo, *Heb.* 10. *Rapinam bonorum suorum cum gaudio susceperunt*, ne Christum desererent. Eremitæ insuper, Paulus, Antonius, Hilarion, Arsenius, Macharij, & alij eorum sectatores innumeri, qui omnibus opibus desertis arctissimam in victu, & amictu paupertatem professi sunt. Ordinum quoque religiosorum fundatores, Basilius, Augustinus, Benedictus, Bruno, Dominicus, vterque Franciscus, & quotquot eorum leges, vel regulas susceperunt. Denique nobilissimi quidam viri, qui deserto Regno, Principatu, vel magnis opibus, extremam paupertatem, vel mendicitatem elegerunt, vt Sancti Alexius, Rochus, Ioannes Calybita, Iudocus, & alij. Honori tibi est illis assimilari, qui Christum pauperem

volue-

voluerunt imitari. Hoc vnum te rogo, vt patienter illam saltem, & quam non potes effugere, sustineas paupertatem, quam ipsi sponte elegerunt propter æternam felicitatem; spreuerunt diuitias, quia generant vitia, raro enim nisi cum vitiis congeruntur diuitiæ; vnde quidam, *Pier. Val. lib. 12. hier.*

De vitijs quod diuitiæ cumulentur apertum est.
Nomen idem vitijs, diuitiisque datum.

G Si dicas prædictos Sanctos paupertatem elegisse propter eam, quam profitebantur perfectionem, illam verò te non profiteri; obiiciam ego tibi multos infideles, qui sola ratione naturali non solum paupertatem æquo animo tulerunt, sed etiam illam diuitijs prætulerunt. Illorum exemplo pudefacit Diuus Basilius, *Epist. 169.* quemdam Olympium, qui paupertatem longè à finibus suis profligarat, eique proponit Zenonem omnia in naufragio abijcientem, ac sibi congratulantem, quòd in vestem contritam, & laceram confectus esset; Cleanthem quoque, qui mercenariam operam suam fontibus hauriendis locauerat, vnde & ipse sibi victum comparabat.

Proponuntur alij Gentiles paupertatem colentes in confusionem multorum Christianorum paupertatem odio habentium, opibusque inhiantium. Socrates Philosophorum omnium luculentissimus, pauper semper extitit, nudis pedibus incedens, sordido palliolo contentus, honores, & omnia terrena contemnens, *Laer.* Diogenes ita in omni vita paupertatem coluit, vt aduersus calorem, & frigus

dolio contentus fuerit: poculum fregit, rusticum cauis manibus potantem intuitus. *Idem.* Tam felix ab Alexandro iudicatus est, vt Diogenem malle se esse dixerit, quàm alium quemquam, si non Rex Alexander esset.

Phocion Atheniensis, *Sabel.lib.8.cap.5.* grande auri pondus, quod ab eodem Alexandro dono offerebatur, pertinaciter repudiauit, testatus se auro regio non egere. Dignus, de quo quæratur, maiorne fuerit Alexander, an Phocion, qui aurum Alexandri contempsit. Democritus diligens naturæ contemplator, vsque adeò diuitias contempsit, vt non modò aliunde oblatas non accc. perit, sed eas etiam, in quibus natus erat, sponte publicarit. Itaque nihil præter ingenium possedit, vel quia noluit, vel quia non debuit.

Aristides multò iustius se paupertate gloriari posse credidit, quàm Calliam Atheniensium ditissimum opibus amplissimis: dictans nulli paupertatem indecoram esse, nisi qui inuiti ferrent, *Fulg. lib.* 4. *cap.* 4. Epaminondas Thebanus, cuius virtute, egregiisque facinoribus nemo audiendis satis expleri posset, in tanta rerum decessit inopia, vt domi eius vnum duntaxat ferreum spiculum, nihilque aliud necessarium repertum fuerit, ita publica impensa tumulatus est, *Ibidem.* Plures alios afferre possem eximios diuitiarum contemtores, & egregios paupertatis cultores; sed, ne tedio sim lectori, prætermitto.

Dico itaque cum Diuo Augustino, *Lib.* 5. *de ciuit. Dei. cap.* 18. qui aliquos ex illis ad paupertatem commendandam in medium attulerat.

Hæc

Hæc proposita sunt necessaria commonitionis exempla, vt si virtutes, quarum ista vtcumque sunt similes, quas isti pro ciuitatis terrenæ gloria tenuerunt, pro Dei gloriosissima ciuitate non tenuerimus, pudore pungamur: si tenuerimus, superbia non extollamur.

H Dicet tamen vestrum aliquis: vnde omnibus bonis destitutus me alere potero? Respondet Diuus Cyprianus, *Serm. 6. de orat. Dom.* Dominum ideò nos docuisse orare: *panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Neque enim*, inquit ille, *deesse quotidianus cibus potest iusto, cum scriptum sit: Non occidet Dominus fame animam iusti. Prou. 10. Et iterum: Iunior fui, etenim senui, & non vidi iustum derelictum, Psal. 36. Danieli in lacu leonum iussu Regis incluso prãdium procuratur: alitur Elias in fuga, & solitudine coruis ministrantibus, Dan. 14.* Quasi dicat iste Doctor: Potuit Dominus hos reficere, potest, & te si adhibita omni tua ad viuendum diligentia, speres in illum, eique confidas; non enim est abbreuiata manus Domini. Qui vetat ne Gentilium more de victu, & amictu solliciti simus, non deseret te, si, vt ipse præcipit, *quæras primum regnum Dei, & iustitiam eius. Matth. 6.* Habet curam auium per aerem volitantium; & non geret curam hominum in terra degentium, in ipso sperantium?

Queritur Diuus Ambrosius, *Lib. 6. Examer. cap. 17.* quod de inopia queramur, & quod aliqui nolentes illam sufferre ad flagitia se conuertunt, nosque vt hirundinem consideremus, hortatur. *Nemo*, inquit, *de inopia queratur quod vacuas pecunia*

proprias ædes reliquerit: Pauperior est hirundo, quæ vacua æris abundat industria. Aedificat, nec impendit: tecta attollit, & nihil aufert proximi: nec indigentia, & paupertate ad nocendum alij compellitur: nec in graui filiorum imbecillitate desperat. Nos verò, & paupertas afficit, & inopia necessitas vexat, & plerosque cogit in flagitium, impellit in crimen, improuidi, & inertes iacemus; cùm de diuina miseratione tunc sperandum ampliùs sit, cum præsidia humana defecerint. Certum est autem, quòd tunc adsunt diuina subsidia, quando desunt humana præsidia.

I Attende precor, quid tibi dicat Psalmista: *Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet, Ps. 54.* Pondera verbum *enutriet*, hoc propriũ est matris, quæ filium lactat. Si infans huiusmodi vsum rationis haberet, matrisque amorem, & prouidentiam nosset, numquid sollicitudine, vel cura aliqua torqueretur, an securum à matre alimentum haberet? Minimè prorsus. Et tu igitur, ait Psalmista, caue ne victus, aut vestitus sollicitudine angaris; iacta curam tuam in Domino, & ipse velut mater, quæ vnicè amat filium, enutriet te. Vides quàm à natura destitutus sit infans, qui nec se inducere, nec cibum manibus capere, imò postulare quæ sibi sunt necessaria, nouit? Mater illius ori mammillas applicat, nudum induit, à frigore, & calore protegit, in lectulum tollit, vt dormiat canit, & circum agit; plorantem solatur; ridenti arridet; infirmum curat, & nihil non facit, quod filio expedire considerat. Sic Deus cum pauperi-

bus

bus suis se gerit. *Ipse te enutriet*, quod mater infanti præstare solet, hoc ipse præstabit, imò quænam mater vt ille? Sæpe mater aut ignorantia, aut impossibilitate, aut negligentia circa infantis sui curam deficit. At Deus, cuius sapientiæ, & bonitatis non est numerus, deficere nequit. Audi quid dicat, *Isai.49. Numquid obliuisci potest mulier infantem suum*, &c. *Quod si illa obliuta fuerit, ego non obliuiscar tui. In manibus meis descripsi te.* Nihil autem præsentius nobis, quam manus nostræ: sic nihil Deo commendatius quàm nos; quorum ipse curam gerit. Vnde Ambrosius, *in illa verba Genes.48. Pauit me ab adolescentia mea. Indecorum est*, ait, *homines curare de cibo, qui militant regno: nouit Rex quemadmodum familiam suam pascat, alat, vestiat.*

Idem Dauid expertus illam Dominicam curam, dicebat: *Dominus sollicitus est mei, Psal.39.* seu, vt legit Augustinus: *Dominus curam habet nostri.* Ideo adiungit ille Doctor: *Qui habuit tui curam, antequam esses; quomodo non habebit curam, cum iam es, quod voluit vt esses?* Propterea Diuus Petrus vult vt simus *omnem sollicitudinem nostram proiicientes in eum, quia ipsi est cura de nobis.* 1. *Pet.5.* Scis autem quando, & quomodo sis curandus, & subleuandus, iacta tantum super illum cogitatum tuum, & scito tibi, & omnibus dictum esse, quod aliquando à Domino Catharinæ Senensi dictum fuit: *Cogita de me, & ego cogitabo de te.* Tandem sic mihi liceat cum Diuo Augustino, *Serm. 7. de tempore*, pauperes consolantem, concludere. *Dico vobis, pauperes, qui men-*

dicatis, quid de eleemosyna Christianorum viuitis: consolamini, consolamini; tribulatio vestra vertetur in gaudium, & dolor vester in lætitiam. Non vobis sit ingratum, quod mendicatis, nec ideo in corde vestro aliquis contra Deum dicatis, quia ille iustus, & pius est, & te ideo fecit pauperem, vt sufferendo breuem inopiam, æternam vitam acquireres: patientes igitur estote, & expectate Dominum.

Ad Aulicos, vel potiùs ad eos, qui ab Aula, & Curia sui Principis inuiti recesserunt. Caput. XV.

A QVomodocumque, ò Aulici, recedatis à Curia, siue sponte, siue coactè, deberem potiùs vobis congratulari, quàm vos consolari: verùm, quia huiusmodi recessus aliquam fortè vobis afflictionem parit, ideo consolantis modo, & non congratulantis personam geram.

Recessistis igitur inuiti ab Aula: scitote Deum præmisisse, vt quod vestra voluntas renuit, præstaret aliena. Noluistis audire illam Lucani, *Lib. 8. de bello ciuili.* non tam poeticam, quam politicam admonitionem:

——— Exeat aula,
Qui volet esse pius. ——

Nec attendebatis ad id, quod iamdudum Propheta sanctus clamitauerat; *Fugite de medio Babylonis, vt saluet vnusquisque animam suam. Ierem. 51.* Per medium intelligitur Aula regia, quia tunc in medio ciuitatis construebantur Pala-

Palatia, vbi Reges morabantur. Porrò Babylon interpretatur confusio: fugere itaque de medio Babylonis, est deserere Palatium, siue Curiam regiam, quæ vt plurimùm est omnis confusionis, æmulationis, fictionis, omnisque malitiæ centrum & officina, estque tenebrarum locus; in cuius rei testimonium, ingredientibus Magis Herodianam Aulam, stella quæ illos comitabatur, vel potiùs quæ suo coruscante lumine eos antecedebat, disparuit: quam postea ab Aula exeuntes viderunt, & gauisi sunt gaudio magno valdè. *Matth.*

B Aulas Principum Dauid appellat tabernacula peccatorum: sic enim ait. *Elegi abiectus esse in domo Dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum*. *Psalm.* 83. Alij, vt Hieronymus, legunt, *in tabernaculis impietatis*. Alij verò, *in tabernaculis perturbationis*. Quia ibi multi impietatem profitentur; omnesque ferè perturbantur, tum ad captandam Principis beneuolentiam, tum ad obtinendum ab eo aliquod beneficium, quod cùm non adipiscuntur, perturbantur; maximè si alios sibi præferri videant. Verè igitur sunt tabernacula perturbationis, cùm illic perturbato potiùs quàm tranquillo animo viuatur.

Nam vt plurimùm ibi ferè scelerum omnium procellæ, virtutumque inenarrabile naufragium: probi illic opprimuntur, pessimi prouehuntur, simplices irridentur, iusti vim patiuntur, audaces & impudentes eriguntur, soli illic prosperantur adulatores, susurrones, renunciatores, calumniatores, famicidæ, sycophantæ, parasiti, lenones, &

& alij similes ; adeò vt de Aula dicere possimus quod Apostolus de mordace lingua, quòd scilicet sit *iniquitatis vniuersitas. Iac. 3.* Vix illic reperitur gallus ad excitandum, sed potiùs simiæ ad adulandum, canes ad mordendum, psittaci ad garriendum, & leones ad deuorandum. Non ergo vos exijsse pœniteat à tabernaculis & receptaculis tantarum impietatum, & perturbationum.

Vocat etiam Paulus Curiam regiam, temporale peccatum, vel temporalem peccati iucunditatem, dum de Moyse Aulam Pharaonis contemnente sic scribit. *Moyses grandis factus negauit se esse filium filię Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem. Hebr.* 11. Quasi dicat: maluit Moyses pati, affligi, & opprobrijs affici cum Hebręis, quàm sibi oblatis honoribus, & opibus abundare in Aula Pharaonis: sciebat enim temporalem illam Curię iucunditatem non carere peccato, ideo elegit potiùs affligi extra Aulam, quàm iucundari in Aula, *maiores diuitias ęstimans thesauro Aegyptiorum improperium Christi.* Id est, Moyses in filium & hęredem regni adoptatus, hoc regnum, illiusque thesauros cum improperio Christi commutauit.

C Quęres, quodnam hic vocetur *improperium Christi.* Ribera propriè hęc verba accipit, & explicat: quòd scilicet Moyses partim, ex fide, & traditione Abrahę, aliorumque Patrum cognoscens Christum pro genere humano passurum, partim spiritu prophetico prępuidens speciatim

iniu-

iniurias & opprobria illi à Iudæis inferenda; vt Christo patienti similis fieret, maluerit calamitatibus premi & affligi cum Hebræis, quàm delicias aulicas, ac ipsius tandem regni successionem acceptare. Improperium ergo Christi dicitur, non quod Aegyptii Moysi intulerunt in odiū Christi, vtpote qui de Christo nihil scirēt, sed quod Moyses Christi amore, reuerentia, imitatione, similitudine, & vt repræsentaret opprobria Christi, forti & læto animo sustinuit: quia si Ieremias hæc opprobria Christi præuidit, & in suis opprobrijs adumbrauit, quidni & Moyses?

Illud autem obseruatione dignum arbitror, nullibi cum Christo contumeliosiùs actum fuisse, quàm in Principum Aulis. Nam in domo Annæ fuit accusatus: in domo Caiphæ alapa percussus: in domo Pilati virgis cæsus: in Palatio Herodis veluti amens delusus, ac ab eisdem penè infinitis opprobrijs, ac tormentis vsque ad crucis mortem damnatus; cùm tamen in abiectorum hominum ædibus, multis obsequijs & honoribus fuerit honestatus. In stabulo adoratur à Magis; à Simone Pharisæo inuitatur: à Zachæo in domum honorificè recipitur: ab Architriclino ad nuptias vocatur: in domo Lazari conuiuatur: in ædibus Marthæ hospitatur. Hæc omnia præuidens Moyses, si sciuisset se similia opprobria in Aula Pharaonis passurum, quæ Christus in domibus illorum Principum, reuera elegisset potiùs in huiusmodi Aula, quàm cum populo Hebræo tunc captiuo & afflicto morari.

Christus itaque in Aulis, & Moyses extra Aulas pa-

patiebatur: vt Christus opprobria sustineret, intrauit Aulas; & Moyses vt affictaretur, exiuit Aula. Vos verò non vultis Moysi, nec Christo assimilari, quia non in Aula cum Christo, nec extra Aulam cum Moyse vultis affictari. Nouit autem Christus vbinam sitis ei assimilandi, atque inde saluandi, siue intra, siue extra Aulam: si modò cogamini exire, scitote hoc vobis expedire. Exeat igitur Aula, aut saltem se exijsse gaudeat, qui volet esse pius.

D Et non tantùm, qui volet esse pius, sed etiam qui voluerit esse securus, fugiat Aulas. Multi enim minima occasione, quandoque etiam vel ob nudam quampiam suspicionem vitæ periculum subierunt, vt omnium gentium historiæ testantur. Quantus vir Parmenio apud Alexandrum fuit? Tamen optimus senex, tam de patre, quàm filio Rege præclarè meritus, cum filio Philota miserabiliter necatur.

Eusenidem apud Ptolemæum grátia florentem iussu Regis suspensum fuisse legimus, hac sola ratione, quòd mulierem à Rege adamatam alloquutus fuerit.

Alcimenides, referente Plutarcho, Pannonianum in tantum fastigium euectum, vt solus regni negotia magno cum Reipublicę commodo administraret, capite truncauit, eo quòd negasset ibi esse locum venationis, vbi Rex asserebat.

Philippus Rex Macedonicus Aratum Sicyonium virum sapientia, iustitia, ac moderatione insignem, cuius consilio multa præclarè gesserat,

vna

vnà cum filio, veneno tollit.

Valentinianus Imperator Aetium præstantissimum ducem, cuius opera ingentes Attilæ copias in campis Catalaunicis profligarat, falsa suspicione motus, interimi curat.

Et quas Iustinianus in celeberrimum sui temporis ducem Belisarium causas seuitiæ alias, prę-ter falsas suspiciones, habuit; cùm eum post deuictos Vandalos ac Persas, omni dignitate, oculisque priuauit, tum ad stipem emendicandam compulit?

Vnde veteres, teste Suida, rectissimè pręcepere: *Maiorem vitato virum*: multis enim etiam nostrę tempestatis viris satius fuisset in caula, quā in Aula commorari. Dicant igitur qui extra Aulam sunt, illud Senecę:

Stet quicumque volet potens
Aulę culmine lubrico:
Me dulcis saturet quies.

Meritò Thomas Morus, qui & ipse huiusmodi fortunę aulicę non fuit expers, ad quemdam amicum suum de suo ipsius statu aulico, hoc breui scripsit carmine.

Sæpe mihi iactas faciles ad Principis aures
Liber, & arbitrio ludis vt ipse tuo.
Sic inter domitos sine noxa sępe leones
Luditur, at noxa non sine sæpe metu.
Infremit incerta crebra indignatio causa,
Et subitò mors est, qui modò ludus erat.
Tuta tibi non est, vt sit secura, voluptas
Magna tibi est, mihi sit, dummodo certa minor.

Cur

E Cur igitur dolemus, si à tot tantisque Aulæ periculis eripiamur? Quantæ sunt nobis gratiæ Deo agendæ; quòd vel Principis iussu, vel inuidentium persecutione, & calumnijs ab Aula nos recedere, etiam inuitos, permiserit? Nam quis ita fortis est, vt nunquam titubet, præsertim in tam lubrico loco, in quo multos alios cecidisse vidimus? State parũper in tuto, & in littore, & videbitis quanta euaseritis pericula: omnia enim sunt plena periclis.

Diuus Gregorius, *Lib. 6. Regist. epist. 190.* volens quemdam nobilissimum virum ab obsequio Imperatoris, ad quod aspirabat, retrahere, & ad vitam tranquillam Deo inseruiendo adducere, sic scripsit ad eum. *Esse in obsequio Principis, quanta est mentis occupatio in appetitu terrenę gratię, & quantus est timor, ne hęc eadem gratia perdatur, si adepta fuerit? Perpende ergo quę pęna sit, aut prosperitatis desiderio fatigari, aut aduersitatis timore pauescere: & quia in procellas & fluctus cordis tendis, verborum meorum funibus te ad litus reuoco; & si trahentem sequi volueris, quę pericula euaseris, quę gaudia inueneris, in ipso quietis tuę littore positus agnosces.* Videbis etiam quantas euaseris fraudes; nam secundùm Senecam, *in Hippo.*

Fraudes sublimi regnant in Aula.

F Vtinam, ò Aulici, ad vos ipsos reuertentes, interdum cum Diuo Augustino, *Lib. 8. Conf. cap. 6.* hæc verba promereretis. *Quid quærimus? cuius rei gratia militamus? Maiorne esse potest spes nostra in Palatio, quàm vt amici Imperatoris simus?*

&

& ibi quid non fragile, plenumque periculis? & per quot pericula peruenitur ad grandius periculum? Quandiu, & quando istud erit? Amicus autem Dei, si voluero, ecce nunc fio. Non est certum, licèt diu moremini in Aula, vos posse etiam post multa obsequia fieri amicos Regis, quia incerta est eius amicitia, incerta quoque sunt illius beneficia: & quamuis hæc omnia vobis certa forent, nescitis quandiu essent duratura hæc ipsa, quæ tandem certissimè sunt peritura: pro incertis & perituris laboratis, & de certo non curatis. Cùm itaque certa sit vobis Dei amicitia, si illum diligatis: Regis verò incerta, etiamsi illi fideliter seruieritis, sumite certum, & dimittite incertum.

Dicat insuper vnusquisque vestrum cum Dauide; *Et nunc, quæ est expectatio mea? nonne Dominus? Psal. 38.* Nunc, inquam, postquam ab Aula expulsus, aut sponte egressus sum: nunc, cognita miseria ac malitia aulica, *quæ est expectatio mea? nonne Dominus?* In Aula, nulla alia vobis erat expectatio, nisi Regis mortalis amicitia siue gratia: nunc autem extra Curiam, sit Rex regum, & Dominus dominantium expectatio vestra; cuius amicitia nulla potest adulatorum industria, nec æmulatorum malitia corrumpi, & qui abundè seruos suos remunerat.

Solet Palatium à Latinis Basilica vocitari, & non immeritò, quia nonnulli asserunt deriuari à Basilisco. Sicut enim istud animal visu suo interficit; ita in Principum Aulis veneficus oculus inuidus semper viget: vnde præclarè Diuus Bernardus, *Lib. 4. de consid. Curia*, inquit, *plures bo-*

nos

nos recipit, quos non perficit, sed inficit. Poteratis quidem in Aula infici, sed non perfici: felix ergo vester recessus, erit enim causa vestri profectus.

Notissima vox est apud Senecam eius qui in Aula Regia consenuerat, cùm quidam illum interrogaret, quomodo rarissimam rem in Aula consequutus esset, senectutem, respondit, *iniurias accipiendo, & gratias sæpe agendo.* Quis igitur ægrè ferat se deseruisse locum, vbi non poterat senescere, nisi multis afficeretur iniurijs, ac pro illis gratias ageret? Pudeat viros sublimes, & maximi ingenij, Aulas diligere, ibique tot pati repulsas, toties genua flectere, & semper coram Principe adstare detecto capite, & vbi non sibi, sed alijs viuere coguntur, ob leuem quandam ac dubiam remunerationem.

G Theophrastus, vt testis est Plutarchus, exprobrabat Aristoteli, quòd relicta Academia mallet in Philippi Regis Aula versari. Vnde Diogenes irridendo dicere solebat, Aristotelem cœnare, quando Philippo: Diogenem verò, quando Diogeni placeret; eo quod non tam sibi, quàm alijs viuunt Aulici.

Idem Diogenes dicebat, Aristippum Philosophum Aulicum aureis teneri compedibus, ne posset exire; quod splendidiore Principum vita captus philosophicam vitam mentiretur. Verùm, quàm multi sunt, qui etiam nunc huiusmodi cōpedibus detenti, Christianam mentiuntur vitam, illasque amant compedes, contra illud Senecæ: (Stultum est, compedes suas, quamquam aureas, adamare?) Id tamen quàm studiosè faciant Aulici,

lici,

lici, nemo est qui non videat: seruitute enim voluntaria, eaque grauissima, nec propterea meritoria; imò interdum turpissima premuntur, *Cicero Philipp 12.* Attendant, quòd *nihil est fœdius seruitute; ad decus, & libertatem nati sumus*. Solutis tandem illis Aulæ vinculis siue inuidia, calumnia, falsa suspicione, aut quouis alio modo, dicite Deo; *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis*: & sic compedibus liberi in auctorem vestrum tendite. Sit enim illud benedictum, quo peruenitur ad Christum. De Aulico sic scribit quidam Poeta.

Compedibus strictè, & manicis adstringitur excors,
Plusquam seruili conditione miser.
Nam quæ seruitus est turpior, imò pudenda,
Quàm turpe, & fœdum sponte subire iugum?

Gratias, inquam, agite Deo, quòd excusso tantæ seruitutis iugo, vobisque ianuis Aulicis exclusis, ad meliorem, & tranquilliorem vitam subtilissimis, mirabilibusque mediis vocati sitis, nec non, & liberi ad nullum aliud portandum iugum, prætérquàm Christi, quod leue, & dulce est; Aulæ verò iugum graue: imò grauissimum, portatu difficillimum, & quod portantes atterit. Hoc experti estis; experiamini modò hoc Christi iugum, ad quod ferendum cælestes Aulici sic inuitant vnumquemque nostrum, *Basil hom. 52. Ad vitam te vocamus, ò homo; quid fugis vocationem? Ad bonorum participationem, quid negligis donum? Regnum cœlorum apertum est: qui vocat non mendax est, via facilis est: non tempore, non sumptu, non negotio opus est. Quid cunctaris? Quid tergi-*

uersaris? quid iugium times? bonum est, leue est, ceruicem non atterit, sed glorificat. Portastis aliquando in Aula iugum Principis, quod graue est & non poteritis nunc extra Aulam portare iugum Christi, quod leue est?

H Quamuis in quocumque statu cautè sit agẽdum, cùm nullum sit vitæ genus, quod non insignia vbiuis sentiat grauamina: veruntamen periculosius versatur quis in Aulis Principum, quàm alibi. Idcirco, vt sine periculo, vel vt verius loquar, minori cum periculo vita in Aula transigatur, assignat Erasmus triginta tria præcepta, quæ omnia recensere non curo, tum quia ex eis quædam sunt ridicula, tum quia obseruatu sunt difficillima; & quæ postquam quis obseruauerit, vix intentum adipiscetur: duo tamen ex his afferre non verebor.

Vnum, quo iubet; *Ne pudeat, aut pigeat assentari, Erasm.* Iam, ò Aulici, experientia didicistis nõ posse quempiam commodè in Aula versari, nisi assentatoris, vel adulatoris personam gerat: cùm in Aulis Principũ ferè nascatur adulatio, quæ ideo, vt adnotat quidam quasi adaulatio dicitur. Vultis autẽ scire, quid sit adulator, aut adulari? Pediculis, vmbræ, simiæ, coruis, & vermibus assimilari. Nam ait Plutarchus, *In moral.* sicut pediculi corpora exanima deserũt, vtpote defecto sanguine quo alebantur; sic adulatores rebus prosperis adsunt, aduersas non attingunt. Et sicut vmbra, quidquid agas, respondet & adest, sic adulator quoquo te vertas, sequitur. Simia, cum nec domũ possit seruare more canis, nec onera gerere, sicut equus, nec

arare,

arare, veluti boues, parasitatur ac risum mouet: sic adulator cũ in seriis ac grauibus rebus nesciat esse vsui, voluptatum minister est. Hæc ex Plutarcho.

Diogenes multò periculosius esse dicebat incidere in assentatores, quam in coruos, quibus quidem quàm similes sint, indicat Græcarum vocum affinitas. Græci enim κόρακας appellant coruos: vnica litera mutata κόλακας dicunt adulatores. Quoniam illi mortuos tantum impetunt, hi etiamnum viuis insidiantur. Anaxilas, vt author est Theophrastus, *Lib. 20. cap. 33.* adulatores esse diuitum vermes asserebat, qui triticum nacti non discedunt, donec vacuum reddiderint: sic illi apud diuites substantiam rodunt. Non igitur vobis curæ sit recessisse ab Aula, in qua toties cogebamini vilissimis illis animalculis æquiparari, quoties vobis contingebat assentari, quod omnino ridiculum erat.

I Alterum Erasmi præceptum istud est; *Vbi satis pingueris, excogitanda ratio est, vt, quod paucis contigit, feliciter ab Aula te subducas, tibique viuas*. Rectè ait, paucis contingere, ab Aula feliciter recedere: de illo non est multum curandũ, nec omnino dolendum, quod paucis accidit. Cæterum, cum excogitandam suadeat rationem exeundi, certè vobis est exultandum, quod, si Aula exiistis, iam quod alij quærunt, inuenistis. Vobis itaque viuetis; &, si domo vestra sitis contenti, eritis vosmet in ea veluti Principes: Aulici vestri erunt famuli; & erit familia vestra, Curia, in qua ad bene viuendum decem præcepta diuina-

duntaxat sunt necessaria: atque ita Deo inseruientis, qui nouit, potest, & vult obsequia sibi exhibita remunerare: ac tandem dicetis; *periissemus, nisi periissemus.*

Si autem Monachus sis, quid tibi cum Aulæ? Cur doles eo loco exire quem nunquam debebas adire? Et cur non gaudeas ad claustrum redire, quo non cogebaris exire? *Ordo claustri*, inquit, Hugo, *de duodecim abusion. & ordo Curiæ diuisus est. Ibi sedes in insidijs, cum diuitibus in occultis, vt interficias innocentem: hic audis, non sedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo. Ibi insidiaris, vt rapias pauperem, rapis pauperem, dum attrahis eum. Hic dicis: Odiui ecclesiam malignantium, & cum impijs non sedebo. Ibi dextera tua repleta est muneribus. Hic lauas inter innocentes manus tuas: ibi laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur. Hic audis; Benedictus Deus in donis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Si vis esse Monachus curialis, laudas quod non debes, defendis quod non expedit: operaris quod non licet, loqueris quod non decet.* Hæc Hugo.

Ad viduas. Caput XVI.

ILlas intendo viduas consolari, quas Apostolus vult honorari, scilicet quæ verè viduæ sunt, de quibus sic ad Timotheum, *Viduas*, inquit, *honora, quæ verè viduæ sunt.* 1. *Timot.* 5. Illæ autem vere viduæ sunt, quæ non solum marito, sed,

& omnium

& omnium hominum solatio viduatæ sunt, & derelictæ, omnique subsidio destitutæ, & quæ Deo, non delicijs intentæ, ac dicatæ sunt. Vnde vidua Græcè dicitur χήρα, à χηρῶ, quod est destituo, desolor, orbo: & mulier vidua, idem est quod destituta, priuata, orbata, præcipuè humano auxilio. Si quæ autem sit huiusmodi, cui debeat vacare, innuit idem Apostolus, cùm ait; *Quæ verè vidua est, & desolata speret in Deum. Ibidem.* Talem Iob se fuisse consolatum affirmat. *Cor viduæ consolatus sum. Iob 29.* Quia hoc mulierum genus maximè est obnoxium calamitatibus, plurimumque indiget auxilio & consolatione.

Verùm, quò persona quæque afflictior est, & miserior, eò diuinæ bonitati est commendatior. Itaque cum viderint viduæ se varijs affici miseriis, sperent in Deum, qui adeò illarum curam gerit, vt pro grauissimo scelere habeat viduarum causam negligere, aut eis iniuriam inferre. Vnde sic olim in illarum fauorem, & præcipiebat, & comminabatur. *Viduæ, & pupillo non nocebitis; si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, Exod. 12* Omnium Deus audit clamorem sed præcipuè viduarum, omnium etiam videt lacrymas, sed diligentius viduarum considerat, & quantæ sint virtutis illarum lacrymæ, ostendit his verbis. *Nonne lacrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentes eas? à maxilla enim ascendunt vsque ad cælum, Eccl. 35.* Omnis aqua tendit deorsum, & ad ima; sed aqua lacrymarum vi-

duæ aſcendit à maxilla vſque ad cœlum, vt contra lædentes pœnam extorqueant. Tot igitur emittuntur voces, quot ab eis funduntur lacrymæ. *Itaque*, ait Chryſoſtomus, *Hom. 5. de pœnitentia. ò inique, ſi viduam læſeris, viduarum quoque prouiſorem ad iracundiam prouocabis. Quis ad impietatem tam adeò ferox, tam præceps fuerit, qui ſic à Deo defenſas viduas lædat?*

B De quibuſdam Iudicibus conqueritur Deus; quod cauſam viduæ non iudicauerint, eoſque ſe puniturum promittit. *Cauſam viduæ non iudicauerunt, nunquid ſuper his non viſitabo, Ierem. 5.* Per eundem Prophetam hæc omnibus mandat; *Viduam nolite contriſtare, Cap. 22.* Quaſi dicat: ſufficiat viduæ triſtitia ſua; nam quatenus viduata, deſolata eſt, nolo vt aliunde deſoletur. Propterea Chriſtus Dominus Scribis, & Phariſæis malè imprecatur; *Væ vobis Scribæ, & Phariſæi. hypocritæ, qui domos viduarum comeditis. Matth. 23.*

Sciendum eſt, quòd licèt Deus ſit omnium Rex & Dominus, omnium Pater, & Iudex; ſpecialiter tamen dicitur *Rex regum, & Dominus dominantium*, & apud Pſalmiſtam. *Pater orphanorum, & Iudex viduarum; Pſalm. 67.* Hoc obſeruat Diuus Chryſoſtomus, *Hom. 5. de pœniten.* atque huius rationem aſſignat: *Deus magnus*, inquit, *Rex eſt regum, & Dominus Dominantium. Idem ipſe ſui dignitate excellens Pater inuenitur orphanorum, & Iudex viduarum. Duo facit, & clementiam oſtendit, & potentiam punit: ſeſe Patrem fatetur orphanorum, quò calamitoſos ſoletur, potenteſque terreat, ne orphanis, & viduis moleſti ſint.* Non glorientur,

tur, nec se extollant Reges, & Principes, cum Deum habeant, qui dominetur eis: non tristentur, nec animum deiiciant orphani, & viduæ, cum eundem Deum habeant Patrem, protectorem, & Iudicem.

Hanc ipsam rationem affert idem Doctor, *Epi. ad viduam iuniorem.* volens aliquam consolari viduam, ad quam sic scribit. *Quod tot repente concurrentibus malis, non te ægritudo absorbuerit, non de naturalis mentis statu sis deturbata, non humani auxilij hoc est, sed patris misericordiarum, & Dei totius consolationis. Nam quamdiu viuebat vir tuus ipse, vt homo tamen, tui curam gerebat, quia verò illum ad se vocauit Dominus, ipse illius loco nunc se substituit tibi; neque hoc meum est, sed Propheta: Pupillum & viduam suscipiet: & rursum, idem Propheta Deum vocat Patrem orphanorum, & Iudicem viduarum.* O vidua, qui tuo te priuauit marito, suo non te priuabit auxilio: antea hominem tantum habebas Iudices solicitantem: nunc autem Deum habes Iudices iudicantem; imò tuũ se constituentem Iudicem.

C Quæritur, cum Deus sit Pater, & prouisor etiam viduarum, cur potius illarum Iudex dicitur? Cæteris rationibus prætermissis, respondeo Deum ideo vocari Iudicem viduarum, vt innuat verè ab eo illos esse iudicandos qui viduis grauamini sunt, illasque lædunt: hominum quidem poterunt euadere iudicium, non Dei, qui causas illarum vindicat, & iudicat, sibique specialiter reseruat, cùm non possint proprias, nec aliorum tueri causas, ob silentium omnibus fæminis, sed

præcipuè viduis impositum. Vnde Hebræi viduā vocant *almanah*, quasi ab *alam* quod *in Niphal* est obmutuit, vel, non valens litigare. Ita enim dedecet à mulieribus etiam viro orbatis, iudicia exerceri, vt proximi signum Antichristi Sibylla Erythræa predixerit vnius Imperium viduæ, qua de re Petrus Gregorius. *Lib. 47. Syntagm. cap. 11.* Cum igitur viduæ non possint se defendere, nec virum habeant, qui eas defendat, Deus ipse illarum se declarat Iudicem ac defensorem: & non tantum defensorem, sed, & ipsarum piarum actionum speculatorem, laudatorem, & remuneratorem. Legimus enim apud Marcum, *cap. 12.* quosdam amplas misisse pecunias in gazophylacium, quibus omnibus vnam prætulit viduam, cuius tanti fecit duo quæ misit minuta, vt discipulos conuocauerit ad illam commendandam; *Et conuocans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua hac pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium.* Tātò maiora apparent dona eorum quos diligimus, quantò eis sumus propinquiores. Multi miserant ampliora dona, nam *diuites*, ait Euangelista, *iactabant multa*: sed parua Deo videbantur, quia Dominus non tam propè illis aderat, sicut huic pauperculæ viduæ. Certum est enim, quia, *iuxtà est Dominus his qui tribulato sunt corde, Psal. 33.* Ecce quomodo vel minima bona opera viduarum Deo gratissima sunt.

Nolite igitur statum vidualem ægrè ferre, cùm Dominū habeatis Iudicē, ac protectorem, qui lacrymas vestras ad cœlum ascendere facit, quanto magis animas vestras? quique vos Regibus, Principibus,

Princibus, Iudicibus, singulisque personis commendat, nonne & ipse vos commendatas habebit? & qui omnes vestros audit clamores, vestraque bona opera considerat, laudat & remunerat, & qui plenariam promittit indulgentiam defendentibus vos. *Defendite viduam, & venite, & arguite, me, dicit Dominus. Si fuerint peccata vestra sicut coccinum, velut nix dealbabuntur. Isai. 1.* Si Deus vobiscum, & pro vobis, quis contra vos, nisi fortè vos de Deo diffidentes?

D Quàm etiam sint viduæ Domino Deo curæ, Scriptura multis in locis commemorat. Elias inter innumeras fœminas ad Sarepthanam viduam diuertere diuinitus iussus est, 3. *Regum* 17. de qua sic Ambrosius. *Lib. de viduis. Cùm in omni terra esset fames maxima; viduæ tamen Deo cura non defuit: ad alendam eam Propheta directus est, & quæ fructus fœcunditatis amiserat, pietatis emolumenta non perdidit. Nam & solatium mœroris, & subsidium paupertatis inuenit.* Per Elisæum, 4. *Regum* 4. quoque Dominus alteri viduæ, ac duobus filijs eius subuenit. Nohemi vidua sancta, *Ruth. 1.* cum vtraque nuru sua summam à Deo benedictionem consequuta est. Christus etiam, *Luc.* 7. viduæ filium ad vitam reuocauit, & misertus illius consolatus est eam, monuitque ne fleret. Idem Dominus vocat Iudicem iniquitatis, qui viduam iudicio non defendit. *Act.* 9. Diuus Petrus viduarum precibus commotus, Dorcadem defunctam virtute Christi resuscitat. Non est abbreuiata manus Domini: qui dignatus est huiusmodi viduis per seipsum, aut

per

per suorum ministerium succurrere, potest & vobis per alia, aut similia media, si vobis expedire agnoscat. Quòd si non subueniat, nolite animum despondere. Interdum enim Deus videtur denegare subsidium, vt augeat meritum. Beatas vos prædicat Ambrosius, *Lib. de viduis.* si exiguis fletibus, modicis laboribus, transitoria paupertate præmia acquiratis æterna.

Fœlix insuper viduitas, quam tanti Dominus fecit, vt natus de Virgine, prædicari postea voluerit à vidua, scilicet ab Anna filia Phanuel, quę, testante Luca 2. vixerat cum viro suo annis septem, & fuit vidua vsque ad annos octuaginta quatuor, & non discedebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus seruiens nocte ac die, & loquebatur de Christo Domino omnibus, qui expectabant redemptionem Israel: de illa sic scribit idem Ambrosius, *Lib. de viduis, & in Luc. Anna effœta iam corpore, cui diuersorium in templo fuit, colloquium in prece, vita in ieiunio, stipendijs viduitatis, & moribus talis inducitur, vt digna planè fuisse credatur, quę Redemptorem omnium venisse nunciaret.* Si viro ligata fuisset, fortè hæc bona opera non exercuisset, quia non in templo, sed domi mansisset, vt viro placuisset: & nisi talibus vacasset, Dominum non prædicasset; & cui nulla erat ad virum conuersio, tota fuit ad Dominum conuersa. Nouerat enim iam Christo nato recessisse *tempus amplexandi*, & aduenisse *tempus longè fieri ad amplexibus: Eccl. 3.* vnde de illa sic loquitur Augustinus. *De bono viduitatis. Secundas nuptias recusauit, quia nouerat iam tempus esse quo*

Chri-

Christo, non officio pariendi, sed studio continendi melius seruiretur.

E Non lugeant igitur, quæ viro priuantur, cui placere cogebantur. *Quæ nupta est*, inquit Apostolus, 1. *Cor.* 7 *cogitat quę mundi sunt, quomodo placeat viro*. Facilius autem & vtilius est Deo placere, quàm viro, cui sæpe displicent piæ exercitationes, ieiunia, eleemosynæ, frequens Sacramentorum vsus, ac similia bona opera, quæ omnino Deo placent, & quibus liberè viduæ vacare valent. Nam secundùm eundem Apostolum, *mulier innupta cogitat quæ Domini sunt*. Sit tantùm vobis curæ cogitare de Deo, eique placere. Audite Augustinum, *de bono viduitatis ad Iulianam*, sic vos adhortantem. *Quicquid intentionis animi etiam his rebus impenderetur, quibus placendum esset viro, colligere quodammodo & redigere debet innupta Christiana in eam intentionem, qua placendum est Domino: & videat cui placeat quæ Domino placet. Placete itaque tota intentione specioso forma prę filijs hominum. Placete illi, qui displicuit mundo, vt placentes ei liberarentur ex mundo.*

Vultis scire, cur interdum Deus permittat mulierem fieri viduam? Audite, precor, Diuum Fulgentium, *Epist.* 2. ad Galbam sic scribentem. *In eo quod ex coniugata facta es vidua, donum Dei auctum tibi magis existima, non ablatum. Neque enim te deseruit, qui tibi sequendam viam vitæ melioris ostendit. Gradibus te voluit Dominus ad meliora conscendere, vt primitus coniugata cum vno viro fideliter viueres, quod postmodum sine difficultate absque viro vidua permaneres. Ad hoc igitur*

ani-

animum tuum diuina gratia coniugali castitate nutriuit, vt quę didiceras illo vno viuente alterum non quærere, disceres ab omni viro vidua contineri. Itaque secundùm illum Doctorem in viduitate non aufertur donum Dei, sed augetur: non mulier deseritur, sed ad meliora deducitur: viro mulier priuatur, vt Deus acquiratur, & ei vni seruiatur.

Hoc agnouerunt, ac executioni mandarunt nobilissimæ quædam fæminæ, quæ factæ viduæ totas se Deo sacrarunt. Paula Romana defuncto marito, spretis omnibus carnis illecebris, ac sæculi huius oblectamentis, vni tantùm Deo vacauit: illius exemplum secuta Blesilla eius filia, idem prorsus præstitit immatura viduitate præuenta. Melania statim mortuo marito, ac nondum sepulto, viduitatem, suam Domino consecrauit. Eufrasia vidua Romana, licèt alioquin ætate florida, facie venusta, nobilitate clara, diuitijs affluens, & ab Imperatore rogata secundas inire nuptias, id constantissimè recusauit, & in Thebaidem se contulit, vbi Deo inseruiendo perpetuam coluit viduitatem. Elisabetha Regis Vngariæ nata, viro orbata, regalibus delicijs contemptis, in curandis pauperibus infirmis tota incubuit, nullum præter diuinũ admittens sponsum, quem in singulis illis egenis contemplabatur.

F His inferiorem non arbitror Olympiam Cõstantinopolitanam viduam, quæ, cùm per annum & dimidium duntaxat vir eius post initum matrimonium superuixisset, & ab Imperatore Theodosio

dosio virum alium accipere moneretur, sapienter respondit: *Si Dominus voluisset me viro nuptam esse, non tam citò illo me orbasset, quia ergo agnouit, non ampliùs expedire mihi coniugium, coniugem abstulit.* Vtinam, ò viduæ, hoc responsum vestris infigeretur mentibus. Si Deus vellet vos coniugatas, maritum viuere sineret; nouit Deus, cur vobis subtrahatur, qui priùs concedebatur. Ille dederat, ille abstulit, & tunc abstulit, quando ita vobis expedire agnouit. Interdum plus diligitur maritus, quàm Deus, atque in eo plus confiditur, quàm in ipso Deo; sæpe etiam diuinum relinquitur officium, vt viro præstetur obsequium, quod non potest esse sine culpa, à qua vt essetis immunes, factæ estis viduæ: opportune enim tollitur, quem Deus præuidet futurum vobis impedimento ad illi seruiendum.

Meritò Diuus Chrysostomus, *Hom. 6. in 1. ad Thess. 4.* quandam increpabat viduam, quæ plus æquo lugebat maritum, quem ardentius adamabat, quàm Deum, & in quo plus sperabat, quàm in Deo: asseritque ideo fuisse ei ablatum, vt disceret illum solum diligendum, pro quo sunt omnia negligenda, ac in eo sperandum, ad quem solum est aspirandum. *Quamobrem*, inquit, *luges maritum? quod sperabas fortè te securiorem in vita futuram. At hoc ipsum quanta est incredulitatis, te de illo id sperare, & non de Deo? Quomodo non putas Deum irritari? Nam plerumque ob idipsum eos aufert, ne spẽ in his colloces. Aemulator enim est Deus, & vult à nobis omnium potissimùm adamari, idque ea ratione, quod nos vehementer amet: propterea*

&

& Deus tibi maritum abstulit. Quem negligebas amare dantem, ama auferentem. Cur confidebas in viro morituro, & non confidis in Deo immortali? Non ideo tibi maritum abstulit, vt te solam desereret, sed vt illum solum diligeres.

G Nescio, an debeam laudare Valeriam, quæ rogata, cur amisso viro suo Seruio, nulli vellet nubere, respondit; *Quoniam mihi semper viuit maritus*. Quòd iterum noluerit nubere, laudo: quòd sibi viueret maritus, non laudo; quia tantùm Deus ei viuere debebat, qui ideo permittit maritum mori, vt ipse solus viduæ viuat. Nec valde laudanda est Martia Catonis filia, quæ cùm semper virum defunctum lugeret, interrogata, quem diem vltimum haberet luctus; respondit: quem & vitæ. Non est ille perpetuò lugendus, cui non prodest luctus, nec celebrandus fletibus, sed iuuandus precibus. Verumtamen sunt illæ quodammodo excusandæ, quia Deum immortalem sponsum non nouerant, qui illis viueret, & cui inseruirent. At verò viduis Christianis solus debet viuere Christus, vt mori, & viuere possint in Christo, cui omnia viuunt. Vnde Augustinus, *de bono viduitatis*, sic viduas alloquitur. *Currite ad illum per illum: placere illi ex illo: viuite cum illo, in illo, de illo*.

Istis fuit Dido similis, quam Poeta se vniuiram viduam deprædicantem inducit; *Virg.4. Aeneid.*

Ille meos primus, qui me sibi iunxit, amores
Abstulit, ille habeat secum, seruetque sepulcro.

Hæc respondebat his qui illam ad secundas nuptias inuitabant. Si Deum agnouisset, illi soli viuenti,

uenti, & non viro mortuo fortè suos iunxisset amores. De illa sic scribit Hieronymus, *Epist. ad Saluinam. Si communi lege naturæ damnat Gentilis vidua omnes voluptates: quid expectandum est à vidua Christiana, quę pudicitiam suam non solùm ei dat qui defunctus est, sed & ei cum quo regnatura est?* Ferte patienter viduitatem, ac viduitatis incommoda, propter ipsum cum quo optatis perpetuò regnare. Non sit vobis curæ alium virũ quærere, quæ Deum habetis, qui potest vos ab omni malo eripere. Ille vestri curam suscipiet: sic enim de illo scriptum est; *Pupillum, & viduam suscipiet. Psalm. 145.* Ille vestros percipit gemitus, numerat lacrymas, labores considerat, ac pro illis vos remunerabit, si pro illo patienter omnia feratis.

H Sit ille vobis vltimus sponsus, qui primum dederat, quem à vobis abstulit. Quid cogitatis de secundo, aut tertio, quæ non sine incommodis cũ primo vixistis? Cur iterum subdi quæritis, quæ liberæ estis? Cur vultis denuò alligari, quæ solutę estis? Quis scit, an secundus vir futurus sit melior, quàm primus, aut saltem ita bonus? Hoc pulchro dilemmate vtebatur vidua quædam Romana, nomine Anna, à consanguineis suis obsecrata, vt iteratò matrimonium contraheret. Aut, inquiebat, futurus mihi maritus bonus, vel malus euadet: si bonus, vexabit me semper timor mortis illius: si verò malus, expedit magis mihi malũ hoc non experiri. Aliud quoque dilemma affertur à D. Hieronymo in epistola ad Furiam. *Si*, inquit, *habes liberos, nuptias quid requiris? Si non habes,*

qua-

Quare expertam non metuis sterilitatem, & rem incertam certo præfers pudori? Scribuntur tibi nunc sponsales tabulæ, vt post paululum testamentum facere compellaris: simulabitur mariti infirmitas, & quod emoriturum facere voles, ipse victurus faciet: aut si euenerit, vt ex secundo marito habeas filios, domestica oritur pugna, intestinum prælium. Non licebit tibi amare liberos, nec æquis aspicere oculis quos genuisti. Clam porriges cibos, inuidebit mortuo, & nisi oderis filios, adhuc eorum amare videberis patrem. Quod de priore vxore sobolem habens domum te introduxerit, etiamsi clementissima fueris, omnes Comœdi, & Mimigraphi, & communes Rhetorum loci in nouercam sæuissimam declamabunt: si priuignus languerit, & condoluerit caput, infamaberis vt malefica: si non dederis cibos, crudelis: si dederis, venefica diceris. Oro te, quid habent tantum boni secundæ nuptiæ, vt hæc mala valeant compensare? Hæc ille, quibus ostendit quanta secundas, aut tertias nuptias sequantur incommoda. Nolite igitur illos lugere, qui sæpe vos lugere, & egere fecerunt. Quid vobis cum viris, qui non vos, nec vestros, sed vestra quærunt? Deo potiùs intendite, qui non vestra, sed quærit animas vestras. Contendat vnaquæque vestrum ita se gerere, vt tandem dicere possit; *Sedeo vt regina, & vidua non sum. Apoc. 18.*

Ad coniugatos, vt mutuos defectus patienter ferant. Caput XVII.

A NOstrum hunc Clypeum etiam coniugatis offerre non auderem, nisi Apostolum audi-

audirem de illis non tam dicentem quàm prædicentem; *Tribulationem carnis habebunt huiusmodi. 1.Cor.6.* Vbi ergo reperitur tribulatio, ibi non erit iniucunda consolatio. Sperabant fortè nubentes saltem ex ipsa carne delectamentum: sed Apostolus asserit in ea reperiri tormentum. Quid igitur ex alijs ad coniugium spectantibus sperandum est, quæ non nisi anxietates, sollicitudines, & labores afferunt? Hoc egregiè adnotat Diuus Hieronymus, *Lib. 1.contra Iouinianum. Si*, inquiens, *nubentibus etiam in carne tribulatio est, in qua sola videbantur habere delicias, quid ergo erit reliquum, propter quod nubunt; cum, & in spiritu, & in anima, in ipsa carne tribulatio sit?* A cantu nuptiæ incipiunt: in luctum desinunt. Paupertas coniuges affligit, zelotypia vexat, rixæ incendunt, curæ premunt, matrimonij pondus obruit, mors denique separat.

Est coniugium veluti nauigium. Qui nauigant multis se exponunt procellis, ventis & tempestatibus, quæ dum accidunt, patienter ferunt: sciunt enim nullum debere mari se committere, qui non nouit maris pericula, & labores tolerare. Nemo matrimonio iungatur, nisi matrimonij labores libenter patiatur. Est vxor socia, & comes huius nauigationis, idcirco cum illa pacificè viuendum, vt prosperè cuncta succedāt: vnde sic hortatur Diuus Chrysostomus, *Hom.26.in epist. 1. ad Cor. Omnia faciamus, vt vxorem vitæ sociam, & huius nauigationis, & nauis summa cum tranquillitate domi contineamus. Hoc pacto cætera omnia tranquilla succedēt, & securè præsentis vitæ pelagus transmittemus.*

Idem Doctor *Loc cit.* non tantum vocat vxorem sociam, sed & portum huius nauigationis: sic enim scribit. *Portus est mulier, & maximum securitatis remedium*. Caueant nauigantes, ne in portu fiant naufragantes. Ita se gerant vxorati, vt coniux sit illis portus refugij, non causa repudij; illam iniuriis, & verberibus non afficiant, ne in ea deficiant: vnde addit ille Doctor, *Ibidem. Si perturbatione, & tumultu impleueris, tibi ipsi longè strues naufragium.*

Meminerint coniugati, quod sunt ligati; *Alligatus ex vxori? noli quærere solutionem. 1. Cor. 7.* ait Apostolus. Si premat ligamen, recurre ad solamen: non quæras solutionem, sed consolationem. Hæc verba Apostoli exponens Diuus Chrysostomus ostendit, quomodo inuicem ligentur vxorati. *Quemadmodum*, inquit, *serui fugitiui singuli separati vincti a suis dominis, rursumque tenui catena inter se constricti vniuersi, quod compedibus catenæ vtrinque affixis, alius alium sequi cogitur, liberam non habent abeundi facultatem: sic coniugum animæ cum propriam sui curam sustinent, tum altera premuntur necessitate à communibus coniugij vinculis imposita, quæ eò grauius vrget omnibus vinculis, & hoc ipso ab vtroque libertatem aufert, quod alteri ne semel quidem principatum defert, sed vtrique distribuit.*

Patienter ferte hoc vinculum, quod vobis afferet subsidium, si nullum inter vos sit dissidium. Audite Plutarchum. *Vt vincula, inquit, ex commissura vires accipiunt: sic ex consensu viri, & mulieris familiæ status.* Vestro consensu ligati

estis, eodem protegamini necesse est. Non sit vna pars alteri impedimento, quæ data est ei pro adiumento? nolite ei detrahere cum qua voluistis contrahere. Hoc vinculum facit vos vnum corpus, iuxta illud, *erunt duo in carne vna. Gen.* 2. Dico itaque cum Diuo Chrysostomo; *Sicut corpus nunquam à seipso dissidet: ita virum, & mulierem non conuenit dissidere.*

Mirentur, & imitentur coniuges boum illam singularem mansuetudinem, & concordiam in iugo ferendo: nulla inter eos lis, nullum iurgium nulla est rixa, nullus morsus. Sicut constringi oportet bonum iugum, non laxari, vt terram proscindere possint; sic coniugum iugum amoris, & pacis vinculo oportet obligari, vt res domestica, totaque familia rectè possit administrari. Non sit vir vxori leo; non enim potest bos cum leone iugum ferre: vnde à Sapiente *Eccl.* 4. monetur maritus, *Noli esse sicut leo in domo tua*, &c. Non sit etiam vxor viro importuna & nequam, nam iuxta eundem Sapientem, *Sicut boum iugum, quod mouetur; sic mulier nequam. Eccl.* 26. Sed simul patienter ferant matrimonij iugum. Dicent aliqui. Durum est hoc iugum. Esto, non diu durabit. Nonne auditis Apostolum coniugatis loquentem? *Tempus breue est*, &c. *1 Cor.* 7. Tandem hoc iugum excutietur, & præmiū patienter illud ferentibus promissum nunquam finietur. Deus igitur qui vos coniunxit, simul illud ferre vobis iniunxit.

B Tanta est enim reuerentia, quæ debetur huic vinculo matrimoniali, vt propter illud debeat vir patienti animo ferre defectus vxoris, &

vxor defectus viri. Ad hoc hortatur Diuus Basilius, *In Exam.* omnes coniugatos, proponens eis exemplum viperæ, & murenæ marinæ: sic enim scribit. *Vipera genus est serpentium omnium exitiosissimum, murænæ marinæ nuptias expetit, & sibilo suam significat præsentiam, eamque è gurgite vasto inuitat ad nuptiales complexus: illa autem obtemperat, & coit cum venenato. Quid hæc mea ratio vult? Quid portendit? Siue asper sit cuiuspiam coniux, siue ferus moribus, perferat illum mulier vxor necesse est, nec vllam prorsus ob causam societatem, vinculumque dissoluere patiatur. Feritne, verberatne estque percussor? At vir tamen est tuus. Temulentusne? At tibi est natura coniunctus. Durusne, morosus, implacidus? At membrum iam tuum est. Audiat & ipse vir accommodatam, seque decentem admonitionem. Vipera virus ob nuptiarum venerationem euomit, tu duritiam animi, tu feritatem, tu crudelitatem ob vnionis reuerentiam non deponis?* Ille vinculo coniugali facit iniuriam, qui suam non deponit malitiam. Derelinquat igitur vtraque pars quod vni molestum, & durum est, & Deo displicet.

Christus Dominus adeò delectatur coniugali concordia, vt licèt dixerit; *Veni separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum, Mat. 10.* nihilominus inter virum, & vxorem nihil voluerit seminare dissidij. Ideo nunquam dixisse legimus; *Veni separare virum aduersus vxorẽ suam, siue vxorem aduersus virum.* Hæc adnotatio est Abbatis Ruperti, *Lib. 5. de oper. Spirit. Sancti,* sic scribentis;

Ne-

Notandum est, quod cum cæteras affinitates dixerit, filium aduersus patrem, & filiam aduersus matrem, & nurum aduersus socrum, non dixerit tamen, virum aduersus vxorem: siue vxorem aduersus virum &c. Vt nullam daret coniugibus causam discordiæ, sed vt inuicem pacificè manerēt, mutuo se diligerent, atque mutuos defectus patienter ferrent.

Qualiter vir se debeat habere erga vxorem, optimè insinuat Sapiens his verbis; *Sit tibi vxor sicut cerua charissima*, &c. *Prou.* 5. Dicunt Naturalistæ ceruum, & ceruam carere felle: vnde olim, teste Plutarcho, in connubiis pronubæ Iunoni sacrificantes, fel eximebant, & abiiciebant: quo significabatur coniuges debere esse sine rixa, & felle impatientiæ. Sit itaque vir vxori sicut ceruus, & vxor viro sicut cerua, deponantque omnem amaritudinem.

Præterea, cerui, teste Plinio, *Lib. 8 cap 32.* quando transnatant, & transfretant maria, vel flumina, gregatim porrecto ordine incedunt, & ope vicaria sustinendo lassos, & debiles, se iuuantes terram petunt. Est hic mundus veluti mare, in quo variæ oboriuntur tempestates, ac multi enascuntur tumultus; vt igitur coniugati securè mare huius mundi transfretare, & ad cœlum tandem valeant euolare, necesse est, ope vicaria proprios defectus, propriamque imbecillitatem supportent, & patiātur, & sint *cum patientia supportantes inuicem*, *Ephe.* 4. illis præcipuè dici potest: *Alter alterius onera portate. Gal.* 6. Alter alterius mores ferat, licèt sibi, suæque conditioni dissimiles, licèt asperos, licèt

petulantes, licèt morosos, & iracundos.

Innuit, & Apostolus, qualiter vir teneatur vxorem diligere, ac illius defectus tolerare, dum ait; *Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus Ecclesiam*, &c. *Eph.5.* Nunquam Christus Ecclesiam sponsam suam odio habuit, licet in ea sint quamplurimi mali, & peruersi filij; imò illos patienter fert, vt resipiscant, & pœnitentiam agant: ita vir nunquam debet vxori esse molestus, licèt in ea sint aliqui defectus, sed illam benigne monere.

C. Vario in Satyra Menippea scribens de officio mariti, sic ait; *vitium vxoris, aut tollendum, aut tolerandum est.* Dico & ego, vitium vxoris, vel ad Deum precibus, & modestis monitionibus tollatur, vel bonis propositis, & Christiana patientia propter Deum feratur: nunquam autem vir irascatur, & sese excruciet ob vxoris defectus Socrates rixosam habebat vxorem, quæ semper iurgia excitabat, vt illo studente, mensam euerteret. Aliquando post diuturna iurgia ira commota, quod ille taceret, aquæ poculum capiti eius illa superfudit. *Non ignorabam*, inquit Socrates, *post tonitrua pluuiam secuturam.* Ad quem Alcibiades domi nobilis: *Quomodo*, inquit, *perfers hanc rixosam vxorem, nec domo eiicis?* Cui Socrates: *Qui ouis vesci vult, glocitantium gallinarum strepitu offendi non debet. Equidem sic domi patientiam disco, vt foris meliùs exercere queam.* Propter oua ferimus importunos gallinarum cantus; & tu propter filios, aut potius propter Dominicum & apostolicũ præceptũ de diligenda & toleranda vxore, ferre non vis, si quid sit in ea imperfectionis.

De

De hoc, ni fallor, Philosopho loquebatur D. Chrysostomus, *Hom.26 in 1.ad Cor.* dum sic scribit. *Fertur quendam externorum Philosophorum, cum haberet malam vxorem, prauam, & temulentam, & interrogaretur qua gratia eius mores tolleraret, respondisse; vt gymnasium & palæstram philosophiæ domi habeam: ero enim cum alijs mansuetior, cum in ea toleranda quotidie erudiar.* Qui igitur rixosam vxorem experitur: aut vxor quæ virum habet morosum, cogitet se habere apud se domesticum patientiæ exercitium, vt discat alia quæuis facilius perferre, & superare.

Iuuat audire eundem Chrysostomum, *Loco cit.* omnes maritos adhortantem. *Si aliquid molesti domi contigerit, si quid vxor peccauerit, consolare, & noli augere mœrorem: licet enim omnia proiicias, nihil molestius continget, quàm non habere beneuolam domi vxorem. Quod si onera inuicem ferenda sunt, multò magis vxoris, si pauper sit, noli exprobare, si stulta, noli ei insultare, sed esto modestior; tua enim vxor est: si ebria, si iracunda, dolendum est, non irascendum, & Deo supplicandum, & ipsa admonenda, & adiuuanda consilio, & omni cura nitendum, vt his affectibus liberetur.*

Consideret vir suam dignitatem, & vxoris ferat imbecillitatem. Vir est caput mulieris. Non decet caput alicui membro molestum esse. Sibi caput consulit, dum membrum sibi vnitum ferre, & fouere discit. *Considera*, inquit idem Doctor, *Ibidem. Debile quidem esse mulieris genus, tu autem vir, propterea princeps factus es, & caput eis, vt subditæ feras imbecillitatem, illustra*

Igitur tuum principatum; quod facies, si subditæ non insultaueris. Demens habetur, & sibi facit iniuriam, qui vxorem afficit iniuria, & contumelia. Vnde idem exclamando. *Quonam pacto,* ait, *non vltima dementia est, eam afficere contumeliam, propter quam parentes Deus dimittendos iubet?* Cur non dimittis iracundiam tum contra vxorem, quæ etiam propter te dimisit patrem suum, & matrem suam, vt tibi adhæreret?

D Singulari memoria dignus est amor, quem, teste Fulgosio, *Lib. 4. cap. 6.* Dominicus Catalusius, qui Lesbi rerum potiebatur, erga vxorem ostendit; quæ cùm in lepram incidisset, vir minimè veritus à contagione se infici posse, aut aspectus horrore auerti, (etenim illuuies magis, quàm viuum corpus videri poterat) neque tetro odore, quem vlcera mittebant, nunqam aut mensa, aut lecto communi eam prohibuit. Coniugalis enim charitas apud eum contagionis timorem, tetrumque conspectum, odoremque in securitatem, ac voluptatem verterat, quod eam iuxta Dei Verbum eandem carnem secum esse arbitraretur. Hoc attulli, vt exemplo iustius discant viri patienter ferre defectus vxorum tam animæ, quàm corporis, propter Deum qui illos coniunxit. Et cogitet vnusquisque vir, quod si mala, aut infirma sit eius vxor, fortè pejorem, aut infirmiorem habuisset, si aliam duxisset.

Ferant etiam, vel auferant vxores defectus maritorum. Nam auctore Plutarcho, sponsæ, quæ statim offensæ moribus virorum eos deserunt, perinde faciunt, ac si quis percussus

ab apibus mel relinquat. Sicut igitur mel non est deserendum propter apis aculeum: ita nec vxori deserendus, nec contemnendus vir propter eius demeritum. Cùm spirat Boreas, ait idem, conatur vi vestem reuellere; at homo magis astringit pallium: quòd si Sol tepido vento demulserit, sponte tunicam abijcit: sic vxor dum conatur conuicijs maritum à luxu reuocare, magis irritat: si placidè roget & ferat, magis efficit.

Recordentur vxores, quòd secundùm Diuum Ambrosium, *Epist. 82. ad Versell. mulier non est digna coniugio, quæ est digna iurgio*. Nam iurgium & coniugium non bene conueniunt. Discant ab ipsis columbis quomodo se gerere debeant erga maritos. *Columba*, inquit Plinius, *Lib. 10. cap. 34 coniugij fidem, communemque seruant domum, imperiosos mares, subinde etiam iniquos ferunt*. Quod illæ faciunt sola dictante natura, vos præstare debetis ipso præcipiente auctore naturæ.

E Multæ fuerunt olim mulieres, quæ vos docent, quo amore & reuerentia maritos vestros afficere, & qua patientia eorum defectus, duramque illorum conuersationem perferre debeatis. Refert Plutarchus vxorem Phocionis adeò maritum dilexisse, vt illum suas opes, mundum suum, & thesaurum vocare non vereretur. Illustris fuit vxor Tigranis Regis Armeniæ, quæ, vt testis est Xenophon, cùm ex Aula Cyri Regis Persarum ad maritum reuertisset, ab eo interrogata, quid de Cyro, & Cyri pulchritudine

sen-

ſentiret, reſpondit: Abs te, inquit, ò marite, Deum teſtor, nuſquam oculos deflexi; itaque qualis ſit forma Cyri prorſus ignoro. Laudatur Penelope, quòd tanto amore Vlyſſem maritum proſecuta fuerit, vt eo abſente per viginti annos caſtitatem ſeruauerit impollutam, nulliſque procorum blandimentis ſuccubuerit: vnde Poeta, *Prop. lib. 2.*

Felix Admeti coniux, & lectus Vlyſſis.

Dicetis fortè, Huiuſmodi mariti ob eorũ manſuetos mores, digni erant qui ab vxoribus diligerentur, & honore afficerentur: at nos viros habemus rixoſos, ſtultos, vino deditos, qui nobis ita aduerſantur, vt quidquid agimus, illis diſpliceat. Veniat precor vobis in mentem prudens illa Abigail vxor Nabal, qui, teſte Scriptura, *1. Reg. 15.* *iniquus & ſtultus erat*; illum tamen ipſa adeò coluit, vt Dauidem in ipſum iratum & ſæuientẽ ſua prudentia ei obuiam facta placauerit, quod cùm feciſſet venit ad maritum, & inuenit eum temulentum; ait enim ſacer textus, *erat Nabal ebrius nimis*. Videre igitur quã patientia tolerauit Abigail maritum iniquum, ſtultum & ebrium. Si quæ ſimilem maritum habeat, patienter ferat, vt ſua patientia fatigetur mariti improbitas, & æterna acquiratur felicitas.

Ad pupillos, & orphanos, quibus nulla eſt à parentibus derelicta hæreditas. Caput XVIII.

A GAude & lætare orphane, quia Deum habes adiutorem; ſi mihi non credes, Pſalmi-

mistæ saltem sic Deum alloquenti credito: *Orphano tu eris adiutor.* *Psal. 9.* Cur doles tantum habens adiutorem? Parentibus orbaris, sed non Deo, cui eris in filium, si tibi sit in Patrem. Iacta ergo in illo cogitatum tuum, affectum tuum: tunc enim adsunt diuina subsidia, cùm desunt humana præsidia. Cares paterno præsidio, sed non diuino auxilio. Dices; Nullum ampliùs habeo patrem; in terris, concedo, in cęlis, nego, vbi Patrē habes immortalem, qui tui specialiter curam gerit, & cui meritò dicere potes; *Pater noster qui es in cælis.* Nescis quid à Christo dictum sit; *Patrem nolite vocare vobis super terram? Matt. 23.* Et quid possunt patres temporales sine Patre illo æterno, à quo bona cuncta procedunt? Pater ille mori non potest; deserere non vult, nisi deseratur: illius iussis obtempera, mandata eius obserua. Audi Diuū Gregor. Nyss. *lib. de oratione. Meminisse debemus, quia quando Patrem Deum dicimus, quasi filij Dei agere debemus: vt quomodo nos nobis placemus de Deo Patre, sic sibi placeat ille de nobis.*

B Cæterùm te præcesserunt parentes tui in vita: te quoque postulante natura præcesserunt in morte. Non est mirum, cùm dicat D. August. *in Psal. 26. Mortales parentes genuerunt, filij successerunt, mortales mortalibus, & ad hoc nati sunt, qui succederent, vt qui genuerunt, decederent. Non decedit qui me creauit; ego ab illo non recedam.* Ne Deus recedat à te, noli ab eo recedere, & cum fiducia dic; *Adiutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me, Deus salutaris meus. Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me, Dominus*

nus

nus autẽ assumpsit me, Ps. 26. Ac si diceret, secundũ Genebrardum, Dominus collegit me, in tutelam suam me recepit, & veluti expositum me de platea sustulit, vt me aleret. Quia derelictus es à patre, & matre, assumptus es à Domino. Assumpsit ergo te, non dimisit te. Idem Diuus Augustinus, *in Psalm.* 26. videtur assignare rationem, cur liberi à parentibus interdum relinquantur, cùm Deum sic alloquitur. *Pater meus, & mater mea dereliquerunt me, & non habent iam quod mihi pręstent: quia & quando mihi pręstare videbantur, tu praestabas, & illis imputabam.* Quasi diceret: ne parentibus tribuerem & imputarem quod ab eis recipiebam, Deus me illis priuauit, vt deinceps nulli, nisi Deo meo tribuerem, quod reciperem; illi soli ero debitor.

Nulla, dicis, relicta est mihi à parentibus hæreditas, nullaque portio. Noli propterea diffidere: etenim hæreditas tua præclara est tibi, *Psalm.* 15. Sit portio tua in terra viuentium, & non in terra morientium, *Psalm.* 14. Habes amplam in cœlo hæreditatem, quæ tantò tibi securior est, quantò minùs de terrena sollicitus es. At, inquis, nihil penitus mihi derelictum est. Adhuc habes vnde Deũ laudes, illique immortales gratias agas, cùm tantò magis relinquaris Deo, quantò minùs tibi derelicta sunt. Audi Dauidem: *Tibi derelictus est pauper. Psalm. 9.* Si nihil habeas, nihil perdere poteris, nihilque restituere teneberis. Si tibi aliqua parentes tui reliquissent, fortassis fuissent male parta, & sic restitutioni obnoxia. Melius est igitur non habere, quod non possumus licitè possi-

ſidere. Eſto quòd bene parta fuiſſent: fortè tu malè vſus fuiſſes, & ſic ad tartara deſcendiſſes. Hoc non latet Patrem tuum qui eſt in cælis, qui tibi hæc denegauit in terris.

C Subiungis; nec habeo quidem quo victitem, timeo ne fame peream. Crede mihi, *ſpera in Domino, & fac bonitatem*, id eſt, bonum operare: nam qui dat eſcam omni carni, illam tibi non denegabit. Non deſerit Deus animalia parentum ope deſtituta, ſuo irrationabili modo illum inuocantia, ſed nutrit ea: & te illum rationabiliter, & vt decet inuocantem derelinquet? *Quis*, inquit Iob, *cap. 38. præparat coruo eſcam ſuam*? Nonne Deus? Ipſe eſt, *qui dat iumentis eſcam ipſorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Pſalm.* 146. D. Iſidorus, multique alij grauiſſimi authores aſſerunt, pullos coruorum à parentibus deſtitui, quoniam dum naſcuntur, candidi ſunt, ſiue quia deplumes, ſiue quia plumas habent albicantes: clamantibus autem præ fame, Deus immittit muſcas, quæ eos, ſeſe in fauces inſinuando, alant. Sunt qui dicunt, eos paſci aura quadam roſcida: alij verò vermiculis per auram in os eorum immiſſis. O miram Dei prouidentiam, ſeſe etiam in voraciſſimas & carniuoras aues extendẽtem! Crede mihi, *ſpera in eo, & ipſe faciet. Pſal.* 36. Quid faciet? Quod tibi à parentibus faciendum erat. *Faciet*, vt induaris. *Faciet*, vt nutriaris. *Faciet*, vt ne pereas. *Faciet*, vt loco parentum nutritios, benefactores, Mæcenates habeas, qui tibi de neceſſarijs prouideant. *Faciet*, vt Iudicibus, atque magnatibus commenderis. Vide quid

apud

apud Oseam *cap. 14.* dicat; *Eius, qui apud te est, misereberis pupilli.* Et in Ecclesiastico: *In iudicando esto pupillis misericors. Eccli. 34.* Item; *Ne despicias preces pupilli.* Qui te alijs commendat, non habebit te commendatum? Qui vult, vt tibi misericordia impendatur, illam tibi denegabit? Qui iubet preces tuas suscipi, illas non exaudiet?

Vtinam, ò pupilli & orphani, dicere possitis cum Diuo Augustino, *In Psalm. 26. Cognouimus alium Patrem Deum: cognouimus aliam matrem Hierusalem cælestem quæ est Ecclesia, cuius portio peregrinatur in terra. Relinquat nos pater noster, & mater nostra, Dominus nos suscipiat consolandos tẽporalibus, beatificandos æternis.*

Pergite, & cum eodem, *in Sol.* sic Deum rogate. *Aperi aures tuas clamoribus lacrymarum pupillorum tuorum, qui clamant ad te: Pater noster, da nobis hodie panem nostrum quotidianum, in cuius fortitudine ambulemus die ac nocte, vsquequò perueniamus ad montem sanctum tuum.*

Voluit Christus Apostolos vocari pupillos, forsitan, vt inde maiorem haberet occasionem diligendi eos. Illis enim aliquando dixit, *Patrem nolite vobis vocare in terris. Matth. 23.* Ac si diceret; ero ipse vobis Pater, à me expectate hæreditatem.

Ad

Adamantes, siue ad eos, qui cupidineo amore ducuntur, & qui dolent, quòd simili amore non redamentur. Caput XIX.

A CONsolationem fortè, sicut & curationē respuent amantes, nā, teste Poeta, *Prop. lib. 2.*

Omnes humanos sanat medicina dolores,
Solus amor morbi non amat artificem.

Verumtamen, quàm ineptissimè agant, dum se excruciant, quòd ab amasijs deserantur, aut non redamentur, ostendere conabor.

Dic igitur, amice, cur doles priuari tuæ amasiæ amore, pro quo conseruando multa tibi erant præstanda, quæ omnino vitæ, famæ, honori, & conscientiæ tuæ aduersabantur? Quot enim sumptus tibi erant faciendi? quot tempora insumenda? quot litteræ scribendæ? quantæ animi occupationes adhibendæ? & de his omnibus quid tibi superer at, nisi iactura tum bonorum, tum temporis, lassitudo mentis & corporis, vermis conscientiam corrodens, ratio reddenda, & à diuino amore disiunctio? Nam, teste Gregorio, *in hom. tanto quisque à superno amore disiungitur, quantò carnali delectatur.*

Optimè itaque illa sibi consuluit, quæ te carnaliter amare desijt: ac tibi etiam bene consuleres, si ab impuro illo amore recederes, & de illo deperdito non curares. Ambo enim nihil nisi carnem diligebatis; quid autem sit caro non attendebatis. *Quid caro*, ait idem Gregorius, *Ibidem. nisi vermis est? Et quisquis carnalibus desiderijs anhelat,*

quid

quid aliud, quàm vermem amat? Caro igitur cùm concupiſcitur, penſetur quid ſit exanimis, & intelligitur quid amatur. Nihil quippe ſic ad edomandum deſideriorum carnalium appetitum valet, quàm vt vnuſquiſque hoc, quod viuum diligit, quale ſit mortuum penſet. Crede mihi, claudentur tandem oculi, quibus facilè capiebaris: palleſcent ora, quæ illicitè oſculabaris: rugabit facies, quam libenter intuebaris: computreſcet corpus, quod tam ardenter adamaſti: & priuaberis creatura, ob quam nimiùm adamatam fortè tuo etiam priuaberis creatore. Hoc erit lucrum, hoc præmium, hæc merces tui immoderati & impudici amoris; exclamat igitur Cicero. *Lib.* 4. *Rhet.* (Perditiſſima ratio eſt, diligere formam; negligere famam.) At mirum eſt, quòd *Ouidius lib.* 4. *eleg.* 1.

Sentit amans ſua damna, ferens. tamen hæret in illis,
Materiam culpæ proſequiturque ſuæ.

B Quæ modò te deſeruit, tandem aliquando deſeruiſſet, cùm nihil ſit muliere leuius, iuxta illud,

Quid leuius fumo? flamen: quid flamine? ventus:
Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

Vis ſcire, quid diligas, quando mulierem diligis? Certè amarum quid: imò quod amarius eſt amaro amas. Illud autem valde amarum eſt, cuius ſola amara eſt memoria, & hoc eſt mors, de qua ſic Sapiens, *Eccl.* 41. *O mors quàm amara eſt memoria tua!* Morte verò amarior eſt mulier. Audi Salomonem; *Inueni mulierem amariorem morte. Eccl.* 7. Pudeat te, rem tam amaram amare, aut

vel-

velle ab amara amari: tibi potius dulce sit amaro priuari, ne æterna amaritudine crucieris, ac de te dicatur; *Occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine. Iob. 3.* Tot enim sunt mala, quæ sequuntur amãtes, vt Poeta Ethnicus sic scribere cogatur. *Ouidius lib. 2. de remed. amor.*

Littore quot conchæ tot sunt in amore dolores,
Quæ patimur, multo spicula felle madent.

Quando mulier turpiter te amare desinit, mors te deserit, & doles? Mortem omnes naturaliter perhorrescunt, & fugiunt, & tu illam diligis, & insequeris, quando vis mulierem te amore prosequi.

Præterea Aflorisæus loquens de muliere, vocat illam, *dæmonem in domo, bubonem in fenestra, picam in porta, capram in horto, fœtorem in lecto.* Diuus Chrysostomus, *In Serm. de decol. Sancti Ioann. Bapt.* vocat mulierem, *malum summum, & acutissimum diaboli telum.* Ideo enarrans mala quæ per mulierem in mundo acciderunt, sic in illam inuehitur. *Per te*, inquit, *bella fiunt: per te sapientes se perdunt; per te sancti occisi sunt; per te ciuitates combustæ sunt; per te vita perdita est; per te mors inuenta est: per te diuites pauperes; per te pulchri turpes; per te casti luxuriosi: per te humiles superbi; per te pœnitentes inobedientes, & Deo odibiles fiunt. Hæc est mulier antiqua malitia, quæ Adam eiecit de paradisi delicijs. Hæc humanum genus mersit in infernum: hæc vitam abstulit mundo: hoc malum homines ducit ad mortem.* Ita ille. Quid tibi igitur cum illa, ex qua tot oriuntur mala? Cur afflictaris, quod ab ea relin-

quaris, quam tu deferere tenebaris?

C Vince tu, non vincat mulier; vincet autem, si prior deserat te, quam tu illam. Vtinam prior Dalilam deseruisset Samson? non enim illum circumuentum illecebris, raso etiam capite deformatum, alienigenis tradidisset. Hunc meritò ridet Ambrosius. *Samson validus & fortis Leonem suffocauit, sed amorem suum suffocare non potuit: vincula soluit hostium, sed suarum non soluit nexus cupiditatum: messes incendit alienas, sed vnius ipse mulieris accensus igniculo messem suæ virtutis amisit.* Fac vt alieno damno cautus afficiaris. Narrat Aelianus, *Lib. 12 var. Hist.* de Dioxippo, Olimpiis victore, quod cum pugilum more Athenas eques introiret magno populi concursu, & alij rerum aliarum quæ in eo essent apparatu, pulchritudine caperentur, ipse medio triumpho coniectis oculis in mulierem quandam formosissimam, ab eius aspectu non potuit abduci: quin etiam vultum sæpe mutabat, vt facilè appareret eum telis cupidineis saucium, iam non sui fuisse compotem: quamobrem Diogenes Synopensis ad populum. En, inquit, magnum vestrum pugilem, vt à puella configitur! quasi dixisset; turpe esse, qui viros vicisset, à muliercula superari. Fortè mulier illa illum quidem respiciebat, sed illum non amabat: turpissimum erat huic pugili capi ab ea, quæ capi nolebat, & non amantem adamasse. Quæ te dementia cepit, vt illam velis turpiter amare, ab eaque amari, quæ non curat, nec curare debet, vt eam sic diligas? Et si diligeret, nihil nisi querelas audires, continuisque agitareris per-

perturbationibus, importunè se haberet, semperque iuxtà amantium morem conquereretur, quod scilicet vt cupit non amaretur; quod illi nihil daretur; quod non visitaretur; quod de illa nõ cogitaretur: quod ei alia præferretur: quod contemneretur; atque ita inquietè viueres.

D Si quid præcipuè in muliere te allicit, pulchritudo est, quam te perdidisse doles, verùm si attendas, quid sit pulchritudo, reuera te doluisse dolebis. Nam in primis *vana est pulchritudo, Prou. 31.* Et iuxta Socratem, pulchritudo est modici temporis tyrannis. Secundum Theophrastum, tacita deceptio. Secundum Theocritum, eburneum detrimentum. Secundum Balduinum, est velamentum tupitudinis. Secundum Poetam, est fragile bonum, quod breui spati temporis consumitur.

Forma bonũ fragile est, quãtumque accedit ad annos
Fit minor, & spatio carpitur ipsa suo.

Quid igitur curas de re tam vana, & fragili, de tyrannide, de deceptione, & detrimento, vel de afferente detrimentum? Nam teste Sapiente, *Eccl. 9. propter speciem mulieris multi perierunt*. Noli diligere, nec diligi ab eo, quod tibi potest esse causa perditionis, & æternæ miseriæ.

Propterea illud est duntaxat pulcrum adamandum, quo reuera pulchrum est; quid autem illud sit indicat Plato, *In Cratyl. Ipsum pulchrum dicimus, quod semper tale, quale est perseuerat*. Non enim illa pulchra sunt, quę fluxa sunt, & quæ senio, vel infirmitate marcescunt. Deus est præcipuè diligendus, & vt ab eo diligamur,

totis viribus laborandum, cum in eo sit omnis, perfectaque pulchritudo. Pœnituit aliquando Augustinum, quod illam nimis serò adamauerit. *Quam serò te amaui pulchritudo tam antiqua?* Ideo rogat vt omnis amor cupidineus recedat à se, sed diuino tantum ducatur, & inflammetur amore. *O amor*, inquit, *In solil. qui semper ardes, & nunquam extingueris; charitas Deus meus, accende me totum igne tuo, amore tui, desiderio tui, vt totus flamma tua charitatis vaporatus diligam te Dominum meum dulcissimum, & pulcherrimum ex toto corde meo: nullus in me adulterinis amoribus pateat locus.*

Amor noster ad Deum tendat, tanquam ad suum centrum. Quid diceres, si vel minima tela aranearum magnus aliquis lapis detineretur ne in centrum caderet? Quanam admiratione rapiuntur cælicolæ, dum animaduertunt amorem tuum detineri ab aliqua muliercula, vel alia creatura, quæ respectu Dei leuior est tenuissima tela, quæ leuissimo flatu disrumpitur? Diligis creaturam, quæ modò pulchra est, modò deformis; modò diues est, modo pauper; nunc adolescit, postea senescet: modò diligit, modò odit. Cur Deum potius non diligis, qui semper idem est, semper pulcher, semper diues, & qui nunquam ab amante se recedit? Ille est, cuius amor, vt notat Bernardus, *Lib. de diligendo Deum. dulciter capit, gloriosè laqueat, suauiter premit, delectanter onerat.* Contrà verò obscœnus amor turpiter capit, ignominiosè laqueat, crudeliter premit, laboriosè onerat.

E Si ergo vis redamari, Deum ama: ait enim; *Ego*

Ego diligentes me diligo, Prou. 8. Non fictè, sed verè amat: non deserit, nisi deseratur: & si ardentissimis illis amoribus delecteris, iisdem ferè te prosequetur. Audi Chrysostomum, *Super illud, Sic Deus dilexit mundum. Nemo amatorum carnalium ita exardescere potest in amorem dilecta sua, quemadmodum Deus effunditur in amore animarũ nostrarum.* Quid quæris amplius? Cur turbaris, quod ab amasia tua non diligaris? Imò sine, vt illa conqueratur, quod à te non diligatur, atque ita turpis ille amor ab vtroque deseratur. *Felix ille* inquit Hieronymus, *Epist. ad Demet. in cuius corde præter amorem Christi, nullus alius versatur amor, nec ad recordationem hominis aliquando suspirat, nec videre desiderat, quod cum viderit, noluit dimittere.*

Crede mihi, expelle à te omnem carnalem amorem, vt diuino implearis; ad hoc te hortatur Augustinus, *Tract. 2. in Epist. Ioan. Exclude malum amorem, vt implearis amore Dei: vas es, sed adhuc plenus es, funde quod habes, vt accipias quod non habes.* Nihil enim pestilentius impuro amore dari potest; idcirco à nobis quam citissimè rescindendus est, & gaudere debemus, si ab aliis erga nos rescindatur. Rescindenda sunt etiam illa quæ huiusmodi amorem nutriunt, & fouent, vel accendunt. Nam, *Ouid. lib. 1. de remed. amor.*

Vt penè extinctum cinerem si sulphure tangas,
Viuet, & ex minimo maximus ignis erit:
Sic nisi vitaris quidquid reuocabit amorem,
Flamma retardescet, quæ modo nulla fuit.

Vt Autem penitus extinguatur, necesse est, vt

amasiam fugias, vel ipsa te, in hoc enim certamine fuga valde ad vincendum necessaria est. *Claud. in Epist. ad Olybr.*

—— Spatio debilitatur amor.

Et alius sic consulit. *Ouid. 10. Met.*

Ire libet procul hinc, patriaq; relinquere fines.

Quia secundũ eundẽ Poetam, *lib. 1. de remed. amor.*

Manat amor tectus, si non ab amante recedas.
I procul, & longas carpere perge vias.

Porrò, reuoca in mentem tempus illud in quo à repudiante non amabaris, nec forte agnoscebaris: tunc, inquã, non dolebas illius amore priuari, cur modo doles? Præsuppone eam te nunquam adamasse: & vtinam non amasset: quid enim ex huiusmodi amore lucratus es? quid in posterum lucrateris? Erit igitur tibi non minima consolatio, huiusmodi consideratio, nam secundum Gregorium, *Lib. 1. Mor. c. 1 . magna consolatio est in alicuius rei amissione illa tempora ad mentem reducere quibus nos contingit rem quam perdidimus non habuisse.* Quo cares, alias caruisti, & non doluisti, si modò careas, non doleas.

Sedatur etiam vesanus amor labore, & exercitatione: nam diffinitio amoris secundum Chrysostomum, *Super Mat.* hæc est; *Animæ vacantis passio.* Vnde Poeta, *Ouid. lib. 1. de remed. amor.*

—— Finem qui quæris amoris,
Cedit amor rebus; res age, tutus eris.

Apposité Diuus Hieronymus, *In cap. 10. Eccl.* otiũ appellauit *rubiginem sapientiæ, & ingenij.* Sicut enim tempore pacis arma bellica splendore suo destituuntur, & rubigine obducuntur, sic animus

mus noster absque exercitatione torpescit,& amorem cupidineum veluti rubiginem contrahit. Et sicut illa arma fœdantur rubigine, ita animus vesano amore. Tunc Dauid, Salomon, & Samson mulieres carnaliter adamarunt, quando otiari cœperunt. Nam, vt aduertit Augustinus, *Serm. 16. ad frat. in erem. Quandiu Dauid exercitauit se in militia, non insultauit ei luxuria, sed postquam in domo otiosus remansit, laborauit adulterio. Samson dum cum Philistæis pugnauit, non potuit capi ab hostibus, sed postquam dormiuit in sinu fæminæ, & otiosè cum ea remansit; mox capitur. Salomon dum occupatus esset in ædificatione templi, non sensit luxuriam; sed mox recedens ab opere persensit insultum luxuriæ*. Crede mihi; *Ouid.*

Otia si tollas, periere Cupidinis arcus.

Delenda quoque sunt illa quæ nos amasiarum reddunt memores, vti sunt imagines, epistolæ, munuscula, & similia, iuxta optimum Poetæ consilium. *Ouid lib. 2. de remed. amor.*

Si potes & ceras remoue; quid imagine muta
Carperis? hoc periyt Laodameia modo.
Scripta caue relegas blandæ seruata puellæ:
Constantes animos scripta relecta mouent.
Omnia pone feros, quamuis inuitus, in ignes,
Et dic, ardoris sit rogus iste mei.

Vtinam nos Christiani ad propulsandum omnem impurum amorem iisdem remedijs, quæ ipsi Ethnici præscripserunt, vteremur; nouerant illi, quanta ex eo oriantur incommoda.

G Insuper, illum à te longè amouebis, si cogites sæpissimè leui de causa deperdi, atque interdum

in odium commutari. Tantus fuit olim Amnonis amor in Thamar sororem suam, vt, teste Scriptura, *ægrotaret propter amorem eius*, *2. Reg 13.* Sed vide huius impudici amoris exitum. *Exosam eam habuit odio magno nimis, ita vt maius esset odium, quo oderat eam, amore quo antè eam dilexerat.* Quia forsan morsus & vermis malæ conscientiæ sæuior ei fuit, quam præcedens voluptas delectauerat. Certum enim est, quod in illo amore. *Ouid. de arte aman.*

Quod iuuat exiguum est: plus est quod lædit amantes.

Proponant animo multa ferenda suo.

Inducit Plautus *In Must.* aliquam amasiam alteri colloquentem, atque suadentem vt suum deserat amasium, illam tandem sine dubio, vel ob ætatem, vel satietatem relicturum. Sic enim loquitur. *Stulta es tu planè, quæ illum tibi æternum putas fore amicum, & beneuolentem. Moneo ego, te deseret ille ætate, & satietate. Nihilo ego minus, quàm nunc tu, amata sum, atque vni modo gessi morem, qui reliquit, deseruitque me: tibi idem futurum credo.* Sciant igitur mulieres nullo modo à suis amasijs diligi, sed dumtaxat illarum iuuentam, vel pulchritudinem, qua finita, aut accedente alia vel minima causa, finietur & amor. In primo parente Adamo videre licet, quam facilè deperditur amor viri in mulierem: nam qui Euam priùs adamauerat, & cuius amore peccauerat, postea timore perterritus, illicò amore illo in odium mutato, accusare cœpit vxorem, & in eam reiicere culpam; *Mulier*, inquit, *quam dedisti*

mihi

mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi. Gen. 3. Quæ verba attentè considerans Diuus Bernardus, *Serm. 1. in Fest. omn. Sanct.* sic exclamat. *Adam transferendo culpam à se in vxorem, pœnam quoque meritam voluit in eam solam traducere. O peruersitas! pœnam pro ea suscipere refugis, & culpam admittere non recusasti.* Hoc non fecisset, si verè illam dilexisset. Attendant itaque mulieres omnes viros filios esse Adæ, nec degeneres: atque ideo illorum non fidant amicitiæ, ne Deum exprobrantem audiant; *Contempserunt te amatores tui, Ier. 4.* Non tantum dereliquerunt, sed contempserunt; vide amorē illorum mutatum fuisse in contemptum. Contemnant igitur mulieres omnium virorū insanum amorem, ne à Deo, & ab hominibus contemnantur.

H Videant etiam viri amasiarum amorem non solùm facilè perire & extingui; sed & in odium sæpissimè verti. Patet in vxore Putipharis, quæ ardenter adamauerat Ioseph eo quòd esset *pulchra facie, & decorus aspectu. Genes. 39.* Sed quia noluit ille acquiescere operi nefario, & ei ipsum solicitanti ad stuprum, consentire, accusauit eum mulier impudica apud virum suum, dicens: *Ingressus est ad me seruus Hebræus, quem adduxisti, vt illuderet mihi.* Quid tibi videtur? Hæc mulier subitò odit, quem priùs deperibat, & ob solam repulsam volebat illum videre mortuum, quem tam ardenter aspexerat viuum, & dormire cum mortuis, quia secum dormire recusauit. *O impudica mulier!* ait Diuus Prosper, *amat & persequitur, concupiscit & sæuit, & quia ad stuprum non*

con-

consentit, trucidandum eum statuit, quæritque perire quem diligit.

Solent amantes vt plurimùm ad impossibilia, vel ardua, & ad illicita inuitare. Nam, *Ouid. Epi. Phæd. ad Hip.*

— *Quid deceat non videt vllus amans.*

Quòd si postulatum indecens, aut impossibile dicas, non obaudiunt, nec accipiunt, quia, *Idem eleg. 16.*

Turpis amor surdis auribus esse solet.

De huiusmodi amore nobis etiam liceat illud Ambrosianum, *Serm. de Assumpt.* dicere. *Amor non accipit de impossibilitate solatium, nec ex difficultate remedium, nec consilio temperatur, nec pudore frenatur, nec rationi subijcitur.* Felix igitur qui nullo est cupidineo amore irretitus; tranquillam enim vitam, atque beatam ducet. Nam, teste Plauto, *miser est qui amat.* Non solicitabit, nec solicitabitur; non tentabit, nec tentabitur: non perdet, nec perdetur. Gaudeant viri, gaudeant & mulieres, si illius amoris sint expertes: dicat denique omnis amans illud Tibulli. *Lib. 2. eleg. vlt.*

Acer amor fractas vtinam tua tela sagittas,
Scilicet extinctas aspiciamque faces.
Tu miserum torques, tu me mihi dira precari
Cogis, & insana mente nefanda loqui.

Ad senio confectos. Caput XX.

A NOlo senes prudentiam docere: non enim *super senes intellexi, Psalm.* 118. sed eis patientiā persuadere, cùm optet Paulus: *Ad Tit. 2.*

vt *senes sani sint in patientia*, tanquam valde eis necessaria, ob innumera incommoda quæ senectã comitantur, quorum nonnulla à Beato Hieronymo, *Epist. ad Furiam.* enumerantur. Caput, inquit, incanescit, decidunt tanquam ab arbore capilli, dentes cadunt, balbutit lingua fluunt saliuæ, tremunt genua, & frons e ob seniũ rugis arata, instar boũ à mento, *& ad Nepo.* palearia pendent, caligant oculi, accedunt dolores podagræ & chiragræ, ac magna pars vitæ videtur esse truncata, & multis membris præmortua, premit pituita & tussis molestissima. Tantis denique afficiuntur senes infirmitatibus, vt ipsa senectus morbus sit, & huiusmodi, vt sola morte curari possit. Vnde meritò Aristoteles, *Lib. 5. de gen. animal. cap 4.* ait, morbum esse aduentitiã senectutem, senectutem verò morbum naturalem. Audiatur Poeta. *Iuuen. Satyr. 10.*

Sed quàm continuis, & quantis longa senectus
Plena malis ——

Senio confecti non tam viuunt, quàm lentè moriuntur. Alexis Poeta cuidam videnti ipsum iam senio fessum ægrè, lenteque incedere, ac roganti quid ageret: Paulatim, *Eras. lib. 9. Apoph.* inquit, morior: significans senes non viuere, sed lentè mori. Milo Crotoniates, *Idem*, athleta iam senex, cùm vidisset alios athletas in curriculo sese exercentes, fertur inspexisse lacertos suos, lacrymansque dixisse: At hi iam mortui sunt. Diogenes interrogatus, quid esset senectus? respondit: vita brumalis, tempestatibus obnoxia. Dauid annos natus septuaginta, senectute frigescente non

po-

poterat calefieri. Huic adde Patriarcham Isaac; *Genes.* 27. cuius præ senectute caligauerant oculi, adeò, vt filios sola voce, ac contactu discernere valeret. Quod & Iacob, & Heli contigisse scribitur. 1. *Reg.* 3. Asa quoque Rex Iuda temporis senectutis suæ doluit: pedes. 3. *Reg.* 15. Exclamet igitur Euripides, *in Bacch.*

Heu, quam multas habet senectus ægritudines!
Aetas enim longa plurimas affert calamitates.

B Secundùm aliquos, senex dicitur quasi seminex, hoc est, semimortuus, quòd acta maiore ætatis suæ parte iam morti propinquior sit. Nam nex mortem significat, teste Sisenna, qui ait: *Quoniam neque mea nex, neque intercessio posse videtur illorum dementem reprimere audaciam.* Vnde Latini decrepitos vocitabant *capulares senes*, id est, morti propinquos, vt mox capulo, seu feretro sint efferendi. Ob incommoda senectuti annexa dicebat Menander:

Time senectutem, non enim venit sola.
Difficile senectus est hominibus onus.

Hinc Cicero, *De Senect.* plerisque senectutem sic odiosam scribit, vt onus se Aetna grauius dicant sustinere. Et Gregorius Nazianzenus, *In Mor.* appellat *tristissimos senectutis dolores, onusque Siculis scopulis grauius.*

Senectutis incommoda breuiter etiam perstringit Innocentius Papa, *Lib. de miseria humana*, cùm ait. In senectute cor affligitur, & caput concutitur: languescit spiritus, & fœtet halitus: facies rugatur, & statura curuatur: caligant oculi, & vacillant articuli: nares effluunt, & crines defluunt:

fluunt: tremit tactus, & deperit actus: dentes putrescunt, & aures surdescunt. Vnde Augustinus: *Lib. de catechizandis rud. Cùm sibi homines optant senectutem, quid aliud optant, nisi longam infirmitatem?* Idem sentiebat, qui dicebat: *Terent. com. vlt. Senectus ipsa morbus est*. Antiphanes vocare solebat senectutem officinam omnium malorum. Ideo dicebat: *O senecta, quàm cunctis hominibus es optata, beata: deinde cùm accesseris, molesta & grauis: nec vllus benedicit tibi: sed contra quisque maledicit*. Est senectus fere omnibus hominibus exosa; vnde de sene Mimnermus, de quo Gyraldus: *Oderunt illum pueri, contemnunt mulieres; adeò miseram Deus senectam fecit*.

C Videns Dauid senectutem tantis affici incommodis, & ab omnibus despici, & destitui, ad Dominum tanquam ad commune auxilium confugiens orauit, & dixit. *Ne proijcias me in tempore senectutis, cùm defecerit virtus mea, ne derelinquas me, Psalm. 70.* Et paulò inferiùs: *Et vsque ad senectam & senium, Deus, ne derelinquas me*. Ducunt nonnulli Dauidem voluisse etiam alludere ad barbariem quarundam nationum, non tantùm inciuiliter, sed & crudeliter se gerentium erga senes: veluti Derbicum in Persis, qui, vt scribit Aelianus, *Lib. 2. cap. 1.* viros longiùs ætate progressos more hostiarum immolabant ad aras, & mulieres senescentes præfocabant. Hyperboreorum quoque in Scythia, qui, teste Mela, *Lib. 3. cap. 5.* longæuos post epulas sertis redimitos ex rupe abrupta in mare præcipitabant. Simili crudelitate vtebantur Tybareni circa senes,

vt

vt tradit Eusebius. *Lib. 1. de præp. Euag. cap. 3.* Indi & Messageræ senio confectos cædebant in frusta, & carnibus vescebantur. Sardi fustibus cædebant, & vnà cum illis interemptorem sepeliebant. Incolæ insulæ Co ad Hellespontum, supra sexaginta annos natos, *Herod. lib. 1. cap. 15.* aconito vitam finire cogebant, vt author est Strabo. Est autem aconitum herba venenosa, qua ad accelerandam mortem senes vti cogebantur, ne aliorum annonam absumerent. Caspi, teste eodem, *Ibidem*, parentes septuagenarios domi claudebant, aut in inculta desertaque loca exponebant, fame, siti, inopia conficiendos. O nimiam barbariem!

Aliter se gerebant nonnullæ aliæ nationes, quę maximo honore senes afficiebant. Lacon quidam profectus Lacædemonem, cùm vidisset honorem, quem iuniores præstabant senioribus, dixit: In sola Sparta expedit senescere. De quibusdam alijs gentibus sic scribit Iuuenalis, *Satyr. 13.*

Improbitas illo fuit admirabilis æuo,
Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,
Si iuuenis vetulo non assurrexerat. ————

Gaudeant nostri senes, quòd apud fideles nati sint, quibus præcipitur eos honore, cura, & præsidio afficere. *Coram cano capite*, ait Dominus, *consurge, & honora personam senis. Leuit. 19.* Item. *Ne spernas hominem in senectute sua: etenim ex nobis senescunt.* Olim Deus conquerebatur, quòd aliqui senibus non impenderent obsequium: *Facies Sacerdotum non erubuerunt,*

ne-

neque senum miserti sunt. Thren. 4.

Porrò non omnia in senili ætate sunt incommoda, ideo non est ægrè ferenda: habet enim illa ætas sua commoda, suaque oblectamenta. *O fili*, inquit Euripides, *non omnia mala senectuti adsunt*. Et alius: *Anaxandrid. Non est, senectus, vt existimas, pater, onus maximum*. Non prætereundum, quod, teste Phauorino, Platoni, & Pythagoræ videbatur, senectutem non tam esse iuxta finem vitæ, quàm iuxta principium bene beateque viuendi. Dicebat Crates ex Antiphane. *Exprobrasti mihi senectutem ceu magnum malum, quam qui non assecutus fuerit morte mulctatur, quam omnes desideramus. At si quando venerit, ægrè ferimus: adeò ingrati natura sumus*. Non est illud ægrè ferendum, quod, nisi citò moriendo, non euitatur. Igitur, aut citò mori, aut tandem senescere, & postea mori necesse est. Omnes quippe moriuntur, sed non omnes senescunt.

Senem melioris esse conditionis, quàm iuuenem affirmat Cicero, *De Senect.* cùm id quod hic sperat, ille consecutus sit. Hic vult diu viuere, ille diu vixit. Laudatur responsum cuiusdam senis ad aliquem sibi compatientem: Noli, inquit, mihi compati, quòd sim senex, sed compatere, quòd iuuenis fui. Hoc nobis omnibus dicendum videtur, non propter ætatem, sed ob crimina quæ in iuuenili cõmittuntur ætate. Seneca, *Epist. 2;.* sic ad veteranum: *Numera*, inquit, *annos tuos, & pudebit eadem velle senex, quæ voluisti puer: moriantur ante te vitia.*

Bion

Bion dicebat nulli exprobrandam esse senectutem, ad quam omnes optant peruenire. Absurdum enim est alijs probro dare, quod quis optat sibi contingere. Senex, inquit Democritus, fuit iuuenis aliquando. At verò an iuuenis futurus sit senex, incertum est. Perfectum igitur bonum futuro, præsertim incerto, præstantius est. Interrogatus Solon Philosophus, qua spe fretus tam audacter respondisset Pisistrato Tyranno, *Laert.* ait: senectute. Non est igitur dolendum peruenisse ad ætatem non tantùm audacia, sed & sapientia, ac consilio plenam. Audi Sapientem, *Eccl. 25. Quàm speciosa veteranis sapientia, & gloriosus intellectus, & consilium!* A sene Senatus, & Senator dicitur, quia nullus eligebatur ad Senatoriam dignitatem, nisi senilem attigisset ætatem. Rationem assignat Tullius, *De Senect. Consilium, ratio, sapientia constat in senibus, quæ nisi in illis essent, summum consilium maiores nostri non appellassent Senatum.* Voluit olim Dominus, vt Moyses eligeret senes quosdam tãquam sapientia, iudicioque pollentes. *Congrega*, inquit, *mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti, quod senes populi sint & magistri. Num.* 11.

E In hoc vel maximè laudanda, atque optanda senectus, quòd in illa emoriantur vitia, quæ in iuuentute vigebant. Multa non potest senex, quæ si posset, fortè operaretur, atque ita senex stultus haberetur. Ob hoc agebat Seneca, *Epist.* 67. gratias senectuti, qua non poterat, quod non decebat. *Ago*, inquit, *gratias senectuti, quod me lectulo affixit. Quidni gratias illi hoc nomine agam?*

agam? Quicquid debebam nolle, non possum. Cum libellis mihi plurimus sermo est. Non est iuueni licitum, quod seni est impossibile: beata est ætas, qua euitatur iniquitas. Diuus Ambrosius, *Lib.* 1. *Exam.* ideo optandam esse senectutem ait, quod ad reprimendas libidines fortior sit. *Quid,* inquit, *naturam accusas, ò homo? Habet illa impedimenta quædam, senectutem, & infirmitatem: sed senectus ipsa in bonis moribus dulcior, in consilijs subtilior, ad constantiam subeundæ mortis potior, & ad reprimendas libidines fortior: infirmitas corporis, sobrietas mentis est.* Bœotius quidam, cum iam natus annos plusquam septuaginta thesaurum reperisset, contempsit, & præteriuit, vt qui non ampliùs vsui sibi futurus esset; quanquam, secundum Augustinum, senescentibus alijs vitijs sola videatur auaritia in sene iuuenescere, quod quidem monstro simile affirmat Seneca, *Lib. de moribus Monstro,* inquiens, *similis est auaritia senilis. Quid enim stultius est, vt dici solet, quam via deficiente augere viaticum?* Rara sunt monstra; sic rarò, vel nunquam debent senes concupiscere, cùm non cessent deficere. Tantò oportet illos esse à peccatis remotiores, quantò se nouerint morti propinquiores. *O præclarum munus ætatis, si quidem id aufert nobis, quod est in adolescentia vitiosissimum!* ait Cicero, *De Senect.*

Gaudeat igitur senex, si non possit quod non decet: fortis est seniorum debilitas, dum per illam fugatur voluptas. *Quam dulce est,* inquit Seneca, *Epist. 12. cupiditates fugasse, ac reliquisse!* Non enim opus est corporis viribus

ad restituendum voluptatibus, hoc experiebatur, qui sic effabatur: *Cum infirmor tunc potens sum. 2.Cor.11.* Vocentur itaque à Cicerone *De Senect.* senum infirmitates, aptissima senectutis arma. Dicat etiam Phauorinus; *Qui sponte à voluptate recedit, sapiens est, qui verò ipsam prorsus non desiderat, beatus: senectus autem istorum vtrique idonea est.* Optimum est, vt senilia membra frigescant, ne illicita concupiscant. Sophocles teste Tullio, *Lib. de Senect.* senio confectus, interrogatus, vtereturne rebus Veneriis: dij meliora, inquit; libenter verò isthinc tanquam à domino furioso, & agresti, profugi. Dominum furiosum vocat actum Venereum, quem tam in iuuenili, quam in senili ætate fugiendum censet. Idem Tullius, *Ibidem*, beatam esse ait senectutem, quod corporis voluptatibus careat; increpat autem eos, qui ob id illam miseram prædicabant. *Senectus*, inquit, *ob id misera à nonnullis creditur, quod voluptatibus careat, sine quibus vitam nullam putamus. Tui mihi non videntur accusare, quod accusandum est, nam si id senectutis culpa accideret, ea maioribus natu euenirent; quorum multorum senectus est absque querela, qui se à libidinum vinculis laxatos esse non molestè ferunt, nec à suis dispiciuntur.* Facessat igitur illorum nebulonumcommentum, quo asseritur sine voluptate illam ætatem despici, quam procul à voluptate videmus honorari.

F Cæterum, ait quidam, quod à cupiditatibus senes, *Iunctus de Senect.* immunes sint, & nihil ampliùs ab eis turbētur, hoc maximum, & pulcherri-

mum

mum à Deo donum hominibus datum esse reor; per quod diuinæ naturæ quodammodo similes fiant. Hac de causa forsitan voluit Christus è manibus virgineis ad similes se conferre, vt cui immaculata placuit virginitas, pura, & sincera non displiceret senecta: legimus enim apud Lucam, quod Christus post dies quadraginta à sua natiuitate maternis manibus ad templum delatus, fuit ibi cuiusdam Simeonis annosi vlnis exceptus; vnde canit Ecclesia: *Senex puerum portabat, puer autem senem regebat.* Poterat Spiritus sanctus alijs suggerere, vt Christo in templum delato, eò se conferrent: ibique illum exciperent: verum annoso viro hoc voluit reuelare, vt hunc honorē sola senectus reportaret. Eodem autem tempore, quo Christus, *Ibid.* à viro sene excipiebatur, à muliere etiam annosa ibidem prædicabatur; ab Anna scilicet filia Phanuelis, quæ quàm prouectæ fuerit ætatis, cognoscitur, cùm dicitur, quod *vidua erat vsque ad annos octoginta quatuor.* Voluit itaque Christus in iuuenili ætate portari, & prædicari à senili ætate, vt qui marem, & fœminam condiderat, à mare sene exciperetur, & à fœmina sene prædicaretur, & ab vtroque benediceretur; atque ita in vtroque senectus commendaretur. Merito Abbas Guerricus *Serm. 2 de purif.* ambos ætate æquales, similes deuotione, consortes prædicatione, pari turturum confert. *Ecce*, inquit, *habes par turturum, senem iustum, & viduam Annam, vtrumque castum, vtrumque desiderio Redemptoris gemebundum.*

G Sed quid mirum, si à senibus Dominus in terris benedicatur, & honoretur, cum à senioribus in cœlis colatur, & adoretur? Vidit enim Ioannes, *Apoc.4. viginti quatuor seniores procidentes ante sedentem in throno, & adorantes viuentem in sæcula sæculorum*. Dicant quid sentiant, qui hunc locum sunt interpretati, suamque, si velint, Cabalistæ afferant opinionem, dicentes, teste Bungo, *de num.* per viginti quatuor seniores posse intelligi Reges viginti quatuor regnorum mundi, qui veri legitimique sunt Reges. Adducant alij alias huius loci tum mysticas, tum literales expositiones. Hoc vnum ego quæro, vt scilicet omnes aduertant, istos viginti quatuor assistentes ante thronum Dei, senes fuisse, non iuuenes, aut saltem in senili, & non in iuuenili specie repræsentari, in maiorem venerabilis senectutis commendationem. Habeant Reges terreni iuuenes comptos sibi assistẽtes, quos vulgò vocant, *Pages d'honneur*. Habet antiquus dierum Rex cælestis antiquos ante sedem suam procidentes, quos seniores vocat Euangelista. Si Pererio, *In cap.4. Apoc. disp. 13.* credendum est, vnus ex istis viginti quatuor senioribus numeratur Simeon ille senex, de quo prius. Quod si ita est, vt verisimile est verè ac præcipuè illum beatum prædicamus, quia illo fruitur in cœlo, quem amplexabatur in templo; & adorat in throno sedentem, quem suis vlnis exceperat vagientem: & ab illo admittitur in cœlis, à quo dimittebatur in terris. Qui, inquam, in templo cantauerat, *Luc. 2. Nunc dimittis seruum tuum, Domine*, &c. cantat modò, & in æternum

can-

cantabit in cœlo, *Apoc.4. Dignus es, Domine Deus noster, accipere gloriam, & honorem, & virtutem,* &c. Nemini igitur displiceat senium, quod potest tantum consequi præmium. Et reuera nulli erit senilis ætas horrori, si consideretur, quantum ei tribuatur honoris.

Præterea, non est contemnenda senectus, quod in illa mors contemnatur: non enim mori recusant, qui viuere desinunt. Mors senilis, ait Sophocles, diuersorio similis est: iuuenilis autem tamquam eiectio, & naufragium est; elabitur enim anima violenter contrito corpore. Mors, teste Platone, *In Tim.* quam morbi, & vulnera intulerunt, violenta est, atque molesta: quæ vero senio paulatim ad finem deducente naturaliter surrepit, inter omnia mortis genera leuissima est, & cum voluptate potius, quam dolore contingit. Gaudeant igitur senes suauiter morituri, & quod habeant ante, quod iuuenes retro. Hoc autem facile cauetur, aut saltem ei melius prouidetur, quod ante videtur. Pelago agitatis iucunda est tellus dum cernitur: sic longo viuendi tramite fatigatis iucunda debet esse senectus, per quam terræ, mortique appropinquatur. Audi dicentem: *Mihi tam iucunda senectus est, vt quo propius ad mortem accedam, quasi terram videar videre, aliquandoque in portum ex longa nauigatione esse venturus, Cicero de Senect.* Vnde egregiè Seneca: *Portus aliquando petendus, nunquam recusandus, Epist.16.*

H Vt autem grata sit senectus, & nobis non sit oneri, abigenda sunt omnia turpia, & quæ etiam

iuuenibus sunt illicita. Cato senior dicebat: cum senectuti multa adsint probra, non est addendum malitiæ dedecus; sentiens senectutem multis nominibus vulgò malè audire, quod deformis, edentula, lusciosa, & imbecillis sit. Hæc ferre satis est, vt non accedat crimen improbæ vitæ, quod omnibus quidem fœdum, sed seni fœdissimum. Idem ad senem quemdam improbæ vitæ dixit: Quid est, quod senectuti multa mala habenti, tuæ etiam improbitatis, *Cato maior.* dedecus adijcias? Desinamus eadem velle senes, quæ voluimus pueri: vultu spectante terram, ad cœlum mens erigatur: veteribus malis finis imponatur. Satius est relinquere vitia, quàm relinqui à vitiis. Consideret senex quidquid sua eminente ætate dignum sit, vt hoc agat, quod ætatem, & vitam suam vilem non reddat. Inter abusiones Diuus Cyprianus, *Lib. de 12. abusion.* numerat senem virtute, bonisque operibus destitutum: sic enim scribit. *Abusio magna est, si sine virtute senex inueniatur: plus enim virtuti operam dare senibus competit, quos præsentis sæculi florida ætas deseruit. Sicut enim in arboribus reproba comparet arbor, quæ post flores fructus optimos cultori suo non exhibet: sic & ipse reprobus est, quem flos deserit iuuentutis, & tamen in senectute bonorum operum fructus maturos proferre parui pendit.* Sic viuat senex, vt in æternum viuat, ipsumque vixisse, ac consenuisse non pœniteat, & mori non doleat; quod vt diligenter præstet, attendat quid dicat Nazianzenus; *in Carm.*

Sene-

Senectus venit, exitum præco clamat:
Omnis bene conuerſetur, propè namque iudicium eſt.

Ad podagroſos, ſiue ad eos, qui morbo articulari laborant. Caput XXI.

AVEreor, ne podagroſi nimijs doloribus preſſi hæc audire, vel legere renuant; illis tamen paulisper ceſſantibus, precor attendant: ſatis enim eis licèt per otium, dummodo iſta ſint ad votum, quæ ſi non ad planè auferendos, ſaltem ad patienter ferendos dolores prodeſſe poterunt.

Meminerint in primis, hunc morbum illis non tantùm cum multis illuſtriſſimis, ſed etiam cum quibuſdam ſanctiſſimis viris communem eſſe, qui omnes æquo, & patienti animo illum tolerauere; nec propterea à laudabili quodam ſtudio abſtinuere. Nam Nicephorus cognomento Botoniates, Romanus Imperator, podagra vehementer laborabat, tamen ſtudijs bonarum artium vacabat, vt teſtis eſt Volateranus, *Lib. 23. Anthrop.*

Septimius Seuerus Imperator, cùm podagra laboraret, & ob id à quibuſdam irreuerenter tractaretur, qui filium eius Antoninum Imperatorem dixerant, lectica ſe in tribunal deferri iuſſit: citatiſque contemptoribus, ſecuri percuti iuſſit. Lacrymis tamen cum errati veniam procumbentes petiiſſent. *Ful. lib. de milit. diſc. cap. 2. Nunc demum*, inquit, *intelligetis non pedes, ſed*

caput imperare. Non enim minus imperabat iacens in lecto, quàm sedens in equo.

Pompeius Hispaniæ citerioris Princeps, correptus dolore podagræ, horreis suis ventilandis cum præsideret, mersit se in triticum super genua, leuatusque siccatis pedibus, eo remedio postea vsus est: quo quidem remedio vti possunt podagrosi.

Ennius Poetarum vetustissimus, podagra, vehementer laborans, tamen poeticæ studio semper maxima cum iucunditate operam dabat, *Pont.lib. 2. cap.8.* Matthæus quoque Aquillanus, licèt pedibus, & manibus captus, mirum quantum Neapolitanis in studijs profuerit, Philosophiam, Theologiam, naturales res assiduè docens, *Idem ibidem.*

B Agesilaus, cum arderet podagræ doloribus, eumque Carneades inuisisset, atque exiret tristis: *Mane*, inquit, *Carneades; nihil enim illinc huc peruenit, Plutarch.in Lacon.* ostensis pedibus, & pectore, subindicans, pedes quidem dolere, sed animum dolore vacuum esse, ac proinde rebus magni momenti incumbere posse.

Diuus Gregorius, *Lib.8.epist. 35.* maximis fuit podagræ doloribus afflictatus, sic enim ad Eulogium Patriarcham Alexandrinum de se scribebat. *Ecce iam biennium penè expletur, quo lectulo teneor, tantisque podagræ doloribus affligor, vt vix in diebus festis vsque ad horarum trium spatium surgere valeam & Missarum solemnia celebrare. Mox autem cum graui compellor dolore decumbere, vt cruciatum meum possim interrumpente*

pente gemitu tolerare. Qui dolor interdum mihi lentus est. interdum nimius. Sed neque ita lentus vt recedat; neque nimius, vt interficiat. Vnde fit, vt qui quotidie in morte sum, quotidie repellar à morte. Nec mirum, quia peccator grauis talis corruptionis carcere diu teneor inclusus, &c. His tamen non obstantibus, sanctus ille vir non minùs pastorali suo munere perfungebatur, vt patet in hac ipsa epistola.

Refert idem Gregorius, *Lib. 1. Dial. cap. 6.* Marcellinum Anconitanum Episcopum podagrosum miraculis coruscasse. Nam cùm quadam die ciuitas Anconitana succensa esset: cumque vehementer arderet, occurrerunt omnes, vt ignem extinguerent; sed illis aquam certatim proijcientibus, ita crescebat flamma, vt iam totius vrbis interitũ minari videretur. Verùm sanctus ille Antistes manibus licèt gestatus alienis, vrbis incendiũ ex aduerso corpus suum flammis obijciens, derepentè cessare fecit, potentior virtute, quàm pedibus. Terra denegata erat illi calcanda, vt liberiùs cælum mente conscenderet.

C Si tantæ sanctitatis viri his fuerunt doloribus afflictati, quid miramur, si nos peccatis onerati similibus premamur cruciatibus? Non obstante quacumque podagra, sanctitatem conseruarũt, & ad æternam felicitatem peruenerunt; non enim obstat podagra, nec alius morbus sanctitati, ac vitæ probitati, dummodo patienter feratur, Deoque gratiæ agantur.

Philemon Sophista morbo articulari laborans dicere solebat: *Comedendum est, manus non habeo; am-*

ambulandum est, pedes non habeo: dolendum est; manus, & pedes habeo. Philostr. in Sophistis. At verò Christiani simili morbo laborantes, licèt non habeant manus ad mãducandum, & pedes ad ambulandũ: habẽt tamẽ manus & pedes ad merendũ: quia, si æquo animo dolores manuum & pedum, & alios huiusmodi patiantur, magnum sibi comparabunt meritum, augebuntque sibi gratiam. Viribus enim animi potiùs, quàm corporis resistitur diabolo, & acquiritur cœlum.

Miratur Aelianus, *Lib. 4. var. hist.* Democritum pugilem, qui cùm podagra, doloribusque pedum diuexaretur, ad certamina venit, & consistens in stadio, descripsit sibi circum, & iubebat aduersarijs, vt se expellerent extra lineam. At illi victi sunt ab ægroto, & ipse cùm bene, & fortiter in statione sua perstitisset, coronam secũ deportauit. Sic & vos, ò podagrosi, in vestra lectica decũbentes potestis domesticos aduersarios debellare, mundum scilicet, carnem, & dæmonem; qui, si patientiæ clypeo armemini, extra lineam rationis, aut extra viam æternæ beatitudinis vos expellere nullo modo poterunt, imò victoriam reportantes coronam deportabitis.

D Quodnam autẽ remediũ sit huic morbo adhibendum, vix reperitur. Nam *Ouid. 2. de Ponto.*

Soluere nodosam nescit medicina podagram.

Quamquam alium morbũ dicunt esse huius morbi remedium, nempe paupertatem, quã ferè omnes fugiunt. *Si quid,* ait Petrarcha, *Lib. 6. epist. 89. de reb. famil. aduersus podagram auxilij est, totum à paupertate poscendum est: podagræ medicina*

opti-

optima est paupertas, seu illam necessitas, seu voluntas attulerit. Refert Cœlius, *Lib. 6. lect. antiq.* aliquos hoc morbo laborantes, proscriptione bonorum ad simplicem mensam, & pauperes cibos redactos conualuisse.

Scribit idem Auctor, *Ibidem*, interdum sale podagram curari. Hoc autem an verum sit, & quomodo adhiberi & applicari debeat, dicant Medici. Ego verò ijs, quæ per salem intelliguntur, libenter dicerem potiùs curari, cibi videlicet parsimonia, omnique in viuendo & comedendo adhibita moderatione, & prudentia, cuius præcipuè sal symbolum est. Sicut enim parum salis ab homine sumitur; ita si parum alimentia podagrosis sumatur, tandem forte conualescent, aut saltem mitigabuntur dolores. Nam consonum est, vt modicitas expellat, quod nimietas appellat.

Podagram morbum esse peregrinum autumat Plinius. *Lib. 26. cap. 10. Nam*, inquit, *si Italiæ fuisset antiquitùs, Latinum nomen inuenisset: non enim Roma, cùm sudando, laborando, & vires exercendo homines viuebant, hoc malum cognouit.* Dico itaque; si more peregrini victitasses, morbus iste peregrinus fortè non te vexasset: peregrini semper ambulant, multa patiuntur incommoda. Existimant autem aliqui hunc morbum euenire homini suauem vitam ducenti, ac parum se exercitanti.

Porrò, notat Hippocrates, *In Aphor.* spadones & eunuchos nunquam podagra laborare. Nolo tamen inde colligere, podagrosos libidini ope-

ram

ram dare, vel dedisse; cùm, teste Galeno, podagram castratos non tentare verius fuerit temporibus Hippocratis, quàm nostris, in quibus plerique reperiuntur rei Venereæ dediti, qui podagra minimè laborant: quidam autem podagra detenti, qui aliàs castissimi sunt. Verùm, si tandem credere cogeremur eunuchos non podagrizare, libenter ego consulerem podagrosis, ac omnibus alijs, vt de illis essent eunuchis, de quibus Christus loquitur, qui scilicet se castrauerunt propter regnum cœlorum. *Math.* 19.

E Seneca, *Lib. de vit. beat. c.* 17. nullum aliud remedium præterquàm delinimentum suæ podagræ adhibuisse scribit. *Delinimenta*, inquit, *magis quàm remedia podagræ meæ compono.* At delinimenta nostra, tam huic morbo, quàm cæteris componenda, sint patientia, recordatio nostrorum delictorum, ac gratiarum actiones.

Quid inter dolores podagræ agendum sit, indicat Diuus Gregorius, *Lib. 9. epist. 25.* qui se aliosque podagricos sic consolabatur. *Podagræ doloribus torqueor, qui & mihi, & vobis non dispariliter nociui sunt. Inter quos, quid aliud debemus, nisi semper delicta nostra ad memoriam reuocare, atque omnipotenti Deo gratias agere? Quoniam qui ex carnis blandimento multa peccauimus, ex carnis afflictione purgamur. Sciendum quoque est nobis quia pœna præsens, si animum afflicti conuertit, finis est culpæ præcedentis: si autem ad timorem Domini minimè conuertit, initium est pœnæ frequentis. Curandum est igitur, ne de tormento ad tormenta transeamus.* Quod certè fieret, si inter huiusmodi dolores

lores in voces blaſphemiæ prorumperemus,& gratias Deo non ageremus.

Hanc tanti Doctoris Sancti Gregorij ſententiã attente meditabatur inſignis Doctor frater Ioannes Ruffus, aliàs Margatus, Lugdunenſis, Ordinis Minorum regularis Obſeruantiæ, quem honoris & piæ memoriæ gratia hic recenſere minimè quoque erit ingratum. Is etenim, cùm per viginti circiter annos nodoſa, ſi quis vnquam, podagra laborauerit, fortem nihilominus ſe adeò præbuit, vt à publicis concionibus, Lugduni præſertim, etſi podagroſus vehementer, minimè abſtinuerit; ita vt omnibus & ſingulis auditoribus non tantùm in admiratione foret, ſed etiam hæreticis, imò vel ipſi Bezæ hereſiarchæ, alijſque eius aſſeclis Miniſtris & ſectatoribus, qui tunc temporis morabantur Geneuæ, tamquam clypeus formidabilis oppoſitus & à Deo poſitus eſſe videretur; multi ſiquidem hæretici eius fama commoti, Geneua Lugdunum petebant, qui, neſcio qua vi, nonniſi certe diuina, eius verbis tamquam carbonibus conſolatorijs perculſi & inflammati, ſtatim ad fidem Catholicam conuertebantur. Vnde quamuis ſeipſum ferè mouere non poſſet, vtpote qui propter prædictum morbum in ſella geſtatoria ad ſacrum pulpitum deferendus erat, ſæpe ſæpiùs tamen veræ & orthodoxæ fidei hoſtes mortem ei comminati ſunt. Sed aduerſus eum, Deo ſic illum reſeruante, nihil prorſus præualuerunt, quinimò tanti apud omnes tum ſui Ordinis Fratres Franciſcanos, tum ſæculares meriti extitit, vt omnium votis

&

& applausu, in Capitulo prouinciali, in Conuentu sancti Bonauenturæ Lugduni celebrato, podagrosus licèt, in ministrum prouincialem Prouinciæ sancti Bonauenturæ electus sit; nec id solùm, sed cùm ex eo officio incumberet ei ad Capitulum generale Romæ celebrandum proficisci, ecce & illuc pergit, atque inter tot, tantosque viros, eximios, quibus tum Ordo sacer clarebat, ille etiam pro Cismontana familia Diffinitor generalis est electus & declaratus. Nec ibi sistit, cùm namque ex tam difficili, tamque incommoda peregrinatione, in qua parum abfuit quin naufragium pertulerit, Lugdunum rediisset, in prædicandi præclaro munere Guardianus præfati Conuentus sese continuò exercuit, necnon multis, quę palam apparent, reparationibus eum auxit, ornauit, amplificauit. Tandem cùm fermè nullum in suo corpore membrum, præter linguam, quæ certè tam multos ad meliorẽ frugẽ reduxerat, sanũ superesset, summas Deo gratias agens, obiit fideliter in eodem Conuentu Guardianus, anno à parta salute mundi millesimo sexcentesimo sexto, die mensis Decembris decimatertia.

Laudat Tullius, *Lib. 3. Tuscul. quæst.* Possidonium, quòd constanter tulerit articulorum dolores, quibus cùm magis premeretur, dicere solebat: *Nihil agis dolor, quamuis sis molestus, nunquam te esse confitebor malum.* Dic tu dolore pressus: nihil agis dolor; non propterea aliquod committam, vel proferam malum. Non enim de hoc malo est conquerendum, ex quo bonum nobis est colligendum.

Mi-

F Miphiboſeth Ionatæ filius, deleta Saulis domo ſolus ſuperfuit, quia vtroque pede claudus non potuit intereſſe bello, quo ceciderunt fortes Iſrael. Inſuper auitos agros ſolus poſſedit, & Regis Dauid menſæ particeps fuit. Tantum ergo illi pedum ægritudo contulit, vt & diutiùs, & feliciùs viueret: ſi liberè potuiſſet incedere, miſerè potuiſſet corruere. Itaque pedum imbecillitas illi non obfuit, ſed profuit.

Qui grauiter deliquerunt, incarcerantur, ac interdum manicis, compedibuſque includuntur, vt puniri, & ne iterum peccare valeant: fortè peccaſtis, ideo iuſtè & miſericorditer Deus vult, vt ſit vobis carcer lectica veſtra, in qua iacetis: chiragra veſtra, veluti manicæ; & podagra veſtra, ſicut compedes, quibus detinemini, vel vt puniamini, vel vt mereamini: aut vt ne grauiùs offendatis, præpediamini. Felices igitur huiuſmodi carceres, felices manicæ & compedes, quibus in hoc mundo purgamur, vel quibus mereri poſſumus, ac quibus pedes noſtri prohibentur, ne ad malum tendant, & manus noſtræ, ne ad illicita ſeſe extendant. Sic enim nobis aliquando expedit retrahi: quia vbi ſoluti ſumus, vagamur & laſciuimus.

Non tantùm miſericorditer, ſed & ciuiliter nobiſcum agit Deus, dum abſque vlla infamiæ nota, ciuili quodam ac temporali carcere, talibuſque vinculis nos detinet incluſos, vt commiſſa peccata defleamus, & in poſterum nobis caueamus, ne alterius carceribus, igneiſque vinculis mancipemur. Non omnibus hoc contulit beneficium:

pro-

propterea hortatur Diuus Gregorius, *Ibidem.* vt tanti beneficij memores simus. *Considerandum quoque est*, inquit, *quanta erga nos dispensatione pietatis agit Conditor noster, quòd morte dignos assiduè percutit, & tamen adhuc minimè occidit. Nos ergo habemus indicium, quia derelicti non sumus, qui assiduè flagellamur. In ipsis itaque verberibus Dei reuocemus ad memoriam & eius munera, & nostri reatus damna. Pensemus quanta bona super nostrā malitiam fecerit, & quanta mala sub eius bonitate commisimus.*

G Cauete ne similes sitis Regi Asa, de quo sic conqueritur Scriptura, 2. *Par.* 16. *Aegrotauit Asa dolore pedum vehementissimo, & nec in infirmitate sua quæsiuit Dominum, sed magis in Medicorum arte confisus est.* Quasi dicat: cùm vix possit iste morbus arte Medicorum curari, non erat in eis confidendum, sed Dominus quærendus, non pedibus, aut manibus, si dolore præpediantur; sed corde & animo. Cùm igitur vobis, ò podagrosi, liber sit animus, liberumque cor, ad Deum animo tendite, corde illum diligite, eique gratias agite, imò tanto ardentiùs, quantò dolores vexabunt vehementiùs.

Cæterùm, Seneca agens de morborum doloribus fortiter perferendis, inde probat, & podagræ dolores contemnendos, quòd amantissima nostri natura ita disposuerit, vt cùm exilia & macerrima membra doleant, citò obstupescant; atque ita tolerabilis, aut breuis sit dolor, *Epist.* 78. *ad Luc. Maximè*, inquit, *dolores consistunt in macerrimis corporis partibus. Nerui, articuli, &* quid-

quid aliud exile est, acerrimè sæuit, cum in arcto vitia concepit. Sed citò hæ partes obstupescunt, & ipso dolore sensum doloris amittunt. Sic podagra, & chiragra, & omnis vertebrarum dolor, neruorumque interquiescit, cum illa quæ torquebat, hebetauit: impetus mora extinguitur, & finis dolendi est obtorpuisse. Verum vt illa vexatio fiat purgandi, vel merendi occasio, postulanda est potius in illis doloribus patientia, quàm desideranda torpedo. Equum enim est, vt qui toto corpore peccauimus, in neruis saltem, & articulis torqueamur, ac macerrima membra doleant, vt pinguiora purgentur. Optandum est igitur, vt non cessent cruciatus, quibus possunt deleri reatus.

Propterea reuocandi sunt sæpissimè in mentem intentissimi dolores, quos in inferno patiuntur damnati; illos fortè non euitaremus, quia, quia peccare possemus, nisi præsentes dolores sustineremus. Audi Hugonem. *Quosdam*, inquit, *Lib. 2. de anima. præsciens Deus multa peccare posse, flagellat eos infirmitate corporis, ne peccent; vt eis vtilius sit frangi languoribus ad salutem, quàm remanere incolumes ad damnationem.*

H Cogitate insuper acerbissimos illos dolores, quos Christus in fixione clauorum manuum, & pedum sustinuit. Nam sicut flagellatione visus est tamquam leprosus: ita huiusmodi transfixione factus est velut podagrosus; & chiragrosus. Hanc autem dolorum acerbitatem ex eo probat Angelicus Doctor, *3. part. qu. 46. art. 6.* quod in locis neruosis Christus fuerit transfixus.

Mm Hi.

Hi enim dolores adeò vehementes esse solent, vt multis spasmum causauerint, alijs membrorum stuporem, ac mentis alienationem immiserint: vnde Diuus Cyprianus, *de pass. Dom.* sic ad Christum *Consideraui*, inquit, *opera tua, & expaui clauis sacros pedes terebrantibus, fossisque tuis manibus*, &c. Illam etiam dolorum acerbitatem explicans doctissimus Eckius, *Tract. de pass. Dom. consid. 3.* sic ait: *Manus altera obtuso clauo, vt grauior esset dolor, cruci affixa est: altera verò, quando iam foramen attingere non poterat, funibus sic extensa est, vt venæ disrumperentur.*

Non aliter extensum est Christi corpus, quàm solet extendi tympanum; ita vt omnia Christi membra, nerui omnes, venæ quoque, atque arteriæ velut chordæ extenderentur. Quare Lodulphus reuelatum asserit pio cuidam viro, Christum Dominum nullam maiorem sustinuisse pœnam, quam huiusmodi transfixionem, quod verum esse etiam constat ex reuelationibus Beatæ Brigittæ. *Lib. 6. cap. 15.* Dicat igitur Diuus Augustinus, *Claui & lancea clamant.* Quid clamant? maiorem præ cæteris fuisse illum dolorem; clamant claui, & tacet Christus hæc pro te patiendo. Cur ergo te excrucias? cur vociferaris, te minimo præmente dolore? Non indiget Deus tuo clamore, qui optimè nouit tuos dolores: at tu clauorum vociferatione indigebas, qui tam acerbos Christi dolores non attendebas. Si adhuc interroges quid clament isti claui, respondet Bernardus. *Clamat clauus, clamat vulnus, quod in Christo sit Deus reconcilians mundum sibi.* Aliam

quoque

quoque egregiā Diui Iustiniani responsionē eidē interrogationi adhibere placet. *Clamant claui*, inquit, *lancea, irrisiones, & verbera, vt ipse toto corde, totisque visceribus diligatur, qui pro dilectione nostra talia, ac tanta pati dignatus est*. Clamant denique hæc omnia, vt tu dolendo taceas, ac pro Christo hos tuos dolores æquanimiter patiaris, vt illo tādē sine fine potiaris. *Nihil est*, ait Gregorius, *adeò graue, quod non æquanimiter toleretur, si Christi passio ad memoriā reuocetur*. Non debēt tuis importunis clamoribus, & eiulatibus interrumpi tā suaues, tamque iustæ illorum instrumentorum voces.

Ad eos qui calculo, siue lapillis, & arenulis in renibus, aut vesica ingeneratis laborant.
Caput XXII.

A PRecetur vnusquisque, dicatque illud Tibulli, *Lib. 2. Eleg 4.*

O ego non possim tales sentire dolores.

Tanti enim sunt, vt inter morbos experimento comprobatum sit, vti docet Plinius, asperrimos cruciatus esse calculorum. Narrent qui sentiunt, quorum cum sim de numero, eos consolando, meipsum consolabor. Recordemur in primis Deum se habere erga nos, sicut nautæ erga naues; quas tutò ad portum deducere cupiunt: solent enim eas saburrare, immittendo, scilicet, lapides, & arenas, vt eis stabiliantur, & huc, atque illuc à vento non circunferantur, & ad scopulos non allidantur. Grues, teste Solino, arenas volaturæ deuorant, sublatisque lapillis ad moderatam gra-

Hi enim dolores adeò vehementes esse solent, vt multis spasmum causauerint, alijs membrorum stuporem, ac mentis alienationem immiserint: vnde Diuus Cyprianus, *de pass. Dom.* sic ad Christum *Consideraui*, inquit, *opera tua, & expaui clauis sacros pedes terebrantibus, fossisque tuis manibus*, &c. Illam etiam dolorum acerbitatem explicans doctissimus Eckius, *Tract. de pass. Dom. consid. 3.* sic ait: *Manus altera obtuso clauo, vt grauior esset dolor, cruci affixa est: altera verò, quando iam foramen attingere non poterat, funibus sic extensa est, vt venæ disrumperentur.*

Non aliter extensum est Christi corpus, quàm solet extendi tympanum; ita vt omnia Christi membra, nerui omnes, venæ quoque, atque arteriæ velut chordæ extenderentur. Quare Lodulphus reuelatum asserit pio cuidam viro, Christum Dominum nullam maiorem sustinuisse pœnam, quam huiusmodi transfixionem, quod verum esse etiam constat ex reuelationibus Beatæ Brigittæ. *Lib. 6. cap. 15.* Dicat igitur Diuus Augustinus, *Claui & lancea clamant.* Quid clamant? maiorem præ cæteris fuisse illum dolorem; clamant claui, & tacet Christus hæc pro te patiendo. Cur ergo te excrucias? cur vociferaris, te minimo præmente dolore? Non indiget Deus tuo clamore, qui optimè nouit tuos dolores: at tu clauorum vociferatione indigebas, qui tam acerbos Christi dolores non attendebas. Si adhuc interroges quid clament isti claui, respondet Bernardus. *Clamat clauus, clamat vulnus, quod in Christo sit Deus reconcilians mundum sibi.* Aliam

quoque

quoque egregiã Diui Iustiniani responsionẽ eidẽ interrogationi adhibere placet. *Clamant claui*, inquit, *lancea, irrisiones, & verbera, vt ipse toto corde, totisque visceribus diligatur, qui pro dilectione nostra talia, ac tanta pati dignatus est*. Clamant denique hæc omnia, vt tu dolendo taceas, ac pro Christo hos tuos dolores æquanimiter patiaris, vt illo tãdẽ sine fine potiaris. *Nihil est*, ait Gregorius, *adeò graue, quod non æquanimiter toleretur, si Christi passio ad memoriã reuocetur*. Non debẽt tuis importunis clamoribus, & eiulatibus interrumpi tã suaues, tamque iustæ illorum instrumentorum voces.

Ad eos qui calculo, siue lapillis, & arenulis in renibus, aut vesica ingeneratis laborant. Caput XXII.

APrecetur vnusquisque, dicatque illud Tibulli, *Lib. 2. Eleg 4.*

O ego non possim tales sentire dolores.

Tanti enim sunt, vt inter morbos experimento comprobatum sit, vti docet Plinius, asperrimos cruciatus esse calculorum. Narrent qui sentiunt, quorum cum sim de numero, eos consolando, meipsum consolabor. Recordemur in primis Deum se habere erga nos, sicut nautæ erga naues; quas tutò ad portum deducere cupiunt: solent enim eas saburrare, immittendo, scilicet, lapides, & arenas, vt eis stabiliantur, & huc, atque illuc à vento non circunferantur, & ad scopulos non allidantur. Grues, teste Solino, arenas volaturæ deuorant, sublatisque lapillis ad moderatam gra-

ambulandum est, pedes non habeo: dolendum est; manus, & pedes habeo. Philostr. in Sophistis. At verò Christiani simili morbo laborantes, licèt non habeant manus ad mãducandum, & pedes ad ambulandũ: habẽt tamẽ manus & pedes ad merendũ: quia, si æquo animo dolores manuum & pedum, & alios huiusmodi patiantur, magnum sibi comparabunt meritum, augebuntque sibi gratiam. Viribus enim animi potiùs, quàm corporis resistitur diabolo, & acquiritur cœlum.

Miratur Aelianus, *Lib. 4. var. hist.* Democritum pugilem, qui cùm podagra, doloribusque pedum diuexaretur, ad certamina venit, & consistens in stadio, descripsit sibi circum, & iubebat aduersarijs, vt se expellerent extra lineam. At illi victi sunt ab ægroto, & ipse cùm bene, & fortiter in statione sua perstitisset, coronam secũ deportauit. Sic & vos, ò podagrosi, in vestra lectica decũbentes potestis domesticos aduersarios debellare, mundum scilicet, carnem, & dæmonem; qui, si patientiæ clypeo armemini, extra lineam rationis, aut extra viam æternæ beatitudinis vos expellere nullo modo poterunt, imò victoriam reportantes coronam deportabitis.

D Quodnam autẽ remediũ sit huic morbo adhibendum, vix reperitur. Nam *Ouid. 2. de Ponto.*

Soluere nodosam nescit medicina podagram.

Quamquam alium morbũ dicunt esse huius morbi remedium, nempe paupertatem, quã ferè omnes fugiunt. *Si quid*, ait Petrarcha, *Lib. 6. epist. 89. de reb. famil. aduersus podagram auxilij est, totum à paupertate poscendum est: podagrę medicina opti-*

optima est paupertas, seu illam necessitas, seu voluntas attulerit. Refert Cœlius, *Lib. 6. lect. antiq.* aliquos hoc morbo laborantes, proscriptione bonorum ad simplicem mensam, & pauperes cibos redactos conualuisse.

Scribit idem Auctor, *Ibidem*, interdum sale podagram curari. Hoc autem an verum sit, & quomodo adhiberi & applicari debeat, dicant Medici. Ego verò ijs, quæ per salem intelliguntur, libenter dicerem potiùs curari, cibi videlicet parsimonia, omnique in viuendo & comedendo adhibita moderatione, & prudentia, cuius præcipuè sal symbolum est. Sicut enim parum salis ab homine sumitur; ita si parum alimentia podagrosis sumatur, tandem forte conualescent, aut saltem mitigabuntur dolores. Nam consonum est, vt modicitas expellat, quod nimietas appellat.

Podagram morbum esse peregrinum autumat Plinius. *Lib. 26. cap. 10. Nam*, inquit, *si Italiæ fuisset antiquitùs, Latinum nomen inuenisset: non enim Roma, cùm sudando, laborando, & vires exercendo homines viuebant, hoc malum cognouit.* Dico itaque; si more peregrini victitasses, morbus iste peregrinus fortè non te vexasset: peregrini semper ambulant, multa patiuntur incommoda. Existimant autem aliqui hunc morbum euenire homini suauem vitam ducenti, ac parum se exercitanti.

Porrò, notat Hippocrates, *In Aphor.* spadones & eunuchos nunquam podagra laborare. Nolo tamen inde colligere, podagrosos libidini ope-

ram

ram dare, vel dediſſe; cùm, teſte Galeno, podagram caſtratos non tentare verius fuerit temporibus Hippocratis, quàm noſtris, in quibus pleri que reperiuntur rei Venereæ dediti, qui podagra minimè laborant: quidam autem podagra detenti, qui aliàs caſtiſſimi ſunt. Verùm, ſi tandem credere cogeremur eunuchos non podagrizare, libenter ego conſulerem podagroſis, ac omnibus alijs, vt de illis eſſent eunuchis, de quibus Chriſtus loquitur, qui ſcilicet ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum. *Matth.* 19.

E Seneca, *Lib. de vit. beat. c.* 17. nullum aliud remedium præterquàm delinimentum ſuæ podagræ adhibuiſſe ſcribit. *Delinimenta*, inquit, *magis quàm remedia podagræ meæ compono.* At delinimenta noſtra, tam huic morbo, quàm cæteris componenda, ſint patientia, recordatio noſtrorum delictorum, ac gratiarum actiones.

Quid inter dolores podagræ agendum ſit, indicat Diuus Gregorius, *Lib. 9. epiſt.* 25. qui ſe alioſque podagricos ſic conſolabatur. *Podagræ doloribus torqueor, qui & mihi, & vobis non diſpariliter nociui ſunt. Inter quos, quid aliud debemus, niſi ſemper delicta noſtra ad memoriam reuocare, atque omnipotenti Deo gratias agere? Quoniam qui ex carnis blandimento multa peccauimus, ex carnis afflictione purgamur. Sciendum quoque eſt nobis quia pœna præſens, ſi animum afflicti conuertit, finis eſt culpæ præcedentis: ſi autem ad timorem Domini minimè conuertit, initium eſt pœnæ frequentis. Curandum eſt igitur, ne de tormento ad tormenta tranſeamus.* Quod certè fieret, ſi inter huiuſmodi dolores

lores in voces blasphemiæ prorumperemus, & gratias Deo non ageremus.

Hanc tanti Doctoris Sancti Gregorij sententiã attente meditabatur insignis Doctor frater Ioannes Ruffus, aliàs Margatus, Lugdunensis, Ordinis Minorum regularis Obseruantiæ, quem honoris & piæ memoriæ gratia hic recensere minimè quoque erit ingratum. Is etenim, cùm per viginti circiter annos nodosa, si quis vnquam, podagra laborauerit, fortem nihilominus se adeò præbuit, vt à publicis concionibus, Lugduni præsertim, etsi podagrosus vehementer, minimè abstinuerit; ita vt omnibus & singulis auditoribus non tantùm in admiratione foret, sed etiam hæreticis, imò vel ipsi Bezæ heresiarchæ, alijsque eius asseclis Ministris & sectatoribus, qui tunc temporis morabantur Geneuæ, tamquam clypeus formidabilis oppositus & à Deo positus esse videretur; multi siquidem hæretici eius fama commoti, Geneua Lugdunum petebant, qui, nescio qua vi, nonnisi certe diuina, eius verbis tamquam carbonibus consolatorijs perculsi & inflammati, statim ad fidem Catholicam conuertebantur. Vnde quamuis seipsum ferè mouere non posset, vtpote qui propter prædictum morbum in sella gestatoria ad sacrum pulpitum deferendus erat, sæpe sæpiùs tamen veræ & orthodoxæ fidei hostes mortem ei comminati sunt. Sed aduersus eum, Deo sic illum reseruante, nihil prorsus præualuerunt, quinimò tanti apud omnes tum sui Ordinis Fratres Franciscanos, tum sæculares meriti extitit, vt omnium votis

&

& applausu, in Capitulo prouinciali, in Conuentu sancti Bonauenturæ Lugduni celebrato, podagrosus licèt, in ministrum prouincialem Prouinciæ sancti Bonauenturæ electus sit; nec id solùm, sed cùm ex eo officio incumberet ei ad Capitulum generale Romæ celebrandum proficisci, ecce & illuc pergit, atque inter tot, tantosque viros, eximios, quibus tum Ordo sacer clarebat, ille etiam pro Cismontana familia Diffinitor generalis est electus & declaratus. Nec ibi sistit, cùm namque ex tam difficili, tamque incommoda peregrinatione, in qua parum abfuit quin naufragium pertulerit, Lugdunum redijsset, in prædicandi præclaro munere Guardianus præfati Conuentus sese continuò exercuit, necnon multis, quę palam apparent, reparationibus eum auxit, ornauit, amplificauit. Tandem cùm fermè nullum in suo corpore membrum, præter linguam, quæ certè tam multos ad meliorē frugē reduxerat, sanū superesset, summas Deo gratias agens, obijt fideliter in eodem Conuentu Guardianus, anno à parta salute mundi millesimo sexcentesimo sexto, die mensis Decembris decimatertia.

Laudat Tullius, *Lib. 3. Tuscul. quæst.* Possidonium, quòd constanter tulerit articulorum dolores, quibus cùm magis premeretur, dicere solebat: *Nihil agis dolor, quamuis sis molestus, nunquam te esse confitebor malum.* Dic tu dolore pressus: nihil agis dolor; non propterea aliquod committam, vel proferam malum. Non enim de hoc malo est conquerendum, ex quo bonum nobis est colligendum.

Mi-

F Miphiboseth Ionatæ filius, deleta Saulis domo solus superfuit, quia vtroque pede claudus non potuit interesse bello, quo ceciderunt fortes Israel. Insuper auitos agros solus possedit, & Regis Dauid mensæ particeps fuit. Tantum ergo illi pedum ægritudo contulit, vt & diutiùs, & feliciùs viueret: si liberè potuisset incedere, miserè potuisset corruere. Itaque pedum imbecillitas illi non obfuit, sed profuit.

Qui grauiter deliquerunt, incarcerantur, ac interdum manicis, compedibusque includuntur, vt puniri, & ne iterum peccare valeant: fortè peccastis, ideo iustè & misericorditer Deus vult, vt sit vobis carcer lectica vestra, in qua iacetis: chiragra vestra, veluti manicæ; & podagra vestra, sicut compedes, quibus detinemini, vel vt puniamini, vel vt mereamini: aut vt ne grauiùs offendatis, præpediamini. Felices igitur huiusmodi carceres, felices manicæ & compedes, quibus in hoc mundo purgamur, vel quibus mereri possumus, ac quibus pedes nostri prohibentur, ne ad malum tendant, & manus nostræ, ne ad illicita sese extendant. Sic enim nobis aliquando expedit retrahi: quia vbi soluti sumus, vagamur & lasciuimus.

Non tantùm misericorditer, sed & ciuiliter nobiscum agit Deus, dum absque vlla infamiæ nota, ciuili quodam ac temporali carcere, talibusque vinculis nos detinet inclusos, vt commissa peccata defleamus, & in posterum nobis caueamus, ne alterius carceribus, igneisque vinculis mancipemur. Non omnibus hoc contulit beneficium:

pro-

propterea hortatur Diuus Gregorius, *Ibidem.* vt tanti beneficij memores simus. *Considerandum quoque est*, inquit, *quanta erga nos dispensatione pietatis agit Conditor noster, quòd morte dignos assiduè percutit, & tamen adhuc minimè occidit. Nos ergo habemus indicium, quia derelicti non sumus, qui assiduè flagellamur. In ipsis itaque verberibus Dei reuocemus ad memoriam & eius munera, & nostri reatus damna. Pensemus quanta bona super nostrā malitiam fecerit, & quanta mala sub eius bonitate commisimus.*

G Cauete ne similes sitis Regi Asa, de quo sic conqueritur Scriptura, 2. *Par.* 16. *Aegrotauit Asa dolore pedum vehementissimo, & nec in infirmitate sua quæsiuit Dominum, sed magis in Medicorum arte confisus est.* Quasi dicat: cùm vix possit iste morbus arte Medicorum curari, non erat in eis confidendum, sed Dominus quærendus, non pedibus, aut manibus, si dolore præpediantur; sed corde & animo. Cùm igitur vobis, ò podagrosi, liber sit animus, liberumque cor, ad Deum animo tendite, corde illum diligite, eique gratias agite, imò tanto ardentiùs, quantò dolores vexabunt vehementiùs.

H Cæterùm, Seneca agens de morborum doloribus fortiter perferendis, inde probat, & podagræ dolores contemnendos, quòd amantissima nostri natura ita disposuerit, vt cùm exilia & macerrima membra doleant, citò obstupescant; atque ita tolerabilis, aut breuis sit dolor, *Epist.* 78. *ad Luc. Maximè*, inquit, *dolores consistunt in macerrimis corporis partibus. Nerui, articuli, &*

quid-

quid aliud exile est, acerrimè sæuit, cum in arcto vitia concepit. Sed citò hæ partes obstupescunt, & ipso dolore sensum doloris amittunt. Sic podagra, & chiragra, & omnis vertebrarum dolor, neruorumque interquiescit, cum illa quæ torquebat, hebetauit: impetus mora extinguitur, & finis dolendi est obtorpuisse. Verum vt illa vexatio fiat purgandi, vel merendi occasio, postulanda est potius in illis doloribus patientia, quàm desideranda torpedo. Equum enim est, vt qui toto corpore peccauimus, in neruis saltem, & articulis torqueamur, ac macerrima membra doleant, vt pinguiora purgentur. Optandum est igitur, vt non cessent cruciatus, quibus possunt deleri reatus.

Propterea reuocandi sunt sæpissimè in mentem intentissimi dolores, quos in inferno patiuntur damnati; illos fortè non euitaremus, quia, quia peccare possemus, nisi præsentes dolores sustineremus. Audi Hugonem. *Quosdam*, inquit, *Lib. 2. de anima. præsciens Deus multa peccare posse, flagellat eos infirmitate corporis, ne peccent; vt eis vtilius sit frangi languoribus ad salutem, quàm remanere incolumes ad damnationem.*

H Cogitate insuper acerbissimos illos dolores, quos Christus in fixione clauorum manuum, & pedum sustinuit. Nam sicut flagellatione visus est tamquam leprosus: ita huiusmodi transfixione factus est velut podagrosus; & chiragrosus. Hanc autem dolorum acerbitatem ex eo probat Angelicus Doctor, *3. part. qu. 46. art. 6.* quod in locis neruosis Christus fuerit transfixus.

Hi enim dolores adeò vehementes esse solent, vt multis spasmum causauerint, alijs membrorum stuporem, ac mentis alienationem immiserint: vnde Diuus Cyprianus, *de pass. Dom.* sic ad Christum *Consideraui*, inquit, *opera tua, & expaui clauis sacros pedes terebrantibus, fossisque tuis manibus*, &c. Illam etiam dolorum acerbitatem explicans doctissimus Eckius, *Tract. de pass. Dom. consid. 3.* sic ait: *Manus altera obtuso clauo, vt grauior esset dolor, cruci affixa est: altera verò, quando iam foramen attingere non poterat, funibus sic extensa est, vt venæ disrumperentur.*

Non aliter extensum est Christi corpus, quàm solet extendi tympanum; ita vt omnia Christi membra, nerui omnes, venæ quoque, atque arteriæ velut chordæ extenderentur. Quare Ludulphus reuelatum asserit pio cuidam viro, Christum Dominum nullam maiorem sustinuisse pœnam, quam huiusmodi transfixionem, quod verum esse etiam constat ex reuelationibus Beatæ Brigittæ. *Lib. 6. cap. 15.* Dicat igitur Diuus Augustinus, *Claui & lancea clamant.* Quid clamant? maiorem præ cæteris fuisse illum dolorem; clamant claui, & tacet Christus hæc pro te patiendo. Cur ergo te excrucias? cur vociferaris, te minimo præmente dolore? Non indiget Deus tuo clamore, qui optimè nouit tuos dolores: at tu clauorum vociferatione indigebas, qui tam acerbos Christi dolores non attendebas. Si adhuc interroges quid clament isti claui, respondet Bernardus. *Clamat clauus, clamat vulnus, quod in Christo sit Deus reconcilians mundum sibi.* Aliam

quoque

quoque egregiã Diui Iustiniani responsionẽ eidẽ interrogationi adhibere placet. *Clamant claui*, inquit, *lancea, irrisiones, & verbera, vt ipse toto corde, totisque visceribus diligatur, qui pro dilectione nostra talia, ac tanta pati dignatus est*. Clamant denique hæc omnia, vt tu dolendo taceas, ac pro Christo hos tuos dolores æquanimiter patiaris, vt illo tãdẽ sine fine potiaris. *Nihil est*, ait Gregorius, *adeò graue, quod non æquanimiter toleretur, si Christi passio ad memoriã reuocetur*. Non debẽt tuis importunis clamoribus, & eiulatibus interrumpi tã suaues, tamque iustæ illorum instrumentorum voces.

Ad eos qui calculo, siue lapillis, & arenulis in renibus, aut vesica ingeneratis laborant. Caput XXII.

APRecetur vnusquisque, dicatque illud Tibulli, *Lib. 2. Eleg 4.*

O ego non possim tales sentire dolores.

Tanti enim sunt, vt inter morbos experimento comprobatum sit, vti docet Plinius, asperrimos cruciatus esse calculorum. Narrent qui sentiunt, quorum cum sim de numero, eos consolando, meipsum consolabor. Recordemur in primis Deum se habere erga nos, sicut nautæ erga naues; quas tutò ad portum deducere cupiunt: solent enim eas saburrare, immittendo, scilicet, lapides, & arenas, vt eis stabiliantur, & huc, atque illuc à vento non circunferantur, & ad scopulos non allidantur. Grues, teste Solino, arenas volaturæ deuorant, sublatisque lapillis ad moderatam graui-

uitatem saburrantur : ita vt illis dicere possimus ; *Virg.4. Georg.*

—— & sæpe lapillo,
Vt cymbæ instabiles fluctu iactante saburram
Tollunt.——

Deus opt. max. vult nos saluare, dum dignatur his lapillis, calculis, aut arenulis renes nostros, aut vesicam onerare, & saburrare. Si enim leuitaremus, vix mortem æternam euitaremus, vt ad portum salutis deducamur, necesse est horum pondus, & cruciatus sustineamus. Non ergo grauemur grauari, qui cupimus saluari.

Inuenio apud veteres multiplicem calculorum vsum. Primus quidem, & antiquissimus fuit ad computandum; huc enim spectat vetus illud peruulgatumque prouerbium, *Ad calculos reuocare*; dictum in eos qui nimio plus subtilem exigunt computationem, exactamque nimis subducere rationem volunt. Alter calculorum vsus fuit in iudicijs, ad significandum absolutionem, vel condemnationem: absolutio enim albo lapillo notabatur; atro autem condemnatio.

Tertius vsus erat in Comitiis, & in ferendis suffragiis pro creatione magistratuum : nam cui fauebant, & suffragabantur, eius nomine signatus calculus candidus dabatur.

Quartus vsus fuit ad denotandos dies lætos, & faustos: nam quo die valde lætum quippiam, & prosperum eis contingebat, eum candido lapillo veteres notare consueuerant. Cuius Consuetudinis originem Plinius, *Lib. 7. cap 4.* à Thracibus repetit, hunc in modum scribens, *Thracia*

ciæ gens calculos colore distinctos pro experimento cuiusque diei in vrnam condit, ac supremo die separatos dinumerat, atque ita de quoque pronunciat.

Quintus calculorum vsus, secundum Aretam, fuit in theatris, atque certaminibus, vbi calculus candidus victori tradebatur, tamquam symbolum, & victoriæ ab eo partæ, & præmij, quod strenuè certando, & vincendo promeritus fuerat.

B Non est dubium, quin Dominus per istos calculos quibus premimur, voluerit nos animum, & cogitationem referre ad supra dictos calculorum vsus. Primo quidem vult nos *ad calculos reuocare*, dum permittit nos calculo laborare: vult inquam, vt his nostris lapillis, siue calculis in mentem reuocemus, quam exacta à nobis omnium actuum nostrorum exigenda sit ratio, vt ita maturè ad eam reddendam nos præparemus.

Vult præterea, vt per illam, quam in hoc morbo ferendo debemus habere patientiam, cãdidum calculum, hoc est, absolutionis beneficium mereamur, & inter electos, vel cælorum magistratus numeremur: atque ita faustum, & lætum quid nobis euenisse agnoscamus. Quia coronabimur, dabitur nobis candidus calculus, si lapillorum, aut calculorum dolores patienter tolerauerimus, ac victores contra impatientiam euaserimus. Audi, quid Spiritus dicat Ecclesiis, *Apoc. 2. Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.*

Quid autem per calculum candidum, & nomen in eo scriptum intelligatur, indicat Ambro-

ſius his verbis. *Poteſt per calculum, nomenque in eo ſcriptum, beatitudo cæleſtis patriæ deſignari; vt per calculum ſignificetur cæleſtis patria; per nomen autem in eo ſcriptum, beatitudo cæleſtis patriæ figuretur. Hoc igitur nomen nemo ſcit, niſi qui accipit: quia quanti ſit illa cæleſtis beatitudo nemo ſcire valet, niſi qui ad cæleſtem patriam peruenire meruit, iuxta illud Iſaiæ Cap. 64. Oculus non vidit, Deus abſque te, quæ præparaſti expectantibus te.* Hos igitur prementes calculos nunc patiamur, vt aliquando calculo candido, & nomine in eo ſcripto potiamur.

Præterea per calculum candidum vincentibus promiſſum, intelligit Victorinus gemmam prætioſam. Idem ſentit Primaſius, qui ſic ſcribit. *Calculus eſt gemma prætioſa, quæ ad morem illius margaritæ, quam negotiator inueniens, venditis omnibus comparauit, intelligenda proponitur. Alia denique translatio pro calculo candido, margaritam poſuit.*

Vnde non eſt prætereundum, quod adnotat D. Hieronymus explanans illa verba Iſaię, *cap. 6. Et volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus*, &c. Vbi pro illa voce (*calculus*) apud Septuaginta Græcè eſt ἄνθραξ. Latine *carbunculus*. Hæc ſunt verba D. Hieronymi, *Epiſt. 143. ad Damaſ. In Hebræo pro carbone, quem poſuerunt Septuaginta, legitur calculus, Interpretibus ſuper hoc conſonantibus. Videntur autem Septuaginta transferentes in hoc loco ἄνθρακα, idem ſenſiſſe quod cæteri: ἄνθραξ quippe, quem nos carbunculum interpretamus, genus eſt lapidis fulgidi, atque ni-*

tentis, quem etiam in duodecim lapidibus inueni-mus.

C Carbunculum igitur dicimus gestare, qui nouit patienter calculum tolerare. Liceat ergo mihi calculosos vocare carbunculosos, & gēmis ornatos. Quidni? Dolores enim, & persecutiones, pretiosos, ac quasi consecratos efficiunt, quos afficiunt. Probatur. Laicus erat Dauid, sed Saulis persecutione tamquam chrismate inungebatur, & Antistes consecrabatur: ideo panes propositionis solis Sacerdotibus reseruatos comedere non verebatur. Hoc diligentet obseruauit idem Hieronymus. *Cap. 2 in Soph. Dauid non erat de Sacerdotibus, nec licebat ei comedere panes propositionis, sed quia persecutio Saul virtutum illius profectus erat, propterea in fuga sua, dum nescit, subitò Antistes efficitur, & accipit panes propositionis, & non violat mandatum Dei.*

Sic filij Machabęi dolorum ac tormentorum tolerantia veluti Antistites, & consecrati euaserunt, quorum mater dum illorum cruciatus cerneret, sic eos apud D. Gregorium Nazian. alloquitur. *Euge filij mei, euge legis, canaque senectutis meæ, atque ciuitatis Antistites.* Initiabantur, dum immanissimè excruciabantur, ac carnificum manibus discerpebantur, & ardenti sartagine torrebantur. Sicut igitur qui patienter tolerat persecutionem, sibi aliqualem acquirit consecrationem: ita, qui libenter patitur calculum, pretiosum obtinebit carbunculum. Non ergo pigeat ferre, quod potest nobis pretiosa conferre.

In locis arena conſperſis pugnabant olim gladiatores, vnde adagium; *In ſua quiſque arena*. In arenam deſcendere dicebantur, qui in arenam præliaturi deſcendere cogebantur. Non coronabatur qui in arena fortiter non luctabatur. Vult Dominus nos in arenam, aut arenas in nos deſcendere, antequam valeamus in cælum aſcendere. Vult, inquam, probemur an ſtrenuè in noſtris, aut cum noſtris arenulis dimicemus, & patienter hos dolores toleremus; atque ita (arena eſt exigua, qua nobis præmia donantur perpetua) illam perferamus, vt hæc referamus. Quod non bene cohærebat, vocabatur à Seneca, *arena ſine calce*. Non ſint noſtræ arenulæ abſque calce patientiæ, vt nobis fiant meritoriæ. Si enim nobis nocent cum pituita, proderunt cum patientia, *Ouid.3.Am.*

Perfer & obdura, dolor hic tibi proderit: olim
Sæpe tulit laſſis ſuccus amarus opem.

Calculus à calcando dicitur. Calcandus eſt noſtra patientia calculus, quo premimur. *Sancti viri*, inquit Diuus Gregorius, *Lib.5. Mor.2. aduerſitatem calcantes tolerant*. Apud doctos paſſim legimus, *Conna calculus*, à Conna quopiam cithaœdo; & dicebatur de re nullius, aut parui momenti. Sit nobis iſte morbus tamquam Connæ calculus: illum conculcemus, & contemnamus patienter ferendo: eſt enim parui momenti, modicæque durationis, ſi cum doloribus inferni comparetur.

D Nonnulli dicunt, ideò nos vehementer cruciari his lapillis, & calculis, quia anguſtos

habe-

habemus meatus: si enim lati essent, facilè transirent, & nullo modo nos premerent & afficerent, quod libenter crediderim. Verùm transeuntibus illis per huiusmodi angustos meatus, atque ita nos vehementer prementibus, meminerimus, quòd fortè per angustam portam, ac per arctam viam quæ ducit ad vitam, non intraremus, si hac angustia non afficeremur, & hoc morbo non laboraremus. Nonne audis Christum? *Quàm angusta porta, & arcta via est, quę ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam!* *Matth.* 7. Precare Dominum, vt sicut posuit in te angustas vias, ita ponat te in arcta via, & faciat transire per angustam portam, quam pauci inueniunt. Illam tu inuenisti, si dolores horum calculorum patienter propter Deum tulisti.

Dolores & labores præsentis vitæ sunt illa arcta via, quæ ducit ad beatam vitam; illos non respuamus, qui illam vitam desideramus. In via autem & porta quis non permanet, sed transit. Ita transibunt, & finientur isti dolores, atque ita, si patientes erimus, per citò transeuntia perueniemus ad semper permanentia. *Non minima consolatio est*, inquit Euthymius, *vocare ipsam portam ac viam, siquidem neutra permanet, sed transit.*

Recordemur præterea, multos pios viros lapidibus extrinsecus aduenientibus fuisse obrutos, quos non cum tædio, sed cum gaudio susceperunt. De Diuo Stephano sic canit Ecclesia: *Ille gaudens suscepit lapides, vt mereretur accipere coronam gloriæ.* Qui permisit illum lapidari, vt mereretur coronari, permittit & nos his lapillis &

cal-

calculis cruciari, vt possimus saluari. Sint nobis isti lapilli dulces, sicut & Stephano lapides torrentis dulces fuerunt. Dulces, inquam, illi erant, quia à dulci manu Dei emanabant, & dulcẽ ei requiem comparabant. Si duri sint nostri lapilli, scito quòd *gaudet patientia duris*. *Lucan. l. 9.* Hac duritie purgatur durities cordis nostri. His itaque duris lapillis, *pectoris duros lapides repelle*. *Hymn. Sancti Ioan.* Et satius nobis sit his lapillis & calculis affici, quàm mola asinaria in collo suspensa, in profundum demergi: fortè hanc non euitaremus, nisi illis laboraremus; ideo laudem Domino decantemus.

Mirabatur Cicero, quòd Demosthenes coniectis in os calculis, summa voce versus multos vno spiritu pronunciaret. Gaudebunt cælicolæ, mirabuntur terrigenæ, si coniectis, aut in renibus nostris, vel vesica, genitis calculis & lapillis, laudes, & gratiarum actiones Domino promamus. Dauid Domino benedicturus dicebat: *Benedicam Dominum*, &c. Quare? quia *increpuerunt me renes mei*: vel, vt alij legunt, *emendauerunt*. Vnde & Diuus Hieronymus vertit, *erudierunt*. Renes enim, quos Euthymius vocat radices concupiscẽtiæ, lapillis, arenulis, aut calculis grauati videntur nos erudire, monere, & incitare, vt Deum laudemus, & amemus, & vitam in melius emendemus; culpas agnoscamus, pœnitentiam agamus, bonaque operemur.

Ad

Ad leprosos. Caput XXIII.

A QVamuis lepræ morbus opinione hominũ habeatur maximus omnium, & miseratione dignissimus, tum quia incurabilis est, tum quia totum corpus hominis deformat, & exedit vsque ad ossa, ac omnibus hominibus, etiam parentibus, fratribus, & amicis abominabile reddit, vt eius conspectum & societatem ferre non possint: legimus tamen nonnullas nationes leprosos ad ciuitates admittere. Apud Abissinos leprosi versantur cum populo, vt videatur vulgaris morbus esse. Iosephus ipse sic scribit, *Lib. 3. Antiq. cap. 10. & 15 & 1. contra Apion. Inter multas gentes leprosi versantur, & in pretio sunt, non relegantur, nec contemptim habentur: in expeditionibus militares dignitates, & in administratione Reipublica ciuiles illis committuntur, ac ne à templis quidem & fanis arcentur.* Persis tamen, teste Herodoto, *Lib. 1.* inuisi erant leprosi, cùm etiam dicerent eum morbũ immissum, quòd contra Solẽ homines aliquid deliquissent. Sed superstitiosa ac ridicula erat eorũ opinatio. Si enim etiã apud fideles foras leprosi eijciantur, hoc non fit propter culpam, sed propter lepram, qua sani eorum consortio possent infici.

Mementote eodem vos affici morbo, quo multi graues homines fuerunt percussi. Leprosam manum habuit aliquando Moyses: *Exod. 13.* fuit & Maria soror eius septem diebus lepra percussa. Naaman princeps militiæ Regis Syriæ, *erat vir*

for-

fortis & diues, sed leprosus, 4. *Reg.* 5. Giezi seruus Helisæi Prophetæ fuit quoque subitò fœdatus lepra. *Ibidem*. Rex Azarias, alias Ozias, *fuit leprosus vsque in diem mortis suę, & habitabat in domo libera seorsum*. 4. *Reg.* 15. Beatam Genouefuam Parisiensem præsidem & patronam multis annis lepra laborasse testatur Volaterranus. Narrat idem, Froilam secundum Regem Asturum in Hispania, filium magni Alphonsi, fuisse lepra correptum. Isti omnes patienter hunc morbum tolerauerunt; videbant enim sibi euenisse vel à Deo immittente, vel permittente: ita & vos eundem libenti animo feratis, vt ex eo aliquem fructum & meritum referatis.

Gaudete quòd eo morbo laboretis, qui ab alijs morbis, nempe peccatis, vos vt plurimùm defendit. Audite quid narret Marulus, *Lib.* 5. *cap.* 4. de quadam virgine. *Andragosina virgo à patre desponsata Ausberto cuidam, qui domesticus erat Vandegisili Comitis Palatini, pro tutanda virginitate Deum orauit, atque hinc lepræ morbo deformatam exhorruit sponsus, qui sanam antè adamauerat, intactamque reliquit & repudiauit. Neque illa quicquam pensi fecit tam acre malum, dũ multo mallet castè viuere, quàm sana. Ne autem morbi huius causa in ambiguo esset, vt primùm professa est religionem, sana euasit. Ita palàm factum est, ideo fuisse loprosam, ne esset corrupta*.

B Fortè vobis durum est arceri à consortio cæterorum hominum, & solos habitare extra ciuitates, iuxta illud; *Omni tempore quo leprosus est*,

&

& immundus, & solus habitabit extra castra. Leuit. 13. Verùm si attendatis quàm iucundum & vtile sit seorsum & extra hominum congressum viuere, non ægrè feretis illo morbo laborare, qui cogit vos genus illud viuendi ducere, quod multi sine lepra sponte elegerunt. Audite precor, quid Seneca, *Epist.* 7. suo Lucilio respondeat, & consulat. *Quid tibi vitandum præcipuè existimem, quæris? Turbam. Nondum illi tutò te commiseris. Inimica est multorum conuersatio. Quid me existimas dicere? Auarior redeo, ambitiosior, luxuriosior, imò verò crudelior, & inhumanior, quia inter homines fui. Nam conuictor delicatus paulatim eneruat & emollit, vicinus diues cupiditatem irritat; malignus comes quantumuis candido & simplici rubiginem suam affricat.* Satius vobis sit lepra corporali corripi, quàm illa lepra vitiorũ corrumpi. Alius apud eundem Senecam dicere solebat: *Satis mihi sunt pauci, satis est vnus, satis est nullus.*

Myson cùm in solitudine ridens fuisset deprehensus, rogatusque quid rideret, cùm esset solus: *At qui ob hoc ipsum*, inquit, *rideo*: subindicans sibi gratissimam esse solitudinem. Nolite igitur flere, propter quod alij risere. Antisthenes rogatus quid emolumenti cepisset ex Philosophia; *Vt mecum*, inquit, *loqui & viuere possim.* Quia lepra inficimini, exules mundi efficimini. Sed hoc non vos terreat; quia, teste Basilio, *de laude Eremi. Exul mundi, hæres est paradisi.* Quidam apud Thomã Theodidactum, *Lib.* 1. *de imit. Christi cap.* 20. dicere solebat: *Quoties inter homines fui, minor ho-*

mo

mo redij. Nemo securè apparet, nisi qui libenter latet. Qui se abstrahit à notis & amicis, appropinquabit illi Deus cum Angelis suis. Maximi sanctorum humana consortia vbi poterant vitabant, & Deo in secreto viuere eligebant Melius est homines euitare, quàm cum illis habitare, & illos fugere, quàm ad eos refugere.

Multi viri tam inter fideles, quã infideles mũdum fugiebant tãquam leprosum, & vos eundem fugite leprosi. Sit vobis mundus leprosus, sicut vos mundo. Gaudete quòd tales sitis mundo, qualis vobis debet esse mundus. Paulum Apostolum, *Gal. 6.* imitemini, *cui mundus erat crucifixus, & ipse mundo.* Id est, sicut mundus horret crucem, vel aliquod cadauer crucifixum: ita & Paulum exhorrebat; & vice versa, mundus erat Paulo veluti crux, aut corpus crucifixum. Sicut omnes horrent fugiuntque cadauer pendens in patibulo; sic Paulus fugiebat mundum, & mundus Paulum. Horret vos mundus tãquam leprosos, illum horrete & fugite tamquam leprosum. Dolete, quòd doleatis à mundo deseri, cùm ab eo deseramini, quem vos deserere debuissetis.

Considerate patientiã Iob, non solũ quia D. Iacobus nominatim illam spectandam proponit; sed quia S. Patres, vt D Chrysostomus, Apollinarius, Beda, & alij disertè testantur, Iob cùm alijs plurimis morbis, tũ quoque lepra exitiali, quam vocant elephantiasim, laborasse. Ideo tamquã leprosum extra ciuitatem sedisse in sterquilinio, apertè habet editio LXX. Interpretum. Deinde sicut leprosi abominabiles esse solent etiam fratribus suis & ami-

amicis: ita Iob, *cap. 19. Fratres meos*, inquit, *longè fecit à me, & noti mei quasi alieni recesserunt à me, & qui me nouerunt, obliti sunt mei.*

C Denique sicut leprosi implacabili prurituve-xari solent; sic & Iob, *cap 28.* ita vt coactus fuerit *testa saniem radere*. Solent enim in leprosis digiti intumescere & putrescere, vt vnguibus se scabere nequeant. Hæc attendens Diuus Augustinus, *Serm. 32.* vel si quis alius est auctor, in sermonibus ad fratres in Eremo, sic leprosos alloquitur: *Fratres mei dilectissimi scio, quòd percussit vos Deus, & leprosi facti estis vsque ad diem mortis vestræ. Ideo obsecro vos in Domino, vt non deficiatis in tribulationibus, quæ sunt pro gloria vestra. Ecce sanctus Iob, iustus, sapiens, diues, rectus, & timens Deum, & tamen leprosus efficitur, non conqueritur, extra castra proijcitur ab hominibus despicitur, & deseritur, ab vxore blasphematur.*

Oculos etiam in Christum conijcite, quem tamquam leprosum reputarunt & fugerunt Iudæi, qui de illo sic apud Isaiam dicebant: *Vidimus eum, & non erat ei species, neque decor. Et nos putauimus eum quasi leprosum. Isai. 6.* Christus comparatur leproso ob octo analogias. Primò, quia sicut leprosus toto corpore lepra maculatus, sui horrorem intuentibus incutit: ita Christus toto corpore flagellis & vulneribus liuidus, horrorem simul & commiserationē aspicientibus commouebat: vt meritò Pilatus eum Iudæis proponens dixerit; *Ecce homo.*

Secundò, leprosus habebat vestes dissutas: ita milites sciderunt vestes, quin & carnem Christi.

Ter-

Tertiò, leprosus habebat caput nudum: ita Christus nudo fuit capite, sed spinea corona coronato.

Quartò, leprosus habebat os veste contectum: de Christo ait Isaias, *quasi absconditus vultus eius.* Rursum: *Quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.*

Quintò, leprosus se contaminatum & sordidum clamare debebat: Christus totus cruentus quid clamat, nisi, *O vos omnes, qui transitis per viam, attendite & videte, si est dolor sicut dolor meus. Thren.* 12.

Sextò, leprosi caro erat vilissima, & abiectissima: Christus ait; *Ego sum vermis, & non homo,* &c. Similis fuit Christus Iobo, qui sedens in sterquilinio non fuit agnitus ab amicis, quia non erat ei aspectus, eratque despectus & nouissimus virorum.

Septimò, lepra solebant puniri superbi:& Christus nostræ superbiæ quasi lepræ speciem gessit, eāque curauit sua hac abiectione. Eius enim liuore curata est plaga superbiæ nostræ.

Octauò, leprosi vrbe pellebantur, nemo eos aditu, congressu, sermone dignabatur, omnes illos aspernabantur: ita Christus quasi leprosus extra portam eiectus, & crucifixus est, *Hebr.* 13. Vbi nostra vulgaris lectio habet: *Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt, & steterunt. Psal.* 37. 12. Diuus Hieronymus legit: *Quasi contra lepram meam steterunt, & qui iuxta me erant, de longè steterunt.*

D Vndè meritò hortatur D. August. vt semper

præ

præ oculis Christum habeatis, qui pro nobis, & ad consolationem vestram talis voluerit haberi, quales vos estis, *Loc. cit. Nihil*, inquit, *tam salutiferum, quam quotidie cogitare, quanta pro nobis pertulit Deus, & homo. Ecce enim Saluator passus est, leprosus in Cruce factus est, patiens factus est, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Quod si feceritis, infirmitatem non molestè portabitis.*

Hinc fortè factum est, Christum sæpe dignatum sanctis suis apparere in specie leprosi, vt Martyrio Monacho apud D. Gregorium, *Homil. 36. in Euang.* ita scribentem. *In terra Lycaoniæ Martyrius vitæ valde venerabilis Monachus fuit, qui pergens ad monasterium quoddam, leprosum quendam inuenit in via, ad hospitium suum redire volentem quidem sed non valentem. Eum itaque pallio suo constrictum super humerum leuauit, & tulit, vicinusque monasterio, ad quod tendebat, magna voce clamauit: Currite, ianuas monasterij citò aperite, quia frater Martyrius venit Dominum portans: statim verò vt Martyrius ad monasterij aditum peruenit, is qui leprosus putabatur de collo exiliens, & in specie vera Christi Dei, & hominis apparens ad cœlum rediit, dicens: Martyri tu me non erubuisti super terram, ego te non erubescam super cœlos. Narrabat autem postea Martyrius, quod cum portasset, pondus minimè sensisset; nec mirum, quia portabat portantem omnia.* Non horret vos Dominus, qui similis vobis dignatus est apparere hominibus. Horreat vos mundus, diligat vos Dominus diliget autem,

si pro eius amore hanc lepram tolerraueritis.

Cæterum vomitiones plurimum prosunt leprosis, vnde Auicenna, referente Cœlio, *Li 26.c.3.* leprosis, ratione vomitus, adiumento esse nauigationem sanxit: sed magis vobis curæ sit curari lepra spirituali; nempe culpæ non per medicinalem vomitionem, sed per sacramentalem confessionem curatur. Ad Sacerdotes veteris legis leprosorum spectabat iudicium. Vnde Christus quosdam leprosos ad ipsum venientes misit ad Sacerdotes: *Ite*, inquiens, *ostendite vos sacerdotibus*, *Luc.17.* Legis antiquæ Sacerdotes lepram non auferebant, sed de sanitate leprosi sententiam ferebant; non curabant, sed aliquem esse leprosum, vel non leprosum declarabant. At verò Sacerdotes nouæ legis longè præstantiores, ipsam peccatorum lepram purgant, veluti ministri summi Dei, absolutionisque sententiam verè ligatos soluendo, proferunt. Hoc adnotans Diuus Chrysostomus, *Lib.3. de Sacerdotio*, sic scribit. *Corporis lepram purgare, seu, vt veriùs dicam, non purgare quidem, sed purgatos probare, Iudæorum Sacerdotibus solis licebat. At verò nostris Sacerdotibus, non corporis lepram, verum animæ sordes non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est.* Satagite igitur ne duplici lepra inficiamini, scilicet corporis, & animæ, quæ est peccatum. Illa enim vos eijcit extra castra, hæc autem extra astra. Vnde Euthymius: *Solam lepram animæ conuenit execrari, quæ est peccatum.*

Ad

Ad cæcos. Caput XXIV.

CApere Leones ardui fuisse quondam operis, scribit Plinius, *Lib.* 8. *cap.* 16. Ideò necesse erat cuiusdam pallij iniectu caput illius animalis operire, atque ita oculorum erepto lumine torpescens facilè vincebatur, & capiebatur. Fortè tanquam Leo ferocissimus Deo vocanti restitisses, nisi aliquo, vel alicuius iniectu lumen oculorum tuorum eripuisset, ac cæcus fuisses.

Sic captus est Paulus, *Act.* 9. cuius conuersio cæcitate inchoauit: nam per triduum in ciuitate Damascenorum nihil penitus videbat, vt sacra testatur historia. Verùm tunc cæpit videre Deum, quando non potuit videre homines: tunc cœlum cernebat, quando terram non discernebat. Dum cæcus factus est, hæc verba effatus est: *Domine quid me vis facere?* Si cæcitatem non incurrisset, Dei voluntatem non agnouisset. Deo se ipsum offerebat, qui alios de medio auferebat. Ille vult Ecclesiam Dei tueri, qui neminem tunc poterat intueri. O beata cæcitas, quæ cæcum videre fecit, & lupum in agnum conuertit! de illo sic Augustinus, *& habetur* 23. *qu.* 4 *Paulus prostratus est: & vt cæcaretur, cæcatus est: vt mutaretur, mutatus est: vt mitteretur, missus est: vt qualia fecerat in errore, talia pro veritate pateretur.*

Valde perpendendum est, quid de oculo ob illicitas visiones dicat Scriptura. *Nequius oculo quid creatum est, Eccl.* 31. Nequissimi fuerunt

Dinę oculi, *Genes.* 34. nequissimi Dauidi, ac illis viris, qui videntes filias hominum, quod essent pulchræ illas adamarunt, illisque abusi sunt, atque ob id aquis diluuij submersi sunt. Fortè tibi etiam nequissimi fuissent: hoc cognouit, qui te illis priuauit. Patienter igitur ferendum est, si tibi claudantur fenestrę, per quas ingreditur, quod te aggreditur. Iuxta Saluianum, *Lib. 3. de prouident. oculi sunt fenestræ nostrarum mentium, & naturales cuniculi.* Sũt etiam veluti latrunculi deprędantes animam; hac de re conqueritur Ieremias: *Thren. 3. Oculus meus deprædatus est animam meam. Lib. 3. Pæd. cap.* 11. Clemens Alexandrinus vocat oculos, *primam originem, instrumentumque præcipuum amatoriæ fascinationis.* Et, teste Luciano, oculi sunt *prima amoris via*: ac denique homini illis abutēti sunt multorum malorum causa. Hinc Poeta, *Ouid. epist. 12. Her.*

Tunc ego te vidi, tunc cœpi scire quis esses,
Illa fuit mentis prima ruina meæ.
Et vidi, & perij, nec notis ignibus arsi.

B Diuus Petrus, *cap. 4.* nonnullos scribit fuisse, *oculos habentes plenos adulterij, & incessabilis delicti*, id est, habentes oculos, quibus incessanter peccabant, modo hanc, modò alteram mulierem semper respicientes, & concupiscentes; est enim humanus oculus insatiabilis, ac sępe concupiscibilis. Quod non potuit, teste Quintiliano, *lib. 2. c.* 15. magnus Orator Hyperides exorare pro Phryne, ipsa potuit apud sapientissimos Areopagitas obtinere, velo reducto pulchros ostentans oculos.

Diuus Bernardus, *De gradibus humilit.* describit

oculos in genere esse occasionem peccati, indicium culpæ commissæ, & causam committendæ. Nam cor sæpe non optaret, nisi oculus monstraret; nec concupisceret, si oculus non respiceret. Est igitur oculorum visio frequens cordi peccandi occasio, & vix à corde expellitur, quod ei semel imprimitur. Vnde Gregorius, *Mor. in Iob c. 31. Semel species formæ cordi per oculos alligata, vix magni luctaminis manu soluitur.*

Obseruat Clemens Alexandrinus, *Lib. 3. Pæd. cap. 11.* quod *ante totum corpus corrumpūtur oculi*. Cor quidem est primum viuens, & vltimum moriens: contra verò, oculi vltimò viuunt, & primò moriuntur. Quod à sapientissimo rerum omnium conditore ita stabilitum esse crediderim, vt primo oculus deficiat, ne cor ampliùs inficiat. Videns Seneca, *in excerptis*, oculos multis esse ruendi occasionem, sic aliquem cæcitatem deplorantem, consolabatur. *Oculos*, inquit, *te perdidisse ploras? habet, & nox suas voluptates. Quàm multis cupiditatibus via incisa est? Quam multis rebus carebis, quas ne videres, vel eruendi erant? Non intelligis partem innocentiæ esse cæcitatem? Huic oculi adulterium monstrant: huic incestum: huic domum quam concupiscat: huic vrbem, & mala omnia certè irritamenta sunt vitiorum, ducesque scelerum.* Audi quæso, quod qui cæcus est, penè innocens est.

C Multi à dæmonibus caperentur, nisi essent oculis capti. Nam sicut ostensis frondibus trahuntur pecora: sic Christi oues interdum ostensis rebus caducis, honore, gloria, pulchritudine,

diuitijs, atque voluptatibus, ad peccatum trahuntur. *Dæmones*, inquit idem Clemens, *Lib. 2. stromat. cap. 9. pulchritudines, glorias, voluptates, & eiusmodi visiones inescantes, his, qui facilè seduci possunt, portendunt: quemadmodum qui pecora abigunt, eis frondes porrigunt.* Certum est, visiones harum rerum terrenarum animas nostras inescare. Non est igitur ægrè ferenda cæcitas, quæ his nociuis visionibus priuat. Fortè mœchus esses, si cæcus non esses. Nescis mœchari videntem ad concupiscendum? Quoties vidisses, & concupiuisses, si oculis orbatus non fuisses? Hoc nouit, qui te illis priuauit: longè sunt à te vitiorum irritamenta, scelerumque duces; non sit tibi cura de eo, quod tibi adulterium, aliaque monstrat mala. Gratias agas Deo, qui immissa tibi cæcitate, à tantis malis, tantisque periculis te eripuit. Satius tibi sit, cæcum ingredi vitam æternam, quàm videntem mitti in gehennam. Securiores sunt cæci, quia securiùs tendunt in cœlum: vnde Pierius *Lib. 33.* cæcitatem esse securitatis hieroglyphicum affirmat. Videndi non optes facultatem, quæ semper non affert ad salutem securitatem, imò etiam sæpe infert dolorem, & tristitiam dum illa videbimus, quibus perturbamur. *Oculi*, inquit Tullius, *augent dolorem: quia ea, quæ cæteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere à miseriis cogitationem sinunt.*

Obseruat Euthymius, *In Psalm. 17.* admirandam illam custodiam, quam oculus pupillæ præstat: nam tunica super tunicam, & alia quæ-

dam

dam integumenta eam muniunt, quorum alia tenuia, & translucida sunt, ne vllam pupillę, quę suapte natura humida est, ac proinde mollis, inferant asperitatem: alia verò exterius crassiora, vt palpebrarum tunica, quæ duobus est semicirculis distincta, vt pulueris, atque aeris incursum, & paruula quæque animalia in oculos inuolare solita repellat ac submoueat; quin pilis etiam vallatę sunt, vt sudorem propè fluentem alio auertant; neq; in oculum influere permittant. Itaque, sicut ab authore naturę prouisum est, ne quid visui noceret: sic maxima cura adhibenda est ne nobis aut animę nostræ visus noceat. Vnde Isidorus Pelusiota: *Omnibus*, inquit, *viribus oculos custodire, ac velut freno coercere oportet, atque à curioso, & impudico aspectu, vt intimas animi partes perstringente, sese abstinere; maxima enim ex eo in animum probitas influit*. Gaudeas igitur, Deumque laudes, quod cæcitate tua ab illa cura, & solicitudine eximaris.

D Scribit Hieronymus, *Lib. 2. contra Iouin.* quosdam Philosophos effodisse sibi oculos, ne à contemplatione Philosophię auocarentur, ideò sic Abigaum cęcum consolabatur. *Ne doleas, si non habeas, quod formica, & musca, & serpentes habent, id est, carnis oculos; sed illum te oculum habere lætare, de quo in Canticis dicitur: vulnerasti me, soror mea sponsa, vno de oculis tuis; quo Deus videtur, de quo à Moyse dicitur; Transiens videbo visionem hanc magnam. Denique quosdam etiam mundi Philosophos legimus, vt totam cogitationem ad mentis puritatem cogerent, sibi oculos*

eruisse. Nolo tibi eruas oculos, sed si tibi contingat illis orbari, debes illam coactam cæcitatem patienter ferre, quemadmodum illi voluntariam. Eodem planè modo Beatus Antonius Didymum virum eruditissimum oculis orbatum, ac de illa cæcitate dolentem, consolabatur. *Miror*, aiebat, *prudentem virum eius rei dolere damno, quam formicæ, muscæ, & culices habent; & non lætari illius possessione, quam Sancti soli, & Apostoli meruerunt*.

Satis tibi sit, quod oculos animi habeas, quibus essentia diuina contemplanda est, quam Angeli sine oculis corporeis semper vident in cœlo. Effice, vt per hanc præsentem cæcitatem perueniias ad futuram illam felicitatem. Caue, ne impatiẽtia tua de tenebris interioribus proiiciaris ad tenebras exteriores. *Multo melius est*, inquit idem Hieronymus, *spiritu videre, quam carne; & illos oculos possidere, in quos peccati festuca non possit incidere*.

Sicut sagittarius claudit oculum, vt alio oculo dirigente certiùs metam, & terminum, siue scopum attingat: ita necesse est interdum corporis oculum claudi, vt melius mentis oculus Deum finem vltimum percipiat, certiusque ad ipsum perueniat.

Nemini vnquam, nisi cæco dictum est à Christo: *Quid tibi vis faciam? Luc. 18.* Illi Christus se offerebat, ac videbatur illius voluntati velle obtemperare; nec mirum, cum vt plurimum cæci obedientiores sint cæteris, vt constat ex alio cæco ab eodem Christo illuminato, *Ioan. 9.*

Nesciebat

Nesciebat ille, an vellet illum Dominus curare; tamen illi in omnibus obtemperabat. Hoc aduertit Chrysostomus, qui de illo sic loquitur: *Intuere cæci animum in omnibus obtemperantem. Præbuit vultum, nihil sollicitus, an lutum esset, an sputum, & quid sibi Siloe opus esset: non, cur lutum lineret super oculos, aut cur lauari præceperit: nihil tale reputauit: illud duntaxat curauit, vt obtemperaret.* Noli igitur dolere de statu, in quo sicut magis quàm in alio cogeris obedire, ita meliùs quàm in alio salutem poteris inuenire. Et sicut obtemperas puero te ducenti quò vult, & quà vult; sic tibi obtemperandum est Domino te per hanc cæcitatem in cœlum ducenti. Quemadmodum igitur cæco dictum est à Christo: *Quid tibi vis faciam?* Ita etiam Christo dictum est à cæco, aut saltem à non vidente: *Domine, quid me vis facere? Act. 9.* Offert se Christus non videnti, vt offerat se nihil videns videnti omnia.

E Considerent insuper cæci, nobiliores & præstantiores virtutes cæcitate affici, aut saltem cæcas à pictoribus repræsentari. Nam fides nihil nisi ex auditu videt: spes nihil percipit: charitas quoque corde tantùm intuetur: iustitia etiam oculorum lumine capta depingitur, quia meliùs clausis, quàm apertis oculis discernit. Et inter animæ potentias, voluntas nostra, sine qua beati esse non possumus, cæca potentia à Philosophis vocitatur. Illis fortè virtutibus non esset quis præditus, nisi oculorum lumine esset orbatus: quia dumtaxat quæ videntur crederet, speraret, ac diligeret; & inuisibilia quæ

so-

solummodo intellectu percipiuntur, negligeret. Itaque patienter feratur corporis cæcitas, quæ sæpe ad huiusmodi virtutes capessendas necessaria est; hoc Deus agnoscit, qui illam immittit.

Aliquos ad euitanda pericula, quæ ob visum potuissent incurrere, ita demisso vultu incedisse legimus, vt nihil nisi terram inspicerent. Oculos habebant, videbant, & videbantur non habere, nec videre. De quodam Imperatore sic loquitur Cœlius, *Lib. 3. cap. 30. Procopium Imperatorem adnotatum annalibus est, humum intuendo semper incessisse.* Christus ipse non metuens sibi; sed consulens periculo nostro, præsentibus adulteræ accusatoribus, oculos, corpusque totum demisit humi. *Ioan.* 8. Hominem ui deorsum respicientem hieroglyphicè significabit animal quoddam, cuius meminit Plinius, *Lib 8. c. 21.* quod Catoblepas nomine Græco appellatur: habet enim graue caput, ac deiectum semper in terram. Forsitan Dominus idcirco leniuit lutum super oculos illius cæci nati, quo significabatur ei, vt deinceps duntaxat in terram, vbi reperitur lutum, oculos conijceret ne cœlum amitteret.

Flante vento, & puluerem proijciente, cogimur oculos claudere, ac veluti cæci ambulare; noceret enim tunc illos aperire. Ita arcendi sunt suggerente dæmone, atque vt decipiat, illicita præmostrante. Quibusdam ergo prodest aliquando oculos claudere: tibi verò semper habere clausos. Si videntes noluit interdum videre: nunquam current non videntes videre. Fenestram ar-

ca

eæ clausit à foris Dominus, quia fortè à Noe, aut à quouis alio cum sui dispendio aperiretur, nisi ab ipso Domino clauderetur. Sic idem Dominus prę-uidens te oculos in tuam perniciem aperturum, voluit eos ipsemet claudere, auferendo scilicet à te potentiam visiuam, ne illos valeas aperire, per quos poteras perire.

F Considerandi etiam sunt multi, qui cæcitate percussi, illam æquo animo tulerunt, ac in ea fortiter & piè se gesserunt: vt illorum exemplo patienter adueniens corporis cæcitas perferatur. Sāsoni fortitudinem non minuit cæcitas, multoque plures hostium occidit erutis oculis, quàm antè integris occiderat, *Iud. 16.* Tu quoque quem corporis visus destituit, mentis fortitudinem excita, bono animo esto; iam securior irruentes in te vitiorum cuneos excipies clausis obturatisque fenestris, per quas mors ingredi ad animam solet.

De Tobia seniore stercoribus calidis hirundinum excæcato sic loquitur Scriptura. *Et non est contristatus contra Deum, quod plaga cæcitatis euenerit ei, sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vitę suæ. Tob. 2.* Ob quam patientiam anno à cæcitate sua quarto, visum recipere Angeli ministerio meruit, & rursum gratias Deo agens, ait: *Benedico te, Domine Deus Israel, quia tu castigasti me, & saluasti me. Cap. 4.* Existimabat Tobias magnum esse gaudium lumen cœli videre; sed quia cæcus factus patienter tulit hoc gaudio priuari, atque sic castigatus se humiliauit, & in omnibus gratias Deo egit, ideo ma-

iori

iori gaudio est affectus, dum nimirum non solùm visum recepit, quo mundus cernitur, sed & quo mundi Dominus conspicitur.

In historia Beati Vedasti Atrebatensis Episcopi, *Sur. tom.* 1. cùm corpus eius in alium locum transferretur; legimus Audomarum Episcopum cæcum, cùm optaret videre Sancti ossa, illicò visum recepisse: deinde cùm orasset, si minus animæ conduceret donum videndi, rediret infirmitas, iteratò oculis captum fuisse. O prudens votum, singularemque cæci patientiam, qui ne tunc quidem cernendi copiam postulasset, nisi tam pij desiderij causa incidisset! Ideoque Sancti corpore viso, ad cæcitatem suam reuerti maluit, quã ad ea, quæ ante cæcitatem fortè se commisisse recolebat. Contempsit oculos, vt innocentiùs viueret; & innocentiùs victurum obducti denuò oculi fidem fecere.

G Petrus Abbas Clareuallensis, *Sab. lib. 5. cap. 7.* graui valetudine vexatus oculum amisit, & se gaudere dixit, quòd è duobus inimicis alterius molestia iam liber esset. Vnde colligitur, magis etiam gaudendum illis, qui vtroque orbantur. Et cur enim non se consolari habeant, qui ambobus carent; cùm non sit eis opus ad Deum cum Propheta clamitare: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem? Psal.* 118. Qui quidem Propheta, si illos vel auertere per se potuisset, vel omnino non habuisset, neque adulterij, neque homicidij crimine se polluisset.

Maiolus Cluniacensis Monasterij Monachus cæcus erat, & tamen sapientiæ ac sanctitatis merito

rito factus est Abbas Maticensis; nec sua ipsi obstitit cæcitas, quin alios cæcos curaret; surdos insuper, mutosque & claudos sanauit, proculdubio sanaturus & seipsum, nisi multo plus emolumenti percipere se sciret ex ejusmodi imbecillitatis tolerantia. Itaque cæcus quidem vixit, sed miraculorum fama videntibus illustrior euasit.

Ad Vbaldum Eugubinæ vrbis Episcopum, quoniam & ipse miraculis pollebat, cæcum quendam venisse legimus, opemque implorasse, & ab eodem illi persuasum, ne visum sibi restitui expeteret, qui eo restituto animę cæcitatem esset passurus; itaque incuratum dimissum. Consolentur hóc saltem exemplo, qui videre desierunt, ignari, si sani essent, quā continentes oculos forent habituri. Noluit Vbaldus cæco mederi, ne corpori subueniens, animæ faceret detrimentum.

Beata Lutgradis virgo, authore Thoma Cantipratense, cæca facta, magis quàm antea visionibus diuinis claruit, eamque Christus ipse per visum monuit, vt patienter cæcitatem tolerarct: liberā siquidē fore à Purgatorio, & multa visuram in cælis, quæ iam non videret in terris.

Alia virgo, nomine Fara, *Rauis.* quæ sub Heraclio Imperatore floruit, dum ab Hagerico patre ad nuptias compelleretur, in tantas prorupit lacrymas, vt cæcitatem contraxerit. Volebat orbari oculis, vt orbaretur marito; libenter incurrebat cæcitatem, vt seruaret virginitatem.

Quid cæcos infideles memorem? inter quos Antipater Cyrenaicus mulierculis quibusdam cæcitatem ipsius deplorantibus: Quid agitis? inquit,

quit, an vobis nulla videtur voluptas nocturna? nocte omnes cæci sumus, nec tamen lamentamur. *Cic. lib.3. Tusc.* Habet animus quo se delectet, etiã occlusis sensibus.

H Mesellus cùm præ nimia senectute oculis orbaretur, à Senatu pro munere ei datum est, vt curru in Senatum veheretur. *Alex. ab Alex. lib.4. cap.* 11. Tu verò fac, vt hanc tuam cæcitatem æquo animo patiaris, vt ad cœlum veharis, si non curru, saltem spiritu: sic enim itur ad cœlum, nec est opus oculis corporeis, qui cùm sæpissimè impediant, non sunt lugendi si deficiant.

Aufidius Prætorius in cæcitate sententiam in Senatu dicebat, nec amicis deliberantibus deerat. Græcam scribebat historiam, & videbat in literis. *Pont. lib. 2. cap. 8. de fort. domest.* Plerunque videmus magis docile ingenium, tenacioremque memoriã cæcorum hominum esse, quàm videntium, & eò plus menti eorum datum, quò oculis minus. Cõceptus enim, & imaginatio, & ipsa rerum reminiscentia, totam se penitus ad animam colligit, firmiterque inheret, dũ foras per varia visus obiecta nequit euagari. Ita fit, vt hac quoque de caussa cæcitas nobis tolerabilior esse debeat, si acciderit. Quid ergo optas videre, ait Augustinus, *in Psalm. 99.* cùm iam multis vidisse nocuerit: & plurimis non vidisse profuerit? Illud duntaxat optemus videre, quod oculus corporeus non videt, obiectum scilicet beatificum.

Cæterùm tantò minùs est corporis cæcitas deflenda, quantò magis mentis cæcitas est pertimescenda, quæ nihil aliud est, quàm obduratio quædam

dam in peccatis i quibus non vult homo recedere; quod idem Doctor, *in Psalm. 6.* vocat extra Deum esse. *Penitus*, inquit, *extra Deum est, quisquis dum tempus est, corrigi noluerit. Penitus enim extra Deum esse, quid est, nisi esse in summa cæcitate?* Caue igitur, ne tua impatientia, & blasphemia, cadas in illam mentis cæcitatem, quia sic in sensum reprobum caderes.

Ad quoscunque alios infirmos. Caput XXV.

TAnti fecere homines valetudinem corporis, vt nihil dari in vita præstantius autumarint. Nec mirum: nam & ipse Sapiens: *Non est*, inquit, *census super censum salutis corporis. Eccl. 30* Et, teste Menandro,

Non est valetudine præstantius aliquid in vita.

Vnde medicamina, quibus tuetur, vel recuperatur sanitas, Philon Medicus, veluti quodam adagio, manus Dei appellare consueuerat: alij verò, inter quos Auicenna, donum Dei vocitabant.

Verùm sanitatem, & illud, quo conseruatur, appellent antiqui, vt libuerit: nos autem non minùs donum Dei dicimus infirmitatem, vtpote quæ de manu Dei emanat, & quæ multa affert emolumenta. Nam in primis, ideo Deus aliquando immittit infirmitatem, vt resipiscamus, & vitam nostram corrigamus. *Tussi laboras*, ait Augustinus, *Lib. de visit. inf. cap. 3.* *pulmone deficis: cibum stomachus respuit, phthisi decoqueris, vinum fastidis, dyssenteria sauciaris, multimodo morborum genere afficeris; sed & hæc, si oculum ha-*

habes, si cordatus es, Dei tota sunt: disciplinam patris ne abycias, fili, &c.

Vocant aliqui morbum, vel potiùs lectum, in quo infirmitati percussi iacemus, locum certaminis. Nam, quemadmodum, qui in certamine inimicum, à quo læsus erat percutit, & in terram deijcit, statim districto gladio minitans, ei offert, vt postratus vitam, veniamque ab eo postulet; ipse verò videns se in tanto vitæ discrimine positum, signa doloris ostendit, palinodiam decantat, vitam postulat, satisfactionem promittit, ac terrore propter minitantem ensem perterritus, veniam efflagitat, atque in eum dicti, factique pœnitet. Ita Deus nos in eum peccantes morbo percutit, ac in lectum, vel in terram deijcit, vt, teste Gregorio, *Lib. 6. mor. cap. 14. terroris sui iaculo transfixos ad sensum rectitudinis reuocet:* & vt culpam agnoscentes pœnitentiam amplectamur: quod fortè non præstaremus, nisi morbo laboraremus. Hoc indicat Dauid, *Psal. 15. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt.* Lento gradu peccatores tendunt ad Deum, nec ob vnam, aut alteram infirmitatem suos accelerant gressus: at multiplicatis infirmitatibus coguntur accelerare, citòque pœnitentiam agere.

B Quòd autem morbi animum ægrotantis excitent, ingeranque salubre consilium, ac firmum propositum correctiùs in posterum viuendi, docet ipsemet Plinius, *lib. 7. in epist. ad Maxim.* qui etiam ad hoc plus valere periculosum morbum ostendit, quàm omnia Philosophorum præcepta, omnesque de fugiendis vitijs, colendisque virtuti-

tutibus disputationes. Illius verba, quoniam memoratu, obseruatuque digna sunt, iubet hic adscribere. *Nuper*, inquit *me cuiusdam amici languor admonuit, optimos esse nos; dum infirmi sumus. Quem enim infirmum, aut auaritia, aut libido sollicitat? Non amoribus seruit: non appetit honores, opes negligit: & quantulumcumque vt relicturus satis habet. Tunc Deum esse, tum hominem se esse meminit; inuidet nemini, neminem miratur, neminem despicit, ac ne sermonibus quidem malignis aut attendit, aut alitur: mollemque in posterum, & pinguem, si contingat euadere, hoc est innoxiam, beatamque destinat vitam. Possum ego quod pluribus verbis, pluribus etiam voluminibus Philosophi docere conantur, ipse breuiter tibi, mihique præcipere, vt tales esse sani perseueremus, quales nos futuros profitemur infirmi*. Hæc ille. Rex Antigonus postquam graui morbo conualuerat, dixit; *Morbus hic submonuit nos, ne animo efferamur, cum mortales simus, Plutar. in Apoph.*

Aliquid maximi ponderis reperiebat Apostolus in ægritudinibus, vt propterea gloriaretur, ac sibi placeret in eis: *Libenter*, inquit, *gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi, 2. Cor. 12.* In corpore infirmo inhabitat virtus, siue fortitudo, & potentia Christi, tamquam in proprio habitaculo. Corpus infirmetur, & Christus apud nos hospitetur; corpus, inquam, morbo afficiatur, & anima Deo suo iungatur. Certum est enim, quod iuxta Gregorium Nazianzenum, *anima morbo affecta Deo propinqua est. Orat. ad ciu. Nazianz.*

Ideo subiungit Paulus; *Propter quod placeo mihi in infirmitatibus.* id est, infirmitates mihi placent, vel lætitia afficior propter infirmitates: assignatque rationem: *Cùm enim infirmor, tunc potẽs sum.* Cui congruit illud Ioelis: *Cap. 3. Infirmus dicat, quia ego fortis sum;* fortis, inquam, non ad ambulandum; fortis, non ad manibus operandum; sed fortis, quia à vitijs vinci non possum. Tantò enim quis in hoc genere certaminis fortior est, quantò corpore debilior: quia tunc magis debilitatur fomes, cùm vehementius vexant infirmitates. Vnde Isidorus, *lib. 3. de summo bono, Valere te magis anima opta, quam corpore: valere te magis mente opta, quam carne. Aduersa corporis, remedia sunt animæ. Aegritudo carnem vulnerat, mentem curat: languor vires libidinis frangit.*

C Propterea, & præterea maximè iuuant infirmitates ad reuocandos nos à peccatis, ad quæ dilaberemur, nisi morbo afficeremur, ac proinde damnaremur. Commendat Cęlius illud Vibij Crispi dicterium, *Lib. 13. cap. 25. Perieram, ni morbo essem grauiter conflictatus.* Certũ est multos nunc in inferno cruciari ob plurima scelera, quæ fortè non perpetrassent, si aliquo morbo laborassent. *Quis enumerare sufficit*, ait Gregorius, *Lib. 9. epist. 25. quanti in sua luxuria dimissi, in blasphemijs quoque, & superbia proruentes, in rapinis, & in iniquitatibus permanentes, vsque ad diem obitus, ita in hoc sæculo vixerant, vt nunquam dolorem vel capitis paterentur, & subitò percussi ignibus inferni sunt traditi?* Igitur potius requiratur infirmitas, si per illam acquiratur felicitas:

tas : illam non optemus incolumitatem, qua patramus iniquitatem. Nam, teste Augustino, *In Psalm. 97. multi accepta sanitate lasciuiunt, qui ægroti casti erant; sanati adulteri fiunt, qui dum ægrotarent, neminem lædebant; receptis viribus inuadunt, & opprimunt innocentes.*

Non sunt morbi impatienter ferendi, cùm etiã Christo, & sanctis similes nos efficiant. Propheta enim vocat Christum, *virum dolorum, & scientem infirmitatem, Isai. 53.* Et de illo sic Euangelista; *Ipse*, inquit, *infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portauit, Matth. 8.*

Quæres; cùm non legatur Christum vnquam ægrotasse, quomodo ægrotationes nostras portasse dicitur? Lyranus ita explicat hæc verba; *Ipse infirmitates nostras accepit*: scilicet famem, sitim, defatigationem, passibilitatem, mortalitatem; hos enim naturæ humanæ defectus in se accepit Christus. *Et ægrotationes nostras portauit*, id est, morbos hominum, quodammodo assumpsit in aliena persona, in quantum ægrotos misericorditer sanauit. Similiter Carthusianus interpretatur; Christus, inquit, infirmitates, id est, famem, sitim, & similia in se accepit, & ægrotationes nostras, ac morbos piè in alijs supportauit, & condolendo curauit. Alij sic explicant; *Infirmitates nostras accepit*, id est, abstulit, quemadmodum is, qui aliquid manu capit, & tollit. *Ægrotationes*, verò *portauit*, hoc est, exportauit, & ab hominibus remouit, & transtulit. Vel quia onere ægritudinum ægros liberauit, idcirco eas portasse dicitur; easque tanta facilitate absque vllis

medicamentis abstulit, ac si vnam rem portabilem tolleret, & in alterum locum veheret. Vel, *accepit*, & *portauit*, id est, suas fecit, in suam curam accepit, in mente, in animo, compassioneque portauit, vt veluti proprias curaret, ac sanaret.

D Verum, quamuis hæc verba ita possint intelligi, tamen dicimus etiã ideò Christum vocari virum dolorum, ac infirmitates nostras accepisse, & ægrotationes nostras portasse, quia tanti, ac tam intensi fuerunt dolores, quos ipse in passione sua pertulit, vt omnes dolores, labores, cruciatus, & tormenta omniũ ægrotorum, & martyrum longè superauerint, vt probat Diuus Thomas, *3. part. qu. 64. art. 6. Ierem. 1.* & colligitur ex illo loco; *attendite, & videte, si est dolor sicut dolor meus.* Itaque non debes tuos attendere dolores, sed Christi.

Attende etiam plurimos Sanctos, & Sanctas, vehementes dolores, grauissimosque morbos patienti animo sustinuisse, nec curasse vt ab illis curarentur, sed vt illis diu vexarentur. Paula Romana, teste Hieronymo, *Epist. 27. ad Eustochium*, cum febri laboraret, & stomachi cruditate cibum non digereret, vt modico vino vteretur, nec Medicorum placitis, nec Religiosorum suasibus, imò nec Sancti Epiphanij, quem Hieronymus submiserat, impelli potuit, nolens à vitæ monasticæ institutione, ne in ægritudine quidem declinare; multo enim tempore aquam bibens magis expauit vini gustũ, quàm infirmitatis periculum: imò Epiphanius testatus est se senem ferè persuasum ne vinum biberet.

Aegidius ad Rhodani ostia solitarius, cum à venato-

natoribus sagitta in incertum missa inter syluas iacentē sauciasset, non modo medicinam corporis admittere noluit, sed etiam Dominū orauit, nequando læsa caro sanitatem reciperet. Parum erat solitudinis necessitatem ferre, quotidianas vigilandi, præcandi, ieiunandi fatigationes pati, vulnus insuper quasi diuinitus inflictum manere voluit incuratum, vt additus corpori dolor, ab animo procul arceret voluptatis cogitationes.

E Syluia Ruffini Alexandriæ Præfecti soror, Deoque dicata virgo, cùm ægrotaret, Medicis consulentibus balnea adire noluit, non medelam contemnens, sed mollitiē cauens; *Marul. lib. 5. ca. 4.* quippe quæ per annos quadraginta neque vultum, neque pedes lauisset, neque aliam corporis partem, præter summos manuum digitos, cum vellet capere cibum: non alium lectulum habebat, quàm nudam humum. Cogita nunc, qualiter infirmitatem tulerit, quæ talia, dum sana esset, sua sponte, vt Christo placeret, pertulit.

Tradit Cassianus, Paulum solitudinis cultorem resolutis paralysi membris in lectulo decubantem cæteris, qui ægrotabant, sanitati fuisse: oleo enim cui ipse benedictionem imposuisset, peruncti curabantur. Qua quidem in re ostendere voluit nobis Dominus, quantum ille, & fortis esset in patiendo, & plus in miserendo. Idem enim, qui pro sua valetudine nihil solicitus videbatur, pro aliena anxius erat, & præsentaneum omnibus remedium conferebat.

Beniamin Eremita aquæ intercutis morbo vehementer laborabat: at ne hoc illi ob delicta da-

tum crederes, alios infirmos oratione sola curauit: eos verò, qui infirmitatem eius miserabantur, è diuerso rogare solebat, ne corporis sui, sed animæ curam haberent, veniamque à Domino sibi exorarent peccatorum, quæ, dum sanus esset, se commisisse aiebat. Itaque quod peccator esset, plurimum angebatur, quod æger, nihil.

Stephanus Mareotidis regionis Anachoreta, *Sot. lib. 6. cap. 29.* cum aliquas partes sui corporis exulceratas, taboque diffluentes haberet, curationem quidem non recusauit; sed dum curaretur, maioris patientiæ præbuit exemplum, sectiones à Chirurgo passus, nullo emisso eiulatu, nullo edito gemitu, ac si omnino doloris vim non sentiret. Ad hæc, eiusmodi ægritudine affectus, non intermisit manuum laborem, de palmarum foliis funiculos contorquens, non spiritalis exhortationis curam, semper eorum, qui ad se venissent, saluti consulens. Ita magnam languoris molestiā maiore virtutū meditatione vincebat, animo etiam fortior, quam corpore debilior.

F Mendicus, quidam nomine Seruulus, teste Diuo Gregorio, *Lib. 4. Dial. cap. 14. & hom. 15. in Euang.* à primæua ætate vsque ad finem vitæ paralyticus iacebat: in lectica surgere ad sedendum non poterat, nunquam manum suam ad eos ducere; nunquam se potuit in latus aliud declinare, nec omnino se commouere: semper tamen in doloris accessionibus Deo gratias agebat, hymnosque decantabat: quare & moriens Angelorum recreatus est concentu, & mortuus odore suauissimo domicilij locum repleuit. Vnde conclu-

cludit ille Doctor, *Ibidem. Ecce quo fine ex hac vita migrauit, qui in hac vita æquanimiter flagella toleravit. Quid in iudicio dicturi sumus, cum hunc Seruulum viderimus, cui longus languor brachia tenuit, sed tamen à bono opere non ligauit?* Non habebat liberas manus, nec liberos pedes, quibus bene ageret; sed habebat liberum cor, & liberum os, quo potuit, & voluit Deum diligere, eique in tanta infirmitate gratias agere.

Elisabeth Sconangia, virgo Deo sacrata, vt scribit Sigebertus, toto corpore vlceribus cõtabefacta iacens, nunquã ob hoc aliquã animi tristitiã vultu prætulit, multas interim futurorum reuelationes accepit, acceptasque prodidit, vt facilè dixerim, & ideò sanctam, quia patiens erat, & ideo patientem, quia sancta.

Sancta Hildegardis virgo nobilissima Bingẽsis, vt refert Surius, licèt morbis cõtinenter vexata in lecto decũberet, ipsius mortis imago: tamẽ mirãdis claruit visionibus, ac futurorũ predictionibus omnesque ęgros tum ad se venientes, tum etiam absentes, in somnis eis apparẽs, sanitati restituit; quas quidem visiones, futurorumque prędictiones non meruisset, nec tanta miracula patrasset, si proprias ęgritudines impatienter tolerasset.

G Horũ exẽplis, aliorũque multorum similium discimus, quam patientissimè corporis ægritudines nobis sint tolerandę; nobis, inquã, grauibus obnoxijs delictis, & nullo virtutis genere cum his Sanctis conferẽdis; & tamen quoties morbo aliquo afficimur, indignamur. Quod si illorũ Sãctorum patiẽtiam imitari nolumus, infidelium saltẽ tolerãtia

in diuturnis languoribus nos pudefaciat. Narrat Plinius, *Lib.7. cap.51.* Caium Mœcenatem, dum vixit, febri laborasse, trienniοque suæ vitæ postremo nunquam sensisse se dormisse. Antipater Sidonius Poeta omnibus annis vno tantummodo die, quo genitus erat, febri implicabatur; cumque ad vltimam ætatem peruenisset, natali suo, certo illo circuitu morbi consumptus est, *Val. Max. lib. 1. c.* 8. Verumtamen non legimus eos impatienter tulisse huiusmodi ægritudines licèt illorum patiẽtia nullius esset meriti apud Deum. Nos autem Christiani, si patienter quascumque feramus infirmitates, maximũ ex eis meritum, maximamque vtilitatem nobis comparabimus.

Interrogatus Diuus Petrus, cur Petronillam filiam suam diutius ægrotare pateretur, cum aliis malè affectis repente sanitatem induceret; ita illi expedire respondit. Ac ne dissimulare impossibilitatem videretur, iussit eam surgere, & ipsis discumbentibus ministrare. Exurrexit sana; & vt perfuncta est officio, rursum patris iussu ad lectulum pariter ac morbum rediit. Aegrotando igitur didicit virginitatis amare puritatem, ita vt postea sanata mori præoptaret, quam Flacco Prætori nuberet. Quare non modò patienter ferenda ægritudo est, verùm etiam appetenda, quoties intimis in medullis concitatus ardor iuuenilia occupat membra, & dum quis ad turpem libidinem ob nimiam corporis incolumitatem succenditur. Maximum homini confertur à Deo beneficium, quando hostis eius domesticus, caro scilicet, mor-

morbo debilitatur, ac inermis efficitur, ne rebellem se præbeat.

H Morbi insuper supplent voluntariam satisfactionem, ideo sunt æquo animo ferendi. Nam accedente patientia, illud quod est necessitatis, potest fieri voluntatis, & tunc erit satisfactorium, quod prius non fuerat voluntarium. Deus enim videns nos nulla opera satisfactoria operari velle, immittit infirmitatem, vt saltem coactè præstemus, quod sponte noluimus: vt sic ægroti mereamur, quod incolumes recusabamus. Hinc Gregorius; *in Iob. Mitigat vim doloris considerata æquitas ferientis*. Hæc est igitur & illius bonitas, & æquitas, vt cogamur mala pati, qui renuimus bona agere. Itaque dum ægrotamus, possumus Deo optimo offerre omnes dolores, quos patimur, pro satisfactione pœnarum, quas hic, aut in Purgatorio subire meruimus; sed oportet, vt qui antea noluissemus infirmitatem, postea in nobis velimus diuinam adimpleri voluntatem, illi nos omnino conformando; ac proinde debemus etiam Deo nostram offerre voluntatem ad omnia mala subeunda, omnesque dolores perferendos, quia nihil est ei gratius, nihilque nobis vtilius. Vnde idem Gregorius; *Nihil offertur Deo ditius bona voluntate*. Noli ergo indignari, cùm indignando peccata, imò & ægritudines non minuantur, sed cumulentur. Qui autem libenter corporis mala tolerat, ad expiationem spiritus proficit. Quòd si ideò nolis infirmari, quia mortem pertimescis, scito te esse moriturum, non tamquam ægrotantem, sed tamquam viuentem. Audi Senecam:

tam, *Epist. 72. Morieris, non quia ægrotas; sed quia viuis. Cùm conualueris, non mortem, sed valetudinem effugies.*

Aliquando etiam Deus illos ad se adducit, quos ab eo incolumitas abducit. De Beato Dunstano legitur, quòd ante morbum ab Elphego Ventano Episcopo necessario suo nullis hortatibus compelli poterat, vt Monachum profiteretur. At febre correptus, mox vt conualuit, vltrò ad monasterium properauit, & religioni se addixit, multaque vitæ sanctitudine pollere cœpit, breui Presbyter, atque ad Cantuariensem Ecclesiam regendam accitus; Pontificia quoque dignitate effulsit: multis denique miraculorum signis nobilitatus fuit. Itaque tantùm illi ægrotasse profuit, quantùm, si semper sanus perseuerasset, fortasse nocuisset.

I Beatissimus Pater noster Franciscus, *S. Bonau. in eius vita. cap. 1.* non antè cępit esse perfectus, quàm grauissimam corporis valetudinem incurrisset: vigesimo namque ætatis suæ anno infirmatus didicit terrena contemnere, quæ sanus dilexerat. Aeger soli Deo seruiendum esse intellexit, qui ante sanus auaritiæ seruierat, dum negotiationibus operam daret. De illo sic Diuus Bonauentura: *Facta est*, inquit, *super eum manus Domini, & immutatio dexteræ Excelsi, diutinis languoribus ipsius corpus affligens, coaptaret animam ad sancti Spiritus vnctionem.* Quis igitur infirmitatem incusare audet, quæ tanti est causa boni? Quòd autem in plerisque non eumdem sortiatur euentum, non hoc eius vitio fit, sed ipsorum,

qui sanati, sic vitam suam instituere negligunt, vt dum ægrotarent, promiserunt.

Ideo etiam Deus immittit infirmitates, vt infirmus foras emittat iniquitates; aliqui enim nunquam confiterentur, si nunquam infirmarentur. Sunt autem peccata plerumque causa morborum, vt asserit Chrysostomus, & colligitur ex illis verbis Christi ad paralyticum sanatum; *Iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat*, *Ioan.* 5. In quæ verba sic ille Doctor: *Hom.* 37. *Admonemur*, ait, *quòd ex peccatis morbi generantur*. Idcirco D. Bernardus consulit, vt quàm citissimè infirmi confiteantur, vt perfectam sanitatem consequantur. *Si*, inquit, *De interiori domo. cap.* 55. *ad perfectam sanitatem peruenire desideras, quidquid conscientiæ stomachū grauat, totum vomitu puræ confessionis euomere non differas: virus enim vitiorum, nisi festinanter eyciatur, priùs interiora corrumpit: deinde ad exteriora ebulliens, totum corpus occupat, & maculat*. Salubris igitur illa corporis infirmitas, per quam animæ acquiritur incolumitas: vexet morbus corpus, ne peccatum vexet animam.

K Frater mi, premente tuo morbo, precor attende quid per Isaiam, *cap.* 1. Dominus dicat: *Excoquam ad purum scoriam tuam, & auferam omne stamnum tuum*. Quasi apertiùs dicat: ego immittā tibi tam grauem morbum, tam peracutas febres, vt his malis tamquam fornace quadam, aut clibano conclusus, excoquaris, donec tandē omnis vitæ tuæ peruersitæ scoria penitus consumatur, tuæ omnes cogitationes pessimæ deleantur, purusque euadas. Audi præterea, quid per Moysē, *Deut.* 32.

di-

dicat: *Ego percutiam, & ego sanabo.* Tu præbuisti vnde percuteret, præbe illi vnde sanet, id est, propter peccata tua percussit te, fac vt propter patientiam & pœnitentiam tuam sanet te. Porrò, qui nouit, quando debuisti infirmari, præuidet quando debeas sanari: propterea, ne indigneris, nec conqueraris, vel submurmures, si prout vis, non conualescas, licèt illum roges, aut rogari facias: quia secundùm August. *In Psal. 33. videtur Deus non exaudire, vt sanet, & parcat in sempiternum.*

Tibi crebrò repetenda sunt hæc verba: *Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo, Iob. 13.* & postmodū cum sanctissimo illo Doctore humiliter, & viriliter dic: hic vre, hic seca, dummodo in æternum parcas. Domine, non parcas corpori, vt parcas animæ: crucietur corpus in præsenti, vt in futuro saluetur anima: nolo curari, si aliter non possim saluari: non peto sanitatem, nisi conducat ad salutē: malo ægrotare, quàm peccare. *Tuus sum ego, saluum me fac: Psal. 118.* siue per dolores, per labores, per cruciatus, per vulnera, per ægritudines, siue per acerbissimam mortem ad te perueniam, hoc solo contentus sum. Iube quod vis, & da quod possum, & fac vt possim, & velim, quod tu vis. Itaque repete etiam sæpissimè hæc verba, *Fiat voluntas tua.* Nam, teste Gregorio Nysseno, *Orat. 2. in orat. Dom. verba hæc morbi animę inhęrentis curatio sunt*: & si morborum corporis, sicut animæ, non sint curatio, erunt tamen maxima consolatio, & mitigatio. Experire quod dico, vt assequaris quod opto.

Ad

Ad gementes & flentes in hac lacrymarum valle. Caput XXVI.

A VOcat Diuus Hilarius, *Lib.* 10. *de Trinit.* lacrymas, *sudorem animę*. Diuus Gregorius verba consolatoria, *candidum linteum*: sic enim scribit ad quendam, *Lib.* 16. *epist.* 27. *Peto, vt frequenter dulcissima vestra charitas visitet Anatolium Diaconum, vt post labores, quos in causis sæcularibus patitur, in verbo Dei vobiscum requiem inueniat, & quasi quodam candido linteo, eiusdem laboris terreni sudorem detergat*. Vobis igitur offero verbula nostra, veluti sudariola, vel linteamina quædam, ad detergendas lacrymas vestras, cùm sint sudores animæ. Detergam autem, si primò ab ipso Deo detergi ostendam. Audite Ioannem de lacrymantibus iustis loquentem; *Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, Apoc.* 7. Quod miram dulcedinem indicat: ductaque est similitudo, vt vult Pannonius, à matribus, quæ paruulos plorantes amplecti solent, blanditiis delinire, eisque lacrymas abstergere, & vbera porrigere. Ita eos qui peccata sua, & aliorum, vel ob iniustas persecutiones sibi illatas fleuerint, Deus in cœlo benignè excipiet, & instar blandissimæ matris cõsolabitur. Eam ob causam Deus se matri comparat. *Quomodo si cui mater blandiatur, ego consolabor vos. Isai.* 66. Eãdem iustorum in patria consolationem ijsdem ferè verbis prænunciauerat Propheta: *Et auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie. Isai.* 25. Dicat igitur Bernardus.

De

De contemptu mundi. Felices lacrymæ, quas benigna manus conditoris abstergunt, & beati oculi, qui in talibus liquefieri elegerunt. Felices vos, si eas fundatis lacrymas, quæ à Domino abstergi mereantur; nostro non indigeretis linteo ad eas abstergendas.

B Vt autem sciamus quasnam lacrymas Dominus sit abstersurus ab oculis beatorum, notandum est, in hominibus pijs & iustis varia esse lacrymarum genera diuersis ex causis orta. Nempe alius luget peccata sua, & quia malum fecit coram Deo: alius flet, quia bonum non egit, quod agere poterat: alius, quia bonum quod fecit, non ita vt oportebat diligenter, & perseueranter fecit: alius illacrymatur proximi peccatis & miserijs, veluti Iob, *cap. 30.* qui dicebat: *Flebam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.* alius duræ correptionis flagella sustinens: alius aduersitates Ecclesiæ videns: alius prosperitates impiorum, & hostium populi Dei ægre ferens: alius luget diuinæ legis contemptum, & Dei offensam: alius flet, quòd à proprijs vitijs & concupiscentijs vehementer impugnatur: alius, quia se in oratione, & virtutum exercitatione sterilem, & tepidum sentit: alius flet suę peregrinationis moram. Omnia hęc lacrymarum genera dicitur Deus abstergere ab oculis Sanctorum.

Absterget quidem, non disperdet, sed in loco tuto reponet. Audi Psalmistam, *Psal. 55. Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.* Alij secundùm Hieronymum sic legunt; *Repones lacrymam meam in vtre tuo*: vel, *in laguncula tua.* Lacrymę compa-

parantur optimo vino, quod in peculiari aliquo vtre, vel laguncula reponitur, vt meliùs asseruetur. Audi Bernardum, *In Cantica. Lacrymæ pœnitentium, vinum sunt Angelorum*. Sicut vinum lętificat cor hominis; ita lacrymę verè lugentium & pœnitentium lętificant Angelos, dicente Domino: *Gaudium est Angelis super vno peccatore pœnitentiam agente. Luc. 15.*

Item alij legunt: *Posuisti lacrymas meas in rationario tuo*, hoc est, in libro rationum tuarum. Solent mercatores habere librum, qui vulgò vocatur *Liure de raison*; vbi debita, quę ipsis alij, vel quę alijs ipsi debent, scribunt & adnotant. Sic Deus dicitur posuisse lacrymas nostras in sua mente & memoria, tamquam in rationario, vbi se veluti debitorem pœnitentis fatetur. Alij verò sic transferunt: *Posuisti lacrymas meas in thesauris tuis*. Quę pretiosiora sunt includuntur & reponuntur in thesauris: vocantur lacrymę à quibusdam pretiosę margaritę, siue vniones: vnde, teste Pierio, *Lib. 28* plerique prodidere vniones esse symbolum lacrymarum, sumptum scilicet à coniectoribus, qui lacrymarum profluuium per visas in somnis margaritas ostendi tradunt: &, teste etiam Suida, margaritę declarant lacrymarum fluxum. Si vniones, siue margaritę ornant aures, multò magis lacrymę causa Dei effusę ornant oculos. Vnde Diuus Chrysostomus, *Hom. 30. in Genes.* ait, oculos Dauidis fuisse ornatos lacrymarum imbre, quasi margaritarum decore. Fluant igitur lacrymę in tanto thesauro reponendę, ac ita oculos nostros ornantes. Vis te gemmis fulgentissimis ornare,

quę

quæ Deo, Angelisque placeant? funde lacrymas, doloris ob crimina concepti testes. Vis munera Iudici gratissima offerre? has offerto margaritas! Sunt enim ad placandum Iudicem potentissimæ.

Merito itaque Christus flentes beatos prędicat: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*. *Matt.* 5. Consolabuntur, inquam, cùm viderint fletus suos & lacrymas tam diligenter asseruari, numerari ac remunerari. Hinc illud Laurentij Iustiniani, fallor, ex D. Hieronymo *O lacryma*, inquit, *humilis! tua est potentia, tuum est regnum, tribunal Iudicis non vereris: accusatoribus tuis silentium imponis: non est qui te ad Deum accedere vetet: si sola intres, vacua non redibis. Quid plura? vincis inuincibilem, ligas omnipotentem, inclinas filium Virginis, aperis cœlum, fugas diabolum*.

D Pręterea consolabuntur, quia lacrymis peccata obliterantur. Audi Chrysostomum, *In Psal.* 50. *Peccata tua in libro scripta sunt: spongiæ autem instar sunt lacrymæ tuę. Lacrymas mitte, & obliterantur: lacrymas mitte, & purus illic liber inuenitur. Magna peccatorum spongia sunt lacrymę*. Consolabuntur denique: videbunt enim se illud Domino dedisse, quòd maximè optat. *Deus*, inquit Chrysologus, *Serm.* 93. *esurit gemitus delinquentium, sitit lacrymas peccatorum*. Peccatores, ac delinquentes omnes sumus: si pane, & vino careamus, quibus Christum reficiamus, non desunt lacrymę, quas fundamus, ne aliquando audiamus; *Esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi bibere*. *Matth.* 25. Quando peccas, tunc Deus esurit tuos gemitus, & sitit tuas la-

lacrymas: quod si non lugeas peccata tua, tunc ei cibum, & potum denegas. Consolamini igitur gementes, & flentes, qui Dominum pascitis. Consolamini etiam fructum lacrymarum vestrarum reportaturi. Scitum est illud Menandri apud Plutarchum, *In orat. consol.*

Dolor, vt arbores fructum, habet lacrymas. Fructus doloris sunt lacrymæ, & fructus lacrymarum sunt exultationes; nam *qui seminat in lacrymis, in exultatione metet. Psalm. 125.* Vis videre quantam vim habeant ista semina, siue lacrymæ, & quales fructus ex illis oriantur? Audi Chrysologũ, *Serm. 9. O quanta vis in lacrymis peccatorum! rigant cælum, diluunt terram, extinguunt gehennam, delent in omne facinus latam diuina promulgatione sententiam.* Verè ergo *beati qui nunc fletis, quia ridebitis, Luc. 6.* Ridebitis, inquam, & exultabitis videntes tot fructus lacrymarum vestrarum: *habet enim luctus repensum sibi gaudium* ait Euthymius, *In Matt. 5.*

E Vt autem hos fructus afferant vestræ lacrymæ, debent esse Deo gratæ: at non erunt gratæ, nisi fundãtur ob cõmissa peccata, vel propter mortem Christi, aut ob aliam causam ex his, quas iam diximus, quas omnes in quatuor qualitates redigit Gregorius, *Lib. 23. moral. ca. 21. Quatuor,* inquiens, *sunt qualitates quibus iusti viri anima compunctione vehementer afficitur: cum, aut malorum suorum reminiscitur, considerans vbi fuit: aut iudiciorum Dei sententiam metuens, & secum quærens, considerat vbi erit: aut cùm mala vitæ præsentis attendens, considerat vbi est: aut cum*

bona superna patriæ contemplatur, quæ quia needum aspicitur, lugens conspicit vbi non est. His, & similibus honestis causis flendum est: tunc lacrymæ ob huiusmodi causas effusæ non cruciant, sed delectant. Vnde Ambrosius, *de obitu Valen. Lacrymæ mentem alleuant, fletus refrigerant pectus, & mæstũ consolantur: est enim pijs affectibus flendi voluptas.* Hoc etiam agnouit, qui dixit, *Ouid. 4. Trist.*

—— Est quædam flere voluptas.

Et alter, *Euripides.*

Afflictis hominibus suaues sunt lacrymæ.

Lacrymæ verò, quæ emittuntur ex profani amoris amissione, rei familiaris iactura, aut rei, vel personæ turpiter dilectæ absentia, vel ex vana, & alia leui causa, inutiles sunt, & Deo detestabiles. Dolet Diuus Augustinus, *Lib. 1. Confess. cap. 13.* quod alias fleuerit Didonis mortem, atque sic seipsum increpat. *Flebam Didonem mortuam, quæ se occidit ob amorem Aeneæ; cum interea meipsum in his à te morientem, Deus meus, vita mea, siccis oculis ferrem miserrimus. Quid enim miserius misero non miserante se, & flente Didonis mortem, quæ fiebat amando Aeneam; non flente autem mortem suam, quæ fiebat non amando te?*

Idem Doctor conqueritur de quibusdam hominibus, quod flagella, quibus ob peccata percutiuntur, defleant; peccata ipsa non defleant. *Flagella*, inquit, *In Psal 37. sua dolent homines, quare flagellantur non dolent. Nescio quis, si damnum patitur, procliuior est, vt dicat: indignè passus sum, quam vt consideret, quare passus sit, dolens damnum pecuniæ, dolens damnum iustitiæ*: & talis, secun-

cundum Augustinum, *Lib. de vera, & falsa pœnit. cap. 9.* nullo modo poterit excusari, cum habeat lacrymas ad deflenda temporalia perdita, & de iactura animæ non curet. *Non vtique est*, inquit, *vt quis se excuset se non habere fontem lacrymarum, qui aliquando lacrymis ostendit dolorem temporalium*. Lacrymæ ob damnum rerum temporalium effusæ similes sunt eis, quæ fumo, & cepis emittuntur, quæ omnino nihil prosunt, sed obsunt; ita nec illæ.

F Scio quidem multa esse in hoc mundo fletum commouentia, quæ cum attentè consideraret Seneca, *In consolat. ad Polybium*, sic scribebat: *Larga est vbique, & assidua flendi materia. Lacrymæ nobis priùs deerunt, quam causa dolendi*. Nec mirum, cum simus in valle lacrymarum, & cum ab incunabulis flere didicerimus. Agelasti, siue nunquam ridentes redebantur, quicumque in Trophonij specum descenderant apud Trœzenios: vnde antiqui prouerbialiter hominem tristem, & semper lacrymantem, in Trophonij antrum descendisse dicebant. Sed vbique terrarum inuenitur huiusmodi antrum, quia vbique se præbent flendi occasiones. Tot bella, morbi, inopię, persecutiones, inuidię, sterilitates, oppressiones, tot denique calamitates, & miseriæ, & similia mala sese offerunt oculis nostris, vt ex eis lacrymas extorqueant; ita vt dicat idem Seneca, *Epist. 99. Excidunt etiam retinentibus lacrymæ*.

Veruntamen nollem vos deflere causam lacrymarum, scilicet miserias; sed causam miseria-

rum, nimirum peccata. Non est lugenda pœna; sed culpa, quæ nisi hic lugeatur, in æternum lugebitur pœna. *Luge peccata*, ait Chrysostomus. *Hom. 5. de pœnit. ne pœnam defleas*. Peccata igitur in hoc mundo defleamus, vt in futuro gaudeamus. Desinamus hic lætari, ne illic nobis contingat tristari. Preueniamus fletibus fletum, & stridorem dentium. Hoc sibi optabat Bernardus, *Serm. 26. in Cantica. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, vt preueniam fletibus fletum, & stridorem dentium?* Potentissimæ aduersus crimina sunt lacrymæ; postquam è vita excessimus, vires penitus amittunt, & inutiles sunt. Modicus fletus nunc ex pœnitentia emanans magna abolet crimina; sempiternus verò fletus post mortem, ne minimum quidem delet peccatum. Hic igitur lacrymæ fundantur, vt suscipiantur. Ad hoc nos hortatur Beatus Ephrem *Serm. 1. de pœnit. Fundamus lacrymas, quamdiu tempus est suscipiendi nostras lacrymas; ne abeuntes in sæculum illud, absque fructu, & vtilitate vlla plangamus. Ibi enim pro nihilo ducentur lacrymæ. Plange hic modicum, ne plangas illic in sæcula sæculorum*. Satius est flere in valle lacrymarum, quam in abysso lacrymarum, scilicet in inferno, vbi erit fletus, & stridor dentium.

Ad incarceratos, & ad captiuos. Caput XXVII.

LIceat mihi hoc saltem scripto consolari, quos corpore visitare non potero, ne futurus sim de numero illorum, quibus à Christo

dicetur;

dicetur; *In carcere eram, & non visitastis me. Matth. 25.*

Meminerint in primis incarcerati, quod omnia quæ sub cœlo continentur, proprijs carceribus mancipantur. Nam terra, & aqua, quæ simul vnum globum constituunt, ambitu aeris concarcerantur; aer etiam elemento ignis coarctatur, atque ignem orbis Lunæ complectitur, nec illis elementis extra suas sphæras, & limites diuagari permittitur. Inter corpora cælestia vnum ab altero circumdatur, & cicumuoluitur. Astra quoque in suis orbibus veluti nodi in ligno includuntur, vnde nunquam exeunt.

Præterea habent aues suum carcerem, nempe aerem; & ex illis multæ in cauea includuntur. Pisces in mare veluti in carcerem iam incarceratum detruduntur. Vnde Iob, *Cap. 7. Numquid mare sum ego, aut cetus, quia circumdedisti me carcere?* Anima quoque in corpore tãquã in ergastulo includitur, à quo quidem optabat eripi, qui clamabat: *Educ de custodia animam meam, Psal. 141.* vel, vt Augustinus legit; *Erue de carcere animam meam.* Lingua dentibus, labijsque velut carcere clauditur. Oculi palpebris custodiuntur. Homines etiam seipsos videntur incarcerare, dum vrbes suas mœnibus circumdant, ibique sibi ædes, & domos construunt, & in illas cellulas, in quibus arctius includuntur, ita vt vnicuique liceat dicere, *Ouid.*

Inuida me spatio natura coercuit arcto.

Cætera animalia in foueas, speluncas, nidulos; latibula sese abdunt. Quid de bombyce referam,

qui ore proprio sibi ipsi ad extremum vitæ suæ carcerem texendo instruit?

O Omnes insuper fructus pelliculis suis, & corticibus quasi carcere circumdantur: ita vt necesse sit, frangat nucem qui vult habere nucleum. Vniones in conchis, ac lapilli, gemmæque etiam interdum auro veluti carcere includuntur: nec propterea minus, imò magis micant, & splendent. Omnia denique tantò arctius ac diligentius in hoc mundo custodiuntur, quantò pretiosiora iudicantur. Cum itaque omnia incarcerentur, & recludantur, cur miramini, & doletis, quod cum omnibus incarceremini?

Quid præterea est iste mundus, nisi communis quidã carcer tenebris, vinculis, immunditia, fœtore, reisque plenus? Vnde Tertullianus. *In lib. ad Martyres*, quosdam fideles incarceratos sic consolabatur. *Si cogitemus, ipsum magis mundum carcerem esse, exiisse vos è carcere, quam in carcerem introiisse intelligemus. Maiores tenebras habet mundus, quàm carcer, quæ hominum præcordia excæcant: grauiores catenas induit mundus, quæ ipsas animas hominum constringunt; peiores immunditias expirat mundus, libidines hominum: plures reos mundus continet, iudicia non Proconsulis, sed Dei sustinet.* Ea de causa forsitan Iugurtha regno amisso Romam captiuus ductus, in carceris ostio etiam iocatus esse dicitur, quod à carcere tenderet ad carcerem.

Si attendatis, quid in carcere proficiatis, illum libenter tolerabitis. In carcere enim nullum malum hominem habetis obuium qui vos ad ma-

malum incitet. Multæ vobis peccandi occasiones rescinduntur: nullæ sese offerunt mulieres ad illas videndum, & concupiscendum. In maiora crimina fortè incidissetis, nisi in hunc carcerem detrusi essetis, atque ita arctiorem, & squalidiorem meruissetis. Vnde optimè, secundum Varronem, carcer quasi coarcer à coercendo dicitur; quia potest quis omnes suos coercere sensus, ne ad illicita prolabantur.

Item, iuxta Sapientem, *de carcere, catenisque quandoque egreditur quis ad regnum Eccli.3.* interdum temporale, & semper si voluerit, ad æternum; dummodo ærumnas, & incommoda carceris propter Deum patienter ferat, suas agnoscendo culpas, illasque humiliter confitendo, ac Deo gratias agendo, quod hic in arcto ponatur, vt tandem in cælestibus spatijs reponatur: quæ quidem spatia sępe sunt cogitanda, cum non impediat loci angustia. Potest carcer tuum corpus detinere, sed non animum, qui non obstante quocumque carcere cælestia, si velit, meditabitur. Audi Apostolum sæpe carceribus mancipatum, catenisque constrictum: *Conuersatio nostra in cælis est, Philip. 3.* In carcere forte detinebatur, & in cælis versabatur; ligabatur corpus, & liber erat animus. Considerandus, & optandus est ille locus, vbi non ligabantur pedes, neque manus. Propterea sustine hic ligari, vt ibi soluaris, & cum Cypriano, *Epist.72 ad Nemes.* dicere valeamus: *O pedes feliciter vincti, qui itinere salutari ad paradisum diriguntur! ò pedes ad præsens in sæculo ligati, vt sint semper in cælis apud Deum*

liberi! Dic igitur cum Sancto Poeta, *D. Prosper epigram. de dilectione Dei.*

Carcere si cæco claudar, nectarque catenis,
Liber in excessu mentis adibo Deum.

C Diuus Hieronymus aliquẽ in eremo manentem sic consolabatur. *Infinita eremi vastitas te terret: sed tu paradisum mente deambula. Quotiescumque cogitatione ac mente illuc conscenderis, toties in eremo non eris.* Ita sic incarcerato loquar: si carcer te terret, paradisum mente deambula; nam quoties cogitatione & mente illuc conscenderis, toties in carcere non eris.

Præterea, libenter quis temporalem patietur carcerem, si diligenter meditetur æternum, quem vt idem Hieronymus euaderet, eremi carcere se damnauit, vt ipsemet fatetur. *Ille ego, qui ob gehennæ metum, tali me carcere ipse damnaueram scorpionum tantùm socius, Epist. 23. ad Eustoch. & ferarum.* Sustine igitur ad tempus incarcerari, ne æternaliter in infernum detrudaris: fortè enim nó potuisses aliter teterrimũ illũ inferni carcerem euadere, nisi in hunc cogereris introire. Hoc Deus agnouit, qui tibi accidere permisit, vt coactè cogaris sustinere, quod alij sponte elegere.

Si contingat, te innoxium & absque culpa in carcerem coniici, debes potius gaudere, quam dolere. Recordare eorum, qui innocentes, fuerunt in carceres deturbati, quos patienter tulerunt; ideo illos non deseruit Dominus, pro quo talia perferebant. Veniat tibi in mentem castissimus ille Ioseph, qui, vt ait Ambrosius, *Lib. de Ioseph. cap. 5. inaudita causa, inexplorata*

fide

fide veri, tamquam reus criminis in carcerem mittitur; sed eum Dominus nec in carcere deserebat. Non turbentur innocentes, cùm falsis criminibus appetuntur, & oppressa iustitia detruduntur in carcerem: visitat Deus & in carcere suos, & ideo ibi est plus auxilij, vbi est plus periculi. Sed quid mirum, si visitet. Deus in carcere positos, qui se ipsum in suis in carcere inclusum esse memorauit? Quo non penetrat diuina misericordia? Inuenit Ioseph huiusmodi gratiam, vt qui fuerat clausus in carcere, ipse potius carceris claustra seruaret: cederet munere clauicularius, & interclusos omnes in potestatem eius committeret. Itaque Ioseph non solum carcerem non sentiebat, sed alios quoque carceris leuabat ærumna.

D. Miratur etiam Diuus Chrysostomus, *Hom. 62. in Genes.* eiusdem Ioseph lenitatem, & silentium, dum falsò accusaretur, & in carcerem detruderetur: *Vide*, inquit, *quanto silentio, & lenitate animi Ioseph bene sibi conscius innocentiæ suę, tulerit calamitatem illam. Scitis enim eos, qui non sibi conscij vllius sceleris, tamquam rei condemnantur, magna sæpe vti confidentia, & dicendi libertate superbire, insurgentes contra eos, qui insontibus crimen intentarunt. Non sic Ioseph, sed corde tacito, mens eius bene sibi conscia, conseruabat mansuetudinem & patientiam, expectans Dei auxilium.* Illum tandem ab illo carcere eripuit Dominus, qui eripuit & Danielem de lacu leonum, ac aliquando Diuum Petrum à vinculis illæsum abire fecit. Potest etiam & te eripere, si tibi viderit expedire; cùm maiorem virtutem & effica-

caciam habeat quàm Sapphirus, de quo sic in lapidario:

——— *Educit carcere vinctos,*
Obstrusasque fores, & vincula tacta resoluit.

Quòd si non eripiat, sed de carcere ad supplicium te educi permittat, non minùs illi gratias agas, quòd velit te adscribi in numero illorum, qui post carceres sine vlla culpa morte affecti sunt, inter quos Diuus Ioannes Baptista, qui licèt ne leui quidem famine vitam maculasset, capite tamen in ipso carcere plectitur. Meruit pro Christo mori in carcere, qui meruerat à Christo sanctificari in vtero: qui exierat ex vtero confessor, exijt à carcere Martyr; non terminatur eius vita in carcere, quæ inchoauit à carcere, non morte aufertur, sed transfertur. Audi Chrysologum, *Ser. 173. Transfertur ista morte vita Martyris, non aufertur: morte magis claruit, qui ob hoc mortuus est, vt viueret in æternum. Ecce tu Herodes iaces in morte, Ioannes viuit occisus.* Ioannes, inquam, dum in carcere cruciabatur, à Christo laudabatur. Herodes verò dum in Palatio deliciabatur, à Christo relinquebatur. Hic modò damnatur; ille verò gloriatur. Scit Deus, qua pœna sit mulctandus, qui te innocentem coniecit in carcerem, & adhuc minatur mortem. Non attendas, quod ipse agit, sed quod Deus permittit.

E Quid de Apostolis Petro & Paulo toties incarceratis & vinctis referam? Illos sic alloquitur Chrysostomus, *in Matth. cap. 5. Quot carceres sanctificastis? quot catenas decorastis? quot tormenta sustinuistis?* Tandem, teste Baronio, *Ann. 69.* fue-

fuerunt ambo Romę per nouem menses in eodem carcere Mamertino conclusi, & inde ad martyrium educti.

Diuus Paulus identidem meminit vinculorum suorum, in quibus gloriabatur, & scribens ad Colossenses, *cap.* 4. vult, vt illorum recordentur: *Memores*, inquit, *estote vinculorum meorum*. Plurimùm iuuabit sæ e reuocare in mentem, quæ Paulus, & alij viri sancti perpessi sunt in vinculis & carceribus. Ad hoc nos hortatur idem Chrysostomus: *Deliciarum*, inquit, *concupiscentia prehenderis? Recordare carceris Pauli. In afflictionibus es? putas te derelictum esse? Memor esto vinculorum Pauli: considera squalorem Pauli in carcere*.

Verè de illis, & de alijs pijssimis viris iniustè incarceratis dicere possumus, quod Seneca, *de consol. ad Heluiam.* de Socrate: *Carcerem*, inquit, *intrauit Socrates ignominiam ipsi loco detracturus: neque enim poterat carcer videri, in quo Socrates erat.* Ille quidem locus cæteris erat carcer; at non Socrati, quia vir erat sui temporis probus. Minùs erant illi viri sancti in carcere, qui nullo coinquinabantur scelere: auferebant carceri ignominiam, qui nullam merebantur ignominiam. Mansit Ieremias in carcere, ait Scriptura, sed nullam infamiam contraxit ex carcere, *Ierem.* 38. Ab eodem Paulo adhuc spirante minarum multi Sanctorum fuerunt incarcerati, vt ipsemet fatetur; *Multos Sanctorum ego in carceribus inclusi*, *Philip.* 1. Carceribus quibus includebantur, sed non à merito, & à gloria excludebantur. Carcer igitur

tur tua cohoneſtabitur præſentia, ſi in te vera ſit innocentia: non enim reputatur ille eſſe in carcere, qui nunquam meruit carcerem. Et ſicut iuſto non eſt lex poſita, ita nec pœna. Securè Petrus dormiebat in carcere, quia innoxius ingreſſus erat carcerem: non curabat, quòd catenis ligarentur manus, dummodo anima nulla ligaretur culpa; & quia hæc omnia pro Christo patienter ferebat; ideo Chryſoſtomus, *Hom. 8. in Epiſt. ad Epheſ.* Petrum vinctum Angelo ſoluenti præferebat: ſic enim loquitur. *Si mihi quiſpiam dixiſſet, elige vtrũ velis: vis eſſe Angelus Petrum ſoluens, an Petrus vinctus? Petrus vtique eſſe maluiſſem. Maius hoc vinculorum donum eſt, quàm Solem ſiſtere, aut mundum mouere, aut dominari dæmonibus, eoſque expellere.*

F Vide quid ſit, ſine noxa vinciri, & incarcerari. Vnde idem Chryſoſtomus, *in quadam homil.* ſic de innocentia innocenti loquitur. *Gaude de innocentia, & exulta; gaude, inquam, quia vbique illæſa eſt, vbique ſecura. Si tentaris, proficis: ſi humiliaris, erigeris: ſi pugnas, vincis: ſi occideris, coronaris. Tu in ſeruitute libera es, in periculo tuta, in cuſtodia læta.*

Si autem noxius & reus in carcerem detrudaris, compedibuſque obſtringaris, non propterea deficias animo; ſed tantò patientiùs debes illud tolerare, quantò grauiùs memineris te peccaſſe. Sicut Sancti libenter ſuſtinebant carceres, & alia tormenta, quibus illorum augebatur meritum: ſic & tu patienter feras, quo tuum purgatur delictum. Et ſicut

cur illa ergastula, & vincula fuerunt Sanctis meritoria propter innocentiam: ita curandum est, vt fiant tibi satisfactoria per patientiam. Itaque tibi semper est ad Deum recurrendum, qui etiam hanc coactam inclusionem tibi accidere non permitteret, nisi in maiorem tuæ animæ vtilitatem cederet. Fiat ista incarceratio tuorum peccatorum purgatio. Qui potionem ad purgandum corpus sumit, necesse est includatur in cubiculo: ita ad animam purgandam plerumque necessaria est inclusio, siue illa sit voluntaria, siue coacta. Ideo illam patienter feras.

Noli esse vrso similis, *Pier. lib.* 11. qui si eò inciderit, vnde desperet posse euadere, semetipsum præ ira suffocat, vsque adeò se genitum ad libertatem putat. Idcirco per huiusmodi animal volunt nonnulli hominem intelligi, qui sibi mortem consciscit, ne in manus hostium incidat. At verò tibi salubrius erit patienter tolerare, quod nullo modò poteris euitare. Caue, ne tua impatientia ab vno damno in plura & grauiora corruas.

G Dico iterum, aut ex delicto carcerem meruisti; aut iustus existens minimè deliquisti. Si detur primum, bonum est tibi, quòd in carcere luas pœnas, quæ tibi in inferno, aut Purgatorio grauiùs luendæ erant. Si secundum, laudem mereris: sicut Ioseph, de quo sic & Augustinus. *Non ita laudamus Ioseph, cùm frumentum distribuebat, sicut cùm carcerem habitabat*. Si visitantes incarceratū, regnū mereantur æternū, quantò magis

gis carcerem habitantes, & patienter tolerantes? Dum enim quis visitat carceres, socios habet electos: at dum manet in carcere, socium habet eligentem, scilicet Christum, in iudicio exprobraturum, & dicturum: *In carcere eram, & non visitastis me. Matt. 25.*

Si qui autem sint, qui captiuitate premantur, recordentur multos fideles, multosque Sanctos fuisse captiuos, suamque captiuitatem patienter tulisse, & in ea nunquam pietatem deseruisse, atque ideo multa præclara gessisse. Propheta Ezechiel dum in Chaldæa cum populo Iudaico captiuaretur, vidit in medio captiuorum visiones Dei, multaque prophetauit, *Ezech.* 1. Similiter & Daniel in captiuitate Babylonica sanctissimè vixit, multaque prædixit. Isaias, *cap.* 6. mittitur ad prædicandum captiuis: *Spiritus Domini misit me prædicare captiuis indulgentiam.* Plurimùm commendatur Tobias, quòd *in captiuitate positus viam veritatis non deseruit. Tob.* 1.

Permittit interdum Deus, vt aliqui captiui efficiantur in hoc sæculo, vt discant peccati, ac inferni detestari captiuitatem, & cœlestis patriæ amare libertatem. Phrygibus familiare fuisse legimus proprios vendere filios, captiuosque aliquandiu relinquere, vt tandem redempti ad omnia aptiores essent. Cretenses etiam, & Lacones ingenuos filios seruilia munia subire cogebant, vt seruitutis recordatione, libertatem magis amarent.

H Diogenem, *Laert. lib.*6. Cheneidæ seruientem volebant eius amici redimere; at ille: Nequa-

quaquam, inquit, an nesciris Leones non his seruire, à quibus aluntur; sed illos potiùs seruire Leonibus? nam Leo vbicumque est, semper Leo est. Valeat, quantùm poterit, illa Ethnica responsio. Vellem ego, vt inde discas, te debere semper esse Christianum, etiamsi captiuus existas; nihil deseras ex his, quæ ad hominem Christianum pertinent. Tibi sanè inseruiunt, quibus cogeris inseruire: tibi, inquam, seruiunt, dum in te sæuiunt, quia si huiusmodi captiuitas patienter feratur, proderit sine dubio ad libertatem æternæ patriæ comparandam. Itaque Christianus vbicumque sit, semper Christianus sit.

Ne doleas, quòd captiuus sis alicuius hominis: sed caueas, ne per peccatum captiuus fias dæmonis: satius enim est captiuari ab homine, quàm à dæmone. Hæc est sola deflenda captiuitas, & fugienda. Captiuetur corpus, dummodo liber sit animus. Erit autem liber, si fugiat peccatum: quia *qui facit peccatum, seruus est peccati*. Nec hoc latuit Tullium *4. ad Heren.* cùm dicat: *Liber est is æstimandus, qui nulli turpitudini seruit*. Reuera liber ille est, qui probus est: quod pluribus rationibus Philo, *Lib. quòd omnis probus liber*, contendit probare: nec in illum cadere potest captiuitas, in quem non cadit iniquitas. Caue igitur, ne captiuitati corporis iungatur captiuitas mentis: tunc enim verè esses captiuus, & à temporali captiuitate ad æternam migraturus esses, nisi pœnitentiam ageres.

Scito, te vbique Deo parere posse. *Deo autem parere libertas est*, inquit Seneca, *Lib. de beat. vit.*

Si

Si tibi hæc contingat libertas, non est quòd de captiuitate doleas. Ezechieli, *cap.* 1. in captiuitate existenti aperti sunt cœli, vt ipsemet testatur. *Ezech.* 1. Vnde constat, etiam captiuis cœlos patere, si captiuitatem æquo animo patiantur. Et quoniam, teste eodem Seneca, *Epist.* 31. *suspicere in cœlum ex angulo licet*; hoc saltem gaude, non quòd cœlum videas, sed quòd ex illa captiuitate ad cælum conscendere valeas.

Ad exilio mulctatos. Caput XXVIII.

A VT in exilio aliquod solamen inueniatur, considerandum est primò, hunc mundum iuxta Socratis sententiam esse communem omnium hominum patriam: Vnde Tullius, *Parad* 4. ostendit quibus exilium durum est. *Exilium*, inquit, *terribile est his, quibus quasi conscriptus est habitandi locus: non his, qui omne terrarum orbem, vnam vrbem esse dicunt.* Sicut enim, si quis in propria ciuitate commorans domum aliam inhabitet, in qua natus non est, non propterea censebitur exul, & ridiculus esset, si ob id lugeret: ita aliam ciuitatem, aut patriam inhabitans, quàm in qua natus est, non reputabitur sapiens, imò vecors habebitur, si tristetur: nam, ipso etiam Democrito teste, quælibet terra homini sapienti est peruia, atque animæ forti vniuersus orbis patria est. Vnde & Poeta, *Ouid. lib.* 2. *de Ponto.*

Omne solum forti patria est, vt piscibus æquor,
Et volucri vacuo quidquid in orbe patet.

Diuus

Diuus Chrysostomus, *Epist.3. tom.5.* dum ab Eudoxia in exilium pelleretur, sic ad Cyriacum scripsit. *Ego cum è ciuitate fugarer, nihil horum curabam, sed dicebam intra memetipsum. Si vult me Regina exulem, agat in exilium: Domini est terra, & plenitudo eius.* Quasi dicat: quacunque vtatur authoritate, non poterit ipsa me expellere à terra, vel à dominio Domini Dei mei, quia quocunque in loco habitem, non me exulare credam: non Reginæ sum, sed Domini mei, ideo liber sũ. Et secundũ Senecã, *Lib. ad Albinã matrem. non exulare vnquam potest liber, & Deo cognatus.* Aliquando expellens magis exul est, quàm is qui expellitur.

B Inducit idem Seneca Marcellum ab Imperatore in exilium religatum secum sermocinantem, atque ad tolerandum æquo animo huiusmodi exilium, seipsum sic adhortantem. *Ibidem. Quod patria cares, non es miser: etiam ita te disciplinis imbuisti, vt scires omnem locum sapienti viro patriam esse. Porrò hic, qui te expulit, non ipse per annos decem continuos patria caruit? propagandi sine dubio Imperij causa. Nunc ecce trahit illum ad se Africa resurgentis belli minis plena: trahit Hispania, quæ fractas, & afflictas partes refouet: trahit Aegyptus infida: totus denique orbis, qui ad occasionem concussi Imperij intentus est. Cui primum rei occurret? cui parti se opponet? Aget illum per omnes terras victoria sua.* Crede mihi, quos non putas exulare, magis sunt exules; & quos credis, minus aliquando sunt. Si ille Marcellus exulabat, quia erat extra propriam patriam; exulabat,

etiam is, qui eum expulerat, qui aliquando etiam extra patriam morabatur. Sed neuter habebitur exul, si hæc terra communis omnium patria habeatur.

Audiamus, & Diuum Basilium, *Orat. in eius laud.* secum apud Gregorium Nazianzenum colloquentem. *Nullum*, aiebat, *exilium cognosco, qui nullo loco circumscriptus sum, ac neque terram hāc, quam nunc incolo, meam habeo; & eam omnem, in quam proiectus fuero, pro mea duco: imò, vt rectius loquar, vniuersam terram Dei esse scio, cuius aduena ego sum, & peregrinus.* Cui congruit quod à Seneca, *De suo exil. ad matrem*, dicitur: *Nullum inuenitur solum intra mundum, quod alienum homini sit.*

Interrogatus Hercules, Argiuus, an Thebanus esset, respondit: *Haud vnam curo iactare, tota Græcia mihi patria est.* At meliùs dixisset, si non tantùm Græciam, sed, & totam terram patriam agnouisset: extra illam nullus eiici potest: in illa, qui sapiens est, peregrinatur; qui verò stultus, exulat. Audi eumdem Senecam, *Lib. de remed. fort.* *Patriam meam transire non possum, omnium vna est, extra hanc nemo eiici potest. Non patria mihi interdicitur, sed locus: in quamcumque terram venio, in meam venio, nulla exilium est. Patria est, vbicumque bene est. Illud autem, per quod bene est, in homine, non in loco est. Si enim sapiens est, peregrinatur: si stultus, exulat.* Interdum nos, quasi formicæ, vel apes, si ex vna cauerna, aut alueari exciderimus, hospites, externique nobis esse videmur. Quod

idcirco

idcirco fit, quia omnia propria, & familiaria, vt certè sunt, facere ignoramus. Cum igitur hic mundus omnibus communis sit, omnibus patria est: & sic nullus in eo exulat. Habeas semper in mente hoc eiusdem Senecæ, *De vit. beat.* dicteriũ *Patriam tuam mundum existima*, vt nullibi te exulem existimes; vel cum Beato Prospero dic: *In epigram.*

Non metuo exilium, mundus domus omnibus
vna est.

C At dices: proprium natale solum adeò dulce est, vt sua dulcedine cunctos attrahat, vnde Poeta, *Ouid 1. de Ponto.*

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non sinit esse sui.

Hoc poterit esse verum in his, qui nisi in angulo viuere nequeunt; vel in his, qui nimis delicatè, & pueriliter viuunt, quibus dulcis est patria; non autem in his, qui fortiter se gerunt, vel qui ita perfectè viuunt, vt ipse mundus sit illis exilium, qui alias viro forti patria erat. Audiatur Hugo de Sancto Victore, *Lib. 4. cap. 2 didasc. Delicatus*, inquit, *adhuc ille est, cui patria dulcis est: fortis autem iam, cui omne solum patria est; perfectus vero, cui mundus exilium est*. Itaque, si mundus, vt iam diximus, communis patria est, nullus erit exul: si vero commune exilium sit, vt volunt aliqui, & colligitur ex eo; *Ad te clamamus exules filij Eua, Orat. ad Virginem.* certè omnes erimus exules. Nullus ergo conqueratur de eo, quod omnibus commune est. Nam, vt optimè adnotat Tullius 5. *Tuscul. Si abesse à patria miserum est*,

plenæ miserorum sunt prouinciæ, ex quibus admodum pauci in patriam reuertuntur.

Ex Apostolo; *non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Hebr. 13.* Si nullam in hoc mundo habeamus ciuitatem, nulla poterimus ciuitate eiici. Inquirenda est futura, quæ cœlestis est, & in æternum permansura; in illam tendamus, & in ea sit cum eodem Apostolo conuersatio nostra; terrenæ autem ciuitates, ædes omnes, cunctaque loca in quibus moramur, sint nobis sicut auibus niduli sui, in quibus aliquandiu habitant, sed tandem illis relictis volitant per aëra, nec de nido amplius curant, nec cogitant. Vide quid de his nostris habitationibus dicat Chrysostomus, *Hom. 50. ad popul. Nidus est præsens vita ex festucis, & luto coagmentatus: licèt mihi magnas ædes ostendas, siue regias ipsas auro multo fulgentes, & gemmis, nihil ab hirundinum nido differre censebo, hyeme quidem instante corruent.* Vult Christus, vt respiciamus volatilia cæli; *Respicite*, inquit, *volatilia cæli, Mat. 16.* Et dic: sicut totus aer est cōmunis volatilium habitatio; ita hominum tota terra: & sicut in aere non exulant aues; ita nec in terra homines. Non curant aues de nido in quo natæ sunt, & in quo implumes enutritæ sunt; sic nec curare debent homines de domibus, de ciuitatibus, vbi nati & educati fuerunt: destruuntur niduli; destruentur & terrenæ habitationes: sursum petunt volatilia; sursum tendant, & homines.

D Propterea, & præterea cogita, quod in quocunque loco sis, quacunque in terra, si ritè velis perpendere, inuenies multos hinc ad cœlum migras-

migrasse, quia vbique patet cæli aditus. Hoc agnouit Seneca, *De suo exil. ad matrem. Vndecunque*, inquiens, *ex æquo ad cælum erigitur acies.* Ideo cælestia, non terrena vbique cogitanda esse docet, cum vbique pateant; ait enim. *Angustus animus est, quem terrena delectant. Ad illa adducendus est, quæ vbique æque parent, vbique æque splendent.* Satis tibi sit, vbique posse ad cœlum inuenire viam. Potuerunt quidem homines te etiam inuitum natali solo, aut aliqua terræ parte eijcere, sed non patria cælesti. Vnde Basilius, *Hom.* 4. *de grat. act. Patrione solo exclusus es? at patriam habes cælestem Ierusalem.*

Diuus Ioannes in exilio in Insula Pathmos, ad quam à Domitiano Imperatore fuerat relegatus, meruit videre cælestem illam Ierusalem. *Vidi*, inquit, *sanctam ciuitatem Ierusalem nouam descendentem de cælo, à Deo paratam*, &c. *Apoc.* 21. Ex loco quadrato vidit ciuitatem quadratam: nam, teste Plinio, illa Insula est figuræ quadrangularis; & ciuitas cælestis secundum eundem Ioannem, *in quadro posita est, Ibidem.* firmitatem significante illa figura: firmum in exilio firmam dicimus vidisse ciuitatem. Ad illam Insulam missum fuisse hunc Apostolum ad effodienda metalla tradunt Primasius, Victorinus, *In comment. super Apoc.* & alij: at non tam manibus terram, quam spiritu cœlum effodit. Magis intendebat ad haurienda secreta cælestia, quam ad extrahenda metalla. Ex loco angusto amplitudinem cœli contemplabatur: nec de exilio dolebat, qui tantum de illa patria cogitabat: à Domitia-

no afflictabatur, & à Christo recreabatur, ideò libenter patiebatur exilium, quia diuinum experiebatur auxilium. Quid de illo dicat Ambrosius Ansbertus, audiamus. *In Insulam Pathmos relegatus, metalloque damnatus, vbi putabatur humana vinciri custodia, ibi metas humanitatis transcendens, libero contuitu meruit videre diuina; & cui tunc certa terrarum spatia vetita sunt adire, secreta concessa sunt penetrare; sic sibi bene vtens temporalibus malis, bonis perfruitur sempiternis.* Bene etiam tu vtere exilio, vt cælestem patriam merearis.

E Multos alios iuuisse exilium, terramque alienam, legimus. Dion Syracusanus à Dionysio Tyranno bonis omnibus spoliatus, eiectusque patria, tantam exul pecuniæ vim habuit, vt etiam exercitum conductitium aluerit, quocum in Siciliam rediens à Tyranno ipsam liberauit.

Diogenes cuidam illi probro obiicienti, quod exularet à patria. *Miser*, inquit, *istius rei causam philosophatus sum*: siue quod exilium compulisset Diogenem ad philosophandum, siue quod ideò didicisset philosophiam, vt exilium, similesque casus æquo animo perpeti posset.

Vlysses quouis exule miserior, solus, nudus, & naufragus, vbi ad Phæacas homines ignotos peruenit, in terra aliena non modo rebus ad victum necessariis facilè abundauit, sed etiam pecunias sibi multas consequutus est. Pallas Stroza Florentia pulsus, Paduæ ita vixit, vt exilium ad otium literarum conuertisse videretur. *Rauis.* Interdum etiam è morbis diuturnis, dum exulant,

lant,

lant, soluuntur homines, vt Spartiaticus ille Lacedæmonius, qui diu latere laborans, exilij beneficio, vbi desiit delicatè viuere desiit etiam valetudinarius esse.

Porrò, si tecum virtutem, & probitatem afferas, minimè exulare poteris. Anaxandridas Leontis filius, cuidam acerbè ferenti, quod ab vrbe exulare cogeretur: Ne, inquit, vir optime, exhorrescas à ciuitate exulare; sed à iustitia exulare horrendum est. Sentiebat eos non esse miseros, quibus accidisset calamitas: sed eos verè deplorandos, qui sua sponte discesserunt ab honesto, etiamsi nulla sequatur calamitas. Sic reuera illos tantū dicimus exules, qui quamuis sint in patria, tamen suis iniquitatibus longè sunt à diuina gratia, quam si quis habeat, non exulat. Brutus, teste Seneca, hoc satis putabat, quod in exilium euntibus liceret suas secum ferre virtutes: illæ enim sunt, quibus se consolatur exulem. *Absque virtutibus quisque est exul, cum virtutibus nullus.*

Considerandi insuper sunt illi, qui forti animo exilium pertulerunt. Thucydides Atheniensis historicus à suis in exilium missus, fortunam illam æquo animo tulit, neq; vnquam flere, aut queri visus est, *Volat. lib.* 2c. neque Brasidam exilij authorem scriptis suis carpere. Ouidius non tantum fortiter tulit exilium, sed multa in eo scripsit. Maluit Metellus patienter exilium subire, quam impatienter Saturnini Tribuni plebis iniquissimas leges ferre.

F Refert Seneca, *De exilio suo ad Albinam matrē* Brutum vidisse Mitylenis Marcellum exulantem,

atque adeò eius patientiam, animique constantiam fuisse demiratum, vt diceret, visum sibi se magis in exilium ire, qui sine illo rediturus esset, quàm illum in exilio relinqui: vnde sic scribit Seneca. *Quantus vir ille fuit, qui effecit, vt aliquis exul sibi videretur, quod ab exule recedebat?* Bene ergo exilium tulit Marcellus, nec quidquam in animo eius mutauit loci commutatio.

Anaxagoras Clazomenius, *Laertius lib. 2 ca. 3.* cum ab Atheniensibus esset exilio damnatus, cuidam dicenti; priuatus es Atheniensibus: imò illi, inquit, me. Sentiens Atheniensibus magis opus esse Anaxagora, quam contra. Rutilius vir summæ innocentiæ in exilium mittitur, postea redeundi potestate facta, respondit illud Senecæ: *Malo vt patria meo exilio erubescat, quàm reditu mœreat. Volat.*

Oppianus Poeta, *Idem lib. 17.* Seueri Principis iussu in exilium actus in Melitam insulam, ita patienter tulit, vt etiam ibi poema de piscibus scripserit, cuius aliquando meminit Diuus Hieronymus, *In comment. super Ezec.* Illi Ethnica constantia libenter exilium pertulerunt, & tu non poteris Christiana?

Boetius insignis Philosophus à Theoderico Rege in exilium iniustè missus est, ibique librum de consolatione Philosophiæ edidit, quo se, & alios simili casu affectos plurimum consolatur. *Sigebert. in Chron.* Fulgentius Episcopus sanctitate, scientia, & facundia præclarus, multa ab Arrianis pro vera fide perpessus, diuturno in Sardinia

exilio

exilio à Thrasimundo Vvandalorum Rege maceratur. Pontius Diaconus, vt author est Hieronymus, missus vnà cum Cypriano in exilium, egregium volumen de vita & martyrio Cypriani scripsit. Qui omnes patienter suum tulerunt exilium: quare non tu?

G Denique, vel iure, vel iniuria exulas. Si iure, non debes quod iustum est, vel quod iustè fit, moleste ferre: imò Iudici te expellenti easdem teneris referre gratias, quales ægrotus Medico mutationem aeris ipsi consulenti; cùm, secundum Senecam, *Lib. de consol. ad Heluiam. cap. 6.* nihil aliud sit exilium, quàm loci commutatio. Sicut enim aliquando necessaria est ægrotanti mutatio loci, ne fiat recidiuus: ita & delinquenti. Sæpe in eadem crimina laberemur, si in eisdem locis moraremur; sed mutato loco, peccandi euitatur occasio. Si turberis, quòd exul vociteris, scito te habere potiùs nomen calamitosum, quàm turpe. *Quid enim exul?* ait Cicero, *ipsum per se nomen calamitatis, non turpitudinis. Cic. pro domo sua.* Calamitati autem omnes sunt obnoxij, tam in proprio solo, quàm in alieno.

Noli tua impatientia fieri Pilato similis qui propter iniustam ab eo latam in Christũ sententiã, à Caio Imperatore iustè in Galliam relegatus, maluit seipsum interimere, quàm sui exilij incõmoda tolerare. De ipso sic scribit Ado Viennẽsis, *in Chrō. Tantis ibi irrogante Caio languoribus coarctatus est, vt sua se transuerberans manu, multorum malorũ compendium mortis celeritate quæsierit.* Si hoc ita sit, Imperatoris sententia à terrena tantùm exula-

labat patria: at sua impatientia exulauit à cœlo. Certum est, quòd si pœnam patienter tulisset, culpamque suam, vt decet, agnouisset, Christus, quem iniustè damnauerat, libenter ignouisset. Caueat vnusquisque, ne sua impatientia ab vno exilio ad aliud transeat, à temporali scilicet ad æternum.

Si autem iniuria exules, exulta, cùm non habeas quo erubescas. Ideo Basilius, Chrysostomus, Hilarius, & alij quamplurimi non timuerũt, imò patienter tulerunt exilium, quia nullum viderant se patrasse flagitium. Si cum illis innocens sis, fac vt cum illis patiens sis. Syluerius Papa iniustè à Theodora Augusta in Insulam Pontiam relegatus, sic ad Amatorem Episcopum scribebat. Sustentor pane tribulationis, & aqua angustiæ; non tamen dimisi, aut dimitto officium meum. *Plat. in vit. Pont.* O beatum exilium, propter quod non dimittitur officium, quo acquiritur martyrium, & à quo peruenitur ad præmium! Effice igitur, vt tuo exilio cælestem patriam promerearis, à qua dumtaxat exulare pertimescas; & à qua fortè aliquando exulares, nisi modò exulares.

De patientia habenda in morte filiorum, fratrum, parentum, aut amicorum.
Caput XXIX.

A NVllus immoderatè dolebit in morte parentum, aut charorum suorum. si in primis diligenter attendat, quòd, cui nasci contin-

git,

git, mori restat. *Senec. epist.* 100. Quod ita certum est, vt post esum ligni vetiti, fixo, immobili, ac indispensabili decreto Dei, *statutum sit hominibus semel mori. Hebr.* 9. Idque iustissimè: nam qui Adamo, & in eo omnibus & singulis hominibus dixerat; *Nequaquam moriemini, Genes.* 3. debuit omnium & singulorum morte mendax, fallaxque apparere. Itaque videtur vnusquisque nostrum hæc moriendo dicere; *Mentiris dæmon*. Asseuerabas me non moriturum, nunc autem constat te mendaciter loquutum. *Tellement qu'en la mort d'vn chacun de nous, Satan reçoit vn dementy*. Patienter igitur quisque ferat & propriam, & suorum mortem, gaudeatque per illam dæmonem manifestari mendacem: Deum autem veracem, qui hominem post patratum peccatum moriendi necessitate ita adstrinxit, vt *peccanti*, ait Gregorius, *Lib.* 11. *mor. cap.* 13. *in paradiso homini iratus, semel de mortalitate carnis nostræ sententiam fixerit, quæ nunc, & vsque ad vltimum mutari nullo modo valebit*. Hinc meritò Dauid: *Quis est homo*, inquit, *qui viuet, & non videbit mortem? Psal.* 88.

1. Est igitur considerandum, ab hac moriendi necessitate nullum hominem, quantumuis sanctum, pium, perfectum, potentem, fortē, alijsve donis præditum, esse exceptum, imò nihil in rerum natura certius esse morte vniuscuiusque. Audi Senecam: *Epist.* 77. (Eò ibis, quò omnia erunt. Quid tibi nouum est? ad hanc legem natus es: hoc patri tuo accidit, hoc matri, hoc maioribus, hoc omnibus ante te, hoc omnibus post

te,

te. Nemini, cuiuscunque sortis sit, parcet Deus, quominus moriatur. Vnicuique nostrum illud dici potest; *Heri venisti, & hodie compelleris egredi. 2. Reg. 15.* Hodie in vitam intramus, & paulò post compellimur exire. Stultum est timere, quod vitari non potest. Mortem nulla diligentia euitat, nulla felicitas domat, nulla potentia euincit. Mors omnes æquè vocat. Cogitemus nos tamquam ad mortem proditos esse, & sumus. Omnes, inquam, reseruamur ad mortem. *Morieris,* inquit Seneca, *In exer. nec primus, nec vltimus. Multi me antecesserunt, omnes sequentur. Morieris: hic est humani officij finis. Ad hanc conditionem cuncta gignuntur.* Hoc autem ita certum est, vt, teste Augustino, *In Psal. 38.* nihil in hoc mundo certum sit præter mortem. *Quid,* inquit, *in hac terra certum est, nisi mors? Peccator es? quid sis hodie, scis, quid sis crastino, nescis. Speras pecuniam? incertum est, an proueniat. Speras vxorem? incertum est, an accipias. Speras filios? incertum est, an nascantur. Nati sunt? incertum est, an viuant. Viuunt? incertum est, proficiant, an deficiant. Quocumque te verteris, incerta omnia, certa mors. Natus es? certum est quod morieris: & in hoc ipso, quia mors certa est, dies mortis incertus est.* Hæc cùm ita sint, pro mortis hora non laboremus, sed ad certum, nempe ad mortem nos præparemus. Rursus; cùm certa sit mors, & hora eius incerta, non doleamus quod certum est, sed ei inuigilemus, quod incertum est.

B Qui itaque non potest propriam vitare mortem,

tem, quomodo filiorum, parentum, & aliorum? Quid iuuat dolere, si nihil dolendo proficias? Noli de eo conqueri, quod vni accidit, & quod tibi, omnibusque restat. Quando tibi moritur filius, aut amicus, non amittitur, sed præmittitur: illum sequeris, quem præeuntem vidisti. *Quid autem dementius*, ait *Seneca*, *Epist.* 100. *quàm cùm idem tibi iter emetiendum sit, flere eum, qui antecessit?* Tertullianus, *Lib. de patient. cap. 9.* quoque idipsum sentit, inuehiturque in eum, qui sequens antecedentem luget. *Profectio est*, inquit, *quam putas mortem. Non est lugendus, qui antecedit, sed planè desiderandus: id quoque desiderium patientia temperandum. Cur enim immoderatè feras obijsse, quem mox subsequeris?*

2. Nullus præterea mortem propriam, aut suorum extimescet, imò illa adueniente gaudebit, si cogitauerit à quantis malis, quantisque incommodis homines mortis beneficio eripiantur. Scitum est enim illud Ecclesiastici: *Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugum graue super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturæ, in matrem omnium, Eccli. 40.* Quid aliud in mundo, quàm pugna aduersus diabolum quotidie geritur? quàm aduersus iacula eius, & tela conflictationibus assiduis dimicatur? Nam cum auaritia, cum ira, cum ambitione congressio est, cum carnalibus vitijs, cum illecebris sæcularibus assidua & molesta luctatio est. Si auaritia prostrata est, exurgit libido: si libido compressa est, succedit ambitio: si ambitio contempta est, ira exasperat, inflat super-

perbia; vinolentia inuitat, inuidia concordiam rumpit. His consideratis, miratur Cyprianus, *Serm.* 4. *de mortal.* quòd delectet inter istos diabolicos gladios diu viuere. *Tot persecutiones*, inquit, *animus quotidie patitur, tot periculis pectus vrgetur, & delectat hic inter Zabuli gladios diu stare?*

C Multis repletur homo miserijs, multis & multiplicibus, inquam, miserijs corporis, miserijs cordis, miserijs dum dormit, miserijs dum vigilat, miserijs quocumque se vertit. Quantis morbis afflictatur? quantis iniurijs afficitur? quantis persecutionibus, quantisque premitur laboribus? Quàm sæpe siti, fame, frigore, ac inopia vexatur? Exclamet itaquè Publius; *Heu, quam multa incurrunt pœnitēda viuendo diu! Pub. Mim. de bono mortis. cap.* 2. Hac ratione Diuus Ambrosius. *Ad Marciam.* vocat mortem bonum alleuamentum: & Seneca illam commendat tamquam omnium dolorum solutionem, ac optimum naturæ inuentum. Hæc enim seruitutem domino inuito remittit: hæc captiuorum catenas leuat: hæc è carcere educit, quos exire imperium impotens vetuerat. Non sunt igitur lugendi, quibus tam graue excutitur iugum, quibus tanta cessant incommoda, & quibus tam bonum accidit alleuamentum. Omnibus laborantibus dulcis est finis: viatori placet hospitium & mansio: iucundum est agricolæ tempus messis: gaudet mercenarius completo anno: lætantur nauigantes ad optatum portum appellentes. Sic grata sit omnibus mors, cùm omnium sit solutio dolorum, ac communis,

ad quem omnes tendimus, portus, qui tantò tibi debet esse gratior, quantò ad ipsum citiùs appuleris. Vnde idem Seneca, *Epist.71. Si quis in mortem ante primos annos delatus est, non magis conqueri debet, quàm qui citò nauigauit.* Quòd autem sit omnibus portus, testatur idem his verbis, *Lib. de consol. cap. 28. In hoc tam procelloso, & in omnes tempestates exposito mari nauigantibus, nullus portus nisi mortis est.*

D 3. Cogita insuper tantam esse somni & mortis affinitatem, vt tàm apud sacros, quàm prophanos, mors somnus, mortui verò dormientes vocitentur. Iob dormientem se fateretur cum Regibus & consulibus terræ, si in vulua, aut statim egressus ex vtero mortuus fuisset, quod libenter optauerat. *Iob. 3. Quare*, inquit, *non in vulua mortuus sum?* &c. *Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem cum Regibus & consulibus terræ.* De mortuo Lazaro sic Christus; *Lazarus amicus noster dormit. Ioan.* 11. Apostolus eos qui mortem obierunt, dormientes appellat: *Nolumus*, inquit, *vos ignorare de dormientibus, vt non contristemini*, &c. *1. Thess.* 4. Diuus Hieronymus ad Theodoram scribens, sic ait: *In Christianis non est mors, sed dormitio & somnus appellatur. Epist. ad Theodoram.* Diuus quoque Chrysostomus vocat mortem, *dormitionem temporariam. Hom. 21. ad pop.* Quare loca, in quibus Christiani sepeliebantur, religionis nostræ primarij cœmeteria, quasi dormitoria appellarunt: nam κοιμάω idem est quod *dormio*, à quo κοιμητήρια, id est, *dormitoria*. Vnde authore Athenæo, *Lib. 4 cap. 5.*

do-

domus in qua hospites dormire solent, à Cretensibus cœmeterium vocatur. Mortem esse veluti somnum agnouerunt etiam Ethnici. *Morti, ait Cicero, De Senect. nihil est tam simile, quàm somnus.* Senecca, *Ad Lucil. Epist. 12.* se, & omnes morituros sic inuitat, & hortatur: *In somnum ituri læti, hilaresque dicamus;*

Vixi, & quem dederat cursum fortuna, peregi.

Est somnus mors quædã breuior; mors verò somnus longior. Dicat ergo Poeta, *Ouid. lib. 2. eleg.*

Stulte, quid est somnus, gelida nisi mortis imago?
Longa quiescendi tempora fata dabunt.

H Itaque, sicut non sunt lugendi, qui somnum, vel cibum capiunt; ita nec qui mortem obeunt: & ita ridiculus est, qui luget morientem, ac si defleret dormientem, aut comedentem, & bibentem. Audi Chrysostomum, *Hom. 5. ad pop. Quid tandem est mors? somnus consueto longior. Itaque si mortem times, time & somnum: si propter morientes angeris, & propter comedentes, & bibentes angere: sicut enim hoc naturale est, sic & illud.*

E 4. Considera insuper, quod si plus æquo indulgeas luctui in obitu tuorum, iacturam quodammodo facis fidei in Christum, & spei; cum Apostolus dicat non esse contristandum de dormientibus, instar Gentilium, qui spem non habent: non enim sunt lugendi, qui sunt resurrecturi. Sit consolatio Christianorum, resurrectio mortuorum. Vnde Tertullianus, *Lib. de patient. Ne illa quidem impatientiæ species excusatur in amissione nostrorum, vbi aliqua doloris patrocinatur assertio. Præponendus est enim respectus denuncia-*

tio-

tionis Apostoli, qui ait: Ne contristemini dormitione cuiusquam, sicut nationes, quæ spe carent. Et meritò; credentes enim resurrectionem Christi, nostram quoque credimus, propter quos ille, & obiit, & resurrexit. Ergo cum constet de resurrectione mortuorum, vacat dolor mortis, vacat & impatientia doloris. Non docet igitur te lugere mortuum, quem credis resurrecturum, atque ita iterum victurum.

5. Præterea, nihil penitus, aut saltem moderatè dolebis in morte tuorum, si cogitaueris Dei voluntate, & prouidentia id fieri, quod non solum est iustissimum; sed etiam quod est consultissimũ & optimum: licèt in iuuenili ætate, imò in finali impœnitentia ex hac vita migrauerint; quia Deus æquè est sapiens, & bonus, & iustus. Conqueritur Seneca, *Epist. 94.* quia, *obiurgamus quotidie fatum; quare ille in medio cursus raptus est?* Ad hoc respondet Sapiens, *Sap. 4. Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius*, &c. *placita enim erat Deo anima illius; propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum.* In quæ verba Beatus Cyprianus, *de mortal.* sic scribit. *Per Salomonem docet Spiritus Sanctus, qui Deo placeant, maturius hinc eximi, & citius liberari, ne dum in isto mundo diutius immorantur, mundi contractibus polluantur.* Quid igitur quereris, quod filius, frater, cognatus, aut amicus tuus immatura morte raptus fuerit? Placuit Deo hinc illum citius abducere, cuius anima erat ei placita: fortè non

placuisset, si diutius vixisset; quoniam, ait Seneca, mora non fit beatior vita, sed longior. Quare autem potius in iuuenili, quam in senili ætate quis moritur, noli queri, nec quærere, si non vis offendere.

F Increpat Diuus Hieronymus Paulam plus æquo obitum Blesillæ filiæ plangentem, his verbis, *Epist.25 ad Paulam. Detestandæ sunt istæ lacrymæ, quæ non habent modum, quæ vsque ad viciniam mortis accedunt. Vlulas & exclamitas, & quasi quibusdam facibus accensa, quantum in te est, tui semper homicida es. Sed ad talem clemens ingreditur Iesus, & dicit. Quid ploras? non est mortua puella, sed dormit. Te quoque, si ad sepulchrum filiæ volueris volutari, Angelus increpabit: Quid quæris viuentem cum mortuis?* Quasi dicat; non debet moritura viuentem plangere: nullus namque est, qui sibi, & charis suis æternam non exoptet vitam, sed nullo modo illam quis adipisci poterit, nisi morte interueniente, quæ nihil aliud, quàm discessus animæ à corpore. Audi Tullium, *de somn. Scip. Nisi Deus istis te corporis custodijs liberauerit, ad cælum aditus patere non potest.* Ille igitur non est lugendus, qui ideo moritur, vt viuat, quem mori doles.

6. Itaque qui obiit, vel erat bonus, vel malus. Si bonus, non est lugendus, cum certi simus ad meliorem vitam euolasse. Arguens Diuus Chrysostomus, *Hom. 32. in Mat.* quemdam filij mortem deplorantem, sic scribebat. *Illum abiisse in prata florentia cum putes, ingemiscis cur aduersum*

te suscitas fluctus tempestatis? Hic autem fluctus præsentis vitæ pernauigauit. Si ad imperandum, regnandumque hoc caduco, mortalique regno filius tuus abijsset, nolles eum inde redire, vt ipsum videres. Nunc verò cum ad meliora, maioraque regna processerit, parui temporis absentiam ferre non poteris? Noli ergo plorare, reddidisti enim depositum, quod tibi creditum erat.

Si verò malus erat, non doleas, quia peior euasisset, si diutius vixisset, atque ita maiorem pœnam luisset. Hoc agnouit, qui eum euocauit. Idem Doctor, *Hom. 69. ad pop.* ad populum Antiochenum consolandum dicere non dubitauit, eos, qui in peccatis fortè discedunt, ante pœnitentiam à Deo rapiendos non fuisse, si eos pœnitentiam acturos prænouisset. *Si*, inquit, *peccator abijt, peccata repressa sunt*, hoc est, non poterit amplius peccare, ac sic pœnas sibi augere: *nec si Deus pœnitentiam acturum nouisset, ante pœnitentiam rapuisset*. Qui igitur non conuertitur, tantò melius, quantò citius rapitur; quia etiam misericorditer cum illo agitur: illum ergo deflere, est Christum lædere. Audi Tertullianum. *Christum lædimus, cùm euocatos quosque ab illo quasi miserandos non æquanimiter accipimus*. Dauid hac ratione ductus mortem filij sui Absalon ipsum persequentis, & in suo peccato necati, patienter tulit.

G 7 Proponantur etiam exempla tum fidelium, tum infidelium, qui siccis oculis, ac forti animo liberorum, aliorumque funera pertulerunt. Iob decem suis liberis vna clade sublatis non

eiulauit, non sibi diuulsit comam, nullam ingenerosam vocem emisit, sed celebrem illam, & omnium ore decantandam gratiarum actionem deprompsit: *Dominus dedit, Dominus abstulit. Sicut Domino placuit, ita factum est. Sit nomen Domini benedictum, Iob. 1.* Machabæorum mater cum septem filios morte deletos vidisset, non tamen lacrymis, ac luctui sese tradidit, neque vocem emisit muliebrem; sed singulos eorum fortiter hortabatur voce patria, repleta sapientia, fœmineæ cogitationi masculinum inserens animum. 2. *Mach.* 7. De illa sic Ambrosius, *Lib. 1. offic.ca.* 4. *Quid de matre Machabæorum loquar, quæ spectabat læta filiorum quot funera, tot trophæa, & morientium vocibus, tamquam psallentium cantibus delectabatur.* Idem præstitisse legimus Beatam Felicitatem martyrij septem filiorum spectatricẽ; idemque Sanctam Symphorosam septem etiam filiorum Martyrum matrem.

Diuus Hieronymus, *Epist. 250. ad Paulam de obitu Blesillæ.* magnis celebrat laudibus Beatam Melaniam iuniorem, illamque sectandam proponit, quæ adhuc calente mariti corpusculo, & necdũ humato, duos simul perdidit filios, quorum mortem ita fortiter pertulit, vt de illa sic scribat ille Doctor. *Rem sum dicturus incredibilem, sed, teste Christo, non falsam. Quis illam tunc non putaret more lymphatico, sparsis crinibus, veste conscissa, lacerum pectus inuadere? Lacrymæ gutta non fluxit, stetit immobilis, & ad pedes Christi deuoluta, quasi ipsum teneret, arrisit. Expeditius, inquit, tibi seruitura sum, Domine, quia tanto me onere*

re liberasti. Fortassis tibi fuissent oneri, & impedimento, quos sperabas futuros tibi esse adiumento.

Gentiles etiam nos pudefaciunt, qui licèt se resurrecturos non sperarent, ab illa tamen immoderata suorum deploratione abstinuerunt. Idem Hieronymus, *Epist. 3. ad Heliod.* plurimum commendat Periclem, & Xenophontem Socraticum, quorum alter amissis duobus filijs coronatus in concione disseruit; alter cum sacrificans, filium in bello audisset occisum, deposuisse coronam dicitur, & tandem capiti reposuisse, postquam fortiter in acie dimicantem reperit concidisse. Laudatur, & Anaxagoras, qui audita morte filij, respondit: *Sciebam me genuisse mortalem*. Similiter Galienus Imperator, teste Trebellio, cum patrem Valerianum audisset extinctum, vocem laudatissimam sine laude vsurpauit, dicens: *Sciebam patrem meum esse mortalem*. Duæ olim ante portas Massiliensium iacebant arcæ, vt tradit Valerius Maximus, *Lib. 2. cap. 1.* altera qua liberorum: altera, qua seruorum corpora ad sepulturæ locum plaustro deuehebantur, sine lamentatione, sine planctu, sine luctu. *Nam, ait ille, quid attinet humano dolori indulgere, aut diuino numini inuidiam fieri, quod immortalitatem suam nobiscum partiri noluerit*.

H. Seneca *Lib. de consl. cap. 10.* ad Marciam filij mortem deplorantem sic scribebat. Mortalis nata es, mortales peperisti, putre ipsa fluidumque corpus, & casibus morbisque repetita, sperasti ex tam imbecilla materia, solida, & æterna ge-

stasse? Decessit filius tuus, id est, decurrit ad hunc finem, ad quem, quæ feliciora partu tuo putas, properant. Lochadus poliæmidæ filius, Sironis pater, nuncianti, quod è filiis ipsius alter interiisset: *Olim sciebam*, inquit, *illi moriendum esse. Plutarch. in Lacon.* Nihil illi visum est nouæ rei, si mortalis natus moreretur, nec magni referre, paulo serius, aut citiùs è vita discederet, cum omnino breui foret decedendum. Valeat, quantum valere poterit, illud Amasis Aegyptiorum Regis ad quendam filio priuatum dicentis: *Si non tristatus es, cum nondum esset, nec nunc quidem dolere debes, cum non amplius est, Stob. serm.* 121 Si nunquam habuisse pro damno non reputemus, cur aliquando habuisse reputabimus? Dices: libenter ferrem mortem illius mei filij, fratris, cognati, aut amici, si morbo, aut alio casu obiisset: at quia capitali supplicio, maximaque cum infamia vitam finiuit, quomodo potero non dolere? Si cogitaueris in illo tali morte sublato diuinam fortè desinere iram; Deus enim interdũ propter peccata nostra ita irascitur in aliquam familiam, vt quiescere, & placari nolit, donec aliquis illius domus, aut familiæ morte afficiatur. Probatur hoc ex sacra Scriptura: sæuiente olim Antiocho in filios Machabæos, adolescentior illorum sic Tyrannum affatus est. *In me, & in fratribus meis desinet Omnipotentis ira, quæ super omne genus nostrum iustè superducta est, 2. Mach. 7.*

I Pater ipse cælestis iratus aduersus genus humanum noluit placari, donec proprius Filius in crucem ageretur, non pro suis, sed pro nostris deli-

delictis. Vnde ait Pater: *Propter scelus populi mei percussi eum*, *Isai. 53. Rom. 2.* Qui itaque proprio Filio innocentissimo non pepercit; sed pro nobis omnibus tradidit eum; cur tibi, aut filio, vel parenti tuo delinquenti parcere debet? Sicut igitur mitius actum est in genus humanum post mortē Christi pro peccatis nostris crucifixi: ita fortè mitius agetur in domum tuam post mortem illius tui filij, aut parentis pro suis delictis supplicio affecti: nam, *non consurget duplex tribulatio*, *Nahum 1.* vel secundum Chaldæum, *non consurget domui Israel bis angustia*. Similiter nec tibi, aut domui tuæ consurget alia tribulatio, si hanc patienter tuleris. Consolaberis etiam, si cogitaueris, maximam habendam esse fiduciam de salute illius, qui à publica potestate punitur; quia huiusmodi supplicio potuit satisfacere pœnis peccatis suis debitis, ac temporali pœna æternam euadere.

Cæterum, noli attendere, quomodo, qualiter, vel qua in ætate quis obierit; sed quia ita Deus voluerit, disposuerit, aut permiserit, qui bene omnia facit, quia bonus, & iustus; quia iustus, ideò omnino conformanda est nostra voluntas voluntati illius. *Bonus est Deus*, inquit Hieronymus, *Ad Paulam de obitu Blesillæ*, *& omnia quæ bonus facit, bona sint necesse est. Mariti orbitas irrogatur, plango quod accidit; sed quia sic placet Domino, æquo animo sustinebo. Vnicus raptus est filius; durum quidem, sed tolerabile, quia sustulit ille, qui dederat*. Sic tibi dicendum est in obitu cuiuscumque tibi consanguinita-

te, affinitate, vel amicitia coniuncti. Seneca rerum diuinarum omnino ignarus, amicorum defunctorum recordationem plurimum iuuisse ad consolandum seipsum affirmat, ac qualiter dum viuerent, & post illorum mortem se habuerit, ostendit: *Mihi*, inquiens, *Epist. 63. amicorum defunctorum cogitatio dulcis, ac blanda est; habui enim illos, tamquam amissurus; amisi, tamquam habeam.*

Ad eos, qui Triremibus, aut, vt aiunt, Galeræ sunt adiudicati. Caput XXX.

A ECce ego ad vos, pedibus ligati, capite tonsi, loris cæsi, ignominiosè induti, & ad remum dati, quos vtique scio nostro hoc indigere patientiæ clypeo. Considerate itaque, ideo fortè Deum permisisse eo vos deuenisse, vbi vobis sese præbent occasiones ea cogitandi, de quibus non curabatis, quorum tamen præmeditatio vtilissima, & proficua est. Nam certum est vos parum cogitasse de inferno, ac de tormentis damnatorum, quæ vt cunque adumbrare videtur locus ille, cui addicti estis, præcipuè si catenæ spectentur, & verbera, atque inde audiantur suspiria. Sic enim de sempiterno inferno scribit Poeta, *Virg. lib. 6. Aeneid.*

Hinc exaudiri gemitus, & sæua sonare
Verbera, tum stridor ferri, tractæque catenæ.

Satius vobis sit ligari catenis ferreis, quam igneis, de quibus sic Chrysostomus, *Hom. 10. in 2. ad Cor. Vincula illa non ex ferro, sed ex igne nunquam extin-*

guibi-

guibili sunt : & hominum esse captiuos quam dæmonum; ac super aquam ad tempus vexari, quàm intra ignem in æternum cruciari. Permittitur quidem Comitibus, quos vocant, corpus vestrum hic aliquando loro, aut baculo percutere, sed nunquam animam attingere: at verò illic dæmones corpus & animam damnatorum sine fine cruciant. Vt igitur vobis sempiternus infernus versaretur in mente, necesse fuit temporalem semper haberetis præ oculis. Nunquam fortè æternum euaderetis, nisi in temporalem incideretis.

B Cauete, ne impatientia vestra transeatis ab vno tormento ad aliud, aut à temporali inferno ad sempiternum. Quod pœna æterna purgari non potest, hac temporali purgetur, ne præsens labor sit subsequentis initium: nam, teste Gregorio, *quem præsentia malà non corrigunt, ad sequentia perducunt*. Temporalis illa patiendi necessitas, fiat vobis merendi opportunitas: facite, inquam, ex illa necessitate virtutem; & haurite vtilitatem ex illa vestra miseria, è qua licèt desideretis exire, ac liberari, tamen, si illam patienter pro peccatis vestris feratis, mercedem, aut saltem satisfactionem comparabitis. Propterea gratias Deo semper agite, ac fateamini vos grauiora meruisse. Dicite quod pius ille latro: *Nos digna factis recipimus*. *Luc.* 22. Hic tandem digna passis recepit, qui digna factis se recipere cognouit. Eadem verba identidem loquamini: hanc miseriam peccata vestra mereri fateamini, vt eandem mercedem mereamini.

Cogi-

Cogitate insuper, multos in inferno cruciari, qui fortè non tot, quot vos, patrarunt delicta; & dummodo ab illis pœnis eriperentur, libenter in triremibus non solùm ad vitam, sed ad finem vsque mundi morarentur. Experiuntur modò, quã leuia sint huius vitæ tormenta, quæ si æternis comparentur, non tormenta, sed blandimenta vocitari possunt. Væ impio latroni, qui à temporali pœna transiuit ad sempiternam: si patienter tulisset, poterat, sicut & socius, a labore ad requiem conuolare. Quid dicat Diuus Gregorius, *Lib. 9. ep. st. 25.* diligenter attendite, ac semper animo voluite. *Cauendum nobis est, & in fletibus tota mentis conuersione vigilandum, ne de tormento ad tormenta transeamus. Considerandum quoque est, quantum erga nos dispensatione pietatis agit Conditor noster, quòd morte dignos assiduè percutit, & tamen adhuc minimè occidit. Nos ergo habemus indicium, quia derelicti non sumus, quia assiduè flagellamur, cùm teste Scriptura, flagellet Dominus omnem filium, quem recipit.* Nostra igitur assidua flagellatio, est diuinæ erga nos dilectionis probatio: vestra etiam in illa ærumna detentio, est diuinæ acceptationis demonstratio.

C Nam sicut quas diligimus auiculas, pedibus ligamus, ne auolent, & euadant; ita Deus eos permittit interdum ligari, quos diligit, & sibi seruat, ne ad illicita prolabantur. Quot catenis fuit Paulus constrictus? quot ligatus vinculis? Considerata igitur illa, qua ligamini catena, mementote vinculorum Pauli, 2. *Timor. 2:* sic enim clamabat: *Memores estote vinculorum meorum.* Ad

hoc

hoc etiam nos hortatur Chrysostomus, *in illam epist. In afflictione es? memor esto vinculorum Pauli, & vide quomodo in afflictione esse, non sit derelictionis indicium*. Dicat vnusquisque vestrum. Si Paulus vir iustus, sanctus, & à Deo electus, tot pertulit ærumnas, tot fuit catenis ligatus, quid ego reus? quibus non sum constringendus vinculis, qui tot fui constrictus peccatis? Ligentur ferro pedes illius, cuius anima fuit ligata peccato. Non enim propterea à Deo derelinquuntur, qui ab hominibus vinciuntur.

Porrò in vinculis Paulus, detinebatur, & mente in cœlo versabatur: ligabatur corpus, & liber erat animus: de illo sic idem Chrysostomus, *Ibid. Iniјce radiis Solis, aut Soli ipsi vincula, siste cursum eius, si potes: si non potes, nec Paulum, qui quasi Sol in cœlo conuersabatur, vincire poteris*. Quamuis ergo tui ligentur pedes, non poterit tuus ligari animus, nec impediri, quin Deum suum consideret, & diligat, ac cælestia meditetur. Quia, vt notat Seneca, *Lib. 3. de benef. corpora obnoxia sunt, & adscripta dominis, mens quidem sui iuris est*.

Contendite, vt de illis sitis, quibus quasi congratulando sic loquebatur Diuus Cyprianus, *Ad Martyres. O pedes feliciter vincti! ô pedes ad præsens in sæculo ligati, vt sint semper in cælis cum Domino liberi!* Tales certè eritis, si illa vincula patienter toleraueritis. Omnes, secundùm Ciceronem, *pro Sestio.* sumus in hoc mundo ligati. *Catena*, inquit, *omnes alligati sumus*. Quænam autem sit illa catena, innuit, ni fallor, Seneca, dum

ait.

ait. *Ad Lucil. Vna est catena, quæ nos alligatos tenet, amor vitæ.* Viuendi desiderio tamquam catena ligamur in hoc sæculo: verùm quos viuere tædet, eos illa catena non tenet. Pauci ex hac vita exire cuperent, si nullæ calamitates eos premerent. Nolite inuidere his, qui secundùm Iob, *cap.* 21. *ducunt in bonis dies suos, & in puncto in inferna descendunt.* Sed contra gaudete, quòd si patienter tolerau eritis, de illis eritis, de quibus quidam magnæ authoritatis vir sic loquitur: *Ducunt in malis dies suos, & in puncto ad cœlũ ascendunt. Ioan. de Tambuco in conf. Theol.*

D Considerate etiam, vos sæpissimè & diu sceleribus vestris captiuasse animam vestram; nam qui facit peccatum, seruus est peccati: necesse est igitur, ad tempus captiuetur corpus vestrum, vt tandem anima vestra libertate donetur. Liparitanus quidam iuuenis, vt patrem à prædone liberaret, Neapolim profectus voluntaria seruitute remis pro patre sese addixit. Quod ille pro patre liberando voluntariè pertulit; hoc ipsum pro anima vestra à captiuitate peccati liberanda patienter ferte. Si enim patientes extiteritis, libertatẽ æternam hac vestra seruitute comparabitis. Solos quidã respondit Thebanis, eos ab Alexandro timeri, quòd ceteris libertate donatis, soli detinerentur in seruitute. Fortè non timet vos mundus catenis constrictos; aut ideo ligamini, quia timemini: sed timet vos diabolus, qui solos timere solet aduersa patiẽtes. Estote ergo patientia vestra dæmoni terribiles, hominibus amabiles, Deo grati.

Legimus apud Marcum, *cap.* 6. quòd Christus,

cùm

cùm esset nauis in medio mari, vidit Discipulos laborantes in remigando: erat enim ventus contrarius eis, & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare. Qui vidit Discipulos suos laborantes in remigando, videt & vos remigantes. O felix labor, quem respicit Dominus! felix remigium, quod Christi meretur intuitum? Ille vos respicit, qui neminem despicit: considerat ventum vobis contrarium, id est, fortunam vobis aduersam: intuetur squalorem vestrum: videt panem arctum, quo vescimini, qui pro vobis ieiunauit: verbera, quibus afficimini, numerat, qui pro vobis flagellatus est: audit stridorem catenarum, qui pro vobis ligatus est: videt crucem vestram, qui crucifixus est etiam pro vobis: contemplatur tormenta vestra, qui passus est pro vobis: videt interdum sanguinem vestrum effundi, qui pro vobis suum effudit: videt vos quasi continuò mori, qui pro vobis mortuus est.

Spectante igitur tanto Domino, estote bono animo, & scitote, vos per huiusmodi cruciatus patienter perpessos posse vobis applicare meritum passionis Christi, ac vitam mereri æternam. Propterea abstinete ab omni peccato, & si quod animam inficiat, sacramento Confessionis, vbi primùm vobis licuerit, purgate. Satagite, vt quod bene agendo non potuistis, saltem patienter ferendo consequamini; Deumque continuò orate, vt dignetur hanc vestram inediam, ac cætera incommoda acceptare in satisfactionem peccatorũ vestrorum. Ne despondeatis animum: nã etiam

remi-

remigio peruenitur ad cælum. *Aussi bien pouuez vous aller au Ciel par eau, comme par terre.*

E Dominus quoque adest & remigantibus; adfuit discipulis periclitantibus, aderit & vobis illum inuocantibus. Vt discipulis succurreret, supra mare ambulauit; reuera nullum timebat periculum, qui nulli subiacebat periculo. Quamuis tamen subiaceret, libenter se periculo exponeret, vt sperantes in ipsum à periculo eriperet. Audite; *Propè est Dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in veritate. Psal. 144* In quem locum explicat Diuus Augustinus, quid sit inuocare Deum in veritate, cùm sic scribit. *Conuertere, accusare, lauda illum: in omnibus malis quæ pateris, Deus tibi non displiceat: & hoc est inuocare Deum in veritate: propè est, ibi est, nondum dedit quod vis, ibi tamen est.* Velles forsan ab illis malis eripi, sed tibi nondum expedire agnoscit, qui tibi hæc euenire permisit. Hoc tibi sufficiat, quòd Deum tecum habeas. Habebis autem, si illum timeas, diligas, & inuoces, atque iustè te illa omnia pati propter tua delicta, agnoscas.

Dicent vestrum aliqui: in triremi non moramur, sed morimur, tantæ sunt angustiæ, vt mora mors sit: quotidie enim morimur. Respondeo, si viris sanctis contigit singulis diebus mori, quid mirum, si idem vobis peccatoribus contingat? De Diuo Paulo sic Chrysostomus, *in epist. 2. ad Timoth. Diebus singulis beatus ille moriebatur.* In hoc mundo quotidie debent pati, & mori, qui in alio optant semper gaudere, & viuere. Nolite itaque attendere ciuilem illam mortem, qua torquen-

quentur peccata vestra, sed perennem vitam, quã merebitur patientia vestra. Nec attendatis vbinam sitis, sed quò ituri sitis, non terminum à quo, sed terminum ad quem. Communi olim ferebatur adagio: *A remo ad tribunal*: quod de his dicebatur, qui ab infima conditione promouebantur ad honesti muneris functionem. Ita vos geratis, ita patienter ærumnam vestram feratis, vt à remo ad cæleste regnum perueniatis. Propterea dum corpus vestrum loris cæditur, vel fame, sitique premitur, aut inedia atteritur, hæc, vel similia verba vobis versentur in ore: *Iustus es, Domine, & rectum iudicium tuum*, *Psal. 118.* vel: *Ego in flagella paratus sum*, *Psal. 37.* vel: *Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo. Iob. 13.* aut: *Vide, Domine, humilitatem meam, & laborem meum, & dimitte vniuersa delicta mea*, *Psal. 24.* vel cum Augustino Conf. *Hic vre, hic seca dummodo in æternum parcas*. Et inuocate semper saluiferum illud nomen IESV, *Act 4.* cùm nullum sit aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Et dicite cum eodem Augustino, *De contrit. cord. cap. 5. O bone Iesu, et si ego admisi vnde me damnare posses, tu non amisisti, vnde saluare soles. Esto mihi Iesus, & salua me*. Sæpe etiam deprecemini Beatissimam Virginem Mariam, maris stellam. Ad hoc hortatur Bernardus, *Ser. 18. de omnibus Sanctis. Si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum, respice stellam, inuoca Mariam*.

Ad

Ad eum, qui eſt morte plectendus. *Caput XXXI.*

A STatutum *eſt omnibus hominibus ſemel mori. Hebr. 9.* Non tantùm tibi, chariſſime frater, ſtatutum eſt mori, ſed & in omnes homines lata eſt ſententia mortis, etiam in ipſum Iudicem, qui te condemnauit. Hoc cùm ita ſit, ſupereſt, vt vnuſquiſque ſtudeat, & quærat bene, & in Chriſto mori. Si hoc genere mortis non mulctareris, fortè in Domino non morereris: atque ita in æternum damnareris: hoc præuidit Deus, qui hæc tibi euenire permiſit. Tibi nunc ſuppetunt vires animæ ad tuam examinandam conſcientientiam, illamque integra peccatorum tuorum confeſſione purgandam, quod fortaſſe non potuiſſes, ſi aliter obijſſes. Non eſt igitur, quòd doleas, ſed quòd Deo optimo maximo gratias referas. Nulla alia de re penitus cogites, niſi de mundanda tua conſcientia, vt mundus exeas ex hoc mundo. Nam, ſecundùm Diuum Cyprianum, *Serm. 4. de mortal. qualem te inuenit Deus cùm vocat, talem pariter & iudicat.* Iam temporaliter mori ab homine iudicatus es: caue, ne tua impatientia, malitia, aut pertinacia æternaliter mori à Deo iudiceris.

Noli mortem timere, quæ te liberat ab omni timore. *Non eſt timendum*, inquit Tertullianus, *Lib. de teſt. animæ. quod nos liberat ab omni timendo.* Oſtendit Diuus Cyprianus, quibus timenda eſt mors, cùm ſic ſcribit, *Ibidem. Mori plane timeat,*

meat, sed qui ex aqua, & spiritu non renatus gehennæ ignibus mãcipatur: mori timeat, qui non Christi cruce, & passione censetur: mori timeat, quem de sæculo recedentem perennibus pœnis æterna flamma torquebit: mori, inquam, timeat, qui Christianus non est, vel qui Christiano more mori non vult: tu verò non timeas, cum, vt bene possis mori, habeas. *Vis scire causam*, inquit Chrysostomus, *Hom. .ad pop. cur mortem timeamus? Non habemus conscientiam puram: quod si hoc esset, nihil nos mors terruisset*. At poteris tu puram habere, si, vt decet, peccata tua cõfitearis, antequã moriaris.

B Dices: Non mori timeo, cum omnibus sit moriendum; sed hoc mortis genus perhorresco. Audi, precor, Diuum Augustinum, *Lib. 80. quæstionum, quæst. 25. Sunt homines, qui quamuis mortem ipsam non timeant, genus tamen aliquod mortis horrescunt. Nihilominus autem, vt ipsa mors metuenda non est, ita etiam nullum genus mortis metuendum est, quod quoque Christi cruce ostendendum fuit: nihil enim erat inter omnia genera mortis illo genere execrabilius, & formidolosius*. Innuit ille Doctor, nullũ genus mortis esse pertimescendum, postquam Christus voluit crucis pro nobis subire tormentũ, quod quidẽ genus mortis fuit omnium horribilissimũ; ille enim maledicebatur qui in crucem agebatur; *Maledictus omnis qui pendet in ligno. Gal. 3*. Exaggerat Apostolus qualitatem mortis Christi, cum de eius obedientia vsque ad mortem differens, addit, *mortem autem crucis, Philip. 2*. Erat mors crucis non tantum ignominia, & opprobrio plena; sed, & maximo dolore, ac

prolixo cruciatu, qui etiam à cruce cruciatus denominatus est. Hinc à Liuio vocatur crux, *infamis arbor*: à Seneca, *Lib. 4. Epist. 101. infelix lignum*: ab alijs, *teterrimum supplicium*. Ab ipsis Iudæis apud Sapientem crucis mors vocabatur turpissima; *Morte turpissima condemnemus eum*, *Sap. 2.* Quamuis igitur hoc genus mortis esset turpissimum, grauissimum, ac crudelissimum ob intensos, & prolixos dolores, quos cruci clauis affixi patiebantur: illud tamen elegit Christus, atque sine culpa patienter pertulit.

Quia igitur Christus, secundum Bernardum, *est speculum patiendi, & præmium patientis*, est tibi ille proponendus: nam in suorum consolationem eadem, vel similia eorum, quæ ipsi passuri erant, imò longè grauiora, passus est. Nam si tibi iam à tribus, aut quatuor horis significata est mortis sententia, & Christo etiam fuit significata non aliquibus tantùm horis antequam moreretur, sed antequam nasceretur, cantat enim Ecclesia: *Se volente natus ad hoc passioni deditus, Agnus in crucis leuatur immolandus stipite*. Verè propter illam iam diu sibi notam mortis sententiam dicere potuit; *Dolor meus in conspectu meo semper. Psal. 37.* Præterea, si funibus ligaris, vel ligandus sis; fuit, & Christus ligatus: nam, teste Euangelista, *ministri Iudæorum comprehenderunt Iesum, & ligauerunt eum. Ioan. 18.* Si per vias ciuitatis ducendus sis: & ipse etiam ductus fuit: *& duxerunt eum, vt crucifigerent. Matth. 26.* Si patibulo sis suspendendus, aut alio ignominioso supplicio afficiendus, & Christus, *Carnis conditor suspensus*

spensus est patibulo, *Ecclesia*. Si verearis populum te respicientem; & Christo moriente, *stabat populus spectans, & deridebant eum Pontifices Luc. 22.* Si in loco publico per manus carnificis mori, tanquam malefactorem haberi perhorrescas, & Christus in simili loco per manus Iudæorum libenter pro te crucifixus est, *& cum iniquis reputatus est, Isai. 53.* Vide te nihil pro peccatis tuis passurum, quin Christus prius pro te passus sit. Erit igitur tua consolatio, amarissima Christi passio; non tam attendas quid ipse passurus sis, quam quid ille passus sit *Ipse enim*, ait Propheta, *vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra*. Quæ verba expendens Bernardus, *Serm. 3. de nat. Dom.* sic hortatur: *Agnosce, ò homo, quam grauia sunt vulnera, pro quibus necesse est Dominum Christum vulnerari. Si non essent hæc ad mortem, & mortem sempiternam; nunquam pro eorum remedio Dei Filius moreretur.*

C Sunt tibi adimplenda hoc tuo supplicio ea quæ desunt passionum Christi in carne tua: *Adimpleo*, ait Paulus, *ea quæ desunt passionum Christi in carne mea*, *Coloss.* 1. Sed quid deest passioni Christi? Frater mi, quamuis Christi passio plena, & sufficientissima fuerit ad totum mundum, imò ad mille mundos redimendos, si totidem fuissent; videtur tamen aliquid ei deesse, nimirum communicatio, & participatio passionis ac meritorum Christi, mediantibus illis quæ ex parte nostra debemus agere, vel pati. Christus quidem passus est in sua carne, sed nondum in tua. Cùm ipse passus sit patienter pro te; restat, vt & tu liben-

ter patiaris pro ipso. Necesse est enim, vt actionibus, aut passionibus bonis meritum passionis Christi nobis communicetur. Quod autem alij sibi bonis operibus applicant, hoc tibi hodie supplicio tuo, & pœnis tuis est applicandum. Non enim tibi prodesset Christi passio, si illius tibi deesset communicatio: non potest autem tibi communicari, nisi bene agendo, vel mala æquo animo patiendo. Igitur, quod bene agendo tibi applicare neglexisti, illud mediante huiusmodi supplicio applicabitur: dummodo patienter ad satisfaciendum pro peccatis tuis hanc subeas mortem; & hoc deerat passioni Christi, scilicet modus tibi applicandi, & communicandi. Gaudebat Paulus in suis passionibus, & tormentis propter huiusmodi adimpletionem, & communicationem: *Gaudeo*, inquit, *in passionibus meis*. Similiter, & tu ob eandem causam magis debes gaudere, quam tristari. Non modicum tibi hodie à Deo confertur beneficium, cùm hoc tibi subeundum sit supplicium, quo Filij eius communicatur, & applicatur meritum, & quo tandem æternum consequuturus es præmium.

Noli itaque cogitare, quam passurus es pœnam, sed quam commisisti culpam, quæ damnationem merebatur æternam, quam incurrisses, si hoc supplicium euasisses. Scito nullum peccatum remanere impunitum: pro quocunque delicto sunt pœnæ exoluendæ, vel hic, vel in futuro. Pœna sequitur peccatum, sicut vmbra corpus. Vide quid dicat Augustinus, *Lib. de vtilitate agend. pœnit. Impunitum non debet esse peccatum*;

punia-

puniatur à te, ne tu pro illo puniaris. Peccatum tuũ Iudicem te habeat, non patronum. Quod à te non fuit punitum per pœnitentiam, debet modò puniri per hanc latam à Iudice sententiam, ne in æternum puniatur: satius tibi sit hic ad tempus, quàm in alio sæculo in sempiternum cruciari. Effice, vt tua patientia, & contritione, pœna æterna tibi pro temporali commutetur. Quod si te excrucies, & nolis tuum agnoscere peccatum, & patienter hanc subire pęnam, reuera erit hoc supplicium initium futuri, & æterni; & sic ab vno tormento ad aliud migrabis, quod maximè est tibi cauendum.

Propterea recordare duorum illorum latronum cum Christo crucifixorum, quorum alter Paradisum adeptus est, quia pęnas peccatis suis debitas patienter subijt; dicebat enim; *Nos iusta factis recipimus, Luc. 22.* Alius verò, quia non dolebat de peccatis suis, sed de tormentis, quæ indignanter, & impatienter ferebat: meruit à Paradiso excludi, & ad flammas æternas detrudi. Quem istorum vis imitari? Crede mihi, pium imitare latronem; & cum illo peccata tua confitere, ad Christum recurre, patienter hæc tormenta sustine, illaque tibi deberi pro peccatis tuis fatere: nam, teste Poeta.

Leniter ex merito quidquid patiere ferendum est.

Caue, ne fias impio latroni similis, cui nihil sua impatientia, nec sua iactata conuicia, nec verba blasphemiæ profuerunt: non curabat esse cum Christo, sed volebat esse sine cruce;

non fatebatur se illa tormenta mereri; à quibus optabat liberari; non suam cogitabat, nec confitebatur culpam, sed pœnam: non, inquam, dolebat de peccatis, sed de tormentis. Pius verò libenter patiebatur in cruce, quia optabat regnare cum Christo. Nunquam petiit, vt ab illo supplicio liberaretur, sed tantum vt sui Christus recordaretur; *Memento mei*, inquit. Non fuit quidem in eius potestate euitare crucem, sed fuit in eius voluntate patienter subire crucem. Libenter pati voluit, quod euitare non potuit: fuit ei illa patiendi necessitas, merendi opportunitas; non enim poterat euitare illud, ad quod damnatus erat supplicium, sed ex illo sibi comparauit meritum; nec potuisset impetrare à Iudicibus, ne ad tempus torqueretur; sed à Christo impetrauit, ne in æternum damnaretur. Fac, & tu similiter, vt tibi similiter contingat: itaque dic; *Ego digna factis recipio.*&c. *Domine, memento mei.* Et sicut crux patienter perpessa fuit pio latroni vehiculum, quo tenderet ad Christum; ita etiam hoc patibulum erit tibi alterum vehiculum, quo ducaris ad cęlum, si illud æquo, & libenti animo patiaris.

Habes nunc maximam populi cateruam te comitantem, & tibi compatientem: sed breui habebit anima tua Angelos in Paradisum eam comitantes, & deferentes. Cupiunt autem, vt æquanimiter hanc mortem pro peccatis tuis patiaris, vt tandem cum illis æterna beatitudine potiaris. Afferit enim Diuus Thomas, quod si quis tormenta illata, ac mortem patienter, sustineat,

quamuis

quamuis pro suis criminibus inferatur, valet tamen ad diminutionem pœnæ, & ad liberationem etiam à tota pœna secundum quantitatem patientiæ & contritionis: idcirco debes toto corde dolere de peccatis commissis & Deum optimum deprecari, vt hoc tuo suplicio perfectam conferat tibi patientiam. Illum insuper exora, vt hoc tuum supplicium dignetur acceptare pro pœnis peccatis tuis debitis. Esto bono animo: nouit Deus te non potuisse alio modo satisfacere huiusmodi pœnis, nisi hoc genere mortis. *Grande scelus,* ait Ambrosius, *Ad virg. lapsam, grandem necessariã habet satisfactionem* Illud ergo non recuses pati, quod tibi vides deberi. Crimen commisisti, de quo fortè nunquam doluisti, nec doluisses, si hanc pœnam euasisses: hoc Deus præuidebat, qui te saluare quærebat. Nunquam Deus te per hominem castigasset, si te per teipsũ castigasses: nam, teste Gregorio, *Lib. 9 mor. cap. 17 Dominus delictum sine vltione non deserit; aut enim ipse hoc homo in se pœnitens ponit; aut hoc Deus cum homine vindicans percutit.*

Cæterum patienter mori pro delictis, est satisfacere pro delictis: satisfacere autem pro delictis, est vitam æternam acquirere, quam tuis delictis amiseras. Noli igitur tua impatientia perdere, quod patientia tua potes lucrari. Recordare multos in inferno cruciari, qui fortè non tot, quot tu crimina patrarunt, & si ab illis pœnis eriperentur, libentissimè hoc præsens tuum supplicium, imò longè grauius ad finem vsque mundi paterentur. Quare tu per aliquas horas illud sustinere reformidas? Non erubescas tolera-

te, qui, non erubuisti peccare. *Sunt multi*, inquit Augustinus, *In Psal. 5. quos peccare non pudet, ò incredibilis insania! de vulnere ipso non erubescis, & de ligatura vulneris erubescis. Dic: Iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccaui, quia tu solus sine peccato.* Christus, qui fuit sine peccato, non fuit tamen sine flagello, & sine patibulo, vt diximus: & tu cum peccato, velles esse sine flagello? Si peccasses, & pęnas in hoc mundo non dedisses, de illis fuisses, quibus Deus iratus dixit: *Dabo vos in opprobrium sempiternum, & ignominiam æternam, quæ nunquam obliuione delebitur. Ierem. 20.* Satius tibi sit nunc transitorio pudore suffundi, quam perpetuo confundi. Gaudeas, inquam, hic pro peccatis tuis exiguam sustinere confusionem, vt in futuro æternam euadas damnationem.

F. Dices: falsò accusatus, & iniustè condemnatus sum, & hoc me angit; quinimò beatus eris, si sine crimine iudiceris. Hoc non erit tibi dedecori, nam culpa, non pęna erubescimus. Gaudeas igitur, quod dignus inueniaris qui cum innumera iustorum multitudine iniustè patiaris. Reuoca in mentem, quanta passi sunt multi iusti viri, qui aduentũ Domini præcesserunt, de quibus sic Apostolus, *Heb. 11. Alij ludibria, & verbera experti, insuper, & vincula, & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt.* Cogita etiam, quam multi sententia Iudicum post Christi mortem, nullo patrato crimine, atrocissima perpessi sunt tormenta.

ta. Itaque, si, verbi gratia, suspendio sis afficiendus, propone tibi Beatum Gorgonium, & Diuum Dorotheum, qui etiam suspendio necati sunt. Si igni tradendus sis, veniat tibi in mentem Laurentius, qui in ipso iuuentutis flore in craticula superpositus vrebatur: item Prisca virgo tredecim annorum, quæ primò affecta verberibus, deinde feruenti adipe delibuta, in equuleo suspenditur, tandem vngulis ferreis excarnificata in rogum conijcitur. Simili tormento sunt affecti Sancti, Polycarpus, Nicetas, Artemon, & alij quamplurimi; sed præcipuè Beatus Agapitus, qui non tantùm igne, sed & fumo cruciabatur: nam quindecim annos natus primùm neruis diutissimè cæsus, postea in terrum carcerem coniectus, & ardentibus carbonibus capiti eius impositis, iterum verberibus affectus, nudus ita pedibus suspensus est, vt ingens fumus è subiecto igne os eius obrueret. Tum feruens aqua in eius ventrem effusa est, maxillæque confractæ.

Si membratim secandus sis, recordare Beati Adriani, qui virgis cæsus, deinde præcisis manibus, & pedibus, alijsque membris confractis, animam Deo reddidit. Si verò securi percutiendus, & capite plectendus, memor eris eorum, qui hoc genere mortis vitam finierunt; inter quos Ioannes Baptista, Pantaleon, qui eculeo tortus, & admotis ad eius corpus laminis candentibus cruciatus, tandem gladio percussus est. D. Blasius etiam ferreis pectinibus dilaniatus, capite plexus est: Beata Melitina suspensa, ac la-

nia-

niata, demum securi percussa est: virgo quoque Barbara post diram carceris macerationem, lampadarum adustionem, mammillarum præcisione, aliaque tormenta, capite plectitur: Timotheus Antiochenus primò acerbissimè cæsus est, dein eius corpus excarnificatum viua calce perfunditur, tum demum capite truncatur. Dicat nunc Gregorius: *in Iob. Electos Dei cernimus & pia agere, & crudelia tolerare.* Neminem occiderunt, nihil rapuerunt, nullum oppresserunt, nullius torum putarunt esse violandum, *& tamen*, ait Ambrosius, *Psal. 118. grauiora latronum sustinere cogebantur supplicia.* Cur non vis aspera, & ipsam mortem patienter, sicut & illi, subire, qui optas ad illorum societatem peruenire?

Nullum ipsi commiserant delictum, propter quod talia perferre mererentur, & tamen libenti animo propter Christum tolerauerunt. Numquid tu illis iustior es? fortè non patrasti crimen, de quo accusaris, sed quanta alia commisisti peccata, de quibus nullam egisti pœnitentiam? Adest modò tempus, quando pro illis hoc supplicio satisfaciendum est. Si verè te peccasse pœniteat, penè innocens eris, iuxta illud: *Seneca in Troade.*

Quem pœnitet peccasse, penè est innocens.

Propterea non verearis omnia confiteri peccata tua. Vt propitium habeas Deum, fatere te reum, & ab ipso omnium peccatorum tuorum veniam humiliter postula. Doleas, non quòd coram populo ignominiosè moriaris, sed quòd toties coram Deo tam impudenter peccaueris: omnibus, qui te accusarunt, condemnarunt, aut quouis

mo-

modo tibi nocuerunt, ignoſcas, & dic cum Chriſto; *Pater ignoſce illis*. Tunc enim liberè poteris Deo tuam commendare animam. Interim, ſemper verſetur Ieſus in ore, vel corde tuo: Ieſum, inquam, inuoca, quem citò viſurus es, illum videbis ad dexteram Patris ſedentem, quem alij viderunt in patibulo Crucis pendentem, inter quos mater eius Beatiſſima Virgo Maria, refugium peccatorum, conſolatrix afflictorum, auxilium Chriſtianorum: dolebat tunc pia mater videns Filium patientem, ſed gaudebit nunc, ſi videat te de peccatis dolentem, veniam petentem, illa confitentem, inimicis parcentem, & mortem æquo animo ferentem. Illam igitur inuocans & orans dic: *Sub tuum præſidium confugimus, Sancta Dei genitrix, noſtras deprecationes ne deſpicias in neceſſitatibus*, &c. vel: *Maria mater gratiæ, mater miſericordiæ, tu nos ab hoſte protege, & hora mortis ſuſcipe.*

Ad deſperantes de ſua ſalute. *Caput XXXII.*

A TAnto odio Dæmon hominem proſequitur, vt quem ſpe veniæ ad peccatum impulit, non tantùm à pœnitentia reuocet, ſed propoſita peccatorum aut grauitate, aut multitudine, ad deſperationem inducat. Propterea, ſi tibi aliquando ob frequentes, vel graues lapſus tentatio deſperationis obrepat; cogita primò, quanto amo-

re

re te licèt maximum peccatorem, Deus Pater cō-plexus fuerit, cùm de eo scriptum sit: *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam.* Quantumque te dilexerit Dei Filius, vt ad te à peccatis, & damnatione æterna liberandum de cœlis descenderit, *formam serui*, vt loquitur Apostolus, *Philipp.* 2. id est, carnem humanam assumpserit factus homo, cum peccatoribus conuersatus sit, & manducarit. Vnde cum Pharisæi mirarentur eum etiam cum publicanis manducasse, respondit: *Non veni vocare iustos, sed peccatores. Matth.* 9. Huiusmodi consideratio incarnationis Verbi, & aduentus Domini in mundum, ita Diuum Augustinum consolabatur, vt sæpe contra omnes animi terrores, ac contra omnem desperationem, & diffidentiam, sic orauerit: *Desperare vtique potuissem propter nimia peccata mea, & infinitas negligentias meas, nisi Verbum tuum, Deus, caro fieret, & habitaret in nobis. Aspice in filio, quo propitieris seruo: vide carnis sacramentum, & remitte carnis reatum, Lib. medit. cap.* 14.

Deinde veniat in mentem, quid idem Dominus pro te passus sit, qui cùm verbo vnico, gemitu, vel guttula vna sanguinis potuerit omnia peccata tua, licèt atrocissima, & innumera expiare, totum tamen profudit sanguinem. Hac Christi passionis recordatione roborabatur Diuus Bernardus, *Serm.* 6. *in Cant. Peccaui*, inquiens, *peccatum grande, turbatur conscientia, sed non perturbabitur, quoniam vulnerum Domini recordabor: nempe vul-*

nera-

neratus est propter iniquitates nostras. Isai. 53. Quid tam ad mortem, quod non Christi morte saluetur? Si ergo inmentem venerit tam potens, tamque efficax medicamentum, nulla iam possum morbi malignitate terreri: & ideo liquet errasse, qui ait: Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Genes. 4. Audiamus & Diuum Augustinum, *Lib. medit. cap.* 14. adhuc orantem. *Desperare, Domine, iam non audeo, quia cùm inimici essemus, reconciliati sumus per mortem Filij tui: quantò magis reconciliati salui facti sumus per eum?* Et paulo pòst eundem Dominum sic deprecabatur, *Cap. 30. Tu Domine, non vis mortem peccatorum, nec lætaris in perditione morientium: imò, vt mortui viuerent, tu mortuus es, & mors tua peccatorum mortem occidit: ipsi te moriente vixerunt: obsecro, vt te moriente non moriar.*

B Præterea, considera exẽpla eorum, qui ex grauissimis sceleribus, ob quæ diffidere de misericordia diuina posse videbantur, tandẽ per pœnitentiã emerserunt, & ad salutem æternã peruenerunt; vt primus parens Adam, qui lapsu suo totum mundũ perdidit, Dauid, Nabuchodonosor, latro in cruce, Matthæus in telonio, Magdalena peccatrix, Petrus Christi abnegator, Paulus Ecclesiæ persecutor, & innumeri alij. Vnde Bernardus, *Ser. 3.* in solemnitate Petri & Pauli sic suos alloquebatur. *Si Petrus post tam grauem lapsum ad tantã redijt eminentiam sanctitatis, quis de cætero desperet, si tamen voluerit egredi à peccato?* Et D. Aug. *Lib. med. c. 14.* se animari dicebat cõsiderãdo peccatores cõuersos. *Animant me publicani, meretrices, & latrones, qui à sau-*

à faucibus hostis eruti, sinibus excipiuntur pastoris. Ille ergo non desperet ad cælum ingredi, cui possibile est à peccato egredi.

Considerandum est etiam, Deum neminem velle perire, ipse enim clamat, *Ezech.* 18. *Nolo mortem morientis, conuertimini, & viuite.* Non est igitur desperandum de misericordia illius, qui per eundem Prophetam hoc iureiurando affirmat; *Viuo ego: nolo mortem impij, sed vt conuertatur à via sua, & viuat. Cap* 33. Non vult mortem peccatoris, qui mori voluit pro peccatoribus. Non vult eos perire, quos venit saluare: ipse est qui, vt ait Petrus, *non vult aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti*. 2. *Petr*. 3. Et non solùm non vult aliquos perire, sed & secundùm Paulum, 1. *Timoth*. 2. *vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*. Dicenti Deo, *nolo mortem impij*: asserentibus Apostolis, *non vult Deus aliquos perire*, &c. *sed vult omnes saluos fieri*, non credes? & Diabolum dicentem; *Vult Deus te perire*, &c. *non vult te saluari*, audies? Scito illum nolle hominibus mortem æternam, qui clamitat, *viuite*; & alibi, *viuat*.

Quæris; Si Deus vult omnes saluos fieri, ac neminem perire, cur non omnes salui fiunt? cur Dei voluntas non adimpletur? Hanc quæstionem proposuit aliquando Diuus Ambrosius, *In* 1. *Timoth.* atque sic respondebat. *Vult Deus omnes saluos fieri, sed si accedant ad eum. Non enim sic vult, vt nolentes saluentur, sed vult illos saluari, si & ipsi velint*. Quare desperas de salute, quæ iam Deo volente, à tua dependet voluntate? Quare tibi non

vis,

vis, quod Deus tibi vult? Audi & Hieronymum, *In 1. cap. ad Ephes. Quia*, inquit, *nullus absque propria voluntate saluatur, vult Deus nos bonum velle, vt cùm voluerimus, velit in nobis & ipse suum implere consilium*. Iunge voluntatem tuam Dei voluntati, vt Deo iungaris, qui cùm tibi bonum vult, cur desperando tibi malum vis?

¶ Vt autem ad quæstionem respondeamus, dicendum est, quòd *Deus vult*, id est, syncere cupit, & ex animo desiderat omnes homines saluos fieri; ideoque omnibus dedit Christum redemptorem, & per eum gratiam, Sacramenta, & alia omnia media ad salutem necessaria suppeditauit, quantum est ex parte sua, vt si qui pereant, non Dei voluntate & prædestinatione, sed sua culpa & malitia pereant. Hæc ergo Dei voluntas saluandi omnes non tantùm est signi, quam scilicet Deus significauit per tot exhortationes, præcepta, pœnas, & præmia hominibus proposita: sed etiam est beneplaciti, non tamen completa, consequens, & totaliter efficax tantùm ex parte Dei. Vbi nota ex Diuo Damasceno, quòd voluntas Dei, quæ dicitur beneplaciti, est duplex, vna antecedens, quæ scilicet antecedit omnem præuisionem bonorum, vel malorum operum hominis, & quæ tantùm manat ex beneuolentia Dei in homines: altera est cõsequens, qua Deus præuisis bonis, vel malis operibus hominis, vult eum completè, & efficaciter vel saluare, vel damnare.

Dico itaque, Deum velle omnes saluare voluntate non consequente (hac enim impios, præuisa eorum impietate, damnare vult, non saluare:)

sed

sed antecedente, ante scilicet præuisionem finalis impœnitentiæ, siue mortis alicuius in peccato, quantum est ex parte sua, seriò, & ex animo cupit & optat Deus omnium salutem omnesque eò vocat, & ad eam dat sufficientia media. Verùm vt hæc voluntas antecedens fiat completa & efficax, id est, vt efficaciter sortiatur effectum, salutem scilicet à Deo volitam, debet accedere conditio à Deo requisita ex parte hominis eiusdem scilicet cooperatio, vt nimirum homo medijs à Deo ad salutem præscriptis vtatur, eamque per bona opera mereatur. Potest autem vnusquisque nostrum vti illis medijs, & cooperari, potest, quamdiu viuit, pœnitere. Nullus ergo desperet de salute: nam, teste Hieronymo, *Epist. ad Sabinianum. solum desperationis crimen est, quod mederi nequeat.*

D Dices, coniectura te duci, vt credas te non esse in numero prædestinatorum, quòd in eadem peccata, & defectus identidem relabaris. Respondeo, hanc coniecturam esse fallacem: si enim millies in lubrico cadas, millies, dum vires suppetunt, resurgis; cur non resurgas & à peccato cum proposito ampliùs non cadendi in peccatũ? Audi, precor, Diuum Chrysostomum. *In proœmio in Isai. Peccasti? pœnitere. Millies peccasti? millies pœnitere. Si lapsus es, poteris surgere. In vtramuis partem habes liberum arbitrium. Si vulneratus es, adhibe tibi curam, dum viuis, dum spiras, etiam in ipso lecto positus: etiam, si dici potest, animam efflans, vt iam de hoc mundo exeas. Non impeditur temporis angustia misericordia Dei.* Esto,

in-

inquam, quod in extremam vſque vitæ horam delinquas, in extremo momento reſurge. Nam, ſecundum Hieronymum, *Epiſt. ad Latam*, *numquam ſera eſt conuerſio*. Ne tardes ergo conuerti ad Dominum, & ſi tardaueris, caue, ne omnino omittas conuerti; expectat enim tuam conuerſionem, qui tibi conceſſit dilationem; nec vult te perdere, qui tibi concedit viuere.

Caue etiam, ne te terreat innumera peccatorum tuorum multitudo, cum longe maior ſit diuina miſericordia. Confide in Domino, qui vult tibi miſereri, quia bonus; & poteſt, quia omnipotens. Ne tibi deſperando claudas ianuam ſalutis, quam Deus miſerando aperuit. *O homo*, inquit Auguſtinus, *Serm. 58. de temp. quicumque illam peccatorum multitudinem attendis, & cur & omnipotentiam cæleſtis Medici non attendis? Cum enim Deus velit miſereri, quia bonus eſt, & poſſit, quia omnipotens eſt, ipſe contra ſe diuinæ bonitatis ianuam claudit, qui Deum ſibi miſereri aut non velle, aut non poſſe credit, eumque aut bonum, aut omnipotentem eſſe diffidit.*

E Præterea, poſtquam cogitaueris grauitatem tuorum ſcelerum, attende magnitudinem diuinæ miſerationis. Spes veniæ tibi non intercludatur, ſi tibi non potuit intercludi peccatum. Grauiſſimum delictum patrauit Dauid, non propterea deſperauit, ſed ingemuit, pœnituit; ingemiſce & tu cum Dauide, vt ſalueris cum Dauide, peccatis peccata non adiicias, & ſi adieceris, caue ne & illud adijcias, quod omnium grauiſſimum eſt, nempe deſperationem. Quid ſalubriter

Tt con-

consulat idem Doctor, *In Psal.* 50. audiamus: *Nemo dicat: si iam aliquid mali feci, iam damnandus sum; Deus talibus malis non ignoscit: cur non addo peccata peccatis? fruar hoc sæculo in voluptate, in lasciuia, in cupiditate nefaria. Iam perdita spe reparationis, vel hoc habeam quod video, si non possum habere quod credo. Quisquis peccasti, & dubitas agere pœnitentiam pro peccato tuo, desperando salutem tuam; audi Dauid gementem: ad te Nathan Propheta non est missus; ipse Dauid ad te missus est; audi eum clamantem, & simul clama; audi gementē & ingemisce: audi flentem, & iunge lacrymas.* Sperando, & pœnitendo Dauid veniam consequutus est; quia, teste Chrysostomo, *Hom.27 in Matth. naufragus, & propemodum submersus non desperauit.* Vtinam hoc præstitisset proditor ille Iudas, cuius maius fuit peccatum desperationis, quam proditionis. *Magis*, inquit Hieronymus, *In Psal. 108. ex hoc Iudas offendit Dominum, quia se suspendit, quam quod Dominum prodidit.* Sequere igitur Dauidem pœnitentem, non Iudam desperantem.

F Quia autem dum in aliquas animi angustias, vel ingentes corporis dolores quis incidit, aut in aliqua grauissima crimina lapsus est, statim à dæmone impetitur, ac sollicitatur vt desperet, & desperando se ipsum interimat, ideo necesse est, vt hoc vtatur antidoto, *Matth. 4. Vade satana*; est enim tentatio plane diabolica. Nam qui ipsi Dei Filio ausus est dicere; *Mitte te deorsum*: quid putas, dicturus, & suasurus est homini peccatori, sceleribus astricto, aut perturbato, & afflicto? Cur

Cur vis tibi fieri crudelior ipso dæmone? Vellet ille mittere te deorsum, ac interficere, si ei liceret. Caue, ne illud velis, quod ipse; & ne illud cõtra te exequaris, quod ei propter te denegatur: caue, inquam, ne te occidas illo suadente, qui te occidere non audet: & considera, nihil commodi, nihilque laudis, tam apud Deum, quam apud homines; imò omne dedecus, perpetuamque ignominiam sibi comparasse, qui desperando sibi ipsis mortem consciuere. Qualem sibi inussit infamiam impius ille Iudas, qui desperando, secundum Augustinum, *Lib. hom. 50. hom.* 27. non tantum corpus suum, sed & animam suspendit? *Quod*, inquit, *Iudas fecit in corpore suo, hoc factum est in anima ipsius. Quomodo qui sibi collum ligant, inde se occidunt, quia non ad eos intrat spiritus aeris huius: sic illi, qui desperant de indulgentia Dei, ipsa desperatione intus se suffocant, vt eos Spiritus sanctus visitare non possit.*

G Denique, si suadeat dæmon de misericordia Dei desperare, obiice, & dic; *Magna est misericordia Dei, & propitiatio eius, Eccl.* 10. aut illud; *Quis adijciet narrare misericordiam eius?* Si dicas, misericordiam, & iustitiam esse diuina attributa æqualia: & sicut Deus nouit bonos remunerare, ita & malos punire. Respondeo, verè illa attributa in se esse æqualia, non autem quantum ad effectus; solet enim Deus frequentius, & copiosius nobiscum vti misericordia, quam iustitia. Nunquam dixit Christus, *Iustitiam volo*: & tamen clamat; *Misericordiam volo, Matth. 9.* non *volui*, sed *volo*: quasi dicat; si modò peccas, &

velis pœnitere, ego quoque volo misereri. Malō enim misereri, quam punire. Ideo de seipso loquens non dixit; *Filius hominis venit perdere, & miserum facere, quod perierat:* sed ait: *Filius hominis venit quærere & saluum facere, quod perierat. Matth. 19.* Vnde Augustinus, *Lib. medit. cap. 2.* istis piis verbis Deum alloquitur. *Tu factor omniū Deus, licèt in cunctis operibus tuis sis mirabilis, mirabilior tamen crederis esse in operibus pietatis. Vnde de temetipso per quemdam seruum tuum dixisti, miserationes eius super omnia opera eius. Et quasi de singulis loquentem, de vniuerso populo tuo te dixisse confidimus: Misericordiam meam non dispergam ab eo. Nullum enim spernis, neminem abijcis, neminem perhorrescis, nisi fortè, qui amens te exhorruerit.* Exhorresces autem Deum, si de misericordia eius diffidas, atque ita de tua salute desperes. Precare igitur Dominum cum eodem Doctore, & humiliter dic: *Certè non est in toto me, quod posset tolerare te. Miserere ne desperem, sed sperando respirem, Cap. 30.*

Non est desperandum de diuina misericordia, cum de illa sic quærat Psalmista: *Numquid misericordiam suam abscindet? Psal. 76.* quasi dicat, non. Vbi obseruandum est verbum illud, *abscindet*, quod indicat Deum filum misericordiæ, quod ab æterno texuit, nunquam præcidisse, sed continuatam beneficiorum suorum seriem absque vlla intermissione continuasse, & continuaturum in posterum. Quod Deus non vult abscindere, caue ne abscindatur à te; nūquam autem abscinditur, nisi desperatione. Sic illam abscidit Cain,

dum

dum dixit: *Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear*, *Genes.* 4. vel, secundùm traslationem LXX. Interpretum: *Maius delictum meum, quàm vt remittatur mihi*. Quæ verba omnes Patres interpretantes dicunt fuisse hominis planè desperantis de diuina misericordia. Sic etiam abscidit Iudas, dum laqueo se suspendit, vt iam diximus. Noli illos imitari, ne desperando abscindas, & abscindendo abscindaris à numero saluandorum.

Oppone etiam diabolo desperationem suggerenti, sacratissimum nomen IESV, illud deuotè inuocando: nam eo audito aufugiet. Quod autem plurimùm valeat inuocatio illius sanctissimi nominis indicat Bernardus, *Serm.* 5. *in Cant.* vt alibi diximus. *Labitur*, ait, *quis in crimen? Currit insuper ad laqueum mortis desperando? Nonne si inuocet nomen vitæ, confestim respirabit ad vitam?* Veniat itaque in cor tuum Iesus, & inde saliat in os. Inuocetur præterea Beatissima Virgo Mater Iesu, quæ est dæmoni terribilis velut castrorum acies ordinata. Vnde idem Bernardus, *Homil.* 2. *super Missus est*. *Si criminum*, inquit, *immanitate turbatus, conscientiæ fœditate confusus, iudicij horrore perterritus, barathro incipias absorberi tristitiæ, desperationis abysso, Mariam cogita, Mariam inuoca: non recedat ab ore, non recedat à corde: ipsam sequens non deuias: ipsam rogans non desperas: ipsam cogitans non erras*.

Recordare denique, quid tibi à Diuo Cypriano, *Serm. de cœna Dom.* dicatur, & videbis quid velit diuina benignitas, quidquid dicat humana

aut

ait diabolica malignitas. *In eodem*, inquit, *articulo temporis, cùm iam anima festinat ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerserit, pœnitentiam clementissimi Dei benignitas non aspernatur: nec serum est, quod verum; nec irremissibile, quod voluntarium, & quacunque necessitas cogat ad pœnitudinem, nec quantitas criminis, nec breuitas temporis, nec horæ extremitas, nec vitæ enormitas, si vera contritio, si pura fuerit voluptatum mutatio, excludit à venia: & velit nolit Nouatus hæreticus, omni tempore Dei gratia recipit pœnitentes*. Idem sentit Beatus Augustinus, *Ser. 181. de temp. Nunquam*, dicens, *spernit Deus pœnitentiam, si ei syncerè & simpliciter offeratur*. Noli tamen abuti diuina clementia, sed ad eam recurre cum humili fiducia.

Cæterùm, faxit Deus, vt hæc, quæ hactenus scripsimus, tantam afferant legentibus consolationem, vt aliquis dicere valeat illud Ouidianum: *Ouid. 1. de Ponto*.

Sic ego mente iacens, & acerbo saucius ictu,
Admonitus cœpi fortior esse tuo.
Et iam deficiens sic ad tua verba reuixi,
Vt solet infuso vena redire mero.

Laus, honor, & gloria Deo totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra: ac B. V. M. consolatrici afflictorum.

FINIS.

VENETIIS, MDCXLIII.

Sub Signo Mineruæ.

De Providentia

Psalm: 138: V:6. et:7: sic incipit
„Ich dancke dir von ganzem herzen,
„vor den göttern will ich dir lobsing.
Tota Providentia plena est. Seque
Psalm: 139. sic incipit
„Herr du erforschest mich, und kennest
„mich. V: 3: Ich gehe oder liege, so bist
„du um mich, und siehest alle meine Wege
V: 5: Du schaffest es /: ordinas :/ was ich vor
„oder nach thue, und hältest deine
„hand über mich. V: 10. So würde mich
„doch deine hand daselbst führen, und
„deine Rechte mich halten. V: 16: Deine
„Augen sahen mich, da ich noch unbereitet
„war, und waren alle tag auf dein buch
„geschrieben, die noch werden sollten, und der-
„selbigen keiner da war.
item Psalm: 142: V: 4 Wenn mein geist in
„Ängsten ist, so nimmst du dich meiner an,

De Providentia

Psalm: 146. Lauda Dominum mea
anima: v: 3: verlasset euch nicht auf
Fürsten, sie sind Menschen, die können
nicht helfen, v:4: Denn des Menschen Geist
muß davon, alsdann sind verloren
alle seine Anschläge. v: 5. Wohl dem, ge=
et per totum.

item Psalm: 145: Exaltabo te Deus meus
Rex, et nomen tuum laudabo in seculum
seculi. v: 9: Der Herr ist allen gütig, und
erbarmet sich aller seiner Werke,
et per totum. v: 19: Er thut, was die
Gottesfürchtigen begehren:

Psalm: 147: v: Der dem Viehe sein Futter
gibt, den jungen Raben die ihn an=
ruffen, Conferatur cum Job: c: 38.
item per totum

Psalm 148: v: 5: Die sollen loben den Namen
des Herrn, denn er gebeut, so wirds geschaffen.
v: 6: Er erhält sie immer und ewiglich, Er
ordnet sie, daß sie nicht anders gehen
müssen.

Psalm: 147: v.4: dass der Herr
sich fast wohl gefallen an seinem volk
er hülfft den elenden herrlich
Psalm: 36: V.7: C: H: du hilffest
Menschen und Viehe. V.8: [illegible]
Psalm. 37. V.4: Habe deine Lust
am Herrn, so wird er dir geben
was dein Herz wünschet. V: 5: Befiehl
dem Herrn deine Wege, und hoffe
auf ihn, er wird's wohl machen.
Providentia plenissima, ubi etiam fit
mentio, cur malis accidat bonum etc:
A Psalm: 94: invitatorii quotidiani
Quoniam non repellet Dominus plebem
suam, quia in manu ejus sunt omnes fi-
nes terrae, et altitudines montium
ipse conspicit.
Psal: Misericordias Domini in aeternum
cantabo, ~~misericordiae ejus~~ misericordia
enim Domini, plena est terra, et mise-
rationes ejus super omnia opera ejus.
convenit. cum Psalm: 145. v. 9. item
Sapient: 12. Eccles: 18. Psal: 32. et 118.

De providentia

Psal: 131: Tu formasti me, et posuisti super me manum tuam.

Item Psalm: 144. 105.

Psalm: 102. v. 20. 21.

[illegible]

Psalm: 103: v: 31.

